

מגלות קתולית

עם פְּרוֹנְשִׁים מְסַפְּרֵי בְּרֶסֶלֶב
פוֹלֵל תְּרַגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאל וּפְרוֹשׁ רִשׁ"י

עם תְּקוּוֹן הַכְּלָלִי

הוֹצֵאת "מֵלֶא וְגָרִישׁ מִקְּבוֹ לְקוֹ"

לעלוי נשמת הרה"ח

ישראל בער אודסר זצ"ל

תלמיד הרב ישראל קרדונר זצ"ל

תלמידו של הרב משה ברסלבר זצ"ל

תלמיד מוהרנ"ת זיע"א

תלמידו של רביה"ק מוהר"ן מברסלב

נְנַחְ נְחָמְ נְחָמְן מְאוּמָן זי"ע ועבי"א

ולעלוי נשמת

עמרם יוסף ב"ר משה נחום הלוי הורביץ זצ"ל

מאיר עקביא בן יעקב ימיני זצ"ל

אהרון בן יעקב פיץ זצ"ל

ת. נ. צ. ב. ה

הודעה ובקשה

במהדורה זו מושקעת יגיעה גדולה, שיהיה הספר נקי מכל טעות ושגיאה. אבל כבר ידוע מאמר החכם "כשם שאי אפשר לבר בלי תבן, אי אפשר לספר בלי שגיאות" לכן נבקש שאם ימצא טעות או שגיאה יואילו בטובם להודיע לנו למען יתוקן הדבר במהדורה הבא בעזה"ת לטל': 058-5581489

ניתן להשיג את כל ספרי רבי נחמן מברסלב במחיר עלות ו/או להורדה חינם

באתר: www.BreslovBooks.com

עמותת "מלא וגדיש"

להדפסת והפצת ספרי רבי נחמן מברסלב ופרסום שם הצדיק

טלפון: 052-8887039 | 054-6869986

התשע"ה

תִּכּוֹן הָעֲנִינִים

- שִׁיר נְעִים ..... ד
- תְּפִלָּה לְלִמּוּד ..... ו
- מִגִּלַּת קַהֲלֵת - פָּרָק א ..... ט
- פָּרָק ב ..... לד
- פָּרָק ג ..... סד
- פָּרָק ד ..... פו
- פָּרָק ה ..... קח
- פָּרָק ו ..... קלו
- פָּרָק ז ..... קנב
- פָּרָק ח ..... רט
- פָּרָק ט ..... רלב
- פָּרָק י ..... רסב
- פָּרָק יא ..... רצא
- פָּרָק יב ..... דש
- תְּפִלָּה לְשִׁמּוּחָה ..... שכח
- תִּקּוּן הַכֶּלֶי ..... שלא
- תְּפִלָּה לְתִקּוּן הַכֶּלֶי ..... שמה

ואלה דברי רבנו זכרוננו לברכה שיר נעים

בולל ענינים רבים בדברים מועטים, מועט מחזיק המרבה ידבר נפלאות משבח תורתנו הקדושה. ומשבח משה רבנו עליו השלום, ומוסר נפלא והתעוררות עצום, שיעורר כל אחד את נפשו. וידבר מגדלת הבורא יתברך ונפלאות בריותיו, וינצח בשירו להזכיר נפלאות ערכת נעימת תענוגי העולם הבא ושעשועיו לכל הזוכים אליהם, והשיר שיתער לעתיד, ולהפך מרירת המכאוב וקהיון שנים של הנדחים מהם ואובדים אברה שאינה חוזרת. יעורר ישנים, יקיץ נרדמים, יחזק עיפים, יודיע להאדם מגדל כחו, אשר בידו וכחו לזכות לכל אלה. כשופר ירים קולו להטות לבבנו אליו יתברך לעבדו שכם אחד. הן אלה קצות דרכי השיר הזה. ושמו קדש, ושם אביו חתום בראשי החרוזות, כפול ומשולש ומרבע:

- ג ימוסי הדתות כלם לא ישוו לדתנו:
- ח כמיהם ברו מלכם נימוסים בשכלם האנושי:
- מ זשה עלה למרום וענן לבושו:
- ג מצא המחויב דבר עמו בכל פעם, ופרש מן האשה:
- ג בזים ודוויים וסחופים אנחנו:
- ח כמתו מאזן תמצא, ממנו לקח טוב לקחנו:
- מ לך בישורון עם דתנו כשני אחים לא יתפרדו:
- ג שמתו וגופו הוד, זו מזו לא נדו:
- ג פשותם רבים, כן רבו דעותיהם, וחלון סברותיהם:
- ח דשים מקרוב באו עבודותיהם:
- מ השבותיהם לא מחשבותינו, ולא דרכינו דרכיהם:
- ג פשותינו אחת היא, ואינה נוטה לרבו צלמיהם:
- ג פשי החזקה והפקחת, למה לא חסת עליך ושכחת אומן המגדל אותך, והאכילך ממתקים, והלבישך ארגמן. ועתה אתה רמוסה בין עקבי צאן ובין רגלי התאוות העבים והגשמיים. ואתה ערם ועריה. וין משתיך נהפך למשתה דמעות:
- ח זק ונתחזק, ואל תהיה כפיל הגדול וכגמל אפילו כשמשכהו בחטמו העכבר לא יבעט בו, וכל זה מחמת שטות, שאין יודע מכחו - אבל נפשי הפקחת וחזקה:
- מ ה תעשה ליום פקדה, ומה תשיב לשולחך דבר. אל תבט על מצהלות הזמן, כי גופך חלש ודל. הזמן הולך והומה והגוף אפסר עכשו בא יומו:
- ג קב לב האבן והאר לי משם מעט פניך. ברה כחמה, יפה בלבנה, אל תחריש ואל תשקט הרימה קולך הערב בשירות והודה, ופתח פיך ותוציא דבריך הנעימים לפני הקדוש-ברוך-הוא. דלו עיניך למרום וזכר אהבתך הישנה:

ש ימות השדים והרוחות באויר:
 ש ומעים גזרת השם ושולטים בארבעה האבות,
 שהם השור והבור והמכעה וההכער:
 מ שתפים עם המלאכים ועם בני אדם בנמול:
 מ ברית קדש בורחים, הנאמר בו המול ימול:
 ח ובמים בבמקלות בצורותם המושנות:
 ח וברי חברים ומכשפים מכריעים אותם
 בהשבעתם בשמות המכונות:
 ה תורה הקדושה שומרת אותנו מכל טמאות:
 ה צדקה מזלת ממיתות מגנות:

נ בואה אין לנו:
 ח ריקת שן האמות על אמה יחידה, תבונה אין
 בנו:
 מ רירת הצרות איך להשקות הם דנו:
 נ סבל עולם עד יבוא עני:
 פ ו הפש בנגזי אביו:
 נ זר עטרת נעטר כבן חביב:
 ש יר חדש אז נשיר:
 מ לבנו כל אחד ואחד מראה באצבע בשר:
 ח תום תורה בלב כל אחד מלהשכח:
 ה מות לנצח יבלע בקמרת ריח:

נ ביא לכב חכמה להבין תכונת גופנו ומרחקי
 פרקיו ועריכות איבריו:
 ח יוב הבנתו מועילה לידיעת הבורא המציר
 אלו היצירות בלם:
 מ רפא כל חלי ואיש מכאובות, עור ופסה,
 צרוע ונגוע, דואג וכואב:
 נ אכל לבד לקיום נפשותינו ולמעט תאוות
 טבענו:

חזק

נ הרות, נחלים, אפיקי מים רבים וימים גדולים
 וקטנים:
 נ פלאים ומשנים בצבעיהם ובמעמיהם
 ובטבעיהם:
 ח יות קמנות וגדולות בכל אחד ואחד, אין
 מספר למיניהם:
 מ שבחים ומהללים בלם להשם יתברך בכל
 איבריהם:
 מ לין יגידון תמיד, ולא יכחשון מנהיגיהם:
 נ וצאים אבנים טובות ומרגליות בעמקיהם:
 נ חכה בהם אורות בליהם:

נ שמות הגזורים מתחת כסא כבוד:
 נ כספה תמיד אל שרשה להיות לבוד:
 ח יים וחסד שואבת מחסדי דוד:
 ח ו רוח מטפי גן ערן ממנה לא אבד:
 מ ושבבות ההיכלות ואהלי השלום לכל אחת
 ואחת נסמן ונתנה תורהוד:
 מ ה פעל - אל המלאכים ישאלו, וירוצון
 בשליחותם ככוכבא דשביט:
 מ רחקים ומסלקים מכל התענוגים מי
 שארחותיו עביט:
 נ שארים ברעב ובחרפה בתוך פה הקלע ובר:
 נ שובה עד ה' ולא נהיה אבד:
 נ קבל רע וטוב באהבה ונלביש לאב עד:

פ ריאת האדמה וכדוריה, ארצות ומדינות
 רבות סביביה:
 פ ני אדם איש ללשונו ודתותיה:
 נ צנים ופרחים ואביה:
 נ פילת המדינות מרוחותיה:
 נ שארת עומדת והגלגלים מקיפים סביבותיה:

תפלה ללמוד

מלכי ואלהי כי אליך אתפלל. אנא יהוה, הושיעני ברחמיך הרבים, שאזכה לעסק בדברי תורתך לשמחה בהתמדה גדולה, ובתורתך נהגה יומם ולילה. ותהיה עמי תמיד ותעזרני ותושיעני שלא יתגשמו וישלא יתחשכו דברי התורה מפי חס ושלום, רק אזכה ללמוד תורה בקדושה ובטהרה גדולה לבטל עצמי וכל גשמיותי בשעת לימודי, באפן שאזכה להרגיש בלבי ודעתי, הערכות והנעימות והרוחניות והדקות והעמקות שבתורתך הקדושה, כי אתה לבד ידעת עצם מתיקות הנעימות והערבות והרוחניות של דברי תורתך הקדושה הטהורה והתמימה, כמו שנאמר, הנחמדים מזֶהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים. ונאמר, צוף דבש אמרי נעם מתוק לנפש ומרפא לעצם. ונאמר, דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. וגם מרחוק אני רואה ומאמין בגדל העמקות והנעימות והערבות שבתורתך הקדושה. אך בעונותינו הרבים, מרבוי גשמיותנו ועוכינו במעשינו הרעים ומחשבותינו המבלבלות, גם התורה שבאה לתוך פינו, לא די שאינה מאירה לנו פראוי, אף גם התורה בעצמה נתגשמה ונתחשכה מפנינו, ומחמת זה לא זכינו עדין לשבר את היצר הרע ותאוותיו על-ידי עסק התורה הקדושה, ואיני זוכה להרגיש המתיקות והנעימות ונגדלת הבורא יתברך, ונגדלת הצדיקים האמתיים, ונגדלת התורה והתגלות האלהות, על-ידי התגלות חדושי תורה פאלה, שזכינו לקבל מיום מתן תורה ועד עתה. ועתה מה אעשה אבי שבשמים, במה יזכה גער כמוני מרחק כמוני לשמור כדברך. במה אתרצה אל אדוני, במה אטהר ואקדש את עצמי, במה אזכה לשוב מדרכי הרעים ומחשבותי המגנות. אחרי שגם דברי התורה הקדושה, אשר הם חיינו וארץ ימינו, וכל תקותינו עליהם, גם הם אינם מאירים לי, אף גם הם נתחשכים ונתגשמים מפי חס ושלום. ועתה מה אעשה, מה אפעל, להיכן אנוס לעזרה. תורה, תורה, תורה יהוה, תורת משה, תורת כל הצדיקים האמתיים, תורת כל ישראל. תורת יהוה תמימה משיבת נפש. חוסה על כבודך והאירה לנו באורך הגדול בתוך חשכת אפלת הגלות הארוך המר הזה, גלות העבוי"ם, גלות התאוות הרעות והמרות. קומה בעזרתנו בעת צרה הגדולה הזאת בכלל ובפרט, והתגברי באור זריחתך הגדולה על כל מיני חשך ואפלה, ועל כל מיני גשמיות וחשכות בלי שעור שהמשכתי עלי בעונותי הרבים, באפן שאזכה גם אנכי לראות אור הגדול של התורה. ותזרח ותאיר לי התורה לכל מיני חשך וגשמיות שנפלתי בהם, ותוציאני מתוכם מהרה, ואזכה לצאת מאפלה לאורה מחשך לאור גדול. ויקים בי, נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי. ונאמר, פתח דברך יאיר מבין פתיים, ונאמר, כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:

מלא רחמים, נותן התורה, עורה נא, עוררה נא ברחמיך וכחך, את הפח הגדול של התורה הקדושה, אשר יש לה כח להאיר גם בתוך חשך אפלה שלי. כי אתה תאיר נרי יהוה אלהי יגיה חשבי. כי גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר פחשיכה באורה. עשה מה שתעשה ברחמיך הרבים ונפלאותיך העצומים, שאזכה לקים באמת מקרא שכתוב, לא ימוש ספר התורה הזה מפיך. שלא יסורו דברי התורה מפי לעולם, וגם שלא יתגשמו ולא יתחשכו על-ידי פי המגשם.

רק אֲדַרְבָּא הַתּוֹרָה תָּאִיר בִּי לְבַטֵּל מִמֶּנִּי כָּל הַנְּשִׁמְיוֹת וְכָל הַחֲשָׁכוֹת, עַד שְׁאֲזַכֶּה לְהַרְגִּישׁ בְּאַמַּת
הָעֲרִבּוֹת וְהַנְּעִימוֹת וְהַדְּקוֹת וְהַעֲמֻקּוֹת הָאֲמִתִּי וְהַתְּגִלוֹת אֱלֹהוֹתָךְ שֶׁבְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוּשָׁה, עַד שְׁאֲזַכֶּה
לְהִבִּיר אוֹתְךָ בְּאַמַּת וְלְהַבִּין גְּדֻלַּתְךָ וְגִדְלַת הַצְּדִיקִים וְגִדְלַת הַתּוֹרָה עַל-יְדֵי עוֹסְקֵי כָּה בְּאַמַּת לְשִׁמְהָ,
בְּלִי שׁוּם פְּנִיּוֹת וְגִדְלוֹת וּשְׂקָרִים, בְּלִי שׁוּם פְּנִינָה בְּשִׁבִיל שׁוּם צַד כְּבוֹד וְהַתְּנַשְׂאוֹת וּמְנַהִיגוֹת וּרְכֻנּוֹת
חֵם וְשִׁלּוּם, רַק לְמַעַן שְׂמֵךְ לְבַד בְּאַמַּת לְאֲמָתוֹ, וְעַל-יְדֵי-זוֹה אֲזַכֶּה לְתַפְּסֵם אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַיִּטֵּב
בְּלִבִּי וּמַחֲזִי וְדַעֲתִי. וְתַפְתַּח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ, שְׁאֲזַכֶּה לְלַמֵּד הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם וְלְהַבִּין כָּל דְּבָר עַל בּוֹרְיוֹ
לְאֲמַתָּתוֹ בְּמַהִירוֹת גְּדוֹל, וְלִזְכֹּר הַיִּטֵּב כָּל דְּבָר שְׁאֲלֻמָּד, וְלֹא אֲשַׁכַּח שׁוּם דְּבָר מִמִּשְׁנַתִּי, וְלֹא יִכְלַבֵּל
אוֹתִי וְלֹא יִטְרִיד אוֹתִי רַבּוּי הַלְמוּד, רַק תִּרְחִיב לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ שֶׁתֹּאִיר בִּי בְּאוֹר גְּדוֹל. וְאֲזַכֶּה לְתוֹפְסָהּ
וְלִקְבְּלָהּ בְּמַחֲזִי וְלִבִּי בְּדַרְךְ רֹחַנְיֹתֶיהָ וְדַקּוֹתֶיהָ, עַד שֶׁתּוֹכֵל כָּל הַתּוֹרָה בְּלֵה לְשַׁכֵּן בְּלִבִּי וְלִזְוַכְרָהּ
הַיִּטֵּב תְּמִיד בְּלִי שׁוּם שִׁכְחָה כָּלֵל הַבָּא מִחֲשָׁכוֹת וְנִשְׁמִיּוֹת חֵם וְשִׁלּוּם. אֲבִינוּ שֶׁבְּשָׂמַיִם, חוֹנֵן לְאָדָם
דַּעַת, הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, זַכְנוּ לְאוֹר הַתּוֹרָה, אוֹר הַחַיִּים בְּאַמַּת. הַאִירָה פְּנִיךָ עַל עַבְדְּךָ
הוֹשִׁיעֵנִי בְּחֶסֶדְךָ, שִׁיֹּאִירוּ לִנּוּ דְבָרֵי הַתּוֹרָה תְּמִיד, עַד אֲשֶׁר הַמְּאוֹר שֶׁבָּהּ יַחְזִיר אוֹתֵנוּ לְמוֹטֵב. הָעֲרִב
נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנַהֲיֵה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵנוּ וְצִאֲצֵאֵי
עַמְּךָ בֵּית-יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׂמֵךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְהָ. וַיְקִים בְּנוּ מִקְרָא שְׂכֵתוֹב, וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי
אוֹתָם אָמַר יְהוָה רֹחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרֵי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וּזְרַעְךָ
אָמַר יְהוָה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. יְהִיו לְרַצּוֹן אִמְרֵי-פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגוֹאֲלִי: לְקוֹטְבֵי תַפְלוֹת ח"א.

תפלה קיא.

אָמַר רבי סימון בשם רבי שמעון בן חלפתא לבלוטום שהיה גדל בפלטיין של מלכים, אמר לו המלך שאל מה אתן לך, אמר אותו בלוטום, אם שואל אני כסף וזהב או מרגליות טובות, הוא נותן לי. בגדים, הוא נותן לי. אלא אני שואל בתו, והכל ינתן לי בכלל בתו. כך "בגבעון, נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה, ויאמר אלהים, שאל מה אתן לך" (מלכים-א ג, ה), אמר שלמה אם אני שואל כסף וזהב ומרגליות, הוא נותן לי, אלא הריני שואל את החכמה והכל בכלל, הלא הוא דכתיב, "ונתת לעבדך לב שמע" (שם ג, ט), אמר לו הקדוש ברוך הוא, החכמה שאלת ולא שאלת לך עשר וכבוד ונפש או יביה, לפיכך החכמה והמודע נתון לך, ועל-ידי כן גם עשר ונכסים וכבוד אתן לך, מיד: "ויקן שלמה, והנה חלום" (שם ג, טו).

אָמַר רבי יצחק חלום עומד על פנו, צפור מצויץ ויודע על מה מצויץ, חמור נוהק ויודע על מה נוהק. מיד: "ויבוא ירושלם ויעמד לפני ארון ברית ה', ויעל עלות ויעש שלמים, ויעש משתה, לכל עבדיו" (שם). אמר רבי יצחק, מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה. מיד שרתה עליו רוח הקדש ואמר שלשה ספרים הללו: משלי, ושיר-השירים, וקהלת. הלא הוא דכתיב, "דברי קהלת בן דוד": קהלת רבה, פרשה א.

פרק א

דברי קהלת בן-דוד מלך בירושלם:

- תרגום יונתן -

פתגמי נבואה דאתנבי קהלת, הוא שלמה בר דוד מלכא דהוה בירושלם:

- רש"י -

דברי קהלת. כל מקום שנאמר דברי, אינו אלא דברי תוכחות, "אלה הדברים אשר דבר משה" (דברים א, א), "וישמע ישראל" (שם לב, טו), "דברי עמוס" (עמוס א, א), "שמעו הדבר הזה פרות הבשן" (שם ד, א), "דברי ירמיהו" (ירמיהו א, א), "שאלו נא וראו אם ילד זכר וגו'" (שם ל, ו), "אלה דברי דוד" (שמואל-ב כג, א), "ובלעל קצין מגד בלהם" (שמואל-ב כג, ו). "דברי קהלת", "וורח השמש" (קהלת א, ה), "כל הנחלים הלכים אל הים" (שם א, ו), כנה את הרשעים בחמה ובלבנה וים שאין להם מתנת שָׂכָר. כִּד שְׁנוּיָה בְּסִפְרֵי. וְלִמְדֵי מִשָּׁם, שֶׁהֵעֵינָן מִדְּבַר בְּרִשְׁעִים, וְהַמְשִׁילֵם לְתַנְפֻּרַת הַחֲמָה, שְׁסוּפָה שׁוֹקֵעַת, (תּוֹסֶפֶת, דְּבַר אַחֵר, "כֹּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶל הַיָּם" (שם), מֵה תִּלְמֹד לֹמֵר, בְּעוֹבְרֵי עֲבוֹדָה זָרָה נֶאֱמַר, שׁוֹטִים הַמְשַׁתְּחִיִּים לְמִים, סְבוּרִים שִׁישׁ בָּהֶם מִמֶּשׁ, לְפִי שְׂרוּזִין אֶת הַיָּם הַגְּדוֹל שֶׁכֵּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים בוֹ וְהוּא אֵינוֹ מֵלֵא, וְאֵינָן יוֹדְעִין לְהִבִּין, כִּי אֵל הַמְּקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הוֹלְכִים שָׁם הֵם שׁוֹבִים לְלֶכֶת, שְׁמִימֵי הַנְּהָרוֹת הַהוֹלְכִים לְתוֹךְ הַיָּם הֵם הַמִּים עֲצֻמָּם שֶׁהִלְכוּ כִּכֵּר, הֵם נּוֹבְעוֹת מִתַּחַת הַתְּהוֹם וְהוֹלְכִים לְמַעְלָה מִן הַקֶּרֶקַע עַד הַיָּם, וְחוֹזְרִים וְנוֹבְעִים, לְפִיכֵד אֵין הַנְּהָרוֹת פּוֹסְקִים וְאֵין הַיָּם מֵלֵא, וְלֹא מִפְּנֵי שִׁישׁ בָּהֶן מִמֶּשׁ. עַד כֵּאן): קהלת. על שם שקיהל חכמות הרבה. וכן במקום אחר קוראו "אגור בן יקה" (משלי ל, א), שאגור כל החכמה והקיאָה, ויש אומרים, שהיה אומר כל דבריו בהקהל: מלך בירושלם. עיר החכמה:

- ברסלב -

דברי קהלת. איתא בדברי רבנו ז"ל שאסור לומר תוכחה, דהינו להזכיר עונות ישראל ולהזכירם עליהם כי אם מי שיכול להזכיר כמו משה רבנו עליו השלום, שעל-ידי תוכחתו נתן בהם ריח טוב, בבחינת "נרדי נתן ריחו" (שיר השירים א, יב). 'עוב' לא נאמר אלא 'נתן'. נמצא, שמושה רבנו על-ידי תוכחתו שהזכיר עונות ישראל על-ידי-זה דיקא נתן בהם ריח טוב, כי היה יכל להפך העונות לזכויות, כי זכה לנעשה ונשמע בשלמות, כי השיג בחינת דברי תורה, שהם בחינת נשמע, שעל-ידי-זה העונות נתהפכין לזכויות. וזהו שנקראת התוכחה 'דברי דיקא. וזהו, "אלה הדברים אשר דבר משה" וכו' (דברים א, א). 'דברים' דיקא, בחינת 'דברי

דיקא, בחינת דברי תורה, דהינו בחינת נשמע, שעל-ידי-זה דיקא היה יכול להזכיר את ישראל ולהזכיר עונותיהם במדבר בערבה וכו', כי על-ידי בחינת דברים, בחינת תורה, בחינת נשמע, על-ידי-זה היה מהפך כל העונות לזכויות. ועל-כן הזכיר שם כל עונותיהם, כי בלם נתהפכו לזכויות על-ידי בחינת הדברים אשר דבר משה, דהינו בחינת דברי תורה, בחינת נשמע שהשיג שעל-ידי-זה כל העונות נתהפכין לזכויות כנ"ל. שאז דיקא יכולין להזכיר את ישראל כנ"ל. וכן כל הצדיקים שהזכירו את ישראל נקראת תוכחתם דברי. בחינת "דברי קהלת" וכו', כמו שפרש רש"י, כי בלם לא הזכירו את ישראל כי אם בבחינת התוכחה של

ונקבצין הרבה נפשות ישראל יחד וכולין להודיע ולהכניס בלב יותר שכל העולם הכל הכלים בחינת "הכל הכלים אמר קהלת" (קהלת א, ב) כי כל אחד היה יכול למעות שישי איזה עולם הזה אצל אחד אבל על-ידי קהלת, דהינו זה הצדיק האמת שישי בו קבוצת החכמה כפי שפרש רש"י על פסוק "הכל הכלים אמר הקהלת" (קהלת יב, ח). והוא מקבץ יחד כל בני-אדם ומבין מה שנעשה עם כלם. הוא יכול להראות שהכל הכל, כי כל העולם מלא יגונות וכו' כמו שכתוב שם "כי כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, כג) ושאינו שום טוב בעולם כי אם לסור מרע ולעשות טוב: לקושי הלכות - אורח חיים ב. נטילת ידים לקעודה ובציעת הפת ו, אות ק.

משה שהיא בבחינת דברי תורה, בחינת נשמע, שעל-ידי-זה נתהפכין העונות לזכויות שעל-ידי-זה דיקא וכולין להוכיח בנ"ל: לקושי הלכות - יורה דעה ב. ספר תורה ב, אות ט.

קהלת. עקר התקון באחרית הימים הוא על-ידי הקהלה והקבוצין יחד אל הרועה האמתי שהוא בחינת משה. ועל-כן מפטירין בסבות אז יקהל שלמה ויקהלו אל המלך שלמה בחרג. כי אז עקר תקון הקבוצין וקיומו. ועל-כן קורין אז קהלת שמדבר הרבה מהכל העולם שכל העולם הכל הכלים. ונקרא 'קהלת' על שם שהיה שלמה אומר כל דבריו בהקהל כמו שאמרו רבותינו וכוונם לברכה, כי על-ידי הקבוצין שנקהלן

{ב} הכל הכלים אמר קהלת הכל הכלים הכל הכל:

- תרגום יונתן -

כד חזא שלמה מלכא דישראל ברוח נבואה ית מלכות רחבעם ברויה, דעתידא לאתפלגא עם ירבועם בר נבט, וית ירושלם ובית מקדשא דאינון עתידין למחרב, וית עמא בית ישראל דאינון עתידין למגלי, אמר במימריה הכל הכליא עלמא הדיון, הכל הכליא כל מה דמרחית אנא ודוד אבא, בולא הכליו:

- רש"י -

הכל הכלים אמר קהלת. קהלת קורא תגר, ואומר על כל יצירת שבעת ימי בראשית, שהכל הכל של הכלים הוא: הכל. 'הכל' נקוד חט"ף-פת"ח, לפי שהוא דבוק, כלומר הכל שבהכלים. שבעת הכלים, כנגד מעשה שבעת ימי בראשית:

- ברסלב -

לכלות כל ימיו לבקש ולחפש אחר רצונו ותפרד. ולבטל כל רצונותיו נגד רצונו ותפרד כי זה ידוע ומוכן לכל שהעולם הזה אינו כלום הכל הכלים אין בו ממש וכמו שהתחיל קהלת ספרו "הכל הכלים וכו'" וחזר ואמר "הכל הכלים הכל הכל" וכן דוד אמר "אדם להכל דמה ימיו בצל עובר" (תהלים קמד, ד) וכמו שפרשו

הכל הכלים וכו'. זה כלל גדול שכל העולם לא נברא כי אם בשביל הבחירה. ועל-כן הבחירה יש לה כח גדול מאד וכמבאר מזה בכל הספרים ובדברינו כמה פעמים ועקר כח הבחירה הוא על-ידי שהשם ותפרד העלים והסתיר רצונו בהסתרות והעלמות גדולות רק נתן כח ודעת באדם שיבין מדעתו שצריך

רבותינו זכרונם לברכה 'לא כצלו של דקל וכו' אלא כצל של עוף הפורח' (בראשית רבה פרק צו), וכן באו כל חכמי אמת וצוועקים ענין זה בכמה וכמה לשונות אין מספר ואפלו כל חכמי אמות העולם מודים על כל זה כי הלא רואים בעין שימי חיינו הבל והאדם מת בכל יום כי היום והשעה שחי לא יהיו עוד ועל-כן מתחיל יום המות מיום הולדו" וכו' וכמבאר מזה בספרים הרבה אך אף-על-פי-כן עדוין צריכין לדבר בזה הרבה הרבה ולחזור עם עצמו ועם חבריו המקשיבים לקולו, כל זה ויותר מזה כי גם את העלם נתן בלבם" וכו' (קהלת ג, יא) ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (לקוט שמעוני סימן תרטו) ומוכא בפרוש רש"י לשון העלמה ושכחה שהשם יתברך בחכמתו העמקה הכנים העלמה בלב האדם בשביל כח הבחירה שבשביל זה יש כח להשטן להעלים ולהסתיר ולהשכיח כל זה אבל כח האמת בודאי גדול ביותר שכל מי שרוצה להסתפל על תכליתו הנצחי באמת לאמתו, בודאי אי אפשר להכחיש ולהעלים כל הנגל" שהעולם הזה הבל הכלים ולא ישאר כלום ממנו ומתאוותיו ומכספו וזהבו וכו', כי אם מה שהתיגע וטרח בשביל התכלית הנצחי שהוא לעשות רצונו יתברך: לקוטי הלכות - אורח חיים א. ברכת

השחר ה, אות עד.

הבל הכלים. כל הזמן של האדם שהם כל ימי חייו הם בחינת המתן, שאומרים לו שימתין הזמן של ימי חייו שיתיישב בו בכל יום ובכל עת שעל-ידי-זה יזכה להשיג בכל עת מה שישגי עד שיזכה ביום קצו וסופו לעלות עם כל הימים והזמן של ימי חייו ששהה בזה העולם, לעלות למקום שיעלה להשיג מה שישגי שהם בחינת אורות הצחצחות שזוכין הצדיקים, בחינת "והשביע בצחצחות נפשך" וכו' (ישעיהו נח, יא) אשרי להם: ועקר כל זה זוכין על-ידי עשיית

המצוה בשמחה, כי שמחה היא החיות והקיום של כל ימי האדם כי באמת אין שום זמן בלל. וכמו שרואין גם בגשמיות שאינן כלום כי הזמן פורח מאד מאד כצל עובר וכאבק פורח וכענן בלה וכו', כי העבר אין והעתיד עדוין וההווה כהרף עין וכמובא בספרים הרבה מזה. וימי חיינו הבל, הבל הכלים, הבל הכלים (כמו שאיתא במדרש קהלת פ' א), כהבל של הכלי השביעית וכו' שאין בו שום ממשות וכו', ואין נשאר מכל הזמן העבר וההווה והעתיד כי אם מה שחוטפין ממנו איזה טוב תורה ותפלה וצדקה ומעשים טובים ורצון והשתוקקות נמרץ לה' יתברך והתקרבות לצדיקים וחברים אמתיים וכו', והעקר הוא השמחה שהיא נקודת כל המצוות שהיא עקר החיות והקיום וכו"ל. ועל-כן עקר החיות שהוא בזמן ובמקום הוא על-ידי-זה היום והזמן שזוכין בו לשמחה של מצוה לשמח בו יתברך, בבחינת זה "היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" (תהלים קיח, כד), שרק זה היום עשה ה' כשזוכין לגיל ולשמח בו, כי משם כל החיות וקיום הימים והזמנים שהם ימי חיי האדם: לקוטי הלכות - אורח חיים ב. ברכת הודאה ה, סב.

הבל הכלים. רמזים מהמעשה של השבעה בעמלירש (ספורי מעשיות, מעשה יג), מהמעשה של יום הרביעי. שהתפאר שאינו מניח שום הבל פה לתוך זה העולם ועל-כן נדמה שצוארו עקם. אבל באמת יכול לעשות כל מיני קולות שבעולם וכו' ויש לו הסכמה וכו'. וספר מעשה משתי המדינות שרחוקים זה מזה אלף פרסאות ובלילה אינם יכולים לישן וכו'. והוא יודע מהיכן נמשך זאת. כי יש שני צפירים שהם זוג אחד בעולם ונאבדה הנקבה. והוא הולך ומחפש אותה והיא מחפשת אותו וכו'. והוא התפאר שיכול הוא לתקן זאת, כי הוא יכול לעשות ולכונן כל הקולות שבעולם, גם יכול להשליך

רק כל הכל והכל וכל גשימה ונשימה שיצא מפיו הכל יהיה נכנס לתוך השופר שהוא בחינת עלמא דאתי. שכל הכלי ונשימותיו יהיה רק אל התכלית מקשרים וכלולים בעולם הבא. וזה בחינת הכלים של קהלת, בחינת "הכל הכלים" וכו', עין בתקונים. והעקר למעשה שלא יכניס שום הכל לתוך זה העולם רק יפרש מהכלי העולם הזה לגמרי רק כל הכלי יהיה הכל תורה ותפלה מקשרים לעולם הבא כנ"ל: לקושי הלכות - יורה דעה ב. נדרים ד, אות לו.

קולות וכו', אך מי יאמין זאת וכו'. וענין מעשה זו יש לרמוזה שהיא בחינת ראש השנה, בחינת קולות והכלים של השופר הקדוש. כי השופר הוא בחינת עלמא דאתי, כמוכא בפגנות, שהיא בחינת בינה, שהיא עלמא דאתי, בחינת "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" וכו' (ישעיהו כו, יא). כי צריכין לעקם צוארו מהכלים דהאי עלמא שפלה [של זה העולם השפל] ולהמשיך כל הכלים לתוך השופר שהוא בחינת עולם הבא שלא יניח אפלו שום הכל פה לתוך זה העולם.

מה יתרון לאדם בכל-עמלו שיעמל תחת השמש:

- תרגום יונתן -

מה מותר אית לאנש בטר דימות מן כל טורחיה דהוא טרח תחות שמשא בעלמא הדין, אלהין למעסק באורייתא, לקבלא אגר שלים לעלמא דאתי קדם מרי עלמא:

- רש"י -

מה יתרון. שָׁכַר ומוֹתָר: תחת השמש. תמורת התורה שהיא קרויה אור, שנאמר "ותורה אור" (משלי י, כג). כל עמל שהוא מחליף בו את עסק התורה, מה שָׁכַר בו:

- ברסלב -

שייתחבר עם כשרים והגונים ויהיה רגיל בכל פעם לדבר עמהם בדברי תורה ויראת שמים באפן שיזכיר את חברו או חברו יזכיר אותו בכל יום מהתכלית האחרון וכמו שכתוב בזהר הקדוש שאסור לילך בדרך כי אם כשיש עמו אחד שיעסק עמו בדברי תורה. ואפלו אם אינו מוצא חברים כאלו בשעת המשא ומתן, על כל פנים צריך לזהר במחשבתו שלא ישכח בהשם יתברך בשעת המשא ומתן ויהיה משתוקק תמיד ברצון חזק להמשיך את עצמו ואת חבריו העוסקים עמו להשם יתברך ותורתו, כי זה כל פונת השם יתברך שמסבב עסקו המשא ומתן והמלאכות בעולם שהכל בשביל ברורים כנ"ל ועקר שעל-ידי המשא ומתן ועסקים מתחברים בני אדם זה עם זה עד שסוף כל סוף יתגבר

מה יתרון לאדם בכל עמלו. פֶּרֶשׁ רש"י, חוץ התורה שנקרא שמש אין יתרון לאדם בכל עמלו וכו', פידוע לכל מי שמשים לב להסתפל על אחריתו, כי כל העסקים והמלאכות והמשא ומתן שכלולים בל"ט מלאכות בלם בשביל לברר ניצוצות הקדושים פידוע ועקר הברור על-ידי שזוכר את השם יתברך בשעת המשא ומתן, כמו שכתוב "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הגותן לך כח לעשות חיל" (דברים ח, יח) ועל-כן צריכין לעסק במשא ומתן עם ישראל דיקא, כמו שכתוב (ויקרא כה, יד): "כי תמכרו ממכר לעמיתך" - מכר, או "קנה מיד עמיתך" - תקנה, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה ומוכא בפרוש רש"י ועל-כן ראוי להשתדל בכל מה דאפשר בשוהולך בדרך או עוסק במשא ומתן בביתו

כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י שָׁם, הֵינּוּ כְּשֹׂאֵינוֹ עוֹסֵק לְשִׁמּוּהָ. וְכוֹנְנָתוֹ בַּתּוֹרָה בְּשִׁבְלֵי הַנָּתַת עֲצוּמוֹ בְּאִשֶׁר בָּא בֶן יֶלֶד ו"מֵאוֹמָה לֹא יִשָּׂא בְעַמְלוֹ" (קהלת ה, יד) "וְיָמָה יִתְרוֹן לוֹ שִׁיעֲמַל לְרוּחַ" (קהלת ה, טו), כִּי הַעֲמַל שֶׁעֲמַל בַּתּוֹרָה שְׂלֵא לְשִׁמּוּהָ לֹא דִי שְׂלֵא זָכָה לְכַתְּרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, גַּם לְפָרְנָסָה לֹא זָכָה וְכָל יָמָיו בְּעַם וּמְכֹאֲזִיבִים, כִּי נִשְׁאָר הַפְּרָנְסָה אֲצִלָּם חֵם וְשָׁלוֹם, ו"מֵאוֹמָה לֹא יִשָּׂא בְעַמְלוֹ" כִּי לֹא יִשָּׂא אֶפְלוֹ דְקָה מִן הַדְּקָה גַּם-כֵּן לֹא יִהְיֶה לוֹ פְּרָנְסָה, כִּי עֵקֶר הַפְּרָנְסָה מִשְׂמֹאֵלָה. וְעַל-כֵּן בְּאֵמֶת קִשָּׁה מְאֹד לְהַשִּׁיג פְּרָנְסָה בְּבַחֲנֵית קִשִׁין מְזוּנּוֹתָיו כְּקָרִיעַת יָם סוּף כִּי לֹא יִשָּׂא אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג וּלְהַמְשִׁיךְ פְּרָנְסָה דְקָדְשָׁה לְעוֹלָם. כִּי אִם כְּשֶׁהוּא צָדִיק גְּדוֹל כִּלְכָד עַד שִׁיכּוֹל לְעֵלוֹת עַד עֵתִיקָא קְדִישָׁא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְּזוּל הַעֲלִיּוֹן שֶׁשָּׁם שָׂרֵשׁ כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת כִּי לֹא:

לקוטי הלכות - יורה דעה כ. תלמוד תורה ג, אות ה.

מֵה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמַלוֹ. שְׁמַעְתִּי שֶׁפַּעַם אַחַת אָמַר לְאִישׁ אֶחָד בְּזֵה הַלְשׁוֹן: "שׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיַּתְדְּךָ" (אבות פרק ב). וְדַחַק וּמְשִׁיךְ תַּבַּת יוֹם אֶחָד. וְכוֹנְנָתוֹ הִיָּה לְעִנְיָן מֵה שְׂמִפִּיל אֶת הָאָדָם מֵה שְׂקָדָם לוֹ וְיָמָה שְׂלֵא חֲרִיו. דְּהֵינּוּ מֵה שְׂרוּאָה שְׁלֵפְעָמִים מִתְּעוֹרֵר קִצַּת לְהַשִּׁים יַתְּבַרְךָ, אֲבָל קָדָם וְאַחֲרֵי-כֵן הִיָּה מֵה שְׂהִיָּה, כְּפִי מֵה שְׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַתוֹ. וּמַחֲמַת זֶה נּוֹפְלִים רַבִּים מֵעַבּוֹדְתָם כְּפִידַע. וְעַל זֶה אָמַר רַבִּינוּ ז"ל לְהָאִישׁ הַנ"ל, וְגַעַר עֲלָיו וְאָמַר לוֹ שׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיַּתְדְּךָ. כְּלוֹמֵר שֶׁאֶפְלוֹ אִם לֹא תִזְכֶּה כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ קָדָם שְׂתַמּוֹת כִּי אִם לְשׁוּב לְהַשִּׁים יַתְּבַרְךָ יוֹם אֶחָד בְּלִבְךָ, גַּם זֶה טוֹב מְאֹד וְיִקָּר מְכָל הוֹן. כִּי "מֵה יִתְרוֹן לְאָדָם מְכָל עֲמַלוֹ", וְלֹא יִשָּׂא לֹא מְכָל יִגִּיעַתוֹ כִּי יָמֵי חַיָּיו כִּי אִם זֶה הַיּוֹם שֶׁשָּׁב לָהּ. וְזֵהוּ: "שׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיַּתְדְּךָ" כִּי לֹא יִשָּׂא לְהַבִּין: שִׁחוֹת הַר"ן, רפח.

הָאֵמֶת שֶׁבְּלִב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְיִמְשִׁיךְ אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ עַד שִׁיָּשׁוּבוּ בָּלָם לְהַשִּׁים יַתְּבַרְךָ וְתוֹרָתוֹ: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אורח חיים א. בית הכנסת ו, אות כד.

מֵה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמַלוֹ שִׁיעֲמַל תַּחַת הַשְּׂמִשׁ. זֶהוּ מֵה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, 'בְּנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי לֹא בּוֹכּוֹתָא תִּלְיָא מִלְתָּא אֲלָא בְּמִזְלָא תִּלְיָא מִלְתָּא' [בְּנִים, חַיִּים וּמְזוּנּוֹת, לֹא בּוֹכּוֹת תִּלְוֵי הַדְּבָר, כִּי אִם בְּמִזְל תִּלְוֵי הַדְּבָר]. וְאִיתָא בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ, דְּהֵינּוּ בְּמִזְל הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵתִיקָא שָׁם תִּלְוִיִּים הַמְּזוּנּוֹת. וְלְכַאוּרָה קִשָּׁה הִלָּא עֵקֶר הַמְּזוּנּוֹת וְהַפְּרָנְסָה הוּא מִשְׂמֹאֵל, בְּחִינַת "בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכְבוֹד" (משלי ג, טו), וְאִיךְ אָמַר כָּאֵן שֶׁהַמְּזוּנּוֹת מִמְּזוּל הַעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא עֵתִיקָא, הִלָּא שָׁם אֵין שׁוֹם שְׂמֹאֵל כָּלָל, וְכִמּוֹ שֶׁאִיתָא בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ "הָאִי עֵתִיקָא כִּלְאֵ יִמִּינָא לִית שְׂמֹאֵל וְלִית עֶשֶׂר תַּמּוֹן" [זֶה הַעֲתִיק כִּלְאֵ יָמִין, אֵין שְׂמֹאֵל וְאֵין עֶשֶׂר שָׁם]. וְאִיךְ אָמַר כָּאֵן שֶׁהַמְּזוּנּוֹת וְהַעֲשִׂירוֹת מִשָּׁם דִּיקָא? אִיךְ אֵמֶת עֵקֶר שָׂרֵשׁ הַשְּׁפַע שֶׁל עֲשִׂירוֹת וּפְרָנְסָה הוּא רַק שָׁם בְּבַחֲנֵית עֵתִיקָא שֶׁהוּא מְזוּלָא, אֲבָל שָׁם בְּשָׂרְשׁוֹ אֵין שִׁיךְ לְקָרוֹתוֹ בְּשָׁם עֲשִׂירוֹת, כִּי שָׁם כִּלְאֵ יָמִין וְשָׁם הַשְּׁפַע הַקְּדוּשָׁה כִּלְאֵ חַד וְאֵין בֵּה שׁוֹם צִיּוֹר. וְשָׁם גַּם הַשְּׁפַע שֶׁל עֲשִׂירוֹת הוּא רַק תּוֹרָה אֹדַר צַח וּמְצַחְצָחָה. וְלִמְטָה כְּשֶׁנִּמְשָׁךְ הַשְּׁפַע אֲזִי כְּשֶׁנִּמְשָׁךְ הַשְּׁפַע לְיָמִין וְלְשִׂמְאֵל אֲזִי נִצְטַיֵּר הַשְּׁפַע בְּשִׂמְאֵל לְעֲשִׂירוֹת וּפְרָנְסָה. וּמַחֲמַת זֶה צָרִיךְ הַצְּדִיק לְפַל לְבַחֲנֵית שְׂמֹאֵל בְּשִׁבְלֵי פְּרָנְסָה, אֲבָל תַּכְּף בְּשִׁיפַל לְבַחֲנֵית שְׂמֹאֵל תּוֹכַל הַסְּטֵרָא אַחֲרָא לְהַתְּגַבֵּר וְיִתְאַחֲזוּ בּוֹ חֵם וְשָׁלוֹם, וְאִזִּי זֶה וְזֵה לֹא יִתְקִים בְּיָדוֹ, כִּי הוּא הַמְּסִית הוּא הַמְּקַטְרֵג וְכוּ', כִּי אַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלָלוּ הֵם בְּעֲצָמָם הַשְּׁפַע מִמֶּנּוּ וְלֹא יִשָּׂא בְּיָדוֹ מֵאוֹמָה. בְּבַחֲנֵית "וְסִרְתָּם" (וכו') (דברים יא, טו). "וְעַצֵּר אֶת הַשְּׂמַיִם" (וכו') (שם, יז) בְּבַחֲנֵית "מֵה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמַלוֹ שִׁיעֲמַל תַּחַת הַשְּׂמִשׁ", דְּהֵינּוּ חֲלִיפֵי הַתּוֹרָה,

דָּוֵד הַלֵּל וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת:

- תרגום יונתן -

אמר שלמה מלכא ברוח נבואה, דרא טבא דצדיקיא דאזיל מן עלמא, בגין חובי דרא בישא דרשיעיא דעתידין למיתי בתריהון, וארעא לעלמי עלמין קימא, לסוכרא פורענותא דאתיא על עלמא בגין חוביהון דבני אנשא:

- רש"י -

דור הלך ודור בא. כל מה שהרשע יגע ועמל לעשק ולגול, אינו מבכה את מעשיו, כי הדור הולך, ודור אחר בא ונוטל הכל מיד בניו, כענין שנאמר "בניו ירצו דלים" (איוב ב, ט): והארץ לעולם עומדת. ומי הם המתקיימים, העניים הנמוכים, המגיעים עצמם עד לארץ, כענין שנאמר "ועניים יורשו ארץ" (תהלים לו, יח), ומדרש תנחומא אומר, כל צדיקי ישראל נקראו 'ארץ', שנאמר: "תהיו אתם ארץ חפץ" (מלאכי ג, יב):

- ברסלב -

הסתלקות הצדיקי אמת שעסקו בזה להאיר הדעת בעולם, בפרט אברהם שהיה הראשון שעסק בזה. ועל-בן עסק יעקב לבשל המאכלים להאכיל את אביו להמשיך השארת הדעת של אברהם על-ידי אכילת סעדת הבראה וזה שאמרו רבותינו ז"ל, שמבשלין עדשים וביצים להורות שגלגל הוא החזור בעולם, הינו בחינת "דור הולך ודור בא" שהדור שהולך הוא הדור שבא בחינת גלגולא דנשמתין כמובא, הינו להורות שחס ושלום לא נסתלק הנפטר לגמרי רק קדשת דעתו נשאר בודאי בעולם, כי הוא פגלגל החזור שאף-על-פי שקצה הגלגל יורד למטה אינו נסתלק לגמרי, כי תקף עולה הקצה השני של הגלגל פנראה בחוש. כמו-כן כשנסתלק הצדיק ונדמה שנסתלק אבל באמת לא נסתלק כלל, כי תקף עולה קצה התחתון ומאיר בעולם שהוא ההשארה שהשאיר בעולם על-ידי ספריו ותלמידיו, כי באנשים פשוטים שלא תקנו מעשיהם כראוי מרמו זה הגלגל על גלגולים שמכרח לבא בגלגול כדי לחזר ולהמשיך הדעת להאיר בעולם הרשימו שנשאר מדעתו אחר הסתלקותו, אבל הצדיק האמת תקף באותו הרגע שנסתלק מאיר הדעת

דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת. פעם אחת ספר רבנו ז"ל שהמחקרים חולקים זה עם זה: פת אחת אומרת שהגלגלים חוזרים וסוכבים והולכים, ופת אחרת אומרת שהגלגלים עומדים במקומם והארץ מסבבת וחוזרת, וזה שלא נופל העולם בהסביבה, היא מחמת המהירות שמשבבת במהירות מאד. והא ראייה, כשיקח אדם דבר עגל ויעמוד בתוכה כלי מלא מים, ויסבב אותו העגול במהירות, אזי יעמד הכלי כמו שהיה ולא יפל לארץ אפלו טפה אחת מן המים. כן הוא זה, מחמת שהארץ מסבבת במהירות גדול, עומד העולם במקומו. ואמר רבנו ז"ל שאינו כן באמת, רק האמת הוא כדעה הראשונה. ואמר הפסוק: "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת": תי מוהר"ן, תכה, ב.

דור הולך ודור בא. זה סוד הבראת האבל שמונחמין אותו על-ידי אכילת סעדת הבראה, כי בשמת קרובו חס ושלום ונסתלק הדעת כפי ערך הנפש שנסתלק וזה עקר האבלות על הדעת שנסתלק אזי מנחמין אותו על-ידי סעדת הבראה להורות שבודאי לא נסתלק לגמרי ובודאי נשאר הארה מדעתו ומקבלין אותה על-ידי אכילת ישראל דיקא והעקר הוא בשעת

הקדוש שלו בבחינת גלגל החזור הנ"ל: לקושי הלכות - יורה דעה ב. פדיון בכור ה, אות ט.

דור ודור מבררין ברורים מיחדים, עד שישלם הברור בימי משיח, (כידוע בכתבי האר"י ז"ל שם) והכלל, כי אין יום דומה לחברו וה' יתברך מתחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ובכל יום מתבררין ברורים מיחדים מה שאי אפשר לתקנם ביום אחר. וכן בכל דור ודור. ובשכיל זה מתארך הגלות כל-כך עד שישלם הברור (כמבאר כל זה בספר גלגולים ובשאר פתחי האר"י ז"ל) ועל-כן חיוב על כל אדם להוליד בנים, כי אי אפשר להשלים הברור, כי אם מדור לדור, שכל דור צריך לתקן ולברר ברורים מיחדים כפי היום וכפי הדור, כי כל יום ויום הוא בחינת דור מיחד, כמו שאמרו רבותינו וכוונם לברכה על פסוק "דור הולך ודור בא" "אין לך יום שאין מתים בו ששים רבוא ונולדים בו ששים רבוא" (קהלת רבתי א, ה). נמצא, שבכל יום מיתחדש דור אחר שהוא ששים רבוא נפשות, כי אין דור פחות מששים רבוא. וזה שנסמך בקהלת, "וורח השמש ובא השמש", "דור הולך ודור בא", כי כמו שזרח השמש ובא השמש בכל יום ויום, כמו-כן מתחדש הדור בכל יום ויום, שהוא בחינת "דור הולך ודור בא" בכל יום כנ"ל: לקושי הלכות - יורה דעה א. שחיטה ד, אות ג.

דור הולך ודור בא. כל הנפשות שבבהמות וחיות ועופות הם נפשות אדם ממש, שנתגלגלו בהם וזה עקר תקון השחיטה: להעלות הנפש שבחי שנתגלגלה וירדה ממעלתה בעוונותיה מבחינת אדם לבהמה, לחזור לתקנה ולהחזירה למעלתה, להעלותה מבהמה לאדם. על-כן צריך השוחט שיהיה איש כשר וירא שמים מאד. ויזהר היטב בנפשו לברך ברכת השחיטה בכונה גדולה ולזהר מאד בכל דיני השחיטה, כדי שיוכה לתקן את הנפש ולהעלותה למעלתה מבהמה לאדם. ועל-כן הם חמש הלכות שחיטה כנגד חמשה חמשי תורה, שהם כלל כל התורה בלה, כי עקר כלל התורה הוא להעלות הנפש שהוא בחינת אדם וכו', שזהו בחינת שחיטה כנ"ל. ותקון זה שהוא להעלות ולברר הנפשות מבהמה לאדם וכו', שהוא בחינת שחיטה, בתקון זה אנו עוסקים כל ימינו בכל יום ובכל דור ודור עד שיבוא משיח, שאז ישלם הברור, כידוע (עין חיים שער לט פרק א, ושער יט פרק ג וסוף פרק ה), כי אי אפשר לתקן ולברר הכל ביום אחד, רק בכל יום ויום ובכל

זרח השמש ובא השמש ואל-מקומו שואף זרח

הוא שם:

- תרגום יונתן -

וידנח שמשא ביממא מן סטר מדינחא, וייעול שמשא לסטר מערבא בליליא, ולא תריה שאיף ואזיל אורח תהומא, ודנח למחר מן אתרא דדנח תמן מאתמלי:

- רש"י -

וורח השמש וכו'. דור הלך ודור בא, כאשר השמש הזרח שחרית, ותשקע ערבית ותלך, כל הלילה שואפת לשוב אל מקום אשר זרחה אתמול משם, שתזרח גם היום:

- בַּרְסֵלַב -

שִׁפְרָשׁ רִשִׁי עַל פְּסוּק "אַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם" וְכוּ' (דְּבָרִים כח, ט), כִּיּוֹם שֶׁהוּא מֵאֲפִיל וּמֵאִיר כִּד עֵתִיד לְהֵאֲפִיל לָכֶם וּלְהֵאִיר לָכֶם. וְכֵן הַתּוֹכַחֹת וְכוּ' הֵן הֵן הַמְצִיבִין אֶתְכֶם וּמְקִימִין אֶתְכֶם. וְכֵן זֶה הוּא בְּכֻלָּיוֹת יִשְׂרָאֵל. וּבְכֻלָּיוֹת זְמַן כֹּל הָעוֹלָם. וּבְכֻלָּיוֹת הַזְּמַן שֶׁל כָּל אָדָם וְאָדָם כָּל יְמֵי חַיָּיו. וּבְפִרְטוּיּוֹת בְּכָל אָדָם וְאָדָם בְּכָל יוֹם, כִּי כָּבֵד עֵבֶר עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל הַשֶּׁדֶךְ וְאוֹר הַשֶּׁדֶךְ וְאוֹר הַרְבֵּה פְּעָמִים, כִּי כָּבֵד הֵינּוּ בְּגִלּוֹת מִצָּרִים וְהוֹצִיאָנוּ מִשָּׁם. וְעֵבֶר עֲלֵינוּ מִה שֶׁעֵבֶר בִּימֵי הַשׁוֹפְטִים. וְאַחֲרֵיכֵן נִבְנְה הַבַּיִת-הַמְּקֻדָּשׁ שֶׁהוּא עֶקֶר הָאוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאַחֲרֵיכֵן נִחְרַב בְּעִוְגוֹתֵינוּ. וְאוֹ נַחֲשֶׁד הָעוֹלָם. וְאַחֲרֵיכֵן חוֹר וְנִבְנְה וְנִחְרַב וְכוּ'. וְכֵן כָּל מִה שֶׁעֵבֶר עַד הַנְּהָ. וְכֵן בְּכָל דוֹר וְדוֹר. וְגַם בְּתוֹךְ עֲצָם הַחֲשֶׁד אַחֵר הַחֲרָפֵן בְּעִבְדוֹתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֲלֵכֵינוּ וַיֵּט עֲלֵינוּ חֶסֶד עַל-יְדֵי הַצְּדִיקִי אֲמַת שֶׁבְּכָל דוֹר שֶׁהֵם מְאִירִים לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ" וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָה, עַד שֶׁלֹּא שִׁקְעָה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל צְדִיק זֶה זָרַחַה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי וְכוּ' וְכֵן בְּפִרְטוּיּוֹת בְּכָל אָדָם וּבְכָל זְמַן וּבְכָל יוֹם וְיוֹם: לְקוּמֵי הַלְבוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. בְּרַפְת הַפְּרוֹת

ה, אות טו.

וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ. הַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה זֶה רָמַז שֶׁעֶקֶר הַמִּשְׁכַּת אוֹר הַתּוֹרָה שֶׁהוּא אוֹר הָעֲצוֹת הוּא בְּיוֹתֵר לְאַחַר הַסְּתַלְקוֹת הַצְּדִיקִי הָאֲמַת שֶׁהוּא הַרְבֵּי הָאֲמַת. כִּי אִז אַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ הוּא בְּחִינַת שְׁקִיעַת הַחֲמָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָה עַל פְּסוּק "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ", עַד שֶׁלֹּא שִׁקְעָה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל עֲלֵי וְכוּ'. נִמְצָא שֶׁהַסְּתַלְקוֹת הַצְּדִיקִי הוּא בְּחִינַת שְׁקִיעַת הַחֲמָה. וְאוֹ דִּיקָא צְרִיכִין לְהַתְנַבֵּר מְאֹד מְאֹד לְעַסֵּק וּלְעֵזֵן הַיִּטֵּב בַּחֲדוּשֵׁי תוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה שֶׁהֵם כֻּלָּם עֲצוֹת

וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ. הַצְּדִיק הָאֲמַת שֶׁבְּדוֹר הוּא הַמְּקִים אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּדוֹרוֹ, עַד הַסּוּף. וְעֲלֵיו נֵאמַר "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ", עַד שֶׁלֹּא שִׁקְעָה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל זֶה, זָרַחַה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל הַבָּא אַחֲרָיו, וּכְבֵד דְּבִרְנוּ בְּזֶה שֶׁקָּדַם שָׂבֵא שְׁמוּאֵל אַחֵר עֲלֵי (הַבְּהוּ), כְּמוֹעַט שִׁקְעָה הַשֶּׁמֶשׁ, דְּהֵינּוּ שֶׁכְּמוֹעַט נִחְרַב הָעוֹלָם וְנִשְׁקַע הָאוֹר לְגַמְרֵי, אִךְ שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא הָאִיר הַשֶּׁמֶשׁ וְקִים הָעוֹלָם אַחֵר עֲלֵי הַבְּהוּ. וְכֵן בְּכָל דוֹר וּכְאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּעִינֵינוּ גַם בְּדוֹר הַזֶּה, שֶׁאֲנֵכִי הָעֵנִי וְהֵאֲבִיזוֹן כָּל יְמֵי גְּדֻלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְהֵייתִי מִתְאַבֵּק בְּעַפְר רַגְלֵיהֶם, וְיִדְעֵתִי שֶׁבִּימֵינוּ כְּמוֹעַט כְּבֵד נִשְׁקַע הָאוֹר הַקְּדוּשׁ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זָכָר צְדִיק לְבָרְכָה. וְעַד שֶׁלֹּא שִׁקְעָה שֶׁמֶשׁוֹ, זָרַחַה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל אֲדוּנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הַקְּדוּשׁ זָכָר צְדִיק לְבָרְכָה: עֵלִים לְתוֹרָה, רנ.

וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ. בְּאֲמַת אֵין דוֹר יְתוֹם וְעַד שֶׁלֹּא שִׁקְעָה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל צְדִיק זֶה זָרַחַה שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל הַצְּדִיק שֶׁאַחֲרָיו, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָה, וּבְכָל דוֹר וְדוֹר נִמְצָא צְדִיק אֲמִתִּי שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֵאשׁ בֵּית שְׁעוֹסֵק בְּכַנְּזֵן הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְאוּרֵי אוֹר, שֶׁמְכַנְּעֵי הַמְּפָרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר שֶׁהֵם בְּחִינַת מְאוּרֵי אֵשׁ. כִּי בּוֹ בְּאֲדָר מֵת מוֹשֶׁה וְכוּ' בְּאֲדָר נוֹלַד מוֹשֶׁה, (כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָה), הֵינּוּ בְּחִינַת "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ" עַד שֶׁלֹּא שִׁקְעָה וְכוּ', הֵינּוּ שְׁבִיּוֹם שְׁמַת הַצְּדִיק הָאֲמַת בְּחִינַת מוֹשֶׁה, בּוֹ כִּיּוֹם נוֹלַד צְדִיק אַחֵר בְּמִקוּמוֹ: לְקוּמֵי הַלְבוֹת - חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט ב. מִתְנַה וּמִתְנַת שְׂכִיב מְרַע ג, אות ו.

וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ. מִי שֶׁמְשׁוֹבֵיל עַל דְּרָכָיו יְכוֹל לְרְאוֹת שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם עוֹבֵר עַל כָּל אָדָם בְּחִינַת הַשֶּׁדֶךְ וְאוֹר עֵרֵב וּבִקְרָה. וְכֵן בְּכֻלָּל יְמֵי חַיָּיו יֵשׁ בְּחִינַת הַשֶּׁדֶךְ וְאוֹר עֵרֵב וּבִקְרָה וְכְמוֹ

שהם בחינת י"ב מזלות המתגלגלים בקריע וכלם מתגלגלים על נקודת המרכז שאין בו שום ציור שישמשו מבחינת בלז אחד בלז טוב וכל גלגולם וסבובם בכל שנה ושנה כל ימי עולם, הכל כדי שיכללו בבחינת בלז אחד בלז טוב, שזהו התכלית של כל העולם ומלואו. וכמו שכתוב, "זרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זרח הוא שם". 'מקומו' זה בחינת בלז אחד בלז טוב, שהוא ה' ותברך, שהוא מקומו של עולם וכו'. כי כל הגלגלים סובבים והולכים על סביבותם, כמו שכתוב: "סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח" (קהלת א, ט). וכל גלגולם וסבובם ומרוצתם הכל הוא לשוב ולהפיל בשרשם, שהוא בלז אחד, שהכל רצים ושבים ומתגלגלים וחוזרים לשם: לקושי הלבנות -

חושן משפט א. מצרנות, ג אות ג.

נזראות והתעוררות נפלא להתקרב אליו ותברך ולילך על ידיו ועל רגליו להתקרב להחברים להשרידים אשר ה' קורא שזה בחינת הישיבה הקדושה. כדי לחתר ולגלות העצות עמקות מתוך גדל החשך מה שצריך כל אחד לפי בחינתו בכל יום ובכל עת: לקושי הלבנות - חושן משפט ב. נזיקין ה, אות מה.

וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זרח הוא שם. עקר התקון לסתם עיניו מחיוו דהאי עלמא (מראית זה העולם) לגמרי כדי להפיל בבחינת בלז אחד בלז טוב, שעל ידי זה נתבטלין כל היסורים והדינים, שזהו בחינת שנקבלין כל הי"ב גבולים בשרשם בבחינת הויה פשוטה, בבחינת בלז אחד בלז טוב ששם נתבטלין כל הגבולים והמצרים שמשם אחיות הדינים והיסורים. וזהו בחינת י"ב חדשי השנה

הולך אל-דרום וסובב אל-צפון סובב | סבב הולך הרוח ועל-סביבותיו שב הרוח:

- תרגום יונתן -

אזיל כל סטר דרומא ביממא, ומחזר לסטר צפונא בליליא אורח תהומא, מחזר מחזר ואזיל לרוח עיבר דרומא בתקופת ניסן ותמוז, ועל סחרגוהי תייב לרוח עיבר צפונא בתקופת תשרי וטבת, נפיק מחרכי מדנחא בצפרא, ועייל לחרכי מערבא ברמשא:

- רש"י -

הרוח. רוחו של שמש, מלג"ט בלע"ו. כמו "על אשר יהיה שם הרוח ללכת" (יחזקאל א, ט): ועל סביבותיו שב. גם מחר, כל הקף וסובב שסבב אתמול, הוא מקוף וסובב היום: הולך אל דרום. לעולם ביום: וסובב אל צפון. לעולם בלילה: סובב סובב הולך. אל פני מזרח ומערב. שפעמים מהלכתן ביום, פעמים מסבבתן בלילה, בתמוז מהלכתן, ובטבת סובבתן, אף הרשעים כל מה ששמשן וזרחת, סופן לשקע, כל מה שהם הולכים ומתגברים, סופם לשוב אל מקום צנתתם, ממקום הטנופת באו, ולמקום הטנופת ילכו. וכן:

- ברסלב -

הלך אל דרום וסובב אל צפון. עקר שלמות האדם שיהיה קבוע כל-כך בתורה ועבודה שבכל מקום שיהיה בכל שגוי מקומות שבועולם מבלם יחזר תמיד למקומו הקבוע שהוא קביעות התורה ששם עקר המנוחה והקביעות, כי זה ידוע למי שיש לו שכל מעט בקדקדו שהאדם אין לו שום מנוחה כלל בזה העולם והוא תמיד נע ונד ומבלבל אפלו בשיושב

בְּחֵינָת מְקִיפִים, שֶׁהֵם בְּחֵינָת הָאָרֶת הָרְצוּן, בְּבַחֲיֵנָת: "פּוֹתַח אֶת יַדְךָ" וְכוּ'. וְזֶהוּ בְּחֵינָת חַת"ךְ, שֶׁהוּא סוֹפֵי־תְבוּת שֶׁל פּוֹתַח אֶת יַדְךָ, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרָנְסָה, כְּמוֹכֵא. חַת"ךְ שְׁתֵּי פְעֻמִּים רוּחַ, הֵינּוּ שְׂבָאֵלוּ הַיָּדִים הַנִּזְכָּרִים בְּחֵינָת מְקִיפִים, שֶׁהֵם בְּחֵינָת: "סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ" וְכוּ', בְּחֵינָת: "רוּחַ עַל פְּנֵי יַחֲלָף", כְּנִל. וְזֶה בְּחֵינָת: "וַיְדִי אָדָם מִתַּחַת כַּנְּפֵיהֶם" וְכוּ' (יחזקאל א, ח), זֶה בְּחֵינָת כְּנֵפֵי הָרֶאֱהָ שֵׁשֶׁם סוֹכֵב הָרוּחַ, בְּחֵינָת מְקִיפִים, שְׁמִשְׁשׁ נִמְשָׁךְ בְּחֵינָת הָאָרֶת הַיָּדִים כְּנִל: וְזֶה בְּחֵינָת: "רוּחַ אִישׁ יִכְלָבֵל מַחֲלָהוּ" וְכוּ' (משלי יח, יד). 'רוּחַ אִישׁ' – זֶה בְּחֵינָת רוּח־הַחַיִּים הַנִּזְכָּר, שֶׁהוּא בְּחֵינָת: "סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ" וְכוּ', בְּחֵינָת מְקִיפִים שְׁמִשְׁשׁ נִמְשָׁךְ פְּרָנְסָה וְכַלְכָּלָה, בְּחֵינָת: יִכְלָבֵל וְכוּ' כְּנִל: לְקוֹפֵי מוֹדֵר"ן תַּנְנָא. סִימָן ג, אוֹת יב.

סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ. אַרְבַּע צִיצִית הֵם בְּחֵינָת הָרוּח־חַיִּים, וְכֵמוּ שְׂפָתוֹב "כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאֵי הָרוּחַ" וְכוּ' (יחזקאל לו, ט), שְׁעַל־יָדֵי־זֶה מְכַנְנֵי־עֵינַי הָרוּח־סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ שֶׁל הַמַּתְנַנְּדִים הַחוֹלְקִים עַל הַצְּדִיקִים אֱמִתִּיִּים, שְׁמִמְשִׁיכִין אֲרִיכַת הָרוּחַ שְׁלָהֶם מֵהֵרֵב דְקַלְפָּה, שֶׁהוּא בְּחֵינָת עֵשׂוּ אִישׁ שְׁעִיר. וְעַל־כֵּן צִיצִית הוּא לְשׁוֹן שְׁעֵר, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצִית רֹאשִׁי" (שם ח). כִּי עַל־יָדֵם נִכְנַע עֵשׂוּ אִישׁ שְׁעִיר, בְּחֵינָת רוּח־סְעָרָה כְּנִל. וְזֶה בְּחֵינָת טְלִית לְכֵן שֶׁנִּתְעַפֵּף הַקְּדוּשׁ־כְּרוֹד־הוּא וְסִדֵּר שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוּרִים לְבִרְכָה, רֹאשׁ הַשָּׁנָה יי), כִּי הַשְּׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֵן בְּחֵינּוֹת הָרוּח־חַיִּים דְקַדְשָׁה. וְזֶהוּ בְּחֵינָת טְלִית, שֶׁהוּא אַרְבַּע כְּנָפוֹת, בְּחֵינּוֹת הָרוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת כְּנִל. וְהֵינּוּ טְלִית לְכֵן – הַפֶּךְ בְּחֵינּוֹת רוּחַ דְקַלְפָּה, בְּחֵינָת עֵשׂוּ, שֶׁהוּא "אֲדַמּוּנֵי בְּלוֹ כְּאֲדַרְתַּ שְׁעֵר" וְכוּ' (בְּרַאשִׁית כה, כה), וּפִרְשׁ רַש"י: 'כְּטְלִית' – כְּטְלִית דִּיקָא, בְּחֵינָת טְלִית דְקַלְפָּה, שֶׁהוּא

בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב 'יוֹמָם לֹא יִנּוּחַ לַיְלָה לֹא יִשְׁכַּב' וְכוּ'. וְאִין שׁוּם מְנוּחָה וְקַבִּיעוֹת לְהָאָדָם כִּי אִם כְּשַׁעֲוִסַּם בְּתוֹרָה וְעַבּוּדָה שְׁשֵׁם עַקֵּר הַמְנוּחָה וְהַנְחָלָה. אֲבָל צְרִיכִים לְהַשְׁתַּדֵּל מְאֹד לְהִתְקַרֵּב לְצַדִּיקֵי אֱמֶת שֶׁהֵם יְכוּלִים לְקַבְּעוּ בְּקַבִּיעוֹת גְּדוֹל בְּתוֹרָה שְׁאֵפְלוּ אִם יִהְיֶה בְּמָקוֹם שְׂוִיָּהוּ בְּגַשְׁמִיּוֹת וְרוּחְנִיּוֹת לֹא יִהְיֶה נִדְחָה לְגַמְרֵי חֵם וְשָׁלוֹם, רַק מְכַל הַמְקוֹמוֹת שְׂבַעֲוֹלָם יִשׁוּב אֶל הַתּוֹרָה וְהַעֲבֹדָה בְּבַחֲיֵנָת "הַלֵּךְ אֶל דְרוֹם וְסוֹכֵב אֶל צָפוֹן", וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוּרַח הוּא שֵׁם" (קהלת א, ה). שְׂבַכְל מְקוֹם שְׂוִיָּהוּ וְיִסְבֵּב אֶל מְקוֹמוֹ יִשְׁאֵף לְזוּרַח שֵׁם בְּבַחֲיֵנָת "אִם רוּחַ הַמוֹשֵׁל תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ מְקוֹמְךָ אֶל תַּנַּח" (קהלת ג, ד), שֶׁזֶהוּ בְּחֵינָת קַבִּיעוֹת מְקוֹם הַבֵּית־הַמְקַדָּשׁ שְׁשֵׁם מְקוֹם קַבִּיעוֹת הַתּוֹרָה, כִּי מְקַדֵּם נִאָּמַר (דְּבָרִים יב, ט): "כִּי לֹא כָּאֲתֶם עַד עַתָּה אֶל הַמְנוּחָה וְאֶל הַנְחָלָה וְכוּ'" עַד אֲשֶׁר "וַעֲבַרְתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן וְכוּ'" "וְהָיָה בְּהֵנִיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ וְכוּ'". "וְהָיָה הַמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'" שֶׁהוּא מְקוֹם הַבֵּית־הַמְקַדָּשׁ וְכוּ' שְׁעַלְיוֹ נִאָּמַר: "זֹאת מְנוּחָתִי עַד עַד וְכוּ'" (תְּהִלִּים קלב, יד) שֶׁזֶהוּ בְּחֵינָת קַבִּיעוֹת בְּתֵי מְדַרְשׁוֹת הַנִּזְכָּרִים שְׂוִיָּהוּ דַעֲתוֹ תְּמִיד אֶל קַבִּיעוֹת הַתּוֹרָה בְּבַחֲיֵנָת 'לְקַבְּעָא קְמָא קְהֵדֵר' [לְמָקוֹם הָרֵאשׁוֹן הוּא חוֹזֵר]. שְׂבַכְל שְׁנׁוּי מְקוֹם שֶׁהוּא יַחְזוֹר תְּמִיד אֶל הַתּוֹרָה: לְקוֹפֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. בְּצִיעַת הַפֶּתַח ה, אוֹת מו.

סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ. רוּחַ חַיִּים שְׂבָתוֹךְ הָרֶאֱהָ זֶה בְּחֵינָת מְקִיפִים, בְּחֵינָת: "סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ" וְכוּ', בְּחֵינָת "רוּחַ עַל פְּנֵי יַחֲלָף" וְכוּ' (איוב ד, טו), בְּחֵינָת אוֹר הַפְּנִים. וְכִשְׁהַשְׁמָנִים שֶׁל הָרֶאֱהָ הֵם בְּמִזְגַּת הַשְּׁוִיָּה, עַל־יָדֵי־זֶה מְאִיר אוֹר הַפְּנִים, בְּבַחֲיֵנָת: "לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֶן" וְכוּ' (תְּהִלִּים קד, טו), הֵינּוּ עַל־יָדֵי הַשְּׁמָנִים שֶׁל הָרֶאֱהָ מְאִיר אוֹר הַפְּנִים בְּחֵינָת מְקִיפִים. וְהַיָּדִים שֵׁשֶׁם בָּיִם הַחֲכָמָה, בָּהֶם נִתְגַּלָּה אוֹר הַפְּנִים

סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ. מִה שְׁמַתְעֵמְפִין
 בְּצִיּוֹת כְּעֵמִיפַת הַיִּשְׁמַעְאֵלִים, הוּא עַל־פִּי
 הַמֵּאמָר "רְאִיתִי מִנּוֹרַת זָהָב" (לְקוּטִי מוֹחֲרִין קָמָא. סִימֹן
 ה), מְבֹאֵר שֵׁם שְׁצִיּוֹת הֵם בְּחִינַת הָרוּחַ הַנִּמְשָׁד
 עַל־יְדֵי אֲנָחָה, שְׂוֵהוּ בְּחִינַת הַהוּא טִיעָא שֶׁהוּא
 סוֹחֵר וַיִּשְׁמַעְאֵל, בְּחִינַת "כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנֻדְךָ"
 (בְּרֵאשִׁית טו, יא) שְׁמַמְנֵנו תּוֹצְאוֹת הָרוּחַ הַחַיִּים,
 בְּחִינַת ד' צִיּוֹת, שְׂוֵהוּ בְּחִינַת סוֹחֵר, בְּחִינַת:
 "סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ" וְכוּ' עֵינֵי שָׁם, וְעַל־כֵּן
 צְרִיכִין לְהַתְעַמֵּף בְּצִיּוֹת כְּעֵמִיפַת הַיִּשְׁמַעְאֵלִים
 דִּיקָא, כִּי צִיּוֹת הֵם בְּכִינַת הָרוּחַ חַיִּים, שֶׁהוּא
 בְּחִינַת סוֹחֵר וַיִּשְׁמַעְאֵל כֵּן, וְעַל־כֵּן נִמְכַר יוֹסֵף
 לַיִּשְׁמַעְאֵלִים, כִּי יוֹסֵף הוּא בְּחִינַת צִיּוֹת, כְּמוֹכָא
 בְּפָרִי עֵץ חַיִּים עַל פְּסוּק, "הִנֵּה בְּנֵךְ יוֹסֵף בָּא
 אֵלֶיךָ" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית מ, ח), שֶׁהוּא סוֹד צִיּוֹת עֵין
 שָׁם, וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְפָרוֹד הַחוּטִין, כִּי הַצִּיּוֹת
 הֵם בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים הַנִּמְשָׁד מֵאַרְבַּע רוּחוֹת
 שְׁמִשְׁם הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הַד' יְסוּדוֹת שְׁמֵהֶם אַחֲזוֹת
 כָּל הַמּוֹדוֹת, שְׁשֵׁם נֶאֱחָזִין כָּל הָרִשְׁעִים בְּהַרַע
 שֶׁל הַמּוֹדוֹת, וְעַל־יְדֵי קִדְשַׁת מִצְוֹת צִיּוֹת זוֹכִין
 לְשֵׁרֵשׁ הַד' יְסוּדוֹת שְׁבִקְדֻשָּׁה, שְׁהֵם ד' אוֹתוֹת
 הוֹי"ה, וּמְפָרִידִין הַרַע מֵהַד' יְסוּדוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה
 מְשִׁפִּילִין הָרִשְׁעִים עַדִּי אֲרִיץ: לְקוּטִי הַלְבוֹת - אוֹרַח חַיִּים
 א. צִיּוֹת ד.

בְּחִינַת טְלִית אָדוּם, שְׁמִשְׁם נִמְשָׁד הָרוּחַ שֶׁל
 הָרִשְׁעִים כֵּן"ל. וְעַל־יְדֵי טְלִית דְּקֻדְשָׁה, שֶׁהוּא
 בְּחִינַת טְלִית לָבָן, מְכַנְיֵעִין אוֹתוֹ, כִּי מִשְׁם נִמְשָׁד
 הָרוּחַ חַיִּים דְּקֻדְשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה
 מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים כֵּן"ל. וְעַל־כֵּן נִתְעַמֵּף הַקְּדוּשָׁה־
 בְּרוּךְ־הוּא בְּטְלִית לָבָן דִּיקָא וְסוֹדֵר לִפְנֵי מוֹשֶׁה
 שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, הִינּוּ כֵּן"ל, כִּי
 עַל־יְדֵי טְלִית דְּקֻדְשָׁה, שֶׁהוּא בְּכִינַת מְקוּף,
 שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים, בְּחִינַת "סוֹכֵב סוֹכֵב
 הוֹלֵךְ הָרוּחַ", נִכְנָע טְלִית דְּקֻלְפָּה, בְּחִינַת הָרוּחַ
 דְּקֻלְפָּה. וְזֵהוּ: "לְאַחֲזוֹ בְּכַנְפוֹת הָאֲרִץ וַיִּנְעֵרוּ
 רְשָׁעִים מִמֶּנָּה" (אִיּוֹב ל, יג), כִּי עַל־יְדֵי הָאֲרַבַּע
 כְּנָפוֹת, שְׁהֵם בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים דְּקֻדְשָׁה, שְׁהֵם
 בְּחִינַת הָאֲרַבַּע רְאשִׁים הַנִּל"ל עַל־יָדָם וַיִּנְעֵרוּ
 רְשָׁעִים, בְּחִינַת מ'שְׁפִיל רְשָׁעִים עַדִּי אֲרִיץ,
 רְאשֵׁי־תְבוֹת: א'ש, ר'וּחַ, מ'ים, ע'פֶר. לְקוּטִי מוֹחֲרִין
 קָמָא. סִימֹן ח, אוֹת ח.

סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ. הַצְּדִיק שְׁנִקְרָא טִיעָא,
 כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ רִשִׁי בְּכָל מְקוֹם: 'סוֹחֵר וַיִּשְׁמַעְאֵל',
 וְסוֹחֵר הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שְׁפִתּוֹב: "סוֹכֵב
 סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ" וְכוּ', וְהִינּוּ הַצְּדִיק שְׁמִקְבָּל
 הָרוּחַ מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֵהוּ: 'סוֹחֵר וַיִּשְׁמַעְאֵל' - עַל
 שֵׁם "כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנֻדְךָ" (בְּרֵאשִׁית טו, יא), כִּי
 הַצְּדִיק שׁוֹמֵעַ כָּל הַאֲנָחוֹת שֶׁל הַדְּבָקִים בּוֹ, כִּי
 מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים לְכָל אֶחָד, כִּי הוּא אִישׁ
 אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כֵּן"ל: לְקוּטִי מוֹחֲרִין קָמָא. סִימֹן ח, אוֹת ח.

כָּל־הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל־הֵימָּה וְהֵימָּה אֵינְנוּ מְלֵא אֶל־מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הַלְּכִים שָׁם הֵם שָׁבִים לָלֶכֶת:

- תְּרַגְמוּ יוֹנְתָן -

כָּל נְחָלִיא וּמְבוּעֵי מֵיָא אֲזֻלִין וְנַגְדִין לְמִי אֲוִקְנִים דְּמִסְחַר לְעֵלְמָא בְּגוּשְׁפִּנְקָא, וְאֲוִקְנִים לִיתוּהִי
 מִתְמַלִּי, וְלֵאחַר דְּנְחָלִיא אֲזֻלִין וְנַגְדִין, תַּמָּן אֲנִין תִּיבִין לְמִיזַל מִצְנֻרֵי תְהוּמָא:

- רש"י -

כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. לפי שאינו נשארים בתוכו, כי ים אוקינוס הוא גבוה מכל העולם כלו שנאמר "הקורא למי הים וישפכם וגו'" (עמוס ה, ח), ומהיכן אדם שופך מלמעלה למטה, והנחלים הולכים במחילות תחת ההרים מאוקינוס, וחוזרים ונובעים, וזהו "אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים", אף הרשע כל צמת שפא בן ילד:

- ברסלב -

האמת שעולה להשכינה, כי התורה נקראת עין בחינת עין חיים, כמו שכתוב, "עין חיים היא למחזיקים בה" וכו' (משלי ג, יח). והשכינה נקראת פלגי מים בחינת "פלג אלקים מלא מים" וכו' (תהלים סה, י). כי השכינה היא בחינת ים שכל הנחלים הולכים לתוכה בבחינת "כל הנחלים הולכים אל הים" וכו' פירושו. הינו שזה האדם שזוכה לקשר עצמו לצדיקים שבדור נחשב תורתו כעין שתול על פלגי מים, כמו הלמוד של הצדיק האמת העולה להשכינה שנקראת עין שתול על פלגי מים כנ"ל, שנעשה ממנו שפע רוחניות לעולמות עליונים ושפע גשמיות וכו' כנ"ל: לקושי הלכות - חושן משפט א. מקח וממכר ג, אות ז.

כל הנחלים הולכים אל הים. כתב אדוננו מורנו ורבינו זכרנו לברכה 'האמונה תולה בפה של אדם וכו'. וזה בחינת ים סוף, כי אמונה בחינת הדבור בחינת מלכות, היא בחינת ים שכל הנחלים הולכים לתוכה פירושו, וזה בחינת סוף, כי היא בחינת אחרית וסוף ושלמות של כל המדות ושל כל הבריאה בלה: לקושי הלכות -

חושן משפט ב. אפניו ד, אות כא.

כל הנחלים הולכים אל הים. צריך כל אדם לפשפש את עצמו בכל עת אם הוא דבוק בהשם יתברך. והסימן של דבקות הוא תפלין כי תפלין הם סימן על הדבקות, ואי אפשר לבוא לבחינת תפלין, אלא שיעלה את הדבור ויתקנהו. כי הדבור שהוא רוח פיו של הקדוש-ברוך-הוא, שהוא בחינת מלכות-פה. הוא בחינת ים, שכל הנחלים הולכים לתוכו, כמו שכתוב: "כל הנחלים הולכים אל הים" וכו'. והוא בחינת אד-ני, כמו שכתוב: "אד-ני שפתי תפתח" וכו' (תהלים נא, יז). וכשפוגמין הדבור שהוא אד-ני, אז על-ידי הפגם, נעשה מרוח פיו, רוח סערה. כי כ"ז אותיות כל אחד כלול מעשרה, גימטריא ר"ע. ונעשה מבחינת הדבור, הינו מבחינת אד-ני, ר"ע אותיות, סערה. ס"ה הוא אד-ני, ור"ע אותיות. וזה בחינת: "רוח סערה עושה דברו" (תהלים קמח, ח), שעושים ומתקנים את הדבור, ומעלים אותו מבחינת רוח סערה: לקושי מוהר"ן

קמא. סימן לח, אות א-ב.

כל הנחלים הולכים אל הים. וזהו "והיה כעין שתול על פלגי מים" וכו' (תהלים א, ג). "עין שתול על פלגי מים" זהו בחינת התורה של הצדיק

כל-הדברים יגעים לא-יוכל איש לדבר לא-
תשבע עין לראות ולא-תמלא און משמע:

- תרגום יונתן -

כל התגמא דעתידין למהו בעלמא אשתלהיאו בהון גבייא קדמאין, ולא יכילו למשכח סופהון,

ברם הכי לית ליה רשו לגבר למללא מה דעתיד למיתי בתרוהי, ולא יכלא עינא למחזי כל מה דעתיד למהוי בעלמא, ולא יכלא אודנא לאתמלאה מלמשמע כל פתגמי כל דירי ארעא:

- רש"י -

כל הדברים יגעים וגו' לא תשבע עין לראות ולא תמלא אוזן. מוסב על "מה יתרון". אם מחליף הוא עסק התורה לדבר בדברים בטלים, הרי הם יגעים ולא יוכל להשיג את כולם. ואם במראית העין כא לעסק, עינו לא תשבע. ואם בשמיעת אוזן, אזנו לא תמלא:

- ברסלב -

נאמר, "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וכו' ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" וכו' (דברים ה, י). כי "כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא אוזן משמע", כי כל מי שנמשך אחר חקירות וחכמות של זה העולם הוא חסר לעולם, מאחר שאינו מקשר כל החכמות והחיות להשם יתברך שהוא עקר השלמות, כי אין שלמות כי אם להשם יתברך ומי שיודע ממנו יתברך, דהינו על-ידי אמונה שלמה, הוא כלול בו יתברך, ויש לו גם-כן כל השלמות, וכמבאר בדברי רבנו זכרנו לברכה במקום אחר, אבל תכף בפסוקים אנו שומע עצם הקול הישר, רק הקול החוזר הנמשך מחמת הצמצום של הדעת כנ"ל שהוא בחינת חסרון, על-כן הוא מלא חסרונות תמיד, וזהו בחינת כל החסרונות של כל העולם שכלם נמשכין מחסרון הדעת, ועקר חסרון הדעת הוא חסרון אמונה, כי מי שיש לו אמונה שלמה בהשם יתברך בשלמות ויודע שהכל מהשם יתברך בהשגחתו לברך פי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים הוא חי חיים טובים תמיד, כי כל מה דעבד רחמנא לטב עבד בודאי, ובודאי פונתו יתברך לטובה: לקוטי הלכות - אגן השער פריה ורביה ואישות ג, אות לד.

כל הדברים יגעים וגו'. אין נוטלין לידים אלא מן הכלי וצריך שיהיה הכלי שלם דוקא, כי אי אפשר להמשיך מימי החסד שעל-ידי זה נמשך

כל הדברים יגעים וגו'. עקר השלמות היא רק אמונה לבר. ועל-כן נקראת האמונה 'תמימות', בחינת 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' (דברים יח, י) כי האמונה היא תמימה ושלמה בתכלית השלמות, כי "כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא אוזן משמע". ונגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא" (קהלת ה, י). ועל-כן אין שלמות להדעת והתורה כי אם על-ידי אמונה, כי אי אפשר להשיג בהדעת שום דבר בשלמות כי אם על-ידי האמונה, כי מאחר שהוא מאמין בה' יתברך וצדיקו ויבצותיו יתברך באמונה שלמה הוא שלם בתכלית השלמות, כי האמונה היא בלתי גבול כי הוא מאמין בהאמת שהיא עד אין סוף אף-על-פי שאי אפשר להשיגו בדעת בשום אופן, אבל האמונה מקפת הכל עד אין סוף ותכלית. ועל-כן צריכין שתהיה האמונה בשלמות בלי שום מום ופגם כלל בבחינת "כלך יפה רעיתי ומום אין בך" (שיר-השירים ה, ז), ואז זוכה להשיג על-ידי זה דעת גדול: לקוטי הלכות -

יורה דעה כ. בכור בהמה מהורה ג, אות י.

כל הדברים יגעים וגו'. עקר הדעת הוא לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, שהוא הדעת של האמונה הקדושה, בחינת "וארשתיה לי באמונה וידעת את ה'" (הושע ב, כב), שהוא הדעת של כלליות ישראל עם קדוש מאמינים בני מאמינים, שפאמינים בה' ובמושה עבדו ומקמיין את התורה, שעל זה

צֶדֶק תִּדְבְּרוּן מִיִּשְׁרָיִם תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם" (קהלים
 נה, ב). מה יעשה אדם בעולם הזה יעשה עצמו
 כאלם יכול אף בדברי תורה תלמוד לומר, 'צדק
 תדברו'. יכול, אף אם הגים דעתו? תלמוד
 לומר, 'מישרים תשפטו בני אדם', הינו כנ"ל,
 כי עקר התקון על-ידי השתיקה שזהו בחינת
 לבישת מנעלים כדי לנעל ולסגר הרגל שהיא
 בחינת דבור, כמו שמבאר במקום אחר שלא
 לדבר מה שאין צריכין כי "כל הדברים יגעים
 לא יוכל איש לדבר", כי הדבור הוא הדעת
 וצריכין לשמרו מאד. וזהו יכול, אף בדברי
 תורה? תלמוד לומר, צדק תדברו. כי כל דבורי
 התורה בודאי צריכין לדבר כל אחד עם חברו
 ותלמידיו, כי זהו עקר הארת בן ותלמיד שהוא
 הארת הדעת, שהוא התורה. וזהו, יכול, אפלו
 אם הגים דעתו, דהינו שמגים דעתו ויוצא
 חוץ ממדרגתו חס ושלום, ומרבה דברים יותר
 מדאי ומגלה מה שאין צריכין לגלות חס ושלום
 תלמוד לומר, 'מישרים תשפטו בני אדם'. כי
 צריכין לשקל דבריו במשפט שלא לגלות, אפלו
 בדברי תורה והארת הדעת מה שאין צריכין
 לגלות שזהו בחינת סגן לחכמה שתתקנה כנ"ל
 ואז בשזוכה לשתיקה, שזהו בחינת פתח אז הוא
 יכול להאיר כבן ותלמיד להאיר לכל אחד לפי
 מדרגתו וכו': לקוטי הלכות - יורה דעה ב. ראשית הגו ג.

אות יד.

קדשת ארץ-ישראל, שזהו בחינת נטילת ידיים,
 אי אפשר להמשיכם כי אם על-ידי כלי שלמה,
 כי החסד חנם נמשך תמיד רק אי אפשר לקבלו
 כי אם על-ידי כלי ועל-כן אין מי שיוכל לקבל
 מהאוצר מתנת חנם שהוא החסד חנם כי אם
 הצדיק האמת בעת פשיטותו, כי הצדיק אפלו
 בעת פשיטותו שאינו עוסק בתורה אף-על-פי
 -כן הכלי שלו הוא תמיד בשלמות גדול ועל-
 כן הוא דיקא יכול לקבל החסד חנם ולהחיות
 ולקיים בו את כל הפשוטים שבעולם וכל אחד
 ואחד כפי מה שמתקרב יותר לדרכי הפשיטות
 והתמימות של הצדיק, דהינו שמתנהג
 בתמימות ובפשיטות בדרך אמונה בלי חכמות
 של העולם, כמו-כן הוא יכול לינק ולקבל יותר
 מהחסד חנם שממשיך הצדיק, כי עקר הוא
 אמונה ותמימות שהוא בחינת כלי שלם ותמים
 לקבל על ידו כל טוב. ועל-כן הכלי של נטילת
 ידים צריך שיהיה שלם ותמים בחינת תמימות
 שהוא עקר השלמות, כי חכמות אין בהם
 שלמות, כי אי אפשר להשיג שום דבר על-פי
 חכמה בשלמות כידוע, כמו שכתוב "אמרתי
 אחכמה והיא רחוקה מפני" (קהלת ז, כג). וכמו
 שכתוב "כל הדברים יגעים וכו', וכתוב "וגם
 אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא" (קהלת ה,

ז): לקוטי הלכות - אורח חיים א. בית הכנסת, אות לג.

כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר. זהו מה
 שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק, "האמנם אלם

{ט} מה-שהיה הוא שיהיה ומה-שנעשה הוא שיעשה ואין כל-חדש תחת השמש:

- תרגום יונתן -

מא דהוה מן קדמת דנא הוא עתיד למהו בן, ומא דאתעביד מן קדמת דנא הוא עתיד
 לאתעבדא עד סוף כל דרי עלמא, ולית כלום פתגם חדת בעלמא הדין תחות שמשא:

- רש"י -

מה שהיה הוא שיהיה וגו'. בכל מה שהוא למד בדבר שהוא חליפי השמש, אין בו חדוש. לא יראה אלא מה שהיה כבר שנברא בששת ימי בראשית, אבל ההוגה בתורה, מוצא בה תמיד חדושי מעמים, כענין שנאמר "דדיה ירוך בכל עת" (משלי ה, יט), מה הדרד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם אף דברי תורה בן. וכן מצינו במסכת חגיגה (יד:), שאמר רבי אליעזר בן הורקנוס, דברים שלא שמעתן און במעשה מרובה:

- ברסלב -

(דברים ד, לה), כי משה פתח את הדעת וגלה לנו, כי יש אלקים שליט בארץ: לקוטי מוהר"ן תנינא. סימן ו, אות א-ב.

מה שהיה הוא שיהיה. באר וענן ומן, כלם חזרו בזכות משה. כמו שאמרו חכמינו וזכרונם לברכה יאכחיד שלשת רועים בירח אחד, וכי בירח אחד מתו (תענית ט). ותוצו, כי בהסתלקותם של אהרן ומרים נסתלקו ענן ובאר, וחזרו בזכות משה. וכשנסתלק משה בירח אדר, אזי נסתלקו באר וענן ומן, והיו כאלו מתו כל השלש בירח אחד. וזהו: 'תלת נפקי מחד' [שלישה יצאו מאחד], הינו: 'באר וענן ומן', היו בשביל חד, בשביל משה: ומשה היה נשמתו כלול משלישה אבות, והיה לו בח להמשיך אלו השלישה השפעות. "באר מים חיים" זה בחינת אברהם, מימי החסד, ואברהם התחיל לחפר 'בארות'. ו'ענן' זה בחינת יצחק, בחינת: "חשך ענן וערפל". בחינת: "ותכהין עיניו מראות" וכו' (בראשית כו, א). ו'מן' זה בחינת יעקב, בחינת: "לרעות בעקב עמו" וכו' (תהלים עח, עא). ומשה שהיה כלול מאבות, נאמר בו: "וישב על הבאר" (שמות ב, טו), וכתוב בה: "ויבא משה בתוך הענן" וכו' (שמות כד, יח), וכתוב בה: "ויאמר משה אליהם הוא הלחם" וכו' (שמות טו, טו). 'הוא' דיקא, קאי על משה בעצמו, שבזכותו אכלו המן. ולעתיד בשעת התחייה, יקום משה כלול משלישה אבות במקדם. בחינת: "מה שהיה הוא שיהיה" וכו', בחינת: "הנך שוכב עם אבותיך וקם" וכו' (דברים לא, ט), שיקום בתחייה כלול משלישתן. וזה: 'חד

מה שהיה הוא שיהיה. מי שהוא רחמן, הוא יכול להיות מנהיג. וצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות, כי על רשעים או על רוצחים וגזלנים אסור לרחם. וכן מי שאינו יודע איך להתנהג עם הרחמנות, אזי יוכל לרחם על תינוק של ארבעה ימים, לתן לו מאכל הצריך לגדול ולא לקטן כזה, כי קטן כזה צריכין לזוננו רק על-ידי חלב דוקא. על-כן צריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות, שלקטן כזה צריכין לרחם לתן לו חלב דיקא, ולגדול - מאכל הצריך לו, וכן על כל אחד ואחד צריכין לרחם במה שצריך לו: ורחמן כזה הוא רק משה רבנו, כי הוא היה מנהיג ישראל, והוא יהיה המנהיג לעתיד, כי "מה שהיה הוא שיהיה" וכו'. כי משה רבנו היה לו רחמנות באמת על ישראל, ומסר נפשו בשביל ישראל, והשליך נפשו מנגד, ולא היה חושש על עצמו כלל. כי השם יתברך אמר לו: "ואעשה אותך לגוי גדול" וכו' (שמות לב, ט), והוא לא השגיח על זה כלל, רק אמר: "אם תשא חטאתם" וכו' (שמות לב, לב), כי הוא היה רחמן ומנהיג אמת, והיה עוסק בישובו של עולם, שיהיה העולם מישב מבני אדם, כי עקר האדם הוא הדעת, ומי שאין לו דעת, אינו מן הישוב ואינו מכנה בשם אדם כלל, רק הוא בחינת תיה בדמות אדם. ומשה רבנו היה לו רחמנות, והיה עוסק בישוב העולם, שיהיה העולם מישב וממלא מבני אדם, הינו בני דעה, בנזכר לעיל, כי הוא פתח לנו אור הדעת, כמו שכתוב: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים" וכו'

בתלת קומא' [אחד בשלשה קים]: לקוטי מוהר"ן קמא.

סימן נח, אות א-ב.

מה שיהיה הוא שיהיה. כלל ישראל הם בחינת בת מלך (ספורי מעשיות מעשה יג) מלכות דקדושה שכלולה מנפשות ישראל. ולקחה המלך בחינת פרעה מלך מצרים. וכחו מהשר שלו שהוא הם"ם (הסמ"ך מ"ם) שהוא שר של מצרים כמובא. וזה סוד מה שגולקחה שרה לבית פרעה ולבית אבימלך, שכל זה היה מרמוז על גלות מצרים, כי כל זה הוא בחינת לקיחת הבת מלך הנ"ל למלך הנ"ל. ומלכות הרשעה ראה שלכסוף תקום עליו ותהרגהו, בחינת "וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים, ואת ביתו על דבר שריו" וכו' (בראשית יב, ז), וכתוב, "ויבא אלקים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת" וכו' (בראשית כ, ג). וכן אחר כך כשרצה לתפס כלל ישראל בגלות, בתיב, "הבה נתחכמה לו פן ירבה וכו' ונלחם בנו ועלה מן הארץ" (שמות א, י), כי מלכות הרשעה רואים מרחוק שפופם להכרית, על-כן חושבים מחשבות מה לעשות בהבת מלך, שהם כלל ישראל, עד שלכסוף ברחו ממנו בחינת ויגר למלך מצרים כי ברח העם, ובאו והגידו לו שהיא נמצאת אצל המבצר של מים. והלך המלך וחילו לתפשה, בחינת: "ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו" וכו' (שמות יד, ו) "וישיגו אותם חונים על הים" וכו' (שמות יד, ט). והיא ברחו לתוך המים ונכנסה לתוך כל העשר חומות כי נפתחו להם כל החומות של מים בחינת והמים להם חומה. ועל-ידי-זה עברו הים בשלום בחינת ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. ופרעה וחילו שרדפו אחריהם נמבעו בתוך הים. והוא זרק אחריה כל העשר חצים זה בחינת: "ויסע מלאך האלקים" וכו' (שמות יד, טו) וילך מאחריהם. ופרש רש"י, שקבלו כל החצים

ואבני בלסטראות של המצרים ואף-על-פי שמלאך האלקים, שהיא השכינה, קבלה החצים ועל-ידי-זה נצלו ישראל ועברו הים בשלום, אף-על-פיי-כן הארס של החצים של המצרים הגיעו לישראל והיזק להם, כי המלחמה היתה גדולה למעלה ולמטה ברוחניות ובגשמיות, כמובא. וכמו שנאמר: "והנה מצרים נוסע אחריהם" וכו' (שמות יד, ט), שראו שר של מצרים נוסע אחריהם לעזר. וכשראה השר, שהוא הם"ם, שישאל בורחים לתוך הים והים נבקע מפניהם והמים להם חומה, אז זרק להם החצים שהתגבר עליהם וזרק בהם ארס חציו, שהם דעות זרות של כפירות ועבודה זרה, שזהו בחינת "וימרו על ים בים סוף" (תהלים קו, לא), שאמרו בשם שאנו עולין מצד זה וכו', וכמו שנאמר: "ועבר בים צרה" וכו' (זכריה י, יא), שגם אז נמצאו בישראל איזה כפירות, שגורק בהם איזה דעות רעות שנמשך מבחינת החצים שזרק אחריהם. ומזה בא כל הנסיונות שנסו אבותינו את הקדוש-ברוך-הוא בעגל ומרגלים וכו'. והם עשרה נסיונות שנמשכו מהעשרה חצים שזרק אחריהם לתוך העשר חומות של מים הנ"ל ועדין לא נתפאנו מהם. ומזה באים כל החולאת של כנסת ישראל בגלותה, שצועקת, "סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני" (שיר-השירים ב, ה). בחינת "וידוע חלי" וכו' (ישעיהו נג, ג), בחינת "מכף רגל ועד ראש אין בו מתם פצע וחבורה" וכו' (ישעיהו א, ו), שכל אלו החולאת נמשכין מהעשרה מיני חצים שהם כלל כל הכחות של הקלפות וחילות היצר הרע שזורקין ארס חציהם לנפשות ישראל, שמשם באין כל הכפירות והספקות והבלבולים והמניעות והתאוות רעות וכל המסכים והמפסיקים והמעכבים מלהתקרב לה' ותברך. הן כל אחד

ואחד בפרטיות הן בכלליות ישראל מה שהגלות מתארך כל-כך, הכל נמשך מבחינת העשרה מיני חצים הנ"ל, בחינת "כי חציד נחתו בי" וכו' (תהלים לה, ג), שצוּעק דוד המלך, עליו השלום, שהוא בחינת מלכות דקדשה בת מלך הנ"ל, בחינת כלליות נפשות ישראל. וזה בחינת "דרך קשתו ויצבינו כמטרה לחץ" (איכה ג, יב), שנאמר על כלל גלות ישראל, וזה בחינת "כוננו חצים על יתר לירות כמו אפל לישרי לב" (תהלים יא, ב). ולא היה אפשר להבת מלך לסבל צער כאב החצים שנמשחו בארסיים רעים ומרים מאד מאד, בפרט זמן רב כזה. אך ה' יתברך הקדים לה רפואה למכה מה שעזר לה לברח לתוך העשר חומות של מים שהם התורה, כי התורה היא עקר החיים והרפואה, פי תורת ה' תמימה משיבת נפש, מדרכי מיתה לדרכי חיים, כי כנסת ישראל שברחה לתוך מימי התורה, על-ידיה יש לה כח לסבל על מרירות הגלות שהוא בחינת מרירות החצים. ואם לא היתה בורחת לתוך התורה לא היה לה כח לסבל כלל, אבל על-ידי התורה, אף-על-פי שהגיע אליה החצים גם לשם כנ"ל, אף-על-פי-כן לעת עתה יש לה כח לסבל על כל פנים על-ידי כח התורה שהוא עקר החיות בחינת "כי היא חיד" (משלי י, ג), וה' יתברך נותן ליעף כח ונותן לה כח לסבל מרירות החצים על-ידי כח התורה, עד שסוף כל סוף יבוא הרופא האמת שהוא זה שיש לו כח בידיו וירפא אותה בשלמות כנ"ל. וזה בחינת שירת הים שנמשך מבחינת העשרה מיני נגינה הנ"ל: וזהו "אז ישיר משה" וכו' (שמות ט, א). 'שר' לא נאמר, אלא 'ישיר', מכאן שעתיד משה לשיר לעתיד לבא. כי אף-על-פי שאמרו אז שירה עדין לא זכו להמשיך כל העשרה מיני נגינה בשלמות, לגמור רפואת הבת מלך בשלמות, רק שהמשיכו קדשה והארה מעשרה

מיני נגינה שמשם זכו לשירת הים, אבל עקר השיר בשלמות יהיה רק לעתיד כשיבוא משיח שהוא משה בעצמו, "כי מה שהיה הוא שיהיה" בידוע, בחינת אז ישיר משה. 'אז' דיקא ישיר משה בשלמות כל העשרה מיני נגינה, שאז יגמר רפואתה של הבת מלך שהוא בחינת השכינה וכנסת ישראל, כי אז יתער שיר חדש בחינת מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה, שהוא בחינת שיר של נפלאות, שיר פשוט כפול, משלש ומרבע שיתער לעתיד. ועל-כן סימו, "ה' ימלך לעולם ועד" (שמות טו, יח), לשון עתיד, כי התגלות מלכותו, שזהו בחינת רפואת הבת מלך, שהיא מלכות דקדשה יהיה לעתיד שתתגלה מלכותו לעין כל בחינת "והיה ה' למלך על כל הארץ" וכו' (זכריה יד, ט). ואז יהיה השמחה והחדוה בשלמות בכל העולמות על-ידי שיתעוררו כל העשרה מיני נגינה שהם בחינת שמחה כנ"ל. וזה בחינת "ה' מלך תגל הארץ" וכו' (תהלים צ, א), בחינת "ישמחו השמים ותגל הארץ" וכו' (תהלים צ, יא), "ויאמרו בגוים ה' מלך" (דברי הימים א טו, לא). ואז יתקום "זמרו אלקים זמרו זמרו למלכנו זמרו כי מלך כל הארץ אלקים" וכו' (תהלים מז, ח-ז), כי עקר התגלות מלכותו יתברך בחינת רפואת הבת מלך הנ"ל הוא על-ידי זמרה ונגינה בחינת עשרה מיני נגינה הנ"ל, בחינת "הודו לה' בכבוד בגבל עשור זמרו לו שירו לו שיר חדש" וכו' (תהלים לג, ב-ג). וכן הרבה פסוקים שמבאר בהם התגלות מלכותו יתברך על-ידי שיר ונגון וזמרה, שכל זה הוא בחינת עשרה מיני נגינה, שהם רפואת הבת מלך, שהוא בחינת התגלות מלכות דקדשה, דהינו לידע כי לה' המלוכה: לקושי הלכות

- יורה דעה א. תולעים ד, אות ד.

מה שהיה הוא שיהיה. והכלל, כי עקר שלמות האדם שנברא בשבילו, הוא שיחבר דרי מעלה

אתפשטותיה בכל דור ודור ומאיר בנו על-ידי צדיקי אמת כי עדן ה' עמנו ועם כל אחד ואחד בפרטיות איך שהוא וכו' כנ"ל: לקוטי הלכות - אורח

חיים ב, נטילת ידים ו, אות טו.

אין כל חדש תחת השמש. צריכין התחזקות גדול בכל יום ובכל פעם שהוא בחינת עזות דקדושה, כי הרבה הרבה עובר על כל אחד ואחד בכל יום ויום, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'בכל יום ויום יצרו של אדם מתחדש עליו' וכו'. כי היצר הרע, שהוא באמת זקן וישן לגמרי, כי נקרא זקן וכסיל, רוצה בכל פעם להתחדש ומעורר את האדם לשטותיו והכליו כאלו הם חדשים עכשו, ועצות התורה הנפלאים הוא רוצה להתישן חס ושלום, כאלו הם ישנים חס ושלום. ובאמת הוא להפך וצריכין להתגבר בעזות גדול כנגדו מחדש ולהבין ולהאמין בהאמת כי נהפך הוא, כי התאות והשטותים והבלבולים הם ישנים מכבר, כי "אין כל חדש תחת השמש", אבל למעלה מהשמש שהוא התורה, שם יש חדשות בכל יום ובכל פעם, כי עצות התורה עמקים מאד מאד והם מתחדשים בכל פעם וצריך להתחזק בהתחזקות ועזות דקדושה מחדש בכל פעם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'היום הזה נהיית לעם בכל יום יהיו בעיניך כחדשים' וכו'.

לקוטי הלכות - חושן משפט ב, מהנה ה, אות ד.

עם דרי מטה וכו', כמבאר לעיל מזה. שזה הענין בשלמות נעשה רק על-ידי צדיק הדור הגדול במעלה מאד שיודע להאיר בברי מעלה ובדרי מטה בבחינת "כי כל בשמים ובארץ" (דברי-הימים א כט, יא) וכו' ולחברם ולכללם יחד וכו' כמבאר במקומו בהתורה הנ"ל (פסיקין ז בלקוטי תנינא, עין שם היטב). וכל אחד ואחד כפי קרובו להצדיק בן מקבל על עצמו הארה זאת שעל-ידיה כל תקונו לנצח, כי על-ידי הארה הזאת לא יפל ולא יתרחק לעולם אפלו אם יעבר עליו מה, כי כל זמן שמקרב עצמו להצדיק אזי הצדיק אוהו בידו ומודיעו בכל פעם כי עדן ה' אתו ואצלו וכו' כי מלא כל הארץ כבודו ומקיץ ומעורר אותו בכל פעם שלא יתיאש בשום אפן בעולם בבחינת "הקיצו ורגנו שכני עפר" וכו' (ישעיהו כו, ט), כמו שמבאר שם. וכל זה הוא בחינת פסח שהוא הגאלה הראשונה שהיתה על-ידי משה רבנו שהוא עקר בחינת הרבי האמתי הנ"ל שיוכל להאיר בברי מעלה ודרי מטה ולקשרם ולכללם יחד כמו שמבאר שם. וכן עתה בגלות המור הזה כל תקונתנו וכל גאלתנו ופדות נפשנו שאנו מקויים ועוסקים להמשיך עלינו בכל יום בבחינת: "קרבה אל נפשי גאלה וכו'" (תהלים סט, ט), הכל הוא בכח הצדיקי אמת האלו שהם בחינת משה שהוא היה הגואל הראשון והוא יהיה הגואל האחרון בבחינת "מה שהיה הוא שיהיה". והוא גם עתה בגלותנו עמנו, כי

יש דבר שיאמר ראה-זה חדש הוא כבר היה לעלמים אשר היה מלפננו:

- תרגום יונתן -

אית פתגם דיימר אנש חזי דין פתגם חדת הוא, הא כבר הוה לעלמין ביומי דריא דהו מן קדמת דנא:

- רש"י -

יש דבר. בא לדרך תחת השמש שיאמר לך האומר עליו ראה זה דבר חדש הוא, ואינו חדש, שכבר היה בעולמים ששעברו לפנינו, אלא שאין זכרון לראשונים, לכה דומה להיות חדש:

{יא} אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים שיהיו לא- יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרינה:

- תרגום יונתן -

לית דוכרנא לדריא קדמאין, ואף לכתראין דעתידין למהוין לא יהי להון דוכרנא עם דריא דיהון ביומי מלכא משיחא:

- רש"י -

וגם לאחרינים שיהיו. לאחרינו, לא יהיה להם זכרון בדורות שיהיו לאחרינו להם. ומדרש אגדה דורשו כנגד אבוד זכר עמלק, וסופו של זכר אדום למחות, שנאמר "ולא יהיה שריד לבית עשו" (עובדיה א, ח):

{יב} אני קהלת הייתי מלך על-ישראל בירושלם:

- תרגום יונתן -

כד הוה שלמה מלכא יתיב על פורסי מלכותיה אתגבה לביה לחדא על עותריה, ועבר על גזירת מימרא דיי, וכנש סוסון ורתיכין ופרשין סגיאין, וצבר כספא ודחבא סגי לחדא, ואתחתן בעממין נוכראין, מן יד תקף רוגזא דיי עלוהי, ושרד לותיה אשמדאי מלכא דשידי, וטרד יתיה מבורסי מלכותיה, ונטל גושפנקיה מן ידיה, בגין דיהך מטולמל וגלי בעלמא לאוכחותיה, והוה מחור על פרכי פלכי ופרכי ארעא דישראל, בכא ופגן ואמר, אנא קהלת דהוה שמי שלמה מתקרי, מן קדמת דנא הויתי מלכא על ישראל בירושלם:

- רש"י -

אני קהלת הייתי מלך. על כל העולם, ולבסוף על ישראל, ולבסוף על ירושלם לבדה, ולבסוף על מקלי, שהרי נאמר "הייתי מלך על ישראל בירושלם" אבל עכשו אני מלך:

- ברסלב -

אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלם. ארץ-ישראל היא בחינת חכמה, וירושלים היא עיר החכמה ושם היו נקהלין כל נפשות ישראל להכליל בתוך השכל הכולל שהוא בחינת שלמה.

שנאמר בו "ויחכם מכל האדם" וכו' (מלכים א ה, יא) ונקרא 'קהלת' כי בו נכללין כל הקהל: זמרת הארץ. לקוטי קמא, סא.

{יג} וַנִּתְּתִי אֶת-לְבִי לְדָרוּשׁ וְלַתּוֹר בְּחַכְמָה עַל כָּל- אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם הוּא | עֲנִינְךָ רַע נָתַן אֱלֹהִים לְבַנֵּי הָאָדָם לְעֲנוֹת בּוֹ:

- תרגום יונתן -

וּמְסֻרִית יָת לְבִי לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי, בְּזִמְנֵי דְאַתְגְּלִי לִי בְּגַבְעוֹן, לְאַלְלוּתִי וּלְמִשְׁאֵל יָתִי מַה אֲנִי צָבִי מְנִיחָה, וְאֲנִי לֹא תְבַעִית מְנִיחָה אֱלֹהִין חַכְמָתָא, לְמַדַּע בֵּין טַב לְבִישׁ, וְסוּכְלָתְנִי עַל כָּל מַה דְאַתְעָבִיד תַּחוֹת שְׁמַשְׁא בְּעִלְמָא הַדִּין, וְחַוִּית כָּל עוֹבְדֵי בְנֵי אֲנָשָׁא חִבְיָא, גִּנֵּן בִּישׁ דִּיהֵב יי לְבַנֵּי אֲנָשָׁא לְאַסְתַּנְפָּא בִּיה:

- רש"י -

וַנִּתְּתִי אֶת לְבִי לְדָרוּשׁ. בתורה, היא החכמה, ולהתבונן בה על כל המעשה הרע האמור למעלה הנעשה תחת השמש, ובינותי בה שהוא הענין הרע אשר נתן הקדוש-ברוך-הוא לפני בני האדם, "את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע" (דברים ל, טו): ענין רע. מנהג רע להם: לענות בו. להתנהג בו. ענין. יש לפתרו לשון מעון ודירה, ויש לפתרו לשון עיון ומחשבה, וכן "לענות בו": נתן אלהים. הניח לפנייהם:

{יד} רְאִיתִי אֶת-כָּל-הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם וְהִנֵּה הַכֹּל הֵבֵל וְרַעוּת רֵוַח:

- תרגום יונתן -

חַוִּיתִי יָת כָּל עוֹבְדֵי בְנֵי אֲנָשָׁא דְאַתְעָבִידוּ תַּחוֹת שְׁמַשְׁא בְּעִלְמָא הַדִּין, וְהָא כּוֹלָא הֵבֵל וְתַבִּירוֹת:
רוחא:

- רש"י -

ורעות רוח. שבר רוח, כמו "רעו עמים וחתו" (ישעיהו ח, ט), רוח, מלנ"ש. סוף המעשה, בא לידי כאב לב:

- ברסלב -

רְאִיתִי אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר שֶׁנַּעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם וְנִי. עקר התכלית של אדם לזכות לחיי עולם הבא שהוא בחינת למעלה מהזמן ששם מכירין את ה' יתברך שהוא למעלה מהזמן שזה עקר התכלית של כל התורה והמצוות שבשביל זה נברא האדם וכל זאת זוכין על-ידי שלמות הדעת האמתית שעל-ידי-זה נתבטל הזמן לגמרי. וזה בחינת מצות מילה שהיא לחתך ולהעביר הערלה דחפא על ברית שעל-ידי-זה מעבירין חכסילות והשטות החופה על המוח, כמוכא בתקוני זהר שעל-ידי מילה ופריעה מעבירין הענין דמכסין על ענין דאנון רומי רבתא ורומי זעירתא [הענינים שמכסים על העינים שהם רומי הגדולה ורומי הקטנה]. וענין דמכסין על ענין, הם בחינת הקלפות הקורמין לפרי החופין על המוח שמהם נמשכין כל הכסילות והעדר הדעת שמשם עקר הזמן שעל-ידי-זה כל התאות ורדיפת העולם הזה הכל הוא בבחינת

עובר עברה אלא אם־כן נכנס בו רוח שמוות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה א). כי כשהדעת שלם ואז לפי שלמות דעתו כן הוא סמוך יותר לבחינת למעלה מהזמן שישם אין שום תאוה ולא שום הגבל ומעשה רע של תחת השמש והזמן. וזה עקר מצות מילה לחתוך הערלה שהוא תקון הברית כדי להעביר הפסילות החופה על המוח, כי תקון הדעת הוא על־ידי תקון הברית, כי סלוקא דיסודא עד אבא ואמא פידוע (כי עלית היסוד עד אבא ואמא פידוע): לקושי הלכות - יורה דעה ב. מילה ד, אות ב.

תחת הזמן, כי למעלה מהזמן שם נתבטליו כל התאוה ואין אחיזה להתאוה והבלבולים ומניעות מעבודת הבורא יתברך כי אם בבחינת תחת הזמן שנמשך מהעדר הדעת כנ"ל. ועל זאת קורא קהלת תגר בכל ספר קהלת, "הבל הבלים אמר קהלת" וכו' (קהלת א, ב) "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" (קהלת א, ג), "ראיתי את כל המעשים אשר שנעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח" וכן הרבה. כי כל ההבלים ורעות רוח והמעשה הרע הבל נעשה תחת השמש דיקא, דהינו תחת הזמן שנמשך מהעדר הדעת ועל־כן אין אדם

{טו} מענות לא־יוכל לתקן וחסרון לא־יוכל להמנות:

- תרגום יונתן -

וגבר דסריבן אורחתיא בעלמא הדין, ומית בהון ולא הדר בתויבתא, לית ליה רשו לאיתקנא בתר מותיה, וגבר חסיר מן אורייתא ופקודיא בחייה, בתר מותיה לית ליה רשו לאתמנאה עם צדיקיא בגנתא דעדן:

- רש"י -

מענות. בחייו, לא יוכל לתקן משמת. מי שפטר בערב שבת, יאכל בשבת. ורבותינו פשו (הגינה ט). על הבא על הערוה והוליד ממזר, או על תלמיד חכם הפורש מן התורה, שהיה ישר מתחלתו ונתענות: וחסרון לא יוכל להמנות. זה שחסר עצמו ממנו הכשרים, לא יוכל להמנות עמהם בקבול שכרם:

- ברסלב -

להם ומקבצם על־ידי־זה. וכן אחר־כך בכל מה שעובר על כל אחד ואחד בפרטיות כל ימי חייו צריך לשום לבו היטב להרמזים שיתחזק לשאר קבוע בתוך הקבוצה ולא יפרד עצמו מהם אף שיהיה שלא יהיה חס ושלום, מאותן שנאמר עליהם "מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות". ודרשו רבותינו זכרונם לברכה זה שנמנו חבריו לדבר מצוה וכו', מפל שכן וכל שכן שלא יחלק עליהם חס ושלום שזהו בחינת "אח נפשע מקרית עוז" וכו' (משלי יח, ט) "ודל מרעהו יפרד" (משלי יח, ט) ששל־ידי־זה נופל

מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות. עקר ההתגברות נגד קלפת עמלק שהוא כלל הסטרא אחרא כלל כל ההסתות והפתויים והדחיות של היצר הרע וחילוטיו הוא על־ידי הרמזים שהם בחינת הרמת ידי משה שהוא הצדיק האמת הרועה האמתי העוסק תמיד לקבץ נדחי ישראל על־ידי־זה וכו"ל. כי בודאי אי אפשר לדבר עם אלפים ורבבות נפשות באפן שישמע ויבין כל אחד עמקות חכמתו לעמקה אף להתחזק וכו'. כי אם על־ידי בחינת ידים שהם בחינת רמזים שמרמזו

חס ושלום לעלמא דפרודא שזיה עקר כלל כל הפגמים פידוע. אבל כל זמן שהוא בתוך הכלל שמקבץ הרועה האמתי יש לו תקנה לעולם:

לקומי הלכות - אורח חיים ב. ברבת הפרות, אות פח.

מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות. המתנגדים רוצים למנע מחיים אמתיים, להוליד האדם חס ושלום בדרך הישר בעיניהם, אשר אחריתה דרכי מות. כי מה שהם רוצים למנע תקף מפוזב אמתי רואים בעינים, כי רוצים למנע מתורה ותפלה וכו', כאשר יודע כל אחד בנפשו בכמה וכמה תורה ותפלה מוכה אותנו רבנו ז"ל על-ידי דבריו ודרכיו הקדושים וכו', וכל הפורש ממנו בפורש מן החיים. אך לא זה בלבד פונת הפעל דבר, כי אם רוצה לעקר חס

ושלום לגמרי את הפורש מדרכיו הקדושים, כאשר רואים בעינים עצם ההפרש וההבדל בין הנשאים על עמדם לאשר פראשו מאתנו, והרבה מודים בעצמם מה שאבדו, אך הוא אבדה שאינה חוזרת, ומענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (חגיגה ט) 'זה שנמנו חבריו לדברים שבקדשה ולא נמנה עמהם'. ותדברו הרבה עם המקרבים מחדש, שישומו לבם היטב לדברים אלה. פי מאחר שפבר רצו להתחיל קצת, וכבר סבלו בזיונות ושברו כמה מניעות, על-בן צריכים לרחם עליהם לחזקם, שלא יאבדו על עסקי חנם חס ושלום, חיים אמתיים, חיים נצחיים וכו': עלים לתרופה, סג.

דברתי אני עם-לבי לאמר אני הנה הגדלתי והוספתי חכמה על כל-אשר-היה לפני על-ירושלם ולבי ראה הרבה חכמה ודעת:

- תרגום יונתן -

מלילית אנא בהרהור לבי למימר, אנא הא אסגיתי ואוספית חכמתא על כל חכימיא דהוו קדמי בירושלם, ולבי חזא סגיאיות חכמתא ומנדעא:

- רש"י -

דברתי אני עם לבי. עכשו שידרתי מגדולתי, אני נותן לבי לאמר, מי יאמר עלי שאבוא לידי מדה זו, "אני הנה הגדלתי וגו'":

- ברסלב -

שהוא חכם אפלו בחכמות התורה, ואין לו אמונה בה'. ואלו החכמים שאין להם אמונה נקראים בעלי ראתן. כי חכמה אמיתית, דהיגו עם אמונה, נקרא ראיה, כמו שכתוב: "ולבי ראה הרבה חכמה" וכו'. ולעמדת זה החכמים שאין להם אמונה נקראים בעלי ראתן, וכמו שפרש רש"י שיש להם שרץ במחוח (היגו שיש להם טמאה וכפירה במחם). וצריכין להרחיק מאנשים

ולבי ראה הרבה חכמה. אמונה בחינת אור, כמו שכתוב: "ואמונתך בלילות" (תהלים צב, ג). ואמונה שהיא על-פי חכמה בחכמות התורה, ומשיג את ה' ועל-ידי-זה יש לו אמונה, הגם שהוא טוב, עם כל זאת עקר אמונה הוא שיהא מאמין בהשם יתברך בלא אות ומופת וחכמה, וזה הוא עקר אמונה בשלמות ובחינת אור, כמו שכתוב: "ואמונתך בלילות" בנ"ל. ויש חכם

שהיא בחינת ראיה בנ"ל, בחינת עינים, על אלו החכמים נאמר "ברית ברתי לעיניו וכו'" (איוב לא, א). אבל הבעלי ראיתן הם נואפים. וזה שדרשו רבותינו ז"ל: 'ולא תתורו אחרי לבבכם - זהו מינות, ואחרי עיניכם - זהו נאוף' (ברכות יב). כי זה תלוי בזה בנ"ל. ועל ידי חכמה עם אמונה נצול בנ"ל: שחות הר"ן, קו.

אלו שהם בחינת בעלי ראיתן, אפלו משכונתם, כי ההכל פיהם מוזיק לאדם כשר שיפיל לתאות נאוף. כי וזוג הקדשה הוא על ידי בחינת דעת כמו שכתוב: "וידע אדם" וכו' (בראשית ד, כה). ואלו הבעלי ראיתן שדעתם מקלקל ופגום, ויש להם שרץ במחם, על בן וזוגם נאחו בקלפה, ועל בן הם נואפים (כי נאוף תלוי בעינים). כי חכמת אמת

וְאַתְנָה לְבִי לְדַעַת חֲכֻמָּה וְדַעַת הוֹלָלוֹת וְשִׁכְלוֹת יִדְעֵתִי שָׁגַם-זֶה הוּא רַעֲיוֹן רוּחַ:

- תרגום יונתן -

ויהיבית לבי למנדע חכמתא וחולחולתא דמלכותא ומנדעא וסוכלתנו, בחנית למדע דאף דין הוא תכירות רוחא לגבר דמשתדל למשכח יתהון:

- רש"י -

ואתנה. עכשו את לבי, לדעת את טיב החכמה מה סופה, ואת טיב ההוללות והסכלות: הוללות. שעמום וטרוף הדעת, לשון ערבוב, כמו "מהול במים" (ישעיהו א, כב). ושכלות. שטות: ידעתי. עתה, שגם החכמה יש בו שכר רוח, כי ברב החכמה אדם סומך על רב חכמתו ואינו מתרחק מן האסור, ובא רוב פעם להקדוש ברוך הוא. אני אמרתי ארבה סוסים ולא אשיב את העם מצרימה, ובסוף השיבותי. אני אמרתי ארבה נשים ולא יסורו לבבי, והרי נכתב עלי "נשיו הטו את לבבו" (מלכים א יא, ד). וכן הוא אומר ישעל רב חכמתו הוא סמך ועשה כמה דברים, שנאמר "גם הגבר לא יתיאל לא יתיאל ואכל" (משלי ה, א):

- ברסלב -

כל-כך, ועדין לא שבנו לארצנו. ובפרט עתה בדור הזה, כי עתה עלינו נפל חובת היום. וכאשר כבר דברנו הרבה בזה שכל מה שמבאר בדברי רבותינו ז"ל ובכל הספרים הקדושים שבהאדם שבוה העולם תלויים כל העולמות, לא נאמר כי אם על בני האדם החיים בזה העולם בכל דור ודור. ועל בן עתה כל תקוני העולמות ולהפך חס ושלוה הכל תלוי בי ובה ובכל אחד ואחד אשר עודנו חי על פני האדמה. כי "לא המתים יהללו יה" וכו' (תהלים קמו, י), וב"מתים חפשי" כתיב: עלים לתרופה. תכט.

בכל דור ודור שקדמו, נעשה מה שנעשה עם כל האדם בפרטיות בכל יום ויום מימי חייו. ועל זה צעק שלמה המלך עליו השלום בקהלת "רע עלי המעשה הנעשה תחת השמש" (קהלת ב, י). וכן הרבה שצעק מאד על המעשה שנעשה תחת השמש. ובפרט על ה"רעיון רוח", שהם המחשבות והרעיונים הרעים והעקמים המסוככים בכל פעם שהם בחינת "לבי סחרחר" וכו' (תהלים לח, יא). ומה שעבר אין אנו יודעים רק מבינים מרחוק שגם אז היה מה שהיה, ומחמת זה מתארך הגלות

כי ברב חכמה רב-כעס ויוסף דעת יוסף מכאוב:

- תרגום יונתן -

ארום גבר דמסגי חכמתא פד יחוב ולא יחוב בתיובתא מסגי רגו קדם יי, ודמוסף מנדעא וימות במליותיה, מוסף פאיב לפא לקריבוי:

- ברסלב -

מכאוב". והמתקה הוא על-ידי אכילה בקדשה וביראת-שמים, הינו, שעל-ידי אכילה בקדשה, על-ידי-זה נעשה המתקה, שלא יתגבר הצער ביותר, חס ושלום, וגם שלא יהיה נשתלשל מן הצער, חס ושלום, השתלשלות אל הסטרא-אחרא, שהיא דין קשה, חס ושלום. ועל-ידי-זה, הינו על-ידי אכילה בקדשה, שעל-ידי-זה נעשה ההמתקה פנ"ל, על-ידי-זה נעשה הפה בבחינת קומת אדם, בבחינת "מי שם פה לאדם" וכו' (שמות ד, יא), הינו שעושה ומשים הפה לבחינת קומת אדם. כי מי שאין אכילתו בקדשה, חס ושלום, אזי פיו הוא בחינת בעל-חי ממש, אבל כשאוכל בקדשה, אזי משים את הפה לאדם, שנעשה מהפה בחינת קומת אדם פנ"ל. כי עקר היראה היא באה לאדם בשעת אכילה דיקא, בבחינת "לעת האכל גשי הלם" וכו' (רות ב, ד) - 'אין הלם אלא מלכות' (ובחסים קב), שהיא בחינת יראה, כמו שאמרו 'אלמלא מוראה של מלכות' (אבות פרק ג), נמצא שבשעת אכילה אזי באה היראה להאדם (וכמבאר במאמר 'יהי מקין - כי מרחם ינהגם', שעקר האכילה והפרנסה נמשכת מבחינת מלכות, שהיא בחינת יראה, עין שם היטב). ועל-כן כשאוכל בקדשה, וממשיך על עצמו היראה הפאה לו בשעת אכילה, דהינו שאוכל עם יראת-שמים, בקדשה ובמטהרה פראוי, אזי הוא מכניס את בחינת המלכות, שהיא בחינת היראה פנ"ל, לתוך הפה, ואזי נעשה מהפה

כי ברב חכמה רב כעס. עקר המשכת המחין הם העצות, כי כל המחין והחכמות שמשגי האדם אם אינו יודע על ידם עצות אמתיות לעבודת הבורא, אינם נקראים בשם מחין וחכמות כלל, ועל חכמות כאלו נאמר, "חכמתך ודעתך היא שובבתך" (ישעיהו מו, י), ועל זה נאמר, "כי ברב חכמה רב כעס" וכו', וכמו שכתוב, "אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בואת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי" וכו' (ירמיהו מ, כב-כג), שעקר החכמה כשזוכין על ידה לעצות להשכיל ולדע אותו יתברך, שזה בחינת כלליות תורתנו הקדושה שנקראת בשם עצות: לקטוי הלכות - אורח חיים ג. תחומין וערכי תחומין ה, אות טו.

יוסף דעת יוסף מכאוב. דע שבכל דור ודור נתחדשין בו חלאים חדשים רחמנא לצלן בבחינת: "יוסף דעת יוסף מכאוב". הינו מחמת שבכל דור שבא מאחר נתוסף הדעת של הפילוסופיא, כי בכל דור באים על חכמות חדשות. ועל-ידי-זה יוסף מכאוב, שנתחדשו חולאים חדשים רחמנא לצלן. ה' יצילנו: שחות ה"ר, רצא.

יוסף דעת יוסף מכאוב. דע, שכל אחד מיישראל, אפלו צדיק גדול, צריך שיהיה לו איזה צער בכל יום, וגם מי שדעתו יותר גדולה, צערו גדול ביותר, בבחינת: "יוסף דעת יוסף

(אבות פרק ג), ועל-כן כל מי שזוכה לאיזה חכמה ודעת, עובר עליו יראה גם-כן, כי זה תלוי בזה כנ"ל. וזה בחינת מעברתא של תפליון. כי תפליון הם בחינת מחיון, והרצועה היא בחינת יראה, כי רצועה בישא היא יראה נפולה (הקדמת הזכר דף יא), וכן היראה דקדשה היא גם-כן בחינת רצועה דקדשה. וזה בחינת הרצועה שעוברת בתוך המעברתא של תפליון, הינו שהרצועה שהיא היראה, היא עוברת בתוך המחיון והתפליון, כי "ראשית חכמה יראת ה'", כנ"ל. ועל-כן כל איש ישראל שזוכה בכל יום לבחינת מחיון, בחינת תפליון, עובר עליו יראה גם-כן, בבחינת הרצועה שעוברת במעברתא של תפליון, ומזה נשתלשל וכל אחד איזה צער בכל יום. וכל מי שדעתו יותר גדולה, צערו יותר גדול, כי הצער נשתלשל מן היראה, והיראה היא כפי המח והדעת כנ"ל. ויש צער שבא מיראה דקדשה, אבל יש שנשתלשל, חס ושלום, עד שבא הצער מבחינת יראות הנפולות, רצועה בישא. ואפלו בר ישראל כשאינו זוכה, אזי, חס ושלום, יש לו צער מרצועה בישא, חס ושלום. אבל על-ידי אכילה בקדשה, שאוכל בקדשה וממשיך עליו היראה דקדשה בשעת האכילה, שבאה ונגשת אליו אז כנ"ל, אזי על-ידי-זה הוא ממתיק הצער והדין הבא מרצועה בישא, חס ושלום, כי הוא ממשיך עליו היראה דקדשה, שעל-ידי-זה עולין ונמתקין היראות הנפולות, שהם בחינת רצועה בישא, חס ושלום: לקוטי

מזכר"ן תנינא. סימן עו.

בחינת קומת אדם, בבחינת: "מי שם פה לאדם" וכו' (שמות ד, יא) כנ"ל. כי כשאינו אוכל בקדשה וביראת-שמים, אזי היראה הבאה בשעת אכילה כנ"ל, היא עומדת מרחוק ואינה נכנסת בו, אבל כשאוכל בקדשה וביראה, דהינו שממשיך על עצמו היראה קדושה הנ"ל, אזי נכנס בחינת היראה מלכות בפיו, ונעשה מהפה בחינת קומת אדם כנ"ל. ובשכר זה, שאוכל בקדשה וביראת-שמים ועושה מהפה קומת אדם, על-ידי-זה זוכה לעליה יותר גדולה, שנתעלה בחינת קומת אדם הנ"ל, ונעשה בחינת אדם העליון, בבחינת 'ועל דמות הכפא כמראה אדם עליו מלמעלה' (יחזקאל א, כו). שזה בחינת אדם העליון, בחינת: 'שכינה מדברת מתוך גרונו', בחינת: 'אדני שפתי תפתח' וכו' (תהלים נא, י), שבפתיחת פיו הוא בחינת אדני, בחינת 'שכינה מדברת מתוך גרונו'. הינו כי כשעושה מהפה בחינת קומת אדם, אזי הוא בגדר מדבר, כי גדר האדם הוא הדבור, אבל אחר-כך זוכה שנתעלה הפה בבחינת אדם העליון, הינו בחינת: שכינה מדברת מתוך גרונו, בחינת: 'אדני שפתי תפתח', כנ"ל: ומה שנמתק הצער על-ידי אכילה בקדשה - כי דע, כי זאת ההשתלשלות, שנשתלשל וכל צער יותר גדול למי שהוא בר-דעת, בבחינת: "יוסף דעת יוסף מכאוב", כנ"ל. ולכאורה קשה: מפני מה יהיה כך, שמי שמוסיף דעת יוסף צער, חס ושלום, אך דע, כי זה בחינת מעברתא של תפליון, כי "ראשית חכמה יראת ה'" וכו' (תהלים קיא, י), 'ואם אין יראה אין חכמה'

פֶּרֶק ב

{א} אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי לִכְהַנָּה אֲנִסְכָּה בְּשִׂמְחָה וּרְאָה
בְּטוֹב וְהִנֵּה גַם־הוּא הֶבֶל:

- תרגום יונתן -

אמרתי אנא בלבי, איזיל בען הכא ואבחין בחדווא, ואחזי בטוב עלמא הדין, וכדו מטא עלי צערא ויסגופא, אמרית במימרי, הא אף דין הוא הבל:

- רש"י -

אמרתי אני בלבי. הואיל וכן הוא, אהדיל לי מן החכמה, ואעסק במשנה תמיד: אנסכה. לשון מסד בין לשמות, כמו "מסכה ינה" (משלי ט, ב), ערוב בין כמים לתקנו, או ערוב בשמים בין לקונדיטון: וראה בטוב. כמו, וראות בטוב: והנה גם הוא הבל. שהרי ראיתי בנבואה שהרבה קלקולים באים מתוך שחוק, בלשצר מת מתוך משנה, אנשי דור המבול נשטפו מתוך רוב טובה שהשפעת להם:

{ב} לְשַׁחֵק אֶמְרָתִי מְהוֹלָל וּלְשִׂמְחָה מֵה־זֶה עֲשֵׂה:

- תרגום יונתן -

לחוקא אמרית בעדן צערא ליצנותא הוא, ולחדווא מה הנאה אית לגבר דיעבדנה:

- רש"י -

לשחוק אמרתי מהולל. מערכת בכבי ואנחה: ולשמחה מה זו טובה עושה, הרי סופה תונה:

- ברסלב -

לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זה עשה. עקר הגלות הוא מה שהעצבות, שהם הסמרא אחרא והקלפות, מתגברין על ישראל ואינם מניחים אותם לשמוח בה' ובתורתו הקדושה, כמבאר בהתורה אמצעותא דעלמא (לקוטי מוה"ר"ן קפא. סימן כד) שזהו עקר גלות השכינה שהיא שמחתן של ישראל שעקר גלותה בשעהעצבות מתגבר עליה, דהינו על ישראל חס ושלום, עין שם: נמצא שעקר גלות השכינה וכןסת ישראל היא מה שהשמחה היא בגלות ועל כן עכשיו בגלות שעקר הגלות היא שהשמחה נפלה למטה בגלות ומשם נמשך כל השמחה של

העובדי כוכבים והרשעים ההולכים בשרירות לבם אשר באמת הם רחוקים משמחה אמיתית, כמו שכתוב "ילד כסיל לתונה לו" וכו' (משלי י, כא) כי "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, כג), כי הסמרא אחרא נקראת יגון ואנחה כידוע, אך כל השמחה שיש אצלם נמשך רק מבחינת גלות השכינה שהיא שמחתן של ישראל שהוא עכשיו בגלות ומשם נמשך ניצוצי השמחה שנפל אצלם בגלות ומשם כל שמחתם לפי שעה ועליהם נאמר "ולשמחה מה זה עשה", כמו שכתוב "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זה עשה" לשחוק אמרתי מהולל, לשון

השמחה כנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים א. נפילת אפים
ד, אות ה.

ולשמחה מה זה עושה. עקר הקדשה הוא שמחה, דהינו לשמח בהשם יתברך, כי מי שיש לו אמונה שלמה בהשם יתברך בודאי ראוי לו לשמח תמיד בהשם יתברך וזה הדבר אי אפשר לבאר בכתב, כי הוא לכל חד כפום מה דמשער בלבה [לכל אחד כפי מה שמשער בלבבו] וכבר מבאר בדברינו מזה כמה פעמים והמן ועמלק שהם בחינת המחקרים והכופרים מהם גמשך עקר העצבות והמרה שחורה, כי עקר השמחה היא שמחת המצות בחינת "פקודי ה' ישרים משמחי לב" וכו' (תהלים יט, ט) ומי שמאמין בהשם יתברך ובתורתו הקדושה בתמימות ובפשיות כמו שכל ישראל מאמינים, בודאי אין שמחה בעולם כמו שמחת עשית המצוות שאנו זוכין לעשות נחת רוח ליוצרנו ובוראנו יתברך ואנו קונים לנו חיי עולם לעולמי עד ולנצח נצחים על-ידי חומי הציצית שקונים אותו בעד גדול אחד ואנו נכללים על-ידי-זה באור האין סוף, היש שמחה גדולה מזו כי זה כל אדם יכול להבין שבעולם הזה אין שום שמחה בעולם, כי מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש ואם יצבר בעפר כסף וזהב סוף כל סוף מה יתרון לו בכל זה כי לא במותו יקח הכל והכל יודעין שסוף אדם למות ומינו בצל עובר, ומי שיש לו רק איזה רשימה בעלמא של שכל אמת, אפלו נכרי, יכול להבין שאין שום שמחה בזה העולם כלל, כי אחרית שמחה תוגה, ועל זה נאמר "ולשמחה מה זה עשה" וכו': לקושי

הלכות - אורח חיים א. נפילת אפים ד, אות ה.

מערב, הינו שכל השמחה שאינה לשמים היא נמשכת רק מתערבות ניצוצי השמחה שנפלה על-ידי גלות השכינה ונתערבה ביניהם והם מהפכים וממירים רע בטוב ולוקחים השמחה שבאה ממקום עליון מאד ושמחים עמה בדברי תאות רעות שלהם אשר באמת הם יגון ואנחה ומרים מזות ועל-כן בודאי ולשמחה כזאת מה זה עשה כי אחריתה יגון ואנחה, כמו שכתוב "ואחריתה שמחה תוגה" (משלי יד, יג) ועל-כן מחמת שעכשוו השמחה בגלות היא מלבשת במלון דעלמא שהם מלון דשמותא [במלים של העולם שהם מלים של שמות], על-כן מי שרוצה לבוא לשמחה לשמח בקדשת יהדותו כמה שזכה להיות מורע ישראל ולא עשני גוי אי אפשר לבא לשמחה כי אם על-ידי מילי דשמותא דיקא, כי לשם נפלה השמחה מחמת גלות השכינה שהיא שמחתן של ישראל כנ"ל ועל-כן איש הישראלי כשמשמח את עצמו על-ידי מילי דשמותא אזי נעשה מזה תקון גדול בחינת עלית ניצוצי השכינה מגלותה כי מעלה ניצוצי השמחה מן הגלות מאחר שהוא בא לשמחה על-ידי מילי דשמותא אלו, כי תכף כשאישי ישראל הוא בשמחה, תכף חזרה ועלתה השמחה למקומה ושרשה שהיא אצל ישראל ששם שרש השמחה האמתית, כי ישראל יש להם לשמח כל ימיהם בכל מיני שמחה בלי קץ וסוף מאחר שזכינו להאמין בה' ובמושה עבדו ובתורתו הקדושה וכו', כי מקור נשמת ישראל הוא בבחינת שמחה שהיא השכינה שהיא שמחתן של ישראל ששם שרש נשמתנו, כמו שכתוב "העמסים מני בטן הנשאים מני רחם" (ישעיהו מו, ג), שישאל הם חלק מהשכינה שהיא

{ג} תִּרְתִּי בְּלִבִּי לַמְּשׁוֹךְ בֵּינִי אֶת-בְּשָׂרִי וְלִבִּי נִהַג
בְּחֻכְמָהּ וְלֹאֲחֹז בְּסִכְלוֹת עַד אֲשֶׁר-אֶרְאֶה אִי-זָה
טוֹב לִבְנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם מִסִּפֵּר
יְמֵי חַיֵּיהֶם:

- תרגום יונתן -

אללית בלבי לנגדא בבית משתאי דחמרא ית בסרי, ולבי דבר בחכמתא ולאחדא בשטות עולימיא,
עד דבחנית וחיות אידן מנהון טב לבני אנשא דיעבדון עד דאנון קמיין בעלמא הדין תחות שמאי
מגין יומי חייהון:

- רש"י -

תִּרְתִּי בְּלִבִּי. חזרתי לתור בלבי להחזיק בכלן, במשתה, בחכמה, ובסכלות, ולמשך ולעדן במשתה היין את בשרי,
כל סעודת ענג, קרויה על שם היין: ולבי נהג בחכמה. אף אם בשרי נמשך ביין, לבי מתנגלגל בחכמה להחזיק
בתורה: ולאחז בסכלות. בדברים הדומים לי לסכלות, שאמרתי עליהם "לאיתיאל ואכל" (משלי ל, א), וכן
לבישת שעמנו וכלאי הכרם שהשטן ואמות העולם משיבין עליהם. וכן הוא אומר "טוב אשר תאחז בזה" (קהלת
ו, יח), וגם על שאול שנדמה בעיניו סכלות להרוג מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק, והיא מצות המקום, וקרא
אותה סכלות:

- ברסלב -

אדמו"ר ז"ל בעת שכפד למוהרנ"ת ז"ל ורבי נפתלי ז"ל
במעט יין ישן בכוס קטן ורחב באצבע שישתו שניהם
מאתו). כי מאד צריכין לזהר למעט בשתית
משקין המשכרין בכל האפשרות גם בשבת ויום
טוב, (ואפלו בשמחת תורה ולא פסועים בזה) ומכל
שכן וכל שכן בימי החל פי לא על שמחה פזאת
הזהיר אותנו אדמו"ר ז"ל. כי על זה נאמר,
"ולשמחה מה זה עושה" (קהלת ב, ב), כי אין זה
שמחה רק הוללות וסכלות: פוככי אור. ששון ושמחה.
תפלה ח, א.

למשוך ביין. מחיב אנכי להזכיר את הקורא
בדברי מעצם יקרת הסם המרפא הזה, לכל
יתלבש לפניו המסית בטלית של מצוה למשך
ביין את בשרו, כי מאד מאד הזהירו אדמו"ר ז"ל
ומוהרנ"ת ז"ל על הדבר הזה באזהרה כפולה
ומכפלת עד מאד, כי באבן מושך (מאנגעט)
הוא הדבר הזה, ולך לך אמרינן לגזירא סחור
סחור לכרמא לא תקרב [לך לך אמרים לגזיר,
סביב סביב לפרם אל תקרב] (שבת יט). כי אף-על-
פי שמעט השתיה טובה להרחיב הדעת, אבל
דיקא מעט (נאר אביסעל - פאשר בזה הלשון אמר

{ד} הַגִּדְלֹתַי מַעֲשֵׂי בְּנֵיתִי לִי בְּתִים נִטְעַתִּי לִי כְּרָמִים:

- תרגום יונתן -

אסיגיתי עובדון טבין בירושלם, בגיתי לי בתין בית מקדשא לכפרא, על ישראל ובית מקרת מלכא,
ואידרון, ואולם, ובית דינא אבנין פסילן, דתמן יתבין חכימיא ודינין ית דינא, עבדית כורסאי דשן

דפיל למוֹתב מלכותי, אנציבית לי פרמין פּיבנה פל קבל פרמין דענבין, למשתי מנהון חמרא אנא ורבני סנהדרין, ואף לנפכא חמר חדת ועתיק על מדבחא:

- רש"י -

הגדלתי מעשי. בימי גדלתי:

עֲשִׂיתִי לִי גִנּוֹת וּפְרָדִים וְנָטַעְתִּי בָהֶם עֵץ כָּל-פְּרִי:

- תרגום יונתן -

עבדית לי גנת שקנן ופרדסים, וזרעית תמן כל מיני עסבין, מנהון לצורך מיכלא, ומנהון לצורך משתא, ומנהון לצורך אסותא, וכל מיני עסבי בוסמין, נציבית בהון אילני סרק, וכל אילני בוסמין דאיתאו לותי מלני ומזיקי מן הנדקא, וכל אילן דעביד פירין, ותחומיה מן שור קרתא דירושלם, על ביה מיא דשילוח:

- רש"י -

עין כל פרי. שהיה שלמה מכיר בחכמתו את גידי הארץ, איזה גיד הולך אל כוש, ונטע בו פלפלין. איזה הולך לארץ חרובין, ונטע בו חרובין. שכל גידי הארצות באים לציון שמשם משתיתו של עולם, שנאמר "מציון מכלל יפי" (תהלים ג, ב). לקב נאמר "עין כל פרי". במדרש תנחומא:

- ברסלב -

ונטעתי בהם עין כל פרי. העקר הוא הנחת היסוד (שקורין "ואקלאשמינא"). וצריך לידע באיזה זמן להניח היסוד, ומאיזה עין להניח היסוד, כי יש עצים שאינם ראויים להיות יסוד, אך אי אפשר לידע כל זאת. וגם מה שאין גדלים פרות במדינות אלו הוא גם-כן מחמת זה. הינו שיש כמה פרות שאין יכולים להיות גדלים כאן, והוא גם-כן מחמת זה, שאין יודעים ענינים הנ"ל. כי אבן שתיה שממנה השתת העולם, משם יוצאין גידין לכל הארצות. ושלמה המלך עליו השלום שתיה חכם גדול וידע כל הגידין בפרטיות, היה נוטע עין כל פרי כמו שדרשו רבותינו ז"ל (קהלת רבה ב, אות ו). וגם במדינות הללו אם היו יודעין הלוך הגידים בפרטיות היטב, היו יכולים לטע גם כאן את הפרות שאינם גדלים פה. כי גם כאן אף-על-פי שהגיד ההולך למדינה זו, הוא מסגל לפרי מיחדת, עם כל זה כל

ונטעתי בהם עין כל פרי. עקר התפלה בארץ-ישראל, והעקר בירושלם ובית המקדש ששם קדש קדשים, שהוא נקדת האבן שתיה, שהוא נקדת מקום העולם, כי שם כלולים כל המקומות של כל העולם, כי משם יוצאין צנורות לכל מקומות של כל מדינות העולם כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק "ונטעתי בהם עין כל פרי", ועל-כן שם עקר עלית התפלה, כי דרך שם מקשרין כל המקומות למעלה מהמקום, כי כל מקומות העולם נכללין שם בהאבן שתיה קדש קדשים בנקדה אחת, עד שנכללין על-ידי-זה למעלה מהמקום. ועל-כן נקרא הבית המקדש בשם "מקום", כמו שכתוב, "והיה המקום אשר יבחר ה' וכו'" (דברים יב, יא): לקוטי הלכות - חושן משפט א. שלוחין

ד, אות ו.

הָאֶבֶן שְׁתִּיָּה, וְלִידַע לְפִי הַזְּמֹן, אֵת בְּחִינַת הָאֶבֶן שְׁתִּיָּה, בְּאִיזָה בְּחִינָה וּמְדֻרְגָּה הוּא הָאֶבֶן שְׁתִּיָּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמֹן. וְלִפִּי אוֹתָהּ הַבְּחִינָה שֶׁל הָאֶבֶן שְׁתִּיָּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמֹן יָדַע אִיךָ לְהִתְנַהֵג בְּעֵינֵינוּם הַנִּלְוִל, אֲדָּ כֵּן זֶה נֶעְלָם וְנִסְתָּר מִן הָעוֹלָם. כִּי יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֵסוֹר לְגִלוֹתָן: שִׁחַת הַר"ן, ס.

הַגִּידוּן מִתְעַרְבִּין וּמִתְחַבְּרִין יַחַד. וְעַל־כֵּן גַּם כָּאֵן בְּמִדְיָנוֹת אֱלוֹ, יְכוּל לְהִיּוֹת בְּשִׁמְתֵּרְחָקִים מְעַט יְכוּלִין לִטַּע גַּם שְׂאֵר הַפְּרוֹת שְׂאִין גְּדֻלִים פֶּה. גַּם יֵשׁ מְצִיאוֹת שְׂאֵם הֵיוּ פוֹתְחִים בְּאֵר בְּאִיזָה צַד, הֵיוּ יְכוּלִין לִטַּע בְּרַחוּק מְקוֹם מְשֵׁם אוֹתָן הַפְּרוֹת הַנִּלְוִל. גַּם צְרִיכִין לִידַע הָעֲלִיוֹת וְהַיְרִידוֹת שֶׁל

עֲשִׂיתִי לִי בְּרִכּוֹת מַיִם לְהִשְׁקוֹת מֵהֶם יַעַר צוּמַח עֲצִים:

- תְּרַגְמֵם יוֹנְתָן -

בְּחִינַת בֵּית מִשְׁקָא דְּמַיָּא, אִידִין חַוִּי לְאִשְׁקָא אֵילְנָא וְאִידִין חַוִּי לְאִשְׁקָא עֲסָבִין, עֲבָדִית לִי פְּרַקְטִינִין דְּמַיָּא, לְאִשְׁקָא מְנַהֵן אֶפִּילוּ חוֹרְשָׁא דְּמַרְבִּי קִיסִין לְאִסְקָא:

- רַשִׁ"י -

בְּרִכּוֹת מַיִם. כְּמִין בִּיכָרִים שֶׁל דָּגִים שְׂחוּפְרִין בְּפִרְקַע:

קָנִיתִי עֲבָדִים וּשְׂפָחוֹת וּבְנֵי־בֵּית הָיָה לִי גַם מְקַנָּה בְּקָר וְצֹאן הַרְּבִהּ הָיָה לִי מִכָּל שֶׁהָיוּ לְפָנַי בִּירוּשָׁלַם:

- תְּרַגְמֵם יוֹנְתָן -

קָנִיתִי עֲבָדִין וְאִמְהָן מְבַנְיָהוֹן דְּחָם וּשְׂאֵר עֲמֻמִּין נוֹכְרָאִין, וְגוֹזְבְּרִין דִּימְמוּנִין עַל מְזוּנָא דְּבִיתִי הוּוּ לִי לְפִרְנָסָא יְתִי וְיַת אֲנָשֵׁי בֵּיתִי תְרִי עֶסֶר יַרְחֵי שְׂתָא וְחַד לְפִרְנָסוֹתִי בִּירוּשָׁא דְּעִיבּוּרָא, אֶף קִנְיֵן תּוֹרִין וְעֵן הָיָה לִי יַתִּיר מִכָּל דְּרָא דְּהוּוּ קְדָמִי בִּירוּשָׁלַם:

כִּנְסֵתִי לִי גַם־כֶּסֶף וְזָהָב וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְהַמְדִּינּוֹת עֲשִׂיתִי לִי שָׂרִים וְשָׂרוֹת וְתַעֲנֻגוֹת בְּנֵי הָאָדָם שָׂדֵה וּשְׂדוֹת:

- תְּרַגְמֵם יוֹנְתָן -

כְּנִישִׁית לִי אֶף אוֹצְרִין כֶּסֶף וְזָהָב, דְּאֶפִּילוּ מִתְקַלִּין וּמוֹזְנִין דְּקִשׁוּט עֲבָדִית מִן דְּהַב טָב, וּמִסְבְּרִי מְלָכִין וּפְלָפִין אֲתִיְהִיבוּ לִי לְכַרְנָא, עֲבָדִית כְּבִית מְקַדְשָׁא זִינִי וְזָמְרָא לְזָמְרָא בְּהוֹן לִיּוֹאֵי עַל קוֹרְבַּנְיָא, וְקִתְרוּסִין וְאִבּוּבִין לְזָמְרָא בְּהוֹן וְזָמְרָא וְזָמְרִיתָא כְּבִית מִשְׁתֵּיא דְּחַמְרָא, וְתַפְנֻקֵי בְּנֵי אֲנָשָׁא וְדִימוּסִיא וְכִי בְּנָאֵן וּמְרוּיָבִין דְּשִׁדְדִין מִיָּא פְּשׁוּרִי, וּמְרוּיָבִין דְּשִׁדְדִין מִיָּא חֲמִימִי:

- רש"י -

וסגלת מלכים. נגזו מלכים. זהב וכסף ואבן יקרה שהמלכים מסגלים בנגויהם: והמדינות. סגלת כל סוחרים: שרים ושרות. מיני כלי זמר: שדה ושרות. מרפבות נוי, עגלות צב. ובלשון תלמוד יש "שדה תבה ומגדל" (בבא קמא צח:):

- ברסלב -

בשום אפן, אפלו אם יהיה לו כל חללי דעלמא, בודאי יהיה לו עמל ויסורין ודאגות הרבה, על-כן החכם - עיניו בראשו - שיהפך העמל לעמל של תורה, אשר בשביל זה נולד שיעמל בתורה, ואז אשרי לו, כי נצול מעמל העולם הזה וזוכה לחיי עולם הבא: לקושי מוהר"ן תנינא. סימן קיט.

סגלת מלכים. אלו הפשרי הדור, צריך להם להתבונן מאד בההוד והדר והגדלה הבאה להם, שלא יכשלו בגאווה. כי לפעמים כשהדור אינם שומרים את פיהם, אזי אין יכלת בידם לקבל בחינת שבת. כי שבת תלוי בשמירת הדבור. בבחינת: "ודבר דבר" - שלא יהא הדבור של שבת כדבורך של חל (שבת קיג). ואז כשאינם שומרים את פיהם, אזי אף-על-פי שפקחי הדור משפיעים את השבת, את התשובה, נתקלקל אצלם הארת התשובה. ואז נתקלקל ההוד והדר והגדלה הבאה לכשרי הדור, ונתגאים. וזהו בחינת "חטאת פימו דבר שפתימו וילכדו בגאונם" וכו' (תהלים נט, ג) - על-ידי חטא הדבור, נלכדים בעון גאווה. וזהו גלות השכינה, הינו הגדלה, שהיא בחינת מלכות, בחינת שכינה, נפגם ונעשה גאווה. וזהו פרוש: 'מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות מפני שאין להם חיות פקחות' (שבת לא). 'בבליים', הינו הדור הפוגמים בהדבור בחינת "כי שם בלל ה' שפת כל הארץ" וכו' (בראשית יא, ט). 'וראשיהם', הן פשרי הדור. סגלגלות, הינו סגל גלות. 'סגל', זה בחינת ההוד והמלכות, בחינת "סגלת מלכים", גלות השכינה כנ"ל, שנפגם אצלם ההוד, ונלכדים בגאווה. וזה שהשיב

בנסתי לי גם כסף וזהב וסגלת מלכים. דבר עמנו כמה פעמים מענין יסורי עולם הזה, שכל בני העולם כלם מלאים יסורים, אין גם אחד שיהיה לו עולם הזה. ואפלו העשירים הגדולים ואפלו השרים, אין להם שום עולם הזה כלל, כי כל ימיהם כעס ומכאובות, וכלם מלאים מרדות ודאגות ועצבות ויגון ואנחה תמיד, וכל אחד יש לו יסורים מיחדים, ואין גם אחד מפל הגבירים והשרים, שיהיה לו הכל בסדר כרצונו תמיד, וזה וכלם כאחד מלאים יסורים ודאגות תמיד, וזה ברור וידוע לכל מי שבקי קצת בהם ויבדריהם. וכמה פעמים דברנו מזה, והיינו רואים בעינינו כל זאת. ואפלו מי שנדמה עליו, שיש לו העולם הזה בשלמות ויש לו כל התענוגים: עשר ונכסים וכבוד והון רב וארמונים גדולים וכלים נפלאים ותכשיטין וסגלת מלכים וכו' - אם יסתכלו בו היטב, הוא גם-כן מלא כעס ומכאובות הרבה תמיד בכמה מיני אפנים וענינים, כנראה בחוש, ואין צריך לבאר זאת למי שיש לו מוח בקרקדו ומסתכל קצת בהם באמת, וכמו שאמר שלמה המלך עליו השלום: "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, כג), וכתיב: "אדם לעמל יולד" וכו', (איוב ה, ז) "קצר ימים ושבע רגזו" (איוב יד, א). וזה כולל כל בני-אדם שבעולם מקטן ועד גדול, כי כלם נולדו לעמל ומלאים רגז ויסורין, ואין שום עצה ותחבולה להנצל מעמל ויגון הזה כי אם לברח להשם יתברך ולעסוק בתורה. וכמו שמובא במדרש "אדם לעמל יולד" - 'אשרי מי שעמלו בתורה' (בראשית רבה פרשה יג), הינו מאחר שכל אדם נולד לעמל, ואי אפשר להמלט מזה

לָהֶם: 'מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶם חַיִּים פְּקוּחֹת'. 'חַיִּים',
 זֶה בַּחֲנִינֵת שֶׁבֶת הַנַּ"ל, בַּחֲנִינֵת: 'טוֹעֲמִיָּה חַיִּים
 זָכוּ', בַּחֲנִינֵת תְּשׁוּבָה הַנַּ"ל, בַּחֲנִינֵת "שׁוּבוּ וְכוּ"
 וְחַיִּים" (יחזקאל יח, ל-לב), בַּחֲנִינֵת רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 "וְתַחֲלִימֵנִי וְתַחַנְנֵנִי" (ישעיהו לח, טו) - שְׂאִין מְקַבְּלִין
 חַיִּים, בַּחֲנִינֵת שֶׁבֶת הַנַּ"ל, מִפְּקָחֵי הַדּוֹר, מִחֲכָמֵי
 הַדּוֹר הַנַּ"ל, מִבַּחֲנִינֵת מוֹשֶׁה, כִּי אֵי אֲפֹשֶׁר לָהֶם
 לְקַבֵּל שֶׁבֶת, בַּחֲנִינֵת תְּשׁוּבָה, מִחֲכָם הַנַּ"ל, אֲלֵא
 עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַדְּבוּר כִּנַּ"ל. אֲבָל הַדּוֹר שֶׁהֵם
 בַּחֲנִינֵת בְּבָלִיִּים כִּנַּ"ל, שְׂאִין מְקַבְּלִין חַיִּים שֶׁבֶת
 כִּנַּ"ל. עַל-יְדֵי-זֶה, 'רְאִישֵׁיהֶם', שֶׁהֵם כְּשָׂרֵי הַדּוֹר,
 'סֹגֵל גְּלוֹת'. הַהוֹד וְהַגְּדָלָה אֲצֵלָם בְּגְלוֹת, הֵינּוּ
 שְׁנֵפֶגֶם בַּחֲנִינֵת מַלְכוּת. וְהוּוּ גְלוֹת הַשְּׂכִינָה,
 שְׁנוּפְלִים בְּגְדָלוֹת, חֵם וְשָׁלוֹם: לְקוֹשֵׁי מוֹחְרֵי קָמָא.

סִימָן נח, אות י.

וְתַעֲנַנְגוֹת בְּנֵי הָאָדָם שְׂדָה וְשָׂדוֹת. הַתּוֹרוֹת
 הַנְּפוּלוֹת הַנִּמְשָׁכִין מֵאֲלָפִין הַנְּפוּלִין דֶּרֶךְ הַשְּׂדִין,
 אַף-עַל-פִּי שֶׁבְּנֵי אָדָם מִתְעַנְנִין בָּהֶם גַּם-כֵּן כִּי
 כָּל דְּבָרֵיהֶם דֶּרֶךְ מִשָּׁל וּמְלִיצָה וּמַעֲמִים נִפְלְאִים,
 אֲבָל אֵין בָּהֶם תּוֹעֵלֶת כִּי אֵין בָּהֶם כַּח לְהַדְרִיךְ
 אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב. וְזֶה בַּחֲנִינֵת "וְתַעֲנַנְגוֹת
 בְּנֵי הָאָדָם שְׂדָה וְשָׂדוֹת". וְדָרְשׁוּ רַז"ל "שְׂדָה
 וְשִׂדְתֵּינִי וְכוּ" (ועין זֶה בְּרֵאשִׁית י"ט), הֵינּוּ כִּי יֵשׁ
 בַּחֲנִינֵת עֲנֵג שְׁנִמְשָׁךְ מִבַּחֲנִינֵת הַקְּלָפוֹת וְהַשְּׂדִים
 הַנַּ"ל. וְעַל זֶה צוּעַק הַנְּבִיא "עַל מִי תַתְּעַנְנֵנוּ
 עַל מִי תִרְחִיבוּ פֶה תֹארוּכוּ לְשׁוֹן" (ישעיהו נו, ד)
 וּפְרַשׁ רַש"י: 'כְּשֵׁאתֶם מִתְעַתְּעִים וּמְלַעֲיִבִים
 בְּנִבְיָאִים' הֵינּוּ כִּי עַל-יְדֵי שְׁמֵתֵעַנְנִים מִהַתּוֹרוֹת

הַנַּ"ל, וְאַחַר-כֵּךְ כְּשִׂרְוִאִין שְׂאִין בָּהֶם תּוֹעֵלֶת,
 הֵם מְלַעֲיִבִים וּמְבִזִּים וּמְחַרְפִּים אֶת הַיִּרְאִי ה'
 שְׂתוֹרְתָם תּוֹרַת אֱמֶת בְּנִבְיָאָה וְרוּחַ הַקִּדְשׁ.
 וְזֶה "הַלּוֹא אַתֶּם יְלָדֵי פֶשַׁע זָרַע וְשָׂקָר" וְכוּ'
 (שם). הֵינּוּ כִּי מִחֲמַת שֶׁהַחַדוּשִׁים הַנַּ"ל נִמְשָׁכִין
 דֶּרֶךְ הַקְּלָפוֹת, שֶׁהֵם בַּחֲנִינֵת פֶּשַׁע וְשָׂקָר שְׂאִין
 לוֹ רְגָלִים, וּמְבִישָׂא לֹא הוּוּ טָבָא. עַל-כֵּן אֵין
 בָּהֶם תּוֹעֵלֶת. וּבַחֲנִינֵת עֲנֵי' זֶה מִתְהַפֵּךְ לְנֵג"ע.
 כִּי הֵם נִקְרָאִים "נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם" כִּידוּעַ. וּמִשֵּׁם
 בָּאִים חֲרָפוֹת וּבְזִיווּנוֹת בַּחֲנִינֵת "נִנְעַ וְקָלוּן יִמְצָא"
 (משלי ג, לב) מִה שְׂאִין בֵּן הַתּוֹרוֹת שֶׁל הַתַּלְמִידֵי
 חֲכָמִים אֲמַתִּיִּים הַנִּמְשָׁכִין מֵאֲלָפִין שֶׁבְּקִדְשָׁה
 הַעֲנֵג שְׁמִקְבָּלוֹן מַחְדוּשֵׁי תּוֹרָה כְּאֵלוֹ, הוּוּ
 עֲנֵי' אֲמַתִּי עֲנֵי' דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּוּ רֵאשִׁי תְּבוֹת
 עֵדוֹן גִּהַר גִּזֵּן. כִּי מִמְשִׁיכֵין תּוֹרָתָם מִמְּקוֹם
 גְּבוּהָ וְנִרְאָ בַּחֲנִינֵת עֵדוֹן, "עֵין לֹא רָאֵתָה" (שם
 סד, א) דֶּרֶךְ הַאֲלָפִין שֶׁבְּקִדְשָׁה, עַד שֶׁמְמַשְׁכִּינִין
 אוֹתָם לְגַן סְדָרִים דְּאוֹרֵייתָא, וּמְלַבִּישִׁין אוֹתָם
 בְּלְבוּשִׁים כְּאֵלוֹ, עַד שֶׁמְזוֹרִים בָּהֶם דֶּרֶךְ יִשְׂרָה
 לְעִבּוֹדַת ה', שְׂזָה בַּחֲנִינֵת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים שֶׁבְּגֵן
 עֵדוֹן. וְחַדוּשִׁים כְּאֵלוֹ הֵם בְּוֹדָאֵי עֲנֵג אֲמַתִּי.
 שְׂזָה בַּחֲנִינֵת "קַח נָא מִפּוֹי תּוֹרָה וְשִׁים אֲמַרְיוֹ
 בְּלִבְכֶךָ" (איוב כב, כב) (הֵינּוּ בַּחֲנִינֵת הַתּוֹרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת
 הַנַּ"ל) אִם תְּשׁוּב עַד שְׂדֵי תִּבְנֶה תִּרְחִיק עוֹלָה
 מֵאֲהֶלְךָ" (איוב כב, כג). הֵינּוּ שְׂאֲפִילוֹ אִם כָּכָר נִלְפַד
 בְּהַתּוֹרוֹת הַנְּפוּלוֹת הַנַּ"ל, וְיִשׁוּב עַל כָּל פְּנִים
 מַעֲכָשׁוֹ לְהַתּוֹרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁהֵם בַּחֲנִינֵת 'שְׂדֵי'
 שֶׁהוּוּ הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ שֶׁמְכַנְּיֵעִין כּוֹ אֶת הַשְּׂדִין
 וְהַקְּלָפוֹת, כְּמִבְּאֵר בּוֹהַר הַקְּדוּשׁ: יִקְרָא דְשִׁבְתָּא, כח.

וְגִדְלָתִי וְהוֹסִפְתִּי מִכָּל שְׂהִיָּה לְפָנַי בִּירוּשָׁלַם אַף חֲכָמְתִי עֲמָדָה לִי:

- תְּרַגְּמֵם יוֹנְתָן -

וְאִסְגִּיתִי טוֹבָא, וְאוֹסִיפִית עוֹתְרָא מִן כָּל דְּרִיא דְּהוּוּ קְדָמֵי בִירוּשָׁלַם, בְּרַם חֲכָמְתִי קָמַת לִי, וְהִיא
 סִייעָא יְתִי:

- רש"י -

אף חכמתי לא הנחתי בשביל כל המעשים האלה, ועמדה לי ולא שכחתיה. דבר אחר, עמדה לי לעזרה מפל אלה:

- ברסלב -

לי" - 'חכמתי שבאף עמדה לי' (מדרש רבה קהלת סדר ב, ע"ז שם בפתגות פהינה), דהינו על-ידי מרחות ויגיעות, כי אי אפשר לקבל מהרב כי אם על-ידי מרחות ויגיעות, וזהו בחינת 'חוש הריח'. 'טעם' זה בחינת מה שכל אחד טועם ומרגיש מתיקות אמרי נעם של הרב. 'משויש' זה בחינת ידים כנ"ל, זה בחינת ההוצאות שיש לכל אחד, מה שכל אחד מוציא ויגיע כפו על הוצאות לבוא להרב, וזה בחינת 'משויש', בחינת ידים, בחינת יגיע כפו כנ"ל. נמצא שגם כאן נתחנן בחינות החמשה חושים כמו בראש השנה, והם מאירין ומחזקין זה את זה. שלפעמים נחלש בחינות החמשה חושים של ראש השנה, ונתחזקין על-ידי אלו החמשה חושים של הרב עם התלמידים, וכן להפך: לקוטי מוהר"ן תננא. סימן

ה, אות טו.

אף חכמתי עמדה לי. כי מח התלמידים נתחנן ונתחדש על-ידי הרב, וגם מח הרב נתחדש על-ידי התלמידים, כמו שאמרו: 'ומתלמידי יותר מקלם' (מכות י). ועקר זמן הקבוץ הוא בראש השנה, שהוא בחינת ראש, שאז הוא בחינת תקון המחין כנ"ל, והם מאירין ומחזקין זה את זה, דהינו כי גם בהרב עם התלמידים בשמתקבצים, יש כל בחינות החמשה חושים של המח. 'חוש הראיה' זה בחינת מה שרואין את הרב, בבחינת "והיו עיניך רואות את מוה"ק" (ישעיהו ל, ב) שהוא דבר גדול. 'שמיעה' הוא בחינות "ויגל אזנם למוסר" וכו' (איוב לו, י), דהינו מה שכל אחד ואחד שומע המוסר של הרב. 'ריח' זה בחינת המרחות והיגיעות שיש לכל אחד ואחד בשביל לנסע ולילך ולבוא אל הרב, וזה בחינת ריח, בחינת "וריח אפך" וכו' (שיר השירים ג, ט), בחינת "אף חכמתי עמדה

וְכֹל אֲשֶׁר שָׂאֲלוּ עֵינַי לֹא אֶצְלֵתִי מֵהֶם לֹא-מִנְעֵתִי אֶת-לְבָי מִכָּל-שְׂמֵחָה כִּי-לְבַי שְׂמֵחַ מִכָּל-עֲמָלִי וְזֶה-הִנֵּה חֵלְקִי מִכָּל-עֲמָלִי:

- תרגום יונתן -

וכל מה דבעו מני רבני סנהדרין לדבא ולסאבא, לזבא ולחיבא לא כליתי מנהון פשר מליא, ולא מנעית ית לבי מן כל חדות אורייתא, ארום הוה לי פנאי, דלבי ברח בבחמתא דאתיהיבת לי מן קדם יי מן כל אנשא וחדית בה יתיר מכל מרחותי, ודין הוה חולקי טוב דאזדמן לי לקבלא עלוהי אנר שלים לעלמא דאתי מכל מרחותי:

- רש"י -

לא אצלתי. לא רחקתי להבדל מהם. וכן "ויאצל מן הרוח וכו', ויתן על שבעים איש הזקנים" (במדבר יא, כה). במנורה שמדלקין ממנה נרות הרבה ואין אורה חסר כלום: וזה תיה חלקי. ואחרי עשיתי כל אלה, אין לי מכלום

אלא זה. רב ושמואל, חד אמר מקלו, וחד אמר קידו (גיטין סח:), מקרה של חרש ששותין בה. ויש פותרים במדרש אגדה כל הענין בבתי מדרשות ותלמידים, ובבתי כנסיות: יער צומח עצים. עמי הארץ למלאכת שדות וכרמים:

- ברסלב -

סוף לא ישאר ממני כ־אם זאת. ועל־ידי זה יתגבר לעשות כל המצות בשמחה, ועל־ידי זה דיקא יעלה מהיכלי התמורות, שהם עקר היגון ואנחה, ויברר ניצוצות הקדשה שהיו ביניהם בגלות על־ידי שמהפך היגון ואנחה עצמו לשמחה, עד שזוכה על־ידי זה לעלות מדרגא לדרגא: מצח-הוד-יסוד לחסד-גבורה-תפארת, ומחסד-גבורה-תפארת לחכמה-בינה-דעת, עד שזוכה לבחינת פתר ששם מקור השמחה, בחינת "ושמחת עולם על ראשם" וכו' (ישעיהו נא, יא): שמחת הנפש, יא.

וזה היה חלקי מכל עמלי. ומי יכול לשער בזה העולם כלל אור הגדול הקדוש והנורא של ציציית וכיוצא בשאר מצות. בפרט בשבא שבת או יום-טוב שצריכים לקבלם בשמחה מאד ולהמשיך קדשת שמחתם גם על ימי החל. וכן קדם התפלה, שצריכין להתפלל בשמחה מאד. וכל מה שהסמטרא-אחרא רוצה לבלבלו בעצבות הרבה מרבוני פגמיו ורבוני דאגותיו וכו', אז אדרבא על־ידי כל זה ישמח נפשו ביותר ויותר, כי אף-על-פי-כן אחר כל אלה אני זוכה לחטף טוב בזה, וזה חלקי מכל עמלי, וסוף כל

וּפְנִיתִי אֲנִי בְּכָל-מַעֲשֵׂי שַׁעֲשׂוּ יְדֵי וּבְעֵמָל שַׁעֲמַלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהִנֵּה הַכֹּל הֶבֶל וְרֵעוֹת רוּחַ וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

- תרגום יונתן -

ואסתפלית אנא בכל עובדי דעבדו ידי, ובמרחותי דמרחית למעבד, והא פולא הכלו ותבירות רוחא, ולית מותר בהון תחות שמשא בעלמא הדין, אלהין אית לי אגר שלים על עובדי מביא לעלמא דאתי:

- רש"י -

ופניתני. עתה בכל מעשי, ורואה אני שאין יתרון בהם, כי מכלם אני חסר:

- ברסלב -

עושה בעולם, אם כך הוא ראוי לו לבלות ימיו במעשים פאלו. ומחמת שאין האדם מישב עצמו ואין לו דעת, ואפלו אם יש לו לפעמים איזה ישוב הדעת, אין הדעת המישב מאריך זמן אצלו, ותכף ומיד חולף ועובר הדעת ממנו, וגם אותו המעט הדעת שיש לו אינו חזק ותקוף אצלו, מחמת זה אין מבינים שמות העולם הזה. אבל אם היה להאדם שכל מישב חזק ותקוף

הכל הבל ורעות רוח. צריך לזה זכיה גדולה, שזוכה לישב עצמו שעה אחת ביום ושיהיה לו חרטה על מה שצריכין להתחרט. כי לאו כל אחד זוכה לישב הדעת איזה שעה ביום, כי היום חולף וחולף ועובר אצלו ואין לו פנאי לישב עצמו אפלו פעם אחד כל ימי חייו, על-כן צריכין להתגבר לראות ליחד לו פנאי לישב עצמו היטב על כל מעשיו אשר הוא

מאנשים פאלו, שהתאווה להיות מפרסם ואמר לו: הלא לא תוכל אפלו לברך ברכת המזון באמת, כי תצטרף בכל מעשיך לכוון שיתקבלו מעשיך בעיני בני אדם ולא תוכל לעשות שום עבודה קלה לשם שמים: שיחות הר"ן, מז.

היה מבין שהכל שטות והכל. בפרט התאווה שיש לכמה בני אדם להיות מפרסם ולהנהיג העולם ולנסע על המדינה, הכל הכל ורעות רוח, והוא שטות גדול באמת. כי באמת אין זה שום תענוג ונחת רוח אפלו בעולם הזה, כי הוא מלא יסורים ובזיונות. גם כבר הוכיח את אחר

יב} ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות כי | מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר-כבר עשוהו:

- תרגום יונתן -

ואסתכלית אנא למוחזי חכמתא וחולחולתא דמלכותא וסוכלתנא, ארום מה הנאה אית לגבר לצלאה בתר גזירת מלכא, ובתר פורענותא, הא כבר אתגזרת עלוהי, ואתעבידת ליה:

- רש"י -

ופניתי אני לראות חכמה. פונה אני מכל עסקי, להתבונן בתורה: והוללות וסכלות. ענש עברות: כי מה האדם שיבוא אחרי המלך. להתחנן לו על גזרה שגזר עליו, וכבר עשאוהו למעשה הגזרה לגזירה, טוב לו להתבונן תחלה במעשיו, ולא יצטרף לכבש:

יג} וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן-הסכלות | כיתרון האור מן-החשך:

- תרגום יונתן -

וחזית אנא ברוח נבואה, דאית מותר לחכמתא מן שמונתא, יתיר כמותר נהור וממא מן חשוד ליליא:

- רש"י -

מן הסכלות. הוא הרשע:

- ברסלב -

החכמות שבעולם כלולים בהימים כי אור יום הוא השכל. והוא, כי "יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מהחשך". אבל בכל יום יש חשך שקדם לאור, כי הלילה קודם אל היום בסדר הבריאה, כמו שכתוב, "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" (בראשית א, ה). ובשרשו בקדשה הוא תקון גדול מה שהחשך קדם לאור, כי

יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מהחשך. באמת כל יום יום יש בו חכמה ושכל מיחד שזה עקר אור יום שהוא אור השמש שהוא השכל, וכן מבאר בהמעשה של יום השלישי (ספורי מעשיות, מעשה יג) שכל יום יום בא עם שירים וחידות וכו' שכלולים בהם כל החכמות שבעולם, עין שם היטב ותבין שכל

החשך הוא בחינת העדר הדעת בחינת צמצום המחין, שזהו בחינת לבנה שישלימיתה בלילה שהיא בחינת מלכות וכנ"ל שעקר תקון וקבלת המחין על ידה דיקא וכנ"ל: לקושי הלכות - חושן משפט ב. פקדון וארבעה שומרים ה, אות ו.

ביתרון האור מן החשך. עקר השגת האור, שהוא אור האין סוף, הוא על-ידי המסדר והמישב, שהוא בחינת המעכב, שהוא בחינת חשך, בחינת "ישת חשך סתרו" וכו' (תהלים יח, יב), שזה החשך הוא למעלה מכל האורות, כי על-ידי-זה משיגין אור האין סוף כנ"ל, וזהו "ויהי לעת ערב ויהי אור" (בראשית י, י) כי עקר השגת האור אין סוף הוא על-ידי המעכב, שהוא המסדר והמישב, שהוא בחינת חשך העליון כנ"ל, ועל-כן גם בסדר הבריאה קדם החשך לאור, כמו שכתוב "ויהי ערב ויהי בקר" וכו' (בראשית א, ה) - ברישא חשוכא והדר גהורא' (בהתחלה חושך ואחר-כך אור) [שבת עו], כי אי אפשר להשיג האור כי אם על-ידי החשך, בבחינת "ביתרון האור מן החשך" וכו', כי כל האורות נמשכין מאור האין סוף שאי אפשר להשיגו אלא על-ידי בחינת החשך, שהוא בחינת המעכב, בחינת העדר הידיעה, דהיינו כשיש לו זה הכח במחו שיודע בעצמו שאינו יודע כלל, כי אי אפשר להשיג זה האור כי אם כשיש לו כח המסדר שהוא כח המעכב כדי שיעכב מחו בשעת רדיפה שלא יכנס במה שאין לו רשות, אז דיקא יכול להשיג מה ששיג בבחינת מטי ולא מטי [מגיע ולא מגיע] וכו' כנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים א. נפילת אפים ד, אות כא.

הזה וכמו שאמר רבנו במקום אחר (לקושי מורה"ק קמא. סימן גב) שעקר הבטול הוא בלילה, גם לילה הוא דינים שהם בחינת יסורים שעל-ידי-זה באים לבחינת בטול כמו שאמר רבנו שם וזה בחינת "כי אשב בחשך ה' אור לי" (מזכה ג, ח), כי אשב בחשך דיקא אז ה' אור לי, בחינת "ביתרון האור מן החשך" וכו' דיקא כי דיקא בעת שמתגבר חס ושלום החשך והדינים והיסורין חס ושלום הן בעבודת ה' הן בגשמיות אז דיקא עקר העצה לסתם עיניו ולבטל עצמו אל התכלית שהוא בלא טוב, שעל-ידי-זה נתבטלין כל היסורין כנ"ל, וזה בחינת השגה שהיא בלילה דיקא כי השגה הוא בחינת בטול בחינת "בידך אפקיד רוחי" וכו' (תהלים לא, ו) כמובא, והיא בסתימו דעיניו כנ"ל, כי עקר הבטול הוא בסתימו דעיניו, ועל-כן עקר השגה בלילה כי מחמת הדינים כנ"ל סותמין עיניהם ומבטלין עצמן אל התכלית שזה בחינת שגה כנ"ל, ועל-כן קורין מקדם קריאת שמע שעל המפה כי קריאת שמע היא בחינת בטול כנ"ל ועל-כן עקר קריאת שמע בלילה: לקושי הלכות - אורח חיים א.

קריאת שמע א, אות א.

ביתרון האור מן החשך. עקר האמונה הוא בחינת "חשך וענן" וכו' (דברים ה, יא) בבחינת "ואמונתך בלילות" (תהלים צב, ג), כי עקר האמונה הוא שצריכין להחשיך עיניו לגמרי ולסלק דעתו לגמרי, שזהו בחינת חשך ועל-ידי-זה דיקא זוכה להכיר את ה' יתברך כשמשחשיך עיני דעתו לגמרי וסומך על אמונה לבד בבחינת "ישת חשך סתרו" וכו' (תהלים יח, יב). וזה בחינת "ביתרון האור מן החשך", כי אי אפשר לזכות לאור הדעת כי אם מתוך החשך שהוא בחינת אמונה שמשחשיך עיניו לגמרי וסומך על אמונה לבד, אז יזכה ליתרון האור מן החשך, מן החשך דיקא, כמובא בזהר הקדוש. וזה בחינת

אף-על-פי שהאדם מקבל כחו וחיותו על ידם, והנה בחינת הקלפה ופרי הם בחינת חשך ואור, בחינת חכמה וכסילות כי בודאי אין להחשך והכסילות שום הויה וחיות רק ממה שעל ידם נפר מעלת יתרון האור והחכמה, שזה בחינת "כיתרון האור מן החשך" כך "יתרון לחכמה מן הכסילות", והם בבחינת קלפה ופרי, כי רצונו יתברך לעת עתה בקיום שניהם בשביל קיום הבחירה, שעל-ידיה הוא עקר ההתפארות שהשם יתברך מקבל מישראל, ועקר התגלות מלכותו ויתברך שהוא רק על-ידי האדם הבעל בחירה והנה מחמת שפח החיות שבמאכל מלבש בגשמיותו שהוא בחינת קלפה בחינת כסילות, על-כן יש להכסילות יניקה מבחינת האכילה, אך כשהאדם אכל בקדושה, הינו רק בשביל שיהיה לו כח וחיות לעבודת ה' שיקבל השם יתברך התפארות מזה, על-ידיה אין הכסילות מקבל ויונק מהאכילה רק כדי חיינו בצמצום ולא יותר, ועל-ידיה נכנע הכסילות ונתרומם השכל, כי נתגלה על-ידיה שהעקר הוא הפנימיות שהוא החכמה שממנה עקר החיות כמו שכתוב "והחכמה תחיה" וכו' (קהלת

ג, יב): פרפראות לחכמה, ז.

כיתרון האור מן החשך. מעות ישראל לגבי עכו"ם הוא קדוש מאד ומתגלה בו הגונון עלאין. וכמוכן היטב שם בדברי רבנו שבשביל זה הם תאבים לקמון ישראל כאלו לא ראו קמון מעולם, מחמת שבקמון ישראל מתגלץ הגונון עלאין, כי באמת אף-על-פי שגם המעות של ישראל צריך גם-כן תקון כדי שיאירו בו הגונון, אף-על-פי-כן כנגד העפום"ם בודאי קמון ישראל קדוש מאד בבחינת הארת הגונון "כיתרון האור מן החשך", כמוכן ככמה מקומות שאפלו האור שאין בו כח להאיר ביום כגון הנהר, אף-על-פי-כן בלילה ובחשך הוא מאיר מאד בבחינת

שחרות של תפלין, כי שחרות הוא בחינת חשך, כי עקר התגלות התפלין מחין הוא רק על-ידי חזוק האמונה לבד, בחינת "שחורה אני ונאווה" (שיר השירים א, ה), כשאני משחיר עצמי, דהינו שאני מחשיך עיני לגמרי לבלי לחקר בשכלי כלל שום חקירות בדרך-הקדושים ואני סומך על אמונה לבד אזי ונאווה, כי אני זוכה לנוי פאר התפלין והמחין, כי אי אפשר לזכות למחין דקדושה כי אם על-ידי אמונה, כי על-ידי אמונה שלמה באמת ימים ושנים זוכין אחר-כך להכיר את ה' יתברך בדיעה שלמה: לקושי הלכות - יורה

דעה ב. כבוד בהמה מורה ג, אות ז.

כיתרון האור מן החשך. עקר השלמות והתכלית כשהאמת המלבש בזה העולם מתברר ועולה ונכלל בעצם האמת ונעשה הכל אחד, כי באמת כלו חד, כי אמת הוא אחד, כמבאר במקום אחר (לקושי מורה"ן קמא. סימן נא). רק שבוה העולם נתלבש ונתחפה ונתצמצם האמת בכמה לבושין. ועקר שעשועיו כשמכירין האמת גם בזה העולם השפל שבשביל זה ברא כל הבריאה, הינו כשהאמת שבוה העולם מתברר עד שיודעין גם בזה העולם האמת לאמתו, שזה עקר שלמות אור האמת בבחינת "כיתרון האור מן החשך" כי במקום שאין שום שקר אין שיד לומר תבת אמת, כי עקר האמת הוא במקום שיש אמת ושקר שאז שיד לומר שקר הוא האמת ולא כמו המוען שקר, רק האמת הוא כמו שזה אומר, ועל-כן עקר שלמות האמת הוא כשמכירין האמת מזה העולם שבשביל זה נברא הכל כידוע: לקושי הלכות - חושן משפט א. דינים

ג, אות ז.

יתרון לחכמה מן הכסילות כיתרון האור מן החשך. עקר חיות הצומח וגדולו הוא בשביל החי וכן תכלית הכל הוא רק בשביל האדם,

"ביתרון האור מן החשך". ועל-כן בודאי ממוזן ישראל כנגד העכו"ם הוא מאיר מאד בבחינת הגוֹנוֹן הַגָּ'ל: לקושי הלכות - חושן משפט א. מקח וממכר ב, אות ה.

הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בַּחֲשֶׁךְ הוֹלֵךְ וַיִּדְעֵתִי גַם-אֲנִי שֶׁמִּקְרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת-כָּלֶם:

- תרגום יונתן -

חכימא מסתפל ברישא מה דעתיד למהוי בסופא, ומצלי ומבטיל גזירתא בישתא מן עלמא, ושמיא בחשוכא אזיל, וידעית אף אנא, דאי לא מצלי חכימא ומבטיל גזירתא בישתא מן עלמא, כד תהי פורענותא בעלמא, ארעון חד יארע ית כולאון:

- רש"י -

החכם עיניו בראשו. בתחלת הדבר מסתפל מה יהא בסופו: וידעתי גם אני. גם אני ידעתי אשר משבח את החכם מן הכסיל, יודע אני ששניהם ומותו:

- ברסלב -

החכם עיניו בראשו. ראש בני ישראל ר"ת רבי וכו' שמעתי מאבי ז"ל שלדעתו הפרוש בזה, כי פשוטין לרבי הגון אזי הוא מאיר עיני המקרבין אליו על דרך "החכם עיניו בראשו" כי הוא באמת ראש בני ישראל, וכמו שאור העינים רק מהראש והמה, כמובן פשוטין לרבי הגון שהוא ראש בני ישראל באמת אזי הוא מאיר להדור ופותח עיניהם ממש, וכמבאר גם-כן במקום אחר בדבריו ז"ל, אבל להפוך חס ושלום רבי שאינו הגון, לא די שאינו מאיר עינים, אדרבה הוא מחשיך עיניהם ביותר, שזה בחינת "ורשעים בחשך ידמו" (שמואל א ב, ט):

פרפראות להקמה. קיא, א.

החכם עיניו בראשו. האיש הכשר כל יסוד פונתו ורצונו הוא בשביל התכלית האחרון, שמרגיל עצמו מנעוריו להסתכל על קצו וסופו האחרון, ומה יעשה ליום פקדה וכמו שכתוב "וזכור את בוראך בימי בחורתך" וכו' (קהלת יב, א), וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'בוראך בארץ בורך' וכו' (קהלת רבה פרק יב), וכמו

שכתוב "החכם עיניו בראשו" וכו' שבראשית עולמו רואה מה יהיה בסופו וכו', וכל תשוקתו ורצונו להכיר את השם יתברך באמת, ולפרש את עצמו מכל התאוות רעות ולזכות לחטף טוב כל ימיו בשביל תכליתו הנצחי, וזה ההפך משים כל מנמתו ורצונו לתאוות עולם הזה ושרירות לבו הרע, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו כנ"ל, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה 'הבא לטהר מסייעין לו, הבא לטמא פותחין לו' (יומא לה) ואזי השם יתברך מזמין לכל אחד סבות וספרות וחקמות בדעתו שיוכל לעשות פרצונו עד שיש לו פח להחולק והפופר וכו', לומר ספרות וחקמות של הכל להטעות עצמו ואת אחרים מן האמת, ולומר שהאמת אתו, אבל האמת עד לעצמו והחפץ באמת רואה היכן האמת לאמתו: לקושי הלכות -

אורח חיים א. ברכת השחר, ה, אות עח.

הכסיל בחשך הולך. אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'הבא לטמא פותחין לו, יש לו פתחים הרבה' (יומא לה. מנחות כט), וכיון שנמצא שם

ואין יכול להתפלל, ועקר העצה לזה כשהאדם רואה שמבלבלין אותו מאד מאד מתפללתו ועבודתו, ואין לו שום עצה ותחבולה להמלט מהם, אזי עקר עצתו הוא רק אמת, דהינו שתראה שיצאו הדבורים מפיך באמת, ואפלו לפי מדרגתך במקום שאתה שם על כל פנים תראה שיצא הדבור מפיך באמת, כי הדבור שיצא באמת הוא מאיר לו לצאת מהחשך, כי באמת יש פתחים הרבה בהחשך וכו', רק שהכסיל בחשך הולך ואין רואה הפתח, ואמת הוא אור השם יתברך בעצמו, ועל-כן על-ידי הדבור שמדבר באמת לפי מדרגתו, על-ידי זה האמת מאיר לו השם יתברך, כביכול, איך לצאת מהחשך שהוא נצד בו, בכחינת "פתח דברך יאיר" (תהלים קיט, קל): לקוטי הלכות - אורח חיים

ג. חנכה אות ו.

פתחים, ה'יה יכלת לצאת. רק "הכסיל בחשך הולך", ולא יראה הפתחים לצאת, והוא אסור וקשור שם, ולא יתנו לו לצאת. עד אשר יזכה לדבר דבורי אמת לפני ה', אזי הדבורים מאירים, וה' אור לו. ואזי: "פתח דברך יאיר מבין פתחים" (תהלים קיט, קל). כי הדבורים המאירים, הינו דבורי אמת כנ"ל, הם מראין לו הפתח. והינו דסים 'מבין פתחים', כי הפתחים הנתונים בחשך, ולא יראו לצאת, יבינו ויראו הפתח לצאת מהחשך, כמו שכתוב "לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו" וכו' (ישעיהו מט, ט). אך צריך שיהיה האמת, אמת גמור ברור וצלול בלי שום דפי: לקוטי מוה"ר

קפא. סימן קיב.

הכסיל בחשך הולך. כשהאדם עומד להתפלל באין עליו מחשבות ובבלבולים ונשאר בחשך

**וְאָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי כִּמְקַרְהָ הַכֶּסֶל גַּם־אֲנִי יִקְרָנִי
וְלִמָּה חֲכַמְתִּי אֲנִי אֲזִי יִתֵּר וְדַבַּרְתִּי בְּלִבִּי שְׂגִם־זֶה
הַכֵּל:**

- תרגום יונתן -

ואמרתי אנא בלבי, בארעון שאול בר קיש מלפא דסטא בסטיותה, ולא נטר תפקידתא דאתפקד על עמלק, ואתנטלת מניה מלכותא, אף אנא יערענני, ולמא דין חכימית אנא בכין יתיר מניה, ומלילית אנא בלבי, דאף דין הכלו, ולית אלהין גזירת מימרא די:

- רש"י -

ואמרתי אני בלבי וגו'. כלומר לפי ששניהם ימותו, שמא אהרהר בלבי מעתה, כמקרה הרשע גם אני וקרני, ולמה אהיה צדיק אז ויתר: ודברתי בלבי. שאם אהרהר בן, הכל הוא:

כִּי אֵין זְכוּרֹן לַחֲכָם עִם־הַכְּסִיל לְעוֹלָם בְּשֶׁכֶבֶר הַיָּמִים הַבָּאִים הַכֹּל נִשְׁפָּח וְאֵיךְ יָמוּת הַחֲכָם עִם־ הַכְּסִיל:

- תרגום יונתן -

ארום לית דוכרנא לחכימא עם שמיא לעלמא דאתי, ובתר דימות גוכרא מה דהוה כבר ביומוהי פד ייתון יומיא דעתידין למהוי בתרוהי כולא אשתפח, ואיכדין יימרון בני אנשא דהוי סופא דצדיקיא כסופא דחיביא:

- רש"י -

כי אין זכרון. החכם והכסיל שוין, אחרי מותן לא יזכרו שניהם יחד, שזה זכרונו לטובה, וזה זכרונו לרעה: בששכב הימים הבאים הכל נשפח. בשביל אשר אני רואה את הרשעים אשר היו כבר והצליחו מאד, ובנימים הבאים אחריהם נשפחה כל גבורתם והצלחתם: ואיך ימות החכם עם הכסיל. אני רואה הצדיקים מצליחים במיתתם ומועילים לבניהם, כגון "וזכרתי את בריתי ועקוב וגו'" (ויקרא כו, כב), "זכרתי לך חסד נעורייך" (ירמיהו ב, ב):

- ברסלב -

רק על-ידי שמזכירין לו יום המיתה מכל שבן כשרואים הדבר בעינים ממש ועל-כן על-ידי זה דיקא זוכין לחיים בבחינת: "ויחי עוד לנצח" (תהלים מט, י) וכו'. וזה "כי יראה חכמים ימותו" וכו' (שם, יא) כי בשעת פטירת חכמים שהם חיים באמת גם לאחר מיתתן ועל-כן נמשך אז הארה גדלה מאור החכמה העליונה שהיא עקר אור החיים כי באמת גם בגשמיות לעיני האדם נבר אז ביותר מעלת החכם על הכסיל כמאמר הכתוב: "כי אין זכרון לחכם עם הכסיל" וכו' ועל-כן מסים הכתוב גם כאן "יחד כסיל ובער יאבדו" וכו' (תהלים מט, יא) שעל-ידי זה נבר ביותר מעלת החכמה וכו' "כיתרון האור מן החשך" (קהלת ב, יג): נחת השלחן, שלה.

אין זכרון לחכם עם הכסיל. זהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שמצוה לעמוד על האדם בשעת פטירה שנאמר "ויחי עוד לנצח" וכו' "כי יראה חכמים ימותו" וכו' (תהלים מט, יא). כי גם הנפש של הנפטר משתוממת בשעה שיוצאת מן הגוף והיא יחידה. כי מאחר שהוא אצלה דבר חדש יוצא מן ההרגל על-כן משתוממת שלא תפול לסטרא דמותרא ממש מאחר שרואה שהחיים בדלו ממנו והוא נשאר ביד ועל-כן יש לו ניה נפש ביותר כשרואה שגם אחר פטירתו הוא בין אנשים חיים מישראל קדושים אז אינו משתומם מפטירתו כל-כך כי יודע שמדתו בעצמה קשורה עם החיים אמתיים בבחינת 'המתים לתחיות' (אבות פרק ה, כב). ועל-כן הוא מצוה וזכיה גם להחיים העומדים אז, כי הם נתעוררין כפי בחינתם לחיות מעתה חיים חדשים חיים אמתיים חיים נצחיים כי על-ידי שרואים בעיניהם פטירת חבריהם על-ידי זה נשבר לבם בקרבם ונכנע יצרם הרע שהוא עקר סטרא דמותרא ביותר. כי הלא מכניעין אותו גם

אין זכרון לחכם עם הכסיל. על-ידי תקיעת שופר שעל-ידי זה נמשך יראה והתעוררות התשובה לכל ישראל, שזה עקר תקון הלמוד שתהיה יראת חטא קודמת לחכמתו, ותכלית תורה תשובה ומעשים טובים, והעקר בכח

הצדיקים העוסקים בזה בראש השנה ביותר, על-ידי-זה נמתקים כל הקטרוגים ונכנע קלפת עשו ואז זוכין ישראל לשפע רוחניות ולשפע גשמיות, וזה "תקעו בחדש שופר" וכו' "כי חק לישראל הוא" וכו' (תהלים פא, ד-ה) ודרשו רבותינו זכרונם לברכה מזה שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, ומחמת שהמזונות נמשכין מבחינת שמאלה של תורה שזה בעצמו בחינת ראש השנה כנ"ל, על-כן נתעוררין אז ביותר אותם העומדים לשמאל, והתקון הוא על-ידי תקיעת שופר כנ"ל, וזה בחינת 'אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם' זה בחינת בנין המלכות מהצדדים של תורה שבעל פה שבה הלמדן, וזה זכרונות כדי שיבוא זכרונכם לפני לטובה זה בחינת עלית המלכות להודג בין תרין צדיקיא שהן מסטרא הדבורא [בין שני צדיקים שהם מצד הזכר] פירו, וזה בחינת "זכר צדיק לברכה" (משלי י, 7) וזה נעשה על-ידי בחינת חכמה כנ"ל, שזה בחינת זכרון בחינת "כי אין זכרון לחכם עם הכסיל" וכו', וזה ובמה, בשופר שפרמו על עולם הבינה שמשם מתחיל התקון של כל הנ"ל: ירח איתנים, יב.

בשפכר הימים הפאים הכל נשפח. זכרון הוא בחינת דעת, ושכחה היא בחינת כסילות. ועל-כן הזכרון שהוא שלמות הדעת, הוא בבחינת למעלה מהזמן. וכנראה בחוש שעקר השכחה הוא מחמת הגדלת הזמן, כי עקר השכחה היא ברבוי הימים והזמן. וכמו שכתוב "בשפכר הימים הכל נשפח". אבל מי שזוכה לדעת שלם שעל-ידי-זה נתבטל הזמן, הוא זוכה לזכרון ואין לו שכחה, כי בודאי בפשאי זמן אין שכחה, כי עקר השכחה מרבוי הזמן וכנראה בחוש כנ"ל:

לקוטי הלכות - יורה דעה ב, מילה ד, אות ה.

בשפכר הימים הפאים הכל נשפח. עקר השכחה נמשך על-ידי רבוי הזמן כנראה בחוש, שעל-ידי אריכות הזמן נשפח הדבר, כמו שכתב קהלת "ברבות הימים הכל נשפח", כי עקר בחינת השכחה נאחז מבחינת השנויים שיש בעולם בכל יום ובכל עת, כי ה' יתברך עושה נפלאות בכל עת ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ובכל יום עולה השמש בבקר ושוקע בערב ואין יום דומה לחברו, כי יש שנויים גדולים בכל יום ויום כי בכל יום ויום, מתבררים ועולים ניצוצות קדושים שלא נתבררו עדן מימות עולם כמוכן בפגזות. וגם בגשמיות רואין בחוש מי שמבין קצת שיש שנויים בכל יום ואין שום יום דומה לחברו, הן בעצם היום, שבה היום קר ביותר ובה היום ענן וגשם וכיוצא בזה שנויים רבים בענן האויר והרוח ושאר ההתהוות שבזמן, שיש בהם שנויים רבים בכל יום ויום, כי ה' יתברך משנה עתים בתבונתו. וכן במארעות האדם ותנועותיו ומחשבותיו והנהגותיו יש בהם שנויים רבים בכל יום ויום מי שמסתכל עליהם. ומרבוי השנויים האלה שבכל יום נמשך השכחה, כי הם מטרידין את האדם מלזכר בעלמא דאתי, וכנראה גם בחוש קצת שבכל יום ועת העולם מספרים מהשנויים שהיום קר ביותר והיום חם והיום צריכין מטר והיום רבוי מטר וכיוצא בזה ובעתים הללו הפרנסה ברחק. ובפרט השנויים שיש לכל אחד בפרטיות שזה מטריד אותו העשירות והמשא ומתן, וזה מטריד אותו העניות והדחקות, וזה טרוד לגדל בניו ובנותיו הרבה שיש לו צער גדול בנים וזה הוא מחשוכי בנים וזה מספר ממארעות המלחמות שנשמע עכשו בעולם וכיוצא בזה שנויים ופרטים רבים לאין תכלית שמטרידין את האדם בכל יום עד שנדמה לו בכל יום כאלו זה היום אינו נחשב

לאדם בכל עמלו, ובין שיהיה לו ממון בין לאו, בין כך ובין כך יבלה ימיו בשוה, ובשכר הימים הבאים הכל נשכח וסוף כל סוף מה יתרון לעשיר מן העני, ואין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד. וכדאי מי שאינו רוצה להיות פתי וכסיל וחסר דעה להטעות את עצמו חס ושלום, כדאי ראוי לו לבלי לשום אל לבו שום צער ודאגה כנגד הצער הזה של צרת הנפש, וראוי לו להשתוקק כל ימיו לזכות לעבודת ה' ויתברך ולבלי לרצות שום רצון אחר רק להתקרב לה' ויתברך, אבל אין לנו שום נחמה לנחם עצמנו על צרת הנפש שאנו רואין גדל התרחקותנו מה' ויתברך, והכל חפצים ליראה את שמו, ועדין אין אנו זוכין להתקרב אליו באמת, ועל-כן כל נחמותינו הוא רק שבת קדש שהוא בחינת הרצון כנ"ל: לקושי הלכות - חושן

משפט א. ערב ג, אות ז.

ואיך ימות החכם עם הפסיל. תלמידיו של אברהם אבינו, עין טובה וכו' ההפך - תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה וכו'. כי אברהם זכה למה שזכה רק על-ידי רצון הטוב שהיה מוציא בפיו וכו'. וזה בלעם, לעמת זה התגבר ברצונות רעים והוציאם בפיו. ומה בין תלמידיו וכו', כי הלא שניהם פועלים פעולות כרצונם בזה העולם, אבל "אחרית לאיש שלום וכו' ואחרית רשעים נכרתה" (תהלים לו, לו-לח), כי תלמידיו של אברהם אבינו עליו השלום נוחלין העולם הזה וכו', ותלמידיו של בלעם הרשע יורדים לבאר שחת וכו'. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במדרש רבה (בראשית רבה פרק אור - אלו מעשיהם של צדיקים, חשך - אלו מעשיהם של רשעים, ועדין איני יודע באיזה מהם חפץ, תלמוד לומר וירא אלקים את האור כי טוב, כי "מקרה אחד לצדיק ולרשע" וכו' (קהלת מ, ב), אך "מי יודע רוח

לו לזמן חיותו, וזה היום קשה לו לעבד את ה' ויתברך בשלמות מחמת השנוי והבלבול שבו היום, ובאמת ה' ויתברך מצמצם עצמו מאין סוף עד אין תכלית עד נקדת המרכז של עולם הגשמי הזה שאדם עומד עליו במקומו באותו היום ובאותו השעה דיקא, והוא מזמין לו מחשבה דבור ומעשה בכל יום ויום לפי היום ולפי המקום ולפי האדם, ומרמז לו בהם דיקא רמזים להתקרב לעבודתו, ומי שזוכה להגדיל דעתו ולהבין בכל יום ויום הרמזים האלה, שזהו בחינת שמירת הזכרון, או אפלו כשאין לו זה השכל להגדיל דעתו בהם בשעל כל פנים הוא מאמין באמונה שלמה שבכל השנויים והמאורעות שבזמן ובאדם ובמקום, בכלם מלבש אלקותו ויתברך, כי הוא ויתברך מצמצם עצמו בהם דיקא כביכול כדי לקרבו לעבודתו כנ"ל, אזי נתוסף לו הכרה וידיעה חדשה בכל יום והשתוקקות וכסופין חדשים ונפלאים בכל עת אליו ויתברך ולעבודתו, וזהו בחינת שמירת הזכרון שצריכין לשמר את הזכרון כל יום בהקיצו משנתו ואחר-כך וכו'. אבל את זה לעמת זה עשה אלקים והקלפה קודמת לפרי, על-כן הבעל דבר נאחז באלו השנויים, ומטריד את האדם ומביאו לידי שכחה על-ידי השנויים כי עקר אחיזתו הוא בהשנויים כי משם אחיזת הכפירות שהוא בחינת היצר הרע כידוע, ועל-כן צריך האדם מאד לזהר בכל יום דיקא לשמר את הזכרון היטב כנ"ל: לקושי הלכות - חושן משפט ב.

שוכר ג, אות ח.

בשכר הימים הבאים הכל נשכח. זה בחינת שבת נחמו, כי עקר הנחמה מכל הצרות הוא שבת קדש שהוא בחינת הארת הרצון כנ"ל, כי עקר כל הצרות הם צרות הנפש שאין זוכין לעשות רצונו באמת, שזהו עקר התכלית פעולם הזה, וחויז מזה הכל הכל כי מה יתרון

בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלֶה וְכוּ', וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הִירְדָת" וכו' (קהלת ג, כא) "וְאִיךָ יָמוּת הַחֶכֶם עִם הַכְּסִיל":

לקושי הלכות - אורח חיים א. תפלה ה, אות ג.

{יז} וּשְׁנֵאתִי אֶת־הַחַיִּים כִּי רַע עָלַי הַמַּעֲשֶׂה שֶׁנַּעֲשֶׂה תַחַת הַשָּׁמַיִם כִּי־הַכֹּל הֶבֶל וְרַעוֹת רוּחַ:

- תרגום יונתן -

וּשְׁנֵאתִי אֲנִי יָת כָּל חַיִּין בְּיַשִּׁין, אַרוּם בֵּישׁ עָלַי עוֹבְדָא בְּיַשָּׁא דְאֶתְעֵבִיד עַל בְּנֵי אַנְשָׁא תַחַת שְׁמַשָּׁא בְּעֵלְמָא הַדִּין, אַרוּם כּוֹלָא הֶבְלוּ וְתַבִּירוֹת רוּחָא:

- רש"י -

וּשְׁנֵאתִי אֶת הַחַיִּים. שֶׁהָיָה מִתְנַבֵּא עַל דּוֹרוֹ שֶׁל רַחֲבֵעַם שְׁהָיוּ רָשָׁעִים:

- ברסלב -

רַע עָלַי הַמַּעֲשֶׂה הַנַּעֲשֶׂה תַחַת הַשָּׁמַיִם. בְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁקָּדְמוֹ, נַעֲשֶׂה מַה שֶׁנַּעֲשֶׂה עִם כָּל הָאָדָם בְּפִרְטוּיֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִימֵי חַיָּו. וְעַל זֶה צָעַק שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּקַהֲלַת "רַע עָלַי הַמַּעֲשֶׂה הַנַּעֲשֶׂה תַחַת הַשָּׁמַיִם". וְכֵן הִרְבֵּה, שֶׁצָּעַק מְאֹד עַל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁנַּעֲשֶׂה תַחַת הַשָּׁמַיִם. וּבִפְרָט עַל הַ"רַעִיּוֹן רוּחַ" (קהלת א, יז) וְכוּ', שֶׁהֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַרְעִיּוֹנִים הָרָעִים וְהַעֲקָמִים הַמְּסַבְּבִים בְּכָל פַּעַם שֶׁהֵם בְּחַיִּנַת "לְבַי סַחֲרָר" וְכוּ' (תהלים לח, יא). וְמַה שֶׁעֵבֵר אִין אֲנִי יוֹדְעִים, רַק מְבִינִים מִרְחוֹק שֶׁגַם אִזְ הָיָה מַה שֶׁהָיָה, וּמַחֲמַת זֶה מִתְאַרְךָ הַגְּלוּת כָּל־כָּד, וְעַדִּין

לֹא שִׁבְנוּ לְאַרְצֵנוּ, וּבִפְרָט עֵתָה בְּדוֹר הַזֶּה, כִּי עֵתָה עָלֵינוּ נִפְלַח חוֹבַת הַיּוֹם. וְכַאֲשֶׁר כָּבֵד דִּבְרָנוּ הִרְבֵּה בְּזֶה, שֶׁכָּל מַה שֶׁמְבַאֵר בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל וּבְכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים שֶׁבְּהָאָדָם שֶׁבֹהַ הַעוֹלָם תְּלוּיִים כָּל הָעוֹלָמוֹת, לֹא נֹאמַר כִּי אִם עַל בְּנֵי הָאָדָם הַחַיִּים בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר. וְעַל־כֵּן עֵתָה כָּל תְּקוּנַי הָעוֹלָמוֹת וְלַהֲפֹךְ חֵם וְשִׁלּוּם, הַכֹּל תְּלוּי בִּי וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד אֲשֶׁר עוֹדְנוּ חַי עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. כִּי "לֹא הַמַּתִּים יִהְלָלוּ יְה" וכו' (תהלים קטו, ז), וּבְ"מַתִּים חֲפְשִׁי" כְּתוּב:

עלים לתרופה. חכט.

{יח} וּשְׁנֵאתִי אֲנִי אֶת־כָּל־עֲמָלִי שֶׁאֲנִי עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמַיִם שֶׁאֲנִיחֵנוּ לְאָדָם שִׁי־הִיָּה אַחֲרָי:

- תרגום יונתן -

וּשְׁנֵאתִי אֲנִי יָת כָּל מַרְחוּתֵי דְמַרְחִית תַּחַת שְׁמַשָּׁא בְּעֵלְמָא הַדִּין, בְּגִין דְאֶשְׁבְּקִינִיה לְרַחֲבֵעַם בְּרִי דְאֶתִי בְּתַרְאִי, וְיִיתִי יִרְבַּעַם עֲבָדִיה וְיִסַּב מִן יְדוּי עֲשִׂרְתִי שְׁבַטְיָא, וְיַחֲסִין פְּלָגוֹת מְלֻכוֹתָא:

{יט} וּמִי יוֹדֵעַ הַחֲכָם יִהְיֶה אֹז סָכָל וַיִּשְׁלַט בְּכָל-עַמְלֵי
שַׁעֲמֵלָתִי וַשְּׁחַכְמָתִי תַחַת הַשָּׁמֶשׁ גַּם-זֶה הֶבֶל:

- תרגום יונתן -

ומן ידע החכמים יהי אז מפיש מלכא דעתיד למהווי בתראי, וישלט בכל מרחותי דמרחות בעלמא דדין, ובכל מה דאתקנית בחכמתי תחות שמשא בעלמא דדין, ותהית בלבי ותבית למימר, אף דין הבלו:

- רש"י -

גם זה הבל. גם זה אחד מן ההבלים שנבראו בעולם, שהחכם יגע והכסיל יורשו:

{כ} וּסְבוֹתַי אֲנִי לִיאֵשׁ אֶת-לְבִי עַל כָּל-הָעַמְלָל שַׁעֲמֵלָתִי
תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:

- תרגום יונתן -

וחזרית אנא ליאשא ית לבי על כל מורחא דמרחות למקני, ורחכמות לתקנא תחות שמשא בעלמא דדין:

- רש"י -

וסבותי אני ליאש. שלא ליגע ולעמל:

{כא} כִּי-יֵישׁ אָדָם שַׁעֲמָלוּ בַּחֲכָמָה וּבַדַּעַת וּבַכְשָׁרוֹן
וּלְאָדָם שְׁלָא עֲמַל-בוּ יִתְנַנוּ חֶלְקוֹ גַּם-זֶה הֶבֶל וְרַעָה
רָבָה:

- תרגום יונתן -

ארום אית גבר דטורחיה בחכמתא ובסוכלתנו ובצדקו, וימות בלא ולד, ולגבר דלא מרח ביה יתנניה למהווי חולקיה, אף דין הבלו ובשקא רבתא:

- רש"י -

כי יש אדם. משמעו כפשוטו. ומדרש אגדה בתנחומא מכניהו כלפי הקדוש-ברוך-הוא, שנאמר בו "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם" (יהוקאל א, כו): שעמלו בחכמה. שנאמר "ה' בחכמה יסד ארץ וכו', בדעתו תהומות נבקעו וכו'" (משלי ג, יט-כ), ולבריות שלא עמלו בו נתן חלק בו: גם זה הבל ורעה רבה. והם נעשו דור של הבל רבה רעת האדם בארץ" (בראשית ו, ו) בדור המבול:

{כב} כִּי מֵה־הַזֶּה לְאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ וּבְרַעְיוֹן לְבוֹ שֶׁהוּא עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

אָרוֹם מִה הַנָּאָה אֵית לִיה לְגַבְר בְּכָל טוֹרְחִיה וּבְתַבִּירוֹת לְבִיה דְּהוּא טָרַח תַּחוֹת שְׁמֵשׁא בְּעַלְמָא הַרְיִן:

- רַש"י -

כִּי מִה הַזֶּה וְגו'. כִּי מִה מִתַּר הַזֶּה לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ וּשְׂבוֹרוֹן לְבוֹ, בְּעִמּוֹל וּדְאָגָה שֶׁהוּא עֹמֵל וּמְנִיחַ לְאַחֵרִים:

{כג} כִּי כָל־יָמָיו מִכְּאָבִים וְכַעַס עֲנִיָּוָו גַּם־בְּלִילָה לֹא־ שָׁכַב לְבוֹ וְגַם־זֶה הַבָּל הוּא:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

אָרוֹם כָּל יוֹמוֹהֵי כְּאִיבָו, וְתַקּוּף רוּגְזָא וְגַנְיָה, אַף בְּלִילְיָא לֹא דְמִיָּד מִן הַרְהוּרֵי לְבִיה, אַף דִּין הַבָּלוֹ הוּא:

- רַש"י -

עֲנִיָּוָו. מְנַהֲגוֹ: גַּם זֶה. אַחַד מִן הַהַבָּלִים הַנּוֹהָגִים לְעוֹלָם:

- בְּרַסְלָב -

- אִם יִסְתַּכְּלוּ בּוֹ הַיָּטִב, הוּא גַם־כֵּן מְלֵא כַּעַס וּמְכַאוֹבוֹת הַרְבֵּה תָּמִיד בְּכַמְהָ מִיַּי אֲפָנִים וְעֲנִיָּוִים, בְּנִרְאָה כְּחוֹשׁ, וְאִין צְרִיךְ לְכַאֵר זֹאת לְמִי שֵׁישׁ לוֹ מִח בְּקַדְקְרוֹ וּמִסְתַּכֵּל קֶצֶת בְּהֵם בְּאֵמֶת, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "כָּל יָמָיו מִכְּאָבִים וְכַעַס" וְכו', וּכְתִיב: "אָדָם לְעֹמֵל יוֹלֵד" וְכו' (אִיִּב ה, י), "קֶצֶר יָמִים וְשִׁבְעֵי רִגְזוֹ" (אִיִּב ד, א). זֶה בּוֹלֵל כָּל בְּנֵי־אָדָם שֶׁבְּעוֹלָם מִקְּמָן וְעַד גְּדוּל, כִּי כָּלֵם נוֹלְדוֹ לְעֹמֵל וּמְלָאִים רִגְזוֹ וְיִסּוּרִין, וְאִין שׁוֹם עֲצָה וְתַחְבּוּלָה לְהַנְצִל מִעֲמָל וְיִגּוֹן הַזֶּה כִּי־אֵם לְבָרַח לְהֵשֵׁם יִתְבַּרַךְ וְלַעֲסַק בַּתּוֹרָה. וּכְמוֹ שֶׁמּוֹכָא בְּמִדְרַשׁ "אָדָם לְעֹמֵל יוֹלֵד" - 'אֲשֵׁרֵי מִי שֶׁעֲמָלוֹ בַּתּוֹרָה' (בְּרַאשֵׁית־דְּרָבָה פְּרָשָׁה יג), הֵינּוּ מֵאַחַר שֶׁכָּל אָדָם נוֹלֵד לְעֹמֵל, וְאִי אֲפֹשֶׁר לְהַמְלִיט מִזֶּה בְּשׁוֹם אַפּוֹ, אֲפֹלוֹ אֵם יִהְיֶה לוֹ כָּל חַלְלֵי דְעַלְמָא, בּוֹדְאֵי יִהְיֶה לוֹ עֹמֵל וְיִסּוּרִין

כִּי כָּל יָמָיו מִכְּאָבִים וְכַעַס. דְּבַר עֲמָנוּ כַּמָּה פְּעָמִים מִעֲנִין יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם בְּלֵם מְלָאִים יִסּוּרִים, אִין גַּם אַחַד שִׁיחֶיהָ לוֹ עוֹלָם הַזֶּה. וְאֲפֹלוֹ הַעֲשִׂירִים הַגְּדוּלִים וְאֲפֹלוֹ הַשָּׂרִים, אִין לָהֶם שׁוֹם עוֹלָם הַזֶּה כָּלָל, כִּי כָּל יְמֵיהֶם כַּעַס וּמְכַאוֹבוֹת, וְכָלֵם מְלָאִים טָרְדוֹת וּדְאָגוֹת וְעֲצָבוֹת וְיִגּוֹן וְאֲנַחָה תָּמִיד, וְכָל אַחַד יֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִיְּחִידִים, וְאִין גַּם אַחַד מִכָּל הַגְּבִירִים וְהַשָּׂרִים, שִׁיחֶיהָ לוֹ הַכָּל כַּסְדָּר כְּרִצּוֹנוֹ תָּמִיד, וְכָלֵם כְּאַחַד מְלָאִים יִסּוּרִים וּדְאָגוֹת תָּמִיד, וְזֶה כְּרוּר וְיָדוּעַ לְכָל מִי שֶׁבְּקִי קֶצֶת בְּהֵם וּבְדַרְכֵיהֶם. וְכַמָּה פְּעָמִים דְּבַרְנוּ מִזֶּה, וְהֵינּוּ רוֹאִים בְּעֵינֵינוּ כָּל זֹאת. וְאֲפֹלוֹ מִי שֶׁנִּדְמָה עָלָיו, שֵׁישׁ לוֹ הָעוֹלָם הַזֶּה בְּשְׁלֵמוֹת וְיֵשׁ לוֹ כָּל הַתַּעֲנוּגִים: עֶשֶׂר וּנְכָסִים וְכְבוֹד וְהוֹן רַב וְאַרְמוֹנִים גְּדוּלִים וְכָלֵם נְפִלָאִים וְתַכְשִׁיטִין וְסִגְלַת מְלָכִים וְכו'

וּדְאֲנֹת הַרְבֵּה, עַל-כֵּן הַחֶכֶם - עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ -
 שִׁיחַפֵּךְ הָעֵמֶל לְעֵמֶל שֶׁל תּוֹרָה, אֲשֶׁר בְּשִׁבִיל
 זֶה נֹלָךְ שִׁיעֵמֶל בַּתּוֹרָה, וְאֵן אֲשֶׁר לוֹ, כִּי נִצּוֹל
 מֵעֵמֶל הָעוֹלָם הַזֶּה וְזֹכֶה לַחַי עוֹלָם הַבָּא. עֲנֵה
 וְאָמַר רַבֵּנוּ, זְכַרְנוּנוּ לְבִרְכָה: הִנֵּה הַכֹּל אוֹמְרִים,
 שִׁישׁ עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא. וְהִנֵּה עוֹלָם הַבָּא
 - אָנוּ מֵאֲמִינִים שִׁישׁ עוֹלָם הַבָּא, אֲפֹשֶׁר יֵשׁ גַּם
 עוֹלָם הַזֶּה גַּם-כֵּן בְּאִיזָה עוֹלָם, כִּי בְכָאֵן נִרְאֶה
 שֶׁהוּא הִגִּיהֵנָם, כִּי כֻלָּם מְלֵאִים יְסוּרִים גְּדוֹלִים
 תָּמִיד. וְאָמַר: שְׂאִין נִמְצָא שׁוֹם עוֹלָם הַזֶּה כָּלָל:

לקוטי מוהר"ן תנינא. סימן קיט.

כִּי כָל יְמֵיו מִכְאָבִים וְכַעַס. כִּי שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחַל
 הֵם בְּחֵינַת הָעוֹלָם הַזֶּה, שְׁנֵקְרָא עָרֵב שֶׁבֶת, כְּמוֹ
 שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל מִי שְׁמָרָה בְּעָרֵב שֶׁבֶת וְכוּ",
 וְשֶׁבֶת בְּחֵינַת עוֹלָם הַבָּא. וְזֶה יוֹדֵעַ שֶׁהָעוֹלָם
 הַזֶּה מְלֵא צָרוֹת וּמְכָאוֹבוֹת, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כִּי
 כָל יְמֵיו מִכְאָבִים וְכַעַס", וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "אָדָם
 לְעֵמֶל יוֹלֵךְ" (איוב ה, ז), וְכְמוֹ שְׂמוּבָא בַּמְדְּרָשׁ:
 'לֹא נִבְרָא הָאָדָם אֶלָּא לְעֵמֶל, אִם זָכָה הוּא עֵמֶל
 בַּתּוֹרָה אֲשֶׁרֵינוּ וְכוּ'" (בראשית רבה פ"ד, ז). וְכֵן
 חֵייתָנוּ וְקִיּוּמָנוּ הוּא רַק בְּחֵינַת שֶׁבֶת, שֶׁהוּא
 בְּחֵינַת עֲלָמָא דְאַתִּי, כִּי רַק זֶה כָּל תְּכֵלִיתָנוּ, כִּי
 לֹא בָּא הָאָדָם לְזֶה הָעוֹלָם לְסַבֵּל עֵמֶל וְיִגּוֹן בְּזָה,
 וְצָרוֹת מְצָרוֹת שׁוֹנוֹת שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לְבָאָר וְכְמוֹ
 שִׁיּוֹדֵעַ כָּל אֶחָד בְּנַפְשׁוֹ, וְהַחֲכָמִים הַמְּסַתְּכָלִים
 בְּכֻלָּל הָעוֹלָם יוֹדְעִים שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ מְלֵא
 יְגוֹנוֹת וְכַעַס וּמְכָאוֹבוֹת, וְכְמִבְּאָר בַּמְדְּרָשׁ הַנִּזְכָּר
 שֶׁלֹּא נִבְרָא הָאָדָם אֶלָּא לְעֵמֶל. וְאֶפְלוּ חֲכָמֵי
 אֲמוֹת הָעוֹלָם חֲקְרוּ זֹאת וּמְדַבְּרִים מִזֶּה הַרְבֵּה,
 וְכְמוּבָא (בספר מבחר הפנינים) 'שֶׁהָאָדָם בְּזָה הָעוֹלָם
 כְּמוֹ שֶׁסְּכָבוּהוּ חַיִּית רְעוּת וּפְנֵעַ הָאוֹיְבִים בְּכָל
 מוֹצָא וּמְבֹא שְׂאֵם יִנְצַל מִקְצָתָם וּמִרְפוּהוּ קְצָתָם
 וְכוּ'", (וְכְמוֹ שְׂמוּבָא בְּדַבְּרֵינוּ בְּמִקּוֹם אַחֵר מִזֶּה הַרְבֵּה). וְעַל-כֵּן
 בְּוֹדָא לֹא בְּרָא ה' יְתִבְרַךְ אֶת הָאָדָם בְּחֲכָמָה
 נִפְלְאָה וְנִרְאֶה כּוֹזֵת בְּשִׁבִיל שִׁיסְבֵּל עֵמֶל וְכַעַס

כְּזֶה בְּזָה הָעוֹלָם, כִּי בְּנוֹת ה' יְתִבְרַךְ בְּוֹדָא רַק
 לְמוֹכָה, וְכְמִבְּאָר בְּכָל הַסְּפָרִים שְׂבָרָא אֶת כָּל
 הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ בְּשִׁבִיל הָאָדָם כְּדִי לְהִרְאוֹת
 מוֹבֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמָנוּתוֹ וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַחֲלַת
 הָעֵץ חַיִּים (וּבַתּוֹרָה בֹּא אֵל פְּרַעַה בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן קמ"א, סימן
 סד), הִינוּ שְׂעָקָר בְּרִיאַת הָאָדָם שְׂבִשְׂבִילוֹ נִבְרָא
 הַכֹּל, הִיָּה בְּשִׁבִיל הַתְּכֵלִית שֶׁהוּא שֶׁבֶת, שֶׁהוּא
 תְּכֵלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן
 תנינא, סימן לט), וְזֶה כָּל נְחִמּוֹתֵינוּ עַל כָּל הַצָּרוֹת
 וְהִיּוֹנוֹת שְׂסוּבֵל כָּל אֶחָד, בְּבְחֵינַת "זֶה יִנְחַמְנוּ
 מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמִעֲצוֹנוּ יְדִינוּ" (בראשית ה, כט), שְׂנִיאָמַר
 עַל נַח שֶׁהוּא בְּחֵינַת הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחֵינַת שֶׁבֶת
 (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן תנינא, סימן ב), שֶׁהוּא בְּחֵינַת
 עוֹלָם הַבָּא. וְכְמוֹ שְׂאֲמָרוֹ בַּמְדְּרָשׁ הַנִּזְכָּר: 'לֹא
 נִבְרָא הָאָדָם אֶלָּא לְעֵמֶל, אִם זָכָה הוּא עֵמֶל
 בַּתּוֹרָה, וְאִם לֹא זָכָה הוּא עֵמֶל בְּאָרְץ, אֲשֶׁרֵינוּ
 לְאָדָם שֶׁהוּא עֵמֶל בַּתּוֹרָה. וְכֵן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל בְּגִמְרָא: 'בּוֹלְהוּ גּוֹפֵי דְרוּפְתָקֵי נִינְהוּ, טוֹבִיָּה
 לְדוֹכְבֵי וְהוּי דְרוּפְתָקֵי דְאוּרִיתָא' (סנהדרין זט). אָבֵל
 אִיךָ זֹכִין לְזֶה, כִּי הַבַּעַל דָּבָר וְחֵילוֹתָיו מִתְּגַבְּרִין
 וּמִתְּפַשְׁטִין כָּל כֶּךָ עַל כָּל אָדָם, וְאִין מְנִיחִין
 אוֹתוֹ לְשׁוֹם לֵב לְזֶה. וְהַכֹּל מְרַבּוּי הַצָּרוֹת שֶׁל
 זֶה הָעוֹלָם, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה מִתְּגַבֵּר הַמְּרָה שְׁחָרָה
 וְהַעֲצָבוֹת, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה אִין יְכוּלִין לִישֵׁב דַּעְתוֹ
 מַה הוּא עוֹשֶׂה בְּזֶה הָעוֹלָם וְכוּ', (וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב
 בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן תנינא, סימן ט). וְעַל-כֵּן צְרִיכִין לְהַתְּגַבֵּר
 מְאֹד מְאֹד לְהַמְשִׁיךְ שְׂמָחָה עַל עֲצָמוֹ עַל-יְדֵי
 שִׁיסְתַּבֵּל עַל הַסּוּף שֶׁהוּא תְּכֵלִית הָעוֹלָם הַבָּא,
 שֶׁהוּא בְּחֵינַת שֶׁבֶת, שְׂאֵן יְתִבְרַךְ הַכֹּל לְמוֹכָה.
 כִּי אֶפְלוּ הַפְּחוֹת שְׂבִישְׂרָאֵל וְהַגְּרוּעַ שְׂבַגְרוּעִים,
 אִין שְׂעוּר לְכָל נְעִימוֹת הַטּוֹב הַנִּפְלֵא שִׁיזְכָּה אוֹ,
 וְכְמוֹ שֶׁחֲזָקוֹ אוֹתָנוּ הַצְּדִיקֵי אֲמַת בְּכִמְהָ לְשׁוֹנוֹת
 בְּעֵגְזָן זֶה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "בְּיָמִים הֵהֵם וְכוּ' יִבְקֹשׁ
 אֶת עוֹן יִשְׂרָאֵל וְאִינְנוּ", כְּמוֹ שְׂמוּבָא בְּסִימָן כ"ב
 שִׁיבְקִשׁוּ וַיִּחַפְּשׁוּ עוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל וְכוּ', כִּי יְתִבְרַכּוּ

לזכות. וכמו שכתוב על פסוק "גרדי נתן ריחו" (שיר השירים א, יב), וכן בפסוקים הרבה. ועל-ידי-זה יוכל לשמח את עצמו גם עתה בכל מה שעובר עליו, בבחינת "ששון ושמחה ישגו ונסו יגון ואנחה" (ישעיהו לה, י), כמו שמבאר בסימן כ"ג בלקוטי תנ"א. שצריכין לחטף היגון ואנחה להפכו לשמחה וכו': לקוטי הלכות - אורח חיים ב. ברכת

הנדאה ו, אות ט.

כי כל ימיו מכאבים ובעם. וזה ענין תקף הנס של פורים, שהוא מפלת המן עמלק, כי לכאורה תמוה: הלא אנו רואין כמה עשירים שהם בעסנים גדולים, ואף-על-פי-כן יש להם עשירות גדול, ובפרט העובדי בוכים שכל העשירות אצלם, והם מלאים כעס ורציחה? אך באמת עקר העשירות הוא עשירות דקדשה, שהוא הגדלת השם והנפש דקדשה, כמבאר שם בסימן נ"ט הנ"ל (לקוטי מוהר"ן קמ"א), שעקר הגדלת השם והנפש הוא על-ידי עשירות. ועל-ידי-זה כל הנפשות תאבים להיות נשרשים בשמו וכו'. ועל-ידי-זה יוכל לקרב נפשות הרבה להשם יתברך, ולכנות בחינת היכל הקודש על מכוננו (כמו שכתוב שם). ועשירות פזה אי אפשר לזכות כי אם על-ידי כבישת כעס דיקא כנ"ל. ובאמת זהו עקר העשירות, וכל העשירות וכל הכסף וזהב ואבנים טובות וכו' שבעולם, עקר שרשם נמשך רק משם, משרש נפשותם ושםם הקדוש של ישראל, כי כל ההשפעות שבעולם וכל העשירות נמשך רק מהם, בבחינת כל ישראל בני מלכים הם, ובודאי כל העשירות אצל הבני מלכים, וזהו שדקדק רבנו זכרנו לברכה (בסימן ס) ואמר שכל ישראל ראוי שיהיה להם עשירות רק יש מדה אחת שמזקת והיא הפעם, וכו', כי בודאי כל העשירות מגיע רק לישראל כנ"ל, כי כל אחד מישראל כפי שרש נפשו, שהוא שמו שמושרש בשם ה', ששם שרש כל ההשפעות

והעשירות, כמזכר ראויים שיהיה לו עשירות גם בגשמיות, כי כל אחד מישראל מגדול ועד קטן צריך לעסוק בבנין היכל הקדש הנ"ל. הינו לקרב נפשות להשם יתברך, כי בשביל זה נברא. ועקר התקרבותם הוא על-ידי הגדלת השם והנפש, שהוא על-ידי עשירות, שהוא שרש הנפשות כנ"ל, אבל בעונותינו הרבים המדה רעה של הפעם מתגבר כל כך שמפסיד העשירות כנ"ל. ועל-ידי-זה הוא מורף נפשו באפו, שהוא שמו וכו' כנ"ל. והוא שחרבה בית מקדשנו וגלה יקרנו וכו', כי עקר החרבן על-ידי עצם הפעם שנתגרה בהם, עד שנפלה ביניהם מחלקת עצום, ונתרבה שנאה ורציחה ושפיכות דמים, שעל-ידי-זה נחרב בית מקדשנו. ועקר החרבן הוא על-ידי בחינה הנ"ל שגלקח כל ההשפעות מישראל, שהם כל העשירות שנפול מישראל, ונתן להעובדי בוכים, שזה עקר הגלות, בבחינת "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרמה" (שמות א, א). "שמות דיקא, שהם הנפשות ששרשם בעשירות, שכלם ירדו בגלות מצרים שכולל כל הגלות שנקראים על שם מצרים. ועל-כן כל השונאים שהגלו את ישראל שמו פניהם ומגמתם הרעה להחריב את בית המקדש דיקא, כי בבית המקדש שם היו כל העשירות של ישראל, כי הבית המקדש בעצמו נבנה על-ידי הון עצום מאד, וגם היה שם אוצרות בית ה' וכו', כי כל שרש נפשו הוא בבית המקדש, על-כן היה שם הון עתק, כי שרש הנפשות בעשירות כנ"ל. ועל-כן עקר התגרות השונאים היה על הבית המקדש ועל אוצרות בית ה' ובית המלך, כי עקר התגרותם היא על העשירות של ישראל ששם שרש נפשם וכנ"ל. וזה שקונן ירמיהו, "נחלתנו נהפכה לזרים וכו'" (איכה ה, ב). דהינו שמקונן שכל נחלת ישראל ועשירותם נהפכה להם וכנ"ל. אבל

מתגברים ומורפים העשירות של ישראל על-ידי שהתגברו בהם והכניסו בהם פעם וכן"ל. ועל-כן באמת כל העשירות של העובדי בוכבים והרשעים אינו עשירות כלל, כי הוא מלא פעם ומכאובות, כמו שכתוב "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' וכתוב, "וכעס הרבה וחליו וקצף" (קהלת ה, טו). כי הוא "עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב), שהוא בחינת פעם שנקרא רעה. והיא לא תצלח כי לא תתקיים עשירותם בידם, כי סוף כל סוף יוחזר העשירות למרא קמא, למי שהעושר שלו משרשו, כמו שכתוב, "לא יאצר ולא יחסן כי לישיבים לפני ה' יהיה סחרה" וכו' (ישעיהו כג, יח). וכתוב, "תחת הנחשת אביא זהב" וכו' (ישעיהו ס, יז). וזהו, "עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו ועזבנו" וכו' (ירמיהו י, יא):

לקומי הלכות - אורח חיים ג. פורים ו, אות א.

כי כל ימיו מכאבים וכעס. וזה בחינת "ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש וכו'" (אסתר א, א). כי כל ספור המגלה הקדושה סובב על ענין זה, שמספרת תקף הגם איך התגברה מלכות הרשעה שהוא בחינת גאות, שהוא בחינת עבודה זרה ורצה לכלות את ישראל חס ושלום. כי עקר כל הצרות וכל הגליות הם על-ידי הגאות שהוא הפך התורה, שאין אדם זוכה לה כי אם על-ידי ענוה כנ"ל. וזהו, "ויהי בימי אחשורוש", הינו מלכות הרשעה בחינת גאות. וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל אחיו של ראש וכן גילו של ראש, הינו שכל אותם שפרוכים אחר מלכות הרשעה ונלפדים בגאות הם בבחינת אחיו של ראש וכן גילו של ראש. זה בחינת גאות והתנשאות, בחינת "על-כן ירים ראש" (תהלים קי, ז), שזהו בחינת ראשית גוים עמלק שהוא זהמת הנחש שמכניס גאות באדם שהוא בחינת ראש והתנשאות, וכל אחד כפי שנלכד בגאות הוא בחינת אחיו של ראש וכן

השם יתברך "משגיא לגוים ויאבדם" (איוב יב, כ), כי העשירות לא תתקיים בידם, "כי בהבל בא ובחשך ילך" (קהלת ו, ד), כי "לא יחרך רמיה צידו" (משלי יב, כו), כי באמת מה שיש להעובדי בוכבים והרשעים עשירות אף-על-פי שהם מלאים פעם ורציחה מאד, זה נמשך ממה שמתגרים בישראל ומכניסים בהם פעם, כי כל יניקת העובדי בוכבים מעשו שממנו יצא עמלק, שהוא ראשית גוים. ועשו ממנה על פעם, כי הוא הס"ם, הוא המסית, הוא המתגרה בכל נפש מישראל כשרואה שנמשך לו שפע ממונ ועשירות, הוא מתגרה בו ומכניס בו פעם וחמה. ועל-ידי-זה מפסיד העשירות שלו ומהפכו לכעס. ואזי מהשפע שהיה מוכן לירד לזה עשירות אף-על-פי שנתקלקלה ונתהפכה לכעס, אף-על-פי-כן מפסלת השפע, שהוא בחינת סוספיתא ודהבא (פסלת הזהב) נמשך העשירות להסמרא אחרא, שהם העובדי בוכבים והרשעים שנייקתם מבחינת סוספיתא הנ"ל. וזאת העשירות הוא בהפך מתקדשה, כי על-ידי-זה העשירות נתעלם שם ה' חס ושלום, ומתגבר שמות החיצונים. ועל-כן יכולים העובדי בוכבים והרשעים לקבל עשירות, אף-על-פי שהם בעסנים, כי כל העשירות שלהם הוא בחינת פסלת שנמשך מכעס של ישראל כנ"ל. ובאמת כל העשירות של העובדי בוכבים והרשעים אינו שלהם כלל, רק הוא בבחינת גולה בידם, כי עקר העשירות נמשך מנפשות ישראל, רק הם התגרו להכניס פעם בישראל. ועל-ידי-זה קלקלו העשירות ונתהפך לכעס. ומפסלת העשירות הזה קבלו עשירותם. ועל-כן יכולים לקבלו על-ידי פעם, כי משם כל עשירותם. והוא כמו שרואין בגשמיית שעומד גולן על חברו וגוזל ממנו ממונו ועשירותו, כמו-כן ממש הוא בחינה הנ"ל, שעל-ידי פעם הם

גילו של ראש, שהוא ראש דסטרא אחרא אחרא בחינת שרש מדת הגאות דסטרא אחרא שמשם מקבל גאותו. וזהו, "הוא אחשורוש המלך מהדו ועד בוש", שמדת הגאות הרעה מתלבש בכל אדם מגדול ועד קטן, בנראה בחוש שאפלו הקטנים והנבזים יש להם גאות. וזהו, "המלך מהדו ועד בוש". 'הדו' זה בחינת הגדולים והחשובים, בחינת הוד והדר ותפארת, 'בוש' זה בחינת הנבזים והמכערים במעשיהם כמו בוש שהוא שחור בתכלית השחרות, כמו שכתוב: "היהפך בוש ערו", הינו שמלכות אחשורוש בחינת ראשית וגאות, הוא מולך ומתלבש מגדול ועד קטן בהמפארים והנבזים. ומשם באים כל הצרות והיגונות והמכאובים שלהם. וזהו, "ויהי בימי אחשורוש". כל מקום שנאמר 'ויהי בימי' אינו אלא צרה, כי כי כל הצרות והיגונות הם על-ידי הגאות שכל אחד רוצה להתנשאות ולהנהיג ביתו למעלה ממדרגתו בדרך עשר וכבוד וכו', כאלו כל העולם שלהם וכאלו יחיה לנצח. וזהו, כל מקום שנאמר 'ויהי בימי', הוא צרה. 'ויהי ביום', הוא שמחה, כמו שמבאר במדרש באריכות, כי הגאות הוא בבחינת רבוי שמתנאה בעולם כאלו רבים ימיו, כמו שכתוב בקהלת כשמהביל גדלת האדם בזה העולם "אם יוליד איש מאה ורב שיהיה ימי חייו" וכו' (קהלת ה, ג), כי באמת לאמתו ימי חייו הכל. וכמו שכתוב, "אדם להכל דמה ימיו כצל עובר" (תהלים קמד, ד), כי באמת אין שום זמן כלל והזמן נמשך רק מבחינת למעלה מהזמן בשביל הבחירה. וצריך האדם לידע שאין לו בעולמו כי אם אותו היום ואותו השעה לבד שנמשך לו ממקום שנמשך, כדי שיוכל לקנות לו חיי נצח בזה היום והשעה, כי בעוד רגע יפרח היום והשעה "ומה יתרון לו בכל עמלו שיעמל לרוח" (קהלת ה, טו). ועל-כן עקר הקדשה היא

יורה דעה ב. ערלה ה, אות טו.

כי כל ימיו מכאבים וכעס. כי כל אחד צריך לחפש ולבקש מאד את הצדיק האמת וכו'.
שעל-ידי זה עקר תקון האדם - עקר האמונה שהיא יסוד הכל וכו'.
ל. וכפי מה שפוגמין חס

בבחינת "היום אם בקלו תשמעו" (תהלים צה, ז), כמו שמבאר אדמו"ר ז"ל (לקושי מוהר"ן קמא. סימן ערב) ועל-ידי אלו שזוכים לעבד את ה' ולקיים זאת, על-ידי זה יבא משיח, כמו שאמרו, אימתי יבא מר? היום אם בקלו תשמעו, כמו שהביא שם ענין זה על מאמר רבה בר בר חנה 'אורזילא בר יומא', אבל הגאות היא הפך מכל זה שמתנאה בדעתו ורוצה להתנהג בגדולות כאלו ימיו רבים וכאלו יש קביעות לימיו הפורחים ומשם באים כל הצרות רחמנא לצלן כנ"ל. ועל-כן יחיה בימי' הוא צרה, שזהו בחינת גאות שהוא בחינת רבוי כאלו ימיו רבים וכאלו המעשה של שמות והכל שעוסק בהם יהיה לה קיום. שעוסק לבנות ולקנות כלי כסף וזהב ותכשיטין שכל זה הוא בחינת 'ויהי בימי', כמו שמספרין מאיזה מלך ושר וכו', שעל זה נאמר 'ויהי בימי'. וכאמת כל המעשה הזאת שעוסק כל אדם שנמשך אחר גאות וכבוד של זה העולם הכל הכל ורעות רוח עמל וכעס ומכאובות, בחינת 'כל מקום שנאמר ויהי בימי אינו אלא צרה'. כי כל המעשה הנעשה תחת השמש חליפי התורה עם כל אדם הרודף אחר אילי כסף וזהב והכל מחמת גאות וכבוד. כל המעשה הזאת בחינת 'ויהי בימי' אינו אלא צרה, כמו שכתוב "כי כל ימיו מכאבים וכעס" וכו'. אבל עקר השמחה היא בבחינת 'ויהי ביום' שכל תקנתו ושמחתו וחייתו הוא רק ביום אחד שעוסק בו בעבודת ה' ועוסק לקשר היום לבחינת "ויהי יום אחד הוא יודע לה" וכו' (זכריה יד, ז), שזה היום מתקיים לנצח ושם עקר החיות והשמחה: לקושי הלכות -

ושלום, בזה שאין משתדלין לחפש את הצדיק, כמו כן נופלים בגלות ונתרחקין מארץ-ישראל. ואזי נופל אל ההפוך שהוא צריך לחפש ולבקש כל ימיו. ואינו יודע מה הוא מחפש ומבקש. שזה הוא עקר בחינת הגלות שהוא בגלות ומלטול נע ונד. ושואל ודורש ומבקש ומחפש ביגיעה ועמל ומרחה גדולה מאד מאד. ואינו יודע בעצמו מה הוא מבקש ומחפש. כמו שרואין כל זה בחוש. מי שיביט בעין האמת. שרב בני האדם רודפים אחר הממון ביגיעות גדולות ומררחות ומרדות מאד מאד. והוא ממש כמו מי שהולך לחפש ולבקש איזה דבר. כי כל אדם אינו ממלא תאוותו לעולם בממון. כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו יש לו מנה מבקש מאתים וכו'" (קהלת רבה פרשה א, י). נמצא, שלעולם אין ממלא תאוותו. והוא שואל ודורש ומבקש ומחפש אחר הממון לעולם כאלו הוא מחיב ומשעבד לאיזה שר ומושל לחפש ולבקש איזה דבר. ובאמת הוא בעצמו אינו יודע מה הוא מבקש, כי עד יום מותו הוא מבקש ומחפש תמיד. ואם פן בשביל מי הוא מבקש ומחפש אחר הממון. ואם יאמר בשביל בניו. מי יודע אם ישאר הממון אחריו לבניו כאשר אנו רואין שרב העשירים בניהם או יוצאי חלציהם עניים ואביונים. ואפלו אם היה נשאר הממון לבניו. מה התכלית מזה. הלא גם בניו אחריו ודורותיהם אחריהם כלם יהיו צריכים למות במותו. ומה יתרון להם בכל הממון, כמו שכתוב (תהלים מט, יח): "כי לא כמותו יקח הכל וכו'". וגם כי הלא גם בניו לא יספיק להם כל הממון שייניח להם. כי יותר שישאיר להם ממון יהיה חסר להם יותר ויגדל דאגתם יותר, כי אין אדם מת וחצי תאוותו בידו וכנ"ל. וכמו שאנו רואים בעינינו מי שבקי במיב בני העשירים שרכם בכלם דאגתם וצערם גדול מאד. כי למשל

עשיר אחד שיש לו עשרת אלפים אדומים. ויש לו חמשה או ארבעה בנים. והוא מתנהג בדרך הנגידים הגדולים. ובודאי בשיש לו עשרת אלפים הוא מתנהג בדרך שצריך לפתנסתו לפי דעתו יותר מעשרת אלפים, כי נדמה לו שמכרח לישב בדירות וחומות שעולים כמה אלפים, ומרגליות ותכשיטין ורבויו ההוצאה בכל שבוע להוליד בניו כל אחד ואחד בבגדי משי ורקמה ותכשיטין וכו' בדרך הגבירים הגדולים. ואומר שעל עצמו אינו מקפיד כלל רק על בניו כאלו הוא מצוה מן התורה להוליד בניו בדרך זה. והוא עושה הכל בשביל נחת רוח לבניו. ובאמת בניו כל ימיהם פעם ומכאובות כי כל אחד מבניו ובנותיו רוצה להתנהג באפן שאין מספיק לו לבדו כל העשירות של אביו ויותר מזה, עד שמתרבה דאגתו בכל יום, כי בודאי אי אפשר לאביו שיתן לכל אחד מבניו ובנותיו כל עשירותו. ונותן לכל אחד כפי דעתו ורצונו, וכל מה שנותן להם אינו מספיק להם, עד שנופל קנאה ושאנא גדולה בין בניו ובנותיו בעצמן, וכל אחד מבניו מתקנא בחברו. וכל אחד רוצה לבלע את חברו כמו קנן שהרג את הכל, מחמת שכל העולם לא היה מספיק לו (בראשית רבה כב, י). ואביהם בעצמם יש להם צער גדול מהמריבה והשאנא והקנאה שבין בניו. וכיוצא בזה דאגות ויסורים הרבה שיש לכל אחד כל ימי חייו אביו. ואחר-כך כלם מצפים עליו שימות. וכשמת רוצה כל אחד לקבל כל הירשה לחלקו עד שעל-פי רב כמה ירשות וירדיון לטמיון על-ידי המחלקת שבין הבנים. וגם על-פי רב אינם מצליחים אחריו ונעשים עניים. והלא מימות עולם אומר כל אחד שהוא חושב בשביל בניו. כדי שיהיה לבניו ממון ועשירות. ועדן לא נמצא אחד בעולם שאביו ישאיר לו די ספוקו שלא יהיה טרוד עוד אחר הממון,

יראת ה' וכו'" (משלי ב, ד), וְשִׁצְרִיכִין לְבַקֵּשׁ אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוּשָׁה בְּבִקְשָׁהּ וְחַפּוּשׁ גְּדוֹל כַּמְטַמְזִים וְכַכְסָף כַּנְ"ל. כַּמְטַמְזִים וְכַכְסָף דִּיקָא. ויִצְיֵר הָאָדָם בְּדַעְתּוֹ כַּמָּה הִיָּה מִבְּקֵשׁ וּמְחַפֵּשׁ אִם הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ שֶׁכֵּכָאן יִמְצָא אוֹצֵר בְּוֵדָא. וְאִם יִחַפֵּשׁ כִּד אֶת הַצְּדִיק הָאֱמֶת שֶׁעַל יְדוֹ יָבֹא לְכָל טוֹב כַּנְ"ל. בְּוֵדָא יִזְכֶּה לְמִצָּא אוֹתוֹ וְלִהְתַּקְרַב אֵלָיו וְיִזְכֶּה לְכָל טוֹב. כִּי עִקַּר מַה שְׁנוֹפְלִים בְּגִי-אָדָם בְּגִלוֹת גְּדוֹל שֶׁהֵם מְטַלְטְלִים בְּגִלוֹת וְנִעִים וְנָדִים לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ הַמְּמוֹן הַכֹּל הוּא מְחַמַּת הַפְּגָם שֶׁפְּגַמוּ שְׂלֵא זָכוּ לְחַפֵּשׁ אֶת הַצְּדִיקִי אֱמֶת שֶׁעַל יָדָם זֹכִין לְאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל וְלְאִמּוֹנָהּ וְלִהְשַׁנְחָה וּנְפִלְאוֹת. שְׂאֹז אֵין צְרִיכִין יָגִיעָה וּמְרָדָא כָּלֵל אַחֵר הַפְּרָנְסָה. כִּי "דְרָשִׁי ה' לֹא יִחְסְרוּ כָּל טוֹב" (תהלים לד, יא). דְרָשִׁי דִּיקָא, דְהִיגוּ שְׂמֻחַפֵּשִׁין וּמִבְּקִישִׁין אֶת הַצְּדִיק כִּדִּי לְהִתְקַרֵּב לָהּ יִתְבַּרַךְ. אִזוּ לֹא יִחְסְרוּ כָּל טוֹב. כִּי ה' יִתְבַּרַךְ יִסְפִּיק לָהֶם כָּל צָרָתָם כִּי מְרָדָא וּבִקְשָׁה וְחַפּוּשׁ, כִּי זֹכִין לִהְשַׁנְחָה וּנְפִלְאוֹת שְׂלֵא כִּדְרָךְ הַטְּבַע כַּנְ"ל: לְקוּטֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. בְּרַפְתִּי הַרִּים ד, אוֹת מִב.

כִּי אֶפְלוּ מִי שְׂיֹרֵשׁ הוּן רַב מְאֹבִיו, אַף-עַל-פִּי-כֵן אִינוּ מֵת וְחַצֵּי תַאֲוֹתוֹ בִּידוֹ. נִמְצָא שְׂלִשְׁוֹא וְלַחֲנָם עוֹמְלִים כָּל הָעוֹלָם וּמִבְּקִישִׁים וּמְחַפֵּשִׁים אַחֵר הַמְּמוֹן תְּמִיד וּמְאֹמָה לֹא יִשְׂאוּ בְּעַמְלָם. וְכַאֲשֶׁר צִעַק עַל זֶה קֵהֶלֶת בְּכָל סְפָרָיו. וּמִכָּל שִׁבְן הָעִנְיִים וְהַדְּלִים וְשְׂאָר אֲנָשִׁים שְׁעִינֵיהֶם מְצַפִּים תְּמִיד עַל פְּרָנְסָה וְעוֹמְדִים בְּפִקֵּר בְּדַאֲגַת פְּרָנְסָה. וּבְלִילָה לְנִים בְּדַאֲגָה זֹו וּמְשׁוֹמְטִים בְּשׁוֹקִים וּבְרַחוּבוֹת לְמִצָּא אִיזָה דְרָךְ לְבַקֵּשׁ אִיזָה פְּרָנְסָה. וְכֵן עוֹבְרִים לָהֶם כַּמָּה יָמִים וְשִׁבְעוֹת וְאֵין פּוֹעֲלִים כְּלוּם. וּמַעַמַּת פְּרָנְסָה שִׁישׁ לָהֶם מַגִּיעַ לָהֶם רַק בְּהִשְׁנַחַת ה' יִתְבַּרַךְ שְׂלֵא מִמְקוֹם שְׁחֻשְׁבוּ וּבִקְשׁוּ וְחַפּוּשׁוּ כָּלֵל כַּאֲשֶׁר נִרְאָה בְּחוּשׁ. וּמוֹדִים עַל זֶה כָּל הַצְּרִיכִים פְּרָנְסָה. שְׁעַל-פִּי רַב הֵם מִבְּקִישִׁים וּמְחַפֵּשִׁים אִיזָה יָמִים רוּחַ וּפְרָנְסָה וְאִינָם מוֹצֵאִים כָּלֵל, וְאַחֲרֵי-כֵן ה' יִתְבַּרַךְ מְזַמֵּן לָהֶם אִיזָה רוּחַ בְּהִשְׁנַחַתוֹ יִתְבַּרַךְ לְבַד. שְׂלֵא מִמְקוֹם שְׁחַפּוּשׁוֹ וּבִקְשׁוֹ כָּלֵל. נִמְצָא שֶׁהַבִּקְשָׁה וְהַחַפּוּשׁ שְׂלָהֶם הִיָּה בְּחָנָם לְהַכֵּל וְלָרִיק. וְשְׂלֵמָה הַמְּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם צִוּחַ וְאָמַר: "אִם תִּבְקֶשְׁנָה כַּכְסָף וְכַמְטַמְזִים תִּחַפֵּשְׁנָה אִזֹּו תִּכִּין

{כד} אֵין-טוֹב בְּאָדָם שִׂיאֲכַל וְשִׁתָּה וְהִרְאָה אֶת-נַפְשׁוֹ טוֹב בְּעַמְלָו גַּם-זֶה רְאִיתִי אֲנִי כִּי מִיַּד הָאֱלֹהִים הִיא:

- תְּרַגְמִים יוֹנְתָן -

לִית דְּשִׁפִּיר בְּאַנְשָׁא אֱלֹהִין דִּיִּכּוֹל וְיִשְׁתִּי וְיַחְזִי יַת נַפְשִׁיהָ טַב קְדָם בְּנִי אֲנָשָׁא לְמַעַבְדַּי יַת פְּקוּדֵיָא דֵּינִי, לְמַהֲדָא בְּאוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדַמּוּהֵי, בְּגִין דִּיִּטִּיב לִיָּה מִן מוֹרְחִיָּה, אַף דִּין חַזִּית אֲנָא דְגִבְרָה דְּמַצְלַח בְּעַלְמָא הַדִּין מִן יָדָא דֵּי הוּא, דְּאַתְנַגּוֹר לְמַהֲוִי עֵלוּהִי:

- רַשִׁ"י -

אֵין טוֹב בְּאָדָם. בְּתִמְיָהּ: שִׂיאֲכַל וְשִׁתָּה וְהִרְאָה אֶת נַפְשׁוֹ טוֹב. כְּלוּמַר יִתֵּן לְבוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה עִם הַמַּאֲכַל וְהַמְשִׁתָּה, וְכֵן נֹאמַר לִיהוֹנָקִים "אֲבִיד הָלֹא אֲכַל וְשִׁתָּה וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה אִזֹּו טוֹב לוֹ" (דְּמִתְוֵיָא כב, טו):

- בְּרַסְלָב -

אֵין טוֹב בְּאָדָם. כִּי צְרִיכִין לְהַחִיּוֹת וּלְשַׁמַּח אֶת נַפְשׁוֹ בְּחַסְדֵּי ה' וְטוֹבוּ שְׁעָשָׂה עִמּוֹ בְּעִבְרָה וְהוּא וְשִׁיעֵשָׂה עִמּוֹ לְהַבְּא, בְּכַחֲנִית 'הוּא הַטִּיב הוּא מְטִיב הוּא יִטִּיב לָנוּ וְכוּ". וְזֶה כָּל הַחִיּוֹת

טובים וכו', כי זה העקר כנ"ל. כי שלמה מרבה מאוד מאד לדבר בספר קהלת מהכל העולם, וחוזר כמה וכמה פעמים גדל הכל העולם, שלא יטעה האדם את עצמו וכו', על-כן אמר שעקר התקון, שמחה של מצוה בחינת "אין טוב באדם" וכו': לקוטי הלכות - אורח חיים ב. ברכת הודאה ו,

אות סה-סו.

אין טוב באדם שיאכל ושתה. ועקר שביעת האדם, דהינו שביעת הנפש. בחינת: "צדיק אכל לשבע נפשו" (משלי יג, כה), הוא רק בחינת הנ"ל, דהינו בחינת הבטול הנ"ל, כי על-ידי מה שהאדם אוכל ושותה בקדשה ובטהרה פראוי על-ידי זה נתוסף הארה בנפשו על-ידי הניצוצות והנפשות של המאכל שעולים ונכללים בנפשו. ואזי על-ידי תוספת הארה שמקבל נפשו על-ידי הטוב של הדבר שאוכל שנתפרר ונתרומם על-ידי הברכה ראשונה כנ"ל. ואזי על-ידי זה מאיר נפשו ביותר וזוכה לבוא לבחינת בטול הנ"ל בבחינת רצוא ושוב כנ"ל. וזה עקר שביעת איש הישראלי בבחינת "צדיק אכל לשבע נפשו", שביעת הנפש זה בחינת הזריחה והרשימו של הבטול הנ"ל בבחינת: "והשביע בצחצחות נפשך" (ישעיהו נח, יא), כי הזריחה של הבטול היא בחינת אורות הצחצחות. וכמוכן כל זה בדברי רבנו ז"ל במקומות אחרים ענין שם. וזה בחינת: "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא), שעל-ידי אכילה ושתיה זוכין לחזות בנעם ה' מי שזוכה לאכל פראוי. וזה בחינת: "לאאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים" (שם יח, יב). ואמרו רבותינו ז"ל: 'כל הנהנה מסעדה שתלמידי חכמים מסבין בה כאלו נהנה מזיו השכינה' (ברכות סד,). שזהו בחינת עולם הבא שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (שם יי), כי על-ידי אכילה בקדשה זוכין לבחינת בטול

והקיום של הזמן שהם ימי חיי האדם, שהעקר לקשרם לבחינת למעלה מהזמן כנ"ל, הינו שכל אחד צריך לחפש ולבקש למצא בעצמו נקודות טובות מהמצוות שזכה לעשות בכל יום מעודו. כי כבר זכינו לקבל את התורה והמצוות על-ידי משה רבנו, אשר הם חיינו וארץ ימינו וכו'. וכמבאר הרבה מזה בדברינו בפרט על פסוק "אומרה לאלקי בעודי וכו'" (תהלים כד, לד), וכן גם עתה איך שהוא על כל פנים, הוא חוטף איזה מצוות בכל יום ויום, כי אפלו פושעי ישראל מלאים מצוות פרמון. והעקר הוא לשמח בזה ולידע ולהשכיל ולהבין האמת שאין שום חיות בעולם חוץ מזה וכנ"ל. והעקר מה שאנו מצפים לישועה ומקוים לאחרית טוב בכח הצדיקי אמת כפאשר חזקונו כל הנביאים והצדיקים אמתיים ראשונים ואחרונים, כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואפלו אם הוא כמו שהוא, כל זמן שמאמין שאין שום חיות בעולם כי אם תורה ומצוות, וחותר ומשתוקק להתכלית הנצחי, ומקרב עצמו לצדיקים וחברים אמתיים, ומתחזק לשמח נפשו בכל עת בנקדת המצוות, בודאי יזכה לאחרית טוב. ועל-כן הקדשה משלשת בכל הבחינות, בחינת קדשה משלשת 'קדוש קדוש קדוש וכו', בחינת אורן תליתאה בזמן תליתאה וכו', כי עקר הקדשה היא שמחה שהוא על-ידי שלש בחינות הנ"ל, שהם כלל הזמן שהם עבר והוה ועתיד, שכל חיותם וקדשתם היא שמחת המצוה שעל-ידי זה מקשרין הזמן למעלה מהזמן שבשביל זה בא האדם לעולם וכו' כנ"ל. וזה שהזהיר שלמה המלך עליו השלום בספרו קהלת מאד על השמחה של מצוה, כמו שכתוב "אין טוב לאדם וכו' כי אם לאאכל ולשתות ולשמח" (קהלת ח, טו), שפרשו רבותינו ז"ל על אכילה ושתיה של תורה ומצוות, ולשמח בשבתות וימים

בְּחֵינֵת עוֹלָם הַבָּא שְׂאֵז יִהְיֶה כְּלוּ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב
 כִּנְ"ל. נִמְצָא, שְׁעַל-יְדֵי בְּרָכָה אַחְרוֹנָה שְׂאֵחֵר
 הָאֲכִילָה, עַל-יְדֵי זֶה זֹכִינ׳ לְהַנּוֹת מִזִּיּוֹ הַשְּׂכִינָה
 שֶׁהִיא בְּחֵינֵת כְּלוּ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, בְּחֵינֵת עוֹלָם
 הַבָּא, בְּחֵינֵת "וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ"
 כִּנְ"ל. וְזֶה בְּחֵינֵת: "אִין טוֹב בְּאָדָם" "כִּי אִם
 לְאֹכַל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמֵחַ" וְלִרְאוֹת טוֹב" (קהלת ב,
 כד, ח, טו, טז, ז), דְּהֵינּוּ בְּשׂוֹכִינ׳ לְבְּחֵינֵת הַבְּטוּל אֶל
 הַתְּכִלִּית הַטּוֹב עַל-יְדֵי אֲכִילָה וְשְׂתִיָּה, בְּבְחֵינֵת:
 "טַעֲמוּ וּרְאוּ כִי טוֹב הִ" (תהלים לד, ט), וְאֵז זֹכִינ׳
 לְשִׂמְחָה כִּנְ"ל. שֶׁהִיא כְּלוּ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה כִּנְ"ל.
 וְזֶה בְּחֵינֵת לְאֹכַל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמֵחַ וְלִרְאוֹת טוֹב
 כִּנְ"ל: לְקוֹשֵׁי הַלְכוֹת - אֹרֶחַ חַיִּים ב. בְּרַפְתִּי הַרִּים ג, אוֹת ב.

הַנְ"ל שֶׁהוּא בְּחֵינֵת תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא בְּבְחֵינֵת
 "צִדִּיק אֲכַל לְשִׁבְעַ נַפְשׁוֹ", בְּחֵינֵת "וְהַשְּׂבִיעַ
 בְּצַחְצְחוֹת נַפְשׁוֹ" כִּנְ"ל. וְכַמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר.
 וְזֶה בְּחֵינֵת הָאֶרֶת הַרְצוֹן שְׂזוֹכִין בְּשַׁעַת אֲכִילָה
 (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ ז"ל בְּמָקוֹם אַחֵר, בְּלִקוּשֵׁי תַעֲנוּג סִימָן ז). וְזֶה
 בְּחֵינֵת בְּרַפְתִּי הַמְּזוּן וּבְרַכָּה אַחְרוֹנָה שֶׁל אַחֵר
 הָאֲכִילָה. שְׁעַל-יְדֵי זֶה שְׂמִיכְרִינ׳ לַה' יִתְבָּרַךְ עַל
 שְׂזוֹן וּמִפְרָגִם אוֹתָנוּ בְּטוֹבוֹ, עַל-יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ
 עַקֵר הַשְּׂבִיעָה, כִּי עַקֵר הַשְּׂבִיעָה נִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי
 בְּרַפְתִּי הַמְּזוּן וּבְרַכָּה אַחְרוֹנָה שְׁעַל-יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ
 בְּרַכָּה וְשְׂבִיעָה כְּמוּבָא, הֵינּוּ שְׂבִיעַת הַנַּפֶּשׁ
 שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַבְּטוּל כִּנְ"ל, בְּחֵינֵת "וְהַשְּׂבִיעַ
 בְּצַחְצְחוֹת נַפְשׁוֹ" כִּנְ"ל. וְזֶה בְּחֵינֵת בְּרַפְתִּי
 הַטּוֹב וְהַמְּטִיב שְׂמִיכְרִינ׳ בְּבְרַפְתִּי הַמְּזוּן, זֶה

{כח} כִּי מִי יֹאכֵל וּמִי יִחְיֶה חוּץ מִמֶּנִּי:

- תַּרְגוּמֵי יוֹנָתָן -

אַרוּם מִן הוּא דִיעֵסוֹק בְּפִתְגָמֵי אוֹרְיָתָא, וּמִן הוּא גּוֹבְרָא דְאִית לֵיה חֲשִׁשָׁא מִן יוֹם דִּינָא רַבָּא דְעֵתִיד
 לְמִיתֵי כִּר מִנִּי:

- רִשְׁ"י -

כִּי מִי יֹאכֵל וְגו'. מִה לֹא אֲשַׁמַּח בְּחֻלְקֵי כְּמֹאכֵל וּמִשְׁתֶּה, מִי רָאוּי לְאֹכַל אֶת יַעֲיֵי וּמִי יַמְהַר לְבֹלְעָה מִבְּלַעְדֵי: חוּץ
 מִמֶּנִּי. מִבְּלַעְדֵי. זֶה מִדַּת הַרְשָׁעִים הִיא, שְׂאִסְפִּים לְצַרְךָ הָאֲחֵרִים:

{כט} כִּי לְאָדָם שְׂטוֹב לְפָנָיו נָתַן חֲכָמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה
 וְלַחוּטָא נָתַן עַנְיָן לְאַסְרָה וְלַכְּנוּס לְתֵת לְטוֹב לְפָנָיו
 הָאֱלֹהִים גַּם-יֵזֶה הַבֵּל וְרַעוּת רֹחַ:

- תַּרְגוּמֵי יוֹנָתָן -

אַרוּם לְאַנְשׁ דְּתַקְנָן עוֹבְדוֹהֵי קָדָם יי יִהֵב חֲכָמָתָא וּמִנְדַּעָא בְּעִלְמָא הַדִּין, וְחֲדוּא עִם צִדִּיקָא לְעִלְמָא
 דְּאֵתִי, וְלִגּוֹבְרָא חִיבָא יִהֵב גְּזוּן בִּישׁ לְמַכְנֵשׁ מִמוֹן וְלִמְצִיבֵר קִנְיָן סִגִּי, לְמַהוּי מִתְנַסִּיב מִנִּיה, וְלַמְהוּי
 מַתְיָהִיב לְגַבֵר דְּשִׁפִּיר קָדָם יי, אַף דִּין הַבֵּל הוּא לְחִיבָא וְתִבְרוּת רֹחָא:

- רִשְׁ"י -

כִּי לְאָדָם שְׂטוֹב לְפָנָיו. לְפָנֵי הָאֱלֹהִים הַנּוֹכַח לְמַעְלָה "כִּי מִיֵּד הָאֱלֹהִים הִיא" (קהלת ג, כד): נָתַן חֲכָמָה וְדַעַת
 וְשִׂמְחָה. לֵב לְעַסֵק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וְלִשְׂמוּחַ בְּחֻלְקוֹ כְּמֹאכֵל וּכְמִשְׁתֶּה וּכְסוּת נַקְיָה: וְלַחוּטָא נָתַן עַנְיָן. מִנְהַג

דאָנה: לאַספּ וּלכְנוּם לְתַת לְטוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים. בַּעֲנֵן שְׁנֵאמֹר "וּתְשֵׁם אֶסְתֵּר אֶת מְרַדְכִי עַל בֵּית הַמֶּן" (אֶסְתֵּר ח, ב); גַּם זֶה. אַחַד מִן הַהִבְלִים שֶׁנִּתְּנוּ לְבְרִיּוֹת, שֶׁהֵם עֲמָלִים וְאַחַר נֹמְלִל:

- בְּרִסְלָב -

אֶחָרָא בְּנֵ"ל, הוּא מֵאֶסְפָּר מִמּוֹן בְּנֵ"ל. וְזֶה: "לְתַת לְטוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים", בְּחֵינַת הַתּוֹרָה. שְׁמֵרְדֵכִי, שֶׁהוּא בְּחֵינַת מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה, מוֹצִיא מִמֶּנּוּ כָּל הַמִּמּוֹן וְכָל הַנִּיצוּצוֹת, וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה תּוֹרָה בְּנֵ"ל. כִּי מְרַדְכִי מוֹצִיא מִמֶּנּוּ כָּל הָעֲשִׂירוֹת, בְּבְחֵינַת "חֵיל בְּלַע וַיִּקְאֲנוּ" (אִיּוֹב כ, טו). וְעוֹשֶׂה מִזֶּה תּוֹרָה, שְׁנִקְרָאת: "אִשְׁתַּחֲלִיל" (מִשְׁלֵי לֹא, 1): לְקוּמִי מִדְּבַר קָמָא.

סימן ג, אות ה.

וְלַחֲוִטָא נִתֵּן עֲנֵין לְאֶסְפָּר וּלְכְנוּם לְתַת לְטוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים. בְּנִגַּד מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה הִיא מַלְכוּת הַרְשָׁעָה, וּמַלְכוּת דְּקִדְשָׁה חַיּוּתָהּ וּשְׁלֵמוּתָהּ עַל-יְדֵי הַדַּעַת, וְלַהֲפֹךְ מַלְכוּת הַרְשָׁעָה מִתְּנַבְרַת עַל הַמִּמּוֹן לְאֶסְפָּר וּלְכְנוּם, אִךְ יֵשׁ כַּח בְּמַלְכוּת דְּקִדְשָׁה לְהוֹצִיא כָּל הַמִּמּוֹן מֵהֶם וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ דַעַת בְּבְחֵינַת "וְלַחֲוִטָא נִתֵּן עֲנֵין לְאֶסְפָּר וּלְכְנוּם לְתַת לְטוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים", וְהִנֵּה נִשׁוֹאֵין בְּקִדְשָׁה הִיא בְּבְחֵינַת מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת חַיּוּת וְדַעַת מִבְּעֵלְהָ עַל-יְדֵי זְוּיג דְּקִדְשָׁה, אֲבָל אֹנֶם וּמִפְתָּהּ, שֶׁהוּא זְוּיג דְּסַטְרָא אֶחָרָא, הִיא בְּחֵינַת מַלְכוּת הַרְשָׁעָה שֶׁיִּנְיֻקְתָּהּ מִבְּחֵינַת נִיצוּצוֹת שְׁבִמְמוֹן, כִּי הַמִּמּוֹן הוּא בְּבְחֵינַת הָאִשָּׁה שֶׁהִיא בְּחֵינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנוּ גְרוֹ יְאִיר כְּמָה פְּעָמִים, כִּי הַמִּמּוֹן בָּא מִבְּחֵינַת גְּבוּרוֹת שֶׁהֵם בְּחֵינַת הָאִשָּׁה, כִּי נָשִׁים דַּעְתָּן קִלָּה וְדַעְתָּן הִיא רַק בְּבְחֵינַת גְּבוּרוֹת כְּמוֹבָא, וּמִשֵּׁם יִנְיֻקַת הַסַּטְרָא אֶחָרָא כְּמוֹבָא, וְעַל-כֵּן צְרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ לָהּ חַיּוּת דְּהֵינּוּ דַעַת וְחֶסֶד לְהַצִּילָהּ וּלְשַׁמְרָהּ מִסַּטְרָא דְּמוֹתָא מִסַּטְרָא אֶחָרָא שְׁסֻמוּכִים אֵלֶיהָ וְנִאֲחֲזִין שָׁם, וּכְשָׂאִין לָהּ חַיּוּת, בְּחֵינַת חֶסֶד וְדַעַת הַנֵּ"ל אֲזִי יֵשׁ לָהֶם יִנְיֻקָה חֶסֶד וְשְׁלוֹם, וְיִנְיֻקְתָּם מִבְּחֵינַת הַמִּמּוֹן, שֶׁהוּא בְּחֵינַת גְּבוּרוֹת, שֶׁהוּא בְּחֵינַת חַיּוּת

לְאָדָם שֶׁטוֹב לְפָנָיו נִתֵּן חֲכָמָה וְדַעַת וְגו'. מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה הִיא בְּחֵינַת סוּף דְּבַר, בְּחֵינַת מֵאֶסְפָּר לְכָל הַמַּחְנוֹת דְּקִדְשָׁה. בְּחֵינַת מַחְנֶה דִן שֶׁהוּא מֵאֶסְפָּר לְכָל הַמַּחְנוֹת, כִּי דִינָא דְּמַלְכוּתָא דִינָא' [דִּין הַמַּלְכוּת דִּין] [גַּמְיִן י. בְּכַאֲקָמָא קוּי]. וּמַלְכוּת דְּסַטְרָא אֶחָרָא, הוּא מֵאֶסְפָּר מִמּוֹן. כִּי מַחְמַת שֶׁהוּא יָרָא שְׁלֹא יוֹצִיאֻ אוּ בְּלַעֵן מִפִּיּו, הֵינּוּ הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁיֵּשׁ אֲצֵלוֹ, עַל-כֵּן הוּא מִתְּנַבֵּר וּמֵאֶסְפָּר מִמּוֹן, שֶׁהֵם נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה. כִּי הֵם בְּחֵינַת הַגְּנִינִין עַלְאִין, שֶׁיֵּשׁ בְּזֶהֱב וּכְסָפָּ וּנְחֹשֶׁת שֶׁהֵם הַמִּמּוֹן. וְזֶה בְּחֵינַת תַּאֲוֹת עֲשִׂירוֹת, שֶׁהִיא בְּחֵינַת מַלְכוּת. וְעַל-כֵּן עֲמַלְקִי, שֶׁהוּא מַלְכוּת הַרְשָׁעָה. רוּדְפִי אֶת מַחְנֶה דִן, שֶׁהוּא בְּחֵינַת מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה בְּנֵ"ל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיִּזְנֶב בְּדָ וְכו' וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים" (דְּבָרִים כה, יח), דְּהֵינּוּ בַעַת שְׂאִין לָהֶם כַּח מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה, שֶׁהִיא בְּחֵינַת יָרָא אֱלֹהִים בְּנֵ"ל. כִּי מַלְכוּת הַמֶּן עֲמַלְקִי, הוּא הַפּוּךְ מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה. כִּי מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה, הוּא בְּחֵינַת מֵאֶסְפָּר לְכָל הַמַּחְנוֹת דְּקִדְשָׁה, וּמַלְכוּת הַמֶּן עֲמַלְקִי, שֶׁהוּא מַלְכוּת הַרְשָׁעָה, הוּא בְּחֵינַת מֵאֶסְפָּר מִמּוֹן בְּנֵ"ל. כִּי מִתְּנַבֵּר בְּתַאֲוֹת מִמּוֹן, כְּדִי לְתַפֵּס כָּל הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה בְּנֵ"ל. אִךְ אֶף-עַל-פִּי-כֵן, אֵינּוּ מוֹעִיל לוֹ כְּלָל. כִּי יֵשׁ כַּח בְּמַלְכוּת דְּקִדְשָׁה, שֶׁהוּא בְּחֵינַת מְרַדְכִי, לְהוֹצִיא מֵאִתּוֹ כָּל הַמִּמּוֹן, וְכָל הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁבְּלַע. וְזֶה שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה "כִּי לְאָדָם שֶׁטוֹב לְפָנָיו נִתֵּן חֲכָמָה וְדַעַת" - זֶה מְרַדְכִי' (מַגִּילָה 1). הֵינּוּ שְׁמֵרְדֵכִי, שֶׁהוּא בְּחֵינַת מַלְכוּת דְּקִדְשָׁה בְּנֵ"ל, נִתֵּן לוֹ חֲכָמָה וְדַעַת בְּנֵ"ל. וְזֶה טוֹב לְפָנָיו, בְּחֵינַת הַתּוֹרָה, כִּי 'אִין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה' (אִבוֹת פְּרָק 1). "וְלַחֲוִטָא נִתֵּן עֲנֵין לְאֶסְפָּר וּלְכְנוּם" - זֶה הַמֶּן. הֵינּוּ שֶׁהַמֶּן, שֶׁהוּא בְּחֵינַת מַלְכוּת דְּסַטְרָא

או המפתה הממון בדי להוציא הממון מבחינת מלכות הרשעה, בבחינת "חיל בלע ויקאנו" וכו' (איוב כ, טו), כי המאנס או וכו' הוא בחינת מלכות הרשעה בנ"ל, ומוציאין ממנו ממון ונותנין לאביה, שהוא בחינת אב בחכמה, ואזי חוזר הממון ונעשה ממנו חכמה ודעת על-ידי שיצא מבחינת מלכות הרשעה שהוא המאנס וכו' וחזר לבחינת אב בחכמה בנ"ל: לקישי הלכות -

אבן העזר. אונס ומפתה א, אות א.

עצמותה שיש לה מעצמה שנתאחזין שם בנ"ל, וזה בחינת מלכות הרשעה שיניקתה מהממון בנ"ל, ועל-כן אונס ומפתה שהוא בחינת התגברות מלכות הרשעה על-ידי פגם הזיווג דסטרא אחרא, על-כן ענשו בממון שמוציאין ממנו ממון ונותנין לאביה, כי שם פגם בבחינת הממון על-ידי שהתגבר מלכות הרשעה שאזי יונקין מהממון ורוצים לאסוף הממון אליהם, כי שם ניצוצות הקדשה, על-כן מוציאין מן המאנס

פרק ג

{א} לְכָל זְמַן וְעַת לְכָל-חַפְּזֵי תַחַת הַשָּׁמַיִם:

- תרגום יונתן -

לְכָל גִּבּוֹר יִיטִי זְמַנָּא, וְעַדנָא לְכָל עֶסְקָא תַחַת שָׁמַיָא:

- רש"י -

לכל זמן. אל ישמח האוסף בהון מהבל, כי אם עכשו הוא בידו, עוד יירשוהו צדיקים, אלא שעדין לא הגיע הזמן, כי לכל דבר יש זמן קבוע מתי יהיה: לכל חפזי. כל הדברים קרוים חפצים בלשון משנה:

- ברסלב -

בבקר ובערב שאז עקר שנוי העתים שמהם כל השנויים שנמשכין מתחלת הצמצום, על-כן אז צריכין לעסק להמתיק הדינים ולהעלות כל הדינים והצמצומים לשרשן, לשרש תחלת הצמצום שהוא באמת חסד גדול ונפלא, כי דיקא על-ידי-זה נתגלה אלקותו יתברך, כי בלא זה הצמצום לא היה אפשר לידיע ממנו יתברך כלל: לקושי הלכות - חושן משפט ב. שכירות פועלים ד, אות ב.

לכל זמן ועת לכל חפזי וגו'. וזהו, "בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך" (דברים יא, יט), זה בחינת מה שדקדק רבנו ז"ל, שעקר התקון על-ידי שמקשר את לבו להנקדה השיך ללבו בעת הזאת. ובענין זה יש הרבה לדבר ולבאר. ומי שרוצה לילך עם דבור זה ולהסתכל על זה באמת, הוא יכול לקרב את עצמו לה' יתברך ולהחזיק את עצמו בה' יתברך תמיד לעולם ועד בכל מקום שהוא יהיה איד שיהיה, כי בודאי בכל עת וזמן ובכל מקום שהוא באיזה מדרגה ובאיזה ענין שהוא, תמיד יש איזה בחינת נקדה טובה שיכול לדבק את עצמו להנקדה ההיא השיך ללבו בעת הזאת דיקא. ואם יסתכל ויחפש היטב בודאי תאיר בו הנקדה השיך ללבו בעת הזאת דיקא ועל-ידי-

לכל זמן ועת לכל חפזי וגו'. שרש הדינים הם בלו קדש, כי הם צרף גדול, כי בלא זה לא היה נברא ומתקיים העולם כלל, כי שרש הדינים הם מתחלת הצמצום שהיה הכרח לבריאת העולם, כי בלא זה לא היה מקום לבריאת העולם, כמובא בהתורה בא אל פרעה (לקושי מוהר"ן קמא. סימן סד), עין שם. אך צריכין לראות שלא יתגברו הדינים יותר מדאי חס ושלום, שלא יסתירו ידיעת אלקותו יתברך לגמרי חס ושלום, וזה עקר עבודת האדם בזה העולם. ועקר ההמתקה צריכין בעת שמשתנים העתים והזמנים שהוא בבקר ובערב שזהו בחינת כל תקוני קריאת שמע ותפלה שאנו עוסקים בבקר ובערב, הכל כדי להמתיק הדינים והפעם בעת שמשתנים העתים, כי כל השנויים שבעולם נמשכין מהצמצומים שהם בחינת דינים כי ה' יתברך בעצמו בכבוד, אין בו שום שנוי, כמו שכתוב "אני ה' לא שניתי" וכו' (פלאגי ג, ו) רק כל השנויים הם על-ידי הצמצומים שעל-ידי-זה נתהוו כל השנויים פידוע למבינים. וכל השנויים שבעולם כלולים בשנוי העתים והזמנים שהם כלל ועקר כל השנויים שבעולם שנעשים תחת השמש שכלם כלולים בעשרים ושמונה עתים בחינת "לכל זמן ועת לכל חפזי" וכו'. ועל-כן

תמיד להתחזק להרבות בשיחה בינו לבין קונו, כי דרך האדם הרוצה לעסוק בזה שתמיד נדמה לו שעתה אינו יכול לדבר ואינו יודע מה לדבר ולבו אטום מאד וכו' פידוע לכל מי שנכנס בזה. וכל זה מחמת שבכל עת מתגברין התרפות לב שכירת לב. ורוצין להעלים ולהסתיר ממנו אור נקדתו הקדושה השיך ללבו בעת ההיא, על-כן נדמה לו שבעת ההיא אינו יכול לדבר, אבל באמת הוא שקר גמור והוא רק מעשה בעל דבר, כי אם יאמר בן ידמה לו בן תמיד שעתה אין לו לב לדבר ולא ידבר לעולם חס ושלום, אבל באמת הוא צריך להתחזק ולידע ולהאמין שבודאי אין עת בעולם שלא יוכל אז לקשר עצמו להנקדה השיך ללבו באותו העת, על-כן הוא צריך להתגבר מאד לדבר כפי מה שיוכל ולבקש ולחפש בדבוריו את נקדתו הקדושה. ואם יתחזק ויתאמץ לפתח פיו בעל כרחו לדבר תמיד בודאי יעזרהו ה' יתברך ויפתח פיו ולבו עד שיוכח תמיד לקשר את עצמו להנקדה השיך ללבו בעת ההיא שעל-ידיה יתתקן

הכל כנ"ל: לקוטי הלכות - יורה דעה ב. מלמדים ד, אות ו.

לכל זמן ועת לכל חפץ ונו'. הכל מאת ה' - הצער רחמנא לצלן, וההרחקה והידיעה והבשורה לטוב או להפוך חס ושלום, הכל עשה ה' יפה בעתו ובזמנו, והכל הכלים כל העמל שיעמל האדם תחת השמש. ואם אף-על-פי-כן צריכין לפעמים על-פי רצונו יתברך לעשות עסק, אבל העמל והיגיעה הוא בודאי הכל הכלים, וכמו שדברנו בזה כבר על פסוקים אלו שבקהלת שאמר: "לכל זמן ועת לכל חפץ" וכו', מה יתרון לאדם בכל עמלו" וכו' (קהלת א,

א: עלים לתרופה. רד.

זה יתתקן הכל כנ"ל, כי זה רואין בחוש שבודאי אין דומה העבודה שהאדם עובד את ה' יתברך בשבת ויום טוב להעבודה של ששת ימי החל. וכן אינו דומה העבודה שבביתו להעבודה שבדרך, כי בודאי בדרך אינו יכול לעסוק כל-כך בתורה כמו בביתו, אבל אף-על-פי-כן בודאי אין האדם פטור לגמרי בדרך מעבודת ה', רק בדרך הוא צריך לקשר עצמו להנקדה השיך ללבו בעת ההיא כפי העסק שעוסק בו, ובביתו צריך לקשר עצמו להנקדה השיך ללבו אז. וכן ביום צריכין לקשר עצמו להנקדה השיך ללבו אז המאירה ביום ובלילה להנקדה המאירה אז בלילה. וזה, "ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". כי תמיד צריכין לדבר בתורה ויראת שמים ולקשר עצמו להנקדה השיך ללבו בעת ההיא כפי העת. אם הוא בביתו או בדרך או אם הוא ביום או בלילה, כי "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים". וזה בחינת "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא" (תהלים לב, ו). 'לעת מצא' דיקא שיוכח תמיד למצא הנקדה כפי העת והזמן כנ"ל, כי בודאי אי אפשר לאדם לידע כל זאת בפרטיות, רק הוא צריך להאמין תמיד בכל מקום שהוא בכל עת וזמן ובאיזה מדרגה שהוא בעליה או בירידה, אפלו אם הירידה היא חס ושלום כמו שהיא רחמנא לצלן, הוא צריך לידע ולהאמין תמיד שבודאי יש עתה בחינת נקדה טובה השיך ללבו בעת ההיא דיקא, שעל-ידי זה יתתקן מכל מקום שהוא. ועל זה צריכין תפלה ותחנונים הרבה בחינת על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא 'לעת מצא' דיקא כנ"ל. כי זה עקר ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו שהזהירנו רבנו ז"ל הרבה, כי צריכין

{ב} עֵת לְלֹדֶת וְעֵת לָמוֹת עֵת לְטַעַת וְעֵת לְעֶקוֹר נְטוּעַ:

- תְּרַגְמִים יוֹנְתָן -

עֵדֶן בַּחִיר לְמִילֵד בְּנִין וְבָנָה, וְעֵדֶן בַּחִיר לְקַטְלָא בְּנִין מְסַרְבִּין וּמְרַגְזִין, לְקַטְלוּתְהוֹן בְּאַבְנֵיָא עַל מִימֹר דִּינֵיָא, עֵדֶן בַּחִיר לְמַנְצַב אֵילָן, וְעֵדֶן בַּחִיר לְשִׁרְשָׁא אֵילָן נְצִיב:

- ר'ש"י -

עַת לְלֹדֶת. לְתַשְׁעָה חֲדָשִׁים: וְעַת לָמוֹת. קֶצֶב שְׁנוֹת (שָׁל) כָּל דּוֹר וְדוֹר: עַת לְטַעַת. גּוֹי וּמְמַלְכָּה: וְעַת לְעֶקוֹר. עַת יְבוֹא לְהַעֲקֹר:

{ג} עֵת לְהַרוֹג וְעֵת לְרַפֹּא עֵת לְפָרוֹץ וְעֵת לְבַנוֹת:

- תְּרַגְמִים יוֹנְתָן -

עֵדֶן בַּחִיר לְקַטְלָא בְּקַרְבָּא, וְעֵדֶן בַּחִיר לְאַסָּאָה שְׂכִיב מְרַע, עֵדֶן בַּחִיר לְפָרְכָא בְּנֵינָא, וְעֵדֶן לְמַבְנֵי חוֹרְבָנָא:

- ר'ש"י -

עַת לְהַרוֹג. אִמְהָ שְׁלֵמָה, בְּשִׁמְגִיעַ יוֹם פְּקֻדָּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׁאַרֵּתְךָ יְהוָה" (ישעיהו יד, ל): וְעַת לְרַפֹּא. שְׂכָרִים, כְּעֵנִין שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַיִם "וַיִּשְׁכְּבוּ עַד ה' וַנִּעְתֶּר לָהֶם וּרְפָאֵם" (שם יב, כב): עַת לְפָרוֹץ. חוֹמַת הָעִיר, בְּשִׁנְגָּר עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחוֹמַת יְרוּשָׁלַם מִפְרָצָתָ" (נחמיה א, ג): וְעַת לְבַנוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְנִיתֶיהָ כִּימֵי עוֹלָם" (עמוס ט, יח):

{ד} עֵת לְבַכּוֹת וְעֵת לְשַׁחֹק עֵת סְפוֹד וְעֵת רְקוֹד:

- תְּרַגְמִים יוֹנְתָן -

עֵדֶן בַּחִיר לְמַכְבֵּי עַל שְׂכִיבָא, וְעֵדֶן בַּחִיר לְמַחְדֵּי בַּחוּכָא, עֵדֶן בַּחִיר לְמַסְפַּד עַל קַטְיֵילָא, וְעֵדֶן בַּחִיר לְמַפְּזָא בַּהֲלוּלָא:

- ר'ש"י -

עַת לְבַכּוֹת. בְּתַשְׁעָה בָּאָב: וְעַת לְשַׁחֹק. לְעַתִּיד לְבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר "אֲזוּ יִמְלֹא שְׁחֹק פִּינִי" (תהלים קכו, ב): עַת סְפוֹד. בִּימֵי אֲבֵל: וְעַת רְקוֹד. בְּחַתְנִים וְכֹלוֹת:

{ה} עֵת לְהַשְׁלִיךְ אַבְנִים וְעֵת כְּנוֹס אַבְנִים עֵת לְחַבּוֹק וְעֵת לְרַחֵק מִחֻבֵּק:

- תְּרַגְמִים יוֹנְתָן -

עֵדֶן בַּחִיר לְפַקְחָא דְגוֹר אַבְנֵין וְעֵדֶן בַּחִיר לְמַצְבֵּר אַבְנֵין לְבַנְיָנָא, עֵדֶן בַּחִיר לְגַפְפָּא אַתְתָּא, וְעֵדֶן בַּחִיר לְרַחֵקָא מִגַּפְפָּא בְּשַׁבְעַת יוֹמֵי אֲבֵילָא:

- רש"י -

עת להשליך אבנים. בחורי ישראל משלכים בחרבן הבית "תשתפכנה אבני קדש" (איכה ה, א): ועת בנוס. אותם מן הגולה, "והושיעם ה' אלהיהם ביום ההוא בצאן עמו כי אבני נזר מתנוקסות על אדמתו" (זכריה מ, טו): עת לחבוך. "כי פאשר ידבק האזור וגו'" (דמיהו יג, יח): ועת לרחק מחבק. "ורחק ה' את האדם" (ישעיהו ו, יב):

עַת לְבַקֵּשׁ וְעַת לְאֵבֵד עֵת לְשִׁמּוֹר וְעַת לְהַשְׁלִיךְ:

- תרגום יונתן -

עֵדָן בַּחֲרִיר לְמַתְבַּע נִכְסֵיָא, וְעֵדָן בַּחֲרִיר לְמִיבֵד נִכְסֵיָא, עֵדָן בַּחֲרִיר לְמַנְטֵר עֶסְקָא, וְעֵדָן בַּחֲרִיר לְמַשְׁדֵּי עֶסְקָא בְּיַמָּא בְּעֵדָן נַחְשׁוּלָא רַבָּא:

- רש"י -

עת לבקש. כענין שנאמר "את האבדת אבקש" (יהוקאל לה, טו), לענין נדחי ישראל: ועת לאבד. ועת שאבדם בגולה, שנאמר "ואבדתם בגוים" (ויקרא כו, לח): עת לשמור. "יברכה ה' וישמרך" (במדבר ו, כד), בשאתם עושים רצונו: ועת להשליך. "וישלכם אל ארץ אחרת" (דברים כב, כו):

- ברסלב -

עת לאבד. דע, שיש מלאך, ותחתיו כמה ממנים, וכלם אוחזים בידם שופרות והם עומדים וחופרים תמיד, ומחפשים תמיד אחר אבדות, והם תוקעים תקיעה תרועה, ואחר-כך חוזרים ותוקעים תקיעה, וכשהם מוצאים איזה אבדה, נעשה רעש ושמחה גדולה. פי יש כמה דברים אבודים, הינו מה שאובדים אבדות הרבה עלידי התאוות, בבחינת: "תאות רשעים תאבד" (תהלים קיב, י). ואפלו מי שהוא צדיק הוא אובד גם-כן לפעמים, בבחינת:

"יש צדיק אבד בצדקו" וכו' (קהלת ז, טו). ואפלו הצדיקים החופרין ומבקשים אחר אבדות, הם אובדים גם-כן לפעמים, בבחינת: "יחפרו ויאבדו" (תהלים פג, יח) - שאפלו החופרים אחר אבדות חוזרים ואובדים לפעמים, וזה בחינת: "עת לאבד". וזה: תאות רשעים תאבד - ראשי תבות: תקיעה, תרועה, תקיעה, כי המלאכים המחפשים אחר האבדות, שהם בחינת תאות רשעים תאבד, הם אוחזים בידם שופרות ותוקעים תר"ת כנ"ל: לקופי מותר"ן תנננא. סימן פח.

עַת לְקַרְוֵעַ וְעַת לְתַפּוֹר עֵת לְחֻשׁוֹת וְעַת לְדַבֵּר:

- תרגום יונתן -

עֵדָן בַּחֲרִיר לְמַבּוּעַ לְבוּשָׂא עַל שְׂכִיבָא, וְעֵדָן בַּחֲרִיר לְאַחָאָה בּוּזֵיעָא, עֵדָן בַּחֲרִיר לְמִשְׁתַּק מְלַנְצָאָה, וְעֵדָן בַּחֲרִיר לְמַלְלָא פְתַנְמִי מִצוּתָא:

- רש"י -

עת לקרוע. מלכות בית דוד, "ואקרע את הממלכה וגו'" (מלכים א יד, ח): ועת לתפור. "היו לאחדים בידך" (יהוקאל לה, י) "ולא יחצו עוד לשתי ממלכות" (יהוקאל לה, כב): עת לחשות. פעמים שאדם שותק ומקבל שכר, שנאמר "וידם אהרן" (ויקרא י ג), וזה שנתחד הדבור עמו, שנאמר "וידבר ה' אל אהרן ויין ושכר אל תשת" (שם י ח-ט): ועת לדבר. "אז ישיר משה" (שמות טו, א), "ותשר דבורה" (שופטים ה, א), "קחו עמכם דברים" (הושע יד, ג):

- בַּרְסֵלַב -

על-ידי אתערותא דלתתא של האדם דיקא. וזה "כתב חזון (נבואה היא בחינת לשון הקדש) ובאר על הלכות למען ירוץ, קורא בו. כי עוד חזון למועד, ויפח לקץ ולא יכזב" (חבוקק ב, ב-ג). כי אף-על-פי שתכתב הנבואה בבאור היטב שהיא בחינת שלמות לשון הקדש, אף-על-פי-כן יצטרכו עוד לנבואה והמשכת התקון של שלמות לשון הקדש ביותר עד שיגמר הברור, אז ישלם הדבור של לשון הקדש בשלמות. שזה בחינת "ויפח לקץ ולא יכזב" (שם) וכו' שישלם הדבור בבחינת קץ הגאולה בשלמות באמת. וזה "אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר" (שם). כי ההכרח להיות מתון בנ"ל. (וזה בעצמו גם-כן בחינת חשכל עתים חשות עתים ממללות). כי צריכים להיות מתון מאד בענין המשכת התקון הנ"ל, ואי אפשר לחטף ולגמור התקון בפעם אחת. כי "עת לחשות ועת לדבר" שגם מחמת זה בעצמו גם-כן צריכים לנסע ולהתקרב להצדיק שבודד דיקא. וכמוכן במאמר 'ויבן ה' אלהים את הצלע' (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן טז). ובמאמר 'ויהי אחר הדברים' (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן עו). כשישמע חבוקק זאת נפל על פניו ואמר אל תדינני מזיד אלא שוגג. כי חשש אולי בזה שהפציר כל-כך פגם בהדיבור של לשון הקדש חס ושלום. ועל-כן שב ויתפלל על זה "תפלה לחבוקק הנביא על שגינות וכו' ה' שמעתי שמעך" (חבוקק ג, א-ב) וכו', שזה מרמז על המשכת התקונים הנ"ל: ומרת הארץ, יט.

עת לחשות ועת לדבר. עקר המיתה הוא בשמורדין בבחינת מלכות דוד, דהינו כשפוגמין בנגד הצדיקים אמתיים שהם עוסקין להכניס הדעת בבן ותלמיד שמשם מקבל מלכות בית דוד, כי המלכות מקבל משם, כי צריכין לתן הגדלה והמשלה והכבוד להצדיקים אמתיים

עת לחשות ועת לדבר. על-ידי הצדקה בחינת נדרים מתגבר התגלות הרצון בעולם שהכל מתנהג ברצונו לכו ואין שום טבע כלל, כי גם הטבע בעצמו מתנהגת ברצונו תמיד וכיד ישראל לבטל הטבע ברצונם על-ידי תפלתם וכו"ל, ועל-ידי-זה מתגבר כל אחד ברצונות חזקים ותקיפים תמיד להשם יתברך שזה העקר וכו"ל, ומי שחזק בזה תמיד ומכניס דרך זה בעולם ודאי יתגבר עליהם ויכניע עקר המינים והחולקים ויבטל דעותיהם הרעות מן העולם, וזהו 'סיג לחכמה שתיקה', כי אי אפשר להתופח עמהם עד קצה האחרון, רק צריכין לדבר בחכמה אמיתית מה שצריכין לדבר, וכל מה שמדברים בחכמה נגדם הם חותרים ביותר להתגבר בנגד האמת יותר ויותר, ועל-כן סיג לחכמה שתיקה שצריכין לדם ולשתק עד ישקוף וירא ה' משמים בחינת "דום לה' והתחולל לו" (תהלים לו, ז) בחינת "אך אל אלקים דומיה נפשי" וכו' (שם סב, ב) בחינת "טוב ויחיל ודומם לתשועת ה'" (אכה ג, כו) כי העקר הוא להיות חזק בעצמו בהאמת ולהתחזק ברצון חזק תמיד להשם יתברך ולאמתת תורתו, ואם אפשר לדבר עם אחד ולהשיבו אל האמת מה טוב, ואם לאו צריכין לשתק בבחינת 'סיג לחכמה שתיקה', ועל-כן כתיב "ענה כסיל באולתו" וכו' (משלי כו, ה) וכתוב "אל תען כסיל באולתו" וכו' (שם, ד) כי "עת לחשות ועת לדבר" אך סוף כל סוף כל ימי הגלות הם מתגברים בדבוריהם וצריכין החכמים אמתיים לעשות סיג לדבריהם על-ידי השתיקה שהוא בחינת רצון בחינת "דום לה' והתחולל לו" (תהלים לו, ז) וכו' וכו"ל: לקוטי הלכות -

אורח חיים א. ברכת השחר ה, אות צו.

עת לחשות ועת לדבר. אי אפשר למהר הקץ כל-כך מחמת שלמות הברור שצריכים עדין

שֶׁהֵם יוֹדְעִים לְהִכְנִים הַדַּעַת בְּנוּ בַּהֲדַרְגָּה וּבַמְדָּה, וְלִשְׁתַּק בְּעַת שִׁצְרִיכִין לְשַׁתַּק בְּבַחֲבִינַת "עַת לְחֻשׁוֹת וְעַת לְדַבֵּר". שְׁזֵהוּ בַּחֲבִינַת חֲשָׁמֶל עֵתִים חֻשׁוֹת עֵתִים מִמְלֻלוֹת, וְחֲשָׁמֶל הוּא בַּחֲבִינַת

לְבוּשִׁין שְׁזֵהוּ בַּחֲבִינַת רֵאשִׁית הַגֵּז שְׁנוֹתָנִין לְכַהֵן כִּי עָקַר הַדַּעַת הוּא אֶצְלָם, וְאָז זֹכִינִן לְחַיִּים: לְקוּשֵׁי הַלְכוֹת - יִרְדֵּה דַעָה בִּי רֵאשִׁית הַגֵּז, אוֹת ח-ט.

{ח} עַת לְאַהֲבָ וְעַת לְשֹׂא עַת מְלַחֲמָה וְעַת שְׁלוֹם:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

עֵדֶן בַּחִיר לְמַרְחֵם חֵד לְחַבְרִיהָ, וְעֵדֶן בַּחִיר לְמִשְׁנֵי לְגַבֵּר חֵיבָא, עֵדֶן בַּחִיר לְאַנְחָא קְרָבָא, וְעֵדֶן בַּחִיר לְמַעְבַּד שְׁלָמָא:

- רַש"י -

עת לאהוב. ואהבך: ועת לשנא. שנאמר "כל רעתם בגלגל כי שם שנאתים" (הושע ט, טו):

{ט} מַה-יִתְרוֹן הָעוֹשֶׂה בְּאֲשֶׁר הוּא עֹמֵל:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

מַה מוֹתֵר אֵית לְגַבֵּר פְּלַח, דְּהוּא טָרַח לְמַעְבַּד אוֹצְרִין וּלְמַכְנֵשׁ מְמוֹן, אֵלּוּלֵי מִסְתִּיעַ בְּמִזְלָא דְלַעִילָא:

- רַש"י -

מה יתרון העושה. מה יתרון של עושה רע בכל שהוא עמל, גם הוא עתו יבוא והכל אבד:

- בְּרַסְלָב -

מַה יִתְרוֹן הָעוֹשֶׂה בְּאֲשֶׁר הוּא עֹמֵל. אֵין שׁוּם טוֹבָה בְּזֵה הָעוֹלָם שְׁלֵא יִהְיֶה מְעַרְבַּ בּוֹ אִיזָה צַעַר אוֹ חֶסְרוֹן, וּמַחֲמַת זֶה כָּל הָעוֹלָם מְלֵא יִסּוּרִים וַיְגוֹנוֹת וְחֶסְרוֹנוֹת הַרְבֵּה בְּכָל אָדָם וּבְכָל זְמַן בְּכָל יוֹם וְיוֹם וּבְכָל עַת וְשַׁעָה, רַק שְׁהַשְׁנוּיִים רַבִּים מְאֹד בֵּין אָדָם לְחַבְרוֹ. וּבְאָדָם אַחַד בְּעַצְמוֹ רַבּוּ הַשְׁנוּיִים בֵּין הָעֵתִים, בֵּין יוֹם לְחַבְרוֹ וּבֵין עַת וְעַת. וְהַכֹּל כְּלוּל בְּמַה שֶׁכָּתַב קֹהֵלֶת לְכָל

עַת, חֲשַׁב כ"ח (עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה) עֵתִים י"ד (אַרְבַּע עֲשָׂרָה) לְטוֹבָה וְי"ד לְהַפְּדָה, וְסִיִּם, "מַה יִתְרוֹן הָעוֹשֶׂה בְּאֲשֶׁר הוּא עֹמֵל". כִּי אֵין שׁוּם תַּקְנָה כִּי אִם לְכַרַח אֵל עֹמֵל הַתּוֹרָה, וְאִם כָּבֵד דְּבִרְנוּ בְּזֵה הַרְבֵּה, עֲדִין צְרִיכִין לְחֻזֵר זֹאת בְּכָל יוֹם, כִּי רַבּוּ שְׁנוּיֵי הָעֵתִים הָעוֹבְרִים עַל כָּל אָדָם בְּפִרְטוּיֹת וּבְפִרְטוּי פִּרְטוּיֹת: עֵלִים לְתַרְוָפָה, רַנְט.

{י} רְאִיתִי אֶת-הָעֵנָן אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְבַנֵּי הָאָדָם לְעֵנֹת בּוֹ:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

חֲזִיתִי יַת גֵּזוּן יִסּוּרִין וּפּוֹרְעָנוּתָא דִּיהִב יי לְבַנֵּי אֲנִשָּׂא דְאִיגוֹן רְשִׁיעִין לְסַגְּפוֹתְהוֹן בֵּיהּ:

- רַש"י -

הָעֵנָן. הַמְנַהֵג: לְעֵנֹת. לְהַתְנַהֵג:

אֶת־הַכֹּל עֲשֵׂה יַפְה בְּעֵתוֹ גַּם אֶת־הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמְצֵא הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר־עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים מִרֹאשׁ וְעַד־סוֹף:

- תרגום יונתן -

אמר שלמה מלכא ברוח נבואה, ית כולא עבד יי שפיר בעדיניה, דחזויא מצותא דהות ביומי ירבועם בר נבט למהוי ביומי שבע בר בכרי, ואתעכבת והות ביומי ירבועם בר נבט, דאלו הות ביומי שבע בר בכרי לא הוה מתבני בית מקדשא, על עסק עגלון דדהב דעבד ירבועם חבא, ושויגון חד כבית אל וחד בגין, ומני פרוודון על שביליא, ופסקו עולי רגלאין, ובגין כן אתעכבת עד זמן דיתבני בית מקדשא, בגין דלא יתעכבון ישראל למבני יתיה, אף ית שמא רבא דהוה כתיב ומפרש על אבן שתיה פסי מנהון, דאשתמודע קדמוהי יצרא בישא דבלבון, דאלו הוה מסיר ביד אנש, הוה משתמש ביה ומשבח בגויה מה דעתיד למהוי בסוף יומיא עד עלמי עלמיא, ואף יום מותא פסי מנהון, בגין דלא יהודע לגבר מן רישא מה דעתיד למהוי בסופא:

- רש"י -

יפה בעתו. בעת הטובה יפה הוא לבא תשלום שכר מעשה הטוב, וכעת הרעה ראויה היא לתשלום מעשה הרע: גם את העלם נתן בלבם וגו'. גם את חכמת העולם אשר נתן בלב הבריות, לא נתן הכל בלב כל אחד ואחד, אלא זה קצת וזה קצת, כדי שלא ימצא האדם את כל מעשה הקדוש-ברוך-הוא לדעת אותו, ולא ידע את עת פקודתו ובמה יבשל, כדי שיתן לב לשוב, שידיאג ויאמר היום או מחר אמות. ולכך כתוב כאן "העלם" חסר, לשון העלמה. שאם ידע האדם יום מיתתו קרוב, לא יבנה בית ולא יטע כרם, לכך הוא אומר שהכל יפה עשה בעתו, זה שיש עת למיתה דבר יפה הוא, שסומך האדם לומר שמא עדין עת מיתתי רחוק, ובונה בית וגומע כרם, וזו יפה שנעלם מן הבריות:

- ברסלב -

גם את העלם נתן בלבם וגו'. כל הבריאה נבראה בחכמה, כמו שכתוב, "כלם בחכמה עשית" וכו' (תהלים קד, כד). כי יש בכל דבר שבעולם חכמה נפלאה, אבל ה' יתברך ברא כל הדברים חסרים ומחמת זה צמצם חכמתו ומעט וחסר מהחכמה הצריך לזה הדבר כדי שיהיה נברא הדבר חסר עד שישלימו האדם. אבל בודאי אין כח ביד האדם להשלים חסרון החכמה שחסר ה' יתברך בכל דבר, כי מי יוכל לעמד על חכמתו ויתברך, על-כן אי אפשר להאדם שישלים כל הדברים של הבריאה כי אם על-ידי אמונה שהיא כלל כל התורה, כמו שכתוב, "כל

מצותיך אמונה" וכו' (תהלים קיט, פו). וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'בא חכקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה' (מכות כד, עא), ושם עקר הבחירה של האדם, הינו כי מחמת שה' יתברך צמצם וחסר מחכמתו בכיכול ולא המשיך החכמה בשלמות בשום דבר, ועל-ידי-זה נבראו כל הדברים חסרים וכנ"ל עד שיבוא האדם וישלים אותם כנ"ל, מחמת זה יש להאדם בחירה בכל דבר, כי בודאי אם היה ה' יתברך מגלה חכמתו בכל הדברים בשלמות ואז היו נבראים כל הדברים בתכלית לשלמותן, והכל היו יודעין את כל החכמה שיש בכל

וְהַשְׁעָה) מְלָאכּוֹת שֶׁהֵם פְּלִלְיוֹת כָּל הַמְּלָאכּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי כָּל הַמְּלָאכּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם שְׁעַל יָדָם מוֹשְׁלִימִין וּמַתְקִינִין כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם עֵקֶר שְׁלֵמוֹתָן נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת אַמּוּנָה שֶׁהִיא שְׁלֵמוֹת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם, שְׁשֵׁם עֵקֶר הַבְּחִירָה וְכוּ' כַּנִּל, וְעַל-כֵּן נִקְרָא הַבַּעַל מְלָאכּה בְּשֵׁם אֲמִן לְשׁוֹן אַמּוּנָה, כִּי עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הָאֲמּוּנוֹת הוּא עַל-יְדֵי אַמּוּנָה. וְהוּא שְׁנֹאמֵר בְּשִׁבְחַת הַתּוֹרָה, "וְאֵהִיָּה אֲצִלוֹ אֲמִין" וְכוּ' (מְשִׁלַּח, ח, ט). אֵל תִּקְרֵי אֲמִין אֱלֹא אֲמִין, הַתּוֹרָה הֵיחָדָה כְּלֵי אֲמּוּנוֹתוֹ שֶׁל ה' וְיִתְבָּרֵךְ. כִּי עֵקֶר הָאֲמּוּנוֹת שֶׁמְשַׁלְּמִים הַכְּלִי נִמְשָׁךְ מֵהַתּוֹרָה שֶׁעֵקֶרָה אַמּוּנָה שֶׁהִיא הֵיחָדָה כְּלֵי אֲמּוּנוֹתוֹ שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, שֶׁבְּשִׁבְלֵי זֶה בְּרָא כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים וּמַעֲט וְחֲסֵר מֵהַחֲכֵמָה שֶׁבְּכָל דְּבָר, כְּדֵי שֶׁהָאָדָם יִשְׁלִים עַל-יְדֵי אַמּוּנָה שֶׁהִיא רַק בְּמָקוֹם שֵׁשׁ חֲסֵרוֹן בְּחֲכֵמָה וְכוּ' ל, שְׁשֵׁם עֵקֶר הַבְּחִירָה כַּנִּל. וְהוּא "גַּם אֵת הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם מִכְּלֵי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים מֵרֵאשִׁי וְעַד סוּף", הֵינּוּ כַּנִּל, שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ חֲסֵר הַחֲכֵמָה וּבְרָא הָעוֹלָם חֲסֵר וְכִמוּ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י שֵׁם 'הָעֵלֶם' חֲסֵר כְּתִיב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְצָא הָאָדָם אֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים מֵרֵאשִׁי וְעַד סוּף, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לַעֲמוֹד עַל חֲכֵמָתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ שֶׁבְּכָל דְּבָר בְּשְׁלֵמוֹת מֵרֵאשִׁי וְעַד סוּף, וְהַכֵּל בְּשִׁבְלֵי הַבְּחִירָה כְּדֵי שֶׁיִּמְשָׁךְ הָאָדָם אֵת עֲצֻמוֹ אֶל הָאֲמּוּנָה אִם יִרְצֶה בְּחַיִּים נְצַחִיִּים וְיִסְתַּכַּל עַל הָאֲמִתּוֹ. וְלִהְפֹךְ אִם יִרְצֶה חֵס וְשְׁלוֹם לְנַמּוֹת לְצַד אַחַר יִמְצָא מָקוֹם לְמַעוֹת חֵס וְשְׁלוֹם, מֵאַחַר שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה הַחֲכֵמָה בְּשְׁלֵמוֹת וְכוּ' ל: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט ב. אֲמִין ד, אוֹת ג.

גַּם אֵת הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם וְגו'. יְכוּלִים לְהִבְיֵן אֵיזֶה רְמוֹז קֶצֶת בְּעִנְיַן הַמַּעֲשֵׂה הַנּוֹרָאָה שֶׁל הַשְּׁבַעָה בְּעֵטְלִירֵשׁ (סְפָרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֵׂה יג), בְּעִנְיַן סְפָרֵי הַשְּׁנַיִ שֶׁהִיָּה חֲרֵשׁ, שְׁאֵמֵר, אֲנִי אֵינִי חֲרֵשׁ כָּלֵל, רַק שֶׁכֵּל הַקּוֹלוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, כָּלֵם הֵם

דְּבָר, דְּהֵינּוּ כּוֹנְנֵנוּ וְיִתְבָּרֵךְ שֶׁהִיָּה לוֹ בְּבִרְיָאָתוֹ זֶה הַדְּבָר, בּוֹדְאֵי לֹא הָיָה שׁוּם בְּחִירָה, כִּי עֵקֶר כּוֹנְנֵנוּ יִתְבָּרֵךְ בְּבִרְיָאָת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם הָיָה כְּדֵי שֶׁיִּכְבְּרוּ וְיִדְעוּ אוֹתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ עַל-יְדֵי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם, וְכִמוּ שֶׁאֵיחָד בּוֹהֵר הַקְּדוֹשׁ (וְהָרַב בַּא מ.ב.): 'בְּגִינֵי דִישְׁתַּמּוּדְעִין לֵה' וְכֵדֵי שֶׁיִּדְעוּ אוֹתוֹ. וְאִם הָיוּ הַכֵּל רוֹאִין זֹאת עֵינֵי בְּעִין וְהָיוּ יוֹדְעִין הַטּוֹב שֶׁל כָּל דְּבָר שֶׁבְּעוֹלָם, בּוֹדְאֵי הָיוּ הַכֵּל בּוֹחֲרִין בְּטוֹב, כִּי מִי פְתִי יִסּוֹר מִטּוֹב אֲמִתִּי כּוֹה לְנַטוֹת אַחֲרֵי הַהֵכֵל. אֲבָל מַחֲמַת שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ חֲסֵר מֵהַחֲכֵמָה שֶׁהִיָּה צְרִיךְ לְשְׁלֵמוֹת כָּל דְּבָר, וּמַחֲמַת זֶה הָעֵלִים מֵהָעוֹלָם וְלֹא נִתְגַּלָּה לָהֶם שְׁלֵמוֹת הַחֲכֵמָה שֶׁבְּכָל דְּבָר עַד שֶׁאִין הַכֵּל יוֹדְעִין בְּשְׁלֵמוֹת כּוֹנְנַת חֲכֵמָתוֹ שֶׁבְּכָל דְּבָר, עַל-כֵּן יֵשׁ בְּחִירָה שְׁמִי שְׂרוּצָה לְהַפּוֹת דַּעְתּוֹ אֶל הָאֲמִתּוֹ הוּא זוֹכֶה לְאַמּוּנָה וְעַל-יְדֵי-זֶה מְשַׁלְּמִים כָּל הַדְּבָרִים עַל-יְדֵי אַמּוּנָה שֶׁהִיא כָּלֵל הַתּוֹרָה, כִּי עֵקֶר הָאֲמּוּנָה הוּא כְּמָה שֶׁאִין יוֹדְעִין, הֵינּוּ מַחֲמַת שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לִידַע חֲכֵמָתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ בְּשְׁלֵמוֹת בְּשׁוּם דְּבָר, עַל-כֵּן צְרִיכִין רַק לְהִתְחַזֵּק בְּאַמּוּנָה וְשֵׁם עֵקֶר הַבְּחִירָה, כִּי כָּלֵל הַבְּחִירָה הוּא בְּעִנְיַן קִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁעֵקֶרָה אַמּוּנָה כַּנִּל. וְעַל-כֵּן עֵקֶר שְׁלֵמוֹת כָּל הַדְּבָרִים הֵם עַל-יְדֵי אַמּוּנָה וְכִמוּ שֶׁכְּתִב אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה (לְקוֹטֵי מוֹהַר"ן קמ"א. סִימָן לא) שְׁלֵמוֹת כָּל הַדְּבָרִים הֵם עַל-יְדֵי אַמּוּנָה וּבְלִתִּי אַמּוּנָה כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים וְכוּ', עֵינֵי שֵׁם, הֵינּוּ כַּנִּל. וּמִשֵּׁם נִמְשָׁךְ הָאֲמּוּנוֹת שֶׁל כָּל הָאֲמִנִים שֶׁצְרִיכִין לְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי עֵקֶר הַתְּקוּן עַל-יְדֵי אַמּוּנָה כַּנִּל. וְעַל-כֵּן כָּל מְלָאכּוֹת שֶׁל כָּל הָאֲמִנִים כְּלוּלִים בְּמְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, כַּמּוּבָא בְּדְבָרֵי אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה כַּמּוּבָא פְּעָמִים, כִּי עֵקֶר בְּגִין הַמִּשְׁכָּן הָיָה לְהַמְשִׁיךְ אַמּוּנָה בְּעוֹלָם לְהַמְשִׁיךְ שְׂכִינַת אֱלֹקוֹתוֹ לְמִטָּה בּוֹהֵר הָעוֹלָם כִּידוּעַ, עַל-כֵּן הָיוּ כְּלוּלִים שֵׁם כָּל הַל"ט (הַשְּׁלִשִׁים

ודברתי עמו עוד כמה ענינים מספורי העולם, וספרתי לו כמה מעשיות מבארדימישוב, ובתוך דברי ענתי ואמרתי לפניו מענין היסורים והחסרונות שיש לכל הנגידים והגבירים הגדולים, שכלם מלאים דאגות וחסר להם תמיד, וכן כל החכמים והמחקרים כל חכמתם חסרה תמיד ואינם יודעים שום דבר בשלמות, כידוע להם בעצמם, ועל ענינים כאלו אמרתי לפניו מקרא הזה, "גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף" וכו'. ענה רבנו זכרוננו לברכה ואמר, הלא זה הוא ענין המעשה שלנו, ושאל תכף, היכן אנו עומדים בהמעשה? השבתי לו ברעדה, אצל הספור של יום השני. ענה ואמר, ביום השני וכו', וספר כל המעשה של יום השני, שהוא מענין החרש הנ"ל, אשרי אונים שכל שומעות וכו'. מה נאמר מה נדבר מי יוכל להעריך על הכתב חלק מאלף ממעט ההתנוצצות שבמח עד היכן כל דבור ודבור של המעשה הנוראה הזאת מגיע וכו', ואין להאריך בזה כאן: לקומי הלכות - אבן העזר. פריה ורביה ואישות ג, אות לב.

רק חסרונות. ואצלי אין כל העולם כלו עולה כלל שאשמע החסרון שלהם וכו', כי אני חי חיים טובים שאין בהם שום חסרון כלל וכו'. וחיים טובים שלו היה שהיה אוכל לחם ושותה מים וכו', עין שם היטב ענין הנפלא והנורא והנשגב הזה. כי דע אחי, שקדם שספר רבנו זכרוננו לברכה, מעשה זאת של יום השני, (כי המעשה הזאת של השבעה בעטלירש לא ספרה ביום אחד רק בכמה ימים, ונמשך ענין הספור בערך שני שבועות, כאשר יבאר במקום אחר), מעשה שהיה כך היה, שהייתי עומד לפני הדרת קדשו, ובתחלה קדם סעדת הצהרים דברתי עמו מענין המעשה הנורא הזאת שספר ביום שבת קדש הקודם, עד סיום הספור של הבעטליר הראשון, שהוא העור אשר אנכי לא הייתי בעת הספור הזה, ואחר כך ביום רביעי הסמוך דברתי עמו מענין הנורא והנפלא הזה, ושמעתי מפיו הקדוש שהוא חפץ ומשתוקק להיטיב עמנו טובה נצחית, לספר לנו שאר המעשה, וכלתה נפשי לשמעם, אך בתוך כך בא המזרת ואמר, הגיע עת לאכל, והלכתי משם וכו', עד אחר כך בין הערבים חזרתי ועמדתי לפניו,

{ב} ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו:

- תרגום יונתן -

אמר שלמה מלכא ברוח נבואה, ידעית ארום לית טב בהון בבני אנשא, ארום אלהין למחדי בחדות אוריחא, ולמעבד טב ביומי חייהו:

- רש"י -

ידעתי. עתה הואיל ונגעלם עת הפקדה: כי אין טוב. בפריות: כי אם לשמוח. בחלקו: ולעשות. הטוב בעיני בוראו, בעוד שהוא חי:

וַיֹּאמֶר כָּל־הָאָדָם שִׁיאֲכַל וְשָׂתָה וְרָאָה טוֹב בְּכָל־
עֲמָלוֹ מִתַּת אֱלֹהִים הִיא:

- תרגום יונתן -

ואמר כל אינש דיכול וישתי ויחוי טב ביומוי, ויחסן לבנוי בעדן מותיה כל מרחותיה, מתנא דאתיהיבת ליה מן קדם יי היא:

- רש"י -

וראה טוב. תורה ומצוות:

וַיִּדְעָתִי כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה
לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לְגָרוֹעַ וְהָאֱלֹהִים
עָשָׂה שִׁירָאוּ מִלְּפָנָיו:

- תרגום יונתן -

ידעית ברנח נבואה, ארום כל דייעביד יי בעלמא בין טב לביש, כל דאתגזר מפומיה הוא ייה לעלם, עלוהי לית רשו לגבר לאוספא, ומניה לית רשו לגבר לכצרא, ובעדן דייתי פורענותא בעלמא יי הוא דעבר, בגין דירחלון בני אנשא מן קדמוהי:

- רש"י -

ידעתי כי כל אשר יעשה. הקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית, הוא ראוי להיות לעולם, ואין לשנותו, לא בתוספת ולא בגרעון. וכשנשתנה, האלהים צוה ועשה שישתנה, כדי שיראו מלפניו. אוקיננס פרוץ גבולו בדור אנוש, והציף שלישו של עולם: והאלהים עשה שיראו מלפניו. שבעת ימים נשתנה הלוח חמה בדור המבול לזרח במערב ולשקע במזרח, כדי שיראו מלפניו. חמה חזרה לאחוריה עשר מעלות בימי חזקיהו, ובימי אחז אביו נתקצר היום ונתרבה הלילה ביום מותו, כדי שלא יהא נספד, כל זה כדי שיראו מלפניו. לפיכך אין טוב לאדם לעסק אלא במצוותיו ולירא מלפניו:

- ברסלב -

כל אשר יעשה האלהים וכו' עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע. שמעתי מאדוננו מורנו ורבנו גרו יאיר אצל המאמר תפלה לחבקוק (לקושי מוה"ר קמא. סימן יט) במה שאמר שם שבחינת מילה היא בבחינת חשמ"ל בבחינת שלמות לשון הקדש על-ידי תרגום שהוא עץ הדעת, דהינו שמבררין ומעלין הטוב אל הקדשה עין שם. ואמר שזהו תשובת המינין כדאיתא במדרש ששאלו אם ה' יתברך רוצה במילה למה לא ברא את האדם מהול, כי איך אפשר שיהיה מעשה ה' יתברך חסר תקון? אך הוא בבחינה הנ"ל, כי אף-על-פי שהלשון הקדש הבא מלמעלה הוא שלם, עם כל זה אין לו שלמות כי אם על-ידי הטוב שמעלין מלשון תרגום, וזה בחינת המילה כנ"ל הינו כי אין שלמות להדברים הבאים מלמעלה לעולם הזה כי אם בשמבררין הקדשה בעולם הזה מבחינת עץ הדעת טוב ורע, שהוא בחינת שלמות לשון הקדש על-ידי לשון תרגום. ונראה

אֲלֵכֵינוּ כָּכָל קְרָאנוּ אֲלֵינוּ" (דברים ה, ד). ועל-ידי התפלה זוכה לשלום הכללי. וזה: "ורחמיו על כל מעשיו", הינו שרחמי השם יתברך יתמשך על כל הברואים, וכל הברואים ירחמו אחד על חברו, ויהיה שלום ביניהם, כמו שכתוב: "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וכו', לא ירעו ולא ישחיתו" (ישעיהו יא, פסוקים ו, ט), כי יהיה שלום ביניהם. וזה: "ורחמיו על כל מעשיו", כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: 'כל המרחם על הבריות, מרחמין עליו מן השמים' (שבת קנא:), כמו שכתוב: "ונתן לך רחמים ורחמך" (דברים יג, יח). ואחר-כך מפרש הפסוק איד זוכה לתפלה - על-ידי שלום-בית יהא שלום בעצמו, בין גופו ונפשו כנ"ל וזה: "יודוך כל מעשיו" (תהלים קמה, י). 'מעשיו' זה בחינת עשייה, בחינת גוף. "וחסידוך יברכוכה" - 'חסידוך', זה בחינת נפש, כמו שכתוב: "גומל נפשו איש חסד" (משלי יא, יז). ואחר-כך מפרש הפסוק איד זוכה לשלום-בית - על-ידי שיעלה כבוד השם יתברך לשרש היראה, הנקראים גבורות, וזהו (תהלים קמה, יא): "כבוד מלכותך יאמרו" - שיתגלה כבודו ויתעלה לשרשו, וזהו (שם): "וגבורתך יברו". וגבורה זה בחינת יראה, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות נט:): "ואלקים עשה שייראו מלפניו" - 'אלו רעמים', וכתוב: "ורעם גבורתו מי יתבונן" (איוב כו, יד): לקטוי מותר" קמא. סימן יד, אות י"א.

והאלהים עשה שייראו מלפניו. זה בחינת יראות הנפולות רחמנא לצלן, כי צריכין להתירא רק מה' יתברך לבד כמו שכתוב "ה' לי לא אירא" וכו' (תהלים קיח, ו), וכשמתירא מאיזה אדם מושל או מחיה רעה וכיוצא, זה בחינת יראות הנפולות שמחליף יראת ה' יתברך ביראת בשר ודם. אך אפלו כשנדמה לו שמתירא מה' יתברך שלא יענישהו שזאת היראה היא טובה

לעניות דעתי שזה מרמו גם-כן במדרש שאיתא שם על זה חמים צריכים למחזן וכו' אפלו אדם צריך תקון עיני שם. הינו שכל הדברים צריכין תקון והינו ברור שזה בחינת ברור עין הדעת, וזה בחינת המילה כנ"ל. וזה בחינת כל האמנות שבועולם, כי בודאי "כל אשר יעשה האלהים וכו' עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע", ואת הכל יפה עשה, ואף-על-פי-כן כל הדברים צריכים תקון על-ידי האדם, וזה בחינת כל האמנות כי אין שום כלי גמור נברא מן השמים וצריכין דיקא בני אדם התחתונים להיות אמנין ולתקן הכלים, כי לזה ברא ה' יתברך את עולמו שבני אדם יתקנו כל הדברים, שזה בחינת ברור עין הדעת בחינת שלמות לשון הקדש על-ידי תרגום שזה בחינת תקון המילה כנ"ל: לקטוי הלכות

חושן משפט ב. אמנין א, אות ג.

והאלהים עשה שייראו מלפניו. נמצא, מי שרוצה להמשיך שלום הכללי, צריך להעלות הכבוד לשרשו, הינו ליראה, ועל-ידי היראה הוא זוכה לשלום-בית, ועל-ידי שלום-בית הוא זוכה לתפלה, ועל-ידי תפלה הוא זוכה לשלום הכללי. ואת התורה שיד על פסוקים אלו: "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" וכו' (תהלים קמה, ט). "טוב ה' לכל" - זה בחינת תפלה, שמאמין בה', שהקדוש-ברוך-הוא טוב לכל - הן לרפואה, הן לפרנסה, הן לכל הדברים. כשמאמין בך, בודאי יהיה עקר השתדלותו בטר קדשא-ברוך-הוא, ולא ירדף אחר תחבולות רבות. כי מי שאין מאמין בהקדוש-ברוך-הוא, צריך להשתדל אחר תחבולות רבות. למשל, כשצריך לרפואה, צריך להשתדל אחר עשבים רבים, ולפעמים אלו עשבים הצריכים לו אינם בנמצא במדינתו, והעשבים הנמצאים אינם טובים למכתו. אבל הקדוש-ברוך-הוא טוב לכל המכות לרפאתם, והוא בנמצא תמיד, כמו שכתוב: "מי פה'

אָפּלוּ יִרְאֵת הָעֵנֶשׂ וְכָל הַיְרָאוֹת הַטּוֹבוֹת צְרִיכִין לְקַבֵּל רַק לְטוֹבָה וְלֹא לָרָעָה בְּבַחֲיִנַת "יִרְאֵת ה' לְחַיִּים" וְכוּ' (מִשְׁלֵי י"ב, כג), לְהִתְקַרֵּב לַה' יִתְבַּרַךְ עַל-יְדֵי הַיְרָאָה מִכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא וְלֹא לְהִתְרַחֵק חֵם וְשָׁלוֹם, שְׂדִיקָא עַל-יְדֵי יִרְאֵת הָעֵנֶשׂ יָבֹא לְשִׂמְחָה בְּבַחֲיִנַת וְגִילוּ בְרַעְדָּה, שְׂדִיקָא עַל-יְדֵי הַיְרָאָה וְהַרְעָדָה מֵעֵנֶשׂים הַגְּדוֹלִים רַחֲמֵנָא לְצַלָּן, עַל-יְדֵי-זֶה דִּיקָא יָבֹא לְשִׂמְחָה עַל שֶׁהוּא עַל כָּל פְּנִים בְּכָלל יִשְׂרָאֵל וּמִקְרָב לְצִדִּיקִים, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יִנְצַל מֵאֲלָפִים וּרְכָבוֹת עֵנֶשׂים. וְגַם אִם יִבְטַח בְּכַח הַצִּדִּיקִים וְיִתְחַזַּק בְּשִׂמְחָה, עַל-יְדֵי-זֶה בּוֹדָא יִהְיֶה אַחֲרֵיתוֹ טוֹב וְיִתְהַפֵּךְ הַכֹּל לְטוֹבָה בְּבַחֲיִנַת עוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לְזִכְרֵיהֶן: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. פְּרַכְתְּ הוֹדָאָה ו, אוֹת יב.

כְּמוֹ שֶׁכָּתַב אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זְכוֹרָנוּ לְבִרְכָה שְׁעָקֵר הוּא יִרְאֵת הָעֵנֶשׂ, (עֵין בְּמִקוֹם אַחֵר מַה שֶׁכָּתַב בְּזֶה, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂנֵמֵצָא בְּסִפְרִים שְׂמֻנְגִין יִרְאֵת הָעֵנֶשׂ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן בְּאִמַּת הָעָקֵר הוּא יִרְאֵת הָעֵנֶשׂ וְכוּ' עֵין שָׁם), וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו" וְכֵמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י שָׁם שְׁהָאֱלֹקִים עָשָׂה שִׁירָאוֹ מִמָּה עֵנֶשׂים כְּמוֹ בְּדוֹר אֲנוֹשׁ וְדוֹר הַמַּבּוּל וְכוּ', שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו שִׁירָאוֹ מִהָעֵנֶשׂים וְכוּ'. אֲדָּ אָפּלוּ יִרְאֵת טוֹבָה דְרָךְ הַבַּעַל דְּבָר לְהַמּוֹר וְלְהַחֲלִיף שֶׁהוּא מַה שְׂדַרְכוּ לְהִבְיֵא אֶת הָאָדָם לְיְדֵי מְרָה שְׁחוֹרָה וְעֵצְבוֹת מִחֲמַת יִרְאֵת זֹאת עַד שְׂמַרְחִיקוֹ מַה' יִתְבַּרַךְ עַל-יְדֵי-זֶה, כִּיְדוּעַ נִגַּע הָיָה בְּכִמָּה בְּנֵי אָדָם, כִּי

מה־שִׁהִיָּה כְּבָר הוּא וְאֲשֶׁר לְהִיּוֹת כְּבָר הִיָּה וְהָאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת-נִרְדָּף:

- תְּרַגְמוֹם יוֹנְתָן -

מֵא דַּהֲוָה מִן קַדְמַת דְּנָא הָא כְּבָר הוּא דְאֵת, וְמַה דַּעֲתִיד לְמַהוּי בְּסוּף יוֹמָיָא הָא כְּבָר הָוָה, וְלוּיֹם דִּינָא רְבָא, עֲתִיד וְיִ לְמַתְבַּע חֲשִׁיכָא וּמִסְכִּינָא מִן יְדוּהֵי דְרַשִׁיעָא דְרַדְרָף לִיה:

- רַש"י -

מַה שְׁהִיָּה כְּבָר הוּא. מַה שְׁהִיָּה מִלְּפָנָיו, כְּבָר הוּא עֲשׂוּי, וְרִאיוֹנָהוּ אוֹ שְׂמַעְנוּהוּ מֵאַחֲרִים שְׂרָאוֹהוּ, וְיֵשׁ לְנוּ לְהַעֲדִי עֲלוּי שְׂרָאוֹנָה, שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִבְּקֹשׁ אֶת הַנְּרַדְפִים. יַעֲקֹב נִרְדָּף, עֲשׂוּ רוֹדְף, "וְאֵהֵב אֶת יַעֲקֹב וְאֵת עֲשׂוּ שְׂנֵאתִי" (מִלְאֲכִי א, ב-ג). מִצְרַיִם רוֹדְפִים אֶת יִשְׂרָאֵל, מִצְרַיִם מְבַעוּ בָּיִם, וְיִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בְּיַד רְמָה: וְאֲשֶׁר. עֲתִיד לְהִיּוֹת עוֹד בְּאַחֲרוֹנָה, הוּא דְגַמַּת מַה שְׁכָּבֵר הִיָּה, כְּאֲשֶׁר בְּרִאשׁוֹנָה כֵּן בְּאַחֲרוֹנָה, אֵין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשַׁנֵּה מִדּוֹתָיו בְּעוֹלָם: וְהָאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף. לְפָרַע מִן הַרוֹדְף. לְפִיכָף מַה יִתְרוֹנוּ שֶׁל עוֹשֵׂה הַרְעָה כְּאֲשֶׁר הוּא עֹמֵל, הָרִי סוּפוֹ לְהַשְׁתַּלֵּם:

- בְּרַסְלָב -

הָאֱלֹקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף. עַל-יְדֵי שְׁנוֹתֵנִין מֵעֲשֶׂר נִצּוֹל מִשׁוֹנְאִים, כִּי הִשֵּׁם יִתְבַּרַךְ מְכַסֶּה אוֹתוֹ בְּיָדוֹ וּמְצִילוֹ, כִּי "הָאֱלֹקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף" וְאָפּלוּ צְדִיק רוֹדֵף אֶת הַרְשָׁע' (מִדְרַשׁ רַבָּה אָמַר פְּרָשָׁה כז). זֶה בַּחֲיִנַת: "וְכִצַּל יְדִי כִּפְסִיתִיד" וְכוּ' (יִשְׁעֵיהוּ נא, מז) שֶׁהִשֵּׁם יִתְבַּרַךְ מְכַסֶּה עֲלוּי בְּצַל יְדוֹ

וּמְצִילוֹ, וְכִשֶׁהֲנִרְדָּף צְדִיק שֶׁהוּא סְמוּךְ לְהִשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, אֲזִי הוּא יִתְבַּרַךְ מְצִילוֹ בְּיָדוֹ, כִּי הוּא סְמוּךְ לְהִשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, אָבָל כִּשֶׁהֲנִרְדָּף רַשָּׁע, נִמְצָא שֶׁהוּא רַחוּק מֵהִשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הִשֵּׁם יִתְבַּרַךְ מְצִילוֹ כִּי "הָאֱלֹקִים יִבְקֹשׁ" וְכוּ'. אֲזִי כִּיבְיָכֹל הִשֵּׁם יִתְבַּרַךְ מְגַדִּיל יְדוֹ וּמוֹשִׁיטָהוּ

ומחפה עליו, אף שהוא רחוק מהשם יתברך:
לקוטי מוהר"ן קמא. סימן רכא.

האלקים יבקש נרדף. אדם פשוט אינו שכיח שיכריתו אותו ואת זרעו לגמרי רחמנא לצלן. אבל במלכים גדולים ועצומים שנצחו וכבשו מלחמות רבות, עליהם דיקא נתהפך כוס התרעלה וכרתו אותם ואת זרעם לגמרי. ואם כן מי שיש לו מוח בקדקדו ימלא פיו שחוק מנצחונם, וכי זה הוא נצחון שינצח וינצח ולכסוף יהיה נכרת זרעו לגמרי על-ידי-זה רחמנא לצלן? ואפלו אם היה נשאר מלכותו לזרעו עד הנה, הלא באחרית יצטרך לתן דין וחשבון על כל טפה וטפה דם ששפך ואפלו מאמות העולם, כי אין העולם הפקר חס ושלום, ובודאי יהיה דין ומשפט גדול לעתיד אפלו על הדמים של אמות העולם שהרגו זה את זה ושפכו דמים רבים בחנם בשביל נצחון הרע שלהם. כי עתיד הקדוש-ברוך-הוא לתבע אפלו עלבון סוסים מיד רוכביהם כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, מכל שכן דמים של בני אדם. מכל שכן וכל שכן מי שעמד כנגד ישראל, ושפך דם ישראל וצער אותם מחמת

עינו הרעה ונצחנו הרע שבודאי יהיה אחריתו להכרית, כמו שכתוב "כי דרש דמים אותם זכר" וכו' (תהלים מ, יג), וכתוב "ונקיתי דמים לא נקיתי" וכו' (יואל ה, כא), וכמו-כן כל הנצחונות של הכל אפלו שבין ישראל בעצמן, כי מי שאין פונתו אל האמת בודאי אין זה נצחון כלל, מאחר שלא יצליח על-ידי-זה הנצחון לנצח, אדרבא יקבל עניש ובושה גדולה מחמת זה, ויצטרך להכניע בתכלית ההכנעה נגד המנצח ממנו בעולם הזה או בעולם הבא, כי "האלקים יבקש את נרדף". על-כן עקר הנצחון הוא נצחון נצחי, דהיינו מי שזוכה לנצח את עצמו לנצח מאותו ומדותיו הרעים, ולנצח את כל הרוצים למנעו מנקדת האמת ולהרחיקו על-ידי-זה מאביו שפשמים חס ושלום. כי מאחר שכונתו לשמים באמת, הוא מנצח תמיד איך שיהיה. כי מי שכונתו באמת לאמתו בשביל סטרא דקדשה, איך שמתנהג עמו הוא מנצח תמיד. כי כל פעולה ותנועה קטנה וגדולה שעושה בשביל הנצחון הזה, היא נשאת קומת לנצח לעולמי עד ולנצח נצחים. כי אין הקדוש-ברוך-הוא מקפח שכר כל בריה אפלו שכר שיחה נאה: לקוטי הלכות

- אורח חיים ב. ברכות הראיה וברכות פרטיות, אות ב.

{טז} ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע:

- תרגום יונתן -

ועוד חזיתי תחות שמשא בעלמא הדין, אתר בית דינא דדיני שקרא תמן יחיבון לזבאה למפק חיבא בדיניה, ואתר דמשתכח תמן גבר זכאי תמן משתכח גוברא חיבא למשלט ביה, בגין חובי דרא בישא:

- רש"י -

מקום המשפט וגו'. ראיתי ברוח הקדש, מקום לשכת הגזית בירושלים, שהיתה "מלאתי משפט" (ישעיהו א, כא) שמה ישפטו רשע, כמו שנאמר "ראשיה בשחד ישפטו" (מיכה ג, יא) וראיתי פרענותם: מקום הצדק. שער התוך, שהיה מקום התוך הלכות. שמה הרשע. שם ישבו שרסכים רב סרים גרגל שראצור רב מג (ראה וימיהו למ, ג) ונבוכדנצר וחילותיו, ודינן את ישראל ביסורים קשים ומשפטי מות: שמה הרשע. מעמו למעלה, לומר שהוא שם

דָּבַר, כְּמוֹ הַרְשָׁע, (וְהָיָה רֹאיוֹ לְגִדְדָה בְּסִגְנוֹ"ל הַרְי"ש, אֲלֵא לִפִּי שֶׁהוּא סוֹף פְּסוּקֵי נִהְפֵּד לְנִקְדָה קַמִּין גְּדוּל, וְאִף-עַל-פִּי שֶׁבְּכָל מָקוֹם לֹא מִצִּינּוֹ לוֹ עוֹד שְׁמֵת־הַפֵּד בְּאִתְנַחְתָּא וְסוֹף פְּסוּקֵי):

- בְּרִסְלָב -

מְקוֹם הַמְשַׁפֵּט שְׁמָה הַרְשָׁע וְגו'. קִימַת חֲצוֹת זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאת הַיְרָאָה לְשִׁרְשָׁה עַל-יְדֵי בְּחִינַת מְשַׁפֵּט, כִּי קִדְם חֲצוֹת אוֹמְרִים וְדוּי עַל הַחֲטָאִים, זֶה בְּחִינַת מְשַׁפֵּט שִׁשְׁפִּט אֶת עֲצָמוֹ עַל כָּל מָה שֶׁעָשָׂה, וְאַחֲרֵיכֵן מִתְאַבְּלִין עַל חֲרָבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁזָּהוּ בְּחִינַת תְּקוּן הַמְשַׁפֵּט, כִּי חֲרָבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא פָּגַם הַמְשַׁפֵּט, כִּי מְקוֹם הַמְשַׁפֵּט הָיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְכִשְׁנִחְרַב נֶאֱמַר "מְקוֹם הַמְשַׁפֵּט שְׁמָה הַרְשָׁע" כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (וְיִקְרָא רַבָּא פְּרָק ד), כִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה כְּלוּל מִכָּל הַבְּחִינּוֹת וְכוּ', כִּי שֵׁם מְקוֹם הַיְרָאָה בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם יְרָאָה שְׁלֵם (בְּרֵאשִׁית רַבָּא פְּרָק ג) וְגַם הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּא פְּרָק ד), הֵינּוּ הַעֲלָאת הַיְרָאָה לְדַעַת עַל-יְדֵי הַמְשַׁפֵּט שֶׁהָיָה שֵׁם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּלִשְׁפַת הַגּוֹזֵיט שֶׁהָיָה יוֹשְׁבֵינָם שֵׁם בֵּית דִּין הַגְּדוּל לַעֲשׂוֹת מְשַׁפֵּט לְמִטָּה לְכַפֵּל הַדִּין שֶׁל מַעֲלָה וְשֵׁם מְקוֹם הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד" וְכוּ' (דְּבָרִים יז, יא):

מְקוֹם הַמְשַׁפֵּט שְׁמָה הַרְשָׁע וְגו'. עַקֵּר הַהֲתַחֲלָה הוּא מְשַׁפֵּט, הֵינּוּ הַתְּבוּדוֹת בֵּינוֹ לְבֵינָם קוֹנוֹ וְכוּ', שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה עוֹלָה הַיְרָאָה, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַיְרָאוֹת הַנְּפוּלוֹת וְעַל-יְדֵי-זֶה זוֹכֵין לְדַעַת וְלְכָל הַבְּחִינּוֹת וְכוּ'. וְעַל-כֵּן עַל-יְדֵי שִׁפְגָמוֹ בַּמְשַׁפֵּט, עַל-יְדֵי-זֶה נִחְרַב הַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִתְבַּטְּלוּ כָּל הַבְּחִינּוֹת וְכוּ', כִּי נִתְלַבַּשׁ הַדִּין וְהַיְרָאָה בְּמַלְכוּת הַרְשָׁעָה שֶׁל כָּבֵל וְנִתְּן לָהֶם רִשׁוּת לְהַחְרִיבוֹ וְהַכֵּל עַל-יְדֵי פָּגַם הַמְשַׁפֵּט. וְזֶה שֶׁכָּתוּב, "מְקוֹם הַמְשַׁפֵּט שְׁמָה הַרְשָׁע וְכוּ" הֵינּוּ כֵּן"ל, כִּי הַרְשָׁע בָּא בְּמְקוֹם הַמְשַׁפֵּט, כִּי מִחֲמַת שְׁלֵא עָשׂוֹ מְשַׁפֵּט וּפְגָמוֹ בַּמְשַׁפֵּט, עַל-כֵּן נִתְלַבַּשׁ הַמְשַׁפֵּט בְּהַרְשָׁע נְבוּכַדְנֶצַּר וְחִבְרִיו וּבְמְקוֹם הַמְשַׁפֵּט שְׁמָה הַרְשָׁע, כִּי הוּא בָּא בְּמְקוֹם הַמְשַׁפֵּט, בְּכַח וְהַרְשָׁאָה שֶׁקָּבַל מִהַמְשַׁפֵּט כְּמוֹ הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה שֶׁהוּא בָּא בְּמְקוֹם הַתּוֹבֵעַ, כֵּן הוּא בָּא בְּמְקוֹם הַמְשַׁפֵּט, כִּי הַמְשַׁפֵּט נִתְלַבַּשׁ בּוֹ כֵּן"ל: לְקוֹטֵי

הַלְכוֹת - חוֹשֵׁן מְשַׁפֵּט א. כח וְהַרְשָׁאָה ג, אוֹת ו.

לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים א. תְּפִלִּין אוֹת ג.

אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי אֶת-הַצְּדִיק וְאֶת-הַרְשָׁע יִשְׁפֹּט הָאֱלֹהִים כִּי-עֵת לְכָל-חַפְּזֵי וְעַל כָּל-הַמַּעֲשָׂה שֵׁם:

- תְּרַגְמֵם יוֹנְתָן -

אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי, יֵת זָכָאָה וְיֵת תִּיבָא יְדִין וְיֵת בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא, אַרוּם עֲדָן מִתְעַבֵּיד לְכָל עַסְקָא, וְעַל כָּל עוֹבְדָא דְעַבְדוֹ בְּעֵלְמָא הַדִּין וְתַרְגּוֹן תַּמָּן:

- רִשְׁ"י -

אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי וְגו'. לְפִיכֵךְ אֲנִי אוֹמֵר, אֶת הַכֵּל שׁוֹפֵט הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַחַר זְמוֹן, וְאִף-עַל-פִּי שְׁמֵת־עַכְבֵּב הַדְּבָר, סוֹפוֹ לְבֹא אֶל שְׁעָתוֹ, כִּי שְׁעָה יֵשׁ לְכָל חַפְּזֵי, אִף לְפָרְעוֹנוֹת וְלַפְּקוּדַת הַדִּין יֵשׁ עַת מְתִי יְבוֹא: וְעַל כָּל הַמַּעֲשָׂה. שֶׁעָשָׂה הָאָדָם, שֵׁם יִשְׁפָּטֵהוּ כְּבוֹא עַת הַפְּקָדָה. שֵׁם. בְּאוֹתוֹ הַעַת, נִתְּן זְמוֹן לְכָל הַמַּעֲשָׂה לְהַשְׁפֵּט עָלָיו. 'אָבִי חוֹמְרֵי מִלֵּי, וְאָבִי דְרֵי חוֹשְׁבָנָא' [בְּפִתַח הַגְּדָרָה - דְּבָרִים, וּבֵינָם הַגְּרָנוֹת חֲשָׁבוֹן]:

{יח} אִמְרַתִּי אֲנִי בְּלִבִּי עַל־דְּבַרְתַּת בְּנֵי הָאָדָם לְבָרֶם הָאֱלֹהִים וְלִרְאוֹת שְׁהֵם־בְּהִמָּה הִמָּה לָהֶם:

- תרגום יונתן -

אמרתי אני בלבי, על עיסק בני אנשא דייחון עליהון מכתשין ומרעין בישיון, בגין לנפואיהון, ובגין למבנהון עבד יי, למחזי אין תיבין בתיובתא ושתביק להון ויתסון, ורשיעיא דאינון כבעירא לא תיבין, בגין בן אנון מתוכחין בהון לאבאשא להון:

- רש"י -

אמרתי אני בלבי. בראותי כל זאת: על דברת בני האדם. שאחזו להם מדת גאות, לנהג שררה ורבנות בקטנים מהם: לברם. הקדוש-ברוך-הוא, להודיעם שאין שררתם כלום, ולהראותם שהם ואף השירים והמלכים בהמה המה להם. כשאר בהמה וחייה המה לעצמם:

{יט} כִּי מִקְרָה בְּנֵי־הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהֵמָה וּמִקְרָה אֶחָד לָהֶם כְּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אֶחָד לְכֹל וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הַכֹּל הֶבֶל:

- תרגום יונתן -

ארום ארעון אנשא חיבא וארעון בעירא מסאבא, ארעון חד לכולהון, והיכמא דתמות בעירא מסאבא בן ימות דין דלא תיב בתיובתא קדם מותיה, ונשמת רוח תרויהון כחדא אתדן לכל גון, ושארות גוכרא חיבא מן בעירא מסאבא מדעם בין תרויהון, אלהין בית קבורתא, ארום כלא הכלו:

- רש"י -

כי מקרה בני האדם וגו'. הוא טעם הדבר אשר נתן הקדוש-ברוך-הוא מקרה ופגע לבני אדם, ויש מקרה ופגע לבהמה. ומקרה אחד. לשניהם נתן, כי כשם שזה מת כך זה מת: ומותר האדם מן הבהמה אין. ויתרונו והצלחתו של אדם יותר מן הבהמה אינו נראה משמת. כי הכל. נהפך להיות הכל לשוב אל העפר:

- ברסלב -

<p>אריכת הרוח, שהוא הכל פה כנ"ל, אבל "מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ" (קהלת ג, כא), כי רוח האדם, בחינת אריכת הרוח של ישראל, שהוא רוח חיים דקדושה, עולה למעלה ומקבל וממשיך רוח חיים מן הקדושה מחי החיים. ורוח הבהמה הירדת למטה, כי אריכת הרוח של הבהמה, בחינת האמות העובדי כוכבים, היא</p>	<p>ורוח אחד לכל ומותר האדם מן הבהמה אין. ישראל ועובדי כוכבים הם בחינת אדם ובהמה בידיע, כי אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם "ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הכל", כי כלם יש להם בחינת הכל, שהוא בחינת הכל פה של המשכת הרוח חיים על-ידי אנחה להשלים החסרון כי גם אומין דעלמא, שהם בחינת בהמה, יש להם גם-כן בחינת</p>
---	--

יורדת למטה לארץ, כי אין להם שום חיות, כי הם בחיים קרויים מתים, כי רוחם היא רוח סערה, שהוא רק גדול בשעתו לפי שעה קלה ולסוף מסער גופה ונשמתה וכו': לקוטי הלכות -

אורח חיים ג, פסח ג, אות י.

ומותר האדם מן הבהמה אין. העופות הם ממצעים בן דגים ובהמות, כי הדגים נבראו מן המים והבהמות מן העפר. ועל-כן אלו טעונין שחיטה ואלו אין טעונין שחיטה כלל. ועופות שנבראו מן הרקק, ממים ועפר, הם ממצעים ביניהם, ועל-כן נכשרין בסימן אחד. כי העופות הם בעלי כנפים והם בין גדר אדם, שהוא בחינת דעת, ובין גדר בהמה, שהוא בחינת בהמיות, בחינת שבעים אמות. כי "מותר האדם מן הבהמה", הוא הדבור שהוא בחינת דעת, כי הדבור תלוי בדעת פידוע, כמו שכתוב, "מפיו דעת ותבונה" (משל ב, ו). והבהמה אין לה דבור ודעה. והעוף הוא בחינת ממצע ביניהם, כי רוח שבכנפיהם, שעל-ידיה יש להם כח לעוף ולפרח הוא בחינת רוח הדבור: לקוטי הלכות - יורה

דעה א. בשר שנתעלם מן העין ב, אות ח.

ומותר האדם מן הבהמה אין. יש שני מיני אכילת הבהמיות. דהינו, שיש אדם שאוכל בתאוה גדולה כבהמה, והמאכל הוא מאכל אדם, ויש אדם שאוכל באדם אבל המאכל אינו מאכל אדם, דהינו שהניצוצות לא נתבררו כל-כך שראוי לאדם, אלא הוא מאכל בהמה. והאוכל משני המאכלים האלו בא לידי חלי הקדחת. וזה שכתוב: "הרפכת אנוש לראשנו" וכו' (תהלים סו, יב), דהינו כשאנו במדרגה קטנה שאדם גדול ממנו, שאנו אוכלים משני המאכלים הנ"ל, אזי: "באנו באש ובמים" וכו'.

(שם), הינו קר וחס, דהינו קדחת. ואפלו הרופאים אומרים גם-כן כן, שקדחת בא מן מאכל יותר. וזה בגשמיות, וברוחניות גם-כן כן. כי כשאדם הוא בבחינת דעת, אזי יש בו אהבה ויראה דקדשה. וכשנזכר חס ושלוש מבחינת דעת, אזי נזכר לאהבה ויראה הנפולה. וכשאדם אוכל אחד משני המאכלים הנ"ל הוא נזכר מבחינת דעת. כי: "מותר האדם מן הבהמה אין", הינו בחינת דעת, בחינת: "החכמה מאין תמצא" וכו' (איוב כח, יב). נמצא כשאוכל מאכלים כאלו הוא בחינת בהמה, ונזכר מבחינת דעת ונזכר באהבה ויראה הנפולה. וזה שכתוב "הרפכת אנוש לראשנו", הינו כנ"ל, אזי: "באנו באש ובמים", דהינו באהבה ויראה הנפולה: שחות

הר"ן, קמג.

ומותר האדם מן הבהמה אין. וזה בחינת התענית שמתענין ביום כפור כדי להכניע רוח הבהמיות שהוא בחינת פגם הברית, כי על-ידי התענית מכניעין רוח הבהמיות, כמו שכתב רבנו במאמר "דרשו ה'" (לקוטי מוה"ר קמא, סימן לו) ואז זוכין לבחינת אדם, כמו שכתוב, 'ויקח את האדם. מאן נטיל לה מארבע יסודין דילה דאפריש לה מתאוה דילהוין' [ויקח את האדם. מהיכן לקח אותו, מארבע יסודות שלו והפריש אותו מהתאוה שלהם] (זמר בראשית דף כז). ועל-כן אנו פורשין עצמנו ביום כפור מכל התאוות כדי להכניע רוח הבהמיות שהוא פגם הברית, שהוא כלליות כל התאוות כדי לזכות לבחינת אדם, שהוא בחינת דעת, כי יש אדם לא נקרא אלא הבר דעת. כי זה "מותר האדם מן הבהמה" ועל-ידי הדעת בחינת תקון הברית שזוכין על-ידי התענית, על-ידיה נמחלין העונות כנ"ל:

לקוטי הלכות - אורח חיים ג, יום הכפורים א, אות ד.

הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל-מָקוֹם אֶחָד הַכֹּל הָיָה מִן-הָעֶפֶר וְהַכֹּל שָׁב אֶל-הָעֶפֶר:

- תרגום יונתן -

בלא אולין לאתר חד, כל דידי ארעא אתבריא מן עפרא, וכד ימותון כולוהון עתידין למתב לעפרא:

- ברסלב -

שם הראשית והתכלית של כל הדברים ושם הכל אחד בלי הבדל, כי העפר הוא הראשית והתכלית של כל הדברים, כי "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" ושם בהעפר כל הדברים באחדות בלי הבדל, כי בהעפר בעצמו אין שום שנוי, כי העפר יש לו דמות אחת וטעם אחד במקום זה ובמקום זה, ואף-על-פי-כן צומחים ממנו דברים משנים בלי שעור, פרות מפרות שונות, וכל מיני מתכות וכל מיני בעלי חי ובני אדם למיניהם וכו' וכו', הכל היה מן העפר וכו'. נמצא, שהעפר הוא הראשית והתכלית של כל הדברים, ששם הכל אחד בלי הבדל: לקושי הלכות - יורה דעה א. סימני בהמה ותיה מהורה ד, אות כג.

הכל היה מן העפר. עקר התגלות המלכות הוא על-ידי הישות על-ידי שהוא יתברך הוציא את עולמו מאין ליש. ועקר הישות הוא הארץ שהוא עקר הגשמיות והישות וכל הדברים יוצאין ממנה, כמו שאמר קהלת "הכל היה מן העפר וכו'": לקושי הלכות - חושן משפט א. מצרנות ב, אות ב.

הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. עפר הוא בחינת ההתחלה והסוף של כל דבר, כי "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". ובהתחלה והסוף הכל אחד, כי כל הדברים שבעולם אף-על-פי שכל אחד משנה מחברו מאד במראיתו וטעמו וריחו ותבניתו, אף-על-פי-כן בראשית ותכלית הם באחדות בלי הבדל (במבאר בספר הא"ב הקדוש באות דעת סימן א), מבאר שם כי בראשית ובתכלית הם באחדות בלי הבדל וכמו שהוא בשרשם העליון ברוחניות שבראשית השתלשלותם של כל הדברים משרשם העליון שנמשכו משם ובתכליתם האחרון שצריכין כלם לחזור ולהכלל שם, ששם כלם באחדות אחד בלי הבדל כנ"ל. כן ברא ה' יתברך דגמתו בעולם הזה בגשמיות, והוא העפר הגשמי הזה שהוא תכלית הגשמיות מכל הנמצאים והנבראים והנוצרים והנעשים שבעולם, והוא בחינת סוף מעשה, וסוף מעשה במחשבה תחלה, הינו כמו שבתחלת המחשבה שהוא ההתחלה והשרש והתכלית והסוף של כל הדברים ששם הכל באחדות בלי הבדל כנ"ל. כמו-כן בסוף המעשה שהוא העפר כנ"ל,

הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר וגו'. והוא: "הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר וכו'" אל מקום אחד' דיקא שהוא הראשית והתכלית של כל דבר, שזהו בעצמו בחינת עפר, בחינת "הכל היה וכו' והכל שב אל העפר" וכו' ל. ועל-כן העפר מכלה הזהמא של כל הדברים, ששבים כלם לשם לכלה הפשע ולהתם חטאת, כי משם השתלשלות השקר שהוא עקר הרע והטמאה וכו'. ושם בעצמו נכלה השקר ונתבטל, כי שם חוזר אל האחדות שהוא בחינת אמת, כי אמת הוא אחד כמו שמבאר בהתורה אמר רבי עקיבא (לקושי מורה"ן קמא. סימן נא) וכו' ל: לקושי הלכות - יורה דעה א. סימני בהמה ותיה מהורה ד, אות כג.

כי סוף מעשה במחשבה תחלה. ושם צריך להודרך כל אחד עד שישׁוב לבחינת בטול בחינת ענוה, שהוא בחינת שׁרש העפר בקדׁשה העליונה. וכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וכלם נקראים צדיקים, כמו שכתוב, "ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" (וכו') (ישעיהו ס, כא), ועל-כן כל אחד מישראל תכף בשמת והוא שב אל העפר אזי חוזר ושׁב עמו אל העפר כל החיות של כל החפצים והמפלטלים שעסק בהם בחייו, כי הכל היה מן העפר והכל צריך לשוב אל העפר להודרך שם על-ידי האדם שעסק בהם עד שיהיו נכללין עמו במקום שיהיו נכללין: לקומו הלכות - חושן משפט. גבית חוב מהיתומים ה,

אות ג.

הכל היה מן העפר. עקר חטא אדם הראשון שהוא זקמת הנחש נאחו ביותר בהארץ בבחינת "ארורה האדמה בעבורך" (וכו') (בראשית ג, יז). ועקר התקון של חטא אדם הראשון תלוי בתקון הארץ, להוציא את האדמה מקללתה, כי הארץ הוא שׁרש כל הדברים שבעולם בבחינת "הכל היה מן העפר". וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה 'כל מי שאין לו קרקע אינו אדם' (בבמות סג). כי עקר בחינת אדם הוא כשמתקנין חטא אדם הראשון, כי על-ידי חטא אדם הראשון נפגם בחינת אדם בבחינת "אדם ביקר כל ילין נמשל בבהמות נדמו" (תהלים כט, יז), כי על-ידי-זה התגבר פח המדמה כח הבהמיות. וכל זה על-ידי שנתעלמו הגונון עלאין שהיו מאירין בפנים שהם בחינת 'צלם אלקים', כי הגונון הם בחינת המחין שהם צלם אלקים שהם עקר האדם, אבל כשנתעלמין הגונון נסתלק בחינת צלם אלקים ואינו נקרא בשם אדם. וזהו אדם ביקר כל ילין, "קיר" אלו תפלין שנקראין פאר שהוא בחינת גונון עלאין שהם בחינת פאר, כמבאר במקום אחר. ועל-ידי-זה

הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. מי שזכה להיטיב מעשיו ולקדש את עצמו בתכלית השלמות עד שבטל את גופו בחייו בתכלית בבחינת משה רבנו, הוא זכה תכף במיתתו להכלל באין סוף ולהתענג על ה' ויכלל בלו שם אשרי לו, אבל מי שלא קדש עצמו כל-כך ונשאׁר בו עדין אחיות הזהמה של הגוף, הוא צריך להתבלות בעפר ולסבל שם מה שסובל עד שיודרך לגמרי. ואז יהיה נכלל מה שיהיה נכלל ממנו במקום שצריך להכלל. וכן כל אחד לפי מדרגתו לפי עבודתו וקדשתו, כי מי שפטר בערב שבת וכו'. ועל-כן הכל צריכין לחזר אל העפר, כמו שכתוב, "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". כי שם בעפר נבחן ונצרך ונודרך כל אחד, כי עפר כלול משתי בחינות, כי הוא בחינת ענוה ושבלות, בחינת אין. כמו שכתוב, "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז). וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, מי שנעשה שכן לעפר בחייו. וגם עפר הוא תכלית הישות והנשמיות וכל הארבעה יסודות כלם כלולים בעפר, כי 'עפר מאנא דבלהו' [עפר כלי של כולם] (תקוני זכר תקון ע סב). והאדם נברא בשביל זה עפר מן האדמה כדי שיוכה לעלות ולהכלל מבחינת עפר תכלית הנשמיות והישות לבחינת בטול אל האין סוף על-ידי שיוכה לקדש ולטהר את עצמו עד שיבוא לענוה בתכלית הבטול וישים עצמו בעפר, ואז יוכה להתפשטות הנשמיות גם בחייו עד שיוכה במותו מיד להכלל באור האין סוף, ואזי תכף בשיהיה נקבר בעפר יהיה נכלל בענוה של משה, שהוא בחינת עפר, ואז יוכה לשלמותו מיד להכלל באין סוף בבחינת הסתלקות משה וכו'. אבל מי שלא זכה לזה בשלמות צריך להתבלות בעפר שהוא תכלית הישות והוא מאנא דבלהו. שהוא כולל כל הארבעה יסודות ושרשו ענוה בחינת אין,

אָדָם, כִּי כָל מֶה שֵׁיִשׁ לְהָאָדָם הוּא מְבָרַר אוֹתוֹ מִזְהֵמַת הַנְּחָשׁ, וְעָקָר הוּא לְבָרַר וּלְתַקֵּן הַקְּרָקַע, שֶׁהוּא שָׂרֵשׁ הַכֹּל וְשֵׁם עָקָר הַתְּקוּן כֵּן"ל: לְקוֹשֵׁי

הַלְכוֹת - חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט א. מִקָּח וּמִמְקָר ב, אוֹת ג.

"נִמְשַׁל בְּבִהְמוֹת נְדָמוֹ" כֵּן"ל. וְכֹל אֶחָד בְּפִי מֶה שְׂזוּכָה לְתַקֵּן בְּחֵינַת חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן עַל-יְדֵיזָה נִקְרָא בְּשֵׁם אָדָם. וְעָקָר תְּקוּן חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, שֶׁהוּא זְהֵמַת הַנְּחָשׁ, הוּא עַל-יְדֵי תְּקוּן הַקְּרָקַע כֵּן"ל, וְעַל-כֵּן מִי שֶׁאֵין לוֹ קְרָקַע אֵינּוֹ

{כא} מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לְאָרֶץ:

- תַּרְגוּם יוֹנָתָן -

מִן הוּא חֲכִימָא דִידַע אִין רוּחַ נִשְׁמָתָא דְבְנֵי אַנְשָׁא, הַסְלֵקָא הִיא לְעִילָא לְרַקִיעָא, וְרוּחַ נִשְׁמָתָא דְבְעִירָא, הַנְּחַתָּא הִיא לְרַע לְאָרְעָא:

- רַש"י -

מִי יוֹדֵעַ. כְּמוֹ "מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב" (יוֹאֵל ב, יד). מִי הוּא אֲשֶׁר מִכִּין וְנוֹתֵן לֵב, שְׂרוּחַ בְּנֵי אָדָם הִיא הָעוֹלָה לְמַעְלָה וְעוֹמֶדֶת בְּדִין, וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הִיא הַיּוֹרֶדֶת לְמַטָּה לְאָרֶץ וְאֵין לָהּ לְתַן דִּין וְחֻשְׁבוֹן. צָרִיד שְׁלֵא לְהַתְנַהֵג בְּבִהְמוֹה שְׂאִינָהּ מִקְפָּדֶת עַל מַעֲשֵׂיהָ:

- בְּרַסְלָב -

וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הִיא בְּחֵינַת חֲכָמוֹת חֲצוּנוֹת שֶׁהֵם בְּהַמְיוֹת, כְּסִילוֹת. וְעַל-יְדֵי חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן נִתְעַרְבַּ הַכֹּל, כִּי מִקְדָּם גַּם רוּחַ הַבְּהֵמָה הָיָה מְבָרָךְ בְּבְחֵינַת רוּחַ הָאָדָם פִּידוּעַ, וְעַל-כֵּן עֲכָשׁוּי אֵי אֶפְשָׁר לְאָכַל מִן הַבְּהֵמָה כִּי אִם פְּשֻׁמְבָּרִין אֵת הַחַיּוֹת הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶן, דְּהֵינּוּ פְּשֻׁמוֹצִיאִין וּמַעְלִין אֵת הַחַיּוֹת הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶן שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחֵינַת חֲכָמָה תַּתְּאָה הַנ"ל שֶׁמְחִיָּה אֵת הַכֹּל, וּמְחַזְרִין אֵת הַחַיּוֹת לְשָׂרְשׁוֹ: לְקוֹשֵׁי הַלְכוֹת - יוֹרֵה דַעַת. בִּיצִים ג,

אוֹת ג.

מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי אָדָם הָעֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת וְגו'. תְּחִי הוּא בְּבְחֵינַת פֶּחַ הַמְדוּמָה, פֶּחַ הַבְּהֵמִיּוֹת, וְעַל-כֵּן אֵי אֶפְשָׁר לָנוּ לְאָכַל בְּשַׂר תְּחִי, כִּי אִם פְּשֻׁמְבָּרִין אוֹתוֹ תַּחֲלָה מִפֶּחַ הַמְדוּמָה בְּבְחֵינַת "מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי אָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לְאָרֶץ", כִּי יֵשׁ רוּחַ הָאָדָם וְרוּחַ הַבְּהֵמָה. רוּחַ הָאָדָם הִיא בְּחֵינַת חֲכָמָה דְקַדְשָׁה הַשְּׂגוֹת אֱלֹקוֹת, בְּחֵינַת חֲכָמָה תַּתְּאָה, בְּחֵינַת מַלְכוּת הַנ"ל, שֶׁהִיא דְמוּת אָדָם פִּידוּעַ.

מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה וְגו'. חַיּוֹת כֹּל הַדְּבָרִים שֶׁבְעוֹלָם הֵם עַל-יְדֵי חֲכָמָה תַּתְּאָה [חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה] שֶׁהִיא בְּחֵינַת מַלְכוּת שֶׁמְנַהֶגֶת כֹּל הָעוֹלָם. וְלַפְעָמִים נּוֹפֵל בְּחֵינַת חֲכָמָה תַּתְּאָה, בְּחֵינַת מַלְכוּת הַנ"ל לְגַלוּת שֶׁל הָאָרְבַּע מַלְכוּיּוֹת. וְאֵז הוּא "זַעֲקַת מוֹשֵׁל בְּכִסְיָלִים" וְכו' (קְהֵלֶת ט, יז), כִּי בְּחֵינַת הַמַּלְכוּת וְהַמְמוּשָׁלָה זַעֲקַת כְּשֶׁנּוֹפֶלֶת בֵּין הַכִּסְיָלִים שֶׁהֵם הָאָרְבַּע מַלְכוּיּוֹת, וְהֵם רוֹצִים לְהַתְחַבֵּם בְּחֲכָמוֹת שְׁלָהֶם וְכו'. וְחֲכָמוֹת חֲצוּנוֹתֵיהֶם הֵם בְּחֵינַת בְּהֵמָה, כְּמִבְּאֵר בְּמִקוֹם אַחֵר (לְקוֹשֵׁי מוֹתְרָן קָפֵא. סִימֹן לוז). כִּי חֲכָמוֹת שְׁלָהֶם הֵם בְּחֵינַת כְּסִילוֹת, בְּהַמְיוֹת, כִּי "מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לְאָרֶץ", כִּי יֵשׁ רוּחַ הָאָדָם וְרוּחַ הַבְּהֵמָה. רוּחַ הָאָדָם הִיא בְּחֵינַת חֲכָמָה דְקַדְשָׁה הַשְּׂגוֹת אֱלֹקוֹת, בְּחֵינַת חֲכָמָה תַּתְּאָה, בְּחֵינַת מַלְכוּת הַנ"ל, שֶׁהִיא דְמוּת אָדָם פִּידוּעַ.

נגון" וכו' (שמואל א, טו), על-פנ ה'יה רועה. (גם מצינו באבות העולם כלם, שהיו רועי מקנה). וזה בחינת: "מכנף הארץ זמרת שמענו" וכו' (ישעיהו כד, טו), הינו שזמירות ונגונים יוצאים מכנף הארץ, כי על-ידי העשבים הגדלים בארץ נעשה נגון פנ"ל. ועל-ידי שהרועה יודע הנגון, על-ידי-זה הוא נותן כח בעשבים, ואזי יש לבהמות לאכל. וזה בחינת "הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע" וכו' (שיר-השירים ב, יב), הינו שהנצנים גדלים בארץ על-ידי הזמיר והנגון השייך להם פנ"ל. נמצא שעל-ידי הזמיר והנגון שהרועה יודע, הוא נותן כח בעשבים, ויש מרעה לבהמות. גם הנגון הוא טובה להרועה בעצמו, כי מחמת שהרועה הוא תמיד בין בהמות, היה אפשר שימשכו ויורידו את הרועה מבחינת רוח האדם לרוח הבהמיות, עד שירעה הרועה את עצמו, בבחינת: "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם" וכו' (בראשית לו, יב), ופרש רש"י: "שהלכו לרעות את עצמן". ועל-ידי הנגון נצול מזה, כי הנגון הוא התבררות הרוח, שמבררין רוח האדם מן רוח הבהמה, בבחינת: "מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה, ורוח הבהמה הידרת היא למטה", כי זהו עקר הנגון - ללקט ולברר הרוח טובה, כמבאר במקום אחר. ועל-פנ על-ידי הנגון נצול מרוח הבהמיות, כי נתברר רוח האדם מרוח הבהמה על-ידי הנגון פנ"ל: לקושי מוהר"ן תנינא. סימן סג.

רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הידרת היא למטה. וזה בחינת התענית שמתעניין ביום פפור כדי להכניע רוח הבהמיות שהוא בחינת פגם הברית, כי על-ידי התענית מכניעין רוח הבהמיות, כמו שכתב רבנו במאמר "דרשו ה'" (לקושי מוהר"ן קמא. סימן לו) ואז זוכין לבחינת אדם, כמו שכתוב, 'ויקח את האדם. מאן נטיל לה מארבע יסודין דילה דאפריש לה מתאנה דילהון' [ויקח את האדם.

שזהו גדר האדם. ורוח הבהמה הוא בחינת כח המדמה. ומחמא אדם הראשון יש תערובות בכל הדברים שבועולם ונתערב רוח האדם ברוח הבהמה. וזה עקר תקון האכילה דקדשה, לזכות לברר רוח האדם מרוח הבהמה, לברר הטוב והרע מכם המדמה. ועקר הברור על-ידי בחינת הנגון, בחינת השמחה, שעל-ידי-זה מבררין הרוח טובה, שהוא בחינת רוח האדם מן רוח רעה, מן רוח הבהמה, מן כח המדמה. וזה בחינת מה שצריכין לאכל בשמחה, כמו שכתוב "אין טוב לאדם כי אם לאכל ולשתות ולשמח ולראות טוב" וכו' (קהלת ח טו). וכמו שכתוב, "לך אכל בשמחה לחמך" וכו' (קהלת ט, ג). וכמו שכתוב, "ואכלת לפני ה' אלקיך" וכו' (דברים יד, כג) "ושמחת בכל הטוב" וכו' (דברים כב, יא) כי עקר תקון וברור האכילה הוא על-ידי השמחה שהוא בחינת נגינה, בחינת "ושמחתם בכל משלח ידכם" וכו' (דברים יב, ג), שעל-ידי-זה מבררין הרוח טובה מן הרוח נכאה, מעצבות רוח. שזהו בחינת ברור המדמה: לקושי הלכות - יורה

דעה א. מרפוז ב, אות א.

מי יודע רוח בני אדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה ונו'. דע, כי כל רועה ורועה יש לו נגון מיוחד לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם, כי כל בהמה ובהמה יש לה עשב מיוחד, שהיא צריכה לאכלו. גם אינו רועה תמיד במקום אחד. ולפי העשבים והמקום שרועה שם, כן יש לו נגון. כי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר, שזה בחינת פרק שירה, ומשירת העשבים נעשה נגון של הרועה. וזה סוד מה שכתוב: "ותלד עדה את יכל, הוא היה אבי ישב אהל ומקנה ושם אחיו יוכל, הוא היה אבי כל תפש כנור ועוגב" (בראשית ד, כ-כא). כי תכף בשהיה בעולם רועה מקנה, היה תכף בלי-זמור. ועל-פנ דוד המלך, עליו השלום, שהיה "ידע

מהיכן לקח אותו, מארבע יסודות שלו והפריש אותו מהתאווה שלהם] (והר בראשית דף כו). ועל-כן אנו פורשין עצמנו כיום כפור מכל התאוות כדי להכניע רוח הבהמיות שהוא פגם הברית, שהוא כלליות כל התאוות כדי לזכות להחיות אדם, שהוא בחינת דעת, כי שם אדם לא נקרא אלא הבר דעת, כמובא. כי זה מותר האדם מן הבהמה ועל-ידי הדעת בחינת תקון הברית שזוכין על-ידי התענית, על-ידי-זה נמחלין העונות כנ"ל. וזה בחינת "מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת הוא למטה", הינו על-ידי ששמכניעין ומורדין רוח הבהמיות למטה, דהינו פגם הברית כנ"ל שזה נעשה על-ידי התענית כנ"ל, על-ידי-זה רוח בני האדם, הינו בחינת תקון הברית שהוא בחינת רוח בני האדם, בחינת "ולא קמה עוד רוח באיש" וכו' (הושע ב, יא). העלה היא למעלה, להעלות הדעת בבחינת "כנשר יעיר קנו" וכו' (דברים לב, יא) כנ"ל. וזהו, 'מי יודע', כי על-ידי-זה זוכין לדעת כנ"ל, כי תקון הברית עולה למעלה ומרים את הדעת כנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים. יום

הכפורים א, אות ד.

מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת וגו'. כל הקרבנות בשביל לברר רוח האדם מרוח הבהמה בבחינת "מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת" וכו' וזה סוד מה שכתוב במעשה שבין המלך שנחלף (ספורי מעשיות, מעשה יא) היה ענישו ותקונו על-ידי שהלך אחרי הבהמות שנתן לו האדם הסוחר להנהיג ולרעות שנתעו אצלו שני בהמות, והלך לבקשם עד שרדף אחריהם לתוך עמק עבי היער וכו', עד שהכרח ללון שם וכו', עד שבא אליו אדם אחד ואמר לו, חדל לך לרדף אחרי העונות כי אלו אינם בהמות כלל רק שהעונות שלך מוליכין אותך

כך וכו', עין שם וזה סוד כל הקרבנות, כי כל עונות של אדם הם בחינת בהמות, בחינת רוח הבהמיות שמשם כל התאוות, שהם תאוות הבהמיות, כמו שכתוב בסוטה: 'היא עשתה מעשה בהמה' וכו' (סוטה ט), ובשביל זה צריך להביא קרבן בהמה לכפר, כי על-ידי החטא שהיה פרוץ אחר מעשה בהמה אחר רוח הבהמיות, תאות הבהמיות, על-ידי-זה נתערב רוח האדם ברוח הבהמה, שזה עקר בחינת ערוכ טוב ברע, שהוא בחינת פגם חטא עין הדעת טוב ורע שכולל כל החטאים שבעולם ועל-כן צריך להביא בהמה לקרבן ועל-ידי הקרבן מבררין רוח האדם מרוח הבהמה, שזהו סוד כל הקרבנות כלם פידוע, ועל-כן אמר לבן המלך שנחלף הנ"ל שמה שרדף אחר הבהמות, זהו העונות שלו כנ"ל, כי העונות שלו נתלכשו בבהמות וצערו אותו כל כך, כי העונות הם בחינת רוח הבהמה כנ"ל, כי באמת חלופ בן המלך בבן העבד, זהו בעצמו בחינת תערובת רוח האדם ברוח הבהמה, כי רוח הבהמה, זהו בחינת תאוות הגוף, שהוא בחינת עבד כנ"ל, שהוא בחינת בהמה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שעבדים נמשלו לבהמה, כמו שדרשו על פסוק "שבנו לכם פה עם החמור" וכו' (בראשית כב, ה), - עם הדומה לחמור' (קדושין סח) כי על-ידי העונות גורמין חס ושלו, שנתערב ונחלף רוח האדם ברוח הבהמה, בחינת בן המלך בבחינת בן העבד, שזהו בחינת היכלי התמורות שמתגברין חס ושלו על-ידי עונות האדם פידוע, ועל-כן היה ענין בן המלך שנחלף שהלך אחר תאוותיו, על-כן היה ענישו לבקש ולרדף את הבהמות וכו' כנ"ל, וזה סוד כל הקרבנות כלם, שהם בשביל לברר מהחלופ של היכלי התמורות הנ"ל לברר רוח האדם מרוח הבהמה, שהוא בחינת ברור בן המלך מבן העבד כנ"ל, ואולי זהו בחינת

שָׁהֵם הַקְּרָבָנוֹת, שְׁעַל יָדָם נִתְּבַרֵר רוּחַ הָאָדָם מֵרוּחַ הַבְּהֵמָה וּמִכְרָרִין כָּל הַמְּקוֹמוֹת שְׁלָהֶם, וְעַל-יְדֵי שְׁמוֹזְכִירֵין הַקְּרָבָנוֹת וְהַמְּקוֹמוֹת שָׁל הַזְּבָחִים נִחְשָׁב כְּאֵלֹו הַקְּרִיב אֵלֹו הַקְּרָבָנוֹת בְּאֵלֹו הַמְּקוֹמוֹת, וְעַל-יְדֵי-זֶה זֹכָה לְבָרֵר כָּל בְּחִינַת רוּחַ הָאָדָם מֵרוּחַ הַבְּהֵמָה מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁנִּפְּלֹו לְשָׁם, כִּי אִם אֵינֹו זֹכָה לְתַקֵּן עַל-יְדֵי קְרָבָנוֹת וּתְשׁוּבָה, אֵזִי צְרִיךְ לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מְקוֹמוֹת שְׁלָהֶם, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הַעֲנִשׁ שֶׁל בֶּן הַמֶּלֶךְ הַנִּזְלָל שֶׁהִיָּה צְרִיךְ לְבַקֵּשׁ אֶת הַבְּהֵמָוֹת שֶׁזֶה לֹו עֲנִשׁ עַל שְׁלֹא הִשְׁתַּדַּל לְמַצֵּא הַנְּצוּצוֹת וְרוּחַ הָאָדָם שֶׁאֵבֵד וְהַחֲלִיף בְּרוּחַ הַבְּהֵמָה, שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה הִכְרָח לְעֲנִשׁ זֶה לְבַקֵּשׁ אֶת הַבְּהֵמָוֹת, אֲבָל עַל-יְדֵי אֲמִירַת הַקְּרָבָנוֹת שֶׁאֲמָרִים אוֹתָן בְּשִׁבִיל תְּשׁוּבָה וּכְפָרָה אֵזִי עַל-יְדֵי שֶׁאֲמָרִים פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת וּמִכְרָרִין וְאֲמָרִים, אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שָׁל זְבָחִים, עַל-יְדֵי-זֶה מִכְרָרִין כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁנִּפְּלֹו וְנִתְעַרְבוּ שָׁם רוּחַ הָאָדָם וְרוּחַ הַבְּהֵמָה וּמִתְקַנְיִן וּמְעַלִּין אוֹתָם מִשָּׁם וְכַנִּזְלָל: לְקִשְׁיֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים א.

בְּרַכַּת הַשְּׁחַר ג, אוֹת כו

שְׁנֵי כְּבָשִׁים שְׁמִקְרִיבִין בְּכָל יוֹם לְתַמִּידִין שֶׁהֵם כְּנֻגַד שְׁנֵי הַבְּהֵמָוֹת שֶׁל בֶּן הַמֶּלֶךְ הַנִּזְלָל שֶׁהִלְכוּ מֵאֲצִלוֹ שֶׁהִכְרָח לְרַדֵּף אַחֲרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שָׁם בְּהַמְעֵשָׂה הַנִּזְלָל, וְכַנִּגַּד אֵלֹו הַב' בְּהֵמָוֹת צְרִיבִין לְהַבִּיא בְּכָל יוֹם שְׁנֵי בְּהֵמָוֹת לְתַמִּידִין כְּדִי לְבָרֵר וּלְתַקֵּן זֹאת וְזֶהוּ בְּחִינַת מִשְׁנַת 'אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן, שֶׁאֲמָרִים בְּכָל יוֹם, שְׁעַל-יְדֵי שְׁמִכְרָרִין מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים עַל-יְדֵי-זֶה מִכְרָרִין וּמַגְלִין רוּחַ הָאָדָם שֶׁנִּפְּלֹו וְנִתְעַרְבֵי בֵין רוּחַ הַבְּהֵמִיּוֹת, שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה הִכְרָח בֶּן הַמֶּלֶךְ הַנִּזְלָל לְבַקֵּשׁ, כִּי כָל אֶחָד כְּפִי מַה שְׁמִעַרְבֵי עַל-יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו רוּחַ הָאָדָם בְּרוּחַ הַבְּהֵמָה כְּשֶׁאֵינֹו זֹכָה לְתַקֵּן בְּחַיָּו, אֵזִי הוּא צְרִיךְ לְקַבֵּל עֲנִשׁוֹ לְהִיּוֹת נֶעַ וְנָד בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע וּלְבַקֵּשׁ הַנְּצוּצוֹת וְרוּחַ הָאָדָם שֶׁאֵבֵד וְהַפִּיל בְּתוֹךְ רוּחַ הַבְּהֵמָה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת בְּקִשְׁת הַבְּהֵמָוֹת הַנִּזְלָל עַד שֶׁמְקַבֵּל עֲנִשׁוֹ בְּשִׁלְמוֹת וְאֵזִי יִתְתַקֵּן, כִּי הַעֲנִשׁ הוּא הַתְּקוּן כְּפִידוּעַ, וּבְשִׁבִיל זֶה אֲנִי אֲמָרִים פְּרִשְׁת הַקְּרָבָנוֹת בְּכָל יוֹם בְּשִׁבִיל בְּרוּר זֶה כַּנִּזְלָל, וְזֶהוּ בְּחִינַת מִשְׁנַת אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שָׁל זְבָחִים, שְׁמִכְרָרִין הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל כָּל הַזְּבָחִים

{כב} וְרִאִיתִי כִּי אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר יִשְׂמַח הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו

כִּי-הוּא חֵלְקוֹ כִּי מִי יִבְיָאֵנוּ לְרֵאוֹת בְּמָה שִׁיְהִיָּה

אֲחֵרָיו:

- תְּרַגְּוִים יוֹנְתָן -

וְחַזִּית אַרוּם לִית טַב בְּעֵלְמָא הֲדִין מְדִיחְדִי אֲנָשׁ בְּעוֹבְדוֹי טַבִּין, וְיִיכּוֹל וְיִשְׁתִּי וְיִוְטִיב לְבִיָּה, אַרוּם הוּא חוֹלְקִיָּה טַב בְּעֵלְמָא הֲדִין לְמַקְנֵי בִיָּה עֵלְמָא דְאַתִּי, דְלֹא יִימַר אֲנָשׁ בְּלְבִיָּה, לְמָא דִּין אֲנָא מְכּוֹבִיו מְמוֹנָא לְמַעַבְד צְדָקָתָא, טַב לִי דְאִשְׁבַּקְנִיָּה לְבָרִי בְּתֵרָא, אוֹ אֲתוֹן מְנִיָּה בְּעַדְן סִיבְתִי, אַרוּם מִן הוּא דִיעֲלִנִיָּה לְמַחְזִי מַה דְעֵתִיד לְמַהוּי בְּתֵרוּהִי:

- רִשְׁ"י -

וְרִאִיתִי. בְּכָל אֱלֹהִים כִּי אֵין מוֹט. לְאָדָם: מֵאֲשֶׁר יִשְׂמַח הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו. בִּינִיעַ כְּפִיו וְיִשְׂמַח וְיִאֲכַל, וְלֹא לְתַרְחִיב כְּשֶׁאֲוֹל נִפְשׁוֹ לְחַמֵּד לְהַתְעַשֵּׂר לְתַרְבוֹת לֹא לֹו: כִּי הוּא חֵלְקוֹ. וְנִיעַ כְּפִיו הוּא הַחֲלֵק הַנֶּתֶן לֹו מִשְׁמִים, וְכוּ וְיִשְׂמַח: כִּי מִי יִבְיָאֵנוּ לְרֵאוֹת. לְאַחַר שְׁמַת: בְּמָה שִׁיְהִיָּה. לְכַנְיֹו, אִם יִצְלִיחוּ גַם הֵם בְּעֵשֶׂר שְׁאֵסֵף הוּא וְהַנִּחַי לָהֶם, אוֹ לֹא יִצְלִיחוּ:

פרק ד

{א} וּשְׁבַתִּי אֲנִי וְאָרְאָה אֶת־כָּל־הָעֲשָׂקִים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים
תַּחַת הַשָּׁמַיִם וְהִנֵּה | דְּמַעַת הָעֲשָׂקִים וְאִין לָהֶם מְנַחֵם
וּמִיַּד עֲשָׂקִיהֶם כָּח וְאִין לָהֶם מְנַחֵם:

- תרגום יונתן -

ותבית אנה וחזית ית כל אנסיין דאתעבידו לצדיקיא בעלמא הדין תחות שמשא מן יד דחקיהון, ולית דימליל להון תנחומיון, ולית דמפיקהון מן יד אנסיהון בתקוף ידא ובחילא, ולית דינחיים להון:

- רש"י -

ושבתי אני ואראה. ברוח הקדש: את כל העשקים. הנעשים עשוקים בגיהנם, במעשים: אשר נעשים תחת השמש. תחת חליפיה של התורה: והנה דמעת העשקים. בוכים על נפשותיהם העשוקות ביד מלאכי משחית ואכזרים, וכן הוא אומר "עכרי בעמק הכבא מענין ישיתוהו" (תהלים פד, ז), אלו יורדי גיהנם. ואף מקרא זה כד נדרש בספר: ומיד עשקיהם כח. עושקיהם המכריחים ותוקפים אותם ככח:

- ברסלב -

דמעת העשוקים ואין להם מנחם ומיד עושקיהם כח וגו'. מבאר בכתבי האר"ל בענין שרואין שלפעמים צדיק גדול ועובד ה' נופל מעבודתו ולפעמים נופל לעברות גמורות, רחמנא לצלן, עד שיש שנפלו מאד שנעשו רשעים גדולים מאד, רחמנא לצלן, שהחטיאו את הרבים. ומתחלה היו צדיקים גדולים כמו ירבעם בן נבט ואחר. וכיוצא בהם בשאר הדורות, וכל זה נמשך מצד גלגולי הנשמות שלפעמים נתעבר באדם נשמת אדם בליעל וכו', ועל-ידי-זה יכול פתאום, חס ושלום, להתהפך לאיש אחר, חס ושלום, וכן להפך שלפעמים נתעבר ברשע נשמה קדושה, שעל-ידי-זה מתעורר בתשובה, שזה סוד בחינת "יש הכל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמוגיע אליהם כמעשי הרשעים ויש רשעים שמוגיע עליהם כמעשה הצדיקים" וכו' (קהלת ה,

י) וכמוכא מזה בדברי רבנו ז"ל בהתורה של פסופין (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן לא) ובאמת האדם בעל בחירה והכל כפי בחירתו וכפי פסופיו וכפי אמתת התחזקותו ואמונתו בהשם יתברך וכו' וכו', כמו-כן השם יתברך מתגלגל עמו ברחמיו, כי צדיק ה' וישר משפטיו ועל-כן צריך האדם להרבות בתפלה תמיד שיוכה להנצל מלהטת החרב המתהפכת הזאת, שהוא בחינת היכלי התמורות כנ"ל שלא יתגברו חס ושלום, לעשק ולגזל ולהחליף חס ושלום מעט הטוב של נפשו שיש בו עדין, שעל זה התפלל דוד המלך עליו השלום "ערב עבדך לטוב אל יעשקני יזדים" (תהלים קיט, קכב). שלא יעשקוהו הזדים, שהם הפטרא אחרא והקלפות העושקים את הנפשות חס ושלום, בתוך הפיקלא, זה בחינת "דמעת העשוקים וכו' ומיד עושקיהם כח ואין להם מנחם" כידוע וזה בחינת "פדני מעשק אדם

נגינה, שהם בחינת שמחה כנ"ל, כי שם עקר הפגם שלו בבחינת שמחה כנ"ל, כי על זה הפגם נאמר, "כל באיה לא ישובנו ולא ישינו ארחות חיים" (משלי ב, יט), 'ארחות חיים' הוא בחינת שמחה, כמו שכתוב, "תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך" וכו' (תהלים מז, יא), וכל זה כשאינו עושה תשובה, אבל כשעושה תשובה ועוזב דרכו הרע ומחשבותיו הרעים ומתגבר בכל כחו לשבר מדת העצבות שמשם כל המחשבות רעות וכל ההרהורים רעים ומקרב את עצמו לצדיקים אמתיים ולפזרים האמתיים המשתדלים בתקנתו ויודעים איך להכניס בו שמחה, כי יש להם כח לתפס גם אותו עם תקף היגון ואנחה הנאחז בו ולהכניסו בתוך השמחה דקדשה, על-ידי זה עקר תקונו, כי עקר תקונו הוא כשיזכה שיתהפך היגון ואנחה לשמחה וכנ"ל. וזהו בחינת העשרה קפיטל תהלים שגלה רבנו זכרוננו לברכה בשביל תקון למקרה לילה, כי אלו העשרה מזמורי תהלים הם בחינת עשרה מיני נגינה כמבאר בדבריו הקדושים. ועשרה מיני נגינה, הם בחינת השמחה, בחינת התהפכות יגון ואנחה לשמחה שעל-ידי זה עקר התקון של פגם הברית כנ"ל: לקוטי הלכות -

אכן העור. פרה ורבה ואישות ג, אות ב.

העשוקים אשר נעשים תחת השמש. עקר מה שבני אדם נכשלים בענין הפרנסה בכמה מיני פגמים רחמנא לצלן, הכל רק על-ידי שאינם ממתנינים עד יבוא העת והזמן שה' יתברך ישפיע לו הפרנסה בנקל, רק הם דוחקים את השעה ועל-ידי זה הם באים לכמה פגמים במשא ומתן, עד שיש שבאים לידי גזלה ממש רחמנא לצלן. וכל זה נמשך מחמת שגופלים תחת הזמן ואינם משימים אל לב שכל הזמן של זה העולם פורח ושט כהרף עין ובאמת אין שום זמן כלל, כי עקר הזמן שגדמה שיש

ואשמרה פקודיך". (תהלים קיט, קלד) וכמו שפרש רש"י שם, "פרני מעשק אדם", מוצר הרע העושק את הבריות, שזה בחינת העושק של נשמות העשוקות בטיקלא הנ"ל, שהוא בחינת היכלי התמורות שחשודים להחליף ולקלקל, שזה בחינת בן המלך שגחלף (ספורי מעשיות, מעשה יא): לקוטי הלכות - אורח חיים א. ברכת השחר ג, אות ג.

דמעת העשוקים. כשהתעוררות מן האשה לשם שמים להחיות זרע להעמיד תולדות, נמצא, שהיגון ואנחה בעצמו נתהפך לשמחה, מאחר שהיא בעצמה, ששם אחיזת היגון ואנחה ברצונה נעשית מרובה אל הקדשה, מאחר שרצונה להעמיד תולדות לקיום העולם, שהוא בחינת שמחה, כי זיווג דמצוה לקיום העולם הוא בחינת שמחה וכו', כי ער ואונן פגמו מאד, כי השחיתו דרכם, כמו שכתוב בתורה, שזהו עוון הגדול בתורה, כי אפלו מי שהוא פרוש לגמרי מחמת גדל קדשתו הוא גם-כן פגם גדול, מאחר שאינו ממתיק היגון ואנחה הנאחז בבחינת סטרא דשמאלא, בבחינת האשה וכו', ואינו מעמיד תולדות, שהם עקר בחינת הגדלת השמחה בהשם יתברך, על-ידי שנתרבין ישראל המכירין גדלתו יתברך וכו', שזהו בחינת פגם נדב ואביהוא וכו', מפל שבן וכל שבן להפך ממש כשמשחית דרכו, ואזי אינו ממתיק היגון ואנחה, אדרבה, היגון ואנחה בעצמם מקבלים הטפה, חס ושלום, כי יגון ואנחה הם ס"ם ולילית, כמובא בפונות, והם עושקים הטפה היוצאת לבטלה, חס ושלום, ועל זה נאמר, "והנה דמעת העשוקים" וכו', ומיד עשקיהם כח ואין להם מנחם" פידוע, 'דמעת העשוקים' דיקא, כי הם מלאים דמעות, בחינת בכיה ויגון ואנחה, כי שם הם עשוקים כנ"ל. ועל-כן גדול עווננו מנשא, ועקר תקון תשובתו הוא על-ידי הצדיק האמת שיכול לעורר כל העשרה מיני

כָּלֵל וְכוּנָה"ל. נִמְצָא שֶׁעֵקֶר פְּנֵם הַגּוֹלָה נִמְשָׁךְ רַק מִחֲמַת שְׁנַפֵּל בְּיוֹתֵר תַּחַת הַזְּמַן, וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁכָּתוּב "הַעֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ". 'תַּחַת הַשָּׁמַשׁ' דִּיקָא, דְּהִינּוּ תַּחַת הַזְּמַן שֶׁשָּׁם כָּל הַעֲשׂוּקִים וְהַגּוֹלוֹת וְכוּנָה"ל. כִּי בְּאֵמַת כָּל תַּאֲוַת מְמוֹן נִמְשָׁךְ מִכִּסְיֵי לִוְיָ וְחֶסְרוֹן הַדַּעַת בְּבַחֲיִנַת "לֵב כְּסִיל לְשִׂמְאֵלוֹ" (קֹהֶלֶת י, ב) שֶׁמִּשָּׁם הַמְּמוֹן וְהַעֲשִׂירוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "בְּשִׂמְאֵלָה עֵשֶׂר" וְכוּ' (מִשְׁלֵי ג, טו), (כְּמוֹ שֶׁכְּבוֹאֵר בְּלִקוּטֵי מוֹהֲר"ן קַמְא. סִימָן סט, בְּעִנְיַן הַמֶּר אִסּוּר גּוֹלָה, עֵין שֵׁם) וְשָׁם עֵקֶר הַפְּטוּעוֹת שֶׁל הַזְּמַן שֶׁנִּגְדְּמָה שֵׁישׁ זְמַן שְׁזֵה נִמְשָׁךְ רַק מִחֶסְרוֹן הַדַּעַת כְּנ"ל: לְקוּטֵי הַלֵּכֹת - חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט ב. גּוֹלָה ד.

זְמַן הוּא רַק מִחֲמַת חֶסְרוֹן הַדַּעַת, כִּי אִם הָיָה זֹכֵה לְשִׁלְמוֹת הַדַּעַת הָיָה יוֹדֵעַ שְׂאִין שׁוּם זְמַן כָּלֵל וְכַמְבֹאֵר כָּל זֶה עַל פְּסוּק "אֲנִי הַיּוֹם יְלֹד־תֵּיד" (תְּהִלִּים ב, ז) (לִקוּטֵי מוֹהֲר"ן תַּעֲנִי, סא). וְכוּנָה"ל אִם הָיָה מִסְתַּכֵּל הַיָּטֵב עַל כְּפִי הַזְּמַן לֹא הָיָה דוֹחֵק אֶת הַשְּׁעָה, וְהָיָה מְמַתִּין תְּמִיד עַל הַפְּרִנְסָה עַד יָבֹוא עֵתוֹ וְלֹא הָיָה נִכְשֵׁל בְּשׁוּם גּוֹלָה וְעוֹלָה. וְאִפְלוּ בְּהִתֵּר לֹא הָיָה לְהוֹט וְטָרוּד כְּל-כֵּךְ בִּיגִיעוֹת וְסִכְנוֹת כְּאֵלֶּה בְּשִׁבִיל הַמְּמוֹן רַק הָיָה מְמַתִּין לִישׁוּעַת ה'. כִּי רַגַע קָלָה בְּוֹדֵאֵי בְּקַל יוֹכֵלִין לְהַמְתִּין, וְכִי שְׁהוּא בַר דַּעַת אֲמַתִּי אֲזִי כָּל הַזְּמַן שֶׁל הָעוֹלָם הוּא רַק רַגַע קָלָה, כִּי הַזְּמַן פּוֹרֵחַ מְאֹד מְאֹד, כִּי בְּאֵמַת אֵין שׁוּם זְמַן

וְשִׁבַח אֲנִי אֶת-הַמֵּתִים שֶׁכָּבַר מֵתוֹ מִן-הַחַיִּים אֲשֶׁר הָמָה חַיִּים עֲדָנָה:

- תַּרְגוּמֵי יוֹנָתָן -

וְשִׁבַחִית אֲנִי יְת שְׁכִיבֵיָא דְהָא כְּבַר מֵתוֹ, וְלֹא חֲזוּ פוֹרְעֵנוּתָא דְאֲתֵיָא בְּעֵלְמָא בְּתַר מוֹתִיָהוֹן, יְתִיר מִן חַיָּא דְאֲגוּן קִימִין בְּעֵלְמָא הַדִּין בְּעָקָא עַד כְּעַן:

- רַש"י -

שֶׁכָּבַר מֵתוֹ. עַד שֶׁלֹּא שִׁלַּט בָּהֶם יֵצֵר הָרַע הַזֶּה לְדַחוּתֵם מִן הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, כְּגוֹן אֲבוֹת הָרַאשׁוֹנִים, שֶׁלֹּא נַעֲנָה מוֹשֶׁה אֶלָּא עַל יְדֵיהֶם. וְכַגּוֹן דְּדוֹר אַבִּי, שֶׁלֹּא נַעֲנִיתִי אֲנִי כַכ"ד רַנְנוֹת עַד שֶׁאֲמַרְתִּי "זִכְרָה לַחֲסֵדֵי דְדָוִד עַבְדְּךָ" (דְּבָרֵי הַמַּיִסִּב ו, מב):

- בְּרַסְלָב -

כְּגוֹי עַל מְכוּנוֹ. וְהָאָרוֹן עוֹמֵד עַל מְקוֹמוֹ בְּבֵית קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים, שֶׁמִּשָּׁם הֵיְתָה נִמְשָׁכַת הָאָרָה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִשְׂרָשׁ נִשְׁמַתָּ שְׁבַתוֹרָה שֶׁעֲמָדָה בְּבֵית קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים עַל מְכוּנָה וְעַל מַעֲמָדָה. כִּי מִקְדָּם כְּתִיב, וְאֵהִיָּה מִתְּהַלֵּךְ מֵאֵהֵל אֵל אֵהֵל וּבְמִשְׁכַּן. וְלֹא הָיָה מְקוֹם קְבוּעַ לְהָאָרוֹן. וְעַל-כֵּן לֹא הֵיְתָה הָאָרֶת הַתּוֹרָה מְאִירָה כְּל-כֵּךְ בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת. וְעַל-כֵּן הָיָה מִתְּנַגֵּעַ דְּוִד מְאֹד לְמַצֵּא מְקוֹם לְהַבִּית-הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אִם אֲתָן שָׁנָת לְעֵינַי וְכוּ' עַד אֲמַצֵּא מְקוֹם לָהּ" (תְּהִלִּים קלב,

וְשִׁבַח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכָּבַר מֵתוֹ. זֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכְרָנוּם לְבִרְכָה גְּדוֹלִים צְדִיקִים בְּמִיתַתָן וְיוֹתֵר מִבְּחִייתָהֶם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ עַל פְּסוּק "וְשִׁבַח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכָּבַר מֵתוֹ" וְכוּ' לְעִנְיַן דְּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁבִשְׁעָה שֶׁבִקֵּשׁ שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, לְהַכְנִים הָאָרוֹן לְבֵית קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים דְּבָקוּ שְׁעָרִים זֶה בְּזֵה וְאָמַר עֲשִׂרִים וָאַרְבַּע רַנְנוֹת וְלֹא נַעֲנָה, עַד שֶׁאָמַר "זִכְרָה לַחֲסֵדֵי דְדָוִד עַבְדְּךָ" (דְּבָרֵי הַמַּיִסִּב ו, מב). כִּי עֵקֶר שְׁלֵמוֹת קֹדֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל הוּא כְּשֶׁהַבֵּית-הַמִּקְדָּשׁ

שֶׁהַבְּמִית לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל. עֵקֶר הַהֶבְמָטָה וְעֵקֶר הַמְצִיָּוָה הִיָּה בְּבַחֲיִנָּה הַנִּי"ל מִחֲמַת שְׁעַל-יַדֵּי הַרְכּוּשׁ וְהַעֲשִׂירוֹת זֹכִינ׳ לְהֵאָרֵת הַרְצוֹן שֶׁהוּא עֵקֶר הַתְּכָלִית, אֲבָל לֹא אִי אֶפְשֶׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל-יַדֵּי הַצְּדִיק הָאֲמֵת שֶׁהוּא יוֹסֵף הַצְּדִיק שְׁמַאִיר הָאָרֶה זֹאת אַחַר הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ בְּיוֹתֵר. וְעַל-כֵּן עֵסֵק מוֹשֶׁה בְּעֲצֻמוֹת יוֹסֵף אִזְ דִּיקָא בְּעַת שְׁעֵסְקוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכֹזֵת מִצְרַיִם לְקַבֵּל וּלְהַעֲלוֹת הַעֲשִׂירוֹת מִהַסְטְרָא אַחֲרָא אֶל הַקִּדְשָׁה כְּדֵי לְקַבֵּל עַל-יַדֵּיהֶּ הָאֲרֵת הַרְצוֹן שְׁנִמְשָׁךְ מִהֵאָרֵת הַדַּעַת עַל-יַדֵּי עֲצֻמוֹת יוֹסֵף הַצְּדִיק וְכַנִּי"ל: לְקוֹמֵי הַלְבוֹת - יוֹרֵה דַּעָה בִּי. פְּדִיּוֹן בְּכוֹר הַ,

אות טו.

וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שְׁכָבָר מֵתוֹ מִן הַחַיִּים. כָּל הַמְשַׁכַּת הַדַּעַת שֶׁל הַצְּדִיק הָאֲמֵת אִינוּ רַק בַּחַיּוֹ לְבַד כִּי אִם אַדְרַבָּא, שְׂאֲחַר מוֹתוֹ וְהַסֵּתֶלְקוֹתוֹ מֵאִיר דַּעַתוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּעוֹלָם, כִּי גְדוּלִים צְדִיקִים בְּמִיתָתָם יוֹתֵר מִבַּחֲיֵיהֶם. וְכַמּוֹ שְׂאִיתָא בּוֹהֵר הַקִּדּוּשׁ דְּבַתֵּר דְּאֶסְתֶּלְקוּ צְדִיקָא שְׂכִיחֵי יַתִּיר וְכוּ'. וְעַל זֶה נֵאֶמֶר "וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שְׁכָבָר מֵתוֹ מִן הַחַיִּים" וְכוּ'. כַּמּוֹ שְׂאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל "שֶׁהָרִי כָבֵד מֵתוֹ וְגוֹרְתָם וְתַקּוּנֵיהֶם מִתְקַיְמִים עַדּוֹן" (שְׁבַת ט): וְעַל-כֵּן עֵקֶר יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיָּה עַל-יַדֵּי שֶׁהַעֲלָה מוֹשֶׁה עֲצֻמוֹת יוֹסֵף, שְׁעַל-יַדֵּיהֶּ הַמְשִׁיךְ הָאֲרֵת הַדַּעַת שְׁלוֹ שֶׁהוּא בַּחֲיִנַת הָאֲרֵת הַרְצוֹן שְׁזָכָה יוֹסֵף עַל-יַדֵּי הַמְּשַׁלָּה דְקִדְשָׁה שְׁלוֹ. וְעַל-יַדֵּיהֶּ יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִתַּחַת מְמִשְׁלַת וּמַלְכוּת דְּסַטְרָא אַחֲרָא. וְעַל-כֵּן עֵסֵק מוֹשֶׁה בְּעֲצֻמוֹת יוֹסֵף דִּיקָא בְּעַת שְׁעֵסְקוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכֹזֵת מִצְרַיִם, כַּמּוֹ שְׁכַתוֹב "חֲכֵם לֵב יִקַּח מִצּוֹת" וְכוּ' (מִשְׁלֵי י), כַּמּוֹ שְׁדָרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל וּלְכַאוּרָה קִשְׁהָ, הֲלֵא גַם הַרְכּוּשׁ שֶׁהָעֵלּוּ מִמִּצְרַיִם הִיָּה מִצְוָה גְדוּלָּה, כִּי ה' יִתְבַּרֵךְ הַזּוֹהִירָם עַל זֶה מְאֹד, כַּמּוֹ שְׁכַתוֹב, דְּבַר נָא וְכוּ' וְיִשְׁאֲלוּ וְכוּ'?! אֵךְ בְּאֲמַת עֵקֶר הַמְצִיָּוָה לְהַעֲלוֹת הַעֲשִׂירוֹת מִמִּצְרַיִם כַּמּוֹ

ד-ה). וְעֵקֶר הוּא מְקוֹם הָאָרוֹן שֶׁהוּא נְקֻדַת הָאֲבָן שְׁתֵּיה שְׁמִשְׁם תִּצַּא תוֹרָה, כַּמּוֹ שְׁכַתוֹב "כִּי מִצִּיּוֹן תִּצַּא תוֹרָה" וְכוּ' (יִשְׁעִיָּהוּ ב, ג), הֵינּוּ שְׁמִשְׁם יוֹצֵאת הָאֲרֵת הַתוֹרָה מִשְׁרָשָׁה וּמְקוּמָהּ וּמְאִירָהּ בְּאוֹר גְּדוּל, עַד שְׁמַנִּיעַ הַהֵאָרָה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּכִּי שָׂרֵשׁ נִפְשׁוֹ בַּתוֹרָה וְכַנִּי"ל. וְעַל-כֵּן בְּדוּרוֹ שֶׁל דָּוִד וְשְׁלֹמֹה הָיוּ צְדִיקִים גְּדוּלִים, כַּמּוֹ שְׂאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה. מִחֲמַת שְׂאִז הֵיָּתֵה מְאִירָה הָאֲרֵת הַתוֹרָה בְּיוֹתֵר מִחֲמַת שְׁנִנֵּעַ דָּוִד עַד שְׁמַצִּיא מְקוֹם קְבוּעַ לְאָרוֹן וְכַנִּי"ל: לְקוֹמֵי הַלְבוֹת - אוֹרֵחַ חַיִּים בִּי. כְּעִידָה הַ, בְּצִיעַת הַפֶּתַח הַ,

אות לב.

וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שְׁכָבָר מֵתוֹ מִן הַחַיִּים. כָּל הַמְשַׁכַּת הַדַּעַת שֶׁל הַצְּדִיק הָאֲמֵת אִינוּ רַק בַּחַיּוֹ לְבַד כִּי אִם אַדְרַבָּא, שְׂאֲחַר מוֹתוֹ וְהַסֵּתֶלְקוֹתוֹ מֵאִיר דַּעַתוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּעוֹלָם, כִּי גְדוּלִים צְדִיקִים בְּמִיתָתָם יוֹתֵר מִבַּחֲיֵיהֶם. וְכַמּוֹ שְׂאִיתָא בּוֹהֵר הַקִּדּוּשׁ דְּבַתֵּר דְּאֶסְתֶּלְקוּ צְדִיקָא שְׂכִיחֵי יַתִּיר וְכוּ'. וְעַל זֶה נֵאֶמֶר "וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שְׁכָבָר מֵתוֹ מִן הַחַיִּים" וְכוּ'. כַּמּוֹ שְׂאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל "שֶׁהָרִי כָבֵד מֵתוֹ וְגוֹרְתָם וְתַקּוּנֵיהֶם מִתְקַיְמִים עַדּוֹן" (שְׁבַת ט): וְעַל-כֵּן עֵקֶר יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיָּה עַל-יַדֵּי שֶׁהַעֲלָה מוֹשֶׁה עֲצֻמוֹת יוֹסֵף, שְׁעַל-יַדֵּיהֶּ הַמְשִׁיךְ הָאֲרֵת הַדַּעַת שְׁלוֹ שֶׁהוּא בַּחֲיִנַת הָאֲרֵת הַרְצוֹן שְׁזָכָה יוֹסֵף עַל-יַדֵּי הַמְּשַׁלָּה דְקִדְשָׁה שְׁלוֹ. וְעַל-יַדֵּיהֶּ יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מִתַּחַת מְמִשְׁלַת וּמַלְכוּת דְּסַטְרָא אַחֲרָא. וְעַל-כֵּן עֵסֵק מוֹשֶׁה בְּעֲצֻמוֹת יוֹסֵף דִּיקָא בְּעַת שְׁעֵסְקוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכֹזֵת מִצְרַיִם, כַּמּוֹ שְׁכַתוֹב "חֲכֵם לֵב יִקַּח מִצּוֹת" וְכוּ' (מִשְׁלֵי י), כַּמּוֹ שְׁדָרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל וּלְכַאוּרָה קִשְׁהָ, הֲלֵא גַם הַרְכּוּשׁ שֶׁהָעֵלּוּ מִמִּצְרַיִם הִיָּה מִצְוָה גְדוּלָּה, כִּי ה' יִתְבַּרֵךְ הַזּוֹהִירָם עַל זֶה מְאֹד, כַּמּוֹ שְׁכַתוֹב, דְּבַר נָא וְכוּ' וְיִשְׁאֲלוּ וְכוּ'?! אֵךְ בְּאֲמַת עֵקֶר הַמְצִיָּוָה לְהַעֲלוֹת הַעֲשִׂירוֹת מִמִּצְרַיִם כַּמּוֹ

שלא הוכיחן משה אלא סמוך למיתה, ולמד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה וכו'. כדי שלא יהיה מוכיחו וחוזר ומוכיחו וכו' וכן יהושע ושמואל ודוד לא הוכיחו אלא סמוך למיתה וכו'. כי מיתת הצדיק זהו בעצמו בחינת תפלה, בבחינת דין של הבעל כח, כי המיתה בבחינת דין: לקושי הלכות - אורח חיים ג. חול המועד ה, אות יד.

בשמתפלל התפלה הזאת עד שהסמרא אחר מוכרת להקיא גם מקרבה ובמנה, אף-על-פי כן עדן היא מתגברת אחר-כך בכחה הנשאר וכו', ועל-כן עקר שלמות זאת התפלה בבחינת דין של הבעל כח הנ"ל היא רק סמוך למיתתו, ועל-כן הצדיק אינו מוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, כמו שפרש רש"י בפרשת דברים על פסוק "ויהי בארבעים שנה" וכו' (דברים א, ג).

וְטוֹב מִשְׁנִיחֵם אֶת אֲשֶׁר-עֵדֵן לֹא הָיָה אֲשֶׁר לֹא רָאָה אֶת-הַמַּעֲשֵׂה הָרָע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

- תרגום יונתן -

ושפיר מן תרויהון ית דעד כען לא הוה, ולא אתברי בעלמא, דלא חזא ית עובדא בישא דאתעביד בעלמא הדין תחות שמשא:

- רש"י -

עדן. עדן: אשר לא ראה את המעשה. ראיתי במדרש קהלת, אלו תתקע"ד דורות שקמטו להבראות ולא נבראו:

- ברסלב -

אשר לא ראה את המעשה המעשה הרע שנעשה תחת השמש. מאד מאד עמקו מחשבותיו בספורי המעשיות שספר, בפרט במעשה הנוראה הזאת של השבעה בעמלירש (ספורי מעשיות, מעשה יג) שאמר שהוא עולה על כלם. ואין שום דבור שלא יהיה בו פגנה נוראה ונשגבה וכו', עם כל זה מה שאנו יכולין למצא איזה רמז אנו מחיבין להתיגע ולמצא, כי דברים הנאמרים ברוח הקדש, בפרט במדרגה נשגבה כזאת סובלים הכל, כל דברי אמת שמוצאין בהם, כל אחד כפי דעתו: והנה בהמעשה הזאת מבאר קצת ענין התורה (לקושי מוהר"ן קפא. סימן לד) שמדברת מהתקשרות הלב אל הנקדה שבזה תלוי תקון העולמות, כי על-ידי התקשרות הלב אל הנקדה נתתקן השבירה שהיא תקון הכל. וזה בחינת המעשה הנ"ל שהלב צועק

וטוב משניהם את אשר עדן לא היה. מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא' (ערוכין יג, וכן מה שכתוב: "וטוב משניהם את אשר עדן לא היה" - הדבר תמוה: ואם-כן על מה נברא. ובודאי אין הדברים נאמרים כ"אם בעולם הזה, שכפי צרות עולם הזה והיסורין שסובלין בג"א אדם בזה העולם כל אחד ואחד, בודאי היה טוב יותר אם לא היה נברא כלל. אבל בעולם הבא בודאי טוב יותר מה שנברא, כי על-ידי-זה דיקא באין אל התכלית. וגם אפלו בעולם הזה - יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא' (אבות פרק ד):

לקושי מוהר"ן תנינא. סימן לט.

תחת השמש בחינת אכן חלנינו הוא נשא, בחינת "והוא מהלל מפשעינו" וכו' (ישעיהו נג, ה). וזה הלב צועק תמיד אל המעין בצעקות נוראות והשתוקקות עצום, כי משם חיותו כנ"ל, וגם זה ההשתוקקות והצעקה אל המעין נחשב לחלישות מחמת שהוא יותר מהמדה, אבל עקר מנוחת הלב הוא בעת שבא צפור גדול ופורש כנפיו ואז יש לו נחא מהשמש. וגם אז הלב מסתכל ומשתוקק אל המעין וכו', עין שם. וענין זה יש לרמוז על-פי מה שמבאר בהתורה "ויתן עז למלכו" (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן עח), עין שם מה שמבאר שם מעצם מעלת הדבור דקדשה שהוא עקר החיות, שזהו בחינת אלמלא כנפי ראה דנשבין על לבא הוי לבא אוקיד כל גופא' [אלמלא כנפי ראה שנושבים על הלב, היה הלב שורף את כל הגוף], מבאר שם, שלפעמים הלב בוער לה' יתברך מאד מאד, אבל הוא יותר מדאי עד שהיה אפשר לאוקיד כל גופא, אבל על-ידי דבור תורה ותפלה מקררין החמימות הזאת שלא תהיה יותר מדאי. וכן להפך, כי לפעמים חס ושלום, בוער האדם אל תאות עולם הזה כל-כך, עד שגם-כן היה אוקיד כל גופא חס ושלום, אבל על-ידי הדבור של תורה ותפלה מקרר אש הזה גם-כן. וזה בחינת אלמלא כנפי ראה דנשבין על לבא וכו'. כי כנפי ראה הם התורה והם מנשבין על הלב להצילו משני התבערות הנ"ל. וכנפי ראה, שהם דבורי התורה ותפלה שנקראין כנפים (כמו שמבאר במקום אחר), זה בחינת כנפי הצפור הגדול הנ"ל במעשה הנ"ל: לקוטי הלכות - יורה דעה ב. מלפדים ד, אות

ג.

תמיד אל המעין וכו', כי המעין הוא שרש של כל הנקודות טובות, כמו שמבאר שם בהתורה הנ"ל שהנקדה היא בחינת חכמה מעין, עין שם. ועל-כן הלב צועק תמיד אל המעין, כי עקר תקון הלב שהוא תקון כל העולם הוא על-ידי הנקדה שהיא בחינת המעין כנ"ל. וזה בחינת החלישות שיש להלב מחמת שהשמש רודפת ושורפת אותו, זה מרמז על חמימות היצר הרע והתאות שהם אהבות הנפולין שהם התרפות לב שבירת לב שהם רודפין אחר הלב הקדוש של איש הישראלי ורצין לשרפו חס ושלום, כי כל תאות וטרדות עולם הזה ובלבוליו הכל נקרא תחת השמש כמבאר בכל ספר קהלת כמה פעמים כמו שכתוב שם: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" (קהלת א, ג). ובתיב, "אשר לא ראה את המעשה הרע שנעשה תחת השמש", שמכנה כל המעשים רעים הנעשים בעולם שנעשים תחת השמש. כי כל התאות וכל המעשים רעים והבלבולים הכל הוא תחת הזמן, כי למעלה מהזמן אין שום אחיזה להמעשה הרע, ועקר הזמן הוא על-ידי השמש שהיא ראש כל כוכבי השמים אשר על ידם ה' יתברך מנהיג את הזמן, ועל-כן נקרא כל הזמן 'תחת השמש'. ושם דיקא נעשה מה שנעשה בעולם מה שנתנסה ונצטרף כל אחד אם יעמד כנגד המעשה הרע הנעשה תחת השמש. וזה הלב הקדוש והנורא הנ"ל, אף-על-פי שבאמת הוא נקי לגמרי מכל המעשה הרע הנעשה תחת השמש, כי הוא מדבר מלב קדוש ועליון, כמוכן שם, אף-על-פי-כן נוגעים בו הפגמים של רדיפת עולם הזה של שאר בני העולם, שהוא בחינת המעשה הרע הנעשה

וְרֵאִיתִי אֲנִי אֶת-כָּל-עֵמָל וְאֶת כָּל-בְּשָׂרוֹן הַמַּעֲשֶׂה
כִּי הִיא קִנְאֵת-אִישׁ מֵרַעְהוּ גַם-זֶה הֶבֶל וְרַעוֹת רוּחַ:

- תרגום יונתן -

וְחַיִּית אֲנִי ית כל טוֹרְחָא, וְית כל אוֹטְבוֹת עוֹבְדֵי דְעֵבְדִין בְּנֵי אֲנִשָּׂא, אַרוּם הִיא קִנְאָתָא דְקִנְי גְבַר
לְחַבְרִיָּה לְמַעְבַּד בְּוֹתִיָּה, דְמִקְנֵי לִיָּה לְמַעְבַּד מִבָּא בְּוֹתִיָּה, מִימְרָא דְשְׁמַיָּא יוֹטִיב לִיָּה, וְדִמְקֵי לִיָּה
לְבִישׁ לְמַעְבַּד כְּבִשְׁתִּיָּה, מִימְרָא דְשְׁמַיָּא יבֹאֵשׁ לִיָּה, וְאִף דִּין הֶבֶל לְחַיָּבָא וְתַבִּירוֹת רוּחָא:

- רש"י -

וְרֵאִיתִי אֲנִי אֶת כל עֵמָל. הֵן הַעֲבֹרוֹת, שֶׁהֵן עֵמָל בְּעֵינֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְאֶת כל בְּשָׂרוֹן הַמַּעֲשֶׂה. שְׂאִינוֹ
לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֶלָּא לְקִנְאֵת אִישׁ מֵרַעְהוּ, שְׂשֻׁנֵיהֶם הֶבֶל: כִּי הִיא קִנְאֵת אִישׁ. אֲשֶׁר הִיא קִנְאֵת אִישׁ מֵרַעְהוּ:

הַכֶּסֶל חֲבֵק אֶת-יָדָיו וְאָכַל אֶת-בְּשָׂרוֹ:

- תרגום יונתן -

שְׁמַיָּא אֲזִיל וּמְנַפִּיף ית יָדָיו בְּקוּטָא, וְלֹא צָבִי לְמַטְרַח, וּבִסְתָוָא יִיכּוֹל ית כל מַה דְאִית לִיָּה, וְאִפִּילוּ
כְּסוּ דְעַל מְשַׁד בְּשָׂרִיָּה:

- רש"י -

הַכֶּסֶל. הִרְשַׁע: חֲבֵק אֶת יָדָיו. וְאִינוֹ יָגַע וְאִינוֹ אוֹכַל אֶלָּא מִן הַגּוֹל: וְאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ. לְיוֹם הַדִּין, שְׂרוּאָה צְדִיקִים
בְּכַבּוֹד, וְהוּא גְדוֹן. כִּד נִדְרַשׁ בְּסִפְרֵי:

טוֹב מְלֹא כַף נְחַת מִמְּלֵא חֲפָנִים עֵמָל וְרַעוֹת רוּחַ:

- תרגום יונתן -

טֹב לְגַבַּר מְלֵי חוֹפְנִיָּה מִיכְלָא בְּהִנִּית גִּפְשׁ וּבְלֵא גְזִילָא וְחַטּוּפִין, מִן תְּרִין חוֹפְנִין מְלִין מִיכְלָא בְּגִזְלָא
וְחַטּוּפִין, וְעַתִּיד לְשַׁלְמָה בְּדִינָא בְּטוֹרְחָא וּבַתִּירוֹת רוּחָא:

- רש"י -

טוֹב מְלֵא כַף נְחַת. לְהִיֹּת קוֹנָה נְכֹסִים מֵעַט מִינְיָעוּ, שִׁיָּהָ בְּהֵן נְחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ: מִמְּלֵא חֲפָנִים. נְכֹסִים הִרְבָּה
בְּעַבְרָה, שֶׁהוּא עֵמָל וְעַצְבוֹת רוּחַ לְפָנֵי הַמְּקוֹם:

- בְּרַסְלָב -

טוֹב מְלֵא כַף נְחַת. אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שֵׁם עֶקֶר הָאָרֶץ אֲזִיל וּמְנַפִּיף ית יָדָיו בְּקוּטָא, וְלֹא צָבִי לְמַטְרַח, וּבִסְתָוָא יִיכּוֹל ית כל מַה דְאִית לִיָּה, וְאִפִּילוּ כְּסוּ דְעַל מְשַׁד בְּשָׂרִיָּה:
הָאָרֶץ אֲזִיל וּמְנַפִּיף ית יָדָיו בְּקוּטָא, וְלֹא צָבִי לְמַטְרַח, וּבִסְתָוָא יִיכּוֹל ית כל מַה דְאִית לִיָּה, וְאִפִּילוּ כְּסוּ דְעַל מְשַׁד בְּשָׂרִיָּה:
מְחִיבִים. וְעַל-כֵּן נִקְרְאוּ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת נְחֹלֶת יַעֲקֹב שֶׁנִּקְרְאָה יִשְׂרָאֵל עַל שֵׁם הַשֶּׁכֶל וְהַמּוֹחִין שֶׁהֵם בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל אוֹתִיּוֹת 'לִי-רֵאשׁ'
בְּיָדָע. שֶׁזֶה בְּחִינַת רֵאשִׁית. וְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שֵׁם עֶקֶר הָאָרֶץ אֲזִיל וּמְנַפִּיף ית יָדָיו בְּקוּטָא, וְלֹא צָבִי לְמַטְרַח, וּבִסְתָוָא יִיכּוֹל ית כל מַה דְאִית לִיָּה, וְאִפִּילוּ כְּסוּ דְעַל מְשַׁד בְּשָׂרִיָּה:
בְּחִינַת חַיִּוֹת בְּחִינַת חַיִּוֹת. וְהִיא גַם-כֵּן בְּחִינַת מְלָכוֹת כְּפִידָע, שֶׁמְלָכוֹת נִקְרְאוּ אֶרֶץ. וּמְלָכוֹת בְּחִינַת לְבָנָה. וְעַל-כֵּן עֶקֶר קְדוֹשׁ הַחֹדֶשׁ עַל-פִּי הָרֵאשִׁית הוּא עַל-פִּי בֵּית דִּין שְׁבַאֲרֵץ-יִשְׂרָאֵל, וְהִיא בְּחִינַת הַיָּצָר טוֹב, כִּי שֵׁם עֶקֶר כַּח. כְּמוֹכֵן

טוב מלא כף נחת. וזה בחינת "ונח מצא חן" וכו' (בראשית ו, ח), נח הוא בחינת שבת ניהא דעילאין ותתאין (ממבאר בתיקונא שבעין בסופו וכמוכא בלקושי מוה"ר קמא. סימן א). 'שזה בחינת נוי' וחי'ת הנ"ל, על-ידי-זה זוכין לחן. ועל-ידי-זה נתקבלין כל התפלות והבקשות. וזה בחינת מה שמבאר בזהר הקדוש כי עקר שלימות עלית התפלה הוא בשבת. ואז כביכל השם יתברך בעצמו מקבל תפלות ישראל (עין זהר בראשית דף כג) ועל-פני דרשו רבותינו זכרונם לברכה "טוב מלא כף נחת" זה יום השבת הינו בחינת 'בנחת נשמעים' המבאר בפנים: יקרא דשבתא א, א.

במפרשים על מאמר רבותינו זכרונם לברכה בגדרים: מקדי ונתן לך שם לב רגז בכבל הוא דכתיב. ושם עקר מקום התורה והתפלה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה 'אין תורה כתורת ארץ-ישראל'. והמתפלל בחוץ-לארץ יבון לבו כנגד ארץ-ישראל. ושם עקר החן, כי נקראת ארץ צבי מלשון צבי תפארתו שהיא בחינת חן. ועל-פני היא ת' פרסה כנגד בחינת הת' המבאר בפנים, ועין מאורי אור אות ת'. וזה בחינת "טוב מלא כף נחת" שדרשו רבותינו זכרונם לברכה על ארץ-ישראל: ומרת הארץ. לקושי קמא, א.

{ } וְשַׁבְּתִי אֲנִי וְאַרְאֶה הַבֵּל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

- תרגום יונתן -

ותבית אנא ותזית הבלו דאתגור למהוי בעלמא הדין תחות שמשא:

- רש"י -

תחת השמש. כמו תחת השמים:

{ } יֵשׁ אֶחָד וְאִין שְׁנַי גַּם בֵּין וְאֶח אִין-לוֹ וְאִין קִין לְכָל-עַמְלוֹ גַּם-עֵינָיו (קרי: עֵינוֹ) לְאֶת-שֶׁבַע עֶשֶׂר וּלְמִי | אֲנִי עָמַל וּמְחַסֵּר אֶת-נַפְשִׁי מִטּוֹבָה גַּם-זֶה הַבֵּל וְעֵינָן רַע הוּא:

- תרגום יונתן -

אית גבר יחידי ולית תנן בר מניה, אף ברא ואף אחא לית ליה למירת ית נכסוי, ולית סוף לכל טורחיה, ואף עיניה לא תיכול למשבע עותרא, ולא יומר בלביה למא דנן אנא מרח ומחסר ית נפשי מטיבותא, אקום פען ואעביד מניה צדקתא, ואחדי בעלמא הדין עם בני אנשא, ולעלמא דאתי עם צדיקיא, אף דין הבלו ונן ביש הוא:

- רש"י -

יש אחד ואין שני. יש לך אדם שעושה דבריו ביחוד: גם בן ואח אין לו. אם תלמיד חכם הוא, אינו קונה לו תלמיד שהוא כבו, ולא חבר שהוא פאח. ואם רוק הוא, אינו נושא אשה להיות לו פאח לעור, ולהוליד בן ואם סוחר הוא, אינו קונה לו שפמים, ויוצא לדרך יחידי: ואין קין לכל עמלו. יגע בגירסא. ואם סוחר הוא, עמל

בפרקמטיא: גם עיניו לא תשבע עשר. לא יהא שבע בטעמי תורה, שהרבה תורה למד אדם מתלמידיו. ולענין המזון, רודף תמיד אחר המזון: ולמי אני עמל. מאחר שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים:

- ברסלב -

האמת בכל מקום שהוא וכנ"ל: לקוטי הלכות - חושן

משפט א. עדות ד, אות ט.

עיניו לא תשבע עשר. זה בחינת חלום פרעה שבע פרות טובות, ושבע פרות רעות שהם בחינת שבע שני השבע ושבע שני הרעב. זה בחינת תאות מזון שכל מה שיש לו יותר, חסר לו יותר. וזהו מה שראה שבע פרות בריאות וטובות, דהינו בחינת שבע שני השבע, זה בחינת עשירות וכל טוב שנותן ה' יתברך להעשירים. "והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן" וכו' (בראשית מא, ג), ותבלענה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות יפות המראה והבריאות, שבע פרות הרעות הם בחינת שבע שני רעב שהוא בחינת תאות מזון שהוא רעב תמיד לכלע מזון הרבה, שהם בולעים את שבע שני השבע את כל הטוב והעשירות שנתן לו ה' יתברך, כי כל מה שיש לו עשירות יותר חסר לו יותר בבחינת 'מרבה נכסים מרבה דאגה'. ויש לו דאגות ויסוריין כאלו הוא עני ממש בבחינת ותבלענה שבע פרות הרעות וכו' ותבאנה אל קרבנה ולא נודע כי באו אל קרבנה. ומראיהן רע כאשר בתחלה, דהינו על-ידי הרע של תאות מזון שהיא בחינת שבע שני הרעב בחינת שבע פרות הרעות, על-ידי זה נבלע ונשפח כל השפע והעשירות שחננו ה' יתברך, ולא נודע אצלו העשירות כלל, והוא מלא דאגות כבתחלה, כי לעולם חסר לו, כי אין לו חצי תאותו בידו לעולם ו"עיניו לא תשבע עשר לעולם", כי תאות מזון שלו מה שמתאוה בכל פעם יותר, זה בולע את כל העשירות שלו עד אשר לא נודע כל טוב והעשירות שלו, כי נבלע ונשפח הכל על-ידי תאות מזון שלו

יש אחד ואין שני. כל דבר שבקדשה אין אומרים בפחות מעשרה, כי אלף הוא עשרה פעמים מאה. וכשיש עשרה יחד וכל אחד הוא בבחינת מאה, כי חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום בחינת אל תקרי מה אלא מאה, וכשעשרה מישראל נתקבצין יחד נכללין בבחינת אלף שהוא עשר פעמים מאה, וממשיכין האור מאלפים למאות כנ"ל, שזה עקר המשכת הקדשה. ועל-כן אין עדות בפחות משנים, כי כשהם שנים יש להם כח לחלק האלפים למאות, מאחר שהם שנים שדעתם חלוקות זה מזה, ונכללין יחד להעיד עדות אמת, על-ידי-זה יש להם כח להמשיך האור משרשם מבחינת אלפים לבחינת מאות וכנ"ל, שעל-ידי-זה עקר התגלות האמת מתוך השקר, שזהו בחינת תחית המתים, אבל כשהוא אחד אין לו כח לזה, כי אין לו כח לחלק האור למאות מחמת שהוא אחד לבד. וזה "יש אחד ואין שני" וכו' "גם זה הבל" וכו' (קהלת ד, ה) "טובים השנים מן האחד" וכו', כי אם יפלו האחד יקים" וכו' (קהלת ד, ט). כי אחד לבד הוא בבחינת אנשי יריחו שהיו בורכין את שמע שלא ברצון חכמים, שלא אמרו ברוד שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהוא בחינת העד השני שעל-ידי שניהם דיקא מחלקין אלפים למאות, ומגלין האמת מתוך השקר ומעלין הקדשה ממקומות הנפולין, בבחינת "טובים השנים" וכו' "שאם יפלו האחד יקים" וכו' (קהלת ד, י) וכנ"ל. וזהו תרי במאה, 'במאה' דיקא, כי הם ממשיכין ומחלקין האור מאלפים למאות שעל-ידי-זה יש להם נאמנות בכל דבר, כי הם מגלין

שיש לו יותר חסר לו יותר, זה בחינת פגם העינים בבחינת "וגם עינו לא תשבע עשר". ופגם העינים זה בחינת פגם ארץ-ישראל, כי עקר קדשת ארץ-ישראל נמשך מן העינים שמסתכלים על הצדיק שכלול מכל ההתפארות, שעל-ידיה נמשך קדשת ארץ-ישראל. וארץ-ישראל היא מקור הברכה, כי כל הברכות וההשפעות נמשכין מארץ-ישראל בידוע, כי ארץ-ישראל מקבלת קדשתה מהצדיק. ואצל הצדיק הם כל הברכות וההשפעות בבחינת ברכות לראש צדיק, בחינת צדיק חונן ונותן. וכשזוכה לקבל השפע של ארץ-ישראל והצדיק בשלמות בודאי אין לו שום חסרון, כי בארץ-ישראל כתיב, לא תחסר כל בה, שהשפע הנמשכת משם אין בה שום חסרון, כי שם צוה ה' את הברכה, בחינת "והריקתי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג, ט), שזהו ההפך מבחינת 'אין אדם מת וחצי תאותו בידו', דהינו שלעולם חסר לו. אבל השפע דקדשה של ארץ-ישראל היא בחינת שפע כפולה שאין בה שום חסרון בחינת ברכה עד בלי די, שיכלו שפתותיכם מלומר די שהשפע כפולה ומכפלת יותר ממה שרוצה: לקושי הלכות - אורח חיים ב. ברכת המזון ומים

אחרונים ד, אות מז.

שמתאנה בכל פעם יותר ויותר. והתקון על-ידי יוסף שהוא בחינת הצדיק שבדוד שעקר תקון תאות ממוזן על ידו. והוא נותן עצה להעשירים בעלי המזון שינצלו משיבע שני הרעב מרעבון תאות ממוזן על-ידי צדקה, שהוא עקר שבירת תאות ממוזן, כמו שכתב רבנו זכרנו לברכה (לקושי מדר"ן קמא. סימן יג). וזה בחינת 'עשה פרעה ויפקד פקידים על הארץ' שיעשה ממנים, הינו בחינת גבאי צדקה שהם ממנים לפקח על העניים. וזהו, 'וחמש' את ארץ מצרים. 'וחמש' זה בחינת צדקה ששעורה חמש, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, המכובזו אל יכובזו יותר מחמש. וזהו "והיה האכל לפקדון לארץ" וכו' (בראשית מא, לו). כי עקר פקדון ושמירת הממוזן הוא על-ידי צדקה, בבחינת אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה וכו'. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה 'מלח ממוזן חסר' (כתובות טו) וזה, "ולא תפרת הארץ ברעב" (שם), שלא תתגבר רעבון תאות ממוזן שכורתת ועוקרת את האדם חס ושלום, כמבאר בהתורה צוית צדק (לקושי מדר"ן קמא. סימן כג) כי על-ידי צדקה נצולין מתאות ממוזן כג"ל: לקושי הלכות - אורח חיים ב. ברכת המזון ומים אחרונים ד, אות יז.

וגם עינו לא תשבע עשר. תאות ממוזן, דהינו מה שאין אדם מת וחצי תאותו בידו, וכל מה

טובים השנים מן-האחד אשר יש-להם שכר {ט} טוב בעמלם:

- תרגום יונתן -

טבין תרין צדיקיא בדרא יתיר מן חדא, ואגון דמדברין במזלא ומשתמעין מליהון, דאית להון אגר טב לעלמא דאתי במורחיהון דמרחו לסוכרא ית דריהון:

- רש"י -

טובים השנים. לכל דבר: מן האחד. לפיכך יקנה לו אדם חבר וישא אשה, אשר יש להם יותר רוח בעמלם, הרבה מלאכה נעשית בשנים, שאין היחיד מתחיל בה לבדו:

- בְּרִסְלָב -

הָאָרְהָ מֵהִנְקָדָה שְׁלוֹ כִּי צְרִיכִין שִׁיְהִי שְׁנַיִם
לְפָחוֹת דִּיקָא כְּדִי שְׂוִיכְלוּ אַחֲר־כֶּךָ לְקַבֵּל דִּין מִן
דִּין, וְאַחֲר־כֶּךָ מִנְּהָ וְבֵהּ, כִּי עֵקֶר שְׁלָמוֹת הָאָרֶת
הִנְקָדָה הִיא עַל־יְדֵי שְׁלֹשׁ בְּחִינֹת. וְכִמוֹ שְׁאֲנִי
רוֹאִין בְּעֵינַי הַלְמוּד בְּפִשְׁיֹמוֹת אֲצֵל הַמְלַמֵּד
שְׂמוּכִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד, כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
וְזָרוֹנָם לְבָרְכָה שְׂאֵם יִשְׁכַּח הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם מֵעֵמִיד
לוֹ גְּרָסָתוֹ, כִּי הֵרֵב לוֹמֵד עִם הַתְּלָמִידִים וּמְאִיר
לָהֶם, וְכִשְׁהֵם שְׁנַיִם לְפָחוֹת, אֲזִי אַחֲרֵי הַלְמוּד
הֵם חוֹזְרִין בִּינֵיהֶם מֵהַשְּׁכָחוֹת מֵהֵרֵב. וְכֹל אֶחָד
מְאִיר בְּחִבְרוֹ וּמְסַבֵּיר לוֹ הַדְּבָר הַיָּטִב וּמוֹזֵכֵר כֹּל
אֶחָד אֶת חֵבְרוֹ מֵהַשְּׁכַח אִיזָה דְּבָר, וּמְקַבְּלִין
דִּין מִן דִּין, וְאֲזִי הַדְּבָר עַל בְּרִיּוֹ אֲצֵל כֹּל אֶחָד
וְאַחֲדֵי, וְאַחֲר־כֶּךָ חוֹזֵר כֹּל אֶחָד בֵּינֵנוּ לְבִינֵנוּ לְהִבִּין
הַדְּבָר יוֹתֵר, וְלִבְלֵי יִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ־כֵן בְּעִבּוּדַת
ה' בְּעֵינַי הָאָרֶת הִנְקָדָה הַנ"ל שְׁצָרִיכִין דִּיקָא
כֹּל הַשְּׁלֹשׁ בְּחִינֹת הַנ"ל, שְׂיִקְבְּלוּ תַחֲלָה בְּלָם
יַחַד מֵהִנְקָדָה הַכְּלָלִית מִצְדִּיק הַדּוֹר הָאֲמִתִּי,
וְאַחֲר־כֶּךָ דִּין מִן דִּין, וְאַחֲר־כֶּךָ מִנְּהָ וְבֵהּ עַל־יְדֵי
שְׂמֻדְבָר בֵּינֵנוּ לְבִין קוּנוֹ. וְעַל־כֵּן צְרִיכִין שִׁיְהִי
שְׁנַיִם לְפָחוֹת לְקַבֵּל מֵהֵרֵב בְּחִינַת "וַיִּקַּח אֶת
שְׁנֵי נְעָרָיו" כְּנ"ל, כְּדִי שְׂיִאִירוּ כֹּל הַשְּׁלֹשׁ נִקְדוּת
כְּנ"ל: לְקוּפֵי הַלְכוֹת - אֲוֹרַח חַיִּים ב. בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן וּמִים אַחֲרוֹנִים

ג, אוֹת ד.

מוֹכִימִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד. עֵקֶר בְּחִינַת שְׂתַפּוֹת
שְׂבִין בְּנֵי אָדָם בְּאִיזָה עֵסֶק נִמְשָׁךְ מִבְּחִינָה
שְׂכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְדַבֵּר עִם חֵבְרוֹ
בְּיֹרֵאת שְׂמַיִם, בְּבְחִינַת וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין,
שְׂזוּהוּ בְּחִינַת הָאָרֶת הַדְּעַת שֶׁל בֵּן וְתַלְמִיד. וְכֹל
הַפְּרָנְסָה וְהַעֲשִׂירוֹת נִמְשָׁךְ מִשָּׁם, כְּמוֹ שְׂמוּבָא,
שְׂהַעֲשִׂירוֹת וְהַפְּרָנְסָה נִמְשָׁךְ מֵהַמְּקִיפִים שְׂבִיבִים
הַחֲכָמָה שְׂמְאִירוֹן עַל־יְדֵי הַדְּעַת הַנ"ל. וְזוּהוּ
נִמְשָׁךְ בְּחִינַת שְׂתַפּוֹת שֶׂרֶב הַעֵסֶקִים שֶׁל מִשָּׂא
וּמַתָּן, בְּפִרְטֵי הַמִּשָּׂא וּמַתָּן הַגְּדוֹלִים נִגְמָרִים

מוֹכִימִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד. עֵקֶר הַעֲדוּת בְּשְׁנַיִם
שְׂהֵם בְּחִינַת שְׁלָמוֹת לְשׁוֹן הַקִּדְשׁ, בְּחִינַת פִּי
שְׁנַיִם. שְׂזֵה בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקִּדְשׁ, בְּחִינַת "וַיְהִי
נָא פִי שְׁנַיִם" וְכו' (מְלָכִים ב, ט), בְּחִינַת שְׁנַיִם
מְקָרָא. וְעַל־כֵּן יֵשׁ לָהֶם נְאֻמָּנוֹת שְׂמֻדְבָּרִים
אֲמֵת, כִּי שְׁלָמוֹת לְשׁוֹן הַקִּדְשׁ הִיא בְּחִינַת אֲמֵת
וְאֻמּוּנָה, אֲבָל כְּשֶׂהוּא אֶחָד לְבַד הוּא בְּבְחִינַת
תְּרַגּוּם, בְּבְחִינַת וְאַחֲדֵי תְּרַגּוּם, כִּי עֵקֶר הַקִּדְשָׁה,
דְּהֵינּוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקִּדְשׁ. הוּא בְּבְחִינַת שְׁנַיִם
מְקָרָא, בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם כְּנ"ל, שְׂזֵה בְּחִינַת
לְשׁוֹן הַקִּדְשׁ שְׂהַלְשׁוֹן שְׂהוּא הַדְּבָר מִחֵבֵר אֶל
הַקִּדְשׁ, שְׂהוּא הַחֲכָמָה בְּחִינַת רוּחַ עֲלֵאָה וְרוּחַ
תַּתְּאָה, בְּבְחִינַת הַתַּחֲבָרוֹת אֲמֵת וְאֻמּוּנָה, שְׂזֵה
עֵקֶר הַקִּדְשָׁה, וְאֲזִי אִין לְהַשְׁקֵר שְׂהוּא הַרַע שׁוּם
אֲחִיזָה, אֲבָל כְּשֶׂהוּא אֶחָד נִפְרָד וְאִין שְׁנֵי בֵּן
זוּגוֹ, אֲזִי הוּא בְּבְחִינַת אֶחָד תְּרַגּוּם, בְּחִינַת עֵץ
הַדְּעַת, כִּי כְּשֶׂבְּחִינַת הַקִּדְשָׁה יוֹרְדַת וְנִפְרַדַת
מִלְּמַעְלָה, אֲזִי מֵתְּלַבֵּשֵׁת לְמַפְּהָ וְהֵם נִאֲחֻזִין בָּהּ,
וּמִזָּה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת עֵץ הַדְּעַת שְׂהוּא מְעַרְבֵי טוֹב
וְרַע. וְזֵה בְּחִינַת "טוֹכִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד" כִּי
לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ. וְעַל־כֵּן כְּשֶׂהוּא עַד
אֶחָד אִין הָאֲמֵת בְּרוּר, כִּי כְּשֶׂהוּא אֶחָד וְאִין שְׁנֵי
יֵשׁ לָהֶם אֲחִיזָה, חֵם וְשְׁלוֹם, כְּנ"ל. וְכֵן מְצִינּוּ
שְׂאָדָם אֲסוּר לְצֵאת יַחֲדֵי בְּלִילָה, אֲבָל שְׁנַיִם
רְשָׁאִים, כִּי כְּשֶׂהֵם שְׁנַיִם הֵם נִשְׂמָרִים מֵהֵם, כִּי
אִין לָהֶם אֲחִיזָה בָּהֶם, בְּבְחִינַת "טוֹכִים הַשְּׁנַיִם"

כְּנ"ל: לְקוּפֵי הַלְכוֹת - חוּשֵׁן מִשְׁפָּט א. טוּעֵן וְנִמְשָׁן אוֹת א.

מוֹכִימִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד. זֵה בְּחִינַת מֵהַשְּׂאֲמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוֹנָם לְבָרְכָה שְׂאִין אָדָם חֲשׁוֹב רְשָׁאִי
לְצֵאת לְדָרֶךְ בְּלֹא שְׁנֵי אֲנָשִׁים, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב
בְּאַבְרָהָם "וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ" וְכו' (בְּרַאשִׁית
כב, א) כִּי הַצְּדִיק צָרִיךְ לְהֵאִיר תְּמִיד בְּחִינַת
הִנְקָדָה שְׁלוֹ בְּאֲנָשׁוֹ. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ תְּמִיד לְפָחוֹת
שִׁיְהִי עִמוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים כְּדִי שְׂוִיכְלוּ לְקַבֵּל

זה נגמרים ביותר רב העסקים, כי הכל מקבל חיות מהתורה שהוא הדעת הנ"ל, ששם צריכין להתחבר ולהשתתף שיאיר זה בזה וכו' וכנ"ל, כי דיקא על-ידי-זה נמשך הפרנסה והעשירות, כמו שהובא לעיל, שכל הפרנסה והעשירות נמשך מהמקופים שבים החכמה שנמשכין על-ידי הדעת הנ"ל וכנ"ל. ועל-כן 'מזלא דבי תרי עדיר' וכנ"ל, וזה בחינת "טובים השנים מן האחד". ופרש רש"י, טובים השנים לכל דבר מן האחד, לפיכך יקנה לו האדם חבר וישא אשה, אשר יש להן יותר רוח בעמלם. הרבה מלאכות נעשות בשנים שאין היחיד מתחיל בה לבדו, הינו כנ"ל, כי עקר קיום וישוב העולם נמשך מהדעת הנ"ל של בן ותלמיד, שלזה צריכין התחברות ושתפות דיקא, הן להוליד בנים, הן להעמיד תלמידים וחברים שיקבלו זה מזה וכו', הן לגמר איזה עסק משא ומתן גדול או מלאכה גדולה. וכמבאר בפרוש רש"י הנ"ל הרבה מלאכות נעשות בשנים וכו', הינו כנ"ל:

לקושי הלכות - חושן משפט א. שתפין, אות כו.

על-ידי שתפות דיקא, כי שרש השתפות וההתחברות שבין אנשים לגמר איזה עסק נמשך מחמת שכל אחד מישאל צריך להאיר בחברו הדעת כנ"ל, וכן חברו צריך להאיר בו הדעת כנ"ל וזה עקר ישוב קיום העולם וכו', ומה נמשך שמתחברין בני אדם לעשות משא ומתן בשתפות, ועל-ידי-זה יכולים להצליח ביותר אם יתנהגו כראוי, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'מזלא דבי תרי עדיר' [המזל של שנים עדיר] [כבא מציעא קה, א]. כי כל דבר יש לו שרש בתורה, כי עקר ההתחברות והשתפות שביניהם לגמר יחד איזה עסק הוא מחמת שבשרש החיות של כל אחד, שהוא המושכת הדעת הנ"ל, שבשביל זה נברא ונתקיים הכל, שם בהמושכת הדעת הזה צריכים דיקא להתחבר ולהשתתף יחד אחד עם חברו, ולדבר ולעסק כל אחד עם חברו בכל עת מהדעת הזה, שהוא עקר התכלית, כי צריכין להאיר ולקבל זה מזה וכו' וכנ"ל. ומשם נמשך שגם בכל המושא ומתן והעסקים מתחברים ומשתתפין יחד, ועל-ידי-

כי אם יפלו האחד יקים את-חברו ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו:

- תרגום יונתן -

ארום אלהין אין יפול חד מנהון על ערסא וישכוב מרע, חד יקים ית חבריה בצלותיה, דאלו חד דהוא זכאי בלחודוהי בדריה, בעדן דיפול על ערסיה וישכוב מרע, לית ליה בדריה חבר תנן לצלאה עלוהי, אלהין בזכותיה יקום ממרעיה:

- רש"י -

כי אם יפלו. כמשמעו. ולענין המשנה, אם תקפה עליו משנה שלו, חברו מחזירה לו. או אם יכשל ולא דקדק את אשר שמע מפי רבו, בא חברו ומעמידו על האמת: ואילו, ואוי לו:

- ברסלב -

אם יפלו האחד יקים את חברו. וזהו בחינת שתפות שמושלתפין שניהם יחד באיזה משא ומתן ופרנסה, כי 'מזלא דבי תרי עדיר' [המזל של שנים עדיר] [כבא מציעא קה, א], כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. כי מחמת שעשית המשא ומתן הוא בחינת מלחמה גדולה, וכמבאר בדברי

רַבְּנוּ וּזְכַרְנוּ לְבָרְכָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר (לקוטי מוה"ר" קמ"א. סימן רפ) עַל פְּסוּק "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה" וְכו' (דברים כא, י), שֶׁהַמִּשָּׂא וּמִתֵּן נִקְרָא מַלְחָמָה, הֵינּוּ בְנִ"ל, כִּי צָרִיכִין אֲז מַלְחָמָה גְדוּלָה לְלַחֵם עִם בְּחִינַת הַמִּטָּה עֵז וְכו', לְהוֹצִיא הַחֵיל וְהַעֲשִׂירוֹת מֵעַמְּקֵי הַקְּלָפוֹת, וְעַל-כֵּן מַחְמַת שֶׁהַמִּשָּׂא וּמִתֵּן הוּא בְּחִינַת מַלְחָמָה גְדוּלָה, עַל-כֵּן עַל-פִּי רַב כָּל הַמִּשָּׂא וּמִתֵּן וְהַמְּלָאכֹת הַגְּדוּלִים אֵינָם נַעֲשִׂים עַל-יְדֵי אָדָם אֶחָד כִּי אִם עַל-יְדֵי שְׁתַּפּוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת כַּמָּה אֲנָשִׁים שְׂמֵת-חֲבָרִין יַחַד, כִּי צָרִיכִין כַּמָּה אֲנָשִׁים שְׂמֵת-חֲבָרוֹ לְנִצַּח הַמַּלְחָמָה הַזֹּאת לְהוֹצִיא מֵהַסְּטָרָא אַחֲרָא כָּל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים עַל-יְדֵי הַמִּשָּׂא וּמִתֵּן, כִּי מִי שְׂאִינוּ זוֹכָה, לְפַעְמִים חֵס וְשְׁלוֹם נוֹפֵל לְתַאוֹת מְמוֹן עַל-יְדֵי הַמִּשָּׂא וּמִתֵּן וְאִזִּי הַסְּטָרָא אַחֲרָא בּוֹלַעַת עוֹד נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים בְּיוֹתֵר, חֵס וְשְׁלוֹם, עַל-כֵּן "טוֹבִים הַשְּׁנָיִם מִן הָאֶחָד" וְכו' (קהלת ד, ט) שְׂאֵם יִפְלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת חֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י שֶׁם שְׂמֻקְרָא זֶה נֶאֱמָר עַל מִשָּׂא וּמִתֵּן גַּם-כֵּן, שְׂטוֹבִים הַשְּׁנָיִם וְכו', הֵינּוּ בְנִ"ל: לְקוּטֵי הַלְבוּת

- חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט א. שְׁתַּפִּין ג, אוֹת ג.

אִם יִפְלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת חֲבֵרוֹ. אַף-עַל-פִּי שֶׁהָאָדָם הוּא בַעַל הַבְּחִירָה אַף-עַל-פִּי-כֵּן הָעֵקֶר הוּא תַפְּלָה וְתַחְנוּנִים לַה' יִתְבָּרַךְ עַל זֶה, כִּי עַל-יְדֵי בְּחִירָתוֹ שְׂבוּחַר בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְסֵר מִדֶּרֶךְ הָרַע, עַל-יְדֵי-זֶה מַכְנִיעַ הַקְּלָפוֹת הַבְּאִין מִשְׁבִּירַת כָּלִים וּמְבַרֵר הַטּוֹב מֵהֶם, כִּי הַבְּחִירָה הִיא בְּהַשְׁכָּל שְׂיִישׁ לֹא כַח לְבַחַר בְּטוֹב וְלִמְאֵם בָּרַע, וְשֶׁכָּל הָאָדָם אֵין לֹא כַח כִּי אִם לְהַכְנִיעַ וּלְכַמֵּל הַקְּלָפוֹת הַבְּאִין מִשְׁבִּירַת כָּלִים שְׂיִישׁ בָּהֶם כַּמָּה וְכַמָּה נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁהֵם נִיצוּצֵי הַשְׁכָּל כִּי כָּלִם בְּחֻמְכָּה אֲתַבְּרִירוֹ. אָבֵל יֵשׁ בְּלִבּוּלִים וְסֵטְרִין אַחֲרָנִין וּמִנִּיעוֹת מֵהַקְּדוּשָׁה הַבְּאִין מִבְּחִינַת חָלָל הַפְּנוּי, שְׂשֵׁם אֵין שׁוּם שְׁכָל וְחֻמְכָּה כִּי אִם אַמּוּנָה לְבַד, שֶׁהוּא בְּחִינַת

תַּפְּלָה וְתַחְנוּנִים וּנְעֻקוֹת וְשׁוּעוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּצְיָלְהוּ מֵהַקְּלָפוֹת וְהִיצֵר הָרַע הַנְּמַשֵּׁךְ מִשָּׂם, וְעַל זֶה נֶאֱמָר, בְּכָל יוֹם יִצְרוּ שָׁל אָדָם מִתְּגַבֵּר עָלָיו וְאֵלְמָלָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹזְרוֹ הִיָּה נוֹפֵל בְּיָדוֹ, כִּי מֵהִיצֵר הָרַע הַזֶּה הַנְּמַשֵּׁךְ מִחָלָל הַפְּנוּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְצִל בְּשׁוּם אַפָּן כִּי אִם עַל-יְדֵי סִיעָתָא דְשִׂמְיָא, וְעַל-כֵּן צָרִיכִין לְהַרְבּוֹת מְאֹד מְאֹד בְּתַפְּלָה וְתַחְנוּנִים לְהַנְצִל מִמֶּנּוּ, כִּי שָׂם אֵין מוֹעִיל שׁוּם שְׁכָל, אַדְרַבָּא, עַל-יְדֵי שְׁכָל וְחֻמְכָּה נִשְׁקָעִין שָׂם חֵס וְשְׁלוֹם, רַק הָעֵקֶר הוּא אַמּוּנָה שֶׁהִיא בְּחִינַת תַּפְּלָה. וּבְאַמְתָּ זֶהוּ עֵקֶר הַבְּחִירָה, דֵּהֵינּוּ מֵה שְׂכּוּפָה בְּחִירָתוֹ לְכַמֵּל שְׁכָלוֹ לְגַמְרֵי וְלִסְמֹךְ עַל אַמּוּנָה לְבַד וּלְהַרְבּוֹת בְּתַפְּלָה וְתַחְנוּנִים, כִּי הַבַּעַל דְּכָר מַעְקֵם לַב הָאָדָם כָּל-כַּף עַד שְׁגָם זֶה קָשָׁה עַל הָאָדָם, אַף-עַל-פִּי שְׂבֻבָּמַת הוּא דְּכָר קַל מְאֹד, אַף-עַל-פִּי-כֵּן הוּא מְבַלְבֵּל וּמַעְקֵם דַּעְתּוֹ כָּל-כַּף עַד שֶׁעַל-פִּי רַב עֲנִין זֶה שֶׁל תַּפְּלָה וְהַתְּבוֹדָרוֹת קָשָׁה עַל הָאָדָם יוֹתֵר מִכָּל הָעֵבּוֹדוֹת קְשׁוֹת, וְכָל זֶה מַחְמַת חֲסָרוֹן אַמּוּנָה שְׂאִין לוֹ אַמּוּנָה בְּשִׁלְמוֹת שְׂזָהוּ הָעֵקֶר וְהִיסוּד. וְעַל-כֵּן מִי שְׂזוֹכָה לְהַרְגִיל עַצְמוֹ בְּזֶה לְהַרְבּוֹת בְּתַפְּלָה וְשִׁיחָה בֵּינּוּ וּבֵין קוֹנּוֹ שְׂיִזְכְּהוּ ה' יִתְבָּרַךְ וְיַעֲזֹרְהוּ לְקַרְבּוֹ לְעֵבּוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּזֶה בַעֲצָמוֹ הוּא בַעַל הַבְּחִירָה כַּמָּה שְׂזוֹכָה לְבַחַר בְּחִיִּים אַמְתִּיִּים בְּדֶרֶךְ אַמּוּנָה וְתַפְּלָה, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב, דֶּרֶךְ אַמּוּנָה בְּחֻרְתִּי. כִּי בְּאַמְתָּ זֶה עֵקֶר הַבְּחִירָה מֵה שְׂמִסְלֵק שְׁכָלוֹ וּבּוֹחַר בְּאַמּוּנָה וְתַפְּלָה שְׂזָהוּ הָעֵקֶר וְהִיסוּד שְׁכָל הַתּוֹרָה עוֹמֵד עָלֶיהָ, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ, 'בֵּא חֲבֻקוֹק וְהַעֲמִידֵן עַל אַחַת וְצִדִּיק בְּאַמּוּנָתוֹ יִחִי' (מִכּוֹת כז, ע"א) וְכו'. וְאִזִּי בְּשִׂישׁ לֹא אַמּוּנָה שְׁלֵמָה וּמְרַבָּה בְּתַפְּלוֹת וְשִׁיחוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ שְׂיִזְכְּהוּ לְשׁוּב אֵלָיו בְּאַמְתָּ, אֲז עוֹזְרוֹ ה' יִתְבָּרַךְ שְׂיִזְכְּהוּ לְעַבֵּד אוֹתוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וּמֵאִיר עֵינָיו בְּתוֹרָתוֹ, עַד שְׂזוֹכָה לְהִבִּין בְּתוֹרָה וְעֵבּוֹדָה מֵה שְׂאֶפְשָׁר

הָאֶחָד" וְכֹו' (קהלת ד, ט) "כִּי אִם יִפְלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת חֲבֵרוֹ" וְכֹו'. כִּי תוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְלֵי וְאֶמּוּנָה, הֵם תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה וְהָאֶחָד מֵחֶזֶק וּמְקִיִּם אֶת חֲבֵרוֹ, אֲבָל הָעֵקֶד הוּא הָאֶמּוּנָה וְכֹו' ל: לְקוֹשֵׁי הַלְבוּת - חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט ב. פְּקֻדוֹן וְאַרְבָּעָה שׁוֹמְרִים ג, אֹת ט.

בְּשִׁבְלֵי אֶמּוּנָה וְשִׁבְלֵי דְקִדְשָׁה הַנְּמֻשָּׁד מֵאֶמּוּנָה, עַל-יְדֵי-זֶה מְכַנְּעִין שְׁנֵי מִיַּי הַקְּלָפוֹת הַנ"ל הַנְּמֻשָּׁכִין מִבְּחִינַת חֵלֶל הַפְּגוּי וּמִבְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלָיִם כַּנ"ל. כִּי שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד טוֹבִים לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְעַל זֶה נֹאמַר, "טוֹבִים הַשְּׁנָיִם מִן

יחם {יא} גַּם אִם-יִשְׁכְּבוּ שְׁנַיִם וְחָם לָהֶם וְלֵאחַד אֵיךְ יִחָם:

- תַּרְגּוּמֵי יוֹנָתָן -

אִף אִין דְּמַכְיִן תְּרִין גְּבַר וְאַנְתְּתִיָּה וְשְׁחִין לְהוֹן בְּסִתְוֵא, וְלִחַד אִיכְדִין יִשְׁחִן:

- רַש"י -

וְחָם לָהֶם. כְּמִשְׁמַעוֹ. וְלַעֲנִין זָכַר וְנִקְבָּה, מִתְחַמְמִים זֶה מִזֶּה וּמוֹלְדִים:

יב {יב} וְאִם-יִתְקַפּוּ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעֲמְדוּ נִגְדּוֹ וְהַחוּטֵי הַמְּשָׁלֵשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנָּתֵק:

- תַּרְגּוּמֵי יוֹנָתָן -

וְאִין יָקוּם גְּבַר רַשִׁיעָא וְתִקְיָא בְּדָרָא וְעוֹבְדוֹהִי מְקוֹלְקֵלִין וּמִסְתַּפְּקִין לֹא-יִתְאַהּ פּוֹרְעֵנוּתָא בְּעַלְמָא, קְיָמִין תְּרִין צְדִיקָא לְקַבְּלִיהּ וּמְבַטְלִין פּוֹרְעֵנוּתָא בּוֹכּוּתְהוֹן, וְכַמְּה יֵאֵין תְּלַתָּא צְדִיקָא דְאַנּוּן בְּדָרָא וְיִשְׁלָם בִּינֵיהוֹן, כְּתַבָּא דְמוֹדְלָא תְּלַת תְּלַת נִימִין, דְּלֹא בְּבַהִילוֹ מִתְנַתֵּק:

- רַש"י -

וְאִם יִתְקַפּוּ הָאֶחָד. אִם בָּאוּ לִסְטִים עָלָיו לְתַקְפוֹ, אִם שְׁנַיִם הֵם, יַעֲמְדוּ לְנִגְדּוֹ, וְכֹל שֶׁכֵּן אִם שְׁלֹשָׁה הֵם וְהַחוּטֵי הַמְּשָׁלֵשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנָּתֵק. דְּבַר אַחַר, מִי שֶׁהוּא תַלְמִיד חֶכֶם וְכֹו' וְכֹו' בְּנוֹ וְכֹו' בְּנוֹ, שׁוֹב אִין תּוֹרָה פּוֹסְקַת מוֹרְעוֹ, וְכֵן הוּא אֹמֵר "לֹא יִמוּשׁוּ מִפִּי וּמִפִּי זֶרַע זֶרַע" (ישעיהו נב, כא). דְּבַר אַחַר, חוּט הַמְּשָׁלֵשׁ בְּמִקְרָא וּבְמִשְׁנֵה וּבְדִרְךְ אֲרַץ, לֹא בְּמַהֲרָה הוּא חוֹטָא. בְּפָנִים אַחֲרַיִם נִדְרָשׁ בְּמִדְרַשׁ "יֵשׁ אֶחָד וְאִין שְׁנֵי לוֹ" אֲבָל אִין סֵדֵר כָּל הַמִּקְרָאוֹת הִלְלוּ מִתְיֹשֵׁב עֲלֵיהֶם:

- בְּרַסְלָב -

וְהַחוּטֵי הַמְּשָׁלֵשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנָּתֵק. מִחֲמַת קְלָקוּל חֲטָאֵי הַדּוֹרוֹת לֹא זְכִינוּ לְבִרּוּר הָאֲמַת לְאֻמּוֹתוֹ בְּשַׁלְמוֹת עַד שֶׁנִּפְלָה מִחֲלַקַּת גְּדוּל בִּימֵי בֵית ראשון עַל-יְדֵי יִרְבָּעָם בֶּן נֶבֶט וְחֲבֵרָיו. וּבְבִיַת שְׁנֵי עַל-יְדֵי רַבּוּי שְׁנֵאת חֲנָם וְהַמְּחַלְקַת. וְכֹל אֶחָד אֹמֵר שֶׁהָאֲמַת אֲצִלוֹ, כִּי בּוֹדְאֵי כָּל מִי שְׁחוֹלַק עַל הָאֲמַת הוּא אֹמֵר שֶׁהָאֲמַת אֲצִלוֹ. וְעַל-יְדֵי-זֶה נִחְרַב הַבַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ פְּעַמִּים. אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן כְּבַר בְּרַרוֹ הַצְּדִיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר הָאֲמַת תְּרַבָּה. וְעַקֵּר הָאֲמַת בְּשַׁלְמוֹת יְהִיָּה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, "שִׁלַּח אֹרֶךְ וְאֶמְתָּד" וְכֹו' (תהלים מג, ג). וְכַתִּיב, "נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד אֲמַת לֹא יֵשׁוּב מִמֶּנָּה" וְכֹו' (תהלים קלב, יא). וְאִין יִבְנֶה הַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי כְּנִגְדּוֹ יַעֲקֹב שֶׁהוּא

ועל-כן הנקדה של כל אחד מישראל בעצמו צריכה להאיר בשלש בחינות הנ"ל. וזה בחינת "והודעתם לבניך ולבני בניך" (שם) כנגד שלש נקודות הנ"ל, כי בשלומד בעצמו ומדבר דברי התורה בפיו ומקשרם ללבו או מאיר הנקדה מפיו ללבו מנה ובה, וכשזוכה להוליד בן מחיב ללמד עמו. ואז "טובים השנים מן האחד" וכו' (קהלת ד, ט) "שאם יפלו האחד יקים את חברו" וכו' (שם, י), כי אז מאירה הנקדה השניה שמאיר כל אחד מישראל לחברו בבחינת ומקבלין דין מן דין, כי גם הבנים נקראים אחים וחברים, כמו שכתוב "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים" וכו' (בראשית לא, מו). ופרש רש"י, לאחיו לבניו שהיו אחים נגשים אליו וכו'. וכשזוכה לבן בנו מחיב ללמד עמו. ואז "החוט המשלש לא במהרה ינתק", כי אז צריך ללמד עם בנו ועם בן בנו ואז נתגדלה נקדתו ונעשית בבחינת אור נקדת הרב. מאחר שזוכה ללמד עם שנים עם בנו ועם בן בנו, כי אז בנו בעצמו לומד עם בנו שהוא בן בנו. ולמודם שלומדים יחד הוא בבחינת אור הנקדה של החברים כנ"ל, והוא נעשה זקן ולומד עם שניהם. על-כן נקדתו בבחינת נקדת הרב שנקרא זקן זה קנה חכמה, כי הוא מאיר בשניהם בבנו ובן בנו בבחינת נקדת הרב שהוא בחינת זקן. ובנו ובן בנו מאירין זה בזה בבחינת נקדת החברים. וכל אחד לומד בעצמו ומאיר הנקדה מנה ובה. ואזי מאירין כל השלש נקודות ונתבטלין כל החרפות והשכירות, כי השלש נקודות הנ"ל הם בבחינת שלשה אבות, אברהם יצחק ויעקב. בתחלה היתה נקדת אברהם רק מנה ובה, כי הוא היה הראשון שהכיר את בוראו בשלמות והתחיל להאיר אור הנקדה בעולם, לבטל החרפות והשכירות שהתנגרו מחטא אדם הראשון, כי אברהם זכה לכהנה, בחינת אהבה הקדושה, בחינת

בחינת סוף שזה עקר שלמות האמת. כי עקר ברור והתגלות האמת בשלמות הוא בסוף. וזה בחינת "טובים השנים מן האחד" (קהלת ד, ט) וכו' "אם יפלו האחד יקים את חברו" וכו' (שם, י), "והחוט המשלש לא במהרה ינתק". כי בודאי טובים השנים מן האחד לעגן כל הדברים שבעולם, כי זה כלל גדול שכל העסקים שבעולם הכל בשביל ברור האמת שהוא עקר ברור הניצוצות. ובודאי טובים שנים מן האחד, כי אי אפשר לברר האמת על-ידי אחד לבדו, כי כבר מבאר שאמת הפשוט אין זה שלמות האמת, רק העקר לברר האמת במקום שיש לטעות באיזה סברא להפך. ועל-כן צריכים שנים דיקא, כי בכל מקום שיש שנים בודאי יש ביניהם שנוי דעות, כי דעת כל אדם משנה מחברו פידוע, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל. ועל-כן כששנים עוסקים בהלכה וזה מקשה וזה מתרץ, זה סותר וזה בונה, על-ידי זה דיקא מתבררת ההלכה בשלמות. וכמו שפרש רש"י שם במקומו, אבל יכול להיות שלא יהיה בין השנים הכרעה ולא יוכל להתברר האמת. ועל-כן "והחוט המשלש" וכו', זה עקר שלמות האמת, דהינו כשיש הכרעה אמתית בין השנים, כי עקר שלמות האמת בבחינת שלשה דיקא: לקוטי

הלכות - יורה דעה ב. שבעות ב, אות כו-כח.

והחוט המשלש לא במהרה ינתק. צריכין ללמד עם בנו ועם בן בנו, כמו שכתוב "והודעתם לבניך ולבני בניך" וכו' (דברים ד, ט) ולא עמהם לבד וכו'. אלא שחייבין להקדים אותם וכו'. כי התורה, שהיא בחינת אור הנקדה, צריכין לקבל בשלש בחינות, דהינו א. לדבר עם הצדיק לקבל ממנו נקדה הפללית, ב. לדבר עם חברו בבחינת ומקבלין דין מן דין, ג. לדבר בינו לבין קונו לקבל הנקדה מנה ובה כנ"ל. וזה ידוע שפקדשה כל בחינה ובחינה צריכה להיות כלול מכל הבחינות.

יְדִיזָה יִתְקַן הָאֱמוּנָה, וְזוֹהוּ בְּחִינַת 'כְּרִיכוּ לִי גִרְדֵי מִנָּה' וּפְרַשׁ רַש"י, חוּטִים. זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה שֶׁתְּלוּיָהּ בְּפֶה בְּחִינַת "כְּחוּט הַשְּׂנִי שֶׁפְּתוּתוֹד" וְכו' (שִׁיר־הַשִּׁירִים ד, ג), בְּחִינַת "אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ כְּפִי" (תְּהִלִּים פֶּט, ב), וְזֶה בְּחִינַת "תִּקְוַת חוּט הַשְּׂנִי" וְכו' (יְהוֹשֻׁעַ, ב, יח), כִּי אֱמוּנָה הִיא עֵקֶר הַתִּקְוָה לְנִצְחָה, בְּחִינַת "וַיִּשׂ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתֶךָ" וְכו' (דְּמִיָּהוּ לֵא, טו), כִּי אֱמוּנָה הִיא אַחֲרֵית הַיָּמִים, כְּמוֹכָא בְּדַבְּרֵי וְכוּנוֹ לְבִרְכָה בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאִזּוֹ יִזְכֶּה לְהַפְּלֵל בְּאוֹרוֹת הַשְּׁלֹשָׁה אֲבוֹת שֶׁהֵם יְסוֹד וְשֶׁרֶשׁ אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת "וְהַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתַּק", שְׂאֵז בּוֹדָאֵי לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתַּק וַיִּפֹּל מֵאֱמוּנָה, רַק יִהְיֶה חֲזָק בְּאֱמוּנָתוֹ לְנִצְחָה:
לקוטי הלכות - אורח חיים ג. שבת ג, אות יא.

וְהַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתַּק. וְאִין חֲלָא פְּחוֹת מְשֻׁלָּשׁ (מְנַחוֹת לט), כִּי עֵקֶר הַקְּשֶׁר שֶׁל הַקְּדוּשָׁה הוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת "וְהַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתַּק", וְהוּא כְּלוּל מִכָּל הַשְּׁלֹשָׁה אֲבוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁלֹשׁ רִגְלִים, וְהוּא בְּחִינַת עֲנַף עֵץ עֲבוֹת, אִין עֲבוֹת פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה. וְזֶה בְּחִינַת סְכוּת שֶׁהוּא הַרְגֵּל הַשְּׁלִישִׁי, בְּחִינַת יַעֲקֹב שְׂאֵז נוֹטְלִין אַרְבָּעָה מִיָּנִים וְאוֹגְדִין וְקוֹשְׁרִים שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין בְּיַחַד, וְשִׂזָּה בְּחִינַת שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, בְּחִינַת יַעֲקֹב כְּנ"ל, וְהֵם מְאִירִין לְהַאֲתֵרוֹג שֶׁהוּא בְּחִינַת בַּת עֵין, שְׁעַל-יְדִיזָה נִשְׁלָמִין אַרְבָּעָה מִיָּנִים, וְזֶה בְּחִינַת אַרְבַּע צִיצִית שֵׁישׁ בְּהֵם חֲלִיּוֹת וְכָל חֲלִיָּה הִיא שְׁלֹשׁ בְּרִיכוֹת וְכוּנ"ל, וְל"ט בְּרִיכוֹת וְחֲמִשָּׁה קְשָׁרִים כְּפוּלִים, שֶׁהֵם עֶשֶׂר קְשָׁרִים וְכֻלָּם בְּיַחַד הֵם עוֹלִין מ"ט כְּגוֹד מ"ט יָמֵי הָעוֹמֵר, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְלוֹי הַלְּבָנָה עַל-יְדֵי שְׁמַעְלִין וּמְקַשְׁרִין הַמָּקוֹם וְהַזְּמַן לְמַעֲלָה וְכו', שִׂזָּה בְּחִינַת צִיצִית וְכו': לקוטי הלכות - אורח חיים א. ציצית ג, אות כב.

אֲתָה כְּהֵן לְעוֹלָם. וְזֶה זָכָה עַל-יְדֵי שֶׁהִשְׁתַּדַּל כָּל יָמָיו בְּהַתְּבוֹדָדוֹת לְדַבֵּר בֵּינוּ לְבֵין קוֹנוֹ וּלְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם, שְׁעַל-יְדִיזָה זָכָה לְהֵאִיר אֹר הַתְּקִדָּה. וְעַל-יְדִיזָה זָכָה לְאַהֲבָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁשׂוּרָה אֲצֵל הַתְּקִדָּה בְּחִינַת "אֲבָרְהָם אוֹהֲבֵי" (ישעיהו מא, ח). אֲבָל בְּתַחֲלָה הִיְתָה נִקְדַּת אֲבָרְהָם בְּבְחִינַת הַתְּקִדָּה הַמְּאִירָה מִנָּה וְכֵה, כִּי הִיָּה יַחִיד בְּעוֹלָם בְּבְחִינַת "אֶחָד הִיָּה אֲבָרְהָם" וְכו' (תְּהִלָּה לג, כד), וְאַחֲרֵיכֵן כְּשִׁזְכָּה לְהוֹלִיד אֶת יִצְחָק, אִזּוֹ הִיָּה בְּחִינַת 'טוֹבִים הַשְּׂנִים' וְכוּנ"ל. וְכִשְׁהוֹלִיד יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב אִזּוֹ נִשְׁלַם הַקְּדוּשָׁה, כִּי אִזּוֹ נִמְשָׁכָה אֹר הַתְּקִדָּה בְּכָל הַשְּׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת הַנ"ל. וְעַל-כֵּן יַעֲקֹב אֲבִינוֹ קָבַל הַתְּקִדָּה בְּשְׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת הַנ"ל, כִּי קָבַלָה מֵאֲבִי אֲבִיו בְּבְחִינַת נִקְדַּת הַזְּקֵן שֶׁהוּא הַרְבֵּ שְׁבִדוֹר, וְקָבַלָה מֵאֲבִיו בְּבְחִינַת נִקְדַּת הַחֲבָרִים כְּנ"ל וְקָבַלָה מִנָּה וְכֵה: לקוטי הלכות - יורה דעה ב. מלמדים ד, אות ג.

וְהַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתַּק. הַעֲבוּ"ם בְּפֶרֶט הַחֲכָמִים בְּחֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁהֵם רְחוּקִים מֵאֱמוּנָה לְגַמְרֵי בְּפֶרֶט מֵאֱמוּנַת חֲכָמִים, וְכֵן הַחֲכָמִים בְּעִינֵיהֶם אַף-עַל-פִּי שֶׁהֵם מְבִינֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל קִלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם מְאֹד עַד שֶׁנִּתְרַחֲקוּ מֵאֱמוּנַת חֲכָמִים לְגַמְרֵי, בּוֹדָאֵי קִשָּׁה לָהֶם לְתַקֵּן שְׁבִירַת אֱמוּנַתָם מֵאַחַר שֶׁאִינֶם מֵאֱמִינִים בְּהַחֲכָמִים כְּלָל, וְכַעֲצוֹתֵיהֶם הַקְּדוּשׁוֹת. וְזֶה בְּחִינַת 'שְׁקַל פֶּסְקָא וְשֶׁדָּא לְהו', שְׁנִמְלַח חֲתִיכַת אֲכָן מְהַרְחִים וְהַשְּׁלִיךְ לְפָנֵיהֶם וְאָמַר לְהו, 'כְּרִיכוּ לִי גִרְדֵי מִנָּה', שִׁמְשִׁיכוּ חוּטִים מִמֶּנָּה לְתַפֵּר הַרְחִיִים. הִינּוּ שֶׁהַשִּׁיב שְׁנוּטְלִים אִיזָה חֲתִיכָה מְהַרְחִים הַשְּׁכוּרִים בְּעַצְמָם, וּמוֹשְׁכִין מִמֶּנָּה חוּטִים לְתַפֵּר הַרְחִיִים, דְּהִינּוּ שְׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁהָאֱמוּנַת חֲכָמִים נִשְׁבָּרָה אֲצֵלָם, נוֹטְלִים אִיזָה עֲצָה מִדְּבָרֵי אֵלוֹ הַחֲכָמִים עַצְמָם שֶׁנִּשְׁבָּרָה אֱמוּנַתָם אֲצֵלוֹ, כְּגוֹן לְגַדֵּר אִיזָהוּ גֵדֵר וְכו', וְעַל-

שְׁנֵי פְסוּקִים בְּלִבְד בְּלִי בְרוּר הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹשָׁה פְסוּקִים דִּיקָא כִּי אִם יִטְעֶה בְּזֶה חֶס וְשְׁלוֹם, יוּכַל לְצִאת לְגַמְרֵי וְכַנ"ל, וְעַל-כֵּן רְמוּזוֹ כֵּל זֶה בְּהַדִּין שֶׁל הַהֶפְסְקוֹת שְׁבִין פְּרָשָׁה לְפָרְשָׁה שְׁלֹא לְהַתְחִיל וּלְסִים שְׁנֵי פְסוּקִים סְמוּךְ לָהֶם, כִּי כָּל עֵקֶר הַהֶפְסְקוֹת שְׁבִין הַפְּרָשִׁיּוֹת הִיָּה בְּשִׁבִיל זֶה, בְּשִׁבִיל לְהַחְזִיק וּלְקַיֵּם אֶת הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין שִׁישְׂאָרוֹ עַל עַמּוּדֵם בְּבְחִינַת זְכָאָה מֵאֵן דְּעִיִּל וְנִפְיָק וְכַנ"ל: וְזֶה בְּחִינַת "הֵן כָּל אֱלֹהִים יַפְעֵל אֵל פְּעֻמִּים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר" (אִיב ג, כט) וְזֶה בְּחִינַת "יְחִינּוּ מִיּוֹמִים בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יְקִימֵנוּ וְנַחֲיָה לְפָנָיו" (הוֹשֵׁעַ ה, ב), שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה מִתְאַרְךָ עִתָּה הַגְּלוּת הַשְּׁלִישִׁי כָּל-כָּךְ, בְּשִׁבִיל לְבָרֵךְ הַמַּח הַשְּׁלִישִׁי, לְבָרֵךְ בְּחִינַת עֵין הַדַּעַת וְכו', שֶׁזֶה נַעֲשֶׂה עֲקָרוֹ עַל-יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי לְאַבּוֹת, שֶׁהַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי שְׂאֵנוּ מְקוּיִם וְהִיָּה נִבְנָה עַל יְדוֹ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֶם לְבָרְכָה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת "וְהַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתַּק" וְכְמוֹ שֶׁהוּא בְּכִלְלוּת בֵּן הוּא בְּפִרְטוּיּוֹת אֶצֶל כָּל אָדָם, שֶׁהָעֵקֶר לְבָרֵךְ הַמַּח הַשְּׁלִישִׁי כַּנ"ל, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת קְרִיאָה בַּתּוֹרָה שְׁלֹשׁ פְּעֻמִּים דִּיקָא, שֶׁזֶה אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ כִּי אִם עַל-יְדֵי כְּמַה עֲלִיּוֹת וְיִרְדוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת עִיִּל וְנִפְיָק, וְעַל-כֵּן גָּזְרוּ שְׁלֹא לְהַתְחִיל וּלְסִים פְּחוֹת מְשֻׁלָּשׁ פְּעֻמִּים סְמוּךְ לְפָרְשָׁה בְּשִׁבִיל הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין וְכַנ"ל: לְקוּטֵי הַלְבוּשׁ - אֹרַח חַיִּים א. קְרִיאַת

הַתּוֹרָה, אוֹת ו.

וְהַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ לֹא בְּמַהֲרָה יִנְתַּק, וְעִתָּה תִּרְאֶה, שֶׁזֶהוּ מְרָמוֹ בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֶם לְבָרְכָה, שְׂאֵמְרוּ שְׂאֵסוּר לְהַתְחִיל וּלְסִים פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה פְסוּקִים סְמוּךְ לְפָרְשָׁה, מִשּׁוּם הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין, רְמוּזוֹ בְּזֶה שֶׁכָּל מִי שֶׁרוּצֶה לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ בְּחִינַת קְבֻלַּת הַתּוֹרָה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת קְרִיאַת הַתּוֹרָה, שֶׁהַהֲכָרַח שִׁיקְרָא דִּיקָא לְפָחוֹת שְׁלֹשָׁה פְסוּקִים, שֶׁהָעֵקֶר לְתַקֵּן מַח הַשְּׁלִישִׁי שִׁשֵּׁם כָּל הַנְּסִיּוֹן וְהַבְּרוּר, עַל-כֵּן אֶסוּר לְהַתְחִיל וּלְסִים פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה פְסוּקִים סְמוּךְ לְפָרְשָׁה, מִשּׁוּם הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין שְׁלֹא יִטְעוּ וְכו', הֵינוּ שְׁלֹא יִטְעֶה הַנִּכְנָס לְהַתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם וְיִתְבָּרַךְ שִׁיכּוֹלִין לְכַנֵּס בַּתּוֹרָה וּלְהַתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם וְיִתְבָּרַךְ עַל-יְדֵי בְּחִינַת שְׁנֵי פְסוּקִים לְבַד בְּלִי בְרוּר מַח הַשְּׁלִישִׁי, שְׁבוּ אַחִיּוֹת עֵין הַדַּעַת, כִּי אִז חֶס וְשְׁלוֹם אִם יִטְעֶה בְּזֶה לֹא יִתְקַרֵּב לְעוֹלָם, כִּי תַכְּפֵךְ כִּשְׂעֵבֵר מַה שֶׁבְּהֲכָרַח לְעֵבֵר עָלָיו יוּכַל יִפֵּל לְגַמְרֵי, חֶס וְשְׁלוֹם, וְכֵן הַיּוֹצֵא צָרִיךְ לְזַהֵר בְּיוֹתֵר שְׁלֹא יִטְעֶה שִׁיקְרָאוֹ לְאַחֲרָיו רַק שְׁנֵי פְסוּקִים, הֵינוּ שֶׁבְּהֲכָרַח שִׁימְצֵאוּ גַם יּוֹצֵאִים, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת בְּפָנִים תָּמִיד, וּבְהֲכָרַח לְצִאת לַחוּץ קִצָּת, אֲבָל אִז צָרִיךְ לְזַהֵר בְּיוֹתֵר שְׁלֹא יִפֵּל לְגַמְרֵי, חֶס וְשְׁלוֹם, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת אֲזַהֲרַת הַבְּקִיאוֹת בְּחִינַת 'בְּקִי בְּעִיִּל בְּקִי בְּנִפְיָק' [בְּקִי בְּעִלְיָה וּבְקִי בִּירִידָה], בְּחִינַת 'זְכָאָה מֵאֵן דְּעִיִּל וְנִפְיָק' [אַשְׁרֵי חִלְקוּ שֶׁל מִי שֶׁנִּכְנָס וְיוֹצֵא], וְעַל-כֵּן צָרִיכִים לְזַהֵר שְׁלֹא לְסִים שְׁנֵי פְסוּקִים סְמוּךְ לְפָרְשָׁה, שְׁלֹא יִטְעֶה הַיּוֹצֵא שְׂאֵפְשָׁר לְהַתְקַרֵּב אֶל הַתּוֹרָה וְהָעֲבוּדָה עַל-יְדֵי בְּחִינַת

טוב ילד מספן וחקם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד:

- תרגום יונתן -

טוב הוא אברהם שהוא רביא מספן, והות ביה רוח נבואה מן קדם יי, ואשתמודע למריה במהויה בר תלת שנין, ולא צבי למפלח למטעותא, ויתר מן נמרוד רשיעא, דהוא מלכא סיב טפיש, ומן בגלל דלא צבי אברהם למפלח למטעותא רמזיה לגו אתון נורא יקידתא, ואתרחיש ליה נסא מן רבון עלמא, ושיזביה מתמן, ואפילו מן בתר הכי לא הוה מנדעא בנמרוד לאזהרא עוד, בדיל דלא למפלח למטעותא דהוה פלח מלקדמין:

- רש"י -

טוב ילד מספן וחקם. זה יצר טוב. ולמה נקרא שמו ילד, שאינו כא באדם עד י"ג שנה: מספן. שאין האיברים שומעים לו כמו ליצר הרע: חקם. שמשכיל את האדם לדרך טובה: ממלך זקן וכסיל. זה יצר הרע שהוא שליט על כל האיברים. זקן. שמשעה שנולד הילד הוא נתון בו, שנאמר "לפתח חטאת רבין" (בראשית ה, ז): וכסיל. שמתעוהו בדרך רעה. כך נדרש במדרש: אשר לא ידע להזהר עוד. שהרי הזקן ואינו מקבל תוכחה:

- ברסלב -

בכל פעם חולקים ומונעים חדשים ממש וגם נתחדשין גזרותיו, שבכל פעם גוזרים ואומרים דבורים רעים חדשים, שהם כנגד האמת, שרוצים למנע ולהפיל את האדם על-ידי זה מתורה ותפלה וכו': לקופי הלכות - אורח חיים ג, תחומין

וערוכי תחומין ג, אות יח.

טוב ילד מספן וחקם ממלך זקן וכסיל. וזה בחינת יצר טוב ויצר הרע. כי היצר טוב נקרא "מספן וחקם", בחינת מלכות, שהיא בחינת ענייה ודלה דלית לה מגרמה כלום כי אם מה שמקבלת מחכמה. ויצר הרע נקרא "מלך זקן וכסיל", בחינת מלכות דסמרא-אחרא, שאינה חפצה בחכמה ושכל, בחינת "לא יחפץ כסיל בתבונה" וכו' (משלי יח, ב) כנ"ל. וצריך כל אחד לתן כח לבחינת מלכות דקדשה להתגבר על מלכות דסמרא אחרא. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע' (ברכות ה). ועל-ידי מה נותן כח למלכות דקדשה, על-ידי התורה שהוא עוסק בכח (כמו

מספן וחקם. היצר טוב נקרא "מספן וחקם" וכו', כי ידע ענייתו ודלותו דלית לה מגרמה כלום, כי הגוף וכל תאוותיו וכו' הבל, ואפלו שכלו הטבעי הוא הבל ורעות רוח מחמת שמוערב בכחות הגשמיות והגופניות ומצפה ומיחל רק לקבל הארה מחכמה העליונה, שהוא בחינת החיות שיש בכל דבר, כדי להתקרב על-ידי זה להשם יתברך: פרפראות לחכמה. ה.

מלך זקן וכסיל. בכל ימי הגליות, שכלם מכנים בשם מצרים, בכל פעם הוא בחינת "ויקם מלך חדש" וכו' (שמות א, ז), כי בכל פעם יצרו של אדם מתגבר עליו מחדש והוא נקרא מלך, בחינת "מלך זקן וכסיל". וממנו נמשכין כל ההתנגדות והמניעות של המונעים והחולקים העומדים בכל פעם, כי לא אחד בלבד עומד עלינו לכלותנו חס ושלום, אלא שבכל דור ודור ובכל פעם עומדים עלינו בבחינת ויקם מלך חדש. חד אמר, חדש ממש. וחד אמר, שנתחדשו גזרותיו. ושניהם אמת. שעומדים

שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָה, שֵׁם: 'לְעוֹלָם יִרְגִּיזוּ וְכוּ', אִי אֲזִיל - מוּמָב, וְאִם לֹא - יַעֲסַק בַּתּוֹרָה).
 וְכִמוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָה: 'אִם פָּגַע בְּךָ מַגֵּיל זֶה, מִשְׁכַּחְו לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ' (קדוּשׁוֹן ל). כִּי
 עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה נֹתֵן כַּח לְמַלְכוּת דְּקַדְשָׁה: לְקוֹשֵׁי
 מוֹהַר"ן קָמַא. סִימָן א.

מִלֶּךְ זָקֵן וְכֹסִיל. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵלֵא רַחֲמִים בְּכָל
 עֵת, וְחֹסְדֵי ה' לֹא תִמְנֶנּוּ וְלֹא כָלוּ רַחֲמָיו לְעוֹלָם,
 וְכִבֵּר דַּבְּרָנוּ מַעֲנִין זֶה כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל עֲנִין
 כְּזֶה צְרִיכִין לְחַזֵּר כַּמָּה פְּעָמִים בְּלִי שְׁעוּר, כִּי
 הוּא חַיִּיד, כִּי כָל הַתְּרַחֲקוּת רַב הָעוֹלָם מֵהַשֵּׁם
 יִתְבָּרַךְ, וְאוֹבְדִים מֵה שְׁאוֹבְדִים, חַיִּים נִצְחִיִּים
 וְאַמְתִּיִּים, רַבָּם כְּכֹלָם הוּא רַק מַחֲמַת חֲלִישַׁת
 הַדַּעַת מֵה שְׁנוּפְלִין בְּדַעַתָּם, מַחֲמַת שְׂרָבָם
 הַתְּנַסּוּ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהַתְּחִילוּ קִצַּת בַּעֲבוּדַת
 ה' וְאַחֲרֵי-כֵן נִפְלוּ לְמָה שְׁנִפְלוּ, כָּל אֶחָד לְפִי
 נִפְּלוּתוֹ רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וְעַל-יְדֵי-זֶה הַתִּיאָשׁוּ
 עֲצָמָן מִלְּהַתְּחִיל עוֹד, וְקִצְתָּם נִתְעוֹרְרוּ קִצַּת
 עוֹד הַפַּעַם וְהַתְּחִילוּ מִחֲדָשׁ כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל
 אַחֲרֵי-כֵן בְּשָׂרָאוּ שְׂאֵף-עַל-פִּי-כֵן נִפְלוּ אַחֲרֵי-כֵן,
 עַל-כֵּן נִתְיאָשׁוּ בַּעֲצָמָן, מֵאַחַר שָׂרָאוּ שְׂזֶה כַּמָּה
 שְׂרָצוּ לְהַתְּנַסּוֹת וְלִכְנוּס בַּעֲבוּדַת ה' וְנִפְלוּ לְמָה
 שְׁנִפְּלוּ, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, עַל-כֵּן נִדְמָה בְּעֵינֵיהֶם
 שְׁנִשְׁתָּה גְבוּרָתָם לְהַתְּחִיל עוֹד מַעַתָּה, אֲבָל
 בְּאַמְתָּ כָּל זֶה הוּא מַעֲשֵׂה הַבַּעַל דְּבַר בַּעֲצָמוֹ,
 שֶׁהוּא בְּחִינַת זָקֵן דְּסִטְרָא אַחֲרָא, כִּי נִקְרָא "מִלֶּךְ
 זָקֵן וְכֹסִיל" שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם לְיַד
 זָקֵנָה וְתַשׁוּת כַּח חֵם וְשָׁלוֹם, כְּאֵלּוּ כִּבֵּר נִזְקָן
 בַּחֲטָאִיו וּבְכַמְעֵשׂוֹ עַד שֵׁאִי אֲפָשֶׁר לְהַשְׁתַּנּוֹת
 עוֹד, וּבְאַמְתָּ לֹא כֵן הוּא, כִּי בְּכָל יוֹם הָאָדָם הוּא
 בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְכִמוֹ שְׁאֲנֵנוּ מְבָרְכִין בְּכָל יוֹם עַל
 נְסִילַת יְדִים וְשֵׁאֵר הַבְּרָכוֹת שֶׁלֹּא עֲשִׂנוּ גּוֹי וְעַבֵּד
 וְאִשָּׁה וְכוּ', שֶׁכִּתְבוּ הַפּוֹסְקִים הַטַּעַם שֶׁהוּא
 מַחֲמַת שֶׁהָאָדָם נַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם כְּבְרִיָּה חֲדָשָׁה,
 כְּמִבְּאֵר בְּשִׁלְחַן עֲרוּךְ וְכֵן בְּרַפְת הַנּוֹתֵן לְיַעֲף

כַּח מְבָרְכִין עַל הַתְּחִדְשׁוֹת הַמַּחֲזִין וְהַחַיּוֹת בְּכָל
 יוֹם, כְּמוֹכָא בְּכּוֹנוֹת, וְעַל-כֵּן הָאָדָם צְרִיךְ לְזַהַר
 מְאֹד לְבָלִי לְפַל לְזָקֵנָה דְּסִטְרָא אַחֲרָא הַנִּ"ל,
 רַק לְהַתְּחַזֵּק לְהַתְּחַדָּשׁ בְּכָל עֵת כְּנִ"ל, וְיִהְיֶה
 הוֹמָה בְּעֵינָיו בְּכָל יוֹם וּבְכָל שְׁעָה כְּאֵלּוּ הַיּוֹם
 נֹלַד וְכְאֵלּוּ הַיּוֹם מְקַבֵּל הַתּוֹרָה מִחֲדָשׁ, כְּמוֹ
 שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָה, בְּכָל יוֹם יִהְיֶה
 בְּעֵינֶיךָ כְּחֲדָשִׁים כְּנִ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת אֲרֻךְ
 אַפִּים, שֶׁמֵּאֲרֻךְ אָפוּ עַל כָּל דְּבַר מְנִיעָה וּבִלְבּוֹל
 שֶׁבְּעוֹלָם וְעוֹבֵר עַל הַכֹּל, וּמַתְּחַזֵּק בְּכָל פַּעַם
 בַּעֲבוּדַתוֹ וְכוּ' כְּנִ"ל, וּמִדָּה זֹאת שֶׁל אֲרֻךְ אַפִּים
 הוּא עֶקֶר בְּחִינַת תְּקוּנֵי דִיקָנָא שֶׁהוּא בְּחִינַת זָקֵן
 שֶׁבְּקַדְשָׁה שֶׁהוּא זָקֵן בְּאַמְתָּ, כִּי הוּא חֵי חַיִּים
 אֲרָפִים בְּאַמְתָּ, כִּי הוּא מַתְּחִיל לְחַיּוֹת בְּכָל
 פַּעַם מִחֲדָשׁ, וְרַק זֶה הוּא בְּחִינַת זָקֵנָה דְּקַדְשָׁה,
 בְּחִינַת חַיִּים אֲרָפִים כְּנִ"ל, כִּי בְּשִׁנּוּפֵל לְזָקֵנָה
 דְּסִטְרָא אַחֲרָא דְּהִינּוּ שְׁנוּקָן עֲבוּדַתוֹ אֲצִלוּ,
 וּמִכָּל שִׁבְן בְּשִׁנּוּפֵל מַעֲבוּדַתוֹ חֵם וְשָׁלוֹם, מַחֲמַת
 שְׁנִדְמָה לוֹ שְׁנוּקָן בַּחֲטָאִיו כָּל כֵּךְ עַד שֵׁאִי אֲפָשֶׁר
 לוֹ לְשׁוּב חֵם וְשָׁלוֹם, זָקֵנָה כְּזֹאת, רַחֲמָנָא לְצִלָּן,
 הוּא עֶקֶר קַצוּר יָמִים, כְּמִבְּאֵר בְּדַבְרֵי רַבְּנֵנוּ ז' ל'
 שְׁזֻקְנִים כְּאֵלּוּ, שֵׁאִינָם מוֹסִיפִים חַיּוֹת וְתוֹסֶפֶת
 עֲבוּדָה וְכוּ' בְּכָל עֵת, נִקְרָאִים "קַצֵּר יָמִים שֶׁבַע
 רִגְזוּ" (אִיּוֹב יד, א): לְקוֹשֵׁי הַלְכוּת - אֹרַח חַיִּים א. תְּפִלָּין ה, אוֹת ו.

מִלֶּךְ זָקֵן וְכֹסִיל. יֵשׁ לָנוּ לְשַׁמַּח נַפְשֵׁנוּ בְּכָל עֵת כִּי
 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַקָּדִים רַפּוּאָה לְמַכְתָּנוּ הָאֲנוּשָׁה,
 כִּי כִבֵּר הָיָה אֲדוּיָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ ז' ל' בְּעוֹלָם,
 וְצַדִּיקִים בְּמִיתָתָן קְרוּיִים חַיִּים כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ
 רַבּוֹתֵינוּ ז' ל' (בְּרַכּוֹת יח) וְעַדִּין עוֹמֵד וּמַתְּפַלֵּל עֲלֵינוּ,
 וְדַבְּרֵינוּ חַיִּים וְקַיָּמִים וּמַחֲזִין אוֹתָנוּ גַם עֵתָה לְנִצְחָה.
 רַק הַשְּׁמֵר לָךְ לְבַל יִזְקִינוּ בְּעֵינֶיךָ כֹּלָל, כִּי נוֹבְעִים
 מִפִּי הַזָּקֵן שֶׁבְּזָקְנִים שֶׁהַתְּפָאֵר עֲצָמוֹ שֶׁהוּא זָקֵן
 וְיִגִּיק וְכוּ', מִי שֶׁמַּע כְּזֹאת, וְאִךְ אֲפָשֶׁר שְׂיִזְקִינוּ.
 אֲדַרְבָּה, הַתְּאֻוֹת וְהַשְּׁמוּתִים וְטוֹרַת הַפְּרָנְסָה
 הֵם דְּבָרִים יִשְׁנִים מֵהַמִּלֶּךְ זָקֵן וְכֹסִיל. אֲבָל דַּבְּרֵי

הכל הם עשירים כנ"ל, אבל בששוכח עניותו אין עני ממנו, כי חסר לו בכל פעם יותר ויותר וכנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים ג. פורים ו, אות יא.

{טו} רְאִיתִי אֶת-כָּל-הַחַיִּים הַמְהֻלְכִים תַּחַת הַשָּׁמַיִם עַם הַיֶּלֶד הַשֵּׁנִי אֲשֶׁר יַעֲמֵד תַּחֲתָיו:

- תרגום יונתן -

אמר שלמה מלכא ברוח גבוהה מן קדם יי, חיות ית כל חיית דאולין בטפשותהון לסרבא על רחבכם ברי תחות שמשא ומפלגין ליה ית מלכותא, לאתיבא לירבעם בר נבט, ברם שבטא דבנימין ויהודה הוה לבהון שלים עם רביא הוא רחבכם ברי, דהוא תנן למלכותי, דיקום וימלוד באתר אחסנתיה בירושלם:

- רש"י -

ראיתי את כל החיים וגו'. מצאתי במדרש הספר הזה, זה דור המבול, שנאמר בהם "ומכל החי" (בראשית ו, ט): עם הילד השני. אשר יתקום תחת אותו הדור, שהם נח ובניו:

{טז} אִין-קִין לְכָל-הָעַם לְכָל-אֲשֶׁר-הָיָה לְפָנֵיהֶם גַּם הָאֲחֵרוֹנִים לֹא יִשְׁמְחוּ-בּוֹ כִּי-גַם-זֶה הֶבֶל וְרַעֲיוֹן רוּחַ:

- תרגום יונתן -

לית סוף לכל עמא בית ישראל, לכל צדיקיא דהוה מדבר קדמיהון, ברם אגון יעטויהי בחכמתא למיקל נירא מעלויהון, ובטפשותיה אול ואתיעט עם עולימיא, ואגון יעטויהי בטפשותא ליקרא ניר מלכותא על עמא בית ישראל, ושבק מלכת סביא ואול במלכת בתראי, ברם אגון בתראי תוהו בתר בן ולא חדו ביה, ואגון גרמו עלויהי לאסתקפא למהוי מתפלגין מניה עשרתי שבטיא, ומלך עליהון ירבעם חיבא, אמרית אף דין הבלו לרחבכם ברי, ותבירות רוחא:

- רש"י -

אין קין לכל העם. פרים ורכים היו יותר מדאי, כמו שנאמר "ורעם נכון לפניהם" (איוב כא, ח), אשה מתעברת ויולדת לשלשה ימים "ישלחו כצאן עויליהם" (שם כא, יא): לכל אשר היה לפניהם. אין קין לכל טוב שהיה לפניהם, והכל אבד וברגע שאל יחתו" (שם כא, יג): גם האחרונים. דור הפלגה: לא ישמחו. גם הם בטוב הנתן בידם: כי גם זה. סופו של הבל ורעיון רוח, כאשר אדם מהלך אחרי יצרו:

שְׁמֹר רִגְלֶיךָ (קרי: רִגְלֶיךָ) כַּאֲשֶׁר תִּלְךָ אֶל-בֵּית
הָאֱלֹהִים וְקָרֹב לְשִׁמְעַ מִתַּת הַכְּסִילִים זָבַח כִּי-
אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע:

- תְּרַגְּמִים יוֹנְתָן -

אֲנִתְּ בַר נֶשׁ טַר רִגְלֶיךָ בְּעֵדֶן דְּתִיזִיל לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי לְצִלָּאָה, דְּלֹא תִהְיֶה תַפְּזָן מְלֵא חוֹבִין קָדָם יי
עַד לֹא תִתּוּב, וְתִהְיֶה מְקַרֵּיב אֹדְנָךְ לְקַבְּלָא אֹלְפָן אֹרִיתָא מִן כְּהֵנִיא וְחַכְמֵינָא, וְלֹא תִהְיֶה כְּמַפְשִׁיא
דְּמִקְרָבִין קוֹרְבָנָא עַל חוֹבִיהוֹן וְלֹא תִיבִין מִן עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׂיָא דְאַחִידִין בִּידֵיהוֹן, וְלִיתוּהִי מִתְקַבֵּיל
בְּרַעְוָא, אַרוּם לִיתִיהוֹן יָדְעִין לְמַעַבְדַּ בֵּין טַב לְבִישׁ:

- רַשִׁ"י -

שְׁמֹר רִגְלֶיךָ כַּאֲשֶׁר תִּלְךָ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים. הֵיאֵךְ תִּלְךָ. אִם תִּבְיֵא תוֹרָה וְנִדְבַת שְׁלָמִים, הוּא הַטּוֹב, וְשְׁמֹר
עַצְמְךָ, שְׁלֵא תִצְטַרְךָ בְּהִבָּאת חַמָּאוֹת וְאֲשִׁמוֹת: וְקָרֹב. הֵנִי לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהוּא טוֹב וְקָרֹב
לְהַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִתַּת הַכְּסִילִים זָבַח. שְׂיַחְמָא וְיִבֵּיא קָרְבָּן: כִּי אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע. אִין הַכְּסִיל מְבִין
שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רָע לְעַצְמוֹ:

פרק ה

אֶל-תְּבַחֵל עַל-פִּיךָ וְלִבְךָ אֶל-יְמִינְךָ לְהוֹצִיא
דָּבָר לְפָנַי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם וְאַתָּה עַל-
הָאָרֶץ עַל-כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעֻטִּים:

- תרגום יונתן -

לא תבחי על מימך לשבשש את מלי פומך, ולבך לא יחיי לאפקא ממלל בעדן דאת מצלי קדם יי, ארום יי שליט על כל עלמא ויחיב על כורסי יקריה בשמי מרומא, ואנת יחיב על ארעא, בגין כן, יהון מלי פומך קלילין:

- רש"י -

להוציא דבר לפני האלהים. לדבר קשה בלפי מעלה: כי האלהים בשמים ואתה על הארץ. ואפילו חלש מלמעלה וגבור מלמטה, אימת חלש על הגבור, וכל שכן גבור למעלה וחלש למטה:

- ברסלב -

אל תבחה על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר וגו'. שבת הוא בחינת בטול השכחה. כי שבת הוא מוחין דגדלות בחינת זרון כמו שכתוב: "זכור את יום השבת" (שמות כ, ז) וכו', וזה: "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצה ביום קדשי" (ישעיהו נח, יג) הינו שימנע עצמו מלידך חוץ לתחום בשבת, בבחינת: (שמות כז, כט) "אל יצא איש ממקומו" הנ"ל בכדי שלא לצאת על-ידי-זה חס ושלום מבחינת אוירא דארץ-ישראל. וכן שלא לעשות חפציו בשבת, כי על-ידי-זה פוגם חס ושלום בבחינת: "בח מעשיו" (תהלים קיא, ו) כי הוא כאלו כופר חס ושלום במעשה בראשית כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, ועל-ידי-זה נפגם קדשת ארץ-ישראל. וזה: "וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד" (ישעיהו נח, יג), כי 'אוירא דארץ-ישראל מחכים', ועל-ידי-זה עקר הענג והכבוד כנ"ל כמה פעמים. גם השגת סודות התורה שמישיגין על-ידי קדשת שבת הם גם-

כן בחינת ענג וכבוד, ענג על דרך 'אז התענג על ה'" (שם, יד) וכמבאר בסיומן מ"ט בפנים. וכבוד הם מלבושים של שבת, וכמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה וזה בחינת "כבשים ללבושך" (משלי כו, כו) 'דברים שהם כבשונו של עולם וכו'. גם כי הם בחינת ולמכסה עתיק כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה. וזה: "וכבדתו מעשות דרכיך" (ישעיהו נח, יג), ודרשו רבותינו זכרונם לברכה שלא יפסיע פסיעה גסה, כי שבת הוא בחינת עולם המחשבה בחינת זכות וצחות המוחין והמחשבה כנ"ל. ופסיעה גסה מבלבלת את המחשבה כמובא בספר המדות אות דעת. וזה: "ממצוא חפצך ודבר דבר" (שם), הינו שישמר עצמו מדבר אפלו שום דבור של חול בכדי שלא יפגם בקדשת שבת שהוא בחינת 'אוירא דארץ-ישראל מחכים', וסיג לחכמה שתיקה, גם כי תדר בארץ-ישראל דומה כמי שיש לו אלוך. ועל-כן צריך לזהר

בְּדַבְּרֵי וּבְכַחֲמֵי: "אל תבהל על פִּיד וְלִבְךָ אל ימהר להוציא דְּבַר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ עַל-כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעֻטִּים". וְזֶה "אֲזוּ תִתְעַנֵּג עַל ה'" (ישעיהו נח, יד), כִּי זֶה עֵקֶר בְּחִינַת 'כְּמוֹ שֵׁישׁ לֹא אֵלֹק' הַנ"ל, הַיְנוּ שְׂמֹתֵעַנֵּג עִמּוֹ וּמִתְפָּאֵר בּוֹ וּבוֹטֵחַ רַק עָלָיו. וְזֶה גַם-כֵּן בְּחִינַת קִדְשַׁת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: "שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אֲמוֹנָה" (תהלים לו, ג) "וְהִתְעַנֵּג עַל ה' וְיִתֵּן לָךְ מִשְׁאֵלֹת לִבְךָ" (שם, ד) וְכו': יִקְרָא

דְּשִׁבְתָּא א. מדר-מו.

אל תבהל על פִּיד וְלִבְךָ אל ימהר להוציא דְּבַר וְגו'. אֲמַר שְׁלֵמָה הַמְּלֹךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם "שִׁמְר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ" וְכו' (משלי כא, כג). וְכֵן הוּא אֹמֵר "אל תבהל על פִּיד" וְכו' אֲמָרוּ הַנְּבִיאִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: לְמָה אַתָּה מְטִיב לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֲמַר לָהֶם: לְפִי שְׂפָתַבְתִּי "וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאוֹיו" (דברים י, י) וְכו'. בָּא חֲבִקוּק וְכו'.

כְּדָ עֲשֵׂה לוֹ צוּרַת עוֹנָה בְּאֶרֶץ וְאָמַר: אֵינִי זֶה מִכָּאֵן שְׁנֵאמַר: "עַל מִשְׁמֵרְתִּי אֶעֱמְדָה וְאֶתִּיצְבָּה עַל מְצוֹר וְאֶצְפֶּה לְרְאוֹת מִה יִדְבַר בִּי" וְכו' (חבקוק ב, א). אֲמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֵינִי מַחְזִיר עַל כָּל מִי שֶׁשָּׁבַר קִרְדָּמוֹ יָבֵא אֶצְלִי. הַתְּחִיל צוּח "עַד אֲנָה ה' שְׂוַעְתִּי וְלֹא תִשְׁמַע" (שם א, ב). עֲנֵה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאָמַר לוֹ: בֵּן תּוֹרָה אַתָּה וְלֹא עִם הָאָרֶץ כְּתוֹב לָךְ בְּלוֹחַ אֶחָד אֶלֶף בֵּית וְאַחֲרֵי-כֵן תֹּאמַר הוֹדִיעֵנִי אֵת הַקֵּץ. וְכֵן הוּא אֹמֵר: "וַיַּעֲנֵנִי ה' וַיֹּאמֶר כְּתֹב חֲזוֹן וּבֹאֵר עַל הַלְּחוֹת" (שם ב, ב). אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְכו'. אַף עֲכָשׁוּ כְּשִׁינִיעַ הַקֵּץ אֵינִי גְאֻלְכֶם וְכו'. כְּשִׁשְׁמַע חֲבִקוּק נִפְלַע עַל פָּנָיו וְכו' וְאָמַר: אֵל תִּדְרִין אוֹרְתִי מִזוֹר אֶלָּא שׁוֹנֵג. שְׁנֵאמַר תִּפְלָה לְחֲבִקוּק הַנְּבִיא עַל שְׁגִיזוֹת עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן פִּרְשׁ רַש"י שֶׁהַתְּפִלָּה הִיְתָה עַל זֶה שֶׁהַמִּיחִים דְּבָרִים וְכו': וְזֵרַת הָאָרֶץ. לְקוֹטֵי קִמָּא, יט.

כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים: {ב}

- תרגום יונתן -

ארום היכמא דאתי חלמא על הרהורי לבא, וסגיאות קל שמוא בסגיאות פתגמין במילין:

- רש"י -

כִּי בָּא הַחֲלוֹם בְּרַב עֲנִיָּן. כִּי הֵרֵךְ הַחֲלוֹם לְבֹא בְּרַב הַרְהוּרִים שְׂאֵדָם מֵעַן וּמִהֲרַחַר בַּיּוֹם. וְהֵרֵךְ קוֹל כְּסִיל לְבֹא בְּרַב דְּבָרִים, כִּי בְּהִרְבּוֹתוֹ דְּבָרִים מוֹצִיא קוֹל שֶׁל כְּסִילוֹת מִפִּיו, כִּי "לֹא יִחַדֵּל פִּשְׁעֵ" (משלי י, יט). לְכָךְ אֵינִי אֹמֵר "יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעֻטִּים" (קהלת ה, א):

- בְּרַסְלָב -

קוֹל כְּסִיל. כָּל הַקּוֹלוֹת שֶׁל זֶה הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי שֶׁהֵם הַקּוֹלוֹת שְׂאֵנָם דְּקִדְשָׁה בְּאֵמֶת, בְּלֵם הֵם חֲסְרוֹנוֹת בּוֹדְאִי, כִּי בְּלֵם נְמוֹשִׁכִּים מִבְּחִינַת קוֹל הַחֲזוֹר שְׂמִשְׁם כָּל הַדִּינִים שְׂמִשְׁם כָּל הַחֲסְרוֹנוֹת שְׂבַעְעוֹלָם, כִּי כָּל הַיִּסּוּרִין וְהַחֲסְרוֹנוֹת שֵׁישׁ לְכָל אָדָם שְׂבַעְעוֹלָם, בְּלֵם מַחְמַת מִדַּת הַדִּין וְהַצְּמִצּוּם הַמְּעַכֵּב הַשְּׂפַע, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה בָּאִים כָּל הַחֲסְרוֹנוֹת וְהַיִּסּוּרִים, חֵם וְשְׁלוֹם, וְעֵקֶר הַתְּנַבְּרוֹת הַדִּין, חֵם וְשְׁלוֹם, שְׂמִשְׁם הַחֲסְרוֹנוֹת הוּא עַל-יְדֵי קוֹל הַחֲזוֹר, שֶׁהוּא קוֹל הַבְּרָה, הַיְנוּ עַל-יְדֵי שְׂשׂוּמַע רַק קוֹל הַחֲזוֹר בְּעֲצָמוֹ וְאֵינִי סוֹתָם אֲזַנְיוֹ מִקּוֹל הַחֲזוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹל כְּסִילוֹת שֶׁל הַבְּלִי עוֹלָם הַזֶּה לְהַטּוֹת לְכַבּוֹ וְאֲזַנּוֹ אֵל בְּחִינַת קוֹל הַיִּשָּׁר בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא בְּלִלְיוֹת הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּוֹת שְׂנַמְשַׁכַת מִקּוֹל הַיִּשָּׁר, בְּחִינַת "קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שׁוֹמְעִים" וְכו' (דברים ה, יב),

החלל הפנוי, וכשפגע הקול הישר הזה במחצת הצמצום הזה, שהוא נקדת המרכז, נעשה תכף בחינת קול החזור, שהוא קול הברה, ומגדל הרחוק של הקול הברה מהתחלת הקול הישר, על-ידי-זה נדמה הקול הברה לקול בפני עצמו עד שאפשר למעות חס ושלום, כאלו זה הקול הברה חס ושלום, היא עקר הקול וכו' כנ"ל, שזהו עקר בחינת הבחירה וכנ"ל. כי באמת גם כל הצמצום הנ"ל של חלל הפנוי הוא רק בהמח והדעת, וכמבאר מזה קצת במקום אחר, וכמוכן בדברי רבנו זכרוננו לברכה בהתורה 'בא אל פרעה' (לקוטי מוה"ר קמא. סימן סד), שעקר הצמצום הוא מה שצמצם את המוח והדעת, עד שלא יוכל המוח והדעת להשיג בהכמה אלקותו ותברך כי אם באמונה לבד, שמוזה נמשכין כל הקשיות של המחקרים שאי אפשר לישבן, כי הם נמשכין מבחינת הצמצום של החלל הפנוי שישם אי אפשר למצא אלקותו בהכמה ושכל כי אם באמונה לבד וכו', ועין שם בהתורה הנ"ל ובכל המקומות שדברנו מזה, ואם איש אמונות אתה וחספץ באמת, תבין ותשכיל מעלת האמונה העולה על כל החקמות בלם ותבין הדברים היטב: לקוטי הלכות - אבן העזר. פריה ורביה ואישות ג, אות לג.

קול כסיל ברב דברים. צריך לתקן בתפלתו בחינת שלש קולות, בחינת: "קול כסיל ברב דברים", ובחינת: "קול ענות אנכי שומע" (שמות לב, יח), ובחינת קול, בחינת: "כל היום כלמתי נגדי וכו' מקול מחרף ומגדף" וכו' (תהלים מד, טו-יז): וזהו בחינת עץ ארז, ואזוב, ושני תולעת, הנאמר בפרה: ארו זה בחינת: "קול כסיל ברב דברים", ברב ההנהגות ואמונות פוזבות. שהם בחינת דרכי האמורי, כי "פתי יאמין לכל דבר" וכו' (משלי יד, טו). וזהו בחינת ארו, בחינת "ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר

ועקר התורה והמצוות הוא האמונה, דהינו להטות אָנו ולכבו לקול הישר שעל-ידי-זה נברא הכל, לידע שהכל נמשך רק מקול הישר וכנ"ל. וכל אחד כפי מה שפוגם בזה, שהוא בחינת פגם אמונה, בחינת עבודה זרה וכפירות ואפיקורסות, שעל-ידי-זה מפריד השפעת כל טוב הנמשך מבחינת קול הישר לכלליות העולם שבהם נשמע בחינת הקול החזור כנ"ל, מזה באין כל החסרונות, כי באמת עקר בחינת קול החזור נמשך בשרשו מבחינת חסרון, כי ידוע שקול החזור בגשמיות הוא כשהקול פוגע באיזה מחצה ומכה בו, כגון בער או בין ההרים, שעל-ידי-זה נשמע קול הברה, שהוא קול החזור, ובשרש העליון נמשך בחינת קול החזור מהפאת בחינת קול הישר, בבחינת מחצה העליונה, שהוא בחינת תחלת הצמצום, שהוא בחינת נקדת המרכז שעל-ידי-זה נמשך בחינת קול החזור, כי ידוע ומבאר במקום אחר שקדם הבריאה היה הכל אין סוף ולא היה מקום לבריאת העולם, וכשרצה השם לתברך לברא את העולם צמצם אלקותו אל הצדדין עד שנעשה חלל הפנוי באמצע, ושם המשיך האור בדרך קו, ועל-ידי-זה נבראו כל העולמות וכו', כמבאר ב"עץ חיים" בתחלתו. וזה הצמצום הוא בחינת המקום והמחצה של כל העולמות, כי בלא הצמצום היה הכל אין סוף, ולא היה מקום לבריאת העולמות כנ"ל. ותכף אחר הצמצום כשנעשה בחינת חלל הפנוי, אז המשיך השם לתברך אורו בדרך קו הישר, שהוא בחינת קול הישר, שעל ידו נברא הכל, כמו שנאמר, "בדבר ה' וכו' וברוח פיו" וכו' (תהלים לג, ו). ומחמת שזה הקול הישר פגע בנקדת המרכז, שהוא תכלית מחצת הצמצום. כידוע, שעקר תכלית הצמצום הוא בבחינת נקדת המרכז שרחוק בתכלית הרחוק מכל האור אין סוף הסובב את

יותר" (קהלת ג, טז): ושני תולעת, זהו בחינת קול שלישי. שיש לאדם בזיונות וחרפות משונאים, בבחינת: "כל היום בלמתי נגדי ובשתי פני בסתני, מקול מחרף ומגדרף" (תהלים מר, טו-יז). וזהו תולעת בחינת: "ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם" (תהלים כב, ז). וזהו, 'שחיטה', 'שרפה', 'אסיפה', הנאמר בפרה, שהם שלש בחינות אלו. 'שחיטה', זהו בחינת בטול אמונת כסילים, בבחינת: "ושחטה שמים העמיקו" (הושע ה, ב): 'שרפה', זהו בחינת חזוק הלב, שיוכל להכיל את דברי החכמה בתוכו, בבחינת: "חם לבי בקרבי" (תהלים לט, ד). כי על-ידי שנעצר דברי השכל בלב, נתחמם הלב, כי השכל הוא פאש עצור. וזהו 'שרפה'. ו'אסיפה', זהו בחינת בטול הזיונות של השונאים, בבחינת: "אסף אלקים את חרפתי" (בראשית ל, כג), זה בחינת בטול קול שלישי כנ"ל: וכל זה, צריך המתפלל לתקן בתפלתו. להעלות את הנופלים באמונות בזביות, להעלותם בתפלתו לאמונה אמיתית שהיא התפלה, ולקבע בלבם אמונה שלמה, ולתקן את לב המחקרים החכמי פילוסופיא, שיוכל לבם להכיל את שכלם, שלא יחטיא אותם, בבחינת: "בלבי צפנתי" וכו'. וזה נעשה על-ידי כונת הלב שבתפלה, מתקן את לבם. ולהפך כל הזיונות וחרפות, להפך לכבוד. כי בשאדם עומד בהיכל המלך, ומבטל את עצמו מכל וכל, ואין רואה שום דבר, אלא את המלך רואה, בודאי כששומע איזהו חרפה ובזוי, הוא מפרש את החרפה והבזוי לפרוש של כבוד להמלך. כי איך אפשר שיבוא אחד לתוך היכל המלך, ויבזה את המלך, אלא בודאי אלו דברים הם דבורי כבוד. ומתבונן בהדבורים איך לפרש ולצרף אותם, שיתהוו מהם כבוד להמלך. ואין לחשב, שמא אלו החרפות עליו נאמרים. זה אינו, כי מי הוא, הלא ישותו נתבטל, ואין כאן

כגבה ארזים גבהו" (עמוס ב, ט). והגבוהי קומה, על-פי הרב הן כסילים. כי מחמת גבה קומתו, העשנים העולים מהלב אל המוח להתבשל במוח, ולהתהוות מהם מחשבות, העשנים האלו נחלשים ברב הדרך שיש מהלב אל המוח, מחמת גבה קומתם, ואינם ביכולתם להתהוות מהם מחשבות שכליות. ומחמת זה, הגבוהי קומה הם שומים. וזה בחינת דרכי אמורי, שאין להם שום שכל, מחמת "כי כגבה ארזים גבהו" (שם). בשביל זה, הם מאמינים אמונות רבות בזביות. וקמני קומה, שהעשנים שלהם נתבשלים היטב, ונעשה מהם מחשבות שכליות. אבל מחמת ששכלם יותר ממעשיהם הטובים, בחינת: 'כל שחכמתו מרבה ממעשיו' (אבות פרק ג). על-ידי-זה, כשהמחשבה שכליות חוזרת אל לבם, אין כח בלבם להכיל את השכל, כי עקר חזוק הלב, הוא על-ידי מעשים טובים. על-ידי-זה הם בבחינות: "לקנות חכמה ולב אין" (משלי י, טז), ועל-ידי-זה השכל הם מחטיאים, והן הן הפילוסופים, שאין להם לב טוב וטהור, ואינם בבחינת: "בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך" (תהלים קיט, יא), ומחמת זה השכל מחטיאים ביותר. והן בחינת: "אזוב אשר יוצא בקיר" וכו' (מלכים א, ה, יג). 'אזוב', זה בחינת קמני קומה. הם בעלי השכל, אבל הלב אינו יכול להצפין כח השכל בתוכו, כי לבם חלש וחסר. ובפרט הנואפים העוסקים בחכמת פילוסופיא, שמאד מאד מוזק להם. כי לבם חסר, בבחינת: "נואף אשה חסר לב" וכו' (משלי ג, לב). וזהו: "אזוב אשר יוצא בקיר" וכו', הינו בקירות הלב. שהשכל יוצא דרך קירות הלב, ואין הלב יכולה להכיל בתוכה את השכל, בבחינת: "בלבי צפנתי" וכו'. וזהו בחינת: "קול ענות אנכי שומע" (שמות לב, יח), קול חרופין וגדופין. שמגדפין בלפי מעלה בחכמתם כידוע. ועליהם נאמר: "ואל תתחכם

בתוכו את השכל לבלי לחטא חס ושלום, על-ידי השכל, רק, אדרבא, על-ידי השכל דקדשה נתחזק יותר לעבודת השם יתברך. נמצא, כשהראה בשלמות נשלם השכל דקדשה ונכנע האפיקורסות, שהוא בחינת קול השני, בחינת קול ענות, (כמבאר שם במאמר הנ"ל, ע"ן שם). וזהו בחינת בדיקת הראה. וקול שלישי, שהוא קול מחרף ומגדף, דהינו כל הבזיונות וכו', זה מכניעין על-ידי שמתרחקין מן הדם ומטהרין ומכשירין את הבשר מדם על-ידי הדרה ומליחה, על-ידי זה מכניעין בחינת כל הבזיונות, שהם בחינת שפיכת דמים ובזיונות, (כמבאר במקום אחר) ועל-ידי שמתרחקין מן הדם כנ"ל, על-ידי זה נכניעין ונמתקין כל הבזיונות ושפיכות דמים ומכניעין בחינת קול שלישי הנ"ל. וכל זה נעשה על-ידי החליף של שחיטה, שהוא עקר התקון, כי החליף הוא בחינת "חרב לה" וכו' (ורמזה יב, יב), בחינת "רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם" (תהלים קמט, ו), כי עקר התקון הוא על-ידי התפלה: לקושי תלכות - אורח חיים ג. פורים ה, אות כג.

קול בסיל ברב דברים. עקר תקון השלש קולות הוא על-ידי קדשת שבת, כי בשבת נמשך בחינת דעת ומוחין גדולים לכל אחד לפי בחינתו, ועל-ידי זה נתבטלין כל מיני אמונות בזביות שהם כסילות גמור בבחינת: "וקול בסיל ברב דברים". גם קדשת שבת הוא בחינת קדשת הדבור דקדושה, ועל-כן צריכין למעט אז בדבור בבחינת: "ודבר דבר" (שעריה נה, יג) וכו', הנאמר בשבת. ועל-ידי זה נתבטל בחינת "קול בסיל ברב דברים". ועל-כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה 'כל המשמר את השבת אפלו עבד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו', כי על-ידי שבת נמשך בחינת בטול עבודה זרה ואמונות בזביות וזוכין לאמונה שלמה וישרה. גם שבת

אלא המלך בעצמו. וזהו: "ובהיכלו פלו אומר כבוד" (תהלים כט, ט). כל האמירות, צריך לצרפם להתהוות מהם כבוד. ובשעת התפלה, האדם עומד בהיכל המלך. בבחינת: "אדני שפתי תפתח" (שם נא, יז), אדני זהו היכל (תקון יח, דף לא). כן צריך לעשות מכל הבזיונות, צרופי כבוד להמלך: לקושי מותר" קמא. סימן נה, אות ו-ז.

קול בסיל. וזה בחינת תקוני הבשר לאכילה שצריכין לתקנו על-ידי שחיטה ובדיקת הראה ואחר-כך לרחצו ולמלחו יפה מן הדם שלא יהיה בו שום דם. כי איתא שם (לקושי מותר" קמא. סימן נה) שצריכין להכניע שלשה קולות בשעת התפלה, שהם בחינת 'שחיטה', 'שרפה', 'אספה' הנאמר בפרה אדמה, ע"ן שם. וזה בחינת השחיטה של כל הבהמות וחיות וכו', זה בחינת הכנעת "קול בסיל", דהינו אמונות בזביות, שהוא בחינת בהמיות, בחינת כסילות העדר הדעת. ועל-ידי בדיקת הראה מכניעין בחינת הקול של חרופים ונדופים, שהוא בחינת אפיקורסות של חכמת הפילוסופיא, כי הראה היא קיום השכל, (כמבאר במקום אחר). כי הראה מקררת חמימות הלב, כי מבאר שם שביותר מזיק חכמה רעה הנ"ל להנזאפים והעוסקים בחכמה הזאת של פילוסופיא שמאד מאד מזיק להם, כי לבם חסר בבחינת "נאף אשה חסר לב" וכו' (משלי ג, ט). ועל-כן אין לבם יכולה להצפין את השכל בתוכם בבחינת "בלבי צפנתי" וכו' (תהלים קיט, יא). ועל-ידי הראה נשמר הלב מחמימות תאוה זו של נאוף, כי הראה מנשבת על הלב ומקררת חמימותו שלא יתחמם ביותר לתאוה זו, ועל-כן עקר קיום השכל תלוי בראה, כי עקר קיום השכל על-ידי שמירה מתאוה זו, ואזי בשמקורין חמימות הלב מתאוה זו על-ידי הראה אזי נשמר השכל, ואזי יכול הלב להצפין

על-ידי קדשת שבת נתבטלין כל התרפות וביוונות שיש לאדם משונאים בבחינת "כל היום בלמתי נגדי" "מקול מחרף ומגדף מפני אויב ומתנקם" (תהלים מד, טו-יז). כי שבת בסגולתו להשבית אויב ומתנקם (כמבאר בלקוטי מוה"ר קמא, סימן נו), ועל-ידי-זה נתבטלין כל התרפות וביושות בבחינת: "והשבית קצין חרפתו" (דניאל יא, יח) וכו'. וזה בחינת שב"ת אותיות בש"ת, כי על-ידי קדשת שבת נצולין מחרפות וביושות ונתבטל בחינת קול מחרף ומגדף הנ"ל. וזה בחינת השבעה קולות שאומרין בכניסת שבת במזמור לדוד והם כנגד חג"ת נה"י כמבאר בזהר הקדוש ובכונות: יקרא דשבתא, נה.

הוא בחינת לב כמבאר בתקונים, ועל-ידי-זה נמשך בחינת חזוק הלב לכל אחד מישראל שיהיה כח בלבו להכיל את שכלו וחכמתו, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה 'שקולה שבת ככל התורה והמצוות'. נמצא שעל-ידי קדשת שבת בעצמו הוא כאלו קים כל התורה ומצוות ומעשים טובים, ועל-ידי-זה זוכה לבחינת חזוק הלב שהעקר הוא על-ידי מעשים טובים, ואז אינו בבחינת: 'חכמתו מרבה ממעשיו' וזוכה ללב טוב וטהור בבחינת: 'וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו באהבה וברצון שבת קדשך'. ועל-ידי-זה נכנע בחינת: 'קול ענות' וכו' (שמות לב, יח), הינו הקול של האפיקורסים והפילוסופים שמוחטאים על-ידי חכמתם הרעה ביותר. גם

כִּי אֵין חֶפְץ תִּדְר נְדָר לְאֱלֹהִים אֶל-תֵּאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי אֵין חֶפְץ בְּכִסְיִים אֵת אֲשֶׁר-תִּדְר שְׁלָם:

- תרגום יונתן -

בעדן דתדר נדרא קדם יי לא תאחר לשלמותיה, ארום בגין כן לית רעוא קדם יי כמפשיא מן בגלל דמעפבין נדריהון ולא משלמין, ואנת ית דתנדר שלים:

- רש"י -

אין חפץ בכסילים. אין חפץ לפני הקדוש-ברוך-הוא ברשעים הנודרים ואין משלמים:

- ברסלב -

בשמותא, שזה בחינת: "כי אין חפץ בכסילים" בחינת: "וקול כסיל ברב דברים" (קהלת ה, ג) "לא יחפץ כסיל בתבונה" וכו' (משלי יח, ב). ובשבת צריכין לעסק רק בחפצי שמים שהם בחינת חכמה ושכל דקדושה ובטול כל מיני אמונות בזביות שהן כסילות ממש: יקרא דשבתא, נה.

כי אין חפץ בכסילים. וזה: "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יהוה מכבד וכבדתו מעשות דרכיך

כי אין חפץ בכסילים. וזה: "אם תשיב משבת רגלך" (שעיהו נח, יג), הינו שעל-ידי קדשת שבת תזכה לשלמות התפלה שהוא בחינת רגל, והתפלה תהיה בשלמות כל-כף, עד שיתנוצץ על-ידיה אור זכות אבות שהם בחינת רגלי הכסא. גם מרמז על עלית רגלי הקדשה מאחזות הסטרא אחרא שזה בחינת תקון השלש קולות. וזה: "עשות חפצך ביום קדשי" וכו' (שם) שזה מעשיית חפציו שיש בהם אחיזת הכסילות, בחינת: "שמו העם ולקטו" וכו' (במדבר יא, ח) -

חפץ" (קהלת יב, י) ודרשו רבותינו זכרונם לברכה 'בקש קהלת להיות כמושה' (ראש השנה, כא), שהוא בחינת הדעת בידוע, ועל-כן היה דבריו בשלמות בבחינת: "אלה הדברים אשר דבר מושה" (דברים א, א): יקרא דשבתא, כמ.

ממצוא חפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח, ג), שלא ידבר מחפצי עצמו, רק יהיה הדבור דבור של שבת, שהוא בחינת דבור הנלקח מהדעת, והדעת הוא בחינת חפץ, כמו שכתוב: "ודעת דרכי יחפצון" (שם, ט), וכתוב: "כי אין חפץ בפסילים", וכתוב: "בקש קהלת למצא דברי

טוב אשר לא-תדר משתדור ולא תשלם:

- תרגום יונתן -

טב לך דלא תגדר, מדתגדר ולא תשלם:

- ברסלב -

ושלום, ועל-ידי גדר מתקנין זאת כנ"ל. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אל תהי רגיל בגדרים, כי אף-על-פי שהגדרים הם בבחינת לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע, כי מאחר שרואה שיצרו מתנכל עליו להכשילו חס ושלום, על-כן הוא גודר בכניו ונדר לפרש עצמו גם מהיתר, שזה בחינת גדרים סג לפרישות. וכבר נתבאר שעל-ידי-זה בעצמו יש לו כח להתגבר על יצרו, אף-על-פי-כן לפעמים אומרים לו לא דיך מה שאסרה תורה וכו', כי לפעמים מתגרה בו יצרו על-ידי-זה ביותר עד שמביאו לעבר על גדרו חס ושלום, ולפעמים זה בעצמו הוא מעצת היצר שדרכו להתלכש במצות בתחלה וכמבאר במאמר הנ"ל, וכמו-כן לענין זה שמתחלה מסיתו לעשות מצוה ולגדר ועקר פונתו בכדי להכשילו אחר-כך לעבר על גדרו, ועל-כן הזהיר הכתוב על זה הרבה ואמר "טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם" דלכאורה קשה, פשיטא ומאי קמשמע לן (מובן, ומה באת להשמיע לנו), אלא דרוצה לומר שצריך להתבונן על דרכיו מאד קדם שיגדר כי אולי זה גופו מעצת יצרו כנ"ל: נחת השלחן, רה.

טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם. כשרואה אדם שיצרו תקפו וכו' אזי מצוה לשבע ולגדר כדי לזרז עצמו כמו שאמרו רז"ל, כי על-ידי-זה נותן כח לבחינת מלכות דקדושה להתגבר על מלכות דסמרא אחרא, בחינת היצר הרע בחינת עשו. כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה הגודר כאלו הוא גודר בחי המלך, שזה בחינת חכמה בחינת החכמה תחיה כנ"ל. והנשבע כאלו נשבע במלך עצמו שהוא בחינת זעיר אנפין בחינת התורה וכמו-כן גם-כן בזהר הקדוש ובכתבים. ועל-ידי בחינת החכמה והתורה הקדושה נותן כח להיצר טוב בחינת המלכות דקדושה להתגבר כנגד מלכות דסמרא אחרא. ועל-כן יעקב אבינו שזכה לבחינת החכמה והשכל דקדושה היה ראש לנודרים כמו שכתוב: "ויגדר יעקב גדר" (בראשית כח, ט) וכמו שאמרו רז"ל. ועל-כן אמרו רז"ל (במדבר פרשת וישלח) שאחר יעקב גדרו אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: יעקב שכחת גדרך קום עליה וכו', ואם אין אתה עושה בן הרי אתה בעשוי מה עשו נודר ואינו מקים וכו', ועל-כן נודרין בעת צרה, כי כל הצרות והיסורין נמשכין מבחינת פגם ומעוט הירח בחינת המלכות חס

אל-תתן את-פיה לַחֲטִיָּא אֶת-בְּשָׂרְךָ וְאֶל-תֹּאמֶר לַפְּנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שִׁגְגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל-קוֹלְךָ וַחֲבִיל אֶת-מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ:

- תרגום יונתן -

לא תנביל ית מימר פומך למגרים דין גיהנם על בשרך, וכיום דינא רבא לא תכול למימר קדם מלאכא אכורא דרדי כך ארום שלותא היא, למא דין יתקף רוגזא די על קל מימרך דאתאמר בגנותא, ויחביל ית עובדי ידך:

- רש"י -

אל תתן את פיה. בנדר: לחטיא את בשרך. שיפקד העון על בניד: ואל תאמר לפני המלאך. שלוח הבא לתוכך צדקה שפסקת ברבים: כי שגגה היא. בשגגה פסקתיה, פסבור הייתי שהיה ובלת בדי למן: וחבל את מעשה ידיך. מצוות שהיו בניד ששעשית כבר, אבדתם. כך נדרש במדרש: על קולך. בשביל קולך:

- ברסלב -

אל תתן את פיה לחטיא את בשרך. כל זמן שלא תקן תקון הכללי, והשכינה היא בבחינת: "מדוע אדם ללבושך" וכו' (ישעיהו סג, ב), בבחינת דם נדה, אזי הדבור אסור, בבחינת "נאלמתי דומיה" וכו' (תהלים לט, ג), שמאלו הדמים נעשה בבחינת 'דומיה'. פי עקר הדבור תלוי בתקון הכללי, שהוא בחינת: "ויגד לכם את בריתו" וכו' (דברים ד, יג), וזה בחינת: 'פתר דשכיב רבי שמעון הוה אומר חד לחברה: 'אל תתן את פיה לחטיא את בשרך' (זהר וקרא עט. ודף קה), כי רבי שמעון הוה קשת הברית, בחינת: "ויגד לכם את בריתו" וכו' (דברים ד, יג), הינו פלליות הגידן, וכשאין תקון הכללי, אזי הדבור אסור, בבחינת: 'נאלמתי דומיה', בחינת: 'אל תתן את פיה' כנ"ל. וזו שהוא מדבר אז פשאין תקון הכללי,

הוא עובר על: "לא תלך רכיל בעמך" וכו' (ויקרא יט, טז), והוא 'הולך רכיל מגלה סוד' וכו' (משלי יא, יג). אכל ביומוי דרבי שמעון, הוה אומר חד לחברה: 'פתח פיה'. כי פשיש תקון הכללי שהוא קשת הברית, אזי הדבור מתר. כי הדמים כבר נתתקנו, בבחינת: 'דם נעפר ונעשה חלב'. בבחינת: "בכל עת יהיו בניד לבנים" וכו' (קהלת ט, ח). וזה "למען זמרך כבוד ולא ידם" וכו' (תהלים ל, יג), 'כבוד', זה בחינת בניד פנ"ל, שנתלבגין מבחינת: 'מדוע אדם ללבושך', מבחינת 'דם נדה', ואז: 'ולא ידם' - פי נמשך לבגנית בהדמים, מבחינת: "וגזלים מן לבנון" (שיר השירים ד, טו), ואז הדבור מתר, בבחינת: 'פתח פיה': לקומי מותר"ן קמא. סימן כט, אות ו.

כִּי בָרַב חֲלָמוֹת וְהַבָּלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת- הָאֱלֹהִים יֵרָא:

- תרגום יונתן -

ארום בסגיאות חלמין דנבוי שקרא והבלין דבעלי חרשין ומלין סגיאין דרשיעיא לא תהימין, ארום
כפימא צדיקיא תהי משמיש ומנהון תתבע אוילפן, ומן קדם יי תהי דחיל:

- רש"י -

כי ברב חלמות וגו'. אשר כל מה שיאמרו לך חלומות ונביאי הכל ודברים הרבה לפרש מאת המקום: כי את
האלהים ירא. הרי "כי" משמש בלשון אלא. אל תשמע אל החלומות, אלא את האלהים ירא:

- ברסלב -

ובכמו שפרש רש"י שם: לקושי הלכות - אורח חיים ג.
ראש חדש ג, אות נד.

ברב חלמות והבלים וגו'. חזקו ואמצו מאד
מאד בכל יום מחדש ואל יבהלו אתכם
רעיוניכם וכו', "כי ברב חלמות והבלים ודברים
הרבה כי את האלקים ירא", עין בפרוש רש"י
שם, דהינו שכל המחשבות רעות ורעיונים
רעים המבהילים את האדם, על כלם צריכים
לזכר בו יתברך ולהתירא ממנו ויתברך, כי סוף
כל סוף מה יהיה ממנו. ובודאי כל מה שיחטף
מזה העולם איזה טוב יהיה לו לשלל גדול בסוף
כי יבוא עתו. בפרט שתהלה לאל יש לנו כתפים
רחבים על מי לסמוך, יש ויש בעזרת השם
יתברך, רק לאחזו עצמו בשתי ידים ובכל כחו
בנקדת האמת: עלים להרופה. עג.

ברב חלמות והבלים וגו'. והו "ופרעה חולם"
וכו' (בראשית מא, א), פרעה בחינת הסטרא אחרא
שמבלבל את המוח על-ידי הבלבולים הבאים
על-ידי העשנים סרוחים, שזהו בחינת חלום,
כי כל החלומות באים על-ידי האדים והעשנים
העולים מן המאכלים וכו' (כמו שמבא במקום אחר).
ועל-כן כשהמוח מבלבל על-ידי פגם העשנים
הנ"ל, על-ידי-זה חלומותיו מבלבלין, ועל-כן
גם כל הבלבולים הרבים המסבין את המוח
בבחינת "רשע מכתיר את הצדיק" וכו' (תקו"א,
ד), כלם נקראים חלומות שהם בחינת בלבולים
של שוא והבל, בבחינת 'כי החלומות שוא
ידברו', שעל זה נאמר "כי ברב חלמות והבלים
ודברים הרבה", המבלבלים אותך על-ידי פגם
העשנים הנ"ל, "כי את האלקים ירא" שלא
תשמע לרבויו הבלבולים רק את האלקים ירא

אם-עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל-תתמה על-החפץ כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם:

- תרגום יונתן -

אין אניסות מסבינין וגזילא דדין וצדקתא תחמי בקרמא, לא תתמה בלבך למימר איכדין רעותא

דָּי עַל כָּל אֱלוֹי, אַרְוֹם עַל שְׁמֵי מְרוֹמָא נְטִירִין עוֹבְדֵי בְנֵי אַנְשָׁא בֵּין טַב לְבִישׁ, וּמִן קַדְמוּהֵי מִשְׁתַּלְחִין גּוֹבְרִין גּוֹתְנִין וְתַקִּיפִין לְמַרְדֵי בְרִשְׁעִיא וּלְמַהֲוִיהוֹן מִתְמַנֵּן רַבְנִין עֲלֵיהוֹן:

- רש"י -

אם עשק רש וגול משפט וצדק וגו'. אם תראה במדינה שהם עושקים את הרשים, וגוזלים את המשפט ואת הצדק: אל תתמה. על חפצו של מקום, כשיביא עליהם רעה: כי גבה מעל גבה שמר. ורואה את מעשיהם: וגבהים. יש עליהם העושים שליחותו של מקום, וידם תקיפה לפרע מהם: וגול משפט. גול של משפט. לפי שהוא דבוק, הוא נקוד גול פת"ח קטן. שאם לא היה דבוק, היה נקוד גול קמ"ץ. ענין אחר, אם תראה שהם עושקים רשים וגוזלים משפט, ורואה אתה צדק בא לעיר, שהקדוש-ברוך-הוא משפיע להם טובה ואינו נפרע מהם, אל תתמה על חפצו של מקום כי כן דרכו להארץ אפוי: כי גבה מעל גבה שמר. ממתין עד שתתמלא סאתם: וגבהים. יש לו עליהם לפרע מהם, כבוא עת פקדתם. כמו "לא תשמר על חפאתי" (איוב יד, טו), "שמר אִמְנִים" (ישעיהו כו, ב), "שמר את הדבר" (בראשית לו, יא):

- ברסלב -

לפי צרכו, ואחר-כך נבנה ונשלם הבית. נמצא שלמות הבית, שהיא תכלית הבנין וסופו, היה במחשבה תחלה. נמצא שהתכלית הוא קרוב למחשבה ביותר מהתחלת המעשה: לקיפי מוֹתֵרִין

קמא. סימן יח, אות א.

כי גבה מעל גבה. כשנגאֵלַת ונפדית התפלה, אזי נופל כל הדאקטירי, כי אין צדיקין לרפואות. כי כל הרפואות הם על-ידי עשבים, וכל עשב ועשב מקבל כח מכוכב ומזל המיוחד לו, כמו שאמרו רבותינו וזרונם לברכה: 'אין לה כל עשב ועשב, שאין לו כוכב ומזל, שמפכה אותו ואומר לו: 'גדל' (מדרש רבה, בראשית, פרשה י). וכל כוכב ומזל מקבל כח מכוכבים שלמעלה ממנו, והעליון - מהעליון ממנו, עד שמקבלים כח מהשרים העליונים, כמו שאמרו (תקוני וזה, תקון מד, עט): 'כל כוכביא לזין דא מן דא, סהרא לזי מן שמשא וכו' [כל הכוכבים לזים זה מזה, ירח לזה מהשמש וכו']. כי גבה מעל גבה" וכו', והם כלם בחינת לזים זה מזה וזה מזה, עד שמקבלים ולזין מהשרים העליונים, והשרים מקבלים מהעליונים מהם, גבה מעל גבה, עד שכלם מקבלים משרש הכל, שהוא דבר ה', כמו שכתוב: "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו

אם עשק רש וגול משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ. אין שואליו אפלו על צרכיו הגשמיים מחמת כבוד שבת, בכדי שלא לזכר בצערן ושלא להרהר אחר ישר משפטיו ותברך שהם גם-כן בבחינת חפץ, כמו שכתוב: "כי לכל חפץ יש עת ומשפט" (קהלת ה, י) וכו' עין רש"י שם. וזה "אם עשק רש וגול משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ" וכו': קרא

דשפחא, נה.

גבה מעל גבה. דע, כי לכל דבר יש תכלית, ולתכלית יש עוד תכלית אחר, "גבה מעל גבה". למשל: תכלית בנין הבית - כדי שיהא לאדם מקום לנוח, ותכלית המנוחה - כדי שיוכל בכח הזה לעבד את השם, ותכלית העבודה וכו'. ותכלית של כל דבר הוא מחבר להמחשבה והשכל, יותר מהדבר שזה התכלית בא ממנו, וקרוב התכלית להמחשבה בקרוב יותר מהדבר, כי סוף מעשה - במחשבה תחלה. נמצא שהסוף והתכלית הוא תחלה במחשבה וקרוב לה, ומהתכלית נשתלשל המעשה. למשל: כשעולה במחשבה לבנות לו בית, בודאי הבית אינו נבנה בבת-אחת, אלא צריך להכין עצים, ולסתת ולבנות כל עין ועין

כָּל צָבָאָם" (תהלים לג, ו). ועל-כן בשזוכין לתפלה, אין צריכין לרפואת העשבים, כי התפלה היא בחינת דבר ה', שהוא שרש הכל: לקושי מוהר"ן

תנינא. סימן א, אות ט.

גְּבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ שׁוֹמֵר וְנֹא'. וזהו ענין מה ששמעתי ממנו וזכרנו לברכה, כי יש שגדמה להם שמסתימת ידיעתו יתברך אחר עולם הגלגלים, ויש שיודעים שיש עולמות גבוהים יותר, אבל אחר-כך מסתימת ידיעתם ונדמה להם שלמעלה מזה הוא בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. אבל באמת "גְּבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ שׁוֹמֵר וְנֹא'", כי יש צדיק שיודע כל אלו הידיעות שגדמה להם שאי אפשר לידע אותם, אבל האיניו יודע שלו בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע שלו זה עמוק ונורא ונשגב מאד וכו', כי אצל המחקרים מסתימת הידיעה אצל הגלגלים שלמעלה מהם אינם יכולים לדבר כלל, ואפלו עד הגלגלים הם תועים ונבוכים ברב הדברים, אבל למעלה משם נדמה להם שהוא כלו רוחניות אלקות והוא בחינת תכלית הידיעה אצלם, שלפי דעתם זהו בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. אבל הצדיקים המקבילים האמתיים כל ידיעתם מתחיל משם ולמעלה, והינינו מעולם הגלגלים שהם הרקיעים ולמעלה, כי אמר שבמקום שמסתימת חכמת המחקרים לגמרי, משם מתחיל ידיעת הקבלה האמתית:

לקושי הלכות - אורח חיים ב. נטילת ידים לסקודה ובציעת הפת ה, אות עט.

גְּבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ. בענין בטול הזמן יש כמה וכמה מדרגות. וכל מה שהעולם והמדרגה גבוה ביותר נתבטל שם הזמן יותר ויותר, על-כן אף-על-פי שזה הזמן הקדוש התפאר עצמו בזכרון נפלא ונורא כזה שזוכר חתיכת טבורו (ספורי מעשיות, מעשה יג), שזהו בחינת בטול הזמן כנ"ל, אף-

על-פיר-כן גדולים מעשה ה' ולגדלתו אין חקר, כי יש "גְּבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ" וכו', כי עדין נמצא זקן השני ששחק מזאת ההתפארות והתפלא ואמר (בלשון תמה), זאת היא מעשה ישנה? אני זוכר זאת המעשה, אבל אני זוכר גם בשהיה הגר דולק, והינו בעת שהיה בעבור וכו', עין שם. כי השני זכה לבטול הזמן יותר ויותר, ועל-כן זכה לזכרון יותר. וכן השלישי והרביעי וכו' כל אחד ואחד זכה לבחינת בטול הזמן יותר, על-כן זכה כל אחד לזכרון נפלא ונורא יותר כנ"ל, אבל אחר ההתפארות של כלם גבוה מעל גבוה וגבוה מעל גבוה וכו' עד הזקן השמיני וכו', אחר-כך התפלא עליהם העור הנ"ל ואמר (בלשון תמה), אלו הם מעשיות ישנות? הוא זוכר כל אלו המעשיות, אבל הוא, אינו זוכר כלל, עין שם. כי זה העור העליון מכל הזקנים הוא זכה לבטול הזמן בתכלית הבטול למעלה למעלה, ועל-כן הוא שרש תכלית הזכרון ולמעלה מהזכרון, עד שהשגתו אי אפשר לקרא בשם זכרון. ועל-כן אמר שאינו זוכר כלל וכו': לקושי הלכות - יורה דעה

ב. מילה ה, אות ה.

כי גְּבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ וכו' וגבוהים עליהם. שמעתי מרבנו ז"ל, שפעם אחת היה מצטער מאד לפני ואמר, איך זוכין להיות יהודי וכו'? והיה בעיני לפלא גדול, מחמת שזה סמוך גלה נפלאות ונוראות וכו' ענה ואמר, מי יודע מה שיש עוד להשיג וכו'? כי הלא מעולם לא עלה על דעתי לבקש ולכסף להגיע להשגה כזאת ולמדרגה כזו, על-כן מי יודע גם עתה מה שיש עוד וכו'? וכן היה דרכו לעולם כל ימי חייו וכו' ואי אפשר להאריך ולספר מזה פאן. נמצא, שיש צדיקים גדולים כל כך שאפלו כשמיגיעים למדרגה הגבוה שבמדרגות שגדמה שאין מדרגה גבוה מזו, אף-על-פיר-כן הם מתגעגעים ומבקשים ומחפשים ומתחילים מחדש לגמרי, כי מי יודע

אִפְלוּ בְשֵׁאוֹל תַּחֲתוֹת גַּם-כֵּן אֵינוֹ נֶאֱבָד לְעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבְנּוּ ז"ל שֶׁאִפְלוּ קוֹל צְעָקָה מִשֵּׁאוֹל תַּחֲתוֹת אֵינוֹ נֶאֱבָד יִהְיֶה אִיךָ שִׁיְהִיָּה אַחֲר־כֵּךְ, כִּי הַשֶּׁם יִתְבָּרַךְ וְתוֹרָתוֹ הוּא אֵין סוּף וְאֵין תַּכְלִית וּכְמוֹ שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם בְּעוֹלָם לְפִי גְדֻלָּתוֹ, "כִּי גְבוּהַ מַעַל גְּבוּהַ וְכוּ' וּגְבוּהֵימ עֲלֵיהֶם" וְכוּ' וְכַנ"ל, כְּמוֹ-כֵן אֵין יְרִידָה בְּעוֹלָם, כִּי בְּכָל הַיְרִידוֹת חֵם וְשִׁלּוּם יֵשׁ יְרִידָה גְרוּעַ יוֹתֵר, וּמֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ יְרִידָה גְרוּעַ מִזֶּה חֵם וְשִׁלּוּם, צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לְבָלִי לְפַל יוֹתֵר חֵם וְשִׁלּוּם, וְעַקֵּר הַתְּחַזְּקוֹת הוּא בְּכַח הַצְּדִיקִים הַנ"ל שֶׁלֹּא עִמְדוּ לְעוֹלָם וְעָלוּ בְּכָל פַּעַם יוֹתֵר וְכוּ' כַּנ"ל, כִּי וְכוּ' לְהַשְׁיֵג, שֶׁכְּמוֹ שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם, כְּמוֹ-כֵן אֵין יְרִידָה לְעוֹלָם שֶׁלֹּא יִכְלוּ לְעֵלוֹת מִשָּׁם, כִּי בְּאִמַּת הַכֹּל אַחַד: לְקוֹטֵי

הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים א. תְּפִלִּין ה, אוֹת ט.

מֵה שֵׁישׁ עוֹד, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשְּׁנָתֶם וּמְדַרְגָתֶם שֶׁל עֲתָה בְּאִמַּת גְּבוּהַ מְאֹד, אֶף-עַל-פִּירְכֵן הֵם אוֹמְרִים, הֲלֹא הַשֶּׁם יִתְבָּרַךְ אֵין סוּף, וְכִי יוֹדַע מֵה שֶׁיְכוּלִים בְּזֶה הָעוֹלָם לְהַשְׁיֵג עוֹד? עַל-כֵּן הֵם מִתְחִילִים בְּכָל פַּעַם מִחֲדָשׁ עַד שֶׁבְּאִמַּת בָּאִים לְמְדַרְגָה גְבוּהַ עוֹד יוֹתֵר וְאַחֲר־כֵּךְ אוֹמְרִים, מִי יוֹדַע מֵה שֵׁישׁ עוֹד וּמִתְחִילִים עוֹד מִחֲדָשׁ וְכוּ' וְכֵן לְעוֹלָם, עַל-כֵּן בְּכַח הַצְּדִיקִים אֵלוֹ יֵשׁ תְּקוּהָ לְכָל הַנוֹפְלִים וְאֵין שׁוּם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כְּלָל, כִּי אֶף-עַל-פִּי שֶׁנְּדַמָּה לוֹ שֶׁמִּירִידָה כְּזוֹת אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְעֵלוֹת חֵם וְשִׁלּוּם, אֶף-עַל-פִּירְכֵן מִי יוֹדַע גְּדֻלַּת חֲסֵדֵי ה', כִּי יֵשׁ חֲסֵד כְּזֶה אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁגַּם מִשָּׁם יְכוּלִין לְעֵלוֹת וְכֵן אִפְלוּ אִם חֵם וְשִׁלּוּם נִפְל עוֹד בְּמָה וּכְמָה פְּעֻמִּים בְּלִי שְׁעוֹר, אֶף-עַל-פִּי-כֵן כָּל הַנּוֹעֵה שֶׁהוּא רוֹצֵה לְנִשְׂאוֹת עֲצָמוֹ בְּכָל פַּעַם לְעֵלוֹת מִנִּפְלִיתוֹ וְכָל צְעָקָה וְצְעָקָה שֶׁצּוֹעֵק

וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הַיּוֹם (קְרִי: הוּא) מִלֶּךְ לְשָׂדֶה נַעֲבָד:

- תְּרַנֵּימ יוֹנָתָן -

וּמִוֹתֵר שֶׁבַח פּוֹלְחָנוֹת אֶרְעָא עַל כֹּלָּא הִיא, דְּבַעֲדֵין דְּמַרְדִּין בְּנֵי מַלְכוּתָא וּמַלְכָּא מְתִיבֵי בְּפַצְחִין מִן קַדְמִיָּהוֹן, אֵין לִית לִיהַ עֲבוֹר לְמִיכַל הַהוּא מַלְכָּא, לְגַבַּר פְּלַח בְּחַקְלָא מִתְעַבִּיד עֲבַד מִשְׁתַּעֲבַד:

- רִש"י -

וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הַיּוֹם. וַיִּתְרוֹן שֶׁל יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ, שֶׁהֵם מִתְנַאֲמִים וּמְכַעֲסִים לְמָקוֹם: בְּכָל דְּבַר הוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ לְפָרַע, וְאִפְלוּ עַל יְדֵי יִתְרוֹשִׁין, כְּדָרְךְ שֶׁעֲשָׂה לְטִיטוּם: מִלֶּךְ לְשָׂדֶה נַעֲבָד. הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא נַעֲשֶׂה פּוֹעַל לְצִיּוֹן, לְתַבַּע עֲלֻבוּנָהּ מִמְחַרְבֵּיהָ, וְלִשְׁלֵם שְׂכָר לְבוֹנֶיהָ:

- בְּרַסְלָב -

כְּשִׁיזְרַדְתָּ, מִקְבֵּל אוֹתָהּ תַּחֲלָה הַמֶּלֶךְ הַמְּמֹנֶה שָׁם, וְאַחֲר־כֵּךְ יוֹרְדַת דְּרָךְ הַשְּׂדִים הַשׁוֹכְנִים בְּאוֹיֵר, שֶׁהֵם מִקְבְּלִים אֶת הַשְּׁפַע בְּדָרְךְ מִעֲבַר לְבַד, וְאֵין יוֹנְקִים מִמֶּנָּה רַק כְּדִי חִיוֹתֶם לְבַד, וְאַחֲר־כֵּךְ יוֹרְדַת הַשְּׁפַע לְמַטָּה, לְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְהַשְּׂדֶה שֶׁהַשְּׁפַע הוֹלְכֵת לְשָׁם, וְאַחֲר־כֵּךְ מִקְבֵּל הַמֶּלֶךְ אֶת הַשְּׁפַע בְּבַחֲיִנַת: "אֲנִתְּ הוּא מַלְכָּא

מִלֶּךְ לְשָׂדֶה נַעֲבָד. יֵשׁ שְׂבַעָה אֶקְלִימִים, וְעַל כָּל אֶקְלִים יֵשׁ מִלְּאָךְ מְמֹנֶה, בַּחֲיִנַת: "שְׂבַעָה אֵלֶה עֵינֵי ה' הַמָּה מְשׁוּמְטִים בְּכָל הָאֶרֶץ" (בְּרַיָּה ד, י), וְעַל-כֵּן בְּכָל אֶקְלִים גְּדֻלִים פְּרוֹת אַחֲרִים, כְּפִי הַמְּמֹנֶה, וְעַל-כֵּן הֵם נִחְלָקִים לְשְׂבַעָה אֶקְלִימִים כְּנִגְדַּת בַּחֲיִנַת שְׂבַעָה רוּעִים, שֶׁהֵם בַּחֲיִנַת תְּפִלִּין, שֶׁמִּשָּׁם נַעֲשִׂין בַּחֲיִנַת הַמֶּלְאָכִים. וְהַשְּׁפַע

וכו" (דניאל ה, יט), שנאמר שם על האילן "דמזון לכלא בה" וכו'. וזה בחינת: "מלך לשדה נעבד", שהמלך מקבל השפע מן השדה, דהינו כשהשפע באה למטה, או מקבל אותה המלך. וכל אלו מקבלין מבחינת שדי, ועל-כן בלם נקראים על שם שדי, כי שד - על שם שדי, וכן שדה - על שם שדי, וכן העובד השדה נקרא על שם שדי, כמו שכתוב: "פתח וישדד אדמתו" (ישעיהו כח, כד). וכשבחינת המלאך חזק, אזי אין השדים מקבלין השפע רק דרך מעבר לבד, ואין יונקים ממנה רק כדי חיותם לבד: לקוטי מוהר"ן תנינא. סימן ה, אות י.

מלך לשדה נעבד. יש לו יגיעה בשדה' (בריתא ט) זה בחינת "מלך לשדה נעבד". כי עקר יגיעת המלכות דקדושה לבד נצוץ הקדשה שנפלו לבחינת עשו איש שדה, וזה שרש כל גדולי השדה כידוע: נחת השלחן, תקסב.

מלך לשדה נעבד. וזה בחינת עבודת השדה כי השדה הוא בחינת מלכות בבחינת "כי בשדה

מצאה" וכו' (דברים כב, כו). וזה בחינת "מלך לשדה נעבד". כי השדה היא בבחינת מלכות שהיא חוה בחינת שלא כסדר. ועקר עבודת השדה כדי להמשיך חיות מהקדוש-ברוך-הוא שהוא בחינת שמים כמו שכתוב "ואתה תשמע השמים" וכו' (מלכים א, ח, לב), לבחינת ארץ על-ידי המטר שהיא בחינת החיות והשפע הנשפע משמים לארץ מאדם לחוה, כי שמים וארץ הם בחינת אדם וחוה כידוע. וזהו עצם מעלת הגשמים כמובא בדברי רבותינו וזכרונם לברכה כמו שכתוב "אם בחקתי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעתם" וכו' (ויקרא כו, ג-ד). וכן להפך "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וכו' ועצר את השמים ולא יהיה מטר" וכו' (דברים יא, טו-יז).

נמצא שהתורה תלתה השכר והענש בהמטר כי באמת המטר היורד משמים לארץ זה מרמוז על ההשפעה הנשפע מבחינת אדם מ"ה דהינו מהקדוש-ברוך-הוא לבחינת מלכות כנ"ל: לקוטי הלכות - חושן משפט ב, חכירות וקבלנות ב, אות ג.

אֶהָב כֶּסֶף לֹא-יִשְׁבַּע כֶּסֶף וּמִי-אֶהָב בְּהִמּוֹן לֹא תָבוֹאָה גַם-זֶה הַבֵּל:

- תרגום יונתן -

גבר תגר דרחים למקני כסף ומרי פרקמטיא, לא ישבע למצבר כסף, ומן דרחים למכנש ממוז יתיר, לית ליה שבח בעלמא דאתי אין לא יעביד מניה צדקתא, בגין דלית ליה אגר עלל למיכל, אף דין הבלו:

- רש"י -

אהב כסף לא ישבע כסף. אוהב מצוות, לא ישבע מהם: ומי אהב בהמון. מצוות רבות: לא תבואה. ואין באחד מהם מצוה מסימת ונפרת, כגון בגין בית המקדש ובית הכנסת וספר תורה נאה: גם זה הבל. כך נדרשים שני מקראות הללו במדרש, ועוד פנים אחרים הגונים, אך זה הקדמתו, לפי שהוא מענין "ויגבהים עליהם" (קהלת ה, י) שסמכן הכתוב יחד. דבר אחר, "ויתרון ארץ בכל היא" (שם ה, ח), שכר עבודת האדמה חשוב הוא על הבל, שאפלו הוא מלך צריך הוא להיות נעבד לשדה. אם עשתה הארץ פרות, יש לו מה יאכל ואם לאו מת ברעב: אהב כסף לא ישבע כסף. לא יאכל כסף: ומי אהב בהמון. בהמון: לא תבואה. שאינו אוסף לו פרות. גם זה הבל. דבר אחר, "ויתרון ארץ בכל היא" (שם), שכרן של ישראל, בכל דברי תורה הוא, בין במקרא בין במשנה

אֶהָב כֶּסֶף לֹא-יִשְׁבַּע כֶּסֶף וּמִי-אֶהָב בְּהִמּוֹן לֹא תָבוֹאָה גַם-זֶה הַבֵּל:

- תרגום יונתן -

גבר תגר דרחים למקני כסף ומרי פרקמטיא, לא ישבע למצבר כסף, ומן דרחים למכנש ממוז יתיר, לית ליה שבח בעלמא דאתי אין לא יעביד מניה צדקתא, בגין דלית ליה אגר עלל למיכל, אף דין הבלו:

- רש"י -

אהב כסף לא ישבע כסף. אוהב מצוות, לא ישבע מהם: ומי אהב בהמון. מצוות רבות: לא תבואה. ואין באחד מהם מצוה מסימת ונפרת, כגון בגין בית המקדש ובית הכנסת וספר תורה נאה: גם זה הבל. כך נדרשים שני מקראות הללו במדרש, ועוד פנים אחרים הגונים, אך זה הקדמתו, לפי שהוא מענין "ויגבהים עליהם" (קהלת ה, י) שסמכן הכתוב יחד. דבר אחר, "ויתרון ארץ בכל היא" (שם ה, ח), שכר עבודת האדמה חשוב הוא על הבל, שאפלו הוא מלך צריך הוא להיות נעבד לשדה. אם עשתה הארץ פרות, יש לו מה יאכל ואם לאו מת ברעב: אהב כסף לא ישבע כסף. לא יאכל כסף: ומי אהב בהמון. בהמון: לא תבואה. שאינו אוסף לו פרות. גם זה הבל. דבר אחר, "ויתרון ארץ בכל היא" (שם), שכרן של ישראל, בכל דברי תורה הוא, בין במקרא בין במשנה

בין בַּמְרָא. "מִלֶּךְ לְשֵׁרָה נֶעְבֵּד" (שם), מִלֶּךְ בַּמְרָא וּבַמְשֻׁנָה, עוֹדְנוּ צָרִיד לְהִיּוֹת נֶעְבֵּד לְבַעַל גְּמָרָא, שֶׁהוּא מְסוֹדֵר לִפְנֵי הוֹרְאוֹת, אֶסוּר וְהֵתֵר, טְמֵאָה וְטֹהָרָה וְדִינָיו: אֹהֵב כְּסֵף. אוֹהֵב תּוֹרָה, אֵינּוּ שֹׁבֵעַ בָּהּ: אֹהֵב בְּהֶמוֹן. תּוֹרָה: לֹא תְבוּאָה. שֵׁישׁ לוֹ מְקָרָא וּמְשֻׁנָה, וְאֵין לוֹ גְּמָרָא מִה הִנָּאָה יֵשׁ לוֹ. (כָּל אֵלוֹ בְּיוֹקְרָא רַבָּה כַּב א):

- בְּרִסְלָב -

וְלִהְתַּנְבֵּר בְּתֵאוֹת מְמוֹן מְמוֹשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוּדָה זָרָה 'צֵא תֹאמֵר לוֹ'. אֵךְ אִם מִתְנַבֵּר עַל יָצְרוֹ וְעוֹשֵׂה מַשָּׂא וּמִתֵּן בְּאֵמַת וְאִמּוּנָה וְשִׁמְח בְּחִלְקוֹ, וְאֵינּוּ אֵין לְהַעֲשִׂיר, אִזּוֹ הוּא מְבַרֵר עַל-יְדֵי הַמַּשָּׂא וּמִתֵּן שְׁלוֹ בְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁבִּגְנֵה וְנִכְלָל בְּקִדְשָׁה, וְאִזּוֹ הַמַּשָּׂא וּמִתֵּן שְׁלוֹ בְּבְחִינַת: "שִׁמְח וְבוֹלֵן בְּצֵאתְךָ" (דְּבָרִים ל"ג, יח) וּמִמְשִׁיךְ פְּרִנְסָתוֹ וּמְמוֹנוֹ בְּקִדְשָׁה גְדוֹלָה מִבְּחִינַת אֵמַת אֹר הַפְּנִים, שֶׁהוּא שֶׁרֵשׁ כָּל הַשֹּׁפֵעַ וְהַפְּרִנְסָה דְקִדּוּשָׁה. וְהוּא בְּחִינַת קִדְשֵׁת שֶׁבֵת שֶׁהוּא שֶׁרֵשׁ כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַשֹּׁפְעוֹת: יִקְרָא דְשִׁבְתָּא, כ"ג.

אוֹהֵב כְּסֵף לֹא יִשְׁבַּע כְּסֵף וְגוֹ'. זֶהוּ בְּחִינַת פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בְּחִינַת כָּל הַמְקַנְאִין קְנֵאת ה' צְבָאוֹת שֶׁמְבַאֵר בְּדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָה הַנִּלְ, שְׂאִין מוֹרִין לָהֶם בְּפִרוּשׁ רַק אָמְרוּ בְּדִרְדֵּךְ כָּלֵל: הַבּוֹעֵל אֶרְמִית קְנֵאִין פּוֹגְעִין בּוֹ, וְאֵין מְצוּיִן וּמוֹרִין בְּפִרוּשׁ, רַק מִי שֶׁרוֹצֵה לְקֵנֵאת קְנֵאת ה' צְבָאוֹת יָבֵא וְיוֹכֵה וְכוּ', וְזֶה בְּחִינַת צְדָקָה שֶׁל בְּעֵלֵי צְדָקָה הָאֵמֶתִיִּים שְׂאִינָם נֹתְנִים בְּשִׁבִיל כְּבוֹד וְתִפְאָרֶת אוֹ מַחְמַת טַבְעָם, רַק נֹתְנִים בְּשִׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְהַעֲקָר לְהַחְזִיק עוֹסְקִים בְּתוֹרָה כְּשֵׁרִים אֲנִשִּׁי אֵמַת, וְצָרִיכִים לְתֵן צְדָקָה יוֹתֵר מִכֶּחֶם בְּאִפְן שֶׁיִּכְנֹו אֵיזָה בְּנִין דְקִדְשָׁה שִׁיְהִיָּה לוֹ קִיּוֹם לְעוֹלָם, וְכִמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רִש"י עַל פְּסוּק "אוֹהֵב כְּסֵף לֹא יִשְׁבַּע כְּסֵף וְכוּ', וְכִי אוֹהֵב בְּהֶמוֹן לֹא תְבוּאָה גַם זֶה הֵכֵל", וּפִרְשׁ רִש"י שֶׁאִפְלוֹ אִם עוֹשֵׂה מִצְוֹת אִם אֵינּוּ עוֹשֵׂה מִצְוָה שִׁיְהִיָּה לָהּ קִיּוֹם כְּגוֹן בְּנִין בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה וְכוּ', וְכִמוֹ שֶׁמְצִינּוּ כְּמֹה פְעָמִים בְּכֹמֶה עִירוֹת שֶׁהִיָּה חֶסֶר לָהֶם צָרִיכִים רַבִּים כְּגוֹן בֵּית הַמְדֻרָּשׁ אוֹ מִקְוֵה וְהִיָּה קֹשֶׁה לְקַבֵּץ מִהֶהֱמוֹן,

אוֹהֵב כְּסֵף לֹא יִשְׁבַּע כְּסֵף. זֶה שֶׁמְבַאֵר בְּכַתְבֵי הָאֵרִי ו'ל בְּסוֹד רְחִיצַת חֲמִין בְּעֶרֶב שֶׁבֵת שֶׁהוּא סוֹד הַהוּא שֶׁלְהוֹבֵא דְאִשָּׁא [סוֹד שֶׁל שְׁלֵהֶבֶת הָאִשׁ] שִׁיּוֹרֵד בְּעֶרֶב שֶׁבֵת לְכוּוֹת אֶת רֵאשִׁי הַשְּׁלֵשׁ קְלָפוֹת טְמֵאוֹת, שֶׁהֵם רוּחַ סְעָרָה וְעִנְן גְּדוֹל וְאִשׁ מִתְלַקַּחַת, שֶׁלֹּא יִתְאַחֲזוּ בְּהַקְדוּשָׁה עַל-יְדֵי קְלַפַּת נְגַה שְׁעוֹלָה אִזּוֹ הַטּוֹב שֶׁבָּה וְנִכְלָל בְּקִדְשָׁה וְכוּ'. הֵינּוּ כִי עִנְן הַמַּשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁצָּרִיד הָאָדָם לַעֲשׂוֹת בִּימֵי הַחוּל הוּא בְּשִׁבִיל בִּירוֹר הַיְצִיאוֹת הַקְדוּשׁוֹת מִבְּחִינַת קְלַפַּת נְגַה בְּיָדוּעַ. וְעַל-כֵּן אֶסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּדַבְרֵים הָאֶסוּרִים, כִּי הֵם מִבְּחִינַת הַקְלָפוֹת טְמֵאוֹת שְׂאִי אֶפְשֶׁר לְבַרְרֵן גַּם עַל-יְדֵי מַשָּׂא וּמִתֵּן, וְהֵם בְּבְחִינַת: 'צֵא תֹאמֵר לוֹ'. וְתֵאוֹת מְמוֹן הוּא בְּחִינַת הָרַע שֶׁל כָּל הַקְלָפוֹת טְמֵאוֹת הַנִּלְ, וְעַל-כֵּן נִרְאָה בְּחוּשׁ בְּעִנְיַן תֵּאוֹת מְמוֹן בְּחִינַת הָרוּחַ סְעָרָה דְמַסְעֵר גּוֹפִיָּה וְנִשְׁמַתִּיהָ דְכָר נִשׁ וּמַסְעֵר אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּלוֹ וְהַכֵּל עַל-פִּי רַב עַל-יְדֵי טְרַדַּת הַמְמוֹן. וְכֵן "עִנְן גְּדוֹל" הוּא הַחֲשָׁךְ עִנְן וְעֶרְפֵּל שֶׁמִּתְנַבֵּר עַל הָאָדָם בְּעֲצָבוֹת וְדֹאגַת הַפְּרִנְסָה, וְכֵן "אִשׁ מִתְלַקַּחַת" הוּא הַחֲמִימוֹת שֶׁבִּלְבָב וְאִשׁ הַטַּבְעִי הַבּוֹעֵר בְּהָאָדָם לְאַסֵּף מְמוֹן. וְהֵנָּה הַגֵּם כִּי מוֹכֵן לְכָל אָדָם כְּפִי בְּחִינַתוֹ גְּדוֹל טְעוֹת הָעוֹלָם וְשִׁטוֹת דַּעְתָּם בְּרִדִּיפַת הַמְמוֹן, כִּי הִלֵּא "אוֹהֵב כְּסֵף לֹא יִשְׁבַּע כְּסֵף", וְכָל מִה שֵׁישׁ לוֹ יוֹתֵר מִתְאוּוָה יוֹתֵר וּמְרַבָּה בְּדֹאגוֹת יִתִירוֹת בְּיוֹתֵר, וְלִמִּי הוּא עֵמֹל וּמְחַסֵּר וּמְאָבֵד אֶת נַפְשׁוֹ מִכָּל טוֹבָה. אֵךְ מַחְמַת שֶׁבְּאֵמַת צָרִיכִין לַעֲשׂוֹת מַשָּׂא וּמִתֵּן בְּאִמּוּנָה וְנַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי-זֶה תְקוּנִים וּבְרִירוֹת גְּדוֹלִים, עַל-כֵּן נִתֵן לְהָאָדָם חֶשֶׁק לְזֶה, וְאִזּוֹ רוֹצִים הַג' קְלָפוֹת טְמֵאוֹת לְהִתְאַחֵזוּ בָּזֶה

רבות ואין בהם מצוה הקימת לדורות, כגון בנין בית הכנסת וספר תורה וכו', עיני שם: לקושי הלכות - אורח חיים א. בית הכנסת ו, אות א.

אוהב כסף לא ישבע כסף וגו'. צריכין ספרים הרבה אין קץ לכאר בכל פעם בכל דור ודור הספקות וחלוקות העצות שיש לכל אחד שאינו יודע איך למלט נפשו ממה שצריך להמלט פאשר יודע בנפשו, ועקר התקון הוא הרצון החזק בלי שעור, אבל גם על זה צריכין ספרים קדושים אמתיים הרבה לחזק רצונו מחדש בכל פעם בכל יום ויום מחדש, ועקר התקון על-ידי הצדקה, ועל-כן הצדקה שנותנין בשביל ספרים אלו יקר מכל, כי זה עקר תקון הצדקה וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה "אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה" וכו', שדרשו רבותינו זכרונם לברכה, ומוכא בפרוש רש"י שאפלו מי שאוהב מצות לא ישבע וכו', כי אם פשיש בהם מצוה שתתקיים לעד כגון כתיבת ספר תורה ובנין בית המקדש וכו', מכל שכן בשפועל בצדקתו לזכות את הרבים בספרים חדשים קדושים שהם בחינת קיום התורה לכל אחד לבטל הספקות וכו' פנ"ל, בודאי אין קץ לשכרו וצדקתו עומדת לעד, כי בכל פעם בכל דורות הבאים מוכה את ישראל שתתקיים התורה על ידו אשרי לו, וזה "אשרי שומרי משפט" וכו' (תהלים קו, ג), שהוא התורה ששומרה שלא תשתכח על-ידי שמוכה את הרבים בספרים קדושים פנ"ל, וזהו "עושי צדקה בכל עת" (שם) כי בכל עת עושה צדקה, כי לומדים בספרים שמכניסין קיום התורה בעולם וכו': לקושי הלכות - אורח חיים א. ברכת השחר ה, אות לה.

וקפיץ אחד ועשה משלו, צדקתו עומדת לעד. או אפלו שאינו עושה משלו רק שהוא מתעורר מעצמו לעסק בזה לנגש כל אחד ולסבל הרבה בזיונות ושפיכות דמים מכל אחד, וטורח העסק והבנין וכו' והוא מקבל על עצמו כל זה בשביל המצוה הקימת לעד שזהו גדול מאד, כי גדול המעשה יותר מן העושה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא בתרא ט) ובלבד שיהיה פונתו לשם שמים לא להתיהר ולקנטר חס ושלום. מכל שכן בשאדם עוסק בזכות הרבים הגדול מאד, שעוסק במצוה שאין לה תובעין שהוא זכות הרבים מאד ויש לו הרבה יסורים ומניעות ובזיונות וכו' בשביל זה, אבל פונתו לשמים בשביל האמת לאמתו שכל זה הוא בחינת קנאת ה' צבאות: לקושי הלכות - אורח חיים א. ברכת השחר ה, אות צד.

ומי אוהב בהמון לא תבואה גם זה הבל וזה בחינת מצות בנין בית הכנסת ובית המדרש שהיא מצוה רבה מאד הקימת לדורות אם פונתו לשם שמים, כי בבית הכנסת מתכנסים כל הנפשות של קבוץ בני ישראל להתפלל ולומר קדשה וברכו וכו', ולשם מתכנסים כל השכנים הנוספים בכל פעם אל הקבוץ הקדוש, וכנראה בחוש שבמקום שאין בו בית הכנסת ובית המדרש קשה לקבץ מנין, ואפלו כשיש לפעמים מנין מתפללין זה בכה וזה בכה, והרבה מתפללין ביחידות ואינם באים להתנסף להיות שכנים אל קבוץ הקדוש שעוסקים בדברים שבקדשה לומר קדיש וברכו וכו', ועל-כן הוא בודאי מצוה רבה עד אין חקר להשתדל בבנין בית הכנסת ובית המדרש לשם שמים וכמו שפרש רש"י על פסוק "ומי אוהב בהמון לא תבואה גם זה הבל", שאפלו בשעושה מצוות

בְּרַבּוֹת הַטּוֹבָה רַבּוֹ אוֹכְלִיָּהּ וּמַה-כִּשְׁרוֹן לְבַעַלְיָהּ כִּי אִם-רֵאִית (קרי: רְאוֹת) עֵינָיו:

- תרגום יונתן -

בזמן דסגיא טבותא בעלמא, סגיאין אוף בני אנשא דייכלונה, ומה הנאה אית למרהא דיצברנה אין לא יעביד מנה טיבותא, בגין דיתווי בעלמא דאתי יהיבת אגרהא בעיניו:

- רש"י -

ברבות הטובה. כשישראל מטיבין מעשיהם: רבו אוכליה. מתן שכר המצוות: ומה כשרון לבעליה. להקדוש-ברוך-הוא, בכל הטבת מעשיהם: כי אם ראות עיניו. שרואה שהם כפופים לו, ונחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו. וכן לענין הקרבנות: ברבות הטובה רבו אוכליה. שמביאים נדבות הרבה, רבו הכהנים אוכליה: ומה כשרון לבעליה. לפני הקדוש-ברוך-הוא: כי אם ראות עיניו. שאמר ונעשה רצונו:

- ברסלב -

שרחוקין מהשרש אשר הוא מחיה את כלם. ואפלו מעט השפע שיורד בהעלם ובהסתרה גדולה על-ידי הסתרת השגחתו בתוך הטבע, גם זה המעט מקבלים הרב העבוי"ם והרשעים שיניקתם מבחינת אחר הבריאה אשר זה חלקם אשר בחרו בו. וישראל הכשרים, שהם בבחינת השגחה, פרנסתם מעוטה מאד. ועל-כן עקר המשכת השפע לישראל הוא כששמאל נכלל בימין, הינו כשאנו זוכין להתגבר באמונת ההשגחה שהכל מאתו יתברך לבד ואין שום דרך הטבע בעולם כלל, ועל-ידי-זה אנו זוכין להמשיך עיני השגחתו עלינו, ואז נכלל אחר הבריאה בקדם הבריאה, שהוא בחינת כלליות שמאל בימין כנ"ל, ואז הקדוש-ברוך-הוא ממשיך שפע וחיות להבריאה, שהוא בחינת פרנסה ועשירות: לקוטי הלכות - חושן משפט א. שלוחין

ג, אות כג.

ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו. אין אדם זוכה לתורה אלא על-ידי שפלות, ועל-ידי שזוכה לתורה על-ידי-זה מעורר כל שרשי נשמות ישראל כנ"ל, ואפשר שהד' מינים מרמזין על הד' מגי שפלות, כי הדם לולב ואתרוג

ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו. זהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, כל המעלים עין מן הצדקה כאלו עובד עבודה זרה, 'מעלים עין' דיקא, כי עקר הצדקה הוא בחינת עינים להמשיך עיני השגחתו עלינו, כמו שכתוב במתנות עניים "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל" וכו' (דברים כו, טו). כי עקר העניות נמשך מפגומת הלכנה, שהוא בחינת חשך, בחינת "ותכהין עיני מראת" וכו' (בראשית כו, א), שהוא בחינת מעוט והסתרת ההשגחה. כי כל הפרנסה והעשירות הוא בחינת עינים, כמו שכתוב "ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו". וכמו שכתוב "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו" וכו' (תהלים קמה, טו). כי העשירות נמשך מבחינת שמאל, כמו שכתוב "בשמאלה עשר וכבוד" (משלי ג, טו), ושמאל זהו בחינת אחר הבריאה, כמבאר בהתורה (לקוטי מוה"ר"ן תנינא, ז). וכל זמן שאין נכלל שמאל בימין חס ושלום, דהינו שאין נכלל כלליות הבריאה, שהוא בחינת שמאל בקדם הבריאה, שהוא בחינת כלל ימינא, אז בודאי אי אפשר לקבל שפע ופרנסה מאחר

לְבַעֲלֶיהָ כִּי אִם רְאוּת עֵינָיו, וְהַתּוֹרָה הַזֹּהִירָה לִיקַח הֵג' מֵיָנִים בַּיַּחַד עִם הָעֵרְבִי נַחַל שְׁאִין בָּהֶם לֹא טָעַם וְלֹא רִיחַ כִּי הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ שְׁוֹה וּמִשְׁוֹה קָטָן וְגָדוֹל, וְהִנֵּה אֵלוֹ הֵג' מֵיָנִים שֵׁשׁ בָּהֶם מַעֲלוֹת בּוֹדָאִי לֹא כֻלָּם שְׁוִים, רַק יֵשׁ בָּהֶם גְּדוּלִים וְקִטְמִים וּבִינּוֹנִים, וְצָרִיד הָאָדָם לְהַקְטִין אֶת עֲצָמוֹ לִפְנֵי כֻלָּם, רַק גַּם הָעֵרְבִי נַחַל שְׁמֹרְמוֹזִין עַל בַּחֲנִית קָטָן שֶׁבְקִטְמִים מֵאַחַר שְׁאִין בָּהֶם מַעֲלָה לֹא טָעַם וְלֹא רִיחַ, גַּם הוּא צָרִיד לְהַקְטִין עֲצָמוֹ בְּגֵגֶד מְדֻרְגֵת עֲצָמוֹ שְׁוֹה הָאֲרַבֶּע בַּחֲנִית שֶׁפְּלוֹת: יֵרַח הָאֵיתָנִים, יד.

מִרְמוֹזִין עַל הַמַּעֲלוֹת שֶׁדָּרַךְ הָאָדָם לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם, הֵדָם כְּגֵגֶד בַּחֲנִית חֲכָמָה, כִּי הֵדָם דּוֹמָה לְעֵינִים וְעֵינִים עַל שֵׁם הַחֲכָמָה נֹאמֵר, לֹאֲב דּוֹמָה לְשִׁדְרָה שֵׁשׁ עֶקֶר הַכַּח וְהַגְּבוּרָה שֶׁל בְּנֵי קוֹמַת הָאָדָם. וְגַם הוּא גְבוּהַ מְכַל הָאֲרַבֶּע מֵיָנִים וְעַל-כֵּן הוּא כְּגֵגֶד גְּבוּרָה, אֲתֵרוֹג יֵשׁ בּוֹ טָעַם וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ וְיֵשׁ לוֹ חַן וְנַחֲמָד לְבָרִיּוֹת בְּבַחֲנִית: "וְכִי תֵאָוֶה הוּא לְעֵינִים" (בְּרֵאשִׁית ג, ו) שֶׁדְּבָרוֹ רְבוּתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבָרְכָה עַל אֲתֵרוֹג, זֶה בַּחֲנִית עֲשִׂירוֹת שֶׁהַכֹּל אוֹהֲבִין אוֹתוֹ בְּבַחֲנִית: "וְאֵהֲבִי עֲשִׂיר רַבִּים" (מִשְׁלֵי יד, ט) וְעַלֵּיו נֹאמֵר: "וְמָה כְּשֶׁרוֹן

יא { מתוקה שנת העבד אם-מעט ואם-הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון:

- תרגום יונתן -

בְּסִימָא דְּמִיכַת גּוֹבְרָא דְּפִלַּח לְמָרִי עֲלָמָא בְּלֵב שְׁלִים וְאִית לִיה גִּיחָא עַל בֵּית קְבוּרְתִּיה, אִין זְעִירוֹת שְׁנִין יִיחִי אִין סְגִיּוֹת שְׁנִין, בְּתֵר דְּפִלַּח לְמָרִי עֲלָמָא בְּעֲלָמָא הֲדִין, וְלַעֲלָמָא דְּאִתִּי, אָגֵר עוֹבְדֵי יְדוּי יַחְסִין, וְחֲכָמַת אוֹרִיָּתָא דֵּי לְגַבֵּר עֲתִיר בְּחֲכָמְתָא, הִיכְמָא דְּאִתְעַסַּק בַּהּ בְּעֲלָמָא הֲדִין וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוּלְפָּנָא, כְּדִין תְּנוּחַ עֲלוּהִי עַל בֵּית קְבוּרְתִּיה וְלֹא תִשְׁבְּקֵנִיה בְּלַחֲדוּהִי, הִיכְמָא דְּלֹא שְׁבַקַת אִתְתָּא לְגוֹבְרָה בְּלַחֲדוּהִי לְדְמָכָא:

- רש"י -

מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֶבֶד. עוֹבֵד הָאֲדָמָה יֵשׁן וְעֵרְבָה שְׁנָתוֹ עֲלָיו, בֵּין שֶׁהוּא אוֹכֵל מְעַט, וּבֵין שֶׁהוּא אוֹכֵל הַרְבֵּה, כִּי כָּבֵד הֲרֵגֵל בְּכָד: וְהַשְּׁבַע לְעֲשִׂיר אֵינְנוּ מְנִיחַ לוֹ לִישׁוֹן. וְשִׁבַע נְכָסִים שֶׁל עֲשִׂיר כְּעַל פְּרַקְמִטְאוֹת הַרְבֵּה, אֵינּוּ מְנִיחַ לוֹ לִישׁוֹן. כֹּל הַלֵּילָה מְהַרְהֵר בָּהּ. דְּכָר אַחַר, מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֶבֶד. אֵת הָאֱלֹהִים: אִם מְעַט. יְמֵי שְׁנָיו: וְאִם הַרְבֵּה. יְמֵי שְׁנָיו: יֹאכֵל. שְׂכָרוֹ, הַמוּעַט כְּמִרְבָּה, מִשֶּׁה פְּרָנָם אֵת יִשְׂרָאֵל אֲרַבְעִים שָׁנָה, וְשִׁמּוּאֵל תִּבְיָא פְּרָנָסָם עֲשָׂר שְׁנִים, וְשִׁקְלָן הַכְּתוּב זֶה כּוֹה, שְׁנַאֲמֵר "מִשֶּׁה וְאֶהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וְשִׁמּוּאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ וְגו'" (תְּהִלִּים צט, ו). כִּךְ נִדְרָשׁ בְּתַנְחוּמָא: וְהַשְּׁבַע לְעֲשִׂיר. כְּעַל שְׁמוּעוֹת: אֵינְנוּ מְנִיחַ לוֹ לִישׁוֹן. בְּקָבֵר, שְׁנַאֲמֵר "דּוֹכַב שִׁפְתֵי יִשְׁנִים" (שִׁיר-הַשִּׁירִים ו, י). כֹּל תַּלְמִיד חָכֵם שְׁאוּמְרִים דְּכַר שְׁמוּעָה מִפִּיו שִׁפְתוֹתָיו דּוֹכְבוֹת בְּקָבֵר:

- ברסלב -

מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעוֹבֵד אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה יֹאכֵל. זֶה בַּחֲנִית מַה שְׁאֲמָרוֹ רְבוּתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבָרְכָה: 'כֵּד הוּוּ קָמוּ רַבְּנָן מִמְּתִיבְתָא דְּרַב הוֹנָא, הוּוּ נְפִצֵי גְלִימְהוּ, וְסָלַק עֲנָנֵי וְכָסִי לְיוֹמָא (דְּהִינּוּ שְׁמִשָּׂא)' [כְּשֶׁהָיוּ קָמוּם הַחֲכָמִים מִהִישִׁיבָה שֶׁל רַב הוֹנָא וּמְנַעְרִים אֶת בְּגָדֵיהֶם, הִיָּה עוֹלָה אֶבֶק וּמְכַסֶּה אֶת אוֹר הַיּוֹם (דְּהִינּוּ שְׁמִשָּׂא)] (בְּתַבּוֹת ק"ו ע"ג שס). הִינּוּ כְּשֶׁהָיוּ קָמוּם הַתַּלְמִידִים מִהִישִׁיבָה שֶׁל רַבִּים רַב הוֹנָא, 'הוּוּ נְפִצֵי גְלִימְהוּ, דְּהִינּוּ הִלְבוּשֵׁין בַּחֲנִית גְּדוּלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "ה' מִלְּךְ

הרב, וכן אצל התלמידים, כי אין המחזן קבועים תמיד. ובשעת ההסתלקות אָזוּ הוא בחינת הסתלקות משה, שהוא הדעת, בחינת שנה, ועל-ידי תקון המחזן על-ידי הישיבה כנ"ל, אָזוּ גם בשעת ההסתלקות הדעת, שהוא בחינת הסתלקות משה, בחינת שנה, אָזוּ גם בחינת השנה מתוקה וטובה, בבחינת: "מתוקה שנת העובד" כנ"ל, כי על-ידי תקון המחזן בבחינת משה על-ידי-זה הוא תקון השנה, בבחינת חלום על-ידי מלאך. וזהו: "מתוקה שנת העובד", 'מתוקה' דיקא, בחינת מין מתיקון, בחינת תקון הברית שהוא בחינת מין מתיקון (כמוכא במ"א בלקוטי הראשון בסימן ג), הפך פגם הברית, שהוא בחינת מין מרירין, שהוא בחינת פגם טמאה הנ"ל, חס ושלום, אבל על-ידי תקון המחזן כנ"ל, על-ידי-זה השנה מתוקה בבחינת מין מתיקון, בבחינת תקון הברית כנ"ל. וזהו: "אם מעט ואם הרבה יאכל", הינו שאין מזיק לו האכילה, שעל ידה בא חס ושלום, טמאה הנ"ל בחלום בשנה כנ"ל, כי נתתן בחינת השנה על-ידי תקון המחזן כנ"ל, כי על-ידי תקון המחזן גם השנה שהיא בחינת הסתלקות הדעת, היא גם-כן טובה ומתוקה מאד כנ"ל:

לקוטי מוהר"ן תנצנא. סימן ה, אות טו.

גאות לבש" וכו' (תהלים צג, א), הינו שהיו מנפצין ומסלקין בחינת הגאון, פי על-ידי הישיבה של הרב עם התלמידים נתתקן חותם דקדושה, שהוא הפך הגאון. וזהו: גלמיהו', גלמי ראשי תבות: "ה' מלך גאות לבש", בחינת הגאון כנ"ל, שהם הכניעו וסלקו אותה. וזהו: 'וסלק ענני', זהו בחינת תקון הברית, שמסלקין ומעלין בחינת החתים בשרו לבחינת מחזן תפלון. וזהו: 'וסלק ענני', בחינת 'והיתה הקשת בענן' וכו' (בראשית מ, טו), בחינת תקון הברית כנ"ל. וזהו: ענן - ראשי תבות: "נדיבי עמים נאספו" וכו' (תהלים מ, י), בחינת גרים. פי על-ידי תקון הגרים נעשה תקון הברית כנ"ל ואזי כשנעשה תקון הברית, דהינו שמעלין בחינת החתים בשרו לבחינת מחזן, אזי נעשה בחינת תפלון דמכסין על מחא (עין תקון סט דף קטו). וזהו: 'וכסי ליומא, דהינו שמשא', הינו בחינת תפלון דמכסין על מחא, שהוא בחינת שמשא, בחינת משה, בחינת: 'פני משה כפני חמה' (בבא-בבא עה), פי משה הוא הדעת: וכשנתתקן המח בבחינת משה, בחינת תפלון כנ"ל, אָזוּ גם בבחינת הסתלקות משה, דהינו כשנסתלקין המחזן, אָזוּ גם הרשימה שגשאר שהיא בחינת שנה, היא טובה גם-כן מאד, בבחינת: "מתוקה שנת העובד" - ראשי תבות 'משה'. פי לפעמים נסתלקין המחזן אצל

יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עשר שמור לבעליו לרעתו:

- תרגום יונתן -

אית בשתא מרעיתא חמית בעלמא הדין תחות שמשא ולית לה אסו, גבר דכנוש עותרא ולא יעביד מניה טוב, לסוף יומיא, ההוא עותרא נטיר ליה לאבאשא ליה לעלמא דאתי:

- רש"י -

עשר שמור לבעליו לרעתו. בעושרו של קרה, שעל ידי כן נתגאה וירד לשאול:

- ברסלב -

אמונה שנפגם על-ידי פגם העזות, דהינו על-ידי עזות דסטרא אחרא וכנ"ל, אבל בשמתגבר להרבות בצדקה מממונו או נתתן כל ממונו, וזכה על-ידי ממונו לעזות דקדשה בחינת הון עשיר קרית עזו, דהינו לעמוד בעזותו נגד הרשעים ונגד המונעים מדרכי ה' האמתיים, להציל החלושי כח הנרדפים להצילם מיד רודפיהם וכו', כפי דרכי ה' באמת וזהו עזות דקדשה שעקר תקון האמונה הקדושה הוא על ידה כנ"ל: לקושי הלכות - חושן משפט א. הלאה ג, אות ה.

עשר שמור לבצעליו לרעתו. וזהו, "ואם לא תפדה וערפתו" וכו' (שמות יג, יג). 'וערפתו' דיקא, כי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו, הינו כשאינו רוצה לתן שיה לכהן ואז אינו זוכה להמשיך העשירות דקדשה, לפיכך יפסיד ממונו, כי עשירות שאינו נמשך מבחינת הכהן הוא "עשר שמור לבצעליו לרעתו" וצריכין להפסידו ולאבדו. ועל-כן 'וערפתו' דיקא כדי להכניע הערף שהוא הפך הפנים, כי עשירות דקדשה הנ"ל שנמשך על-ידי השה שנותנין לכהן הוא נמשך מספורי מעשיות של שנים קדמוניות שהוא בחינת הארת פנים הדרת פנים בחינת שבעים פנים של תורה. אבל כשאין גותן השה לכהן אינו זוכה להארת פנים הדרת פנים הנמשך על-ידי הכהן כנ"ל ואז צריכין להשתדל לשבר הערף שהוא הפך הפנים: לקושי הלכות - יורה דעה ב. פדיון פטר חמור ב, אות ז.

עשר שמור לבצעליו לרעתו. עקר העצה השלמה הטובה כשזוכה על-ידי עצתו שהאיר לו השם יתברך בהמשא ומתן, שעל-ידי זה הרויח ממון להצליח על-ידי זה ההצלחה הנצחית והאמתית לעשות רצון השם יתברך על-ידי זה. ואז דוקא נחשב עצה טובה ושלמה,

עשר שמור לבצעליו לרעתו. העשירות של הרשעים בחינת ערב רב הוא בחינת פעם וחרון אף, הפך העשירות דקדשה של ישראל שנמשך רק על-ידי כבישת פעם וחרון אף, אבל אצלם העשירות על-ידי חרון אף, ועל-כן באמת נאמר בהם, "כל ימיו מכאבים וכעם" וכו' (קהלת ב, כג). כי הגדלה והעשירות שלהם הוא בעצמו פעם ממש, ועל עשירות כזה נאמר, "עשר שמור לבצעליו לרעתו", זה בחינת פעם שנקרא רעה, כמו שכתוב, "והסר פעם מלבך והעבר רעה מבשרך" (קהלת יא, י). כמו שכתב רבנו זכרנו לברכה. ומחמת זה עתה רב העשירות אצל העכו"ם והרשעים ובני ישראל הכשרים רבן עניים, כי בני ישראל הכשרים אינם יכולים לזכות לעשירות כי אם על-ידי כבישת פעם, כי עשירות שלהם עשירות דקדשה שרש הנפשות שנמשך על-ידי כבישת פעם דיקא, אבל הרשעים הגדולים בחינת ערב רב כל עשירותם הוא בעצמו פעם כנ"ל. ובאמת אינו עשירות כלל, כי כל ימיו פעם ומכאובות והוא רק לפי שעה כמו הפעם שהוא חרון אף המתגדל ומתגבר לפי שעה בבחינת רוח סערה ואחר-כך פלה ונאבד, כי רגזן לא עלתה בידו אלא רגזותו, כי עשירותם שהוא בחינת רגז וכעם אינו נשאר בידם, אדרבא, עוקרת אותם משני עולמות: לקושי הלכות - חושן משפט א. כח והרשאה ד, אות יב.

עשר שמור לבצעליו לרעתו. נראה ומוכן בחוש כי העשר בעל ממון הרבה יש לו עזות הרבה וכשאינו זוכה לתקן מעשיו או יש לו עזות נגד אנשים כשרים ונגד עניים הגונים וכיוצא. וזהו עזות דסטרא אחרא ועשר כזה הוא "עשר שמור לבצעליו לרעתו" וממון כזה הוא בחינת עבודה זרה ממש, כמבאר במקום אחר שהוא פגם

בְּחִינַת "בְּרַכַּת ה'" היא תעשיר ולא יוסיף עֶצֶב וְכו' (משלי י, כב) שהיא מי שזוּכָה לְהִיּוֹת שְׂמֵחַ בְּחֻלְקוֹ וְשִׂיחָהּ חֶזֶק בְּבִטְחוֹן, שְׂמֵחַ שְׂמֵחָרָח לֹא לְפָרְנֶסֶתוֹ וּפְרִנְסַת בֵּיתוֹ וּבְנָיו בְּיָדָיו וְשִׁפְעֵי לֹא ה' יִתְבָּרֵךְ בְּעֵתוֹ וְזָמְנוֹ כִּרְאוּי לֹא: לְקוּשֵׁי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים ב. נְטִילַת יָדַיִם לְסַעֲדָה וּבְצִיעַת הַפֶּתַח וְאוֹת פֶּה.

עֶשֶׂר שְׂמֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ. זֶה יָדוּעַ וְנִרְאֶה בְּחֹשֶׁשׁ שְׂכָל יָמָיו חֲיָיו הֵבֵל וְרִיק וְיָמֵינוּ כְּצֶל עוֹבֵר וְמָה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ. וְאִם יִצְבֵּר כְּעֶפֶר כֶּסֶף וְכו' לֹא בְּמוֹתוֹ יִקַּח הֵבֵל וְאִין מְלוּיִן לֹא לְאָדָם לֹא כֶּסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְדַגְלִיּוֹת וְכו'. וְעַל-כֵּן מִי שְׂאִינוּ מִסְתַּכֵּל עַל הַתְּכֵלִית הַאֲחֵרוֹן הָאֲמִתִּי, לְמָה לֹא חַיִּים. וְמָה הַנְּחִת רִיחַ לְה' יִתְבָּרֵךְ מִתְּפִלָּתוֹ שְׂמֵחָתָלָל שִׂיחָתוֹ לֹא ה' יִתְבָּרֵךְ פְּרִנְסָה וּמְמוֹן וְכו' לְמִלְאוֹת תְּאוֹת בְּטָנוֹ. וְה' יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ וּמְבִין שְׂכָל מַה שְׂמַבְקֵשׁ אִינוּ טוֹבָה לְפָנָיו כִּלְל, כִּי מֵאַחַר שְׂאִינוּ מִסְתַּכֵּל עַל הַתְּכֵלִית בְּיָדָיו הַפְּרִנְסָה וְהַעֲשִׂירוֹת שֶׁלּוֹ הוּא בְּחִינַת "עֶשֶׂר שְׂמֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ", רַחֲמָנָא לְצִלָּן. נִמְצָא, שֶׁהַתְּפִלָּה שֶׁהִיא לְצַדִּיק הַגּוֹפֵּה לְבַד לְבִי כֹנֵת קִיּוֹם הַתּוֹרָה הִיא בְּיָדָיו אִינָה טוֹבָה כִּלְל. וְעַל תְּפִלוֹת כְּאֵלוֹ קוֹרָא תִּגְרַר בְּזֶהֱרַק הַקְּדוּשָׁה, 'צְוֹחִין כְּכֻלְבֵּיִן הֵב הֵב, הֵב לָן חַיִּי, הֵב לָן מְזוֹנָא וְכו' [צְוֹחִים כְּכֻלְבֵּים תֵּן תֵּן, תֵּן לָנוּ חַיִּים, תֵּן לָנוּ מְזוֹן וְכו']. וְאִין לְה' יִתְבָּרֵךְ נְחִת מִתְּפִלָּה כּוֹזֵאת שֶׁהִיא לְצַרְכֵי הַגּוֹפֵּה כִּי אִם כְּשִׁזְזָה מִתְּפִלָּה מִתְּכַוֵּן בְּתְפִלָּתוֹ בְּשִׂבִּיל קִיּוֹם הַתּוֹרָה, דְּהִינּוּ שְׂמֵחָתָלָל עַל בְּנֵי חַיִּי וּמְזוֹנָא וְכָל כּוֹנֵתוֹ כְּדֵי שִׁזְזָה לְעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְלִקְוִים תּוֹרָתוֹ וּמְצוֹתָיו בְּאֲמִתִּי: לְקוּשֵׁי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים ג. רֵאשׁ חֲדָשׁ ה, אוֹת ג.

אֲבָל אִם חֵם וְשְׁלוֹם, הוּא מְרוּיחַ מְמוֹן וְאִינוּ מִתְנַהֵג בּוֹ בְּשׂוֹרָה, מְכַל שְׂכָן בְּשִׁחַם וְשְׁלוֹם, נוֹפֵל וְיוֹרֵד עַל-יַדֵּיהֶם וּמִמַּעַט עֲבוֹדָתוֹ חֵם וְשְׁלוֹם, זֶהוּ בְּחִינַת "עֶשֶׂר שְׂמֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ" וְאִין בְּיָדָיו אִינוּ נִחְשָׁב לְעֵצָה שְׁלֵמָה שֶׁהַרְוִיחַ מְמוֹן לְרַעְתּוֹ מֵאַחַר שְׂאִינוּ מְצַלִּיחַ בְּסוּפוֹ וְתְכֵלִיתוֹ עַל-יַדֵּיהֶם, כִּי עֶקֶר תְּקוּן הַעֲצָה הַטּוֹבָה הוּא כְּשִׁזְזָה לְהַצְלִיחַ עַל-יַדֵּי עֲצָתוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ לְסוּפוֹ לְעַד וְלְנִצָּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא שְׂבֵלוֹ אֲרָךְ וְטוֹב וְנִצְחִי, כִּי טוֹב אַחֲרִית דְּבָר מֵרְאשִׁיתוֹ: לְקוּשֵׁי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים ג. סוּפָה ג, אוֹת ו.

עֶשֶׂר שְׂמֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ. עֶקֶר הַבְּרַכָּה כְּשִׁזְזָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְקַבֵּל הַפְּרִנְסָה מֵה' יִתְבָּרֵךְ בְּרִצּוֹן טוֹב וְהוּא שְׂמֵחַ בְּחֻלְקוֹ, וּמֵאַמִּין שְׂכָד הוּא רְצוֹנוֹ הַטּוֹב, וְהֵבֵל לְמוֹתוֹ, כִּי דִיקָא עַל-יַדֵּי הַפְּרִנְסָה הַזֹּאת יִזְכֶּה לְקַבֵּל הָאֵרֶת הַרְצוֹן הַמְּפִלֵּג שֶׁהוּא בְּחִינַת "מָה רַב טוֹבָה אֲשֶׁר צְפַנְתָּ לִּירְאִיךָ" וְכו' (תְּהִלִּים לֵא, כ). וְרַק זֶה נִקְרָא עֲשִׂירוֹת וּפְרִנְסָה, כִּי בְּיָדָיו זֶה שִׁישׁ לֹא עֶשֶׂר וּנְכֶסִים רַבִּים וְכִלֵּי כֶּסֶף וְזָהָב וְאִין לֹא שׁוֹם נְחִת רִיחַ בְּעֶשְׂרוֹ, אֲדַרְבָּא, כָּל יָמָיו כְּעֵם וּמְכֹאֲבוֹת וְחֻלְיוֹ הַרְבֵּה וְקִצְף מְרַבּוּי תְּאוֹתָיו שֶׁהוּא נִבְהַל לְהוֹן הַרְבֵּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר וּמְקַנָּא מְאֹד בְּהַגְבִּירִים הַגְּדוֹלִים הַמְּפִלְגִים מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה וְכו'. כְּמִצּוּי כָּל זֶה מְלַבֵּד שְׂאֵר מִיָּנִי כְּעֵסִים וּמְכֹאֲבוֹת וְכו'. שִׁישׁ לֹא בְּכָל יוֹם וּכְמַעַט בְּכָל שַׁעֲהָ שְׂאֵי אִפְשָׁר לְפָרְטֵם. בְּיָדָיו אִין זֶה עֲשִׂירוֹת כִּלְל וּכְמוֹ שְׂאֵמֵר קְהֵלֵת, "אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לֹא הָאֱלֹקִים עֶשֶׂר וּנְכֶסִים וְכו' וְלֹא יִשְׁלִיטֵנוּ הָאֱלֹקִים לְאִכָּל" וְכו' "גַּם זֶה הֵבֵל וְחֻלִּי" וְכו' (קְהֵלֵת ו, ב), כִּי עָלָיו נֵאֱמָר "עֶשֶׂר שְׂמֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ". וְעַל-כֵּן בְּיָדָיו עֶקֶר הַעֲשִׂירוֹת וְהַפְּרִנְסָה הוּא כְּשִׁזְזָה בְּרַכַּת ה' בְּפְרִנְסָתוֹ

וַאֲבָד הָעֵשֶׂר הַהוּא בְּעֵינַי רַע וְהוֹלִיד בְּיָן וְאִין בִּידוֹ מְאוּמָה:

- תרגום יונתן -

וההוא עותרא דשבק לבריה, בתר מותיה יהובד על דקנא ליה בגון ביש, ולא יתקום ביד בריה דיוליד ולא ישתאר ליה בידוי מדעם:

- רש"י -

ואין בידו מאומה. אף זכות אבות:

- ברסלב -

בכל עת ורוצים לכלותו לגמרי חס ושלום, ולולי ה' שעומד בעזרו, כמו שכתוב, "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו" (תהלים לו, לב), וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק זה, בכל יום ויום יצרו של אדם מתחדש עליו וכו'. אך כל מי שעוסק יותר להציל עצמו והעקר על ידי תפלה ותחנונים כנ"ל, הוא יכול להמשיך ביותר צדקתו וחסדו העליון מאד, ולהמשיך חסדים נפלאים חדשים בכל יום ובכל עת בבחינת חסדי ה' כי לא תמנו וכו', חדשים לבקרים וכו'. ועל ידי זה יצאל מנחשים ועקרבים הנ"ל ויזכה להפזר הגנוז בכל יום שהוא בחינת מציאה טובה באמת: לפי חלכות - חושן משפט ב, מתנה ה, אות לה.

ואבד העשר ההוא בעיני רע. באמת בשנשים לב היטב בעיני מעמדנו ומצבנו לפי שעה בזה העולם העובר בהרף עין, אין אנו יודעין כלל מה לכנות ולקרא בשם מציאה ומה לכנות ולקרא בשם נשיכת עקרב, כי יש שמוצא עשירות גדול ולבסוף נהפך לו לרעה עצומה גם בזה העולם, ועל כל פנים הוא צריך למות ולזקחין אותו מהממון או שלוקחין הממון ממנו בחייו, כמו שכתב אדוננו מורנו ורבנו זכרנו לברכה (בנדרים בספר שיחות הר"ן, ע"ן שם). וכמו שהתפלא קהלת על זה ואמר: "יש הכל" וכו' (קהלת ה, יד) "עשר שמור לבעליו לרעתו" וכו' (קהלת ה, יב) "ואבד העשר ההוא בעיני רע" וכו'. ולהפך יש אחד שיש לו עניות ודחקות ויסורים רחמנא לצלן והוא לו לטובה גדולה בעולם הבא בודאי, ולפעמים ועל פי רב גם בזה העולם אחריתו טוב אם הוא איש פשר, כי "טוב אחרית דבר מראשיתו" וכו' (קהלת ג, ח), כי צדיקים תחלתם יסורים וסופן שלוה וכו'. אך תפלה מועיל על הכל, כי בודאי עקר התפלה צריך שתהיה שיצאל מכמה וכמה נחשים ועקרבים הסובבים אותו בכל יום ורוצים למנועו מהפזר הגנוז בכל יום שהוא טוב אמתי בגשמיות ורוחניות, דהינו שיצאל ממחשבות רעות והרהורים רעים ורעיונים מבלבלים שהם עקר בחינת נחשים ועקרבים הנושכים אותו

ואבד העשר ההוא וכו' ואין בידו מאומה. עקר קיום העולם על ידי הצדיק כמו שכתוב, 'עלמא על מה קאי? על עמוד חד וצדיק שמה' [העולם על מה עומד? על עמוד אחד וצדיק שמו]. אך ללעמת זה יש בכל דור ודור מתנגדים וחולקים על הצדיק האמת שיניקתם מבחינת הרב דקלפה שהוא בחינת עשו, בחינת המן עמלק, בחינת יש לי רב, שכל אחד ואחד שאינו חפץ בהאמת לאמתו אומר יש לי רב שבוחר לו רב מי שטוב בעיניו שאינו יכול להוציאו ממקומו ולהקימו

החשבון אין בידו מאומה ונשאר בעל חוב גדול, כמו שכתוב, "לא יחרך רמיה צידו" וכו' (משלי יב, כו). והוא בבחינת "והמשתפר משתפר אל צרור נקוב" (חגי א, ו), ובפרט עתה ששכיח זאת המעשה הרבה בין העשירים שעל-פי רב נשארים בעלי חובות, ואפלו מי שאינו בעל חוב חסר לו הרבה לפי רבוי הוצאותיו שמנהיג ביתו בכל פעם בגדולות יותר עד שאין מספיק לו כל מה שמרויח, וראשו כבד עליו בכל פעם מרבוי החסרונות שלו שגדמה לו שחסר לו מההכרחיות שלו כפי מה שמנהיג עצמו ואת ביתו, וכל זה נראה בחוש למי שבקי קצת בהנהגת העולם שאינם מסתכלים על התכלית באמת לאמתו, ואינם מתקרבים לצדיקי אמת, וכל זה מחמת שהמשכת החיות שלהם שהוא בחינת שלמות החסרונות נמשך להם מהרב דקלפה שהוא בעצמו בלו חסרון, כי לבו חסר

מכל: לקושי הלכות - חושן משפט א. העושה שליח לגבות חובו

ג, אות י.

מנפילתו, אדרבא, הוא מרחקו מהצדיק שהוא נקדת האמת, כי הוא יונק מבחינת הרב דקלפה הנ"ל שהם בחינת אלופי עשו רכרבי עשו, ואלו החולקים ממשיכים הרוח חיים שלהם מהם, דהינו מהרב דסמרא אחרא הנ"ל והוא גדול בשעתו ומצליח מאד, כי נדמה שיש להם כל הגדלה, אבל הוא רק לפי שעה, כי לסוף בלה ונאבד, כי אנשי השם בלא היו וכל החיות שממשיכין להשלים החסרונות שלהם אף-על-פי שגדמה שגשולם החסרון שלהם ברבוי גדול יותר מדאי, אבל הוא רק לשעה קלה, כי תכף ומיד חסר להם יותר ויותר, כי דעת חסרת מה קנית'. בנראה בחוש שכל מי שאינו כשר וישר באמת לאמתו הוא רודף כל ימיו אחר פרנסה ועשירות וכל ימיו מלא חסרונות וכל מה שיש לו יותר חסר לו יותר, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, יש לו מנה מבקש מאתים וכו'. ועל-פי רב חסר לו בפשיטות, כי גדמה לו שמרויח ומרויח, ולבסוף בשבא אל

יד { כְּאִשֶּׁר יֵצֵא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב לָלֶכֶת כְּשֶׁבֶא וּמֵאוּמָה לֹא-יֵשֵׂא בְּעַמְלוֹ שִׁילֵךְ בִּידּוֹ:

- תרגום יונתן -

היבמא דנפק ממעי אמה ערטלאי בלא כסו ובלא מדעם טב פדין יתוב למיזל לבית קבורתיה חסיר מן זכותא, היבמא דאתא לעלמא הדין, ומדעם אגר טב, לא יקביל בטורחיה לסוכרא עמיה לעלמא דהוא אזיל למהוי לזכו בידיה:

- רש"י -

ומאומה לא ישא בעמלו. כשימות לא ישא בידו שום זכות צדקה שעשה בממונו בחייו:

- ברסלב -

ערום ישוב וכו' ומאומה לא ישא בעמלו. מי שאינו מחבר ומקשר העולם הזה בעולם הבא ואינו משגיח על התכלית האחרון, ואינו מכונן בכל דרכיו בשביל להשיג התכלית האחרון, אזי אינו זוכה לעצה שלמה, כי בשמפריד העולם הזה מהתכלית אזי עצותיו תמיד חלוקות לשתיים, ואינו יכול לתת שום עצה לנפשו, כי העולם הזה הוא עולם הפרוד ואין שום עצה שלמה וכו'ל. ובאמת בודאי אין לו שום עצה ואי אפשר בשום אופן שיהיה לו עצה שלמה

ומזכה, מאחר שאינו מכוון לשם שמים בשביל התכלית האחרון, בבחינת "אין עצה ואין חכמה ואין תבונה לנגד ה'" וכו' (משלי כא, ל). כי באיזה דרך שיתנהג אוי לו ואוי לנפשו, למשל, כשאדם מספק אם לסחר משא ומתן זה או משא ומתן אחר, כי אינו יודע באיזה משא ומתן ירויח, הנה אם אין פונתו לשמים, באיזה אופן שיהיה רע לו, כי אפלו אם ירויח מה יהיה סופו ותכליתו של המזון וכל ימיו בעם ומכאובות ומרבה דאגה מאד, וערם ישוב לבית עולמו ומאומה לא ישא בעמלו, וכל עמת שבא בן ילד ומה יתרון לו שיעמל לרוח, כי אין מליון לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד. נמצא, מי שאינו מכוון בשביל התכלית אזי כל הדרכים טובים לפניו, כמו שאמרו רז"ל, 'אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים', וכיוצא בזה, וגם זוכה לעצה שלמה שנמשך אליו ממקור העצות מקדם הבריאה מבחינת התכלית שהיא שרש כל העצות, כי עקר העצה הוא בשביל התכלית ועל-כן התכלית האחרון הוא מקור ושרש כל העצות האמתיות: לקושי הלכות - יורה דעה א. מעונן

ומנחש ג, אות ג.

מאומה לא ישא בעמלו. אשרי מי שבורח מזה העמל של פגעי העולם הזה אל עמל התורה, ואז בודאי אשרי וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא. אבל בזה שאומר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, ומגדיל דאגתו וטרדתו וצערו על הפרנסה ומזון בכל פעם יותר ויותר, בזה לא יפעל כלום, רק מבלה ימיו בצער ודאגה וכעס ומכאובות, ומבטל עצמו מתורה ותפלה וכו' מחמת דאגת שיחות ושמותים כאלו. ולבסוף:

"מאומה לא ישא בעמלו": שיחות הרין, שה.

מאומה לא ישא בעמלו. מי שהוא חכם גדול בחכמות חיצוניות, אפלו אם משיג כמה דברים לאמתתו כמו שיש כמה חכמות שהשיגו אמתתו, כגון, חכמת ההנדסה והמספר, אף-על-פי-כן אם אינו מסתכל על התכלית האחרון, מכל שבן אם על-ידי חכמתו נתעה ונבודד מחכמה לחכמה עד שבא לידי פפירות בה' יתברך, או בדבר אחד מתורת משה בכתב ובעל פה, הנה איש בזה לא די שרחוק מאמת כי אם הוא עקר השקר, כי מה יועיל לו שידע שקרקע זו כד וכד ארבה ורחבה באמת על-פי חכמת ההנדסה והמספר, או כמה גבה המגדל הזה וכו', מאחר שאינו מאמין ויודע מי ברא אותו ואינו חושב מחשבות ואינו משתדל לעבד באמת את מי שברא את הקרקע הזאת והמגדל הזה עם כל החכמות הכלולים בהם. וחכמתו ודעתו היא שוכבותו, כי על-ידי חכמתו דיקא הוא מתרחק ביותר מעצם האמת, שהוא ה' יתברך והתורה והצדיקים האמתיים והוא מטעה ומרמה את הבריות בחכמותיו, כי אף-על-פי שחכמותיו הם אמתיים, שידע מופתי ההנדסה וכיוצא לאמתתו, אף-על-פי-כן מאחר שמתרחק על-ידי-זה מחכמה האמתית, שהיא תורת משה בכתב ובעל פה, בודאי אין שקר וטעות גרוע מזה, שמחליף עולם עומד בעולם עובר. ובאמת אינו מטעה את העולם כי אם את עצמו, כי אחריתו עדי אבד, כי סוף כל סוף ישוב אל העפר ומאומה לא ישא בעמלו מכל חכמות כאלו, אדרבא, יהיה אחריתו להכרית על-ידי-זה דיקא, מאחר שחטא והחטיא את הרבים בכפירות ובלבולי אמונה על-ידי חכמותיו דיקא. והוא דומה כמו מי שהוא חכם בגיבנות בכמה תחבולות איך לכנס לתוך הבית הסגור ומקף בשומרים והוא עושה תחבולות בחכמות נפלאות עד שחותר וגונב אוצרות

לא הועיל לו חכמתו, אדרבא, על-ידי-זה דיקא ענו אותו בענויים משניים פל-כד. וכן יש לזה משלים הרבה בלי שעור. ובינם המשכיל החפץ באמת מעצמו. על-כן אין שום חכמה ותבונה ועצה לנגד ה', כמו שנאמר, "הנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם" וכו' (רמיהו ת, ט): לקוטי הלכות - יורה דעה א. סימני בהמה וניה מהורה ה, אות כג.

מבית המלך. נמצא, שהוא חכם גדול ומתפאר את עצמו בחכמתו לפני חבריו הגנבים כמה רב חילו וחכמתו לחתר ולגנב סגלות כאלו, ואחר-כך תופסין אותו ומענין אותו בכל מיני ענויים ותולין אותו על עץ וכל האצרות חוזרין לבית המלך. וגם זה הגנב היה חכם אמתי שידע חכמות באמת איך לגנב מבית סגור מה שאנו אין אנו יודעים שום דרך לזה. ואף-על-פי-כן

וְגַם-זֶה רָעָה חוֹלָה כָּל-עֲמַת שְׂבָא כִּן יִלְךְ וּמָה- יִתְרוֹן לּוֹ שִׁיעֲמַל לְרוּחַ:

- תרגום יונתן -

ואוף דא בשתא מרעיתא ולית לה אסו, דכל קביל דאתא לעלמא הדין חסיר מן זכותא, בדין ייזיל לעלמא ההוא, ומה מותר הנה ליה דמרח לקבלת רוחיה:

- רש"י -

כל עמת שבא. אותו הממון, בן הליך:

- ברסלב -

כלא ימין ושם השפע הקדושה בלא חד ואין בה שום ציור. ושם גם השפע של עשירות הוא רק תורה אור צח ומצחצחה. ולמטה בשנמשך השפע אזי בשנמשך השפע לימין ולשמאל אזי נצטויר השפע בשמאל לעשירות ופרנסה. ומחמת זה צריך הצדיק לפל לבחינת שמאל בשביל פרנסה, אבל תקף בשיפל לבחינת שמאל תוכל הסמרא אחרא להתגבר ויתאחזו בו חס ושלום, ואזי זה וזה לא יתקיים בידו, כי הוא המסית הוא המקטרג וכו', כי אחר-כך ישללו הם בעצמם השפע ממנו ולא ישאר בידו מאומה. בבחינת וסרתם וכו'. ועצר את השמים וכו' בבחינת "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש" (קהלת א, ג), דהינו חליפי התורה, כמו שפרש רש"י שם, הינו בשאינו עוסק לשמה, וכונתו בתורה בשביל הנאת עצמו, באשר בא בן ילך "ומאומה לא

ומה יתרון לו שיעמל לרוח. וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל, 'בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא כי אם במזלא תליא מלתא' ובינים, חיים ומזונות, לא בזכות תלוי הדבר כי אם במזל תלוי הדבר. ואיתא בזהר הקדוש, דהינו במזל העליון שהוא בחינת עתיקא שם תלויים המזונות. ולכאורה קשה הלא עקר המזונות והפרנסה הוא משמאל, בחינת משמאלה עשר וכבוד. ואיך אמר כאן שהמזונות ממזל העליון, שהוא עתיקא, הלא שם אין שום שמאל כלל. וכמו שאיתא בזהר הקדוש 'האי עתיקא כלא ימינא לית שמאל ולית עשר תמן' [זה העתיקא כלו ימין, אין שמאל ואין עשר שם]. ואיך אמר כאן שהמזונות והעשירות משם דיקא? אך אמת עקר שרש השפע של עשירות ופרנסה הוא רק שם בבחינת עתיקא שהוא מזלא, אבל שם בשרשו אין שיד לקרותו בשם עשירות, כי שם

ישא בעמלו" (קהלת ה, יד) "ומה יתרון לו שיעמל לרוח", כי העמל שעמל בתורה שלא לשמה לא די שלא זכה לכתרה של תורה, גם לפרנסה לא זכה וכל ימיו פעם ומכאובים, כי נשאר הפרנסה אצלם חס ושלום, ומאומה לא ישא בעמלו כנ"ל. ואם יעסק בתורה רק לשמה בלי שום שגיאה אפלו דקה מן הדקה גם-כן לא יהיה לו פרנסה, כי עקר הפרנסה משמאלה. ועל-כן באמת קשה מאד להשיג פרנסה בבחינת קשין מזונותיו בקריעת ים סוף כנ"ל. ועל-כן אי אפשר להשיג ולהמשיך פרנסה דקדשה לעולם, כי אם כשהוא צדיק גדול כל-כך עד שיכול לעלות עד עתיקא קדישא, שהוא בחינת המזל העליון ששם שרש כל ההשפעות כנ"ל:

לקוטי הלכות - יורה דעה ב. תלמוד תורה ג, אות ה.

ומה יתרון לו שיעמל לרוח. באמת לאמתו ימיו חיינו הכל. וכמו שכתוב, "אדם להבל דמה ימיו כצל עובר" (תהלים קמד, ד), כי באמת אין שום זמן כלל והזמן נמשך רק מבחינת למעלה מהזמן בשביל הבחירה. וצריך האדם לידע שאין לו בעולמו כי אם אותו היום ואותו השעה לבד שנמשך לו ממקום שנמשך כדי שיוכל לקנות לו חיי נצח בזה היום והשעה כי בעוד רגע יפרח היום והשעה "ומה יתרון לו שיעמל לרוח". ועל-כן עקר הקדשה היא בבחינת "היום אם בקלו תשמעו" (תהלים צה, ז), כמו שמבאר ארמו"ר ז"ל (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן ערב) ועל-ידי אלו שזוכים לעבד את ה' ולקיים זאת, על-ידי-זה יבא משיח, כמו שאמרו, אימתי יבא מר? היום אם בקלו תשמעו: לקוטי הלכות - יורה דעה ב. עקלה ה, אות טו.

גם כל-ימיו בחשך יאכל וכעס הרבה וחליו

וקצרי

- תרגום יונתן -

אוף כל יומיהי בחשוקא שרא בדיל דלחמיה בלחודיהי טעים, ובגסים סגי חיי, ובמרעין ורגו הוו חיוהי:

- רש"י -

וחליו. כמו וחולי, והיו"ו יתרה, כמו ויו"ו של "חיתו יער" (תהלים ג, י):

- פרסלב -

פעם, כי הוא הם"ם, הוא המסית, הוא המתגרה בכל נפש מישראל כשרואה שנמשך לו שפע ממון ועשירות, הוא מתגרה בו ומכניס בו פעם וחמה. ועל-ידי-זה מפסיד העשירות שלו ומהפכו לכעס, ואזי מהשפע שהיה מוכן לירד לזה עשירות אף-על-פי שנתקלקלה ונתהפכה לכעס, אף-על-פי-כן מפסלת השפע, שהוא בחינת סוספיתא דדהבא (פסלת הזהב) נמשך העשירות להסטרוא אחרא, שהם העובדי כוכבים והרשעים שניקתם מבחינת סוספיתא

גם כל ימיו בחשך יאכל וכעס הרבה וחליו וקצת. השם יתברך "משגיא לגוים ויאבדם" וכו' (איוב יב, כג), כי העשירות לא תתקיים בידם, כי "בהבל בא ובחשך ילך" וכו' (קהלת ג, ד), כי "לא יחרך רמיה צידו" וכו' (משלי יב, כו), כי באמת ממה שיש להעובדי כוכבים והרשעים עשירות אף-על-פי שהם מלאים פעם ורציחה מאד, זה נמשך ממה שמתגרים בישראל ומכניסים בהם פעם, כי כל יניקת העובדי כוכבים מעשו שממנו יצא עמלק, שהוא ראשית גוים. ועשו ממנה על

מתגברים ומורפים העשירות של ישראל על-ידי שהתגרו בהם והכניסו בהם פעם וכנ"ל. ועל-כן באמת כל העשירות של העובדי בוכבים והרשעים אינו עשירות כלל, כי הוא מלא פעם ומכאובות, כמו שכתוב "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, כג) וכתוב, "וכעס הרבה וחליו וקצף". כי הוא "עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב), שהוא בחינת פעם שנקרא רעה. והיא לא תצלח כי לא תתקיים עשירותם בידם, כי סוף כל סוף יחזר העשירות למרא קמא למי שהעשר שלו משרשו, כמו שכתוב, "לא יאצר ולא יחסן כי לישבים לפני ה' יהיה סחרה" וכו' (ישעיהו כג, יח). וכתוב, "תחת הנחשת אביא זהב" וכו' (ישעיהו ס, יז). וזהו, "עושה עשר ולא במשפט בחצי ימיו ועזבנו" וכו' (ירמיהו י, יא):

לקושי הלכות - אורח חיים ג. פורים ו, אות א.

הנ"ל. וזאת העשירות הוא בהפך מהקדשה כי על-ידי-זה העשירות נתעלם שם ה' חס ושלוה, ומתגבר שמות החיצונים. ועל-כן יכולים העובדי בוכבים והרשעים לקבל עשירות, אף-על-פי שהם כעסנים, כי כל העשירות שלהם הוא בחינת פסלת שנמשך מבעם של ישראל כנ"ל. ובאמת כל העשירות של העובדי בוכבים והרשעים אינו שלהם כלל, רק הוא בבחינת גולה בידם, כי עקר העשירות נמשך מנפשות ישראל, רק הם התגרו להכניס פעם בישראל, ועל-ידי-זה קלקלו העשירות ונתהפך לבעם. ומפסלת העשירות הזה קבלו עשירותם. ועל-כן יכולים לקבלו על-ידי פעם, כי משם כל עשירותם. והוא כמו שרואין בגשמיית שעומד גולן על חברו וגולל ממנו ממונו ועשירותו, כמו-כן ממש הוא בחינה הנ"ל, שעל-ידי פעם הם

יִי הִנֵּה אֲשֶׁר-רָאִיתִי אֲנִי טוֹב אֲשֶׁר-יָפָה לְאָכּוֹל-
וְלִשְׁתּוֹת וְלִרְאוֹת טוֹבָה בְּכָל-עֵמְלוֹ | שִׁיעֵמַל תַּחַת-
הַשָּׁמַשׁ מִסֵּפֶר יְמֵי-חַיָּו אֲשֶׁר-נָתַן-לּוֹ הָאֱלֹהִים כִּי-
הוּא חֵלְקוֹ:

- תרגום יונתן -

והא דחזית אנא, טבא הוא לבני אנשא ודשפיר להון למעבד בעלמא הדין, דייכלון וישתון מן טורחיהון בדיל דלא לאושטא ידא באניסא וחטוף, ולמטר ית פתגמי אורייתא ולמיחן עניי נכסא, מן בגלל דחזון טבתא בכל טורחיהון דטרחו בעלמא הדין תחות שמשא, מנן יומי חיזיה דגבר דיהב ליה יי במזליה, ארום הוא חולקיה ולית אחרן בר מניה:

- רש"י -

לאכול ולשתות ולראות טובה. לעסק בתורה, שהיא לקח טוב. ואל יקבץ הון רב, אלא בחלק הנתן לו ישמח כי הוא חלקו:

- ברסלב -

לאכול ולשתות ולראות טובה. ועקר שביעת האדם, דהינו שביעת הנפש. בחינת: "צדיק

והשביע בצחצחות נפשך כנ"ל. וכמוכא במקום אחר. וזה בחינת הארת הרצון שזוכין בשעת אכילה (כמו שכתב רבנו ז"ל במקום אחר, בלקוטי תנאים סימן ז). וזה בחינת ברפת המזון וברכה אחרונה של אחר האכילה. שעל ידי זה שמברכין לה' ותפרד על שזן ומפרנס אותנו בטובו, על ידי זה נמשך עקר השביעה, כי עקר השביעה נמשך על ידי ברפת המזון וברכה אחרונה שעל ידי זה נמשך ברכה ושביעה כמוכא, הינו שביעת הנפש שהוא בחינת הבטול כנ"ל, בחינת והשביע בצחצחות נפשך כנ"ל. וזה בחינת ברפת הטוב והמטיב שמברכין בברפת המזון, זה בחינת עולם הבא שאז יהיה כלו הטוב והמטיב כנ"ל. נמצא, שעל ידי ברכה אחרונה שאחר האכילה, על ידי זה זוכין להנות מזיו השכינה שהיא בחינת כלו הטוב והמטיב, בחינת עולם הבא, בחינת ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו כנ"ל. וזה בחינת: "אין טוב באדם" "כי אם לאכל ולשתות ולשמח" ו"לראות טוב" (קהלת ב, כד. ת. מו. ה, ז), דהינו בשזוכין לבחינת הבטול אל התכלית הטוב על ידי אכילה ושתיה, בבחינת: "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהלים לה, ט), ואז זוכין לשמחה כנ"ל. שהיא כלי לקבלת התורה כנ"ל. וזה בחינת לאכל ולשתות ולשמח ולראות טוב כנ"ל: לקוטי הלכות - אורח חיים ב. ברפת הרים ג, אות ב.

שהאדם אוכל ושותה בקדשה ובטהרה כראוי על ידי זה נתוסף הארה בנפשו על ידי הניצוצות והנפשות של המאכל שעולים ונכללים בנפשו. ואזי על ידי תוספת הארה שמקבל נפשו על ידי הטוב של הדבר שאוכל שנתברר ונתרומם על ידי הברכה ראשונה כנ"ל. ואזי על ידי זה מאיר נפשו ביותר וזוכה לבוא לבחינת בטול הנ"ל בבחינת רצוא ושוב כנ"ל. וזה עקר שביעת איש הישראלי בבחינת צדיק אכל לשבע נפשו, שביעת הנפש זה בחינת הזריחה והרשימו של הבטול הנ"ל בבחינת: "והשביע בצחצחות נפשך" (ישעיהו נח, יא), כי הזריחה של הבטול היא בחינת אורות הצחצחות. וכמוכן כל זה בדברי רבנו ז"ל במקומות אחרים עין שם. וזה בחינת: "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא), שעל ידי אכילה ושתיה זוכין לחזות בנעם ה' מי שזוכה לאכל כראוי. וזה בחינת: "לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים" (שם יח, יב), ואמרו רבותינו ז"ל: "כל הנהגה מסעדה שתלמידים חכמים מסבין בה כאלו נהנה מזיו השכינה" (ברכות סד), שזהו בחינת עולם הבא שצדיקים יושבים ועטורותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (שם ז), כי על ידי אכילה בקדשה זוכין לבחינת בטול הנ"ל שהוא בחינת תענוג עולם הבא בבחינת צדיק אכל לשבע נפשו, בחינת

גם כל-האדם אשר נתן-לו האלהים עֶשֶׂר וּנְכָסִים
והשליטו לאכל ממנו ולשאת את-חלקו ולשמח
בעמלו זה מתת אלהים היא:

- תרגום יונתן -

אוף כל אנש דיהב ליה יי עותר ונכסין ואשלימיה למיכל מניה בעלמא הדין ולמעבד מניה צדקתא ולקבלא אגר שלים לעלמא דאתי, ולמברח בטורחיה עם צדיקנא, הא דא מתנא דאתיהיבת ליה במזליה מן קדם יי היא:

- רש"י -

והשלימו לאכל ממנו. בחייו: ולשאת את חלקו. במותו. שיזכהו לעסק בתורה ובמצוות בחייו, כדי שיקבל שכר:

כי לא הרבה יזכר את ימי חייו כי האלהים מענה בשמחת לבו:

- תרגום יונתן -

ארום לא יומין סגיאין חיי אנש דיזכר ית יומי חייוהי כמה מנהון עתידין למהווי טבין וכמה מנהון עתידין למהווי בישין, מטול דלא אתמסרו לבני אנשא, ארום מן קדם יי אתגזר עלוהי כמה יומין יסתגף וכמה יומין יחדי בחדות לביה:

- רש"י -

כי לא תרבה. שאין אורך ימים בעולם הזה: יזכר את ימי חייו. כי מעט הם ולא תרבה, ולמה ימרח לאסוף הון, ימרח בדבר העומד לו לעולם הבא, בחייו: כי האלהים מענה וגו'. הקדוש-ברוך-הוא עדות קבועה לזה לעולם: בשמחת לבו. ששמח לעשות טוב בחייו. וראיתי במדרש (קהלת רבה ה), זה אלקנה שהדריך את ישראל לעלות לשילה ברנלים, ובדרך שמעלה אותן בשנה זו לא היה מעלה אותן לשנה האחרת, כדי לפרסם הדבר ולהרגילם, לפיכך יחסו הכתוב 'ועלה האיש שהוא מעירו' וגו' (שמואל-א א, ג). ואומר אני, שהמדרש הזה סוף המקרא הוא, "כי האלהים מענה בשמחת לבו" זה אלקנה שקבע לו הקדוש-ברוך-הוא בפתובים והעיד עליו "ועלה האיש ההוא מעירו" (שם): מענה. נקוד פת"ח קטן, לכה אני מפרשו שם דבר, כמו "כי אין מענה בפי שלשת האנשים" (איוב לב, ה): בשמחת לבו. שהיה שמח ברנל:

- ברסלב -

לא הרבה יזכר את ימי חייו. מבאר בפתובים הרבה מענין קצור חיות וקיום האדם בעולם הזה כי "לא הרבה יזכר את ימי חייו" וכו' "ימיו כצל עובר" וכו' (תהלים קמב, ד) ואף-על-פי-כן מחמת קטנות הדעת של האדם נדמה לו כאלו הוא עולם של זמן ארך מאוד, ורוצה לקבע דירתו בעולם הזה ולמלאות בו תאוותו, וטורד כל ימיו באהבת הבהמיות שלו, נמצא שעל-ידי שטות דעתו וטעותו נתארך אצלו הזמן, כאלו ידוע לו שיש לו עוד זמן ארך לחיות בזה העולם, ועל-ידי-זה בעבודת ה' דוחה את עצמו מיום אל יום, עד אשר על-ידי-זה "מאומה לא ישא בעמלו" וכו' (קהלת ה, יד) חס ושלום, שזה בחינת קצור ימים חס ושלום,

אבל מי שדבוק בדעת האמת אינו מסתפל כלל על הכלי הזמן, כי יודע כי גשמייות הזמן קצר מאוד והוא מדבק את עצמו רק בעלמא דאתי, שהוא באמת יום שכלו ארך, עד שזוכה על-ידי-זה להבין גם הרמזים של עלמא דאתי המלכשין בכל עסקי העולם, ואז כל עשיותיו ומלאכתו ועסקיו וכל מחשבה דבור ומעשה שלו אפלו מעניני העולם הזה הם גם-כן בחינת עלמא דאתי, ואף-על-פי-כן יש לו הסתפקות בעניני עסקי העולם הזה, ועקר השתדלותו בתורה ותפלה ועבודת ה', שבהם יש התגלות ביותר מבחינת קדשת האור של עלמא דאתי, אצל אדם כזה נתבטל בחינת גשמייות הזמן של העולם הזה מחמת שהוא רק בבחינת המדמה,

אֲבָל בְּפָנִימִיּוֹת הַדַּעַת הוּא קָצֵר וְקָטָן מְאֹד, וְכָל יָמֵי חַיֵּינוּ הֵבֵל לְפָנֶיךָ הֵבֵל מִמֶּשׁ (וּכְבֹּר יְדוּעַ מֵאֲמֹר הַחֶקֶם בְּפִשְׁטוֹת גַּם-בֶּן הָעֶבֶר אֵין וְהַעֲתִיד עֲדוֹן וְכוּ'), וְהֵיכֵן הוּא הוֹזֵן שְׁעֵבֵר מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַם כָּל הַדּוֹרוֹת שְׁעֵבְרוּ בּוֹ עִם כָּל עִמְקוֹת מַחְשָׁבוֹתֵם וְדַבְרוֹרֵם וּמַעֲשֵׂיהֶם וּתְחַבּוּלוֹתֵיהֶם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא דוֹקָא חַי גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה חַיִּים אֲרַכִּים וְטוֹבִים מְאֹד, מֵאַחַר שֶׁמִּדְּבַק מַחֲשַׁבְתּוֹ רַק בְּעֵלְמָא דְאֲתִי שֶׁהוּא יוֹם שֶׁפָּלוּ אַרְךְ כָּלוּ טוֹב, וְאַפְלוּ בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא מִסְתַּכֵּל וּמִבִּין בְּכָל עַת הַרְמוּזִים הַקְדוּשִׁים שֶׁמִּרְמֵז לּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִיךָ לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו עַל יָדֶם, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא חַי חַיִּים טוֹבִים חַיִּים חֲדָשִׁים בְּכָל עַת וַיְמִי חַיּוֹ גְּדוֹלִים וְרַחֲבִים וְאַרְכִּים מְאֹד, מֵאַחַר שֶׁמִּשְׁיֹג הַטוֹב הִגְנוּ בָּהֶם:

פִּרְפְּרָאוֹת לְחֻמְהָ. נד, ו.

כִּי לֹא תִרְבֶּה יִזְכֵּר אֶת יְמֵי חַיּוֹ כִּי הָאֱלֹקִים מַעֲנֶה בְּשִׂמְחַת לְבוֹ. וְזֶה "כִּי לֹא תִרְבֶּה יִזְכֵּר אֶת יְמֵי חַיּוֹ כִּי הָאֱלֹקִים מַעֲנֶה בְּשִׂמְחַת לְבוֹ",

וּפִרְשׁ רַש"י שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מַעֲדֵד עַל שִׂמְחַת לְבוֹ שֶׁשִּׂמְחָה לַעֲשׂוֹת טוֹב עֵינֵי שָׂם, וְנִסְמָךְ זֶה לְהִתְחַלֵּת הַפְּסוּק "כִּי לֹא תִרְבֶּה יִזְכֵּר אֶת יְמֵי חַיּוֹ". נִמְצָא שֶׁהַפְּסוּק מְחֻזָּק וּמְזוּהָר אֶת הָאָדָם מְאֹד שִׁיזְהַר מְאֹד לְהִתְחַזֵּק בְּשִׂמְחָה כָּל יְמֵי חַיּוֹ, כִּי מֵאַחַר שֶׁיְמֵי חַיּוֹ מְעֻטִּים וּפְרוּחִים מְאֹד מְאֹד כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כִּי לֹא תִרְבֶּה, וְכֵן מִקֵּדָם וְאַחַר-כֵּן מִרְבֶּה קִהְלַת לְדַבֵּר מִהֵבֵל הָעוֹלָם, עַל-כֵּן אָמַר כִּי לֹא תִרְבֶּה, שֶׁיְמֵיו מְעֻטִּים מְאֹד, עַל-כֵּן יִזְכֵּר אֶת יְמֵי חַיּוֹ, הֵינּוּ שִׁיזְכֹּר לְהַחְיוֹתָם שִׁיְהִיָּה לָהֶם חַיּוֹת אֲמִתִּי וְקִיּוּם שִׁיְהִיּוּ רְאוּיִים לְקְרוֹתָם בְּשֵׁם יְמֵי חַיּוֹ. וְזֶה עַל-יְדֵי שִׂמְחָה דְקִדְשָׁה שֶׁהִיא כָּל הַחַיּוֹת כְּנ"ל. וְזֶהוּ "כִּי הָאֱלֹקִים מַעֲנֶה בְּשִׂמְחַת לְבוֹ" שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מַעֲדֵד עַל שִׂמְחַת לְבוֹ שֶׁשִּׂמְחָה בְּלְבוֹ לַעֲשׂוֹת הַטוֹב, דִּהְיִנוּ שֶׁהָיָה מֵיִשָּׁב דַּעַתוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם וַיִּדַע הָאֲמִתָּה שֶׁאֵין שׂוֹם חַיּוֹת אֲמִתִּי כִּי אִם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְכוּ' וְעַל-כֵּן הָיָה לְבוֹ שִׂמְחָה לַעֲשׂוֹת טוֹב, וְזֶה כָּל תְּכֵלֶת וְקִיּוּם אֲמִתִּי שֶׁל כָּל יְמֵי חַיּוֹ וְכְנ"ל: לְקוּשֵׁי הַלְבוּת -

אֲרַח חַיִּים ב. בְּרַכַּת הַדְּבָרָה ה, אֹת סו.

פָּרָק ו

יֵשׁ רָעָה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְרִבְיָה הִיא עַל-

הָאָדָם:

- תרגום יונתן -

אית בשתא דחזית בעלמא דדין תחות שמשא, ורבתא היא על בני אנשא:

- רש"י -

ורבה היא על האדם. בהרבה בני אדם היא נוהגת:

אִישׁ אֲשֶׁר יִתֶּן-לוֹ הָאֱלֹהִים עֹשֶׁר וְנִכְסִים וְכָבוֹד

וְאִינָנוּ חָסֵר לְנַפְשׁוֹ | מִכָּל אֲשֶׁר-יִתְּאֹהֶה וְלֹא-יִשְׁלִיטָנוּ

הָאֱלֹהִים לְאָכַל מִמֶּנּוּ כִּי אִישׁ נִכְרִי יֹאכְלֵנוּ זֶה הַבֶּל

וְחַלִּי רָע הוּא:

- תרגום יונתן -

גבר דיהב ליה יי במזליה עותר ונכסין ויקר וליתוהי מחסר לנפשיה מפל דיתרעי, ולא אשליטוה יי על עותריה לממעם מזייה, אלהין ומות בלא ולד, ולא חס על קריביה לאחסנותיה ליה, ארום אנתתיה תהא מתנסבא לגבר חילוני ויחסניניה ויכליניה, כל דין גרמו ליה חובוהי דלא עבד מזייה מדעם טב, ואתהפיד עותריה למהוי ליה להבלו ולמרעא בישא:

- רש"י -

עשר ונכסים. לפי פשוטו כמשמעו: ולא ישליטנו האלהים לאכל ממנו. שיהא שמח בחלקו למצוא קורת רוח בעשרו, כי שואף לעסק ולהרבות הון, בענין שנאמר "והוא כמות ולא ישבע" (חבקוק ב, ה). וגם לא ישליטנו לעשות צדקה, לאכול הימנה לעתיד. ואיש נכרי יטול אותו ממונו ויעשה בו צדקה ויהנה ממנו. ומרש אנדה (קהלת רפה ו) בדברי תורה: עשר ונכסים וכבוד. מקרא משנה ואנדה: ולא ישליטנו. שלא זכה לגמרא, ומתוך כך אין הנאה ממנו בשום דבר הוראה: כי איש נכרי יאכלנו. זה בעל הגמרא:

- ברסלב -

איש אשר יתן לו האלקים עשר ונכסים וגו'. עקר הברכה כשזוכה כל אחד ואחד לקבל הפרנסה מה' יתברך ברצון טוב והוא שמח בחלקו ומאמין שקד הוא רצונו הטוב והכל למוכתו, כי דיקא על-ידי הפרנסה הזאת יזכה לקבל הארת הרצון המפלא שהוא בחינת "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" וכו' (תהלים לא, כ), ורק זה נקרא עשירות ופרנסה, כי בודאי זה

מארת חסר, על-פן הם מלאים חסרונות ויגונות תמיד בחינת "מארת ה' בבית רשע" וכו' (משלי ג, ו), בחינת "בטן רשעים תחסר" (משלי יג, כה), כי בהעשירות שלהם נאחזין כל הקלפות והסטרוא אחרא, שהם בחינת תאות ממוזן שהוא עבודה זרה פלוזה מפל העבודות זרות וכו', שהם מתאווים תמיד להרבות הון וצועקים ככלבים הב הב, וכל מה שיש להם אינו שלהם, כי חסר להם הרבה תמיד, כמו שכתוב, "איש אשר יתן לו האלקים עשר ונגכסים ולא ישליטנו האלקים לאכל ממנו ולשאת את חלקו" וכו'. כי הם מלאים חסרונות ודאגות ויגונות וכעס ומכאובות בחינת מארת חסר כנ"ל: ועקר התקון לזה הוא צדקה לעניים הגונים, ולהחזיק לומדי תורה העובדים את ה' באמת, כי על-ידי צדקה משפר תאות ממוזן כנ"ל ואז חוזר לדבק את עצמו בשרש השפע דקדשה ולקבל הממון בקדשה להיות שמח בחלקו ולכלי להיות נבהל להון ואין להעשיר, רק להסתפק במה שחננו ה' ולבטח בו יתברך תמיד אשר ברכו עד כה והשפיע לו פרנסתו או עשירות עד הנה: לקוטי הלכות - אבן העזר קדושין ג, אות יא.

שיש לו עשר ונגכסים רבים וכלי כסף וזהב ואין לו שום נחת רוח בעשרו, אדרבא, כל ימיו פעם ומכאובות וחליו הרבה וקצף מרבו תאוותיו שהוא נבהל להון הרבה יותר ויותר ומקנא מאד בהגברים הגדולים המפלגים ממנו הרבה וכו', כמצוי כל זה מלבד שאר מיני כעסים ומכאובים וכו', שיש לו בכל יום וכמעט בכל שעה שאי אפשר לפרטם. בודאי אין זה עשירות כלל וכמו שאמר קהלת, "איש אשר יתן לו האלקים עשר ונגכסים וכו' ולא ישליטנו האלקים לאכל" וכו' "גם זה הכל וחלי" וכו'. כי עליו נאמר "עשר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב). ועל-פן בודאי עקר העשירות והפרנסה הוא פשוטה ברכת ה' בפרנסתו בחינת "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב" וכו' (משלי י, כב) שהוא מי שזוכה להיות שמח בחלקו ושיהיה חזק בבטחון שמה שמכרח לו לפרנסתו ופרנסת ביתו ובניו בודאי ישפיע לו ה' יתברך בעתו וזמנו פראוי לו: לקוטי הלכות - אורח חיים ב. נטילת ידים לסעודה ובציעת הפת ו, אות פה.

איש אשר יתן לו האלקים עשר ונגכסים וגו'. עקר קבלתם וניקתם של העכו"ם והרשעים הוא מבחינת חסרון ופגמת הלבנה, מבחינת

אם-יוליד איש מאה ושנים רבות יחיה ורב |
שיהיו ימי-שניו ונפשו לא-תשבע מן-הטובה וגם-
קבורה לא-היתה לו אמרתי טוב ממנו הנפל:

- תרגום יונתן -

אין יוליד גבר מאה בניו, ושנים סגיאין ייחי ובשולטנותא ורבנותא הוא דיהון יומי שגוהי, ונפשיה לא שבעת מן טיבותא דהות ליה על דרחים על עותריה ולא קנא מניה שמא טבא, אף בית קבורתא לא הות מזומנא ליה, אמרית אנא במימרי, דטב מניה שלילא דלא חזא עלמא הרין:

- רש"י -

אם יוליד איש מאה. בניו: ורב שיהיו ימי שניו. (ורב הון וכל טוב ימי שניו). שלו. "ורב", לשון די, די לכל טובה: ונפשו לא תשבע. מאותה הטובה. שאינו שמח בחלקו להתקרב רוחו במה שבריו: וגם קבורה לא היתה לו.

פְּעָמַיִם שְׁנֵהֲרַג וּכְלָבִים אוֹכְלִים אוֹתוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִמְצְאוּ בְּאַחֲבָב, שֶׁהוֹלִיד בְּנֵי הַרְבֵּה, וּמִמוֹנֵי הַרְבֵּה, וְהָיָה חוֹמֵד שֶׁל אַחֲרָיִם, וְלֹא מִצָּא קוֹרֵת רוּחַ בְּמִמוֹנֵו, וּכְלָבִים אֲכָלוּהוּ: מִזֶּב מִמֶּנּוּ הַנֶּפֶל. שֶׁל אִשָּׁה:

- בְּרִסְלָב -

רְבוּי כָּאֵלֹה יִמְיוֹ רַבִּים וּכְאֵלֹה הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל שְׁמוֹת וְהִבֵּל שְׁעוֹסֵק בָּהֶם יִהְיֶה לָּהּ קַיּוֹם, שְׁעוֹסֵק לְבָנוֹת וְלִקְנוֹת כְּלֵי כֶּסֶף וְזוֹהֵב וְתַכְשִׁימִין שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת וְיֵהי בִימֵי כְמוֹ שְׁמִסְפְּרִין מֵאִיזָה מְלֶכֶד וְיִשָּׁר וְכוּ', שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר וְיֵהי בִימֵי. וּבְאִמַּת כָּל הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה שְׁעוֹסֵק כָּל אָדָם שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר גְּאוֹת וְכְבוֹד שֶׁל זֶה הָעוֹלָם, הַכֹּל הַכֹּל וְרַעוּת רוּחַ עֲמָל וְכַעַס וּמְכַאֲבוֹת בְּחִינַת כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְיֵהי בִימֵי אֵינוֹ אֶלָּא צָרָה. כִּי כָּל הַמַּעֲשֵׂה הַנַּעֲשֵׂה תַחַת הַשְּׂמִשׁ חֲלִיפֵי הַתּוֹרָה, עִם כָּל אָדָם הַרוֹדֵף אַחַר אִילֵּילֵי כֶּסֶף וְזוֹהֵב וְהַכֹּל מַחֲמַת גְּאוֹת וְכְבוֹד, כָּל הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה בְּחִינַת 'יֵהי בִימֵי' אֵינוֹ אֶלָּא צָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כִּי כָּל יְמֵי מַכְאֲבִים וְכַעַס" וְכוּ' (קְהֵלֶת ב, כג). אֲבָל עֵקֶר הַשְּׂמִחָה הִיא בְּבְחִינַת וְהָיָה בַיּוֹם שֶׁכָּל תְּקוּנָתוֹ וְשִׂמְחָתוֹ וְחִיּוּתוֹ הוּא רַק בַּיּוֹם אֶחָד שְׁעוֹסֵק בּוֹ בַּעֲבוּרַת ה' וְעוֹסֵק לְקִשֵּׁר הַיּוֹם לְבְחִינַת "וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לֵה" וְכוּ' (זְכַרְיָה יד, ו), שֶׁזֶה הַיּוֹם מִתְקַיֵּם לְנִצָּח וְשֵׁם עֵקֶר הַחִיּוּת וְהַשְּׂמִחָה:

לְקוּשֵׁי הַלְבוּת - יוֹדֵעַ דַּעַה ב. עֲרֵלָה ה, אוֹת טו.

וְשָׁנִים רַבּוֹת יַחֲיָה וְרַב שְׁיֵהוּ יְמֵי שְׁנָיו וְכוּ' מִזֶּב מִמֶּנּוּ הַנֶּפֶל. צָרִיד הָאָדָם לְהֶאֱרִיד יְמֵים דִּיקָא בְּזֵה הָעוֹלָם אַף-עַל-פִּי שֶׁבְּאִמַּת כָּל תְּכַלִּיתוֹ שְׂוִיכָה לְכַפּוּל הַזְּמַן לְבְחִינַת לְמַעְלָה מִהַזְּמַן, אַף-עַל-פִּי-כֵן צָרִיד דִּיקָא לְהֶאֱרִיד יְמֵים וְשָׁנִים בְּזֵה הָעוֹלָם, כִּי כָּל מָה שְׁחֵי יוֹם יוֹתֵר בְּזֵה הָעוֹלָם וְעוֹבֵד ה' בְּיוֹתֵר בְּזֵה הָעוֹלָם בְּזְמַן וּבְיָמִים, עַל-יְדִירָה זוֹכֵה לְשִׁלְמוֹת הַדַּעַת בְּיוֹתֵר זוֹכֵה בְּיוֹתֵר לְבְחִינַת לְמַעְלָה מִהַזְּמַן, וְזֶה עֵקֶר אֲרִיכּוּת יְמֵים שֶׁצָּרִיכִין לְזִכּוֹת בְּזֵה הָעוֹלָם בְּחִינַת "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יְמֵים" (דְּבָרִים כב, ו), דְּהֵינּוּ שְׂוִיכָה כָּל יוֹם וְיוֹם מִימֵי חַיּוֹ לְהַכְּלִיל

אִם יוֹלִיד אִישׁ מֵאָה וְשָׁנִים רַבּוֹת יַחֲיָה וְרַב שְׁיֵהוּ יְמֵי שְׁנָיו. כָּל הַצָּרוֹת וְהַיְגוּנוֹת הֵם עַל-יְדֵי הַגְּאוֹת שֶׁכָּל אֶחָד רוֹצֵה לְהַתְנַשְּׂאוֹת וּלְהַנְהִיג בֵּיתוֹ לְמַעְלָה מִמְדַּרְגָּתוֹ בְּדֶרֶךְ עֶשֶׂר וְכְבוֹד וְכוּ' כָּאֵלֹה כָּל הָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם וּכְאֵלֹה יַחֲיָה לְנִצָּח. וְזוֹה, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וְיֵהי בִימֵי', הוּא צָרָה, 'וְהָיָה בַיּוֹם', הוּא שְׂמִחָה, כְּמוֹ שְׂמִיכָאָר בְּמִדְרָשׁ בְּאֲרִיכּוּת, כִּי הַגְּאוֹת הִיא בְּבְחִינַת רְבוּי שְׂמִיחָה בְּעוֹלָם כָּאֵלֹה רַבִּים יְמֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּקְהֵלֶת בְּשִׂמְחָה בִּיל גְּדֻלַּת הָאָדָם בְּזֵה הָעוֹלָם "אִם יוֹלִיד אִישׁ מֵאָה וְשָׁנִים רַבּוֹת יַחֲיָה וְרַב שְׁיֵהוּ יְמֵי שְׁנָיו" וְכוּ', כִּי בְּאִמַּת לְאִמַּתוֹ יְמֵי חַיָּיו הִבֵּל, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב, "אָדָם לְהִבֵּל דְּמָה יְמֵיו כְּצֵל עוֹבֵר" (תְּהִלִּים קמ"ד, ד), כִּי בְּאִמַּת אֵין שׁוּם זְמַן כְּלָל וְהַזְּמַן נִמְשָׁךְ רַק מִבְּחִינַת לְמַעְלָה מִהַזְּמַן בְּשִׂבִּיל הַבְּחִירָה. וְצָרִיד הָאָדָם לִידַע שְׂאִין לוֹ בְּעוֹלָמוֹ כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הַשָּׁעָה לְכַד שְׂנִמְשָׁךְ לוֹ מִמְקוֹם שְׂנִמְשָׁךְ, כְּדִי שְׂוִיכָל לְקַנּוֹת לוֹ חַי נִצַּח בְּזֵה הַיּוֹם וְהַשָּׁעָה, כִּי בְּעוֹד רַגַע יִפְרַח הַיּוֹם וְהַשָּׁעָה וְיִמָּחַ וְיִתְרוֹן לוֹ כְּכֹל עֲמָלוֹ שְׂיַעֲמַל לְרוּחַ" (קְהֵלֶת ה, טו). וְעַל-כֵּן עֵקֶר הַקְּדוּשָׁה הִיא בְּבְחִינַת "הַיּוֹם אִם בְּקָלוֹ תִשְׁמְעוּ" (תְּהִלִּים צה, ו), כְּמוֹ שְׂמִיכָאָר אֲדָמוֹר ו'ל" (לְקוּשֵׁי מוֹהַר"ן קַמָּא. סִימָן ערב) וְעַל-יְדֵי אֵלֹה שְׂוִיכִים לְעַבֵּד אֶת ה' וְלִקְיָם זֹאת עַל-יְדִירָה יְבֵא מְשִׁיחַ, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ, אִימְתִי יְבֵא מֵר? הַיּוֹם אִם בְּקָלוֹ תִשְׁמְעוּ, כְּמוֹ שֶׁהִבֵּא שֵׁם עֲנִין זֶה עַל מֵאֲמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה 'אוֹרְזִילָא בַר יוֹמָא', אֲבָל הַגְּאוֹת הוּא הַפֶּד מְכָל זֶה שֶׁמִּתְנַשֵּׂה בְּדַעַתוֹ וְרוֹצֵה לְהַתְנַהֵג בְּגְדוּלוֹת כָּאֵלֹה יְמֵי רַבִּים וּכְאֵלֹה יֵשׁ קְבִיעוֹת לְיְמֵי הַפּוֹרְחִים וּמִשְׁם בָּאִים כָּל הַצָּרוֹת רַחֲמֵנָא לְצִלָּן כְּנ"ל. וְעַל-כֵּן וְיֵהי בִימֵי הוּא צָרָה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת גְּאוֹת שֶׁהִיא בְּחִינַת

שנים פעמים וטובה לא ראה" וכו' (קהלת ו,ו). כי מה יתרון לו ברבוי ימיו העוברים כצל עובר, כי הלא בכל יום האדם מת, כי היום שחי לא יחיה עוד, ואם-כן הוא מת בכל יום, בבחינת "ויום המות מיום הולדו" (קהלת ג,א), שתכרף מיום הולדו ממש מתחיל האדם למות מיד. וזה ברור ומוכן לכל בר דעת לכל מי שיש לו מח בקדקדו. ואם-כן מה יתרון לבן מאה שנים על בן יום אחד, אדרבא, זה מת יום אחד וזה מת מאה שנים. וכמו שכתוב שם בקהלת, הלא "טוב ממנו הנפל": לקושי הלכות - יורה דעה ב. מילה ד, אות ג.

בבחינת יום שהוא כלו ארץ שהוא בחינת עולם הבא שהוא למעלה מהזמן. וזה בחינת זקנה דקדושה, בחינת זקן זה קנה חכמה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קדושין לב). כי כל מה שנוקן יותר צריך לקנות חכמה ודעת אמתי יותר, ואז נכלל בכל יום בבחינת הזקנה שלמעלה שהיא בחינת אריכות ימים ושנים האמתיים, שהוא בחינת למעלה מהזמן שמשם עקר החיים, עקר אריכת ימים ושנים (וכמוכן כל זה בדברי רבנו ז"ל בכמה מקומות). כי מי שאינו זוכה לדעת אמתי בימי חייו אפלו אם ירבה כחול ימים אין זה אריכות ימים כלל, כמו שכתוב, "ואלו חיה אלף

{ד} כִּי־בַהֶבֶל בָּא וּבַחֲשֵׁךְ יֵלֵךְ וּבַחֲשֵׁךְ שָׁמוּ יִכְסֶה:

- תרגום יונתן -

ארום בהבלותא אתא לעלמא הדין ובחשוכא ייזיל לעלמא ההוא, ובחשוכא שמייה מתחפי מן בגלל דלית ליה זכותא, ושום טב לא קנא למהוי מדרב:

- רש"י -

כי. הנפל בהבל בא והלך, ולא ראה טובה ולא נתאנה לה, ואין לו להצטער:

- ברסלב -

יפעל בלום, רק מבלה ימיו בצער ודאגה וכעס ומכאובות, ומכבטל עצמו מתורה ותפלה וכו' מחמת דאגת שיחות ושטותים פאלו. ולבסוף: "מאומה לא ישא בעמלו" (קהלת ה, יד) כי: "בהבל בא ובחשך ילך": שיחות הר"ן, שח.

בהבל בא ובחשך ילך. השם יתברך "משגיא לגוים ויאבדם" וכו' (איוב יב, כג), כי העשירות לא תתקיים בידם, כי "בהבל בא ובחשך ילך" כי "לא יחרך רמיה צידו" וכו' (משלי יב, כו), כי באמת ממה שיש להעובדי כוכבים והרשעים עשירות אף-על-פי שהם מלאים פעם ורציחה מאד, זה נמשך ממה שמתגרים בישראל ומכניסים בהם פעם, כי כל יניקת העובדי כוכבים מעשו שממנו יצא עמלק, שהוא ראשית גוים. ועשו ממנה על

בהבל בא ובחשך ילך. כתוב במדרש: 'אדם לעמל יולד אשרי מי שעמלו בתורה' (בראשית רבה ג, י). פרוש, מאחר שאיך שיהיה אם יהיה עשיר או עני וכו', אף-על-פי-כן בודאי יהיה לו עמל וכעס כל ימיו, כי צרות ויסורי כל אדם רבים מאד, וכמו שכתוב: "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, גג). וכמוכא בשל"ה בלשון חרוז: "אין רגע בלא פגע אין שעה וכו' אין יום וכו'" (ח"ב קלה) על-כן בודאי אשרי מי שבורח מזה העמל של פגעי העולם הזה אל עמל התורה, ואז בודאי אשרי וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא. אבל בזה שאומר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, ומגדיל דאגתו ומדרתו וצערו על הפרנסה וממון בכל פעם יותר ויותר, בזה לא

בְּעַם, כִּי הוּא הַסֵּם, הוּא הַמְסִית, הוּא הַמַּתְנַהֵרָה
 בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּשֵׁרֹאָה שְׁנַמְשָׁךְ לוֹ שְׁפַע
 מְמוֹן וְעִשְׂוֹת, הוּא מַתְנַהֵרָה בּוֹ וּמִכְנִים בּוֹ
 בְּעַם וְחִמָּה. וְעַל־יַד־יָזָה מִפְּסִיד הָעִשְׂוֹת שְׁלוֹ
 וּמַהֲפָכוֹ לְכַעַס. וְאִזּוֹ מַהֲשַׁפֵּעַ שְׁהִיָּה מוֹכֵן לִירֵד
 לָזֶה עִשְׂוֹת אֶפֶר־עַל־פִּי שְׁנַתְקַלְקְלָה וְנַתְהַפְּכָה
 לְכַעַס, אֶפֶר־עַל־פִּי־כֵן מִפְּסִלַת הַשַּׁפֵּעַ, שֶׁהוּא
 בַּחֲנִינֵת סוֹסְפִיתָא דְדַהֲבָא [פְּסִלַת הַזָּהָב] נִמְשָׁךְ
 הָעִשְׂוֹת לְהַסְמָרָא אַחְרָא, שֶׁהֵם הָעוֹבְדֵי
 פּוֹכְבִים וְהַרְשָׁעִים שִׁינִיקְתָּם מִבַּחֲנִינֵת סוֹסְפִיתָא
 הַנִּלְכָּה. וְזֹאת הָעִשְׂוֹת הוּא בְּהַפְּדָה מִהַקְדָּשָׁה כִּי
 עַל־יַד־יָזָה הָעִשְׂוֹת נִתְעַלַּם שֵׁם ה' חֵם וְשְׁלוֹם,
 וּמַתְנַהֵרָה שְׁמוֹת הַחִיצוֹנִים. וְעַל־כֵּן יְכוּלִים
 הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וְהַרְשָׁעִים לְקַבֵּל עִשְׂוֹת, אֶפֶר־
 עַל־פִּי שֶׁהֵם בְּעַסְנִים, כִּי כָּל הָעִשְׂוֹת שְׁלָהֶם
 הוּא בַּחֲנִינֵת פְּסִלַת שְׁנַמְשָׁךְ מִכַּעַס שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 כַּנִּלְכָּה. וּבְאִמַּת כָּל הָעִשְׂוֹת שֶׁל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים
 וְהַרְשָׁעִים אֵינּוּ שְׁלָהֶם כָּלֵל, רַק הוּא בַּבַּחֲנִינֵת
 גְּזֻלָּה בְּיָדָם, כִּי עַקֵּר הָעִשְׂוֹת נִמְשָׁךְ מִנַּפְשׁוֹת
 יִשְׂרָאֵל, רַק הֵם הַתְּנַהֵרוּ לְהַכְנִים בְּעַם בְּיִשְׂרָאֵל.
 וְעַל־יַד־יָזָה קַלְקָלוֹ הָעִשְׂוֹת וְנַתְהַפְּדָה לְכַעַס,
 וּמִפְּסִלַת הָעִשְׂוֹת הַזֶּה קִבְּלוּ עִשְׂוֹתָם. וְעַל־

בְּנֵי יְכוּלִים לְקַבְּלוֹ עַל־יַד־יָזָה, כִּי מִשֵּׁם כָּל
 עִשְׂוֹתָם. וְהוּא כְּמוֹ שְׁרֹאֵין בְּנִשְׁמִיּוֹת שְׁעוֹמֵד
 גְּזֻלָּן עַל חֲבֵרוֹ וְגֻזֵּל מִמֶּנּוּ מְמוֹנוֹ וְעִשְׂוֹתוֹ,
 כְּמוֹ־כֵן מִמֶּשׁ הוּא בַּחֲנִינֵה הַנִּלְכָּה, שְׁעַל־יַד־יָזָה
 בְּעַסְסֵם הֵם מַתְנַהֵרִים וְטוֹרְפִים הָעִשְׂוֹת שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל עַל־יַד־יָזָה שֶׁהַתְּנַהֵרוּ בָּהֶם וְהַכְנִיסוּ בָּהֶם
 בְּעַסְסֵם וְכַנִּלְכָּה. וְעַל־כֵּן בְּאִמַּת כָּל הָעִשְׂוֹת שֶׁל
 הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וְהַרְשָׁעִים אֵינּוּ עִשְׂוֹת כָּלֵל,
 כִּי הוּא מְלֵא בְּעַסְסֵם וּמְכֹאֲבוֹת, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב "כָּל
 יָמָיו מְכֹאֲבִים וְכַעַס" וְכו' (קהלת ב, כג) וְכַתִּיב,
 "וְכַעַס הִרְבֵּה וְחִלּוֹ וְקִצְפָּה" (קהלת ה, טז). כִּי הוּא
 "עִשְׂוֹת שְׁמוֹר לְבַעְלֵיו לְרַעְתּוֹ" (קהלת ה, יב), שֶׁהוּא
 בַּחֲנִינֵת בְּעַסְסֵם שְׁנַקְרָא רַעְהָ. וְהוּא לֹא תִצְלַח כִּי
 לֹא תִתְקַים עִשְׂוֹתָם בְּיָדָם, כִּי סוֹף כָּל סוֹף
 יִחְזֹר הָעִשְׂוֹת לְמָרָא קָמָא לְמִי שֶׁהָעִשְׂוֹת שְׁלוֹ
 מִשְׁרָשׁוֹ, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב, "לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחַסֵּן כִּי
 לִישְׁבִים לְפָנָי ה' יִהְיֶה סַחְרָה" וְכו' (ישעיהו כג, יח).
 וְכַתִּיב, "תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב" וְכו' (ישעיהו ס,
 יז). וְזֶהוּ, "עוֹשֶׂה עֵשֶׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט בַּחֲצֵי יָמָיו
 יַעֲזוּבֵנּוּ" וְכו' (ירמיהו יז, יא): לְקוֹמֵי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים ג.

פְּרִים ו, אֹת א.

{ה} גַּם־שֶׁמֶשׁ לֹא־רָאָה וְלֹא יָדַע נַחַת לְזֶה מְזִיָּה:

- תְּרַגְּמוּ יוֹנְתָן -

וְאֶפֶר נִהוּר אֹרִיָּתָא לֹא חֲמָא, וְלֹא יָדַע בֵּין טַב לְבִישׁ לְמַכְחֵן בֵּין עֲלָמָא הֲדִין לְעֲלָמָא דְאֵתִי:

{ו} וְאֵלָיו חָיָה אֵלֶיךָ שָׁנִים פְּעֻמִּים וְטוֹבָה לֹא רָאָה
 הֵלֵא אֶל־מְקוֹם אֶחָד הַכֹּל הוֹלֵךְ:

- תְּרַגְּמוּ יוֹנְתָן -

וְאֵלּוּלֵי הוּוּ יוֹמֵי חַיּוּהֵי דְגוֹבְרָא תְּרִין אֶלְפִין שָׁנִין וּבְאֹרִיָּתָא לֹא עֵסַק וְדִינָא וְצִדְקָתָא לֹא עֲבַד, בְּשַׁבּוּעַת
 מִיּוֹמָא דְיָי, דְּכִיּוֹם מוֹתִיָּה נַחְמָא נִפְשִׂיָּה לְגִיְהֵנָם לְאַתֵּר חַד דְּכָל חֲבִיבָא אֲזֻלִין תַּמָּן:

- רש"י -

ואלו חיה. ואם חיה אלפים שנה, מה יתרון לו, הואיל ומזכה לא ראה, הלא סופו לשוב אל העפר כשאר העניים:

- ברסלב -

(ברכות יח), מאחר שנמשכין אחר הכסילות והרוח שטות, שהיא בחינת תחת הזמן שחולף ועובר וכלה בכל רגע שהוא סמרא דמותא. כי עקר החיות באמת הוא רק מחי החיים שהוא למעלה מהזמן, וכל עקר קיום הזמן הוא בשביל ישראל ובשביל הצדיקים שעוסקין כל ימיהם בתורה ועבודה, שעל-ידיה משלימין דעתם ונכללין בבחינת למעלה מהזמן ומקשרין ומעלין בחינת הזמן לבחינת למעלה מהזמן. והם זוכין לחיים אמתיים לעד ולנצח, ומהם עקר המשכת החיות לכל פאי עולם בשביל קיום העולם, כי הכל נברא ומתקיים בשביל הצדיקים פידיע. הכלל, שעקר החיות האמתי הוא בבחינת למעלה מהזמן, אך אי אפשר לבא לזה כי אם על-ידי שהאדם בא בתוך הזמן ששם עקר הנסיון והצרוף שלו, וצריך דיקא להאריך ימים בזה העולם, כי בכל יום שחי יותר וזוכה לקדוש עצמו פראוי אזי משלים דעתו בכל יום יותר וזוכה בכל יום ויום להכלל יותר ויותר בבחינת למעלה מהזמן שזה עקר התכלית כנ"ל: לקושי

הלכות - יורה דעה ב. מילה ד, אות ג.

ואלו חיה אלף שנים פעמים ומזכה לא ראה וכו'. מי שאינו זוכה לדעת אמתי בימי חייו אפלו אם ירבה כחול ימים אין זה אריכות ימים כלל, כמו שכתוב, "ואלו חיה אלף שנים פעמים ומזכה לא ראה" וכו'. כי מה יתרון לו ברבוי ימיו העוברים כצל עובר, כי הלא בכל יום האדם מת, כי היום שחי לא יחיה עוד. ואם-כן הוא מת בכל יום, בבחינת "יום המות מיום הולדו" (קהלת ג, א), שתקף מיום הולדו ממש מתחיל האדם למות מיד. וזה ברור ומוכן לכל בר דעת לכל מי שיש לו מח בקדקדו. ואם-כן מה יתרון לכן מאה שנים על בן יום אחד, אדרבא, זה מת יום אחד וזה מת מאה שנים. וכמו שכתוב שם בקהלת, הלא "טוב מפני הנפל" (קהלת ג, א), כי תחת הזמן אין שום חיים כלל, כי שם עקר אחיות סמרא דמותא כנראה בחוש לכל שהזמן הולך ומת בכל יום ובכל עת ובכל שעה, כי כל בני האדם וכל מין בעלי חיים אשר על פני האדמה מימות עולם כלם הולכים ומתים בכל שעה ובכל יום, כי היום והשעה שחיים לא יחיו עוד כנ"ל. ועל-כן באמת אמרו רבותינו ז"ל 'רשעים בחייהם קרויים מתים'

כל-עמל האדם לפיהו וגם-הנפש לא תמלא:

- תרגום יונתן -

כל טורח דגונבא בריל מזון פומיה הוא טרח, ועל מימר פומא דיי מיתני, ואף נפשא דאנשא לא תשבע מיכלא ומשתיא:

- רש"י -

כל עמל האדם. בשביל פיהו הוא, שיהנה ויאכל בעולם הזה והבא, וזה לא נהנה בחייו: וגם הנפש לא תמלא. בתמיהה, כלומר וזה אפילו תארתו לא מלאה בהנאה מועטת. כמו "תמלאמו נפשי" (שמות טו, ט), לשון השגת תאוה, ואחרי שבן הוא:

- בַּרְסֵלַב -

מִשֶׁם יוֹצֵאִין הַהֲבָלִים שֶׁהֵם הַנְּפֹשׁוֹת. וְכִמּוֹ שִׁבְתוּב, "כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית ו, כב). וְעַל-כֵּן קוֹרֵא הַפְּסוּק אֶת הַיְגִיעוֹת וְהַטְּרָחוֹת בְּלִשׁוֹן בְּזֵעַת אַפָּךְ שֵׁשֶׁם מוֹצֵא הַהֲבָלִים וְהַנְּפֹשׁוֹת, כִּי עֵקֶר הַיְגִיעוֹת וְהַטְּרָחוֹת נִמְשָׁךְ מִשֶׁם מַחְמַת פָּגַם הַהֲבָלִים וְהַנְּפֹשׁוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ עַל-יְדֵי כְּסוּפִין רָעִים שֶׁל חֲטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְשֶׁל כָּל בְּנֵי עוֹלָם, שֶׁעֵקֶר הַפְּגָמִים שֶׁלָּהֶם עַל-יְדֵי כְּסוּפִין רָעִים חֵם וְשִׁלוּם, שֶׁמֶהֱם נִעֲשִׂין הֲבָלִים וְנִפְשׁוֹת לֹא טוֹבִים שֶׁהֵם פָּגַם הָאָף וְהַחֲטָם, שֵׁשֶׁם עֵקֶר חַיּוֹת הַנְּפֹשׁוֹת וְהַהֲבָלִים וּמִשֶׁם כָּל יְגִיעוֹת הַפְּרָנְסָה וְכִנּוּ"ל. וְזֶהוּ, "כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ". כִּי עֵקֶר יְצִיאַת הַנְּפֹשׁוֹת מִכַּח אֵל הַפְּעֵל הוּא עַל-יְדֵי הַפָּה, וְכַפִּי מַה שֶׁפּוֹגֵם כָּל אֶחָד בְּאֵלוֹ הַנְּפֹשׁוֹת עַל-יְדֵי שְׂמוּצֵיָא בְּפִיו כְּסוּפִין שְׂאֵינִם טוֹבִים חֵם וְשִׁלוּם, כְּמוֹ-כֵן צְרִיךְ לַעֲמֹל וְלִהְתִּינֵעַ בְּהַפְּרָנְסָה בְּיוֹתֵר, כִּי קֶשֶׁה לוֹ בְּיוֹתֵר לִהְכַנִּים הַפְּרָנְסָה מִחוּץ לְפָנִים, כִּי זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל-יְדֵי הַבָּלִים הַנִּעֲשִׂין מִכְּסוּפִין טוֹבִים. וְזֶהוּ "כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ" דִּיקָא, דְּהִינּוּ עַל-יְדֵי פָגַם הַהֲבָלִים וְהַנְּפֹשׁוֹת שְׂוִיּוּצֵאִין דְּרַךְ הַפָּה שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה פְּרָנְסָתוֹ בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה, כִּי קֶשֶׁה לוֹ לִהְכַנִּים הַשִּׁפְעַ וְהַפְּרָנְסָה מִחוּץ לְפָנִים וְכִנּוּ"ל: לְקוּטֵי הַלְבוּת - חוּשׁוֹן מִשְׁפָּט. אֲמִנּוּ ד, אוֹת לֹא.

כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ. צְרִיכִין כְּמָה יְגִיעוֹת וְטְרָחוֹת בְּלַחֵם, שֶׁהֵם כְּלָם בְּרוּרִים בְּרוּר אַחַר בְּרוּר כִּנּוּ"ל, כִּי שֵׁם עֵקֶר אַחֲזִית הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים מִחֲמַת שֶׁהַחֲטָא הָרֵאשׁוֹן הָיָה עַל-יְדֵי אֲכִילָה, עַל-כֵּן צְרִיכִין יְגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת וְטְרָחוֹת רַבּוֹת מְאֹד קֹדֶם שֶׁמְבַרְרִין הַלַּחֵם שְׂיִהִיָּה רְאוּי לְאֲכִילָה, כִּי כָּל הַיְגִיעוֹת וְהַטְּרָחוֹת מִחֲמַת אַחֲזִית הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים כִּנּוּ"ל. וְעַל-כֵּן בְּכָל בְּרוּר וּבְרוּר שֶׁל הַלַּחֵם צְרִיכִין לַחְזוֹר וּלְשַׁבְּרוֹ וּלְחַלְקוֹ לְחַלְקִים דְּקִים וְאַחֲרֵי-כֵן נִשְׁלָם. וְאַחֲרֵי-

כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ וְגַם הַנְּפֹשׁ לֹא תִמְלָא. כָּל הַדְּבָרִים נִמְשָׁכִין מִהָאֲרַת הַרְצוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה בְּשִׁפְגָם אָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּהַדְּעַת עַל-יְדֵי אֲכִילַת עֵץ הַדְּעַת עֵקֶר קָלְלָתוֹ הָיָה בְּעֵינֵי הַפְּרָנְסָה, כְּמוֹ שִׁבְתוּב, "בְּעֵצְבוֹן תֵּאכְלֶנָּה" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית ג, יו) "בְּזֵעַת אַפָּךְ תֵּאכַל לֶחֶם" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית ג, יז), אֶף-עַל-פִּי שֶׁבְּאֲמַת כָּל הַצְּרוֹת וְהִיסוּרִים וְכָל הַחוּלְאֵת חֵם וְשִׁלוּם הַכַּל נִמְשָׁךְ מִקָּלְלָה זֹאת, כִּי עֵקֶר הַפָּגַם שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁפָּגַם בְּהַדְּעַת הַיְגִיעַ אֶל הָאֲכִילָה וּפְרָנְסָה שֶׁלֹּא זָכָה לְהָאֲרַת הַרְצוֹן בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה וּמִשֶׁם נִמְשָׁךְ כָּל הִיסוּרֵין חֵם וְשִׁלוּם כִּנּוּ"ל. וְעַל-כֵּן בְּזֶה שֶׁנִּתְקַלַּל בְּעֵינֵי הָאֲכִילָה וְהַפְּרָנְסָה "בְּזֵעַת אַפָּיךְ תֵּאכַל לֶחֶם" שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲרוֹן אָף הַפֶּךְ הַרְצוֹן בְּזֶה כְּלוּל כָּל הִיסוּרִים חֵם וְשִׁלוּם, כִּי כְּלָם נִמְשָׁכִין מִפָּגַם הַרְצוֹן בְּשַׁעַת הָאֲכִילָה שֶׁנִּמְשָׁךְ מִפָּגַם הַדְּעַת כִּנּוּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת "כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ" שֶׁכָּל הָעֵמֶל וְהִיסוּרִים וְהַצְּרוֹת שֶׁל הָאָדָם הַכַּל מִחֲמַת פִּיָּהוּ, מִחֲמַת פָּגַם הָאֲכִילָה שְׂאִינּוּ זֹכָה לְקַבֵּל אֵז הָאֲרַת הַרְצוֹן כִּנּוּ"ל וְזֶה מִחֲמַת שֶׁפָּגַם בְּהַדְּעַת כִּנּוּ"ל. וְזֶה שְׁפִים שָׁם, "וְגַם הַנְּפֹשׁ לֹא תִמְלָא", הִינּוּ בְּחִינַת פָּגַם הַדְּעַת, כִּי עֵקֶר שְׁבִיעַת וּמְלוּי הַנְּפֹשׁ הוּא עַל-יְדֵי הַדְּעַת שֶׁהוּא עֵקֶר חַיּוֹת הַנְּפֹשׁ, כְּמוֹ שִׁבְתוּב, "הַחֲכֵמָה תִּחְיֶה" וְכוּ' (קֵהֶלֶת ג, יא). וְאֵזִי נֵאמַר, "וְנִפְשׁ רַעְבָּה מִלֵּא טוֹב" (תְּהִלִּים כו, ט) שֶׁהוּא הַדְּעַת, הַפֶּךְ פָּגַם הַדְּעַת שֶׁנִּמְשָׁךְ מִכֵּן עָלָיו, "גַּם בְּלֹא דַעַת נִפְשׁ לֹא טוֹב" וְכוּ' (מִשְׁלֵי יט, ג). כִּי עֵקֶר הַחַיּוֹת בְּשִׁלְמוֹת וּבְמְלוּי הוּא עַל-יְדֵי הַדְּעַת, כְּמוֹ שִׁבְתוּב, "וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלְאוּ" וְכוּ' (מִשְׁלֵי כד, ד): לְקוּטֵי הַלְבוּת - יוֹרֵה דַעַה. פְּדִיוֹן הַבְּכוֹר ה, אוֹת ד.

כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ וְגַם הַנְּפֹשׁ לֹא תִמְלָא. וְזֶהוּ בְּחִינַת "בְּזֵעַת אַפָּךְ תֵּאכַל לֶחֶם" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית ג, יז), 'בְּזֵעַת אַפָּךְ דִּיקָא, כִּי הָאָף שֶׁהוּא הַחֲטָם,

כך חוזרין ומשפרין אותו. וכן בכל פעם. כמו שראוין שבתחלה כשזוועין החטא היא בשלמות. ואחר-כך אי אפשר שתצמח עד שנתרקה לגמרי בארץ. ואז דיקא צומח ממנה שבלת שלם. ואחר-כך צריכין לחלק השבלת ולהוציא החטא ממנה לבררם ממין ותבן, ואז החטא בתכלית השלמות של החטא, אבל עדין אינה ראויה לאכילת אדם. וצריכין לחזר ולחלקה ולשחקה היטב על-ידי הפחינה ולבררה מסבין ומרסן ולעשות ממנה עסה. ואחר-כך חולקין את העסה לחלקים קטנים ועושין מפל חלק לחם ואופין אותו בתנור. ואז הגיע הלחם לשלמותו כי נעשה לחם שלם שאז ראוי לאכילת אדם ולברך עליו המוציא. נמצא, שבכל ברור אף-על-פי שבכר הוא בשלמות עדין אין זה שלמות כנגד הברור השני שצריכין לבררו עוד. כגון כשראוין החטין בשלמותן אף-על-פי שנראה שזהו שלמות גמור, כי כבר נשלמו החטים לגמרי וראויים לסחורה. אבל עדין אין זה שלמות הראוי לאכילה. וקדם שמוביאין אותו לשלמות גמור שיהיו ראויים לאכילה צריכים לחזר ולחלקם, דהיינו לטחנם ולבררם ולנפותם וכו'. עד שיהיה נעשה מהם לחם הראוי לאכילה, כי קדם כל ברור אזי הדבר בבחינת פלגא מחמת הבגדים הוצואים שנאחזין בו עדין כנ"ל. ועל-כן אפלו כשהלחם בשלמות עד שראוי לברך עליו המוציא עדין חסר עקר תכלית השלמות שהוא לבררו עד שיוכל להשביע ולהחיות נפש האדם ולהשלים נפשו שיוכל לעבד את ה' לברכו ולהללו ולשבחו ותברך. ואז עקר העבודה הגדולה בבחינת "כל עמל אדם לפיהו". כי עקר תכלית הברור הוא בשעת האכילה עצמה שאז צריכין לחזר ולבצע ולשבר את הלחם ולחלקו לחלקים קטנים ולאכלו. ובשעת האכילה נטחן ונשחק

ונדק המאכל מאד מאד על-ידי הלעיסה ועל-ידי בלי האכילה שבאדם שטוחנין ושוחקים את המאכל מאד מאד ומסננין ומזככין אותו מאד מאד ככמה וכמה ברורים (כידוע בחכמות הנהגות) עד שנתברר ועולה ממנו הדק מן הדק שמשביע ומחיה נפש האדם והנשאור נעשה פסלת גמור קיא צואה ממש. נמצא שאין המאכל נתברר מבגדים צואים ממש כי אם בתוך גוף האדם שאז דיקא נחלק ונתברר כל כך עד שנפשט ונתברר ונדרה הפסלת הגמור ונעשה קיא צואה. והטוב והרץ עולה ומחיה את האדם. ועל-כן צריכין לברך ברפת הנהגין בכונה גדולה תחלה וסוף. ובפרט ברפת הלחם שהוא עקר חיות האדם שמכרכין עליו המוציא ולאחריו שלש ברכות, כי עקר הברור בשלמות הוא בשעת האכילה: לקוטי הלכות - אורח חיים ב. בצעית

הפת ה, אות ג.

כל עמל האדם לפיהו. הצואר והגרונן של האדם ששם תלוי כל חיות האדם, דרך שם מקבלין כל ההלואות שהם החיות והכחות, ודרך שם צריכין לבקש להעלותם לשרשם, כי כל ההשפעות והכחות שמקבל כל אחד, בלם הם בשביל חיותו וקיומו שתלוי בצוארו, שדרך שם מקבל המאכל לתוך גופו שהוא חיותו וקיומו. וכמו שכתוב, "כל עמל האדם לפיהו", שדרך שם מקבל החיות לכל גופו ודרך שם צריך להחזיר החיות לשרשו, שזהו בחינת סלוק החובות, שעקר התקון על-ידי התפלה שהיא דבר ה' שיוצא מצוארו וגרונו, כמו שכתוב, "קרא בגרון אל תחשד" וכו' (ישעיהו נח, א). ובתיב, "רוממות אל בגרונם" וכו' (תהלים קמט, ו). שעל-ידי שמדבר רוממות אל בגרונו וצוארו, על-ידי זה חוזר ומעלה כל החיות והכחות שקבל דרך שם: לקוטי הלכות - חושן משפט א. גבי חוב מהלקוחות

ואפותיקי ה, אות כט.

כָּל עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ. וְזֶה בְּחִינַת נִשְׂאֵת וְנִתְּתָהּ בְּאִמּוּנָה שֶׁהִיא הַשְּׂאֵלָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁשׂוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם בְּשִׂמְכֵנִיסִין אוֹתוֹ לְדִין (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַוָּנָם לְבִרְכַּה שְׂבַת לֹא) הֵינּוּ שֶׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם נִשְׂאָ וְנִתְּנָה בְּכָל עֶסְקֵי פְרִנְסָתוֹ בְּשִׁבִיל הָאִמּוּנָה, הֵינּוּ אִם הָיָה כּוֹנֵן בְּכָל עֶסְקֵי מִשְׂאָ וּמִתְּנָה שְׁלוֹ בְּשִׁבִיל שִׁיִּצְחָצַח נִשְׂמָתוֹ עַל-יְדֵי פְרִנְסָתוֹ, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה מַעֲלִין הָאִמּוּנָה אוֹ אִם עַל כָּל פְּנִים נִתְּנָה צְדָקָה לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים כְּאֵלָה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זֶה הַכַּחַשׁ שֶׁנֶּחֱשָׁב גַּם-כֵּן כְּאֵלוֹ הוּא בְּעֵצְמוֹ עוֹסֵק בְּזֶה כִּנְ"ל, וְזֶהוּ נִשְׂאֵת וְנִתְּתָה בְּאִמּוּנָה שֶׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם נִשְׂאֵת וְנִתְּתָה בְּשִׁבִיל הָאִמּוּנָה. וְזֶה בְּחִינַת יְרֵשָׁה שֶׁשִּׁיֵּד לְבָנָיִם כִּי זֶה כִּלְלָ גְדוֹל וְכִבְרָ מִבְּאֵר מִזֶּה לְמַעֲלָה שֶׁעֵקֶר עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּזֶה

הָעוֹלָם הוּא לְכַרֵּר וּלְהַעֲלוֹת הָאִמּוּנָה כִּנְ"ל, וְכָל עֶסְקוֹ בְּמִשְׂאָ וּמִתְּנָה וְצָרְכֵי פְרִנְסָתוֹ הַכֵּל בְּשִׁבִיל זֶה לְהַעֲלוֹת וּלְתַקֵּן הָאִמּוּנָה עַל-יְדֵי פְרִנְסָתוֹ כִּנְ"ל. וְזֶה בְּחִינַת כָּל "עֵמֶל הָאָדָם לְפִיָּהוּ", שֶׁכָּל יַגִּיעַת וְעֵמֶל הָאָדָם בְּצָרְכֵי פְרִנְסָתוֹ הוּא בְּשִׁבִיל תְּקוּן הָאִמּוּנָה שֶׁתְּלוּיָהּ בְּפֶה שֶׁל אָדָם כְּמוֹ שְׂכָתוֹב, "אוֹדִיעַ אִמּוּנָתְךָ בְּפִי" (תְּהִלִּים פֶּט, א). וְעַל-כֵּן כְּשֶׁאָדָם נִפְטָר מִזֶּה הָעוֹלָם יוֹרְשִׁין בְּנָיו אֶת מְמוֹנָה וּפְרִנְסָתוֹ עַד־יָם שֶׁהֵם יַעֲסִקוּ לְהַשְׁלִים תְּקוּן וּבְרִיר הָאִמּוּנָה עַל-יְדֵי הַמְּמוֹן וְהַפְּרִנְסָה שֶׁמִּקְבָּלִין מִירֵשֶׁת אֲבִיהֶם, כִּי תְּקוּן וּבְרִיר הָאִמּוּנָה הוּא מְדוּר לְדוֹר כְּמוֹ שְׂכָתוֹב, "וְעַד דּוֹר וְדוֹר אִמּוּנָתוֹ" (תְּהִלִּים ק, ה): לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט ב. הַקָּדֵר וּנְכֵסֵי הַגֵּר, אֹת ב.

ח} כִּי מֵה-יִוְתָר לְחַכְמָם מִן-הַכֶּסֶל מֵה-לְעֲנִי יוֹדֵעַ לְהִלָּךְ נֶגְדַת הַחַיִּים:

- תְּרַגְמֵם יוֹנְתָן -

אֲרוּם מִזֶּה מוֹתֵר אֵיךְ לְחַכְמָא בְּעֵלְמָא הִדִּין יִתִּיר מִן שְׂטִיָּא, בְּגִין דְּרָא בִּישָׂא דְלֹא מִתְקַבֵּל עֲלֵיהוֹן, וְזֶה אֵיךְ לִיָּה לְהִוְוֵא גּוֹבְרָא עֲנִיא לְמַעַבְדָּה, אֱלֹהִין לְמַעַסֵּק בְּאוֹרִיתָא דֵּי, דִּינֵדַע הַיְכָרִין עֲתִיד לְמַהֲרָד כָּל קָבִיל צְדִיקָיָא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן:

- רִשִׁי -

מִזֶּה יוֹתֵר. לֹא בְּחֻקְתּוֹ, מִשְׂאֵם הָיָה כֶּסֶל: מִזֶּה לְעֲנִי. חֶסְרוֹן, מִן הָעִשִׂיר שְׁאִין לוֹ קוֹרֵת רוּחַ, גַּם הוּא יוֹדֵעַ לְהִלָּךְ בְּאֶרֶץ אֶצֶל הַחַיִּים. דְּבַר אַחֵר, "וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלֹא" (קְהֵלֶת ו, ז), לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי לֹא עֹשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים בְּחַיָּיו:

- בְּרַסְלָב -

מִזֶּה לְעֲנִי יוֹדֵעַ לְהִלָּךְ נֶגְדַת הַחַיִּים. צְרִיכִין לִיֹּזֵהר בְּיִוְתֵר שְׂלֵא לְהִוְוֵא לְהוֹט אַחֵר תְּאוֹת מְמוֹן כִּי יֵשׁ שְׂלֵהוֹטִים כָּל-כָּד אַחֵר הַמְּמוֹן, וּמְשׁוֹקְעִים בְּזֶה בְּיִוְתֵר עַד שֶׁכָּל הַמַּעֲלָה וְהַחֲשִׁיבוֹת אֶצְלָם רַק כְּפִי הַמְּמוֹן, וְכִי שְׁאִין לוֹ רַק מְמוֹן מַעַט וּבִפְרָט מִי שֶׁהוּא עֲנִי לְגַמְרֵי אֵינּוּ כִּלְלָ בְּגֵדֵר הָאָדָם כְּפִי שְׂמוֹת דְעֵתָם וְנֶחֱשָׁב בִּינֵיהֶם רַק כְּמוֹ חֲזִיה וְעוֹף, וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְמוֹן הַרְבֵּה בְּיִוְתֵר הוּא בְּעֵינֵיהֶם כְּמוֹ לְמַעֲלָה מְגֵדֵר אָדָם רַק בְּבְחִינַת

כּוֹכַב אוֹ מְזוֹל אוֹ מְלֶאכֶד, עַד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כָּל-כָּד מְמוֹן הַרְבֵּה בְּיִוְתֵר עַד שֶׁנֶּחֱשָׁבִים אֶצְלָם כְּמַעַט כְּמוֹ אֱלֹקוֹת גְּמוֹר וְעַבּוּדָה זֶרָה חֶסֶם וְשִׁלּוּם, וְכָל כָּד נִכְנָסוּ הַרְבֵּה מִבְּנֵי הָעוֹלָם בְּשְׂמוֹת וּמַעֲוֹת הַזֶּה שֶׁל תְּאוֹת מְמוֹן עַד שֶׁהָעֲנִיִּים וְחֶסְרֵי הַמְּמוֹן נִפְלוּ בְּעֵינֵי עֲצָמָן וּבְדַעְתָּם כָּל-כָּד נֶגְדַת הָעֹשִׂירִים וּבְעֵלֵי הַמְּמוֹן עַד שֶׁכְּמַעַט שֶׁמִּקְרִיבִין עֲצָמָן לְקָרְבָן אֲלֵיהֶם מַחֲמַת הַהֶתְבַּטְּלוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּפָנֵי רַבּוּי הַמְּמוֹן שֶׁלָּהֶם וּבְאִמַּת לֹא כֵּן

להם שתאות ממון הוא שטות והממון אינו תכלית כלל אז לא די שאין דבריו נשמעין אצלו כלל אף גם שהוא אצלם כמו מי שמדבר נגד האמונה, כי הממון הוא אצלם עקר התכלית והאמונה חס ושלום: לקושי עצות מהרודא בתרא, ממון פרנסה, ב.

הוא וכמו שאמר הכתוב: "מה לעני יודע להלך נגד החיים" כי גם העני בכלל בני אדם יחשב כמו העשיר, וגם העשירים הם רק בני אדם וכמו חציר ימלו ואין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו' ובאמת יש בני אדם שמשוקעים כל-כך בתאות הממון עד שמי שפא להוכיח

טוב מראה עינים מהלך-נפש גם-זה הכל ורעות רוח:

- תרגום יונתן -

טב לגוברא למחדי על מה דאית ליה ולמעבד צדקתא ולמחמי אגר טב על עובדוי ליום דינא רבא, מן דיזיל לעלמא ההוא בסגופ נפש, ברם דין לגוברא חיבא הכלו ותכירות רוחא:

- רש"י -

טוב מראה עינים מהלך נפש. טוב היה והכשר לזה, לראות עושרו למראה עיניו, ממאכל ומשתה ההולך בנפש. דבר אחר, "טוב מראה עינים מהלך נפש", טוב היה לזה והכשר ללכת אחר עיניו לגול ולעשק, מהילוך נפשו, שלא נתן לב היכן נפשו תלך כשימות: גם זה הכל. הוא, הנתן לרשעים:

- ברסלב -

ביותר, כי פשהרצון אין מאיר, אז הנפש בבחינת "ונפש רעבה" וכו' (תהלים קו, ט), כי עקר הרעב מחמת העדר האור, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: "ויענה וירעיבך ויאכילך את המון" וכו' (דברים ת, ג) - 'מפאן שהסומא אינו שבע' (יומא עד), כי עקר השבע מחמת האור שיראה בעיניו, ועל-ידי שאינו רואה, אין נתמלא נפשו, הינו רצונו, כי "טוב מראה עינים מהלך נפש" וכשמצמצצ נפשו בצחצחות האור, אזי "ונפש רעבה מלא טוב" (תהלים קו, ט), בבחינת: "והשביע בצחצחות נפש" וכו' (ישעיהו נח, יא). וזה בחינת 'שור', לשון הסתכלות, בחינת "מראה עינים מהלך-נפש": לקושי מותר"ן קמא. סימן יג, אות ה.

טוב מראה עינים מהלך נפש. דע, שהסתכלות עושה כלי, דהינו גבול וזמן. כי מקדם ראותו הדבר, הוא בלא גבול, וכשרואה הדבר, נעשה לו גבול. וזהו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (יומא עד): "ויענה וירעיבך ויאכילך את המון", כי אינו דומה מי שרואה ואוכל וכו', מפאן שסומא אין לו שבע, כי מי שאינו רואה אין לו גבול כנ"ל. ומסקנא דגמרא, מאי קרא: "טוב מראה עינים מהלך נפש", כי בכח הראות, עושה הלוך לנפשו, והוא הגבול: לקושי מותר"ן קמא. סימן עו.

טוב מראה עינים מהלך נפש. 'שור' שבנפש - זה האור המצמצצ שנתוסף בנפש מחמת הקבוצ, שנתקבץ פזורי הנפש, ואז מאיר הנפש

מה שהיה כבר נקרא שמו ונדע אשר הוא אדם ולא יוכל לדין עם שהתקיר (קרי: שתקיר) ממנו:

- תרגום יונתן -

מה דהוה בעלמא, הא כבר אתקרי שמויה ואשתמודע לבני אנשא מן יומא דהוה אדם קדמא, וכולא גזירת מימרא דיי, היא ולית רשו לגוברא למיקם בדינא עם מרי עלמא דתקוף מניה:

- רש"י -

מה שהיה כבר נקרא שמו. חשיבות וגדולה שהיתה לו בחייו, כבר נקרא שמו, כלומר כבר היה ועבר, כבר יצא לו שם בשררה, ועתה חלף: ונדע. שהוא אדם ולא אל, וסופו שמת. ולא יוכל לדין. עם מלאך המות, שהוא תקוף ממנו:

- ברסלב -

בחינת "מה שהיה כבר נקרא שמו ונדע אשר הוא אדם", כי הצדיק האמת הוא בחינת משה משיח, כמו שמבאר במקום אחר. ושמו של משיח קדם לעולם, כמו שכתוב, לפני שמש יגזן שמו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. כי ה' יתברך שהוא מקדים תמיד רפואה למכה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק: "אחר הדברים האלה גרל המלך אחשורוש את המן" וכו' (אסתר ג, א), ימח שמו, שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, אחר שכבר הקדים רפואה למכה. וכן הוא בכל דור שקדם שעומדים רשעים והאפיקורסים שהם בחינת המן עמלק ימח שמו, ה' יתברך מקדים רפואה למכה ששולח מתחלה צדיק אמת כזה שמקדים להמשיך רפואות נפלאות ומגלה לנו תורה נפלאה וכו', שעל ידיה יהיה כח לעמוד בנגדם. ולולי ה' שהיה לנו וכו' שהקדים לנו בדורותינו צדיקים נוראים ונשגבים כאלה, לא היה כח עתה לעמוד נגד הרוח סערה וענן גדול ואש המתלקחת המסעיר ומחשיך וכו' עתה בעולם מאד, על ידי פתות האפיקורסים שמתגברים עתה בעולם בכל יום רחמנא לצלן, ומי יודע מה יולד יום. אך איך שיהיה

מה שהיה כבר נקרא שמו ונדע אשר הוא אדם. כל דברי יחזקאל הם דברי תוכחה ומוסר כדי לגלות החסד על ידיה כדי לחתך המלכות וכו' מהארבע קלפות, ועל-כן נבא גם טובות וישועות רבות על ישראל וחסדים נפלאים שיעשה עמנו ה' יתברך, ובגן הבית לעתיד וכו'. כי על ידי רבוי התוכחה שנבא להם אף-על-פי שהיתה בדרך ביזיון, כי מבזה אותם הרבה בכמה נבואות, אבל על ידיה נתגלה חסד כנ"ל, שזהו בחינת הישועות והנחמות והחסדים שמתנבא. וכן בכל הנביאים, שכלם אמרו תוכחות הרבה ועל-פי רב בדרך ביזיון, אך גם כלם נבאו כמה ישועות וחסדים רבים שיעשה ה' יתברך לישראל, כי כן הדבר שעל ידי תוכחה נתגלה חסד כנ"ל, שעל ידיה זוכין להשגת אלקות שהוא בחינת מעשה מרובה, כי כל הנביאים ראו מעשה מרובה דהינו השגות אלקות שמשם נמשך נבואתם פידוע. וזה בחינת מה שראה כל מעשה מרובה על נהר כבר, להורות שכל מעשה מרובה שהוא השגות אלקות נמשך על ידי הנהר הנמשך מהצדיק האמת שהוא בחינת 'כבר' בבחינת "כי כבר רצה האלקים את מעשיך" (קהלת מ, ו)

מיני קלקולים ובלבולים שיכולים להיות בעולם חס ושלום, כבר הקדים להמשיך להם רפואות ותקונים על ידי נהרות ונחלי החכמה האמתית שהמשיך בעולם, שזהו בחינת נהר כבר שהוא הנהר הנמשך מהצדיק האמת, שהוא בחינת הנהר היוצא מעדן ועל-ידי-זה נזכה פלגו להשגות אלקות שהוא בחינת מעישה מרובה. ועל-כן ראה כל זה על נהר כבר וכנ"ל: לקוטי

הלכות - חושן משפט ב. ניקין ד, אות כט-ל.

כבר הקדים לנו ה' יתברך רפואה למכה על-ידי גדולי הצדיקים. ומי שישתיר את עצמו בצל פנפיהם וילך על-פי דרכי תורתם הקדושה בודאי יהיה נצל מהם. כי הצדיקי אמת הם בחינת זקנים דקדושה וכלם מקבלים מהזקן שבזקנים סבא דסבין שהוא בחינת הזקן שהתפאר שהוא זקן מאד וכו' ועדין לא התחיל לחיות וכו'. ועל-כן נקרא 'כבר', כי זכה להפלל בתכלית הזקנה בבחינת שנים קדמוניות. וכל

{א} כִּי יִשְׁדַּבְּרִים הַרְבֵּה מֵרַבִּים הַכֹּל מֵהֵי יִתֵּר לָאָדָם:

- תרגום יונתן -

ארום אית פתגמין סגיאין דמסגן הבלו בעלמא, מה מותר אית לנבר דמתעסק בהון:

- רש"י -

כי יש דברים הרבה. שנתעסק בהן בחייו, כשחוק המלכים, קופים ופילים ואריות, הכל הרבו לו, ומה יתר לו משמח:

- ברסלב -

אחר כלי כסף ותכשיטין וכו' שהם דברים שאין להם שעור, "כי יש דברים הרבה מרבים הכל" וכל מה שיש לו ממוז וחפצים יותר מתרומם לבו יותר עד שמתנאה בעשרו פאלו כל העולם והחפצים וכו' הכל מגיע לו עד שהרבה אובדים שני עולמות על-ידי-זה כידוע כל זה. ועל-כן הזהירה התורה על המלך שלא ירבה ורם וזהב לבלתי רום לבבו מאחיו, כי עקר אחיזת הגאות ביותר הוא בממון כנ"ל: לקוטי הלכות - יורה

דעה ב. ערלה ה, אות ו.

יש דברים הרבה מרבים הכל. זהו בחינת כל עניני העולם הזה שהוא מלא הכלים, כמו שנאמר, "כי יש דברים הרבה מרבים הכל", וכמו שפרש רש"י שם. וכל עניני מעות שמועין העולם בהכלי עולם הזה הוא מחמת

יש דברים הרבה מרבים הכל. עקר הממשלה והנדלה הוא אצל העשיר, כי הכל צריכין אליו, ועל-כן הוא צריך לזהר ביותר מגאות, ועל-כן הזהירה התורה על הגאות אצל רבוי עשירות דיקא, כמו שכתוב "השמר לך וכו', וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה ורם לבבך וכו' וזכרת את ה' אלקיך" וכו' (דברים ח). כי עקר הגאות וההתנשאות הוא בענין הממון והחפצים של אדם וכנראה בחוש שמקטן ועד גדול רבם אובדים עולמם על-ידי תאות ממון והעקר על-ידי הגאות והכבוד על-ידי שכל אחד רוצה להתנהג למעלה ממה שיש לו, הקטנים והנמוכים הם חפצים במלבושי כבוד שהם גבוהים ממנו הרבה לפי פרנסתו, והבינונים חפצים עוד בנדרים יקרים יותר ושאר חפצים וכלי הבית נאים, והעשירים רודפים

הנלוים אליהם, כי הצדיקים החכמים האמתיים שלא הניחו עצמם לטעות בהבלי העולם וזכו לניצח המלחמה ולפרש עצמם מהבלי העולם ותאוותיו לגמרי, הם יודעין היטב היטב כל ענין ההעלמה הזאת שבעולם, ויודעין להמשיך שכל עליון מאד איך לגלות ההעלמה הזאת ולגלות האמת בעולם, ולהאיר עצות נפלאות בלב כל אחד באופן שיציל נפשו מני שחת, שלא ירדף אחרי הבלי העולם, רק כל השתדלותו יהיה לזכות לאחרית טוב לחיים נצחיים, פי כשזוכין לאמונת חכמים נתרבין הספרים הקדושים של התורה, שעל-ידיה נכללת התורה באבן שתיה בבחינת קדש קדשים, שהוא בחינת שכל הכולל העליון, שממש ממשוכין המתקה, להמתיק כל הדינים שבעולם, שעל-ידיה זוכין לעצה שלמה, פי כל ההעלמות וההסתרות שבעולם ונסתר האמת, הוא על-ידי הצמצומים והדינים פירוע, וכשממשיכין שכל וממתיקין הדינים כפי ההמתקה. כמו-כן מגלין ההעלמה. אבל העקר על-ידי הצדיק הגדול האמתי שחדש חדושים באלו שנתחברין מהם ספרים קדושים באלו, שעל-ידיה נשלמת התורה בשלמות נפלא, שעל-ידיה יכולין להמשיך השכל עליון מבחינת קדשי קדשים, שממש נמתקין כל מיני דינים שבעולם, שעל-ידיה יכולין לגלות כל מיני ההעלמות והסתרות שבעולם, כי הכל אחד כנ"ל: לקוטי הלכות - יורה דעה א. שחיטה א, אות ג.

יש דברים הרבה מרבים הכל. יש מי שהתפאר שהמח שלו הוא בחינת מועט מחזיק את המרבה כי הוא נושא בהמח שלו אלפים ורבבות אנשים עם כל הצמרכותיהם, וכל הנהגותיהם וכל ההויות והתנועות שלהם הכל באשר לכל נושא במוחו, ועל-כן הוא מתפאר בעצמו כי מחו הוא מועט מחזיק את המרבה, ובאמת הוא אינו כלום והאנשים שלו אינם כלום וכלם

גדל ההעלמה שבעולם, כמו שנאמר, "גם את העולם נתן בלבם וכו' (קהלת ג, יא), ופרש רש"י, לשון העולם. וכמו שפרשו רבותינו זכרונם לברכה, כמה דברים שבעלמו מן העולם, יום המיתה ויום הנחמה ואין אדם יודע מה שבלב חברו ואין אדם יודע כמה משתכר וכו'. ואמרו שיום המיתה נעלם מן העולם, בשביל קיום העולם, שאם לא כן אין אדם בונה בית וכו'. ולכאורה קשה, מאי בלי האי לא יבנו בית? הלא דוד בעצמו קורא תגר על הבונים בתיים, כמו שנאמר "קרפם בתימו לעולם" וכו' (תהלים מט, יב). וכמו שנאמר, "הבונים חרבות למו" (איוב ג, יד) וכן בפסוקים רבים, אבל באמת הכל בשביל הבחירה, כי כל העולם לא נברא פי אם בשביל הבחירה, ועקר הבחירה הוא על-ידי גדל ההעלמה שיש בעולם, פי אם היו הכל רואין את האמת עין בעין שהעולם מלא מאלקותו יתברך, כמו שנאמר "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ג, ג), וכתוב, "הלא את השמים והארץ אני מלא" וכו' (ירמיהו כג, כד). ושהאדם לא בא לזה העולם פי אם לחשב על תכליתו האחרון ולדבק את עצמו בזה העולם דיקא אליו יתברך, שעל-ידיה יזכה למה שיזכה, בודאי לא היה שום בחירה, והיו הכל בטלים אליו יתברך ולא היה שייך שום שכר וענש והיה מתבטל העולם לגמרי, פי עקר זה העולם נברא ומתקיים רק בשביל שכר וענש, שהוא על-ידי שיש בחירה דיקא. ועקר הבחירה הוא על-ידי ההעלמה, שעל-ידי שנתעלם האמת כל-כך מן העולם, על-ידיה יש בחירה ויש שכר וענש, אבל בודאי מדה טובה מרבה, ובודאי יש פח באדם לבחור בפחוב ולהסתפל על האמת אם ירצה, אך יש בזה מלחמה גדולה, שזה כל עבודת האדם בזה העולם. ועל-כן העקר הוא אמונת חכמים אמתיים ולהתקרב להם ולתלמידיהם ולכל

את המרבה באמת, אבל יש עוד בחינת מועט מחזיק את המרבה שהוא למעלה מכלם בכלל, וזה הצדיק שזוכה לבחינת מועט מחזיק את המרבה בתכלית המעלה העליונה מה שאין למעלה הימנו, הוא דיקא נראה כבעל חטואות (שקורין הוקיר), ובאמת אינו בעל חטואות כלל, רק אדרבא הוא נושא עליו את הכל: לקטיו עצות

מהדורא בתרא. צדיק, צד.

המה מהבל יחד, ויש דברים הרבה מרבים הבל. אך יש צדיקים גדולים שבאמת יש לכל אחד ואחד בחינת מועט מחזיק את המרבה כל אחד לפי בחינתו, יש שהדבור שלו הוא בחינת מועט מחזיק את המרבה, ויש ששתיקתו הוא בחינת מועט מחזיק את המרבה, ויש מי שהוא מוליד את גלגל הירח, אף-על-פי שגלגל הירח גדול מאד והוא קיום כל העולם פי העולם צריך את הירח, נמצא שהוא בחינת מועט מחזיק

כִּי מִי־יִוֹדֵעַ מֵה־טוֹב לְאָדָם בְּחַיִּים מִסֵּפֶר יָמֵי־חַיֵּי הַבָּלוּ וַיַּעֲשֶׂם כִּצְלָל אֲשֶׁר מִי־יִגִּיד לְאָדָם מֵה־יְהִיָּה אַחֲרָיו תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

- תרגום יונתן -

ארום מן הוא דינדע מה יוטיב לאנשא בעלמא הדין, אלהין למעסק באורייתא דאנון חיי עלמא, וכל מגנן יומי חיי הכלוי דיחיי, בעדן מותיה אנון חשיבין בעינוי בטללא, דמן הוא דיחוי לאנשא מה דעתיד למהוי בתרוהי בעלמא הדין תחות השמש:

- רש"י -

פי מי יודע. כי מי אשר יודע מעשים טובים, ומה לאדם לעשות בחייו שיהיו טובים לו לעולם הארץ: מספר ימי חיי הבלו. שהם מעט מספר: ויעשם. לאותם מעשים, בשעה מועטת שהוא חי, שהוא זמן קצר כצל עוף העובר. ואף-על-פי שאמר שלמה "כצל" סתם, ולא פירש אם צל דקל אם צל כתר שהם קבועים, כבר פירשו דוד אביו "ימיו כצל עובר" (תהלים קמד, ד), והו צלו של עוף הפורה. כך נדרש במדרש: אשר מי יגיד לאדם. כמה יתקום הון שקבץ מעשק, לבניו אחרי, תחת השמש:

- ברסלב -

לה' יתברך פראוי. ועל כך באמת צועק דוד המלך עליו השלום הרבה על זה, כמו שגאמר, "הורני ה' דרךך אהלך באמתך" וכו' (תהלים פו, יא) "הורני ה' דרךך ונחני בארח מישור למען שוררתי" וכו' (שם כו, יא) "הורני ה' דרך חקיך" וכו' (שם קיט, לג) "שלח אורך ואמתך המה ונחוני" וכו' (שם מג, ג), וכן הרבה מאד. וכן צועק הרבה שיתן לו ה' עצות טובות, כמו שגאמר, "עד אנה אשית עצות בנפשי" וכו' (שם יג, ג), "בעצתך

מי יודע מה טוב לאדם בחיים מספר ימי חיי הבלו. בענין עבודת ה' עצמו יש בענין זה הרבה לדבר, פי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ואם יתגבר שיהיה לו רצונות וכסופין חזקים יותר לה' יתברך ויליכו אותו בדרך טוב וקדוש ביותר. והכל כפי ציור האור, כפי תפיסת המחין שלו. על-כן באמת צריכין לצעק ולזעק הרבה לה' יתברך שיוליכיהו בדרך הישר והאמת תמיד, אולי אולי יזכה להתקרב

שהם חוזרים חלילה כל ימי עולם. על-כן כל ימי חיי האדם כלולים בשבעת ימים שהם בחינת שבעת ימי השבוע וכל יום כלול מכל השבעה ימים על-כן הם בחינת שבע שבתות שהם ארבעים ותשעה ימי הספירה, שהמצוה לספר כל יום יום כדי לידע ולזכור את "ימי חיי הבלו" שכל הימים אשר הוא חי על פני האדמה הם מגויים וספורים במספר ובמנין, כמו שכתוב, כי "שנות מספר יארתיו" וכו' (איוב טו, כב) אם "כימי שכיר ימיו" (איוב ג, א) וכתוב "מספר ימי חיי הבלו". וכתוב "למנות ימינו בן הודע" וכו' (תהלים ז, יב). ועל-כן אסור להאדם לדחות את עצמו מיום ליום רק לידע היטב שזה היום לא יהיה לו עוד כל ימי חיו, כי יום האחר הוא ענין אחר לגמרי והלואי שיפרע בזמנו שזוכה למחר לצאת ידי חובתו מה שצריך לפרע לה' יתברך חובת הזמן של יום מחר בעצמו. אבל על כל פנים חלילה להטעות את עצמו לדחות מיום ליום. וכמו שכתב אדונינו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה על פסוק "היום אם בקלו תשמעו" (תהלים צה, ז), שעקר העבודה מי שרוצה לשמע בקולו יתברך ולדבקה בו, העקר הוא שידע שהעקר הוא היום, היום דיקא וכו', כמבאר שם (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן ערב ע"ן שם): וזה בחינת מצות ספירת העמר שהוא התחלה והכנה לקבלת התורה, להורות שאי אפשר לקבל את התורה כי אם כשיודעין שהעקר הוא היום הזה שהאדם עומד בו, ולא לדחות מיום ליום, כי כל ימי האדם מגויים וספורים וכנ"ל: לקוטי הלכות - חושן משפט ב.

פקדון וארבעה שומרים ד, אות ה.

תנחני" וכו' (תהלים עג, כד), צריכין לזכות גדול וישועה ורחמים גדולים והשתדלות ויגיעה גדולה כל ימי חיו, שזוכה לילך בכל עת בדרך הקדש באמת לאמתו ולא יטה לימין ולשמאל באפן שזוכה להגיע למה שצריך איש הישראלי להגיע במספר ימי חיי הבלו, שלא יטעה את עצמו, חס ושלום, באיזה דבר על-ידי ציור האור, על-ידי קלקול הפלים חס ושלום, אבל על כל פנים כשישומר את עצמו שלא יהיה נוטה מדרך התמימות הוא בטוח על כל פנים ממכשול גמור חס ושלום, כי "הולך בתם ילך בטח" וכו' (משלי י, ט). אבל כשנוטה חס ושלום, אחר חכמות של הבל המצויים עכשיו, ובפרט בענין מחלקת ושנאת חנם, הוא יכול לפל באין סומך חס ושלום, ולאבד את עולמו כרגע חס ושלום: לקוטי הלכות - יורה דעה א. י"ן נסד ד, אות יו.

מספר ימי חיי הבלו. עקר בונת הספירה בפשיטות הוא, שצריכין לדעת שימי האדם מגויים וספורים במספר ובמנין כל יום יום, והאדם יצטרך לתן דין וחשבון מכל יום יום, כי אין שום יום הולך לבטלה חס ושלום. ואפלו שעה ורגע אחת אינו הולך לבטלה חס ושלום, בבחינת "שבע שבתות תמימות תהיינה" (ויקרא כג, טו) שהשבע שבתות שהם ימי הספירה צריכין להיות תמימות ושלמות בעבודת ה' ולא ילך מהם רגע לאבוד חס ושלום. כי שבע שבתות מרמזין על כל ימי חיי האדם שכלולים בשבעה ימי השבוע, כי כל ימי עולם כלולים בשבעה ימי השבוע שהם שבעת ימי בראשית, כי אין נמצא יום בעולם חוץ משבעת ימי השבוע

פרק ז

טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו:

- תרגום יונתן -

טוב שמה טובה דיקנזן צדיקיא בעלמא הדין יתיר ממשח רבותא דהנה מתרבי על רישי מלכין וכהנין, ויזמא דישבוב גבר ומפטר לבית קבורתיה בשום טוב ובזכותא, מן יזמא דאתיליד רשיעא בעלמא:

- רש"י -

טוב שם משמן טוב. ופה לאדם שם טוב משמן טוב, וביום המות, טוב השם מיום הולדו. לכך הוקש שם טוב לשמן, יותר משאר משקין, שהשמן אתה נותן לתוכו מים והוא צף ועולה ונפר, אבל שאר משקין אתה נותן לתוכן מים והם בולעים. טוב שם משמן טוב, שמן טוב יורד למטה, שנאמר "בשמן הטוב וכו' ירד על תוקן" (תהלים קלג, ב), שם טוב עולה למעלה, שנאמר "ואגדלה שמך" (בראשית יב, ב). שמן טוב לשעה, ושם טוב לעולם, שנאמר "יהי שמו לעולם" (תהלים עב, י). שמן טוב הולך מקיתון למרקלין ולא יותר, ושם טוב לסוף העולם. אמר רבי יהודה ברבי סימון, מצינו בעלי שמן טוב נכנסו למקום החיים ויצאו שרופים, והם נדב ואביהוא שנמשחו בשמן המשחה, ומצינו בעלי שם טוב שנכנסו למקום המיתה ויצאו חיים, חנניה מישאל ועזריה שיצאו מכבשן האש: ויום המות מיום הולדו. נולדה מרים, אין הכל יודעין מה היא. מתה, נסתלקה הבאר. וכן אהרן בעמוד ענן, וכן משה במן:

- ברסלב -

אותם לכבשן נשרפו משביבי דגורא [נשרפו מגיצי האש], כי בנגד האמות ה'ה האש מבחינת אש אוכלת דאכלי בלא ושצי בלא [אש אוכלת שאוכלת הכל ומכלה הכל], וזה האש בעצמו בנגד ישראל, בחינת בעלי שם הוא בבחינת מאורי אור, בחינת "ואתם הדבקים" וכו' בנ"ל, וגם זהו בעצמו בחינת אברהם אבינו עליו השלום שנשלף לכבשן האש ויצא חי, והרן מת שם באותו אש, הינו בנ"ל, בחינת אש אוכלת דאכלי בלא וכו' ו"ואתם הדבקים" וכו' בנ"ל, וזה פרוש "אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור בשדים" וכו' (נחמיה מ, ט), כי בזה שהוציאו מאור בשדים מכבשן האש בזה בחר בו, כי זה בחינת קדשת ישראל הנבחרים משבעים אמות, בחינת "ואתם הדבקים" וכו', שהם דבקים באש אוכלת, ואף-על-פי-כן "חיים כלכם" וכו', נמצא שעל-ידי-

טוב שם. רצה השם יתברך להראות למושה בגדל אהבת ישראל שהוא בוחר בהם לקרבם אליו מכל השבעים אמות, ורמז לו זאת בסנה, כמו שהסנה בוער באש ואינו אכל כמו-כן ממש ישראל הם יכולים לדבק בה' אף-על-פי שהוא אש אוכלת, כי עליהם נאמר "ואתם הדבקים בה' וכו' חיים" (דברים ה, ד). וזה בחינת חנניא מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדוש השם והשליכו אותן לכבשן האש ולא נשרפו, כי הם נקראים בעלי שם טוב, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש קהלת על פסוק טוב שם) מצינו בעלי שם טוב שנכנסו למקום המיתה ויצאו חיים וכו' שהם חנניא וכו', נמצא שהם בעלי שם טוב, שהוא בחינת מאורי אור, ועל-כן לא שלט בהם האש שהוא בחינת מאורי אש, כי עליהם נאמר "ואתם הדבקים" וכו' (דברים ה, ד) בנ"ל, ועל-כן האחשדרפני ופחותא שהשליכו

זה הנס שהצילו מכבשן האש שלא שלט בו האש, שזה בחינת "ואתם הדבקים" וכו', בזה הראה השם יתברך שבחר בו מכל האמות להיות דבוק בו, כי בלם אינם יכולים לדבק בו בגין דאכלי בלא ושצי בלא, רק אברהם וזרעו לבד כנ"ל, בבחינת "ואתם הדבקים" כנ"ל. וזהו "אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור כשדים" וכו', 'בחרת' דיקא, כי בזה שנצל מאש, שזה בחינת "ואתם הדבקים" וכו', בזה הוא מבחר מכל האמות כנ"ל, וזהו, "ושמת שמו אברהם" (שם), זהו בחינת הגדלת השם שהוא בחינת מאורי אור, הפך מאורי אש, שעל-ידי בחינה זו נצל מכבשן האש כנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים ג. חנכה ד, אות ד.

טוב שם משמן טוב. עקר הוא השם, ועקר הבריאה היתה למען שמו יתברך כדי לגלות שמו יתברך בעולם, ועקר התגלות שמו הוא על-ידי התורה שנתן לנו משה רבינו, כי אורייתא שמא דקדשא בריך הוא (התורה שמו של הקדוש בריך הוא) ואין אנו יכולין לידע משמו יתברך, כי אם על-ידי התורה והמצוות כשאנו מקימין אותם בפשיטות, כאשר צונו על-ידי משה עבדו, כי על-ידי יציאת מצרים מתן תורה אז נתגלה אלקותו יתברך בעולם ונתפרסם שמו לכל באי עולם, כמו שכתוב "ותעש לך שם כהיום הזה" (נחמה מ, י) וכמו שכתוב "ולמען ספר שמי בכל הארץ" (שמות מ, מז), ומלכות יון הרשעה עמדה על ישראל להשכיחם תורתו ולהעבירם על חוקי רצונו להעלים שמו יתברך חס ושלום מן העולם, כי הם רצו להתגבר רק על השם לבד דיקא, שהוא התורה, שהוא שמא דקדשא בריך הוא, כי העקר הוא השם כנ"ל, כי אמרו 'פתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל' כי רצו להתגבר דיקא להעביר מהם שם ה' חס ושלום, שהוא התורה

כנ"ל, על-כן היה הנס על-ידי שמן של המנורה, שהיא בחינת שם, כמו שכתוב "טוב שם משמן טוב" וכמו שכתוב "לריח שמניך טובים שמן תורק שמך" (שיר-השירים א, ג) כי השם הוא הכבוד והכבוד הוא עקר אור המאיר כמו שכתוב "והארץ האירה מכבודו" (הוקאל מג, ב) וזהו בחינת אור הנס של חנכה שהוא בחינת אור השם והכבוד שממשיכין ומגלין על-ידי פרסום הנס שאז נתגדל שמו וכבודו יתברך: לקושי הלכות - אורח חיים א. ברפת השחר ג, אות לו.

שמן טוב. זהו בחינת מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, גזרו על פתן משום שמנו, ועל שמנו משום יינו, ועל יינו משום בנותיהם, ועל בנותיהן משום דבר אחר הינו עבודה זרה, כי פת עכו"ם, הינו פת שאפאו עכו"ם כאש שלו אסור לנו, כי האש שלהם הוא בחינת אש של גיהנום, בחינת ריח רע וכו', כמבאר היטב לעיל בהלכות מאכלי עכו"ם. וזהו בחינת גזרו על פתן משום שמנו, כי שמן הוא בחינת ריח, כמו שנאמר, "לריח שמניך טובים שמן תורק" וכו' (שיר השירים א, ג). בחינת "שמן וקמרת ישמח לב" וכו' (משלי כו, ט). כי שמן טוב הוא בבחינת ריח טוב, בחינת קמרת. ושמנו, הינו שמן שלהם הוא בחינת ריח פגום, בחינת שמן פגום, בבחינת "זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח" (קהלת י, א), 'יבאיש' דיקא, הינו קלקול הריח שהוא בחינת שמן. וזהו ועל שמנו משום יינו, כי הינו שלהם שנגעו בו הם הוא בבחינת הידים ידי עשו שהוא גם-כן בחינת ריח רע כנ"ל. נמצא, שכל אלו הם בחינה אחת. ועל-כן גזרו על אחד משום חברו, כי הם בחינה אחת כנ"ל. לקושי הלכות - יורה דעה א. מאכלי עכו"ם ב, אות יג.

ויום המות מיום הולדו. מי שאינו זוכה לדעת אמתו בימי חייו אפלו אם ירבה כחול ימים אין

זו אריכות ימים כָּלֵל, כְּמוֹ שִׁכְתוֹב, "וְאֵלֹהֵי חַיָּה אֶלֶף שָׁנִים פְּעֻמִּים וְטוֹבָה לֹא רָאָה" וְכוּ' (קהלת 1, 1). כִּי מֵה יִתְרוֹן לֹא בְּרַבּוּי יָמָיו הָעוֹבְרִים כְּצֵל עוֹבֵר, כִּי הֲלֹא בְּכֹל יוֹם הָאָדָם מֵת, כִּי הַיּוֹם שֶׁחַי לֹא יִחְיֶה עוֹד. וְאִם-כֵּן הוּא מֵת בְּכֹל יוֹם, בְּבַחֲיִנַת "וַיּוֹם הַמּוֹת מַיּוֹם הַהוּלָדוֹ". שֶׁתִּכְפַּף מַיּוֹם הַהוּלָדוֹ מִמָּשׁ מִתְחִיל הָאָדָם לְמוֹת מִיָּד. וְזֶה בְּרוּר וּמוֹכֵן לְכָל בַּר דַּעַת לְכָל מִי שֵׁישׁ לֹא מִח בְּקִדְקָדוֹ. וְאִם-כֵּן מֵה יִתְרוֹן לְכֹן מֵאָה שָׁנִים עַל בֶּן יוֹם אֶחָד, אֲדַרְבָּא, זֶה מֵת יוֹם אֶחָד וְזֶה מֵת מֵאָה שָׁנִים. וְכְמוֹ שִׁכְתוֹב שֵׁם בְּקִהְלַת, הֲלֹא "טוֹב מִמְּנוֹ הַנֶּפֶל" (קהלת 1, 2). כִּי תַחַת הַזְּמַן אֵין שׁוֹם חַיִּים כָּלֵל, כִּי שֵׁם עֵקֶר אַחֲזִית סְטָרָא דְמוֹתָא בְּנִרְאָה בְּחַוִּישׁ לְכָל שְׁהַזְמֵן הוּלָד וּמֵת בְּכֹל יוֹם וּבְכָל עַת וּבְכָל שְׁעָה, כִּי כָּל בְּנֵי הָאָדָם וְכָל מִין בְּעֵלֵי חַיִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה מִימּוֹת עוֹלָם בְּלִם הוֹלְכִים וּמֵתִים בְּכָל שְׁעָה וּבְכָל יוֹם, כִּי הַיּוֹם וְהַשְּׁעָה שְׁחַיִּים לֹא יִחְיּוּ עוֹד בְּנִ"ל: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - יִרְהַ דְּשָׁה ב, מִלְּהָ ד, אוֹת ג.

וַיּוֹם הַמּוֹת מַיּוֹם הַהוּלָדוֹ. הַקְּבוּרָה הִיא תְּקוּן הַמּוֹת, כִּי אֵז דִּיקָא מִתְחִיל צְמִיחַת חַיּוּתוֹ הַנִּצְחוֹן,

כְּמוֹ שִׁכְתוֹב, "וַיּוֹשׁוּב הָעֶפְרָיִם עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה" (קהלת 1, 2), וְאֵז דִּיקָא "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה" (שם). וְכְמוֹ שִׁכְתוֹב רַבּוּתֵנוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה. הֵינּוּ שְׂאֵז מִתְחִיל לְזוֹכֹת לְהָאָרֶת הָרְצוֹן שִׁמְאִירָה הַנֶּפֶשׁ בְּהַגּוּף הַרְחוּק מִמְּנָה עֲתָה מְאֹד, וְאֵז דִּיקָא מֵאִירָה בּו הָאָרֶת הָרְצוֹן שֶׁהִיא עֵקֶר תְּקוּנָה בְּחַיִּינַת חַיִּים נִצְחָיִים שְׂזִיכָה לְעַתִּיד, כִּי תִכְפַּף בְּשִׁאָדָם מֵת צְרִיךְ לְהִתְחִיל לְחַיּוּת חַיִּים הָאֱמֵתִיִּים שֶׁהֵם חַיִּים נִצְחָיִים שֶׁהֵם בְּחַיִּינַת הָאָרֶת הָרְצוֹן הַנֶּ"ל. וְכְמוֹ שִׁכְתוֹב בְּמִדְרָשׁ עַל פְּסוּק, "טוֹב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב וַיּוֹם הַמּוֹת מַיּוֹם הַהוּלָדוֹ" שֶׁשִּׁאָדָם חַי מוֹנִין לֹא לְמוֹתָהּ וּכְשִׁמְת מוֹנִין לֹא לְחַיִּים, כִּי אֵז עֵקֶר הַתְּחִלַּת חַיּוּתוֹ הַנִּצְחָי. אֲבָל אֵין מִתְחִיל לְזוֹכֹת לָוֶה כִּי אִם לְאַחַר הַקְּבוּרָה, כִּי הַנֶּפֶשׁ אֵין לָהּ שׁוֹם מְנוּחַ עַד אַחַר הַקְּבוּרָה כְּמוֹ שִׁכְתוֹב רַבּוּתֵנוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה בְּבַחֲיִנַת וַיּוֹשׁוּב וְכוּ' בְּנִ"ל. כִּי כָּל זְמַן שִׁאֵין עוֹלָה הַנֶּפֶשׁ אֶל הָאֱלֹקִים לְמִקּוֹר חֲצִבָה לְמַעְלָה. אֵינָה יְכוּלָה לְהֵאִיר בְּגוּף שֶׁהוּא בְּחַיִּינַת דְּרִי מְטָה: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. נְטִילַת יָדִים לְסַעֲדָה וּבְצִיעַת הַפֶּתַח, אוֹת עב.

{1} טוֹב לְלֶכֶת אֶל-בֵּית-אֲבִל מְלָכַת אֶל-בֵּית מְשִׁתָּה בְּאֲשֶׁר הוּא סוּף כָּל-הָאָדָם וְהַחַי יִתֵּן אֶל-לְבוֹ:

- תְּרַגְמֵם יוֹנְתָן -

טוֹב לְמִיזוֹל לְבֵית גּוֹבְרָא אֲבִילָא לְנַחְמוּתֵיהּ, מְלָמִיזוֹל לְבֵית מְשִׁתָּא דְחַמְרָא דְמַתְלַעְבִּין, דְּכַבִּית אֲבִילָא תְּמָן הוּא סוּף כָּל אֲנָשָׁא לְמִיזוֹל, דְּעַל בּוּלְהוֹן אַתְגְּזֶרֶת גְּזִירַת מוֹתָא, וּמִן בְּגַלְל דִּיהֶד לְבֵית אֲבִילָא גּוֹבְרָא צְדִיקָא, יְתִיב וְיִתֵּן לְלִבֵּיהּ מְלִי דְמוֹתָא, וְאֵין אֵית בִּידֵיהּ מְדַעַם בֵּישׁ, יִשְׁבְּקִינִיה וְיִתּוּב בְּתוּבָתָא קָדָם מְרִי עֲלָמָא:

- רִשִׁי" -

טוֹב לְלֶכֶת אֶל בֵּית אֲבִל. מְדָה הַנּוֹהֶגֶת בְּחַיִּים וּבְמֵתִים: מְלָכַת אֶל בֵּית מְשִׁתָּה. שֶׁהִיא מְדָה שְׂאִינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּחַיִּים: בְּאֲשֶׁר הוּא סוּף כָּל הָאָדָם. בְּשִׁבִיל שֶׁהֵאֲבֵל הוּא סוּף כָּל הָאָדָם. סוּפוֹ שֶׁל כָּל אָדָם לְבוֹא לִידֵי כֶּד, לְפִיכְדַּח הַחַי יִתֵּן אֶל לְבוֹ, כָּל מֵה שֶׁאֲנַמְל חֶסֶד עִם הַמֵּת אֲצַטְרִיךְ אֲנִי שְׂיִגְמְלוֹ לִי בְּמוֹתֵי. דִּידֵל יְדוּלְגִינָה, דִּיטְעֵן וְיִטְעֵנוּגִינָה, דִּיסְפֵד יִסְפְּדוּגִינָה, דִּי לָוֶה יְלוּוִינָה [כִּי שְׂנַשָּׂא יִשְׂאוּ לוֹ, כִּי שְׂנַשָּׂא יִשְׂאוּ אוֹתוֹ, מִי שֶׁסְּפֵד יִסְפְּדוּ לוֹ, כִּי שְׁלָוֶה יְלוּוּהוּ]

(מועד קטן כח ב). דבר אחר, "באשר הוא סוף כל האדם", שהמיתה היא סוף כל ימי האדם, ואם לא עכשו וגמול לו חסד, לא יגמול לו עוד. אבל בית המושתה, זמנו ולא הלך, ויכל לומר לו סופך שיולד לך בן ושם אהיה עמך, תבוא לך שמחת חתנת בניך ושם אלך: והחי יתן אל לבו. הדבר הזה, שאם לא עכשו יגמול לו חסד, לא יגמול לו עוד:

- ברסלב -

מאחר שעל-ידי מיתתו דיקא זכו להתעורר לאור החיים, כי באמת גם לגבי עצמו של נפש הנפטר עקר מיתתו הוא בכדי שתזכה נשמתו לעלות ולכנס בפרגודא דמלכא שישם עקר אור החיים בבחינת: "באור פני מלך חיים" (משלי טו, טו): נחת השלחן, שלה.

והחי יתן אל לבו. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, כך סים רבי מאיר ספרא דאיוב הוה אמר, 'סוף אדם למות, סוף בהמה לשחיטה, אשרי מי שעמלו בתורה וכו'". כי השחיטה היא להעלות נפש החי מההעלם אל הגלוי, שהוא בחינת התגלות הדעת, לידע ולשים אל לבו היטב שהעולם הכל וריק, בבחינת "האוינו כל יושבי חלד" (תהלים מז, ב). ועל-כן סמכין זה לזה, סוף אדם למות, סוף בהמה לשחיטה, כי על-ידי השחיטה של בהמה צריכין לזכר שסוף האדם למות. בחינת "והחי יתן אל לבו" באפן שישים אל לבו היטב ויבקש עצות ותחבולות אמתיות למלט נפשו, שזוהו בחינת התגלות הדעת, שזוהו בחינת מצות שחיטה: לקושי הלכות -

יורה דעה א. שחיטה ה, אות יג.

טוב ללכת אל בית אכל וכו' והחי יתן אל לבו. מצוה לנחם את האבלים ולדבר על לבם שלא יצטערו יותר מדאי, וכל מקום שהזהיר הפתוב על זה ואמר: "בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו" (דברים יד, א) וכו' ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על זה כי פטירת אחד מישראל רחמנא לצלן הוא רק כמו האב שישלח אחר בנו לחזור ולשוב לבית אביו. וכל מה שנחמה אשת ר' מאיר לר' מאיר על פטירת שני בניו כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, ודרכי ה' נעלמו מאתנו ואי אפשר להבין דרכיו ותברך, ובודאי צדיק וישר הוא ותברך וכל דרכיו משפט ומנהיג עולמו בחסד וברחמים ומאד עמקו מחשבותיו ותברך. ועל-ידי-זה שמונחמים אותו ובכדי שלא יתגבר עליו העצבות שהיא בעצמה בחינת סטרא דמותא ביותה, על-כן על-ידי-זה ממשכיין ומעוררין בחינת אור החיים, ובפרט כי הבאים לבית האבל נתעוררין בתשובה להתחיל להשתדל לחיות חיים אמתיים כמאמר הפתוב: "טוב ללכת אל בית אכל מלכת אל בית מושתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו" על-כן הוא ניה נפש גם להנפטר

טוב בעם משחוק כיי-ברע פנים ייטב לב:

- תרגום יונתן -

טב רגו דרגו מרי עלמא על צדיקא בעלמא הדין מן חוכא דהוא מחיך עם רשיעיא, ארום באבאשות אפי שכנתא אתי בצורתא ופוגענותא בעלמא, בגין לאוטבא לב צדיקא, ויצלון קדם מרי עלמא דהוא מרחים עליהון:

- רש"י -

טוב בעם משחוק. מי שרודפת מדת הדין אחריו, אל יצטער. טוב היה להם לדור המבול אם הראה הקדוש-ברוך-הוא פנים ועומות על עברות שבידם, משחוק ששחק עמהם, שאלו הראה להם קמעא רע פנים, היו חוזרים

למוטב. טוב היה לאדוניוהו אם עצבו אביו על כל עברה שהיה עושה, משחוק שהראה לו, ובסוף נהרג עליו: ייטב לב. והפך לב האדם להטיב דרכיו:

זד לֵב חֲכָמִים בְּבֵית אָבִל וְלֵב כְּסִילִים בְּבֵית שְׂמֻחָה:

- תרגום יונתן -

לבהון דחכימאי אגנין על חרבן בית מקדשא ועציב על גלות בית ישראל, ולב שטנין בחדות בית ליעצנותהון אכלין ושתן ומתפנקין, ולא יתיבון על לבהון סגוף אחיהון:

- רש"י -

לב חכמים בבית אבל. מחשבתם על יום המיתה: ולב כסילים בבית שמחה. אין חרדים מיום המיתה, ולבם בריא פאולם:

זה טוב לשמוע גערת חכם מאיש שמע שיר כסילים:

- תרגום יונתן -

טב למתב במדרש בית אולפנא ולמשמע נזוף גבר חכימא באורייתא, מגבר דאזיל למשמע קל טבלא דשטנין:

זח כי כקול הסירים תחת הסיר כן שחק הכסיל וגם זה הבל:

- תרגום יונתן -

ארום פקל קיבלת פובין דמתוקדין תחות הודא, כדין קל חוכא דשטניא, אף דין הבלו:

- רש"י -

כי כקול הסירים. עצי קוצים, אשפינ"ש בלע"ז: תחת הסיר. תחת סיר נחשת הכפוי על תבערת קוצים, והם משקשים לתוכה. 'אמר רבי יהושע בן לוי, כל-קיסאי פד אינו דלקין לית קלהון אזיל, כרם הלין סירייתא, קלהון אזיל, למימר אף אגן מן קיסאי' [כל העצים כשהם בוערים אין קולם הולך אבל הסירים הללו - קולם הולך לומר: אף אגן מן העצים] (קהלת רבה ו, יג). מודיעים, אף אגן מן העצים, ויש צורך בננו, אף הכסילים מרבים דברים לומר גם אגן מן החשובים: וגם זה הבל. ועמל הוא, שמסר הקדוש-ברוך-הוא לבריות להיות יגיעים ומקנתרים בהם:

- ברסלב -

שחק הכסיל. נזהר יעקב מאד שלא תהיה נשלמת המטה הקדושה בחוץ-לארץ כמו שאיתא בזהר הקדוש שעל-כך אמר בשנולד יוסף שלחני, כי אם היה נולד בנימין בחוץ-לארץ לא היה יכל לצאת משם כמו שאיתא שם בזהר הקדוש, כי בנימין שהוא שלמות

המטה הקדושה גמר שלמות השמחה, כי על ידו נמשך השמחה ממקומו של עולם למקום זה העולם, שעקר המקום הקדוש הוא המקום הנורא של בית-המקדש. אבל אם היה נולד חס ושלום במקום הפמא שהוא חוץ-לארץ בבית לבן, היה חס ושלום נמשך השמחה להסמרא

בְּרֹאֵי אֵין זֶה שְׂמִיחָה כָּלָל: לְקוּפֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב.
בְּרַכַּת הוֹדָאָה ו, אוֹת ל.

שְׂחַק הַכְּסִיל. זֶה בְּחִינַת הַטְּחוּל שֶׁעָקַר וַיִּנְקַתוּ וְהַתְּגַבְּרוּתוֹ עַל-יְדֵי טְרוּף הַדַּעַת, בְּחִינַת טְרוּפוֹת, כִּי טְחוּל הוּא הַכְּסִילוֹת בְּחִינַת "שְׂחוֹק הַכְּסִיל", עֲבוּדָה זָרָה, אֵל אַחַר, כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּזַהַר הַקְּדוּשָׁה, וּמוּבָא בְּמֵאמְרָא צִוִּית צִדֵּק (לְקוּפֵי מוֹהֲרֵן קַמָּא. סִימָן כג), כִּי עָקַר הַתְּגַבְּרוֹת הַטְּחוּל הוּא עַל-יְדֵי פְגָם הָאֲכִילָה, כְּמוֹ שְׂכַתוּב, "בְּעַצְבוֹן תֵּאכְלֶנָּה", שְׁזָה בְּחִינַת הַתְּגַבְּרוֹת הַטְּחוּל שֶׁהִיא עֲצָבוֹת וּמְרָה שְׁחוּרָה, עֲבוּדָה זָרָה, אֲנַפִּין חֲשׂוּכִין, עֲצָבוֹת וּמְרִירוֹת הַפְּרָנְסָה (כְּמוֹ שְׂמַבְאָר כָּל זֶה בְּמֵאמְרָא צִוִּית צִדֵּק הַג'ל), וְכֵל זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי פְגָם הָאֲכִילָה, כִּי בְּעַצְבוֹן תֵּאכְלֶנָּה נִגְזַר עַל פְּגָם הָאֲכִילָה, כְּמוֹ שְׂכַתוּב, "הַמֶּן הַעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אָכַל מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ" (בְּרַאשִׁית ג, יא). וְעַל-יְדֵי-זֶה נִגְזַר "בְּעַצְבוֹן תֵּאכְלֶנָּה" וְכו' (בְּרַאשִׁית ג, יז), שֶׁהוּא הַתְּגַבְּרוֹת הַטְּחוּל כְּנ"ל, כִּי לְהַפְּךָ כִּשְׂהָאֲכִילָה בְּכִשְׁרוֹת, דְּהֵינּוּ שְׁנַשְׁמְרִין מִהַטְּרוּפוֹת וְאֵין הוּא הַכְּנַעַת הַכְּסִילוֹת שֶׁהוּא בְּחִינַת הַטְּחוּל כְּנ"ל, וְאֵין יֵשׁ פְּרָנְסָה בְּרוּחַ בְּבְּחִינַת "טְרוּף נִתַּן לִירְאוֹ" (תְּהִלִּים קיא, ה), כְּמוֹ שְׂכַתוּב רַבְּנֵי (לְקוּפֵי מוֹהֲרֵן קַמָּא יז), דְּהֵינּוּ כִּשְׂשִׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִין עֲצָמָן מִטְּרוּפָה, אֵין טְרוּף נִתַּן וְכו'. כִּי עָקַר הַפְּרָנְסָה תְּלוּיָה בְּשִׁלְמוֹת הַדַּעַת וְשִׁמְרֵת הַבְּרִית (כְּמוֹ שְׂכַתוּב רַבְּנֵי בְּכַמָּה מְקוּמוֹת). וְעַל-כֵּן רַב הַטְּרוּפוֹת, כְּגוֹן נֶקֶב וְנִחְתָּד וְנִטְלָל אֵין פּוֹסֵל בְּטְחוּל, כִּי אֵין חַיּוֹת תְּלוּי בּו, כִּי אֲדַרְבָּא, הִיא סְטְרָא דְמוֹתָא, כְּסִילוֹת, עֲבוּדָה זָרָה, אֵד אַף-עַל-פִּי־כֵן שְׂיָד בּוֹ קַצַּת טְרוּפוֹת, דְּהֵינּוּ שְׂצָרִיד לְשָׂאָר מִמֶּנּוּ מַעֲטָא אִם נֶקֶב בְּסוּמְכִיָּה, דְּהֵינּוּ כְּעֵבִי דֵינָר זָהָב, כִּי גַם הַכְּסִילוֹת הוּא קִיּוּם הַבְּנֵין וְצָרִיד לִתְּן לֹא וַיִּנְקָה וְחַיּוֹת בְּצַמְצוּם גַּם-כֵּן, כְּמוּבָא. וְכַדְמִשְׁמַע בְּמֵאמְרָא וַיְהִי הֵם הַג'ל, שְׁזָה קִיּוּם הַדַּעַת כִּשְׁנֹתֵינִן לְהַכְּסִילוֹת וַיִּנְקָה גַּם-כֵּן, רַק שִׁיְהִיָּה בְּצַמְצוּם גְּדוּל כְּדִי חִיוּנו. עַל-כֵּן קַצַּת

אַחְרָא, כִּי כָּל הַתְּגַבְּרוּתָם הוּא עַל-יְדֵי שְׂהָם רוּצִים לְהַמְשִׁיךְ הַשְׂמִיחָה לָהֶם, שְׁזָהוּ בְּחִינַת כָּל מִינֵי שְׂמִחוֹת שֶׁל הַבְּלִי הַעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהֵם בְּחִינַת "שְׂחוֹק הַכְּסִיל" שֶׁעֲלִיהֶם נֵאמַר "וְלִשְׂמִיחָה מַה זֶה עוֹשֶׂה" (קְהֵלֶת ב, ב). וְעַל זֶה אָנוּ מְבַקְּשִׁים "אֵל יִשְׁמַחוּ לִי אוֹיְבֵי" (תְּהִלִּים לה, יט), "אֵל יַעֲלֶצוּ אוֹיְבֵי לִי" (תְּהִלִּים כה, ב), וְכֵן הַרְבֵּה. וְעַל-כֵּן נִזְהַר שִׁיְהִיָּה נִשְׁלָם הַמְּטָה הַקְּדוּשָׁה עַל-יְדֵי הוֹלְדַת בְּנִימִין כְּדִי שִׁתְּהִיָּה נְמוּשַׁת הַשְׂמִיחָה לְמִקוּמָה לְאַרְצ־יִשְׂרָאֵל וּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשֵּׁם הַשְׂמִיחָה הַקְּדוּשָׁה בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ. וּמִשֵּׁם אָנוּ יְכוּלִין לְהַמְשִׁיךְ הַשְׂמִיחָה הַקְּדוּשָׁה גַם עִתָּה בְּגוֹלוֹת לְחוּץ-לְאַרְצֵי. כִּי בְּכָל מְקוֹם שִׁישְׂרָאֵל גּוֹלִין לְשֵׁם הֵם מְמַשְׁכִּין קְדֻשַׁת אֲרָץ-יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי כְּתִי בְּנִסִּיּוֹת וּבְתִי מוֹדְרוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת מִקְדָּשׁ מַעֲטָא, וְהַעֲקָר עַל-יְדֵי כַח הַצְּדִיקֵי אָמֶת וְכַנ"ל: לְקוּפֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. בְּרַכַּת הוֹדָאָה ו, אוֹת מו.

שְׂחַק הַכְּסִיל. עָקַר שְׁלֵמוֹת הַשְׂמִיחָה מוֹשִׁיגִין הַצְּדִיקִים, וְהֵם מְמַשְׁכִּין הַשְׂמִיחָה עֲלֵינוּ, וְכֵל שְׂמִחָתָם שֶׁל הַצְּדִיקִים הוּא עַל-יְדֵי קְטָנוֹת וְשִׁפְלוֹת וְעֲנוּהַ דִּיקָא, בְּבְּחִינַת "וַיִּסְפוּ עֲנוּיִם בְּהַ" שְׂמִיחָה וְאֵבִינֵי אָדָם בְּקְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל וַיִּגְלוּ" (ישעיהו כמ, יט), כִּי הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וְהַרְשָׁעִים הַפְּרוּכִים אַחַר הַעוֹלָם הַזֶּה, כָּל שְׂמִחָתָם הִיא רַק עַל-יְדֵי גְאוּהַ וְגִדְלוֹת, דְּהֵינּוּ כִּשְׂמִשְׁיָגִין אֵיזָה עֲשִׁירוֹת אוֹ כְּבוֹד וְגִדְלוֹת הֵם מִתְּנַשְׂאִים בְּעַצְמָן וְשִׂמְחִים בָּזָה. וְעַל-כֵּן בְּאָמֶת אֵין שְׂמִחָתָם שְׂמִיחָה כָּלָל, כִּי שְׂמִחָתָם מְעַרְבֶּכֶת תְּמוּיד בְּבְּחִינַת "לְשִׂחַק אֲמַרְתִּי מִהוּלָל וְלִשְׂמִיחָה מַה זֶה עוֹשֶׂה" (קְהֵלֶת ב, ג), כִּי בְּאָמֶת בְּעַסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה אֵין שׁוּם שְׂמִיחָה כָּלָל. וְעַל-כֵּן נִקְרָא כָּל שְׂמִחָתָם "שְׂחוֹק הַכְּסִיל" שֶׁהִיא עֲצָבוֹת וּמְרָה שְׁחוּרָה כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּזַהַר וּמוּבָא בְּהַתּוֹרָה צִוִּית צִדֵּק (לְקוּפֵי מוֹהֲרֵן קַמָּא כג), כִּי אַחֲרֵית שְׂמִיחָה תּוֹנָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁכָּל שְׂמִיחָתוֹ הִיא תְּאוֹת עוֹלָם הַזֶּה שְׂמִיחָתָהּ בְּעִשְׂרוֹ וְכִיּוּצָא,

חיות מעוט תלוי בהטחול, שהוא הכסילות וצריך שישאר ממנו מעט כדי חיונו בעצמיו. וזה ששערו רבותינו זכרונם לברכה, שעור חיותו כעבי דינר זהב, כי משם יניקתו וחיותו בחינת ועפרות זהב, שזה בחינת ועפר תאכל כל ימי חייו, שזה בחינת הטחול, שהוא עצבות ודאגות הפרנסה בעצבון תאכלנה הנ"ל, שזה בחינת "שחוק הכסיל", הינו תאות ממון: לקושי

הלכות - יורה דעה א. מרפות א, אות ב.

שחוק הכסיל. תאות ממון היא בחינת "ומוצא אני מר ממונת את האשה" (קהלת ו, כו), שהיא טחול דא לילית אמא דערב רב שחוק הכסיל. כי כל הממון והעשירות של העשירים שאינם פראוי, ואינם נותנים צדקה פראוי להם לפי עשרם, ומשקעים בחמדת הממון ומרדת הזמן, כל הממון והעשירות שלהם היא בחינת "שחוק הכסיל", שהממון משחק עמו כמו שמשחקין עם תינוק במטבעות, ואחר-כך הורג אותם הממון בעצמו. וכמבאר בתקונים (תקוני ב"א תקונים אחרונים): "שחוק הכסיל" מאן כסיל, דא אל אחר וכו', ואיהו אספרה לרביי דאנון חיביא, חיכית בהון בעותרא בהאי עלמא, ולבתר קטילת לון, ואמאי אתקריאו רביי, בגין דלא אית בהון דעת לאשתזבא מנה, אבל לב מבין אשתזב מנה דתמן צדיק [והיא אספרה לתינוקות שהם הרשעים, צוחקת בהם בעשירות בזה העולם, ואחר-כך הורגת אותם. ומדוע נקראו תינוקות, מפני שאין בהם דעת להנצל ממנה, אבל לב מבין נצל ממנה ששם צדיק]. ורוא דמלה "טוב לפני האלקים ימלט ממנה וחוטא ולכד בה" (קהלת שם). כי הצדיק האמת זוכה לחכמה ודעת, ויודע איך להנצל מזה. כי אפלו אנשים גדולים צריכים חכמה ודעת גדול מאוד בענין זה של מרדת הממון והפרנסה, שלא יבלו ויכלו חס ושלום ימי חייהם על-ידי-זה, כי רב העולם נלכדו בזה (וענין נבא בתרא קס"ה רבן

בגל פרש רש"י שמורין להם התר בעסקי משא-ומתן ונכשלים בגל), וסובלין מרירות גדול מאד כל ימי חייהם על-ידי-זה, ואוכדין שני עולמות על-ידי-זה, כי דע שהעולם הזה מלא מרירות בלי שעור, בחינת מרירותא דעלמא (והר-הקדוש וחי רמ"א:), ועקר המרירות היא דאגת ומרדת ותאות הממון והפרנסה שבא על-ידי פגם הבטית רחמנא לצלן. ואלמלא פח הצדיקים הגדולים שהם שומרי הבטית באמת, שהם נקראים בריית מלח עולם, לא היה העולם יכול להתקיים בכל מעצם המרירות הנ"ל, שהיא תאות ממון. על-כן כל אחד בפי מה שזוכה להתקרב לצדיקי אמת, בן ממתיק מעצמו מרירות הנ"ל. אבל מי שרחוק מצדיקים, ובעצמו הוא רחוק מתקון הבטית כאשר יודע בנפשו, מפל-שכן וכל שכן כשהוא חולק ומתנגד חס ושלום גם-כן על הצדיק האמת ואנשיו, עליו מתגבר יותר ויותר מרירותא דעלמא שהיא מרדת ודאגת הממון עד שמכלה ימי חייו רחמנא לצלן. ושם לבד היטב לדברים אלה, כי כמה וכמה נפשות שקעו בזה, אולי תוכל לברח לצדיקי אמת להציל עצמך משטף מים רבים האלה של תאות ממון שבא על-ידי תאות נאוף שלא יגיעו אליך, והיתה לך נפשך לשלל, ותזכה לחיים אמתיים בעולם הזה ובעולם הבא: קצור לקושי מוהר"ן קמא. סימן כג, אות ז.

שחוק הכסיל. ישראל כל ממון שלהם שהם בבחינת מלכות דקדושה, בחינת אמונה עקר אחיזתו בבחינת חכמה פידוע, שמלכות דקדושה מקבלת חיות מחכמה וכמונא בדברי רבנו גרו יאיר בכמה מקומות שצריך להמשיך חכמה שהיא החיות אל העשירות ואז היא עשירות שבקדושה. אבל עשירות שבסטרא אחרא, שהוא ממון של העכו"ם, היא בבחינת "שחוק הכסיל", בחינת כסילות אל אחר. וזה בחינת מה שכתב רבנו גרו יאיר (לקושי מוהר"ן קמא. סימן כה)

עפרות זהב ואין בו שום חיות ומחין ועל-כן אין
בו חן. לקושי הלכות - חושן משפט ב. גולה אות א.

שעקר החן הוא רק בממון של ישראל ששם
מלכשין הגונוין עלאין, הינו בחינת חיות חכמה
ומחין, אבל ממזג הוא עפרא בעלמא, בחינת

זי כי העשק יהולל חכם ויאבד את-לב מתנה:

- תרגום יונתן -

ארום אניסא יהתיל בחכימא בגין דלא אזיל באורחתייה, ומהובד במלוי בישאי ית חכמת לב חכימא
דאיתיהיבת ליה במתנא מן שמיא:

- רש"י -

כי העשק יהולל חכם. כשהכסיל מקנתר את החכם, מעררב דעתו, וגם הוא נכשל. דתן ואבירם קנתרו את
משה, לומר "ירא ה' עליכם וישפט וגו'" (שמות ה, כא), וערבבוהו ואבדו את לבו, וגרמו לו שהקפיד כנגד הקדוש-
ברוך הוא ואמר "והצל לא הצלת את עמך" (שם ה, כג), ונענש בדבר, שהשיבו "עתה תראה" (שם ו, א), ולא תראה
במלחמת שלושים ואחד מלכים: לב מתנה. לב חכמה, שהיא מתנה לאדם, שנאמר "כי ה' יתן חכמה" (משלי ב,
1): עושק. לשון ריב וקנטורין. יש פנים אחרים, אך מפרידין המקראות זו מזו, ו"כי" האמור בראש המקרא, מוכיח
שמחבר למקרא שלפניו:

- ברסלב -

אלקיד ושמעתי בקלו וכו' ושב ה' אלקיך את
שבותך ורחמך וכו' עד והביאך ה' אלקיך אל
הארץ" וכו' (דברים ל, ב-ה). ועל-כן צריכין לזהר
מאד להמשיך החדושי תורה רק ברחמים
ותחנונים ולא בכח ובאגס חס ושלום, כי אז אי
אפשר לבא לארץ-ישראל, כמו שמבאר שם.
ויש לבאר יותר בזה, כי איתא בדבריו זכרוננו
לברכה שעקר קדשת ארץ-ישראל ממשיכין
על-ידי כח מעשיו, כמו שאמרו רבותינו זכרוננו
לברכה שבשביל זה פתח בבראשית, שאם
יאמרו העפוזים לסטים אתם שכבשתם ארץ-
ישראל, הם אומרים כל הארץ של הקדוש-
ברוך הוא ברצונו וכו' וברצונו נמלה מהם
ונתנה לנו וכו'. נמצא שאי אפשר לכבש מהם
ארץ-ישראל כי אם על-ידי התורה, על-ידי
שמראים להם על-ידי התורה שפותחת
בבראשית שכל הארץ של הקדוש-ברוך הוא
וכו'. ועל-כן כשאין שלמות בהמשכת התורה,
דהינו שאין ממשיכין התורה ברחמים ותחנונים

כי העשק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה.
עקר כח התשובה לשוב לה' יתברך על כל
העונות שבעולם מקבלין רק מצדיקי אמת
שעוסקין בזה כל ימי חייהם ולאחר הסתלקותם
להשיב הכל לה' יתברך, וכל התורה שממשיכין
ומגלין לישראל הכל בשביל להחזירם למוטב
להשיבם בתשובה שלמה, פי זה כל בונתם
הקדושה בהתגלות תורתם להביא את ישראל
לידי תשובה ומעשים טובים, כי לא המדרש
הוא העקר אלא המעשה. אבל זה העסק
להחזיר בני ישראל בתשובה קשה וכבד מאד,
כמוכן בדבריו רבותינו זכרוננו לברכה, כי לבעל
בחירה קשה מאד לעזו, כמבאר בדבריו זכרוננו
לברכה (בספר תי מותרין). ועל-כן צריכין להמשיך
התורה בכל התקונים המבארין בהתורה הנ"ל
עד שיזכה להמשיך קדשת ארץ-ישראל כנ"ל
שמושם עקר תקון התשובה, כמו שכתוב: "ובא
לציון גאל ולשבי פשע בעיקב" וכו' (ישעיהו נט, ט).
וכמו שכתוב בפרשת התשובה, "ושבת עד ה'

(במדבר כ, יב), אחר־כך בודאי שב בתשובה שלמה על זה, ומאז התפלל כל תפלותיו רק ברחמים ובתחנונים, כמו שכתוב, "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר" (דברים ג, כג), לשון רחמים ותחנונים ומתנת חנם, כמו שדרשו רבותינו וזרונם לברכה וכמובא שם (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן סט). והתפלל הרבה תפלות מאד ברחמים ותחנונים כמנין ואתחנן, כמו שאמרו רבותינו וזרונם לברכה. ואף־על־פי שעדן לא מלא ה' יתברך שאלתו ואמר לו רב לך וכו', אף־על־פי־כן בודאי פעל הרבה על־ידי תפלותיו שבקש ברחמים ותחנונים ושם ותקן הפגם שפגם בהפאת הצור, ובפרט על־ידי הסתלקותו, כמו שמבאר שם בהתורה הנ"ל שמה שגחסר על ידם נתתקן על ידם. ומשם מקבלין עתה כח כל הצדיקי אמת להמשיך תורה בתקונים הנ"ל ברחמים ותחנונים, עד שממשיכין קדשת ארץ־ישראל ומחזירין ומשיבין בני אדם בתשובה וכו"ל. כי הצדיק הגדול בשגששל באיזה שגיאה דקה היא לטובתנו כדי שישונו על־ידי־זה בתשובה שלמה בדרך הקדוש, שעל שגיאה פחותה מחוט השערה עושים תשובה גדולה ורבה מאד, ועל־ידי־זה מוכים אותנו בתשובה בכחינת אלו דברי תורה שאין אדם עומד עליהם אלא אם־כן נכשל בהם. וכמו שאמרו רבותינו וזרונם לברכה לענין דוד המלך עליו השלום לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה וכו' (וכמובא בלקוטי מוהר"ן קמא. סימן כב), מכל שכן משה רבנו עליו השלום, על־כן עתה כל תקונינו וכל תקוננו לזכות לתשובה הוא על־ידי התורה שממשיכין עתה הצדיקי אמת ברחמים ותחנונים ולא בכחינת קבע וגולה. ועל־ידי־זה נמשך התעוררות לכל הפוגמים ולכל בעלי עברות שנקראים אנשי חמס וגולנים, לשוב בתשובה על־ידי התורה

וכו' רק בכח ובאנס וכו' כנ"ל שהוא בחינת פגם האמונה, כמו שכתוב, "יען לא האמנתם בי" וכו' (במדבר כ, יב), כי לפי עצם קדשתם נחשב זה לאיזה פגם באמונה הקדושה, על־כן אז אי אפשר לגלות האמונה לכל פאי עולם לגלות להם שה' יתברך ברא העולם, ואז אי אפשר לכבש ארץ־ישראל מהם כי יאמרו לסטים אתם מחמת שבאים לכבש ארץ־ישראל בכח התורה שנמשכה על־ידי תפלת קבע שנחשב בגולה כנ"ל, על־כן אז אין פח לבטל קטרוגם של העכו"ם מארץ־ישראל, כי יאמרו לסטים אתם, לסטים דיקא מאחר שגם כח התפלה שמושם נמשכה התורה שעל ידה באים לכבש ארץ־ישראל היתה גם־כן בבחינת גולה ואנס, על־כן עדן הם יכולים לומר לסטים אתם וכו"ל. וכשאינן להתורה שלמות עד שיכולין לגלות קדשת ארץ־ישראל על ידה, אזו אי אפשר להשיב בתשובה על ידה. כי עקר בחינת תקון התשובה על כל החטאים הוא לתקן פגם הגולה בחינת "גזול אביו ואמו" וכו' (משלי כה, כד), וזה אי אפשר כי אם על־ידי התורה שממשיכין בתקונים, דהינו על־ידי התפלה שהיא ברחמים ובתחנונים דיקא, ולא בכח ובאנס שהוא בחינת גולה. נמצא שעקר תקון התשובה הוא על־ידי הצדיקים שמתקנים שרש פגם הגולה בקדשה העליונה, דהינו שגם בתפלתם הקדושה אינם באים בבחינת גולה. ועל־כן נקרא תקון הגולה בחינת "והשיב את הגולה" וכו' (ויקרא ה, כג), כי עקר תקון התשובה נמשך רק מבחינת תקון הגולה בשרשה שהוא מה שאין באים בתפלתם בכח בבחינת גולה, שעל־ידי־זה דיקא ממשיכין תורה בתכלית השלמות שעל־ידי־זה מחזירין בני אדם בתשובה וכו"ל: כי משה רבנו אחר שטעה בסוד זה בהפאת הצור שעל־ידי־זה נסתלק, כמו שכתוב, "יען לא האמנתם בי" וכו'

מה שפכתב שם הוא זכרוננו לברכה בעצמו וזה לשונו, ובשביל זה אין לאדם לדחק את עצמו על שום דבר, אלא יבקש בתחנונים, אם יתן ה' יתברך יתן, ואם לאו וכו', וזה אזהרה על כל אדם. וכן שארי ההקדמות הקדושות המבארים שם הם נצרכים מאד לכל אדם הרוצה לילך בדרך ה'. כי כל אחד מישראל צריך להמשיך תורה בכל יום כמו שאנו מברכין בכל יום 'נותן התורה', שלא יהיה עין יבש חס ושלום וכו'. ואפלו מי שאינו בר הכי צריך על כל פנים להשתדל ללמוד בכל יום בחשק חדש, שזהו גם-כן בחינת חדושי תורה, כמו שמבאר במקום אחר. גם כל מי שלומד תורה אי אפשר שלא יצטרך לכאר איזה באור ופרוש במה שלומד. ועל כל זה צריך כל אחד לפי בחינתו לילך עם התורה הנ"ל, דהינו שידע כי עקר שלמות הלמוד הוא שימשיך לעצמו דבורים חמים כגחלי אש, שילמד עם חמימות והתלהבות דקדשה. וצריך לשפך לבו כמים לפניו יתברך עד שימשיך מלב העליון דבורים חמים כגחלי אש, ועל-ידי כן ימשיך באורי תורה גם-כן מושם, כמו שמבאר שם. וצריך לזהר מאד באזהרה הנ"ל לכלי לדחק את השעה שלא ישתמש עם המטה עז שהם המעשים טובים בשביל המשכת התורה, רק להכניע את הרע על-ידי בחינת מטה עז, הינו כי כל אחד מישראל אפלו הגרוע שבגרועים בודאי יש לו איזה מעשים טובים, כמו שמבאר על פסוק, "יעוד מעט ואין רשע" וכו' (תהלים לו, י) (לקוטי מוה"ר"ן קפא. סימן רפב). ובשורצה לגשת אל הקדש לעסק בתורה ומעשים טובים והפעל דבר רוצה להפילו מרבויו קלקוליו העצומים, ואומר לו מי אתה שתעסק בתורה אחרי שקלקלת כל-כך, אזו צריך לבקש בעצמו איזה נקודות טובות שזהו בחינת מטה עז שלו, גם

שממושכין הצדיקים ברחמים ותחנונים, שהיא בחינת תקון הגולה וכו'. על-כן מרמז תקון התשובה בהשבת הגולה. והנה התורה הנוראה הזאת אם אמנם נאמרה ברום גבהי מרומים, כי מבאר שם סוד שגיאת הפאת הצור שהוא בודאי דק מן הדק, כי משה רבנו בודאי ידע שצריכין להתפלל ברחמים ותחנונים וכאשר נהג כל ימיו, ובפרט בחטא העגל ומרגלים שבקש "סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך" וכו' (במדבר יד, יט), וכן הרבה, רק בעת הפאת הצור בלבדו אותו המתנגדים והחולקים עד שבא לידי טעות, כמו שכתוב, "כי העשק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה", שדרשו רבותינו זכרונם לברכה לענין הטעיות של משה רבנו עליו השלום וזהו, "כי העשק יהולל חכם", 'עשק' דיקא, כי כל רשעותם ומחלקתם של דתן ואבירם וכל החולקים הם בחינת עשק וגול וכו"ל. ועל-ידי זה גרמו גם איזה שגיאה דקה למשה שלא המשיך התורה ברחמים ותחנונים. וזהו, "ויאבד את לב מתנה", 'לב מתנה' דיקא בחינת לבו של משה שבודאי היה דרכו תמיד להתפלל ברחמים ותחנונים. ועל-ידי העשק והגול הוללו חכם בחינת משה עד "ויאבד לב מתנה". 'לב מתנה' דיקא בחינת לבו של משה שלבדו היה בחינת לב מתנה שבקש והתפלל תמיד ברחמים ומתנת חנם, ועכשו על-ידי העשק שלהם טעה גם-כן ודחק את השעה שהוא בחינת עשק וכו' וכו"ל. נמצא שעקר התורה הזאת נאמרה לענין צדיקים הגבוהים מאד גבה מעל גבה. אף-על-פי-כן צריך כל אחד להוציא מזאת התורה עצות עמקות לנפשו אפלו הקטן שבקטנים (וכמו שמבאר בהתורה חדי רבי שמעון סימן סא שמכל מקום שלומדין צריכין להוציא לנפשו עצות ומשפטי אמת והנהגות ישרות). והיוצא לנו מהתורה הזאת הוא

עד ליל שבת, ולא די בזה רק רצה תכף לידע כל הידיעות שהיו נעלמים ממנו, שזה היה עקר הסתת הנחש, כמו שכתוב, "והייתם כאלקים ידעי טוב ורע" (בראשית ג, ה), נמצא שדחק את השעה בכל הבחינות. וכמו שכתוב על אדם הראשון, "אוויל ביום יודע בעסו" וכו' (משלי יב, טו), כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה פסוק זה על אדם הראשון. וכתוב, "קצר אפים יעשה אוגלת" וכו' (משלי יד, יז). ואפלו אם היה כובש תאוותו ולא היה אוכל מעין הדעת וכו', גם כן היה צריך להמתין לישועת ה' ולהתפלל בתחנונים עד שהיה משיג מה שהיה מוכן להשיג. והוא אזיל בטר אפכא [והוא הלך ועשה ההפך] שלא כבש תאוותו ולא רצה להמתין, אף גם רצה לידע ולהשיג מיד כל הידיעות הנעלמות. וזהו בחינת הפגם של כל המחקרים שלא שברו תאוותם כלל, ורוצים תכף לידע הכל, לידע מאלקותו יתברך, אשר באמת אי אפשר לידע שום השגה אמיתית כי אם כשמשברין תאוותו כמו אבות העולם, ואחר-כך צריכין להרבות בתפלה ותחנונים ולא ידחק את השעה, רק להתפלל הרבה בתחנונים ויבקש מתנת חנם עד ירחם ה' כנ"ל: לקושי הלכות - חושן

משפט. גולה ה, אות ג-ו.

ישתמש עם המטה עז של הצדיקי אמת שהוא חוסה בהם, ועל-ידיה יכול להכניע את הרע בבחינת ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואוננו. אבל אף-על-פי שהוא מכרח להשתמש עם המטה עז להכניע את הרע, אף-על-פי-כן בשעומד לפני ה' יתברך להתפלל שיבאר לו התורה שיזפה להכין היטב מה שלומד או לחדש בתורה, ומכל שבן בשצריך ללמוד עם רבים או לדרש ברבים, צריך להתפלל רק ברחמים ותחנונים, ולא יתלה בשום זכות ולא ידחק את השעה כלל, רק אם יתן ה' יתברך יתן וכו'. בענין זה של פגם הדחק את השעה, בזה נכשלים הרבה בני אדם גדולים וקטנים עד שנוגע הפגם גם בצדיקים גדולים ונוראים בבחינת "כי העשק יהולל חכם" וכו' וכו"ל. כי כל העברות והפגמים של כל בעלי עברה רחמנא לצלן, נמשך רק מבחינת דחק את השעה שאינו רוצה להמתין, כי אין היצר הרע מצוי אלא לשעתו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, ואם היה ממתין איזה שעה היה זוכה בעולם הזה ועולם הבא. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אותן מצעות שהציעה לו פאסור הציעה לו בהתר וכן הרבה. וזה עקר החטא והפגם של אדם הראשון שלא המתין עם זיוגו

{ח} טוב אחרית דבר מראשיתו טוב ארד-רוח מגבה-רוח:

- תרגום יונתן -

טוב סוף עסקא מן שירויה, דבשירויה לא אשתמודע לגבר מה דעתיד למהוי בסופיה, אלהין סוף מלתא טוב אשתמודע לגבר דטב הוא, וטב קדם יי גבר דשליט ברוחיה ומכביש יצריה, מגבר דאזיל בגסות רוחיה:

- רש"י -

טוב אחרית דבר מראשיתו. כמשמעו. בראשית הדבר אין אנו יודעים מה יהא בסופו, אבל כשאחריתו טוב, נגמר בטובה. דבר אחר, "טוב אחרית דבר מראשיתו", בזמן שהוא מראשיתו טוב, שנתכוננו לטובה כשהתחילו

בו. רבי מאיר היה קאים ודריש כוליה מילתא באלישע בן אבויה [רבי מאיר היה עומד ודרוש כל הענין באלישע], במדרש קהלת: ארך רוח. המאריך רוגו ואינו ממחר לריב:

ולעת זקנותם נפלו ונתרחקו ונתהפכו לרודפים, רחמנא לצלן, כי עקר הוא הסוף והאחרית, כי "טוב אחרית דבר מראשיתו", כמו שדרשו רבותינו וזרונם לברכה, לענין אלישע אחר שנפל בסוף ימיו, רחמנא לצלן, כי האדם כל מה שמזקין צריך שיתוסף עליו דעת גבה יותר (כמו שפרש ארננו, מורנו ורבנו, זכרנו לברכה, במקום אחר). וזה בחינת זקני תלמידי חכמים כל מה שמזקנים דעתם מתישבת עליהם, כי כל מה שמזקין יותר הוא צריך להתקרב לשרשו ותקונו יותר, שהוא השגת החכמה שנמשכת עליו בעת הסתלקותו אם יזכה, שזה עקר תקונו: לקושי הלכות - יורה דעה א.

בשר בחלב ה, אות ו.

טוב אחרית דבר מראשיתו. עקר עצם האמת שהוא ידיעת אמתת אלקותו בשלמות כפי הראוי לכל אחד ואחד, זה יתגלה רק בסוף האחרון כשיגיע זמן קבול השכר של כל אחד, כי ידיעת אמתתו יתברך זה יהיה עקר קבול השכר בידוע וכו"ל, כמו שכתוב, "ונתתי פעלתם באמת" וכו' (ישעיהו סא, ח). אבל גם בכל בחינה וחלק של האמת גם כן עקר הברור רק בסוף, למשל, בשמתחיל לברר איזה הלכה אף-על-פי שמתחיל לומר סברות אמתיות, אף-על-פי כן עדן אין האמת בשלמות עד הסוף עד שזוכה לברר פסק ההלכה באמת. כי "טוב אחרית דבר מראשיתו", כי אמת הוא ראש תוך סוף, וצריך שיהיה האמת בשלמות מראשו עד תוכו עד סופו האחרון שיהיה כל בנותו מתחלה ועד סוף רק בשביל האמת לאמתו: לקושי הלכות - יורה דעה ב.

שבועות ב, כו.

טוב אחרית דבר מראשיתו. המשכת השגחתו וחייתו מאתו יתברך על כל נברא זה בחינת

טוב אחרית דבר מראשיתו. יש שמוצא עשירות גדול ולבסוף נהפך לו לרעה עצומה גם בזה העולם, ועל כל פנים הוא צריך למות ולזקחין אותו מהמזון או שלוקחין המזון ממנו בחייו, כמו שכתב ארננו מורנו ורבנו זכרנו לברכה (פנדרס בספר שחות הר"ן, עין שם). וכמו שהתפלא קהלת על זה ואמר: "יש הבל" וכו' (קהלת ה, יד), "עשר שמור לבעליו לרעתו" וכו' (קהלת ה, יב) ו"אבד העשר ההוא בענין רע" (קהלת ה, יג) וכו'. ולהפך יש אחד שיש לו עניות ודחקות ויסורים רחמנא לצלן והוא לו לטובה גדולה בעולם הבא בודאי, ולפעמים ועל-פי רב גם בזה העולם אחריתו טוב אם הוא איש כשר, כי "טוב אחרית דבר מראשיתו" וכו', כי צדיקים תחלתם יסורים וסופן שלווה וכו': לקושי הלכות -

חושן משפט ב. מתנה ה, אות לה.

טוב אחרית דבר מראשיתו. עקר תקון האדם בחייו ולאחר מיתתו הוא רק על-ידי הצדיק הגדול במעלה מאד, שידוע להמשיך השגות אלקות אפלו להקטנים והחולים ביותר, כי כל באי עולם לא באו לעולם כי אם לתקן ולברר על-ידי מעשיהם הטובים, אבל הרב אין מעשיהם עולים יפה ומקלקלים ביותר, ועל-ידי זה מתגלגלים בכמה וכמה גלגלים ובכמה וכמה ענשים, רחמנא לצלן, ועקר התקון על-ידי הצדיק שידוע שרשי כל הנפשות וידוע איד לעסק עם כל אחד בחייו ובמותו איד לתקנו, להביאו להשגת אלקות, שזה עקר התכלית, עקר שעשוע עולם הבא. ועל-כן העקר בשזוכין להתקרב אליו בחיים חיותו, כי אחר-כך קשה מאד לבוא אליו, כי מי שמרח בערב שבת וכו'. ובשביל זה נמצאים כמה וכמה שמתקרבים ונופלים ונתרחקים, ויש שהיו מקרבים רב מימיהם

'ראשית'. ואחר-כך כשנמשך החיות וההשגחה עד שפוגע בהנברא להחיותו ולקיומו זה בחינת 'אחרית'. ומי שמאמין בהשגחתו הפרטית שמאמין שחיותו מה' יתברך לבד כי הוא ברא אותו ואת כל העולם יש מאין המחלט והוא יתברך מחיה אותו וכל העולם בכל עת, על-ידי-זה ממשיך כח הראות של ה' יתברך עליו בשלמות בבחינת הפאה, דהינו שאנו חוזרים ונצטטרים בעינינו כנ"ל, שזהו בחינת אור הישר ואור החוזר. ואזי האחרית מקשר בראשית, כי כל העולם הזה הגשמי שהוא בחינת אחרית, כי הוא סוף כל דרגון מקבל חיותו וחוזר ונכלל בראשית המחשבה שהוא השגחתו יתברך. וזהו בחינת 'סוף מעשה במחשבה תחלה', כי ה' יתברך ראשון ואחרון, כמו שכתוב: "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים" (ישעיהו מ, 1), והוא יתברך "מגיד מראשית אחרית" (שם מ, c), כי האחרית מקשר בתכלית האחדות, על-ידי השגחתו השלמה שעל-ידי זה מקשרין כל העולמות ואפלו העולם הגשמי הזה שהוא בחינת סוף כל דרגון בחינת אחרית, הכל מקשר בראשית המחשבה כנ"ל. וזה בחינת: "שמר תם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום" (תהלים לו, ז), שהפסוק מזהיר אותנו על קיום התורה. וזהו 'שמר תם' לילך בתמימות להאמין בו יתברך בתמימות, כמו שכתוב: "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח, יג), וזהו 'וראה ישר', כי אמונת התמימים היא בחינת ראה ישרה זכה וברה, כי הם רואים בישר ומביטים אליו יתברך לבד ומכוננים עיניהם אליו יתברך בדרך ישר מאד בלי שום נטיה אל הצד חס ושלום, לימין ולשמאל, כמו שכתוב: "עיניך לנכח יביטו וכו', אל תט ימין ושמאל" (משלי ד, כה-כו), כי הם מכוננים עיניהם לה' יתברך, כי המאמין באמת הוא אצלו כאלו רואה בעיניו ממש, כמו שכתב

רבנו ז"ל במקום אחר (בסימן סב), דהינו שענינו מביטים תמיד לה' יתברך לבד בלי שום חכמות וחקירות, רק שמביט וצופה ובוחם בו יתברך באמונה שלמה שכל חיותו ופרנסתו הוא רק ממנו יתברך לבד. ועל-ידי-זה באמת חוזר האור אליו בבחינת אור הישר ואור החוזר הנ"ל בבחינת רצוא ושוב. ועל-ידי-זה נמשך עליו בחינת השגחה שלמה, דהינו שחוזר ונצטטיר בעיניו יתברך כנ"ל. ואז מקשר האחרית בראשית שזהו עקר התכלית שאנו מקוים. וזהו 'כי אחרית לאיש שלום', 'אחרית' דיקא, כי זה עקר התכלית המקנה של התמימים שזכו לאחרית טוב בבחינת "טוב אחרית דבר מראשיתו", דהינו שזוכו שיתקשר האחרית להראשית, דהינו שיהיה נכלל בו יתברך. לא כן הרשעים שנאמר בהם: 'יהי אחריתם להכרית', 'אחריתם' דיקא, כי 'אחרית רשעים נכרתה' (תהלים לו, לח), על-ידי שרצו חס ושלום, להפריד בין הדברים, להפריד האחרית מהראשית על-ידי כפירתם שפכרו באמונת ההשגחה בזה העולם הגשמי שהוא בחינת אחרית וסוף כל דרגון וכו'נ"ל. אבל הצדיקים המאמינים בהשגחתו יתברך מריש כל דרגון עד סוף כל דרגון, על-ידי-זה הם מקשרים האחרית בראשית ועל-ידי-זה אחריתם טוב בבחינת 'כי אחרית לאיש שלום' וכו'נ"ל. ועל-כן בליל שבועות שנעורים כל הלילה לתקן כח הראות להמשיך השגחה שלמה בבחינת אור הישר ואור החוזר שעל-ידי זה חוזרים ונצטטרים בעיניו ונתקשר ונתחד בחינת האחרית בראשית, על-כן מתקנים אז בחינת פנים הפרת שהוא בחינת בריתות אחרית מבחינת ראשית כנ"ל. כי עתה בליל שבועות זוכין לקשר האחרית בראשית כנ"ל שזהו שרש כל התורה שהוא בחינת עינים כנ"ל. ובשביל זה התחלת התורה היא בראשית,

על-ידי-זה מקשר הסוף והאחרית בהראשית כנ"ל. שזהו בעצמו בחינת התקשרות וכלליות עיני כל ישראל שהם בחינת אחרית נגדו יתברך שהם מקשרים בו יתברך בראשית המחשבה, כי בלא חד, כי קדשא בריך הוא ואורייתא וישראל בלא חד, כי על-ידי שאנו מאמינים בהשגחתו יתברך ומקמין את התורה על-ידי זה השגחתו מגיע עלינו בשלמות. ואנו חוזרין ונצמירין בעינינו וכו' כנ"ל, שעל-ידי-זה מקשרים ומיחדים עינינו בעיניו יתברך בבחינת: "כי עין בעין יראו" (ישעיהו נב, ח), שזהו בחינת התקשרות וכלליות האחרית בראשית בחינת כלליות סוף התורה בתחלתה, כלליות עיני כל ישראל בעיני ה' יתברך שהוא בחינת בראשית כנ"ל. ובשביל זה כשנעורים בליל שבעות בשביל לתקן פח הראות כדי לקבל את התורה שתלויה בזה כנ"ל, על-כן עוסקים אז לומר הראשית והסוף של כל סדרא ושל כל ספר בתורה שבכתב ושבעל פה, הינו כנ"ל. כדי לחבר האחרית בראשית, שזהו בחינת חבור סוף התורה בתחלתה, שזהו בחינת שלמות ההשגחה ברצוא ושוב כנ"ל. וזהו בחינת מה שצריך להתחזק מאד מאד בעת הגמר של המצוה והעבודה שהתחיל. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל: "המתחיל במצוה אומרים לו גמר, ואין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה" (תנחומא עקב סימן ו), וכמו שרואין בחוש שהגמר קשה וכבד מאד מאד, כי ההתחלה קשה מאד. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה כל התחלות קשות. ואחר ההתחלה הולך ומתנהג קצת פסדר. ואחר-כך פשמייעים לגמר קשה וכבד מאד ועל-כן הצרכו רבותינו זכרונם לברכה להזהיר מאד על הגמר, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, המתחיל במצוה אומרים לו גמר וכו' וכנ"ל. הינו על-פי המבאר למעלה, כי הגמר

שהוא בחינת ראייה והשגחה, כי בראשית הוא בחינת תלת גונון דעינא וכת עין כנ"ל. וסוף התורה הוא 'לעיני כל ישראל'. כי ההשגחה בחינת כח הראות נמשך מראשית ועד אחרית, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, עד שחוזר ונכלל הסוף בהראש, האחרית בראשית. שזהו עקר שלמות הראיה וההשגחה. נמצא, שסוף התורה מקשר לראשה, כי סוף התורה - 'לעיני כל ישראל'. והתחלת התורה הוא - 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ', שהוא גם-כן בחינת ראייה והשגחה, שזה בחינת בראשית כנ"ל, כי הסוף והאחרית מקשר בהראשית שזהו עקר שלמות הראיה כנ"ל. ועל-כן סוף התורה מדבר מעיני כל ישראל שהם צופים ומביטים אליו יתברך כי הם מאמינים בהשגחתו יתברך תמיד שזה זכו על-ידי משה רבנו עליו השלום, על-ידי קבלת התורה ועל-ידי כל האותות והמופתים וכו'. שמוזה מדברים הפסוקים שם בסוף התורה, כמו שכתוב: "לכל האותות והמופתים וכו'. ולכל ה' החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דברים לה, יא-יב). והתחלת התורה מדברת מעיני ה' יתברך, שזהו בחינת בראשית תמן ראשי תמן בת שהם תלת גונון דעינא וכת עין, הינו בחינת עיני השגחתו יתברך אשר בהם הוא צופה ומביט מראשית הבריאה עד סוף כל הדורות. ובהם ברא את כל העולם, כמו שכתוב "בראשית ברא אלהים את השמים" וכו' (בראשית א, א), וכמו שכתוב: "כי הוא לקצות הארץ יביט" (איוב כח, כד), ובהם הוא מחיה את העולם בכל עת, כמו שכתוב: "עיני ה' המה משטטות בכל הארץ" (זכריה ד, י). נמצא שהתחלת התורה מדברת מעיני ה' יתברך. וסיום התורה מדברת מעיני כל ישראל. ועל-ידי התורה הקדושה שהיא בחינת אמונה כנ"ל,

אחרית, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין עד שיהיה נכלל זה העולם בשרשו בבחינת סוף מעשה במחשבה תחלה, שזהו בחינת תכלית עבודת התורה והמצוות, שזהו בחינת השגחה שלמה ברצוא ושוב כנ"ל. וזה בחינת מחלקת קרח שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (תנחומא קרח סימן ב) שפחלקתו היה ששאל: מלית שכלה תכלת חיבת בציצית? אמר לו הן! התחיל משחק עליו, מה מלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, קל וחמר וכו'. וכן שאל, בית מלא ספרים חיב במזוזה וכו'? הינו כנ"ל. כי קרח כפר בעקר. ובאמת חלק על התורה בלה ולא רצה להתאמין שיכולין להמשיך השגחתו וחיותו עלינו על ידי קיום התורה והמצוות, כי נפל בכפירת הכופרים שאומרים שאי אפשר חס ושלום, שיבוא השגחתו בעצמו עלינו כנ"ל. ועל כן עשה ליצנות מפרטי המצוות, כי בכלליות המצוות יכולין לומר איזה טעם של שמות והכל של המחקרים והכופרים. (כמו שנמצא גם עכשו שאומרים טעמים של הבל על המצוות וכמבאר במקום אחר, כי הם אינם רוצים להתאמן שהמצוות הם אחדותו ותפודה. ועל ידם נכללין בו ותפודה. וכל מצוה ומצוה הולכת ועולה בכל העולמות עד אין סוף ואין תכלית). אבל בפרטי דיני המצוה מזה שניהם קהות ואינם יכולים למצא בהם טעם. ועל כן באמת מתלווצצים מדברי רבותינו זכרונם לברכה וכופרים בכל התורה, וביותר בתורה שבעל פה, ואין צריכין להאריך בגנות דעתם הרעה. ועל כן קרח שנפל לכפירות אלו, כי כפר בעקר, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, על כן התלווצין מפרטי המצוות, כי הוא אינו מאמין שיש סודות נוראים בהמצוות, אשר על פי אלו הסודות שהמצוות נוגעים למקום שנוגעים, על כן צריכים לקיים המצוות בדרך זה דיקא כמו שצוה משה רבנו

הוא בחינת אחרית ואין זוכין לקשר האחרית בראשית, שזהו תכלית כל המצוות והעבודות כנ"ל, כי אם כשזוכין לגמר המצוה בשלמות, ועל כן מתגרה על זה הבעל דבר מאד, ועל כן צריכין להתחזק מאד לגמר המצוה והעבודה שהתחיל, כי כל מצוה ועבודה בפרטיות יש לה התחלה וסוף, ואין המצוה שלמה עד שגומר אותה, כמו למשל כשצריך לכתב לו תפלין. הנה בתחלה צריך יגיעות לתקן העור והקלף בכל התקונים הצריכים. ואחר כך לתקן הדיו ולכתב עליהם בדת וכדין. ואחר כך כשגומר כתיבת כל הפרשיות, כל זמן שחסר בהם עדין אות אחד אינם בכלל תפלין כלל עד שגומר כתיבת כל הפרשיות בשלמות. ואחר כך כשכבר נגמרו הפרשיות בתקונן, אף על פי כן אפלו אם יכתב אלף פרשיות ויכרך עצמו בהם מראשו ועד סופו אינו מקיים מצות תפלין, כי אי אפשר לקיים מצות תפלין עד שיעשה בתים של עור ויכנים הפרשיות לתוכן ויתפרם בגידין דיקא ויתקנם ברצועות וכו' ויניחם על היד ועל הראש במקומם הראוי דיקא. ואז דיקא קיים מצות תפלין. נמצא, כל זמן שלא תגיע המצוה אל האחרית והסוף, דהינו הגמר על פי דין התורה הקדושה אינה מצוה כלל. וכן במצות ציצית אפלו אם יכרך עצמו בטלית שכלה תכלת אינו יוצא ידי ציצית עד שיתלה הציצית בכנפי הטלית. וכן במצות מזוזה אפלו הבית מלא ספרים אינו יוצא בזה עד שיקבע המזוזה אצל הפתח. וכיוצא בזה בכל המצוות. כי כל מצוה ומצוה יש לה שעורים ונבולים כפי דברי תורתנו הקדושה שצריכין לעשות אותה בתקון זה דיקא כפי הנמסר לנו מפי משה רבנו עליו השלום, אשר דיקא אם מקימים אותה בתקונה כמו שנמסר לנו אז זוכין להמשיך האור הנמשך על ידי כל מצוה להמשיך אותה מראשית ועד

להגיע למעלתם. ונמצאים רבים שנופלים מעבודתם ואף-על-פי שבודאי בקדשה אין שום דבר שבקדשה נאבד לעולם. וכל מה שעשה בהתחלת עבודתו כל דבור דקדשה שיצא מפיו וכל תנועה קלה שעשה בעבודת ה' יתברך בודאי אינו נאבד לעולם וסוף כל סוף לא ישאר לו פי אם דברים כאלה, הינו דברים שבקדשה שזכה לעשות בזה העולם, פי "אין מלזין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד" (אבות פרק ו, י), אף-על-פי-כן לזכות למה שצריך כל אחד לזכות אי אפשר לזכות עד שיגמר עבודתו בשלמות, דהינו שיזכה לעבד את ה' יתברך כל ימי חייו עד הסוף ועל-כן רואין בחוש שהבעל דבר מתגרה עצמו מאד מאד בעת שהאדם סמוך וקרוב לכנס לשערי הקדשה. כמבאר בזה באריכות בדברי רבנו ז"ל במקום אחר (לקוטי מוה"ר" תנינא, מה). וכן בכלליות העולם, פי עתה בדורות הללו שהם עקבות משיחא עתה הוא בחינת אחרית, בחינת אחרית הימים שעל זה התנבא משה רבנו עליו השלום, בתורתנו הקדושה: "בצר לך ומצאוך באחרית הימים האלה" וכו' (דברים ד, ל). ובשכיל זה התגרה עצמו הבעל דבר עתה מאד מאד בישראל ורבים מבני פריצי עמנו נכשלו ונפלו ונתעו על-ידי תאוותם הרעות לכפירות ואפיקורסות גדול ופרקו על לגמרי. ולא די להם בזה, פי אם גם מסלקים הבשת מעל פניהם ואומרים שפך ראוי להתנהג לגלח את הזקן והפאות וללבוש במלבושי העובדי כוכבים וללמד לשונות וחקמות חיצוניות וכו' וכו' רחמנא לצלן. וגם האנשים הכשרים קצת הרחוקים מהם ומדרכיהם גם-כן נפלו בטרדת הפרנסה, ונרפים מן התורה ועבודה תמה. וזעירין אנון שיהיו שוקדים על דלתי התורה

עליו השלום בפרטיות, לתלות הציצית על כנפי הבגד דיקא, וכל זמן שאינו תולה אותם בכנפי הבגד אפלו אם יתלה אותם לפני עיניו תמיד ואפלו אם יכרך עצמו בהציצית מראשו ועד רגלו או ילבש טלית שכלה תכלת אינו יוצא בזה (מצות) ציצית כלל, אדרבא, הוא כופר ומחרף ומגדף את תורת משה, פי "כל אמרת אלהי צרופה" (משלי ל, ה), בחינת: "אמרות ה' אמרות טהרות וכו' מזקק שבעתים" (תהלים יב, ז), וכל המצוות צרופים ומזקקים מאתו יתברך שצריכין לקומם באפן זה דיקא כפי דברי תורתנו הקדושה. ועל-כן קרח שכפר בזה, על-כן שאל, טלית שכלה תכלת חיבת בציצית וכו'. ושחק מזה במה שחוט אחד של תכלת פוטר כל הטלית, וטלית שכלה תכלת חיבת בציצית, פי לא האמין שהמצוות מקשרין כל העולמות מראשית ועד אחרית עד שמעלין וכוללין האחרית בראשית. אשר בשכיל זה צריכין לקיים המצוה מראש ועד סוף כפי דיניה ופרטיה בשלמות עד שיגיע על-ידי המצוה אורו יתברך עלינו בבחינת השגחה שלמה שיהיה נכלל העולם בו יתברך שזהו בחינת כלליות האחרית בראשית כנ"ל. (ועדן צריכין לבאר ענין זה של קרח יותר. והבן היטב). ועל-כן אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה, פי דיקא בעת הגמר אז זוכין לפעל פעלתו בשלמות לכלל בו יתברך. וזהו בכלליות ובפרטיות בכל אדם. וכן בכלליות העולם, פי כל אדם אפלו כשזכה לעשות מצוה וזוכה לגמרה בשלמות, עדן צריך לצפות לישועתו תמיד שיזכה לאחרית טוב, "פי טוב אחרית דבר מראשיתו", וכמו שאמרו רבותינו ז"ל: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך" (אבות פרק ב, ד), וכשזוכה באחריתו לבלות ימיו בטוב האמת, אז אשרי לו. ועל-כן אנו רואין שהרבה התחילו בעבודת ה', אבל זעירין אנון שזכו

בְּדַעְתּוֹ מְאֹד. עֲנֵה וְאָמַר לוֹ, אִם אַתָּה מֵאֲמִין שְׂיִכּוּלִין לְקַלְקַל תֵּאֲמִין שְׂיִכּוּלִין לְתַקֵּן. וּבְכַבֵּר מִבְּאֵר בְּדַבְרֵינוּ אֲלֵפִים פְּעָמִים שְׂאִין שׁוֹם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כָּלֵל. וְהַעֲקָר הוּא הָאֲמוּנָה כִּנְ"ל, כִּי כְּשֵׁישׁ לֹא אֲמוּנָה בְּהַשְׁגָּחְתּוֹ יִתְבַּרְךְ בְּשִׁלְמוֹת, שְׂזֵהוּ בְּחִינַת רְצוּא וְשׁוֹב, בְּחִינַת כְּלָיוּת הָאֲחֵרִית בְּרֵאשִׁית כִּנְ"ל, עַל-יְדֵי זֶה זֹכֵה לְהַגִּיעַ לְאֲחֵרִית טוֹב בְּבְחִינַת 'כִּי אֲחֵרִית לְאִישׁ שְׁלוֹם', כִּי עַל-יְדֵי אֲמוּנָה שְׁלָמָה יִדְלַג וְיִקְפֹּץ עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהַהֲסָחוֹת וְהַפְתּוּיִים וְהַדְּחִיּוֹת וְחִלּוּשׁוֹת הַדַּעַת שֶׁהַיֵּצֵר הֶרַע וְחִלּוּשׁוֹתָיו רוֹצִים לְהַפִּילוֹ בְּאֵלּוֹ אֵין לוֹ עוֹד שׁוֹם תְּקוּהָ (עֲדִין). כִּי עַל-יְדֵי אֲמוּנָה עוֹבְרִים וּמְדַלְגִים עַל הַכֵּל, כִּי הוּא מֵאֲמִין שֶׁה' יִתְבַּרְךְ רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן אֱלֹהֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. וְהוּא יִתְבַּרְךְ בּוֹחֵר בְּעִבּוֹדַת מֹשֶׁה רַבְּנוּ וְעִבּוֹדַת הָאֲבוֹת וְכָל הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים הַנּוֹרְאִים. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מוֹשֶׁתַּעֲשֶׂע וּמְקַבֵּל תַּעֲנוּג גַּם מֵעִבּוֹדָה קְלָה שֶׁל הַפְּחוֹת שֶׁבַּפְּחוֹתִים שְׁבִישְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ רְשָׁעִים וּבַעֲלֵי עֲבֻרוֹת וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל כָּל זְמַן שְׂשֵׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עֲלֵיהֶם, דְּהֵינּוּ שׂוֹשׁ לָהֶם אֲמוּנָה, עֲדִין הוּא יִתְבַּרְךְ מְקַבֵּל תַּעֲנוּג וְהַתְּפָאוֹת מֵהֶם מְכַל תְּנוּעָה קְלָה בְּעֵלְמָא שְׂעוֹשִׁין לְפַעְמַיִם בַּתְּפִלָּה אוֹ בְּאִיזָה מְצוּהָ, כִּמְבָאֵר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, כַּגּוֹן בְּהַתּוֹרָה "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקִיָּהֶם" (לְקוּשֵׁי מוֹהֲרַ"ן קַפּוּא. סִיּוּן י"ו) וּבְשִׂאֲרֵי מְקוֹמוֹת. כִּי הַצְּדִיקִים וְהַגְּדוֹלִים כִּמְעֵלָה נִגְדֵי הַרְשָׁעִים וְהַקְּטַנִּים כִּמְעֵלָה הֵם בְּבְחִינַת רֵאשִׁית וְאַחֲרִית, כִּי הַצְּדִיקִים הֵם בְּבְחִינַת רֵישׁ כָּל דְּרָגִין וְהַקְּטַנִּים וְהַרְחוּקִים מֵה' יִתְבַּרְךְ עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הֵם בְּבְחִינַת סוּף כָּל דְּרָגִין. וְה' יִתְבַּרְךְ רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן, וְיִמְגִיד מֵרֵאשִׁית אֲחֵרִית, וּמְיַחֵד וּמְקַשֵּׁר 'סוּף מַעֲשֶׂה בְּמַחְשְׁבָה תַּחֲלָה'. סוּף כָּל דְּרָגִין בְּרֵישׁ כָּל דְּרָגִין, שְׁכַל זֶה יְכוּל לְזַכּוֹת אֲפִלּוּ הַקַּל שְׁבַקְלִים וְהַפְּחוֹת שְׁבַּפְּחוֹתִים

וְהַעֲבוּדָה כִּמוֹ הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים. וְכָל זֶה מִחֲמַת שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶל הַסּוּף וְהַגְּמָר, כִּי אֲנִי עַתָּה סְמוּכִים אֶל הַקֶּץ מְאֹד. וּבּוֹדָאי לֹא יִתְמַהֲמַה עוֹד הַרְבֵּה לְבֵא. וּכְשֵׁיבֵא מְשִׁיחַ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ יִהְיֶה גְּאֻלָּה אַחֲרוֹנָה, גְּאֻלָּה שְׁלָמָה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת. וְאִזּוֹ יִהְיֶה נִגְמָר תְּקוּן הָעוֹלָם בַּתְּכֵלִית הַשְּׁלָמוֹת בְּבְחִינַת "טוֹב אַחֲרִית דְּבַר מֵרֵאשִׁיתוֹ", כִּי כָּל הַגְּאֻלוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הֵיחָ אַחֲרֵיהֶם גְּלוּת. וְעַכְשָׁיו צְרִיכִין שְׂיִבֵּא מְשִׁיחַ שְׂיִגְמַר הַתְּקוּן בְּשִׁלְמוֹת שְׁנֵשׁוֹב אֶל ה' יִתְבַּרְךְ לְעוֹלָם, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְכִרְתִּי אֶתְּם בְּרִית חֲדָשָׁה וְכוּ' לֹא כְּבְרִית אֲשֶׁר כְּרַתִּי וְכוּ', אֲשֶׁר הֵם הִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי" וְכוּ' (יִרְמְיָהוּ לֵא, ל-לא), וְכַתִּיב: "וְלֹא יִשְׁמְאוּ עוֹד בְּגִלוּלֵיהֶם וּבְכִשְׁקוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְכוּ', וְנִתְתִּי אֶת מְקַדְשֵׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם" וְכוּ' (יִחְזַקְאֵל לז, כג-כו). וּמִחֲמַת שֶׁעַתָּה סְמוּךְ אֶל הַקֶּץ עַל-כֵּן הוּא מְנִיחַ אֶת עַצְמוֹ לְאֲרֹכּוֹ וְלִרְחֹבוֹ לְמַנַּע אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעִבּוֹדָתוֹ. וְהַכְּנִים מִחֲלַקַּת גְּדוּל בְּעוֹלָם, עַל-כֵּן צְרִיכִין עַכְשָׁיו לְהַתְּחַזֵּק מְאֹד בְּעִבּוֹדָתוֹ יִתְבַּרְךְ וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לְהַתְּחַזֵּק מְאֹד לְגַמֵּר מַה שֶׁהִתְחִיל בְּעִבּוֹדָתוֹ יִתְבַּרְךְ. וְאִם הִתְחִיל וַיִּגְמַר, וְאִם לֹא הִתְחִיל עֲדִין, יִתְחִיל וַיִּגְמַר. וְהַעֲקָר הַעֲצָה הוּא אֲמוּנָה, כִּי כְּשֶׁמֵּאֲמִינִים בְּאֵמַת בַּה' יִתְבַּרְךְ וּבְהַשְׁגָּחְתּוֹ בְּפִרְטוּיֹת אֵין צְרִיכִין לְדַאֵג עַל פְּרֻנְסָה. וְגַם בּוֹדָאי לֹא יִפַּל מִשׁוֹם דְּבַר שְׁבַעֲוֹלָם, כִּי אֲדַרְבָּא, עַל-יְדֵי הַנְּפִילָה יִתְחַזַּק יוֹתֵר, כִּי לָמָּה נִפַּל בְּדַעְתּוֹ הוּא רַק מִחֲמַת שְׂיִודַע בְּעַצְמוֹ שֶׁפָּנָם אִיזָה פָּנָם אוֹ עֵבֵר חַס וְשְׁלוֹם, אִיזָה עֲבָרָה גְּמוּרָה. אִם כֵּן בְּזֵה בְּעַצְמוֹ רְאוּי שְׂיִתְחַזַּק אֶת עַצְמוֹ, כִּי מֵאַחַר שְׂיִודַע עַל כָּל פְּנִים שֶׁמְקַלְקְלִין עַל-יְדֵי עֲבָרָה וּפּוֹגְמִין בְּעוֹלָמוֹת עֲלוּיָנִים. אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ אֲמוּנָה. וּכְשֵׁישׁ לוֹ אֲמוּנָה יֵשׁ לוֹ תְּקוּהָ עֲדִין לְעוֹלָם כִּי "כָּל מְצוּתָהּ אֲמוּנָה" (תְּהִלִּים קי"ט, פ"ו), כִּי כָּל זְמַן שְׂיִישׁ לוֹ אֲמוּנָה יֵשׁ לוֹ תְּקוּן לְעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל לְאֶחָד שֶׁנִּפַּל

על-ידי התחזקות האמונה בה' יתברך והשגחתו השלמה המגיע מראשית ועד אחרית. שעל-ידי זה נכלל האחרית בראשית כנ"ל. וזהו עקר בחינת התשובה בחינת ירידה תכלית העליה בשמוגיע האדם חס ושלום, חס וחלילה, לתכלית הירידה על-ידי מעשיו הרעים. אף-על-פי-כן אם יתחזק גם שם בו יתברך, ויאמין בו יתברך באמונה שלמה שגם שם במקומו ממש נמצא ה' יתברך בבחינת: "אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנד" (תהלים קלמ, ח), וכמו שכתוב: "האלהי מקרב אני וכו' ולא אלהי מרחק" (דמיהו כג, כג), אז בשיתחזק באמונה זאת על-ידי-זה ממשויד השגחתו השלמה, בבחינת רצוא ושוב גם שם. ועל-ידי-זה הוא כולל סוף כל דרגין שהוא המקום השפל והנמוך שנפל לשם, הוא כולל אותו בריש כל דרגין בראשית המחשבה כנ"ל. ועל-ידי זה הוא מעלה כל הגשמות והניצוצות שנפלו לשם

מכמה שנים. וכשנכלל מקום רחוק ונמוך כזה בה' יתברך, ממילא נכללין כל שאר המדרגות שבאמצע בקדשתו יתברך. נמצא, שדיקא הרחוקים בשיתחזקו באמונה שלמה יזכו לתשובה בודאי, ועל ידם דיקא, יתתקנו כל העולמות על-ידי שנכלל אחרית וסוף ממש בראשית המחשבה. ועל-פן עקר אחרית הגאולה האחרונה באחרית הימים האלה תלוי בתשובה דיקא, כפי שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה: 'פי אין הדבר תלוי אלא בתשובה' (סנהדרין יז:), וכמו שכתוב: "ובא לציון גואל ולשבי פשע בעקב" וכו' (ישעיהו נט), כי על-ידי התשובה שזוכין הרחוקים דיקא על-ידי האמונה השלמה כנ"ל, על-ידי-זה דיקא נכלל האחרית בראשית לעולם ועד, שזהו עקר בחינת שלמות הגאולה האחרונה כנ"ל. במהרה בימינו, אמן: לקושי הלכות - אורח חיים ב. משא ומתן ד, אות י-י.

{ט} אל-תבהל ברויחדך לכעוס כי כעס בתיק כסילים

יגות:

- תרגום יונתן -

ובעדן דתייתי עלך אוכחותא מן שמיא, לא תבהיל בנפשך למרתח ולמימר פתגמי סרבנותא כלפי שמיא, ארום אין אנת סביל ישתביק לך חובך, ואין אנת מסריב ומרתח, דע ארום רתחא בעטוף שטיין יגות, עד כרון דיהובד יתהון:

- רש"י -

אל תבהל. אל תמהר:

- ברסלב -

כמו שכתוב: "כי מלאה הארץ דעה את ה' וכו' (ישעיהו יא, ט), ועל-פן אז יתבטל הכעס: לקושי מוהר"ן קמא. סימן כא, אות יא.

כעס בתיק כסילים יגות. הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר: 'כולה היא שתרחם' (שבת

כעס בתיק כסילים יגות. כעס ואכזריות הוא מחסרון הדעת, כמו שכתוב: "כעס בתיק כסילים יגות". ועל-פן החולה הוא כעסן, מחמת שאז הוא בדינים, כי דינים שורים עליו, ודינים הם מחין דקמנות, ועל-פן הוא ככעס. ולעתיד לבוא יתגלה הדעת והכל ידעו את ה',

פעם פְּחִיק כְּסִילִים יְנוּחַ. וְזוֹ בְּחִינַת דְּרָסָה שֶׁהִיא עֵקֶר הַמְּרָפוֹת, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבִרְכָּהּ, שֶׁעֵקֶר שֵׁם מְרָפָה הוּא: שֶׁנִּמְרָפָה עַל-יְדֵי חַיּוֹת רְעוּת. וְעֵקֶר הַדְּרִיסָה הִיא בְּיַד דִּיקָא, כִּי עֵקֶר הַדְּרִיסָה שֶׁל הַחַיּוֹת שֶׁדוֹרְסִים שֵׁישׁ לָהֶם אֲרָם בְּיָדָם הוּא מַחְמַת תְּקָף הַפֶּעַם שֵׁישׁ לָהֶם. וְכַעַם הוּא מַחְמַת כְּסִילוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "כַּעַם בְּחִיק כְּסִילִים יְנוּחַ". (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵנוּ וְזָרוּנוּ לְבִרְכָּהּ, כְּפָה פְּעֻמִּים). נִמְצָא, שֶׁאֵלוֹ הַחַיּוֹת רְעוּת שֶׁכַּעֲסָם גְּדוֹל כֹּל-כָּךְ עַד שֵׁישׁ לָהֶם אֲרָם בְּיָדָם לְהַמִּית, עַל-יְדֵי-זוֹהָ שֵׁם בְּאֵלוֹ הַחַיּוֹת הוּא תְּקָף הַכְּסִילוֹת, שֶׁהוּא הַתְּגַבְּרוּת כַּח הַמְּדַמָּה, כַּח הַבְּהֵמִיּוֹת שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּסִילוֹת, כִּי כָּל מֵה שֶׁמִּתְגַּבֵּר בְּהַחַיָּה הַפֶּעַם בְּיוֹתֵר, שֵׁם הַתְּגַבְּרוּת הַכְּסִילוֹת, דְּהֵינּוּ כַּח הַבְּהֵמִיּוֹת בְּיוֹתֵר. וְעַל-כֵּן הֵם אוֹסְרִים אֶת הַבְּהֵמָה עַל-יְדֵי דְרִיסָתָם בְּיַד דִּיקָא, כִּי אֵת זֶה לְעַמַּת זֶה. כְּמוֹ שֶׁבִּקְדוּשָׁה עֵקֶר בְּרוּר הַמְּדַמָּה עַל-יְדֵי יַד דִּיקָא, כִּי שֵׁם פְּקֻדוֹת כָּל הָרוּחוֹת, כְּמוֹ-כֵן לְהַפְּדוֹת בְּחַיּוֹת רְעוּת שֶׁשֵׁם הַתְּגַבְּרוּת הַבְּהֵמִיּוֹת וְהַכְּסִילוֹת בְּיוֹתֵר הֵם מִמִּילִים הָאֲרָם שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה, בְּחִינַת כַּעַם עַל-יְדֵי יָדָם דִּיקָא, כִּי שֵׁם שׁוֹרָה הָרוּחַ רָעָה שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּעַם וְשִׁנְאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּקְדוּשָׁה עֵקֶר הָרוּחַ דִּקְדוּשָׁה בְּבְחִינַת יַד אָדָם. וְעַל-כֵּן הַבְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף שֶׁנִּדְרָסוּ עַל-יְדֵי הַיָּד שֶׁל אֵלוֹ הַחַיּוֹת רְעוּת הַדוֹרְסִים נֶאֱסְרוּ לָנוּ, כִּי עַל-יְדֵי אֵלוֹ הַחַיּוֹת רְעוּת מִתְגַּבֵּר הָרַע שֶׁבְּמְדַמָּה בְּיוֹתֵר, שֶׁזוֹהוּ בְּחִינַת הָאֲרָם, שֶׁהוּא הָרוּחַ רָעָה, שֶׁבְּיָדָם דִּיקָא. וְעַל-כֵּן מַחְמִירִין בְּדְרוּסָה בְּיוֹתֵר, כִּי עֵקֶר תְּקוּן הַחַי עַל-יְדֵי בְרוּר הַמְּדַמָּה, שֶׁזוֹה נַעֲשֶׂה דִיקָא בְּשֶׁחַי שֶׁלֵּם מִכָּל שְׂמוּנָה עֲשׂוּרָה מְרָפוֹת, שֶׁאֵז מְבָרְרִין אוֹתוֹ עַל-יְדֵי בְּחִינַת שְׂמֻחָה וְנִינְיָה: לְקוּפֵי הַלְּכוּת - יִרְדֶּה דָּעָה א.

מְרָפוֹת ב, אוֹת ט.

י. כִּי כְּשֶׁאֲדָם צָרִיךְ לְרַחֲמִים, הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ שׁוֹלַח לוֹ רַחֲמָנוּת, שֶׁהוּא יִרְחַם עַל אַחַר, וְעַל-יְדֵי-זוֹהָ מְרַחֲמִין עָלָיו. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, וְזָרוּנָם לְבִרְכָּהּ: 'כָּל הַמְּרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת מְרַחֲמִין עָלָיו' (שֶׁבַת קנ"א), וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ" (כֹּו' (דְּבָרִים יג, יח)). וְמִדַּת הַרַחֲמָנוּת תְּלוּי בְּדַעַת, מִי שֵׁישׁ לוֹ דַּעַה יֵשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת. כִּי כַּעַם שֶׁהִיא הַפְּדוּת הַרַחֲמָנוּת, הוּא מַחְמַת כְּסִילוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כַּעַם בְּחִיק כְּסִילִים יְנוּחַ". וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבִרְכָּהּ: 'כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַה אֲסוּר לְרַחֵם עָלָיו' (בְּרֻכּוֹת ל"ג), כִּי אִם אֵין בּוֹ דַּעַה אֵין בּוֹ רַחֲמָנוּת, כִּי כַּעַם בְּחִיק כְּסִילִים יְנוּחַ. עַל-כֵּן אֲסוּר לְרַחֵם עָלָיו, כִּי 'כָּל הַמְּרַחֵם מְרַחֲמִין עָלָיו' כְּנ"ל, אֲבָל אִם אֵין בּוֹ רַחֲמָנוּת אֲסוּר לְרַחֵם עָלָיו. נִמְצָא זֶה הַחוּלָה שֶׁצָּרִיךְ לְרַחֲמִים, צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה לוֹ רַחֲמִים עַל אַחֲרִים, וְזוֹה תְּלוּי בְּדַעַת כְּנ"ל: לְקוּפֵי מוֹרֵר"ן קמ"א. סִימָן קי"ב.

כַּעַם בְּחִיק כְּסִילִים יְנוּחַ. לְפִי הַגְּדֵלַת הַדַּעַת, כֵּן הַפְּרִנְסָה בְּנִקְל. כִּי פְּרִנְסָה בְּנִקְל תּוֹלָה בְּדַעַת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "שִׁמּוֹ הָעַם וְלִקְטוּ" וְכו' (בְּמִדְבָּר י"א, ח) - 'בְּשִׁטּוֹתָא' (וְהַר בְּשִׁלַּח ס"ב סג). כִּי כָּל מִי שֶׁחָסַר דַּעַת בְּיוֹתֵר, הוּא יִגַּע וְיִטְוֹרַח אַחַר הַפְּרִנְסָה בְּיוֹתֵר. גַּם לְפִי הַגְּדֵלַת הַדַּעַת, כֵּן נִתְרַבֶּה הַשְּׁלוֹם. כִּי שְׁלוֹם תְּלוּי בְּדַעַת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְגַר זָאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְכו' כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דַּעַה" (ישַׁעְיָהוּ י"א, ט), שִׁיְהִיָּה שְׁלוֹם נִפְלָא בְּעוֹלָם, שִׁיּוּכְלוּ לְגוֹר בְּיַחַד שְׁנֵי הַכְּפִים, מַחְמַת גְּדֵל הַדַּעַת שִׁיְהִיָּה אִזּוֹ. כִּי עַל-יְדֵי הַדַּעַת נִגְדַּל הַשְּׁלוֹם, כִּי נִתְבַּטַּל הַכַּעַם וְהַאֲכֻזְרִיּוֹת עַל-יְדֵי הַדַּעַת. כִּי כַּעַם וְאֲכֻזְרִיּוֹת הוּא מְהַעֲדֵר הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כַּעַם בְּחִיק כְּסִילִים יְנוּחַ". וְכָל מֵה שֶׁמִּתְרַבֶּה הַדַּעַת, מִתְרַבֶּה הַרַחֲמָנוּת וְהַשְּׁלוֹם. וְעַל-כֵּן הַפְּרִנְסָה בְּנִקְל, בְּבְחִינַת: "הַשֵּׁם גְּבוּלָךְ שְׁלוֹם, חֲלָב חַמִּים יִשְׁבִּיעֶד" (תְּהִלִּים קמ"ו, יד): לְקוּפֵי

מוֹרֵר"ן קמ"א. סִימָן נ"ג, אוֹת ו.

אל-תאמר מה הִיָּה שְׁהִימִים הָרֵאשִׁימִים הָיוּ טוֹבִים מֵאַלֶּה כִּי לֹא מִחֻכְמָה שְׁאַלְתָּ עַל-זֶה:

- תרגום יונתן -

ובעֵדֶן עֲקַתְךָ לֹא תִימַר מַה דַּהְוָה מִן קִדְמַת דְּנָא טַב בְּעֵלְמָא, דְּיוֹמִין קִדְמָאין הוּוּ טַבִּין וְאַנְשֵׁי דְרָא
ההוא הוּוּ שְׁפִירֵי עוֹבְרָא יִתִיר מִן אֱלִין, בְּגִין כִּן מְבָא הוּוּ מִטִּי לְהוֹן, וְאַנְתָּ לֹא עַל חֻכְמָתָא שְׁאַילְתָּא
עַל דְּנָא:

- רש"י -

אל תאמר מה היה שהימים וגו'. אל תתמה על הטובה שהיתה באה על הצדיקים הראשונים כדור המדבר
ודורו של יהושע ודורו של דוד: כי לא מחכמה שאלת. שהכל לפי זכות הדורות:

- ברסלב -

ויוֹרְדִים. וְאִם נִסְתַּכַּל הֵיטֵב בְּכָל שָׁנָה וּבְכָל עֵת,
בּוֹדֵאי נִמְצְאִים תְּמִיד אֲנָשִׁים רַבִּים שְׁהִיוּ עֲנִיִּים
וּמְשֻׁרְתִּים וְכִיּוֹצֵא בְּשָׁנִים הַקּוֹדְמִים, וְעִכְשָׁו
נִתְעַשְׂרוּ. וְגַם הֵם רַבִּים אוֹמְרִים שְׁהִשְׁנִים אֵינָם
מִתְקַנּוֹת עֵתָה כְּמִקְדָּם, מִחֻמַּת שְׁרוּצִים בְּכָל
פַּעַם עֲשִׂירוֹת יוֹתֵר, וּמִנְהִיגִים בְּבֵיתָם בְּגִדּוֹלוֹת
יוֹתֵר, עַד שֶׁהוֹצֵאתָם מִרְבֵּה, וְאוֹמְרִים שֶׁעֵתָה
אֵינָם שְׁנִים טוֹבוֹת כְּמִקְדָּם, אַף-עַל-פִּי שְׁאֵינָם
זוֹכְרִים שְׁזֶה סְמוּךְ לִפְנֵי אִיזֶה שְׁנִים הָיוּ עֲנִיִּים אוֹ
מְשֻׁרְתִּים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. וַיְהִיֶּה אִיךָ שִׁיְהִיָּה, מֵאִי
נִפְקָא מִנָּה מַה שְׁצוּעָקִים בְּכָל פַּעַם שְׁהִימִים
הָרֵאשִׁימִים הָיוּ טוֹבִים מֵאַלֶּה. וּכְבָר צוּחַ שְׁלֹמֹה
עַל זֶה וְסִתֵּר דְּבַרְיָהֶם, וְאָמַר: "אַל תֹּאמַר מַה
הָיָה שְׁהִימִים הָרֵאשִׁימִים הָיוּ טוֹבִים מֵאַלֶּה, כִּי
לֹא מִחֻכְמָה שְׁאַלְתָּ עַל זֶה". וְאַף-עַל-פִּי שְׁרִשׁ"י
פִּרֵשׁ שֵׁם שֶׁהַכֹּל הוּא לְפִי זְכוּת הַדּוֹרוֹת, אַף-
עַל-פִּי-כֵן: "הַרְבֵּה פָּנִים לְתוֹרָה" (בַּמִּדְבָּר רַבָּה יג'
טו), "וְאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִדִּי פְּשׁוּמוֹ" (שְׁבַת טג). כִּי
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שְׁהָיָה חָכֵם גְּדוֹל
מִכָּל הָאָדָם, אָמַר בְּחֻכְמָתוֹ וְרוּחַ קִדְשׁוֹ שְׁזֶה
שְׁמוֹת גְּדוֹל מַה שְׁאוֹמְרִים שְׁהִימִים הָרֵאשִׁימִים
הָיוּ טוֹבִים מֵאַלֶּה. כִּי בְּכָל פַּעַם אוֹמְרִים כֵּן.
וּבְאֵמַת אֲנוּ רוֹאִים שֶׁבְּכָל פַּעַם הָעוֹלָם נִתְעַשְׂרַ

אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו
טובים מאלה וגו'. לענין מה שדַּרְךְ הָעוֹלָם
לוֹמַר בְּכָל שָׁנָה וּבְכָל עֵת שֶׁעִכְשָׁו אֵינָם עֲתִים
טוֹבוֹת, וּבְשָׁנִים הַקּוֹדְמִים הָיָה טוֹב יוֹתֵר וְכו',
כִּידוּעַ שִׁיחוֹת כְּאֵלוֹ בֵּין רַב הָעוֹלָם. דְּבַרְנוּ עִמּוֹ
מִזֶּה הַרְבֵּה. וְרַב הַשִּׁיחָה הָיָה שֶׁסִּפְרוּ לִפְנֵי הַרְבֵּה
שְׁבִימִים הָרֵאשִׁימִים הַטוֹבִים הָיָה הַכֹּל בּוֹזֵל גְּדוֹל,
וְאַף-עַל-פִּי-כֵן נִמְצְאוּ אֲזַי עֲנִיִּים וּמְחַסְרֵי פִּרְנֶסָה
וְחַיִּים בְּצַעַר וּבְדַחַק גְּדוֹל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשֶּׁל
עִכְשָׁו. כִּי לֹא הָיָה אֲזַי נִגְדִים וְעֲשִׂירִים גְּדוֹלִים
כְּמוֹ עִכְשָׁו. וְמֵה שְׁמוֹצֵיא עִכְשָׁו בַּעַל הַבַּיִת
פְּשׁוּט וְאַפְלוֹ מִקְבֵּל חָשׁוּב, הוּא יוֹתֵר מִהַהוֹצֵאוֹת
שֶׁל הַנִּגְדִים שֶׁבְּשָׁנִים הַקּוֹדְמִים כִּידוּעַ וּמְפָרְסֵם
כֹּל זֶה. עֵנָה וְאָמַר: הֲלֹא אֲדַרְבָּא, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
מִנְהִיג עֵתָה הָעוֹלָם יִפֶּה יוֹתֵר מִקְדָּם! וְאָמַר
בְּזֶה הַלְשׁוֹן: ("אֲדַרְבָּא דְּעַר אִיבְעַרשְׁמַעַר פִּדְט
הֵינִט שְׁעִירֵי דִיא וְעֵלְט"), וַיֵּשׁ לָנוּ בְּזֶה שִׁיחוֹת
הַרְבֵּה, שֶׁכָּל דְּבוּרִים וְשִׁיחוֹת כְּאֵלוֹ שֶׁל הָעוֹלָם,
הַכֹּל הֵם מִן הַיֶּצֶר הָרַע, שְׁמִרְבֵּה שִׁיחוֹת כְּאֵלֶּה
לְהַכְפִּיד הַצַּעַר וְלְהַגְדִּיל דַּאֲגַת הַפִּרְנֶסָה, כְּאֵלוֹ
עִכְשָׁו חָס וְשְׁלוֹם אִפְסֵי תַקְוָה. וּבְאֵמַת הוּא שְׁקַר
וְכוֹב, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זֶן מְפָרְנֵם וּמְכַלְכֵּל הָעוֹלָם
תְּמִיד, וּבְכָל דּוֹר וּבְכָל שָׁנָה נִמְצְאִים עוֹלָיִם

רבות בימיהם, וחסרון פים ודחקות הפרנסה הקשה מפלם, ואף-על-פי-כן חברו ספרים קדושים הרבה. כי: "מה שהיה הוא שיהיה" וכו' (קהלת א, ט). והכלל, שגם בימים הראשונים היו העולם מלאים דאגות הפרנסה, כמו שכתב שלמה המלך עליו השלום: "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, כג). וכתוב: "אדם לעמל יולד" וכו' (איוב ה, ז). וכתוב: "קצר ימים ושבע רגז" (איוב יד, א), וכיצא פאלה פסוקים הרבה. וגם אז נדמה לכל אחד שפצוק העתים פאלה צריכים לדאג רק על הפרנסה, ועל-ידי-זה אבדו ימיהם והלכו מן העולם בלא חמדה. ואף-על-פי-כן נמצא בכל דור צדיקים ויראים וכשרים שלא השגיחו על זה, ובחרו מן העמל של עולם הזה לעמל התורה ועבודה, וזכו להם ולדורותיהם וכו' אשרי להם. וכן עכשו בודאי הבחירה חפשית, ובודאי יש בח עתה גם עתה לכל אחד ואחד לברח מדאגות ושיחות של צער פאלה, לברח מהם ולבטח בה' ולקבל על עצמו עמל התורה תחת עמל המר של דאגות העולם הזה. ובודאי יפרנסו השם יתברך, כי השם יתברך מפרנס העולם תמיד כאז בן עתה. אדרבא השם יתברך מנהיג העולם בכל פעם ופה יותר. הכלל: שהעולם הזה מלא דאגות ויגונות וצער ויפורים תמיד כמו אז כמו עתה. וכמו שנגזר מחטא אדם הראשון: "בעצבון תאכלנה" וכו' (בראשית ג, יט). ואין מקום לברח מהעצבון והדאגות האלו המקצרים ומבלים ימי האדם, אין מקום לברח מהם כי אם אל השם יתברך ואל התורה וכו' ל:

שיחות הר"ן, שו-שה.

יותר, ומתנהג העולם בגדולות ובהוצאה מרבה יותר מהשנים הקודמים. ובאמת, מאי נפקא מנה בזה? אדרבא אם עכשו העולם בדחקות יותר, צריכים לברח אל השם יתברך ולעסק בתורה ובעבודה. כי אין מקום לברח מצרות ויפורי עולם הזה רק אל השם יתברך ואל התורה. כי: "אדם לעמל יולד" וכו' (איוב ה, ז). וכמו שכתוב במדרש: 'אדם לעמל יולד אשרי מי שעמלו בתורה' (בראשית רבה יג-ז). פרוש, מאחר שאיך שיהיה אם יהיה עשיר או עני וכו', אף-על-פי-כן בודאי יהיה לו עמל וכעס כל ימיו, כי צרות ויפורי כל אדם רבים מאד, וכמו שכתוב: "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, כג). וכמוכא בשל"ה בלשון חרוז: "אין רגע בלא פגע אין שעה וכו' אין יום וכו'" (ח"ב קלח) על-בן בודאי אשרי מי שבורח מזה העמל של פגעי העולם הזה אל עמל התורה, ואז בודאי אשרי וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא. אבל בזה שאומר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, ומגדיל דאגתו וטרדתו וצערו על הפרנסה וממון בכל פעם יותר ויותר, בזה לא יפעל כלום. רק מבלה ימיו בצער ודאגה וכעס ומכאובות, ומכטל עצמו מתורה ותפלה וכו' מחמת דאגת שיחות ושמטותים פאלו. ולבסוף: "מאומה לא ישא בעמלו" (קהלת ה, יד) כי: "בהבל פא ובחשך ילך" וכו' (קהלת ו, ד). כי באמת מי שיש לו עינים לראות ולב להבין האמת לאמתו, יבין בשכלו ויראה שגם בימים הראשונים היה העולם מלא דאגת וטרדות הפרנסה, וכמו שאנו רואים בכל הספרים שנתחברו לפני מאות שנים, שרבים בכלם פותבים בהקדמותיהם שהיה להם צרות

{יא} טוֹבָה חֲכָמָה עִם־נַחֲלָה וְיִתְר לְרֵאֵי הַשָּׁמֶשׁ:

- תרגום יונתן -

מִבְּתָא חֲכָמָא דְאִוְרִיתָא עִם אַחְסַנְתָּ מְמוֹנָא, וְיִתִּיר לְגַבְרָא לְמַהוּי מַדְבַּר בְּעִנְוֹתֵינוּתָא עִם גּוֹבְרִין דִּינִי
אַרְעָא, דְּחֹזֵן טַב וּבִישׁ תַּחוֹת שְׁמֵשׁא בְּעֵלְמָא דְהָדִין:

- רש"י -

טוֹבָה חֲכָמָה וְגו'. חֲכָמָתָם עֲמֵדָה לָהֶם, עִם נַחֲלַת זְכוֹת אֲבוֹתָם. כִּי טוֹבָה הִיא הַחֲכָמָה: וְיִתְר לְרֵאֵי הַשָּׁמֶשׁ.
יִתְרוֹן הִיא הַחֲכָמָה לְכָל הַבְּרִיּוֹת: לְרֵאֵי הַשָּׁמֶשׁ. הֵן כָּל הַבְּרִיּוֹת. כְּדַתְנֵן "הַנּוֹדֵר מֵרֵאֵי הַחֲמָה אֶסוּר אִף בְּסוּמִין"
(נְדָרִים ל:), לֹא נִתְּבֵן זֶה אֶלָּא בְּמִי שֶׁהַחֲמָה רוּאָה אוֹתוֹ:

{יב} כִּי בִצֵּל הַחֲכָמָה בִּצֵּל הַכֶּסֶף וְיִתְרוֹן דָּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעַלְיָה:

- תרגום יונתן -

אֲרוּם הֵיכְמָא דְמִסְתַּתֵּר גּוֹבְרָא בְּטַלְל חֲכָמָתָא, הַכְּדִין מִסְתַּתֵּר בְּטַלְל כֶּסֶפָא בְּעֵדֵן דִּיעֵבִיד מְנִיָּה
צְדָקָתָא, וּמִוֹתֵר מִנְדָּעָא, חֲכָמָתָא דְאִוְרִיתָא תַּחֲוֵי יַת מְרַהָא מִבֵּית קְבוּרָתָא לְעֵלְמָא דְאִתִּי:

- רש"י -

כִּי בִצֵּל הַחֲכָמָה בִּצֵּל הַכֶּסֶף. כָּל מִי שִׁישְׁנו בִּצֵּל הַחֲכָמָה, יִשְׁנו בִּצֵּל הַכֶּסֶף, שֶׁהַחֲכָמָה גּוֹרְמַת לְעוֹשֵׁר שְׂכֵבָא:
וְיִתְרוֹן דָּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעַלְיָה. וְעוֹד הַחֲכָמָה יִתִּירָה עַל הַכֶּסֶף, שֶׁהַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעַלְיָה:

- ברסלב -

בִּצֵּל הַחֲכָמָה בִּצֵּל הַכֶּסֶף. הַכֶּסֶף הוּא בְּחִינַת
הַמֶּחֱ וְהַחַיּוּת שֶׁל הַמִּשְׁאָ וּמִתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
"בִּצֵּל הַחֲכָמָה בִּצֵּל הַכֶּסֶף". וְעַל־כֵּן כָּל הַדְּבָרִים
שֶׁבְּעוֹלָם קוֹנִין עַל־יְדֵי כֶּסֶף, כִּי הַכֶּסֶף הוּא
בְּחִינַת הַמֶּחֱ וְהַחַיּוּת שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים וְכַמוֹכָא
לְעֵיל מִזֶּה. וְהוּא בְּחִינַת לְבַנּוּנִית, בְּבְחִינַת
מִחָא חוּרָא כְּכֶסֶפָא [מַח לְבָן כְּכֶסֶף]. וְכַשְׁנַעֲשֶׂה
הַמִּשְׁאָ וּמִתָּן עַל־יְדֵי הַכֶּסֶף, נִמְצָא שֶׁכֶּבֶר
נִמְשָׁד בְּחִינַת לְבַנּוּנִית, וְעַל־כֵּן בְּשִׁמְשׁוֹנָה דְּבוּרוֹ
אַחֲר־כֵּן, נִמְצָא שֶׁמִּבְּטַל נְתִינַת הַכֶּסֶף, נִמְצָא,
שְׁנַמְשָׁד הַלְבַנּוּנִית לְכַטְלָה אֶל הַסְמָרָא אַחֲרָא,
חַס וְשְׁלוֹם, וְזֶהוּ מִמִּשׁ פָּגַם דוֹר הַמַּבּוּל וְדוֹר
הַפְּלָגָה. וְעַל־כֵּן אוֹמְרִים, 'מִי שֶׁפָּרַע מִדוֹר' וְכו' וְכו'
מִדוֹר הַמַּבּוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה דִּיקָא כְּנִ"ל, אֲבָל
עַל כָּל זֶה אֵין הַמִּקָּח קִיָּם עֲדִין לְגַמְרִי, כִּי עַקֵּר

קִיָּוִם כָּל הַדְּבָרִים, דְּהֵינּוּ שְׂחִיָּה הַדְּבָר קִיָּם
וְלֹא יוֹכְלוּ הַחִיצוֹנִים לְהַתְּאָחֵז בּוֹ וּלְכַטְלוֹ, הוּא
דִּיקָא בְּשִׁנְמוֹשָׁד הַדְּבָר וְנִתְּלַבֵּשׁ בְּעִשְׂיָה בְּמַעֲשֶׂה
וּבְעֵבְדָא גְמוּרָה, שְׂזֵה בְּחִינַת עֲשִׂית הַמְּצוּוֹת
שֶׁצָּרִיד לְעִשׂוֹתָם בְּעֵבְדָא דִּיקָא, וְכֵן לְהַפְּדֵ
פָּגַם הַעֲבֵרוֹת בְּיִתְרָה הוּא כְּשִׁעוֹשָׁה עֵבְדָא, חַס
וְשְׁלוֹם, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהַמִּשְׁאָ וּמִתָּן הוּא בְּדַבּוּר
בְּעֵלְמָא, אִף שֶׁהוּא פָּגַם גְּדוֹל כְּשִׁמְשׁוֹנָה הַדְּבוּר
וְנִקְרָא מְחַסְרֵי אֲמִנָּה, עִם כָּל זֶה אֵין הַמִּקָּח קִיָּם
בְּזֶה מֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיָה רַק דְּבוּר וְלֹא נַעֲשֶׂה שׁוּם
מַעֲשֶׂה עֲדִין. וְאַפְּלוּ אִם נִתֵּן כֶּסֶף, עִם כָּל זֶה
אֵינוּ נִקְרָא מַעֲשֶׂה, מֵאַחַר שֶׁהַכֶּסֶף הוּא בְּבְחִינַת
מַח כְּנִ"ל, אֲבָל כְּשֶׁכֶּבֶר נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן
הַגְּבָהָה אוֹ מְשִׁיכָה וְכו', אִזִּי אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת
עוֹד כְּלָל. וְזֶהוּ בְּחִינַת קִנְיִן סוּדָר, שֶׁהוּא קוֹנֵה

תמיד, כי בשנמשך בחינת תקון המושא ומתן, בבחינת תקון הנגדים, שהוא בחינת המשכת הלבנונית אל הנגדים ולבושין ממש, אזי הוא קים ולא יתבטל, כי זהו בחינת עשייה כנ"ל, כי עקר תקון העשייה שעושיין גוף ולבוש אל חיות דקדשה שלא יתאחזו בו החיצונים: לקושי הלכות -

חושן משפט א. מקח וממכר א, אות ו.

בצל החכמה בצל הכסף. כל הזכויות הם על-ידי הדעת, ועל-כן קמן אין לו זכיה, כי אין לו דעת וכן חרש ושומה, כי העשירות הוא שרש הנפש ושרשו בדעת, כי דעת הוא שרש כל ההשפעות בבחינת "ובדעת חדרים ימלאו" וכו' (משלי כד, ד), כי העשירות והנפשות הם בבחינת גבורות, כמו שכתב רבנו גרו יאיר ששרשם בדעת, וכן משמע בדבריו כמה פעמים שהעשירות תלוי בדעת וזה בחינת "בצל החכמה בצל הכסף". ועל-כן מי שאין לו דעת אין לו זכיה בשום עשירות, דהינו בשום חפץ. וזה בחינת יאוש שקונה במציאה, כי היאוש הוא שמסית דעתו מזה הדבר, כמו שאמרו 'יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש' [יאוש שלא מדעת לא נחשב יאוש], כי צריך לידע שאבד ויאוש עצמו מדעתו, נמצא שמוציא את דעתו מאותו החפץ שאבד, ועל-כן אין לו עוד בו שום זכיה כנ"ל. ועל-כן נקראים קטנים לעגן מציאה כל זמן שאוכלים משלחן אביהם, ומציאתם לאביהם, כי עקר הדעת על-ידי האכילה, כמו שכתב רבנו במאמר ויהי הם מריקים שקיהם (לקושי מותרין קמא. סימן ז), ועל-כן כל זמן שאוכלים משלחנו נמצא שדעתם תלוי באביהם, על-כן מציאתם שלו והוא זוכה במציאות בניו, כי עקר הזכיה על-ידי הדעת כנ"ל: לקושי הלכות - חושן משפט

ב. אבדה ומציאה א, אות יג.

החכמה תחיה. וזה בחינת גדל הרחמנות העצום שיש על יתומים קטנים. ועל-כן צריכין למנות להם אפטרופוס שהוא אבי יתומים, כמו שפרש רש"י על תבת אפטרופוס שהוא לשון אבי יתומים, עין שם. כי באמת עקר החיות הבנים קטנים הוא מאביהם שהוא חיותם ממש, כי עקר חיות האדם הוא רק מהשכל שהוא עקר חיות האדם, כמו שכתוב "החכמה תחיה" וכו'. ועל-כן הבנים קטנים שאין דעתם שלמה עדין עקר חיותם מאביהם שהוא מאיר בהם הדעת על-ידי שמשותדל בצרכיהם ומשגיח עליהם בכל הדברים שעל-ידיו מאיר בהם דעתו, והוא עקר חיותם כנ"ל. כי אב וכן זה בחינת פנימי ומקוף, כמוכן בספרים. וזה בחינת גדל החיוב שמחייב האדם להניח בנים בעולם, כי עקר בריאת האדם בעולם הזה הוא בשביל שימשיך שכל הפנים שהוא בחינת מקוף בעולם הזה, כדי שיגלה אלקותו ויתברך בעולם, כי בכלליות העולמות כלל העולם הזה הוא בבחינת פנימי והעולם הבא הוא בחינת שכל המקוף, כי כל מה שיש בעולם הזה אפשר להבין ולהשיג, אבל עולם הבא עין לא ראתה וכו', כי הוא בחינת מקוף שאי אפשר להשיג. וצריך האדם להמשיך שכל המקוף שהוא בחינת אב, בחינת עולם הבא לתוך פנימיות השכל בעולם הזה, להמשיך השכל ממקוף לפנימי מאב לבן, מעולם הבא לעולם הזה, ובשביל זה עקר בריאת האדם, כי עקר הוא הדעת וכו': לקושי הלכות - חושן משפט ב.

אפטרופוס ב, אות ב.

החכמה תחיה. וזהו בחינת "וכתבתם על מזוזות ביתך" וכו' (דברים יא, כ). ודרשו רבותינו ז"ל, זו מות, זה בחינת צדקה תציל ממות. כי המזוזה הוא בחינת מחיון, בחינת צדקה שמעלין המלכות מצדק לצדקה, שעל-ידיה זו מות,

בְּחִינַת צְדָקָה תְּצִיל מִמּוֹת, בְּחִינַת "לִמְעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם" וְכו' (שם) הַנֶּאֱמָר בְּמִזְוָה, כִּי יָמָיו וְיָמֵי בְנָיו, הֵינּוּ הַנֶּפְשׁוֹת הַתְּלוּיִים בּוֹ נִמְשָׁךְ לָהֶם חַיִּים וְאֲרִיכוֹת יָמִים עַל-יְדֵי הַמִּזְוָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְשַׁכֵּת הַפְּנִים לְהַכְבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּית, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נִשְׁמְרִים הַנֶּפְשׁוֹת הַמְלַבְּשִׁים בְּהַכְבוֹד. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו עַל פְּסוּק "לִמְעַן יִרְבוּ" וְכו'. כִּי הַמְשַׁכֵּת הַחַיִּים הוּא עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַפְּנִים שֶׁהוּא הַחֲכָמָה. בְּבְחִינַת "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה" וְכו':

לקושי הלכות - יורה דעה ב, מוזהב ב, אות ה.

הַחֲכָמָה תַּחֲיָה. וְהֵנָּה הָאֲחִים סְמוּכִין זֶה לָזֶה בְּשֵׁרֶשׁ מְאֹד, כִּי מִשְׁרֵשׁ אֶחָד יֵצֵאוּ, וְעַל-כֵּן אֲשֶׁת אַחִיו אֲסוּרָה, כִּי צָרִיךְ כָּל אֶחָד מִן הָאֲחִין לְהַמְשִׁיךְ הַחַיּוֹת בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת לַמַּטָּה יוֹתֵר בְּאִפְסָן שִׁיתַּרְחַק וְיִתְרַחֵב גְּבוּל הַקִּדְשָׁה בְּיוֹתֵר עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַהִתְרַחֲקוֹת, וְעַל-כֵּן צָרִיכִין הָאֲחִין לְהִתְרַחֵק זֶה מִזֶּה כַּנֶּ"ל, אֲבָל בְּמִקּוֹם מְצוֹת יָבוֹם הַתִּירָה הַתּוֹרָה אֲשֶׁת אֶח לְבַל יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְחָה, שֶׁלֹּא תֵאבֵד נֶפֶשׁ הַמֵּת לְגַמְרֵי עַל-יְדֵי שֶׁלֹּא הָקִים שָׁם, וְאֲבֵדַת הַנֶּפֶשׁ וּמִיתַתָּה חַס וְשְׁלוֹם, הוּא שֶׁחֹזֵר הָאוֹר לְמַעְלָה לְשֵׁרֶשׁוֹ, וְאִזּוֹ נִשְׁאָרִין הַכּוֹלִים בְּחִינַת שְׁבוּרִים וּמֵתִים וְזֶהוּ חֲרָבָנוּ, וְעַל-כֵּן אֵינָה יוֹכֵלָה לְנַשֵּׂא לְאַחֵר, כִּי שָׁם אֵינּוּ יוֹכֵל לְהִתְתַּקֵּן, כִּי מֵאַחֵר שְׁמַת בְּלֹא זֶרַע, חֹזֵר לְשֵׁרֶשׁוֹ שֶׁהוּא לְבֵית אָבִיו וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ אֶלָּא אֶצְלָם, וְעַל-כֵּן תְּקוּנוֹ עַל-יְדֵי אַחִיו מֵאָבִיו, כִּי אֵב בְּחֲכָמָה, וְהַחֲכָמָה הִיא שֵׁרֵשׁ הַחַיּוֹת, כִּי "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה". וְ"כֻלָּם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ" וְכו' (תהלים קד, כד). וְהוּא בְּחִינַת תַּחֲלַת הַבְּרִיאָה, וְשָׁם בְּבְחִינַת אֵב בְּבְחִינַת חֲכָמָה, עֲדִין כְּלוֹ אֶחָד וְאִין שָׁם בְּחִינַת צְמִצּוּם וְכִלְי שֶׁעַל יְדוֹ נַעֲשֶׂה הַבְּרִיאָה: לקושי הלכות - אבן העזר, יבום ב, אות ג.

הַחֲכָמָה תַּחֲיָה. בְּאֲמַת בְּהִשְׁרֵשׁ הַכּוֹל אֶחָד, כִּי גְאוּת וְקִדְשָׁה בְּאֲמַת הוּא עֲנוּה אֲמַתִּית בְּבְחִינַת בְּמִקּוֹם גְּדֻלָּתוֹ שָׁם אֲתָה מוֹצֵא עֲנוּתְנוֹתוֹ, וְאִם לֹא הָיָה חוֹמַת אָדָם הָרָאשׁוֹן הָיָה זוֹכֵה לְבְּחִינַת זֹאת בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ וְהָיָה חַי לְעוֹלָם, כִּי עֵקֶר הַחַיִּים הוּא חֲבוּר הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף, וְשֵׁרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף נִמְשָׁכִים מִבְּחִינַת עֲנוּה וְגִאוּת שֶׁבְּשֵׁרֶשׁם הָעֲלִיּוֹן שְׁנִיחָם אֶחָד בְּחִינַת בְּמִקּוֹם גְּדֻלָּתוֹ וְכו' כַּנֶּ"ל, כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא בְּחִינַת אִין, בְּחִינַת עֲנוּה, כִּי עֵקֶר הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא חַיּוֹת הָאָדָם, הוּא הַחֲכָמָה, בְּחִינַת "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה", בְּחִינַת "וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְבִיבִים" (איוב לב, ח), כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֲדָמוּר ז"ל כְּמוֹ פְעָמִים. וְהַחֲכָמָה הִיא בְּחִינַת אִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, "וְהַחֲכָמָה מֵאִין תִּמְצֵא" וְכו' (איוב כח, יב) וְהַגּוּף שֶׁהוּא יִשׁוּת וְנִשְׁמִיּוֹת נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת גְּאוּת וְגִדְלוֹת שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַיִּשׁוּת שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת גְּדֻלָּה וְרִבּוּי, אֲבָל בְּשֵׁרֶשׁ שְׁנִיחָם אֶחָד, כִּי שֵׁרֵשׁ הַגְּדֻלוֹת שֶׁמִּשָּׁם הַיִּשׁוּת הוּא עֲנוּה בְּבְחִינַת כְּכֹל מִקּוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ שָׁם אֲתָה מוֹצֵא עֲנוּתְנוֹתוֹ וְכַנֶּ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים

א. תפלין ו, אות כא.

הַחֲכָמָה תַּחֲיָה. כְּתִיב: "אֲחֹזֵר וְקָדַם צְרָתָנִי" וְכו' (תהלים קל"ט, ה) - זֶה בְּחִינַת כְּסֻדֵּר וְשֶׁלֹּא כְּסֻדֵּר. 'קָדַם' הוּא בְּחִינַת כְּסֻדֵּר, בְּחִינַת אֶלְפֵי בֵּית כְּסֻדֵּר, וְאֲחֹזֵר הוּא בְּחִינַת תִּשְׁר"ק שֶׁלֹּא כְּסֻדֵּר. וְזֶה בְּחִינַת אָדָם וְחֹהָה, כְּסֻדֵּר וְשֶׁלֹּא כְּסֻדֵּר. הוּי"ה בְּמִלּוּי אֶלְפִין גִּימַטְרִיא מ"ה - אָדָם, וְחֹהָה הוּא בְּחִינַת: 'מְלָכוֹת פֶּה וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל-פֶּה קָרִינִין לָהּ'. וְחֹהָה לְשׁוֹן דְּבוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְלִילָה לְלִילָה יְחֹהָה דְּעַת" (תהלים י"ט, ג), הֵינּוּ מְלָכוֹת פֶּה. כִּי הַמְּלָכוֹת נִקְרָא דְבוּר, עַל-שֵׁם 'כִּי אִין מְלָךְ בְּלֹא עֵם, וְאִין הָעַם יוֹדְעִים רְצוֹנוֹ אֶלָּא-אִם-כֵּן בְּשֶׁהַמְּלָךְ מִגְּלָה מַחֲשֶׁבְתוֹ וְרְצוֹנוֹ לְתוֹךְ דְּבוּרוֹ. נִמְצֵא שֶׁעֵקֶר הַנְּהַגוֹת מְלָכוֹתוֹ אֵינּוּ אֶלָּא עַל-יְדֵי דְבוּר, וְזֶה פְּרוּשׁ: 'מְלָכוֹת

את השם, ועוסקים בתורה ובתפלה, אף-על-פיר-כן כל עבודתם אין להשם יתברך נחת מהם. כי נשאר כל עבודתם למטה, ואין יכול להתרומם ולהתעלות למעלה. כי עקר החיות הוא השכל, כמו שכתוב: "החכמה תחיה בעליה". וכשהעבודה היא עם שכל, משימין בה חיות שתוכל להתעלות. אבל כשנזכר לבחינת מחין דקטנות, בחינת שנה, אין יכול להתעלות למעלה: לקוטי מוהר"ן קמא. סימן ס, אות ו.

החכמה תחיה. כבודת המשאוי (המשא) שנכבדת ונופלת הוא על-ידי השנאה, כי שנאה הוא פגם הדעת כמו שכתב רבנו גר"ו יאיר כפה פעמים. וכשנפגם הדעת אזי נכבדת המשאוי ונופלת, כי הדעת מרים כל הדברים בבחינת החי נושא את עצמו, ועקר החיות על-ידי הדעת, כמו שכתוב "החכמה תחיה". ועל-כן האדם על-ידי הדעת יכול להרים כל המשאות שבעולם בקל על-ידי תחבולות ועצות, אבל כשנסתלק הדעת נסתלק החיות, ואזי נופל המשאוי, וזה בחינת חלי נופל שכתב רבנו גר"ו יאיר במאמר האי מאן דבעי למנסב (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן סין כט) עין שם, שהוא על-ידי שנפגם הדעת על-ידי התגברות הדמים על-ידי-זה נופל עין שם: לקוטי הלכות - חושן משפט ב. פריקה וטעינה א, אות א.

החכמה תחיה. עקר המחין של התפלין הם בחינת חיות דקדשה שזוכין על-ידי התפלין, כי המחין הם החיים כמו שכתוב "החכמה תחיה", וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה 'המניח תפלין זוכה לחיים' (מנחות מד), שנאמר, "ה' עליהם יחיו" וכו' (ישעיהו לח, טז), וכמוכא בפנות שתפלין הם בחינת ג' שמות, אהיה הויה אהיה שעולים חיים, שהם המחין, עין שם: לקוטי הלכות - אורח חיים א. תפלין ה, אות ד.

פה. וזה שאנו רואים, שלפעמים הולך להאדם שלא בסדר, כי שלמות של כל הדברים אינו אלא בשהם מיחדים ומקשרים בו יתברך, כי השלמות והמלוי היא החיות. כי איך שנסתלק ממנו החיות, אזי נקרא חסרון. והחיות היא המחין והשכל, כמו שכתוב: "החכמה תחיה" וכו', והחכמה הוא בחינת מה - פ"ח מ"ה, מ"ה חיינו מ"ה פחנו. ומ"ה הוא אדם, כי לית אדם בלא אלה, הינו הו"ה במלוי אלפין. הינו הקדוש-ברוך-הוא הוא חיות של כל הדברים, כמו שכתוב: "ואתה מחיה את כלם" וכו' (נחמיה ט, ו). נמצא זאת הבחינה מלכות חוה, בשהיא מקשרת לאדם, לבחינת מ"ה, הינו להקדוש-ברוך-הוא, אזי יש לה שלמות. כי השכל שהקדוש-ברוך-הוא שם בהנהגת מלכותו, בזה הוא מחיה אותה, כמו שכתוב: "החכמה תחיה". וזהו: "לה' הארץ ומלוואה" וכו' (תהלים כד, א) - בשהארץ, הינו בחינת חוה מלכות מקשרת לה, אזי הוא במלאו ובשלמות. לקוטי

מוהר"ן תנינא. סימן כב.

החכמה תחיה. וזה בחינת יעקב. כי יעקב זכה לבכורה שהוא ראשית, שהוא בחינת חכמה. (תקונים תקון י"ד, ודר משפטים קכ"א), כמו שכתוב: "ראשית חכמה" וכו' (תהלים קיא, י). וזה בחינת: "ויעקבני זה פעמים" וכו' (בראשית כו, לו). ותרנגום אונקלוס: ותכמני, וזה בחינת שמש. כי השכל הוא מאיר לו בכל דרכיו כמו השמש. וזה בחינת: "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום" (משלי יח, יח), וזה בחינת חית - לשון חיות. כי החכמה והשכל הוא החיות של כל דבר, כמו שכתוב: "החכמה תחיה" וכו': לקוטי

מוהר"ן קמא. סימן א.

החכמה תחיה בעליה. יש בני אדם שישנים את ימיהם, ואף שגדמה להעולם שהם עובדים

החכמה תחיה. התפלין הם תקון הדעת, כי הם בחינת מחין והם בחינת תקון הפללי, הינו תקון הברית, כי תקון הדעת הוא תקון הברית. ועל-כן עקר התפלין הם זכירת יציאת מצרים, כי יציאת מצרים הם בחינת תקון הברית, תקון הדעת, כי במצרים היה בחינת פגם הברית, פגם הדעת, כמבאר כמה פעמים. ועל-כן נאמר בשהיה בגלות מצרים "ואעבור עליך וגו' ואת ערום וערתי" (יחזקאל טו, ז-ח), כי היו ערמים בלי בגדים מחמת שלא היה אז תקון הפללי, שהוא תקון הבגדים. וזה שכתוב שם בסמוך: "ואעבור עליך וראדך מתבוססת בדמך" (שם ט), כי זה תלוי בזה, כי מחמת זה היתה ערום וערתי מחמת שהיתה מתבוססת בדמך, שהוא בחינת דם נדות, בחינת אדום ללבושך שהוא קלקול הבגדים. ועל-כן בשרצה הקדוש-ברוך הוא לתקנם ולגאלם נאמר "ואומר לך בדמך חיי" וכו' (שם), הינו בחינת דם נעפר ונעשה חלב (גדה ט), שהיא בחינת חיים, כי הוא חיי התינוק, בחינת "ודי חלב עזים ללחמך" וכו' וחיים לנערותיך" (משלי כו, כז), הדם נתלבן על-ידי שמרים המחין. והמחין הם החיים, כמו שכתוב: "החכמה תחיה" וכו': לקושי הלכות - אורח

חיים א. תפלין א.

החכמה תחיה. המחשבות, שהם בחינת שערות, הם במח בבחינת עמר ומדה, ואי אפשר לכוונם שתי מחשבות בפעם אחת בשום אופן, וזה עקר הטהרה מזהמת מצרים שהוא לטהרה מפגם הברית שבא על-ידי פגם המחשבה, כי עקר הטהרה על-ידי ששומרין המחשבה לכל תצא חוץ לגבול, ואפלו אם כבר יצא כמו שיצא בקל יכולין להחזירו על-ידי חוט השערה, דהינו על-ידי ששומרין מעתה להתחיל לחשב מחשבה אחרת, כי תכף כשיתחיל פחוט השערה לחשב מחשבה אחרת כשרה, תהיה נדחית המחשבה הראשונה ממוילא, ועל-כן מתחילין מיד לספר הימים לעמר, כי הימים הם החיות של האדם, כי כל חיותו נכלל בימים ובזמן שהם כל ימי חייו, ועקר החיות הוא החכמה שבפוח, כמו שכתוב "החכמה תחיה" וכו', ועל-כן בכל יום יש בו חכמה וישכל שהוא חיותו וכמבאר כל זה בדבריו ז"ל במקום אחר, על-כן צריכין לספר הימים לעמר שתכף כשבא היום צריכין לספר ולמנותו לעמר לידע שהיום שהוא החיות, שהוא החכמה שבפוח שמושם כל המחשבות, הם בבחינת עמר ומדה, בבחינת עמר שעורים, שאין שני שערות שהם שני מחשבות יכולין

החכמה שהוא החיות אין יכולין לקבל כי אם על-ידי תקון הברית שהוא בחינת מצות מילה. נמצא, שעל-ידי הסבין של מילה, שהוא בחינת מלכות, בחינת חרב נוקמת וכו', בחינת תכלת וכו', על-ידי זה מכלין ומשברין הערלה בבחינת דאכלי בלא ושצי בלא. וזה הנמול מקבל חיות משם בבחינת בדמוך חיי, בבחינת החכמה תחיה. וזה בחינת "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים בלכם חיים" כנ"ל. ברוך ה' לעולם, אמן ואמן: לקושי הלכות - יורה דעה כ. מילה כ. אות י.

החכמה תחיה. על-ידי הסבין של מילה חותכין ומשברין ומבטלין הערלה בבחינת חרב נקמת נקם ברית. שמכלין ומשברין כל הקלפות החופין על הברית קדש בבחינת תכלת דאכלי בלא ושצי בלא וכו' [תכלת שאוכלת את הכל ומכלה את הכל וכו']. אבל ישראל הדבקים בה' מקבלים חיות ממנה בבחינת "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים" וכו' (דברים ה, ד). כי התינוק הנמול מקבל חיות מהסבין של מילה. בבחינת "בדמך חיי" וכו' (יחזקאל טו, ז), כי עקר החיות הוא החכמה, כמו שכתוב "החכמה תחיה". ועקר

שְׂיֹדְעִים דְּבָרִים כָּאֵלוֹ שְׂיֹכּוּלִים לְחַיּוֹת בְּהֵם
בְּלֹא אֲכִילָה וְשִׁתְיָה (פְּשׁוּט דְרַצּוֹנוֹ לֹמַר אֶפְלוֹ אִם
יֵאכְלוּ מֵעַט דְּמַעַט בְּתַכְלִית הַצְּמֻצּוֹם יִכּוּלִים לְחַיּוֹת
בְּזוּהַ, כִּי עֵקֶר חַיִּיתָם הוּא מִמּוֹזוֹן רִוְחָנִי, וְכַמוֹכָא גַם בְּזוּהַ
הַקְדוּשׁ): חַי מוֹדְרָן, רַחֵם.

הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעָלֶיהָ. וְהַכֶּלֶל: שְׁעֵקֶר הַחַיִּים
הוּא חַיִּים אֲמַתִּיִּים שֶׁהוּא חֲכָמָה אֲמַתִּית, כְּמוֹ
שֶׁכָּתוּב: "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעָלֶיהָ". וְעֵקֶר הַחֲכָמָה
לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְהַתְנַגֵּעַ לִידַע וּלְהַכִּיר אוֹתוֹ וּתְפָרֵד
שֶׁהוּא חַי הַחַיִּים. וְכָל אֶחָד כְּפִי קְרוּבוֹ לְזוּהַ,
כֵּן חַיּוֹ חַיִּים, וּלְהַפְדֵּי לְהַפְדֵּי. וְעַל-כֵּן: רְשָׁעִים
בְּחַיִּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים (דְּבָרִים ח), וּלְהַפְדֵּי, צְדִיקִים
בְּמִיתָתָם קְרוּיִים חַיִּים, מִחַמַּת שְׁתַּמִּיד הֵם
דְּבָקִים בְּחַיִּים אֲמַתִּיִּים כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאַתֶּם
הַדְּבָקִים בַּה' אֲלַקִּיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם" (דְּבָרִים ד,
ה). וְעַל אֵלוֹ הַחַיִּים אֲנוֹ מִתְפַּלְּלִים הַרְבֵּה בְּרֵאש־
הַשָּׁנָה וַיּוֹם-הַכַּפּוּרִים 'וְכִרְנוּ לְחַיִּים' וְכָתוּב
לְחַיִּים. כִּי חוּץ מִזוּהַ הַכֶּלֶל הַכֶּלֶל וְאִין שׁוֹם חַיִּים
כֶּלֶל. וְעַל חַיִּים אֵלוֹ נֶאֱמַר: "לְמַעַן תַּחֲיָה" וְכוּ'
(דְּבָרִים ל, יב), "לְמַעַן יִרְבוּ יְמוּכֶם" וְכוּ' (דְּבָרִים יא, כא),
"לְמַעַן תַּחֲיוּן" וְכוּ' (דְּבָרִים ח, א). אֲבָל חַיִּים שְׂזוּכָה
הוּא ז'ל, עֲדִין לֹא טַעַמְנָן שׁוֹם אָדָם מֵעוֹלָם. אֲשֶׁרִי
מִי שְׂזוּכָה לְהַרְגִּישׁ מֵעַט הַתְּנוּצָצוֹת מְנַעֲיִמוֹת
הַחַיִּים שְׁלוֹ, שֶׁהֵיחָ חַי חַיִּים אֲרוּכִים חַיִּים טוֹבִים
בְּאֲמַת, כְּמוֹכֵן מִהַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַשְּׂבָעָה בְּעַמְלִירִם
(סְפֹרֵי מַעֲשִׂיֹת, מַעֲשֵׂה יג), אֲשֶׁר עַל חַיִּים אֵלוֹ בְּקִישׁ
דְּוֹד הַמְּלֶכֶד עָלָיו הַשְּׁלוֹם הַרְבֵּה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
"תוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים" וְכוּ' (תְּהִלִּים טו, יא): חַי מוֹדְרָן.

הַקְדָּמָה.

לְכַנֵּם כְּפַעַם אַחַת: לְקוּשֵׁי הַלְכוּת - אוֹרַח חַיִּים א. תַּפְלִין
ו, אוֹת לַב

הַחֲכָמָה תַּחֲיָה. הַלְחָם שֶׁל חֲמֻשֶׁת מִיָּנִים שֶׁהוּא
עֵקֶר אֲכִילַת הָאָדָם וּמּוֹזוֹנוֹ הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כִּי
עַל-יְדֵי הָאֲכִילָה נִמְשָׁכִין הַמּוֹחִין פִּידוּעַ, וְכַמוֹ
שֶׁכָּתוּב "אֲכָלוּ רַעִים" וְכוּ' (שִׁיר-הַשִּׁירִים ה, א), שֶׁהֵם
תְּרִין רַעִין דְּלֹא מִתְפָּרְשִׁין [שְׁנֵי רַעִים שְׁלֹא נִפְרָדִים]
שֶׁהֵם חֲכָמָה וּבִינָה, שֶׁהֵם הַמּוֹחִין שְׁנִמְשָׁכִין כְּפִי
הָאֲכִילָה שֶׁהוּא חַיּוֹת הָאָדָם, כִּי עֵקֶר הַחַיּוֹת
הוּא הַדַּעַת וְהַמּוֹחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הַחֲכָמָה
תַּחֲיָה" וְכַמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה
בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהַמּוֹחַ וְהַדַּעַת כְּפִי הָאֲכִילָה,
וְעֵקֶר הָאֲכִילָה הוּא הַלְחָם שֶׁהוּא סוּעֵד לְבַב
אֲנוּשׁ שְׂזוּהַ חֲמֻשֶׁת מִיָּנֵי דִגְנָן שְׁמִבְרָכִין עָלֵיהֶם
הַמוֹצֵיא וּבְרַבַּת הַמּוֹזוֹן שֶׁהֵם עֵקֶר הַמּוֹזוֹן וְחַיּוֹת
הָאָדָם, דְּהִינּוּ בְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת שְׂזוּהַ עֵקֶר
הַחַיּוֹת כְּנ"ל: לְקוּשֵׁי הַלְכוּת - אוֹרַח חַיִּים א. נְפִילַת אֲפִים ד,
אוֹת י.

הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעָלֶיהָ. אֲמַר הַמַּעֲתִיק: שְׂמַעְתִּי,
שְׁפַעַם אַחַת דְּחָקָה אוֹתוֹ אֲמוֹ הַצְּדָקָת ז'ל,
בְּאֲשֶׁר שֶׁהָעוֹלָם מְשַׁבְּחִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים עָלָיו
גְּדוּלוֹת כְּאֵלָה, עַל-כֵּן יֵאמַר נָא לָה גַם-כֵּן וַיִּסְפַּר
לָה מַה מְדַרְגָּתוֹ בְּעַבְדוּת הַשֵּׁם. הַשֵּׁיב לָה: מָה
אֲמַר לָךְ אֲנִי סַר מֵרַע בְּאֲמַת ("אִידֵךְ בֵּין אֵיין אֲמַתִּיר
סַר מֵרַע"). עוֹד שְׂמַעְתִּי מִהַרְבַּ רְבִי נִפְתְּלִי ז'ל,
שְׁפַעַם אַחַת שְׂאֵלָה אוֹתוֹ אֲמוֹ לְמָה אֵינּוּ דוֹחֵק
אֶת עַצְמוֹ לְאַכֵּל קֶצֶת, כִּי בְּמָה יַחֲיָה? וְהַשֵּׁיב
לָה: אֲנִי חַי עַכְשָׁו רַק עִם "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה אֶת
בְּעָלֶיהָ". וְאֲמַר לָה עוֹד: יֵשׁ אֲצִלִּי אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ,

יֵי רֵאָה אֶת־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי מִי יוּכַל לְתַקַּן אֶת אֲשֶׁר עָוְתוּ:

- תרגום יונתן -

הוּי מִסְתַּכֵּל יֵת עוֹבְדָא דִּי וְגַבּוּרְתִּיהָ דְעַבְד יֵת סְמִיא וְיֵת גְּבִינָא וְיֵת חֲגִירָא לְמַהוּיָהוּן פְּרִישָׁן בְּעַלְמָא, אַרוּם מִן הוּא חֲכִימָא דִּיכִיל לְתַקַּנָא יֵת חַד מְנַהוּן, אֱלֹהִין מְרִי עַלְמָא דְעוֹתִיהָ:

- רש"י -

רֵאָה אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים. היאך הוא מתקן, הכל לפי הפעלה של אדם, גן עדן לצדיקים, וגיהנם לרשעים, ראה לך באיזה תדבק: כי מי יוכל לתקן לאחר מיתה: את. הדבר אשר עוֹתוֹ בְּחַיָּו:

יֵי בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה בְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רֵאָה גַם אֶת־זֶה לְעַמְת־זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים עַל־דְּבַר־תּוֹרָה שְׁלֵא יִמְצָא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה:

- תרגום יונתן -

בְּיוֹמָא דְיוֹטִיב לֵךְ יֵי, תְהִי אַף אַנְתָּ בְּטִיבוּתָא וְתוֹטִיב לְכָל עַלְמָא, בְּגִין דְלֵא יִיתִי עֲלֵךְ יוֹמָא בִישָׂא חַוִּי וְאִסְתַּכֵּל, וְאַף יֵת דִּין כָּבִיל דִּין עַבְד יֵי בְּגִין לְאוֹכְחָא אַנְשֵׁי דְרָא מִן בְּגַלְל דְלֵא יִשְׁכַּח אַנְשׁ בְּתוֹרָהוּ מְדַעַם בִּישׁ לְעַלְמָא הַהוּא:

- רש"י -

בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה כְּטוֹב. בְּיוֹם שֵׁיִשׁ בְּיַדְךָ לַעֲשׂוֹת טוֹבָה, הִיָּה בְּעוֹשֵׂי הַטּוֹבָה: וּבְיוֹם רָעָה רֵאָה. כְּשֶׁתְּבוֹא הָרָעָה עַל הַרְשָׁעִים, אַתָּה תִּהְיֶה מִן הַרוֹאִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּצְאוּ וַיִּרְאוּ בַּפְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים וְגו'" (ישעיהו סו, כד). וְלֵא תִּהְיֶה מִן הַנְּרָאִים, "וְהָיוּ דְרֹאוּן לְכָל בָּשָׂר" (שם): גַּם אֵת זֶה לְעַמְת זֶה. הַטּוֹבָה וְשִׁכָּר פְּעֻלָּתָהּ, לְעַמְת הָרָעָה וְשִׁכָּר פְּעֻלָּתָהּ: שְׁלֵא יִמְצָא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה. לְהַרְהֵר אַחֲרָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא:

- ברסלב -

בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה כְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רֵאָה. וְהִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי מִיָּנִי יָמִים, וּמִי טוֹב וּמִי רַע. כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה כְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רֵאָה". הִיָּנוּ שְׁצָרִיךְ לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל שֶׁם הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב, בְּוִדְאֵי יִמְצָא שֶׁם יָמִי טוֹב, הִיָּנוּ תוֹרָה. וְהַיָּמִים נִקְרָאִים מְדוּת, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "וּמְדוּת יָמִי" וְכו' (תהלים לט, ה). וְהַמְדוּת הֵם הַתוֹרָה, כִּי אוֹרִיטָא בְּלָה הֵם מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא, כִּי הַתוֹרָה מְדַבֵּרֶת מְאֹהָבָה וְרֵאָה וְשִׁאֵר הַמְדוּת. וְכֵה בְּרָא

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא עֲלָמִין, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "וְאֵהִיהָ אֲצִלּוֹ אֲמוּן" (משלי ח, ל). 'אל תקרי אמון אלא אמן' (בראשית רבה פ"שה א, ותר שמיני לה). וְאוֹרִיטוֹת הַתוֹרָה הֵם הַמְּחִינִין אֵת כָּל דְּבַר וְדְבַר, אֵלָא כָּל מַה שֶׁהַמְּדַרְגָּה הִיא לְמַטָּה, שֶׁם הֵם אוֹרִיטוֹת הַתוֹרָה בְּצַמְצוּם יוֹתֵר מְמַה שֶׁהָיוּ בְּמְדַרְגָּה יוֹתֵר עֲלִיוֹנָה, וְאִינֵם מְאִירִים כָּל־כַּף כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּמְדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה, כְּדִי שְׁלֵא לְהִשְׁפִּיעַ אוֹר וְחִיּוּתָהּ יוֹתֵר מְהֻרָּאִי. נִמְצָא אֲפִלוּ בְּמְדוּר הַקְּלָפוֹת, הִיָּנוּ

בימי רע, שהם מדות רעות ולשונות עכו"ם, שם יכולין למצא אותיות התורה. אבל מחמת רבוי הלבושים וגדל הצמצום, אינם נתראים אותיות התורה, הינו ימי טוב, על-ידי ימי רע והחשך השורה עליהם. אבל מי שכופה את יצרו הרע, הינו הימי רע, הינו המדות רעות, אזי הרע נתבלבל לגמרי נגד ימי הטוב שבהם, אזי אותיות בולטות ונתראים ומאירים ביותר. כי מתחלה לא היו מאירין כל-כך, כי לא קבלו אור מלמעלה, כדי שלא יקבלו הימי רע יותר מכדי חינו. ועכשו שנתבטל הרע, ונשארין אותיות התורה לכה, אזי מקבלין אור רב מלמעלה. נמצא, זה שכופה את יצרו, הינו שכופה את ימי רע, כשהוא מדבר עם העכו"ם או שרואה מדותיהם, אזי תכף הרע ששוכן על הטוב הינו אותיות התורה, נתבטל ונופל, ואותיות התורה בולטין, אזי הוא יודע התורה שבאותו הדבר:

לקומו מוהר"ן קמא. סימן לג, אות ג.

את זה לעמת זה עשה האלקים. והנה התורה הזוהרה אותנו שלא לילך בחקות העובדי כוכבים ולהתרחק מהם בתכלית הרחוק ושלא להתדמות להם וכו'. (וכמבאר ביוה דעה בחקת העובדי כוכבים, עין שם) כי באמת אף-על-פי שבאמת לאמתו יכולין למצא אלקותו יתברך אפלו בלשונות העובדי כוכבים, כי איהו מחיה את בלם, אף-על-פי-כן אסור לכנס לשם, כי יוכל להתפס שם מחמת רבוי הקלפות שהם רבים על הטוב, והטוב מתעלם שם בתכלית ההעלם, על-כן יוכל לתפס ביניהם חס ושלום, ועקר אוהרה הזוהרה אותנו התורה שלא ללכת בחקותיהם דיקא, כמו שכתוב, "בחקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח, ג). כי "את זה לעמת זה עשה האלקים". וכמו שבקדשה יש שני מיני אהבות, אהבה שבמיים, ושם יש בחינת ימי טוב וימי רע, ויש אהבה שבדעת למעלה מהמח ומהמדות,

ושם הוא בחינת פלו טוב, כי הוא בחינת אורייתא דעתיקא סתימאה דעתידיא לאתגליא לעתיד לבא [תורה עתיקה סתומה שעתידה להתגלות לעתיד לבא], שהוא בחינת פלו טוב, ושם הוא למעלה מהמדות למעלה מהשכל, כי אי אפשר לנו להשיג בשכלנו אור האהבה הזאת שבדעת פנ"ל, כמו-כן את זה לעמת זה בסטרא אחרא יש שני בחינות, יש בחינת קלפות וסטרא אחרא, שהם בבחינת ימים, בחינת ימי רע והם כנגד ימי טוב, ושם יש כמה ניצוצות מהימים והמדות שנפלו בידוע, ויש עוד בחינת סטרא אחרא שהוא פלו רע ואין שם שום טוב, ואין שם שום דעת כלל, הינו שהם כסילות ורע גמור ואין שם שום טוב ושום שכל ושום ניצוץ של הקדשה. ועל-כן כל מעשיהם הם בלי שום שכל ומעם אפלו של טעות, כי בבחינת הקלפה של הימים והמדות יכולין למצא שם כמה ניצוצות דקדשה פנ"ל. ועל-כן יש שם איזה טעם וענין אף-על-פי שהוא בטעות, כי הם מהפכים דברי אלקים חיים מחמת רבוי הרע. אף-על-פי-כן על כל פנים יש שם איזה טעם של טעות ושקר, אבל בבחינת הקלפה השניה שם אין שום ניצוץ ואין שם שום טעם, כי אין שם שום שכל ושום ניצוץ, והוא שרש הסטרא אחרא והקלפה, כי כל הסטרא אחרא מקבלין משם. וזה בחינת חקת העמים, כי חקה הוא דבר שאין בו שום טעם. ובקדשה חקות התורה הקדושה הוא בחינת למעלה מהשכל והוא בבחינת אהבה שבדעת שיתגלה לעתיד, כגון מצות פרה אדמה, שנאמר בה, "חקת התורה" וכו' (במדבר יט, ב). שלא יתגלה זה הסוד עד לעתיד, ואפלו שלמה עליו השלום אמר (קהלת ג, כג): "אמרתי אחכמה והיא רחוקה" על מצוה זו, כמו-כן בקלפה חקת העמים הוא בחינת הקלפה השניה הנ"ל, שהוא למטה מהימים

דקלפה, כמו שכתוב: "את זה לעמת זה עשה האלקים": לקושי מוהר"ן קפא. סימן אות מג.

את זה לעמת זה עשה האלקים. דע שיש חדרי תורה, ומי שזוכה להם, בשמתחיל לחדש בתורה, הוא נכנס בחדרים, ונכנס מחדר לחדר ומחדר לחדר, כי בכל חדר וחדר יש כמה וכמה פתחים לחדרים אחרים, וכן מאותן החדרים לחדרים אחרים, והוא נכנס ומטיל בכלם, ומלקט משם אוצרות וסגלות יקרות וחמודות מאד - אשרי חלקו. אבל דע, שצריך לזהר מאד, לכל ימעה בעצמו, כי לא במהרה זוכין לזה, כי יש כמה וכמה חדושים שאינם באים משם, רק מהיכלי התמורות, כי "את זה לעמת זה עשה האלקים". ואף שנדמה לאדם להשגה גדולה, אף-על-פי-כן, גם שם יש חדושים נאים שנדמין להשגות: לקושי מוהר"ן קפא.

סימן רמה.

והמדות שאין שם טעם כלל. ועל-כן נקראים חקה. וכמו שאנו רואין שחקותיהם הם בלי שום טעם כלל, כי הם בחינה זו, וזהו בחינת עבודה זרה שלהם, שהם שמות נגלה ומפרסם ואין להם שום טעם על זה. ואף-על-פי-כן הם אדוקים בה, כי זה בחינת הקלפה השניה הנ"ל, שהוא כלו רע ואין שם שום שכל ושום ניצוץ דקדושה כנ"ל: לקושי חלקות - אורח חיים ג. פורים ד, אות א.

את זה לעמת זה עשה האלקים. דרשו חכמינו זכרונם לברכה על פסוק: "לא קם וכו' כמשה" וכו' (דברים לד, י), 'בישראל לא קם, אבל באמות קם, ומנו בלעם' (ספרי פ'שת וזאת הנקרה, ובוהר שמות טא, בלק קצג). כי משה הוא דעת, ולזה נקרא דורו 'דור דעה' (ויקרא רבה פט) ולכך פשטו מואב עצה ממדיו, אמרו להם: אין כחו אלא בפה, כי הפה הוא התגלות הדעת. אמר מואב, אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפה. כי הוא גם-כן דעת

{טו} את-הכל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו:

- תרגום יונתן -

ית בלא חזיתי ביומי הבלותי, דמן קדם יי מתגזרין טב וביש למהווי בעלמא על עיסק מזליא דאתבריאוי בהון בני אנשא, דאית גבר זכאי אביד בצדקותיה בעלמא הדין, וזכותיה מנטרא ליה לעלמא דאתי, ואית גבר דמוריך יומין בחוכוהי, וחושפן עובדוהי בישאי נטירין ליה לעלמא דאתי לאתפרעא מגיה ביום דינא רבא:

- רש"י -

יש צדיק אבד בצדקו. אף-על-פי שהוא אובד, עודנו עומד בצדקו. מעשה ביוסף בן פנחס הכהן, שעלתה נימא ברנלו, קרא לרופא לחתך רגלו, אמר לו, בשאתה מגיע לחוט השערה הודיעני. וכן עשה. קרא לחוניא בנו, אמר לו, בני עד כאן היית חיב למפלל בי, מכאן ואילך אין אתה חיב למפלל בי, שאין בהן מטמא לאבר מן החי מאביו:

- ברסלב -

יש צדיק אבד בצדקו. פעם אחת אמר לי רבנו ז"ל שהיום נראה לו מלאך חדש ויודע שמו. ויש תחתיו ממנים ויש להם שופרות בידם, והם תוקעין תקיעה, ואחר-כך תרועה, ואחר-כך חזורים ותוקעים תקיעה. והם כלם חופרים ומבקשים אחר אבדות. כי יש דברים אבודים

זמן בשוליה, ובחינה זו מצינו לפעמים גם אצל הצדיקים הגדולים על דרך שאמרו חז"ל: 'ראויה היתה בת שבע לדוד אלא שאכלה פנה' (פנהרין ק). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה גם כן 'לא היה דוד ראוי לאותה מעשה וכו' אלא כדי להורות תשובה ליחיד' (עבודה זרה ד) הינו כנ"ל. שבא לבחינת אבדה, ועל-ידיה נמצאו דברים אבודים ביותר, כי האיר על-ידיה דיקא דרך התשובה בעולם, ועל-ידיה אמרו רבותינו זכרונם לברכה גם כן משל לבת מלך שאבדה וכו', ושמחו גם שאר האובדים לקראתה. כי על-ידי שיחפשו וימצאו האבדות של הבת מלך, על-ידיה יהיו נמצאים ממילא גם אבדתם הינו גם כן פנ"ל. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה גם כן (מדרש רבא ואתחנן): ואתחנן אל ה' לאמר, מהו לאמר? אמר משה לפני הקדוש-ברוך-הוא: רבנו של עולם יכתב חטא שלי לדורות, משל למלך שאמר כל מי שאכל מפני שביעית מחזירין אותו בקומפין (עין שם במפרשים על אסור לאכול בשביעית פרות שלא נגמר בשולם).

הלכה אשה אחת לקטה ואכלה, התחילו לחזר אותה בקומפין אמרה האשה למלך: בבקשה ממך יתלו הפגין הללו על צוארי שלא יהיו אומרים נמצא בי דבר בשופין או נאוף וכו' הינו פנ"ל. כי יש אבדות שבאים חס ושלום על-ידי עברות גמורות. ויש אבדות שהם רק בבחינת האוכל פרי קודם בשוליה. אך גם זה צריך תקון פנ"ל, ואז יוכל להיות שימצא על-ידיה דיקא דברים אבודים ביותר. שזה בחינת מה שגשאר משה במדבר כדי להעלות ולהחזיר על-ידיה כל מתי מדבר, ולהוציא ישראל מגלותם כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. ויש עוד הרבה לכאר בזה ומוכן בנקל להמעיין: זמרת הארץ, פח.

הרבה. וזה בחינת: "תאות רשעים תאבד" (תהלים קיב, י) ראשי תבות תר"ת. "יחפרו ויאבדו" (שם, יח). ולפעמים הצדיק בעצמו שמחפש אחר אבדות הוא בעצמו אבד לפעמים. וזה בחינת: "יש צדיק אוכד בצדקו". ואזי הצדיק עושה תשובה על אותו החטא שעל ידו באין אבדות. ובדאי אין להצדיק אותו החטא ממש רק איזה פגם דק מן הדק מאותו החטא, ואזי כשעושה תשובה שלמה על אותו הפגם הדק שיש לו מאותו החטא, אזי אחר-כך חוזר ומוצא אבדות גוראות. וכשמוצא נעשה שמחה ורעש גדול. ואמר אז שקשה מאד מאד להיות מקבל. וכפי הנראה הוא שמקבל מוזק ופוגם בענין האבדות שעל-ידיה באין אבדות, כך נראה לי מדבריו, והדברים סתומים ונפלאים ונוראים מאד. ועין מזה בספר לקוטי תניינא מענין הפונת אלול שמסגל לפגם הברית (סימן פו), ומענין הפרות שלא נתבשלו (סימן פח), כי הכל אחד עם הנ"ל. כך שמעתי בפרוש מפיו הקדוש ואין אתנו יודע עד מה: שיחות הר"ן, קפ.

יש צדיק אוכד בצדקו. וזה בחינת: "על מה אבדה ארץ וגו'" (ירמיהו ט, יא) הינו שאבדה את יושביה שגלו ממנה. כי אף-על-פי ששם בארץ-ישראל מוצאים כל האבדות פנ"ל, אף-על-פי כן גם היא יש לה אבדות, כי גם היא אובדת לפעמים בבחינת: "יש צדיק אבד בצדקו". וזה בכדי שעל-ידיה ימצא לה אבדות יתרות ביותר פנ"ל. וזה בחינת מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים פו): לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים הינו פנ"ל. ויש בענין זה דברים נפלאים וכו' כמבאר בפנים. כי יש כמה אבדות הבאים על-ידי תאוות וכו', הינו כי זה גם כן בחינת שאוכל פרי קודם

אל-תהי צדיק הרבה ואל-תתחכם יותר למה תשומם:

- תרגום יונתן -

לא תהי זכאי יתיר בעדן דאתחייב חיבא קטול בבית דינך, בגין דתחום עלוהי דלא למקטליה, ולא תתחכם בבין יתיר חכמת רשיעיא דקומין בדרך ולא תילף אורחתהון, למא דין תצדי ית אורחתך:

- רש"י -

אל תהי צדיק הרבה. בשאול שדמה להיות צדיק ורחם על הרשעים: ואל תתחכם יותר. לדון קל וחמר של שטות, ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה וכו':

- ברסלב -

עמודא דאמצעייתא בחינת משפט שזוכין לזה על-ידי אמונת חכמים בשלמות, שעל-ידי-זה נמתקין כל הצימצומים וזוכין לעצה שלמה ולהוציא משפטי אמת מכל הלמודים שלומד וכו' כמבאר בפנים: זמרת הארץ, רש.

ואל תתחכם יותר. הגבוהי קומה, על-פי הרב הן כסילים. כי מחמת גבה קומתו, העשנים העולים מהלב אל המוח להתבשל במוח, ולהתהוות מהם מחשבות, העשנים האלו נחלשים ברב הדרך שיש מהלב אל המוח, מחמת גבה קומתם, ואינם ביכלתם להתהוות מהם מחשבות שכליות. ומחמת זה, הגבוהי קומה הם שוטים. וזה בחינת דרכי אמורי, שאין להם שום שכל, מחמת כי "גובה ארזים גבהו" וכו' (עמוס ב, ט). בשביל זה, הם מאמינים אמונות רבות כזביות: וקטני קומה, שהעשנים שלהם נתבשלים היטב, ונעשה מהם מחשבות שכליות, אבל מחמת ששכלם יותר ממעשיהם הטובים, בחינת: 'כל שחכמתו מרבה ממעשיו' (אבות פרק א, על-ידי-זה, בשמהמחשבה שכליות חוזרת אל לבם, אין כח בלבם להכיל את השכל, כי עקר חזוק הלב, הוא על-ידי מעשים טובים. על-ידי-זה הם בבחינת: "לקנות חכמה ולב אין" (משלי י, טז), ועל-ידי-זה השכל הם מחטיאים, והן הן

אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר. אפלו מי שהוא רחוק מאד מקדשת ארץ-ישראל השכל הכולל, עד שעל-ידי-זה אין כח בשכלו ונשמתו להמתיק שום צמצום וצער ושום בלבול הדעת גם בהיותו יושב בארץ-ישראל. אף-על-פי-כן גם הוא צריך לחזק את עצמו מאד בענין ישיבת ארץ-ישראל, ולסבל הכל בכדי שיוכח על-ידי-זה לאיזה תקנה טובה אחר תחית המתים על-כל-פנים. וזהו: 'ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים וכו' (כתובות קיא). הינו שהזהירו אותו על-כל-פנים לאחו בכל דבר בדרך הממצע, ולא יטה ימין ושמאל, בכדי שלא יפול על-ידי-זה לבחינת מותרות חס ושלום. שזה בחינת: "אל תהי צדיק הרבה" ואל תרשע הרבה" (קהלת ג, יז) "ואל תתחכם יותר" וכמבאר במקום אחר. ומחמת שכל סדר חיי האדם כלול בישיבה ועמידה והליכה, וכמבאר במפרשים על מה שהתחיל דוד המלך עליו השלום בתהלותיו הקדושות: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חפאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב" (תהלים א, א). על-כן הזהירו אותו שבכל דברים אלו יאחז רק בדרך הממצע, בחינת שלישי בעמידה ושלישי בישיבה שלישי בהלך, וממצע הוא בחינת

מהצדיקים אמתיים, שְׁזָה בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת כָּל הַתְּרִי"ג מְצֻוֹת שֶׁקִּבְּלָנוּ עַל-יְדֵי מוֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְכֵן בְּכָל הַדּוֹר וְדוֹר עַל-יְדֵי שְׂמֵתִיקְרִיבִין לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים שְׂמוּלִיכִין אוֹתָנוּ בְּדֶרֶךְ הַיֵּשֶׁר, וּמְלַמְּדִין וּמְזַהְרִין אוֹתָנוּ לְקַיֵּם כָּל הַמְצֻוֹת עִם פְּרִטְיָהוּן וּתְנַאֲיָהוּן וְכוּ', וְעַל-יְדֵי-זֶה עָקַר בְּרוּר הָאֱמוּנָה שֶׁעָקַר חַיּוֹת עוֹלָם הַעֲשִׂיָה זֶהָ עַל יְדֵיהָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְכָל מַעֲשָׂהוּ בְּאֱמוּנָה" (תהלים לג, ד), וְעַל-כֵּן אָפְלוּ אִם יִרְצֶה הָאָדָם לַעֲסֹק בְּדַבְּקוֹת לְבַד בְּלִי עֲשִׂיַת מְצֻוֹת מַעֲשִׂיּוֹת גַּם זֶה הֶכְחָל, וְגַם יְכוּל לְהַכְשִׁיל עַל-יְדֵי-זֶה הַרְבֵּה, כְּאֲשֶׁר כָּבַר נִכְשְׁלוֹ עַל-יְדֵי-זֶה רַבִּים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "אֵל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר לְמָה תִּשׁוּמָם", כִּי צָרִיךְ לְאַחֹז בְּשִׁנְיָהֶם לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה, לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וּמְצֻוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַרְבֵּה, וְזֶהוּ הָעֵקֶר: לְקוּפֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ג. סוֹכָה ג, אוֹת יא.

אֵל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה. בְּכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ חֵלֶק אֵלּוֹק מִמַּעַל. וְעָקַר הָאֵלְקוֹת הוּא בְּלִב הַיִּשְׂרָאֵלִי, וּמַחְמַת אוֹר הָאֵלְקוֹת שֶׁבְּלָבוּ בְּחִינַת צוּר לְבָבִי, עַל-כֵּן מִשְׁתַּקֵּק תְּמִיד לְה' יִתְבָּרַךְ עַד אֵין סוֹף וְאֵין תְּכִלִּת, וּמַחְמַת זֶה אוֹר לְהַבִּיּוֹת אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי הוּא בְּחִינַת אֵין סוֹף, כִּי אֵין סוֹף וְאֵין תְּכִלִּת לְתִשְׁוֹקְתוֹ וְכַנ"ל. וְהִנֵּה לְפִי עֲצָם אוֹר לְהַבִּיּוֹתוֹ עַד אֵין סוֹף אֵינוֹ מִסְפִּיק לוֹ תְּרִי"ג מְצֻוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי אוֹר לְהַבִּיּוֹתוֹ הוּא נִכְסָף וּמִשְׁתַּוֵּקֵק וּמִתְנַעֵנֵעַ לְהִיּוֹת דְּבוּק וְנִכְלָל בְּה' יִתְבָּרַךְ תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד, וְשֵׁלָא יִפְנֶה עֲצָמוֹ לְשׁוּם דְּבַר מִהָעוֹלָם אָפְלוּ לְשׁוּם דְּבַר הַמֵּתָר, רַק יִהְיֶה תְּמִיד דְּבוּק בְּה' יִתְבָּרַךְ בְּלִי הֶפְסֵק רַגַע כְּלָל. אֵיךְ בְּאֵמֶת זֶה אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אָפֹן, כִּי אִם-כֵּן הִיָּה מִתְבַּטֵּל בְּמַצִּיאוֹת וְלֹא הִיָּה מִתְקַיֵּם יִשׁוּתוֹ כְּלָל, וְהִיָּה נֶחֱרַב הָעוֹלָם חָס וְשְׁלוֹם, וְה' יִתְבָּרַךְ רוֹצֵה בְּקִיּוּם הָעוֹלָם. עַל-כֵּן צָרִיכִין בְּהִכָּרֵחַ לְצַמְצֵם אוֹר הַהִתְלַהֲבוֹת הַזֹּאת וְלַעֲבֹד

הַפִּילוֹסוֹפִים, שְׂאִין לָהֶם לֵב טוֹב וְטָהוֹר, וְאֵינָם בְּבַחֲינַת: "בְּלִבִּי צִפְנָתִי אֲמַרְתָּךְ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא לָךְ" (תהלים קיט, יא), וּמַחְמַת זֶה הַשֶּׁכֶל מַחְטִיאִים בְּיוֹתֵר. וְהוּן בְּחִינַת: "אֲזוּב אֲשֶׁר יוֹצֵא בְּקִיר" וְכוּ' (מְלָכִים-א ה, ג). 'אֲזוּב', זֶה בְּחִינַת קִטְנֵי קוּמָה, הֵם בְּעַלֵּי הַשֶּׁכֶל, אֲבָל הַלֵּב אֵינוֹ יְכוּל לְהַצְפִּין כַּח הַשֶּׁכֶל בְּתוֹכוֹ, כִּי לְבָם חָלַשׁ וְחָסֵר. וּבְפֶרֶט הַנּוֹאֲפִים הַעוֹסְקִים בְּחֻכְמַת פִּילוֹסוֹפִיָּא, שֶׁמֵּאֵד מְאֹד מְזִיק לָהֶם. כִּי לְבָם חָסֵר, בְּבַחֲינַת: "נוֹאֲף אִשָּׁה חָסֵר לֵב" וְכוּ' (מְשָׁלִי ג, לב). וְזֶהוּ: "אֲזוּב אֲשֶׁר יוֹצֵא בְּקִיר" וְכוּ', הֵינּוּ בְּקִירוֹת הַלֵּב. שֶׁהַשֶּׁכֶל יוֹצֵא דֶרֶךְ קִירוֹת הַלֵּב, וְאֵין הַלֵּב יְכוּלָה לְהַכִּיל בְּתוֹכָה אֶת הַשֶּׁכֶל, בְּבַחֲינַת: "בְּלִבִּי צִפְנָתִי" וְכוּ'. וְזֶהוּ בְּחִינַת: "קוֹל עֲנוֹת אֲנֹכִי שׁוֹמֵעַ" (שְׁמוֹת לב, יח), קוֹל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין. שֶׁמְגַדְּפִין כְּלָפֵי מַעֲלָה בְּחֻכְמָתָם כִּידוּעֵי. וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר: "וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר": לְקוּפֵי מוֹדְרֵן קָמָא. סִימָן נה, אוֹת ו.

וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר. וְזֶהוּ, "וַיִּמִּים בְּמִשׁוֹרָה תִּשְׁתַּה" (יחזקאל ד, יא). כִּי הַיָּמִים הֵם בְּחִינַת מִימֵי הַדַּעַת הַנִּמְשָׁכִין מִזֶּה הַיָּם גְּדוֹל וְרַחֵב יָדַיִם. וְאֵף-עַל-פִּי שֶׁהַדַּעַת יָקָר מְאֹד, אֲבָל צָרִיכִין לְקַבְּלוֹ בְּמִשׁוֹרָה וּבְמִדָּה שְׁלֵא יֵצֵא חוּץ לְגִבּוֹל, שְׁלֵא יִכְגַּם לְקִשְׁיוֹת וְתִרְצִיִּים שְׂאִין הַזְּמַן מִסְפִּיק לְבִאָרֵם, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת 'סִיג לְחֻכְמָה שְׂתִיקָה'. וְזֶה בְּחִינַת וַיִּמִּים בְּמִשׁוֹרָה תִּשְׁתַּה, שֶׁצָּרִיכִין לְשִׁתּוֹת מִימֵי הַדַּעַת בְּמִשׁוֹרָה וּבְמִדָּה. שְׁלֵא לְהִתְחַכֵּם יוֹתֵר. בְּבַחֲינַת אֵל תִּתְחַכֵּם הַרְבֵּה, וְכַתִּיב, "וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר": לְקוּפֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. נְמִילַת יָדַיִם לְסַעֲדָה וּבְצִיעַת הַפֶּת ד, אוֹת סד.

וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר לְמָה תִּשׁוּמָם. עָקַר הָאֱמוּנָה עַל-יְדֵי בְרוּר הַמְדַמָּה שְׂזוּכִין עַל-יְדֵי הַתְּקַרְבוֹת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים שֵׁישׁ לָהֶם רוּחַ נְבוּאָה. וְעָקַר בְּרוּר הַמְדַמָּה הוּא עַל-יְדֵי בְּחִינַת יָד, הֵינּוּ בְּחִינַת מְצֻוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְהִנְהֻגוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁמְקַבְּלִין

שְׁהִיָּה עַל-יְדֵי רַבּוּי אֹרֶךְ כַּיְדוּעַ. וְזֶה בְּחִינַת "יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תַהֲמֹת" וְכוּ' (תהלים קו, כו) שְׁלַפְעָמַיִם הָאָדָם בּוֹעֵר לֵה' יִתְבָּרַךְ יוֹתֵר מִמְדַּרְגָּתוֹ שְׁזֵה בְּחִינַת יַעֲלוּ שָׁמַיִם. וְכִשְׂאִינוּ זוֹכָה לְצַמְצָם הָאֹרֶךְ לְפִי מְדַרְגָּתוֹ עַל-יְדֵי-זֶה יִרְדּוּ תַהֲמֹת חֶסֶם וְשָׁלוֹם, כִּי עַל-יְדֵי-זֶה נּוֹפֵל אַחֲרֶיכֶם חֶסֶם וְשָׁלוֹם מֵאֵד, כִּי זֶה בְּחִינַת רַבּוּי אֹרֶךְ וְכוּ' כַּנֵּ"ל. וְעַל-כֵּן עַל-פִּי רַב הָאָדָם נּוֹפֵל לְעוֹנוֹת עַל עַל-יְדֵי רַבּוּי הַמְצוֹת וְהַדְּקוּקִים שֶׁל הַבַּעַל דְּבָר, שֶׁמְרַבֵּה לְהַחְמִיר וְלִדְקֹק עָלָיו בְּיוֹתֵר וּמְפַתְּהוּ לְמַצּוֹת שְׁלוֹ, וּמִתְלַבֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּמַצּוֹת, וְאַחֲרֶיכֶם מְבִיאֵו לְיַדֵּי עוֹנוֹת חֶסֶם וְשָׁלוֹם. כִּי רַבּוּי הַחֲמִירוֹת וְהַדְּקוּקִים זֶה בְּחִינַת רַבּוּי אֹרֶךְ שֶׁגוֹרֵם שְׁבִירַת כְּלָיִם חֶסֶם וְשָׁלוֹם כַּנֵּ"ל, שֶׁמִּשְׁשׁ נִמְשָׁכִין כָּל הָעוֹנוֹת חֶסֶם וְשָׁלוֹם כַּנֵּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת "אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה" וְ"אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה" (קהלת ג, יז). כִּי הָאֵל תִּלְיָא [זֶה בְּזֵה תִלְיָא] שֶׁצָּרִיךְ לִזְהַר שֶׁלֹּא יִצְדַּק הַרְבֵּה כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְשַׁע הַרְבֵּה חֶסֶם וְשָׁלוֹם, עַל-יְדֵי-זֶה כַּנֵּ"ל:

לקוטי הלכות - יורה דעה ב, נדרים ג, אות א.

אֵת ה' יִתְבָּרַךְ בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה. וְזֶה בְּחִינַת כָּלֵל כָּל הַתּוֹרָה בְּלֵה אֲשֶׁר נִזְהַרְנוּ לְכָלִי לְסוּר מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה יָמִין וּשְׂמָאל, כִּי אִפְלוּ לְיָמִין אֶסוּר לְסוּר מִדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָאֵל שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, הֵינּוּ לְהַרְבּוֹת וּלְהוֹסִיף יוֹתֵר מִמְצוֹת הַתּוֹרָה שְׁזֵה בְּחִינַת נּוֹטָה לְיָמִין אֶסוּר לָנוּ גַם-כֵּן, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: "לֹא תוֹסִיפוּ עַל הַדְּבָר וְכוּ' וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ" וְכוּ' (דברים ד, ט), כִּי לְפִי עֲצָם לְהַבְיִיתוֹ שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי הָיָה נִכְסֵף לְהוֹסִיף עַל מְצוֹת הַתּוֹרָה. אֵךְ הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה הַזֵּהִירָה עַל זֹאת בְּלֹא דְבַל תּוֹסִיף, כִּי כִשְׁמוֹסִיפִין עַל הַתּוֹרָה אִפְלוּ אִם כּוֹנְנֵתוֹ לְשָׁמַיִם, אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא נּוֹטָה מִן הַדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָאֵלִי וּמְקַלְקֵל הַצְּמִצּוּם הַקְדוּשׁ, שְׁזֵה עֶקֶר קִיּוֹם הָעוֹלָמוֹת, וְאִזּוּ, הוּא בְּחִינַת אֵין סוּף, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַבּוּי אֹרֶךְ, שֶׁגוֹרֵם חֶסֶם וְשָׁלוֹם שְׁבִירַת כְּלָיִם חֲרַבֵּן הָעוֹלָמוֹת. וְגַם עֶקֶר הַיִּצָּר הַרַע וְכָל הַתַּאֲוֹת וְכָל הַחַמְטָאִים חֶסֶם וְשָׁלוֹם בְּאֵין מִזֵּה, כִּי יָדוּעַ שֶׁכָּל הַקְּלָפוֹת, שֶׁהֵם הַתַּאֲוֹת וְהַחַמְטָאִים, בְּלֵם בְּאִים מִשְׁבִּירַת כְּלָיִם

אֵל-תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְאַל-תְּהִי סָכֵל לְמָה תָּמוֹת בְּלֹא עֵתָּה:

- תרגום יונתן -

לֹא תִהְיֶה בְּתֵר הַרְהוּר לְבָךְ לְאַתְחִיבָא סָגִי, וְלֹא תִרְחַק אֹרְחֶיךָ מִן בֵּית אוֹלְפֵן אֹרִיחָא דִּי לְמַהוּי שְׁמַיָא, לְמָא רִין אֲנֵת גְּרִים מוֹתָא לְנַפְשָׁךְ, וְיִתְקַצְרוּן שְׁנֵי חַיִּיד לְמָמַת עַד דְּלֹא מְטָא וּמְנַךְ לְמָמַת:

- רש"י -

אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה. אִפְלוּ רִשְׁעֵת מַעֲט, אֵל תּוֹסִיף לְהַרְשִׁיעַ: לְמָה תָּמוֹת בְּלֹא עֵתָּה. כִּשְׂאוּל, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיָּמַת שְׂאוּל בְּמַעַלּוֹ אֲשֶׁר מָעַל" (דברים-חמט"א, יג), בְּנוֹב עִיר הַכְּהֻנִּים וּבְעַמְלֵק:

- ברסלב -

אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה. אִי אִפְשֶׁר לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ צָדִיקָה וְחֶסֶד חָנּוּם לְכַד שְׂאֵם-כֵּן לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוֹם חֶסֶם וְשָׁלוֹם. אֲכָל גַּם לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ מִשְׁפָּט לְכַד גַּם-כֵּן הוּא פָּגַם גְּדוּל, כִּי אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם עַל-פִּי הַדִּין לְכַד כַּנֵּ"ל, וְכִמוֹ שֶׁשְׁכִיחַ הַרְבֵּה שֶׁכַּמָּה וְכַמָּה

נִפְלוּ וְנִתְרַחְקוּ מֵה' יִתְבָּרַךְ עַל-יְדֵי רַבּוּי הַמִּשְׁפָּט וְהַדִּין יוֹתֵר מִדָּאִי, שֶׁהַחְמִירוֹ עַל עֲצָמֵן הַרְבֵּה, עַד שְׂאוּמְרִים בְּלָבָם שְׂאָפֵס תְּקוּנָתָם מִחֲמַת רַבּוּי עוֹנוֹתֵיהֶם וְקַלְקוּלָם וּפְגַמְיָהֶם הָעֲצוּמִים וְהַרְבִּים כַּחזוֹל יָמִים. וְאִם כִּי אָמַת שֶׁפָּגְמוּ וְקַלְקְלוּ הַרְבֵּה,

הזכור. ולהפך הצדיק מקבל שכר וענג ומתענג על ה' ועולה בכל פעם מדרגא לדרגא וממעלה למעלה, עד שנקבל בשלמות בכל קומתו למעלה למעלה עד תחלת שרש הבל, שהוא בחינת קדם הבריאה אשרי לו. אבל על כל פנים הכל כאשר לכל צריכים לחזור ולהכלל למעלה בקדם הבריאה, רק אף-על-פי-כן יהיה חלוק גדול אפלו בין הצדיקים גמורים כפי מעלתו, מכל שכן בין צדיק לבינוני, מכל שכן וכל שכן בין צדיק לרשע, ואפלו ברשעים עצמן יהיה חלוק גדול בין כל אחד ואחד. ועל-כן הזהירו רבותינו זכרונם לברכה, "אל תרשע הרבה" [כו': לקושי הלכות - יורה דעה א. רבית ה, אות יב.]

אל תרשע הרבה. וכבר אמרתי בזה דברי צחות לכמה בני הנעורים הרוצים להתקרב לה' יתברך, ועל-פי רב נופלים בדעתם מחמת שישומעים או רואים בספרים קדושים כמה הם מחמירים מאד על פגם כל שהוא, ואמרתי להם: תדעו שכל מה שכתוב בספר ראשית חכמה הקדוש ובשאר ספרי מוסר עניני קדשה וטהרה גדולה, אין הפגנה שאתם לא תהיו אנשים כשרים, רק הפגנה כדי שתהיו אנשים כשרים, הינו שפונתם לקרב ולא לרחק, שמזהירים את ישראל שיתרחקו אפלו מפגם כל שהוא, כי בודאי כך ראוי שיתנהג איש הישראלי לפי עצם קדשתו משרשו, אבל אף-על-פי-כן אין פונתם חס ושלום שמי שלא עמד בזה ופגם מה שפגם חס ושלום שיתרחק ויפול בדעתו עוד יותר חס ושלום, כי כבר הזהירנו שלמה המלך עליו השלום "אל תרשע הרבה" כמו שאמרו רבותינו ז"ל 'מי שאכל שום וריחו נודף יחזר ויאכל שום וכו'". וכבר מבאר בדברי אדמו"ר ז"ל כמה תורות וכמה שיחות יקרות גדולות ונוראות על זה. איך צריך האדם להחיות את עצמו ולחזק את עצמו בכל עת תמיד יהיה איך

אף-על-פי-כן הם צריכין לבטח בחסדי ה' וצדקתו וברחמיו שאינם כלים לעולם, שעדין עדין יש תקנה בכל פעם בכל יום ובכל עת ובכל שעה כל ימי חייו, אפלו אם הוא כמו שהוא, כי חסדי ה' לא תמנו וכו'. וכבר כתבנו מזה במקום אחר שעקר נפילתו מחמת רבוי הדין והמשפט הנ"ל, הוא רק הסתת הבעל דבר שמבקש לו תואנה בלבו לפטר עצמו מכל חס ושלום, מאחר שרואה קלקוליו הרבים. וכבר דברנו בזה הרבה, ושלמה המלך עליו השלום צעק על זה, "אל תהי צדיק הרבה" (קהלת ז, טו) ו"אל תרשע הרבה", וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אם רשעת מעט, אל תוסיף להרשיע, ואם כבר הרשיע הרבה מאד, אף-על-פי-כן צריך גם הוא לקים מקרא זה שלא יוסיף וירשיע עוד הרבה יותר חס ושלום, וכל מה שממעט מלהרשיע יותר ויותר בודאי הוא טובתו לנצח, וגם על-ידי-זה יוכל לזכות בסוף לשוב לה' יתברך בשלמות, כי אין יאוש בעולם כלל כמו שצעק רבנו זכרוננו לברכה על זה בקול גדול ועמוק עמוק מאד. כי כל תנועה והעתקה שמנתק עצמו מרע לטוב אפלו בחוט השערה אינה נאבדת לעולם, כי מדה טובה מרבה ממדת פגיעות. ומה כשאדם פוגם או עובר עברה חס ושלום ה' יתברך משגיח ומסתכל על כל פרט ופרט, כמו שכתוב: "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו" [כו' (ירמיהו כג, כד)]. וכתוב, "ממכון שבתו השגיח וכו' המבין אל כל מעשיהם" (תהלים לג, יד-טו). מכל שכן וכל שכן במדה טובה שבודאי אין שום תנועה טובה נאבדת לעולם: לקושי הלכות - חושן משפט ב. מתנה ה, אות לח.

אל תרשע הרבה. עקר הענש, רחמנא לצלן, הוא בשביל זכור, כדי שיוודע על-ידי הענש הזה, כדי שיוכל בסוף להכלל במקום שצריך להכלל כפי מעשיו, כפי מה שישאר ממנו אחר

בְּחֶסְדוֹ וְטוֹבוֹ יִתְבָּרַךְ שְׂאִינוֹ נִפְסַק לְעוֹלָם, וְלִחְזֹק
 אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל עֵת מִחֲדָשׁ בְּכָל מִזְהָ שְׂיִיבֹכֵל,
 כְּמִבְּאֵר בְּדִבְרֵינוּ כְּמִה שִׁיחֹת קְדוּשׁוֹת וְנוֹרָאוֹת
 בְּעֵינָיו זֶה, פּוֹק עֵינָיו וְתִשְׁכַּח, אֲשֶׁרִיד אִם תֵּאָחַז
 בָּהֶם: לְקוּשֵׁי הַלְכוֹת - יוֹרֵה דַעַת ב. כְּבוֹד בְּהִמָּה טְהוֹרָה ד, אוֹת
 כח.

שִׁיחֵיהָ, וְהַפְּלִל שֶׁבְּכָל דְּבָרֵי תוֹרָה בְּכָל דְּבוּר
 וְדְבוּר וּבְכָל עֵינָיו וְעֵינָיו יִשׁ בּוֹ בְּחִינַת צְדִיקִים יִלְכוּ
 בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם, בְּחִינַת זְכָה נַעֲשֶׂה לוֹ סֵם
 חַיִּים לֹא זְכָה נַעֲשֶׂה לוֹ סֵם מוֹת, וְעַל-כֵּן צְרִיכִין
 לְזַהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לְקַבֵּל הִירָאָה וְהַמוֹסֵר לְרַעַה
 חֵם וְשִׁלּוּם רַק לְטוֹבָה שֶׁמְעַצֵּם הִירָאָה יִחְזַק אֶת
 עֲצָמוֹ לְקַיֵּם דְּבָרֵי רַבְּנֵינוּ ז"ל שֶׁהוֹדִירָנוּ לְהֵאֱמִין

טוֹב אֲשֶׁר תֵּאָחַז בְּזֶה וְגַם-מִזֶּה אַל-תִּנַּח אֶת-יָדְךָ כִּי-יִירָא אֱלֹהִים יֵצֵא אֶת-כָּלָם:

- תְּרַגְּמִים יוֹנְתָן -

טוֹב דְּתִיחֹד בְּעַסְקֵי עֲלֵמָא הָרִין לְמַגְמֵל טְבָא לְנִפְשֵׁךָ כְּאוֹרַח תְּנַרְיָא, וְאַף מְדִין סְפָרָא אוֹרִיתָא לָא
 תִּשְׁבּוֹק חוֹלְקָךָ, אַרוּם גְּבַר דְּחִיל מִן קָדָם יי נִפְקֵי ית חוֹבַת כּוּלְהוֹן:

- רִשְׁ"י -

טוֹב אֲשֶׁר תֵּאָחַז בְּזֶה וְגו'. אִחֻז בְּצַדֵּק וּבְרִשְׁעָה. אִם אָמַר לֵךְ הַנְּבִיאִי הַצְּדִיק דְּכָר שֶׁהוּא דוֹמֵה לֵךְ לְרִשְׁעָה, כְּגוֹן שֶׁאִמַּר
 שְׂמוּאֵל לְשִׂאוּל, אֵל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ לְפָקֵק בּוֹ: יֵצֵא אֶת כָּלָם. יְדֵי שְׂנֵייהֶם, לְקַיֵּם הַצְּדָק וְהִרְשָׁע כְּהַלְכָתוֹ:

- בְּרַסְלָב -

וְכוּ' כִּי יִירָא אֱלֹקִים יֵצֵא אֶת כָּלָם, הֵינּוּ שֶׁעַל-
 יְדֵי הִירָאָה כָּל אֶחָד יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ הֵן בְּצַדִּיק
 גְּדוֹל הֵן אֶפְלוּ מִי שֶׁעֲשֶׂה מִה שֶׁעֲשֶׂה, כִּי הַכֹּל
 צְרִיכִין לִירָא אֶת ה'. וְעַל-יְדֵי-זֶה יִשׁוּבוּ אֵל ה',
 כִּי עֵקֶר הִיא הִירָאָה בְּחִינַת "כִּי יִירָא אֱלֹקִים
 יֵצֵא אֶת כָּלָם" כְּנ"ל. וְעֵקֶר הִירָאָה הִיא יִרְאֵת
 הָעֵנֶשׁ כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר רַבְּנֵינוּ ז"ל, כִּי יִרְאֵת הָעֵנֶשׁ
 הִיא עֵקֶר עֲלִית יִרְאוֹת הַנְּפֹלוֹת מֵאַחַר שִׁיּוּדַע
 וּמֵאֱמִין שֶׁכָּל הָעֵנֶשִׁים שֶׁהוּא מִתְּפַחַד מֵהֶם הֵם
 מִמּוֹנוּ יִתְבָּרַךְ לְבַד, וּמִתִּירָא מִמּוֹנוּ יִתְבָּרַךְ. נִמְצָא
 שֶׁמְעַלָּה הִירְאוֹת הַנְּפֹלוֹת שֶׁמֵּהֶם כָּל הָעֵנֶשִׁין
 לְשִׁרְשׁוֹ, מֵאַחַר שֶׁמֵּאֱמִין שֶׁהַכֹּל מִמּוֹנוּ יִתְבָּרַךְ
 לְבַד. וּבְזֶה מִמְתִּיקִין הַכֹּל וְזוֹכִין לְשׁוּב אֵל ה',
 עַד שִׁזְכֹּה לִירָאָה עֲלָאָה הַנ"ל שֶׁבְּאֵה עַל-יְדֵי
 הַתְּבוּנָנוֹת הַלֵּב בְּגִדְלָתוֹ וְרוּמְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ: לְקוּשֵׁי
 הַלְכוֹת - יוֹרֵה דַעַת ב. כְּבוֹד בְּהִמָּה טְהוֹרָה ד, אוֹת יד.

טוֹב אֲשֶׁר תֵּאָחַז בְּזֶה וְכוּ' כִּי יִירָא אֱלֹקִים
 יֵצֵא אֶת כָּלָם. יִרְאָה מַלְכוּת הִיא בְּסוֹף וּבְרֵאשׁ
 בְּחִינַת סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחְשָׁבָה תַּחְלָה, כִּי
 מִתַּחְלָה וְעַד סוֹף עֵקֶר הַשְּׁלֵמוֹת עַל-יְדֵי הִירָאָה.
 וְאֶפְלוּ מִי שֶׁנִּפְל מְאֹד חֵם וְשִׁלּוּם אֶפְלוּ אִם נִפְל
 לְעֵבְרוֹת חֵם וְשִׁלּוּם צְרִיךְ לוֹ גַם-כֵּן שִׁיחֵיהָ לוֹ
 יִרְאָה גְּדוֹלָה מִה' יִתְבָּרַךְ, לְהִתְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ
 בְּכָל נְקֻדָּה וּנְקֻדָּה שְׂיִיבֹכֵל לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ מֵרַע,
 וְלִמְשֹׁךְ אֶת עֲצָמוֹ לְאִיזָה טוֹב. וְאֵל יִפְטוֹר אֶת
 עֲצָמוֹ מֵאַחַר שֶׁכָּבֵר נִפְל כְּל-כָּךְ, אִם-כֵּן הִתֵּר
 לוֹ הַכֹּל חֵם וְשִׁלּוּם, חֲלִילָה לֹא תֵּהֵא כְּזֹאת
 בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי "אִין חֲשֵׁד וְאִין צְלָמוֹת לְהִסְתַּר שֵׁם
 פּוֹעֲלֵי אֱוִן" (אִיזֵב דַּר, כב), כִּי גַם בְּשִׂאוּל תַּחְתִּיּוֹת
 וּמִתַּחְתִּיּוֹת צְרִיכִין לִירָא אֶת ה' מְאֹד מְאֹד, כִּי בְּכָל
 מְקוֹמוֹת מְמַשְׁלָתוֹ זֶה בְּחִינַת "אֵל תְּהִי צְדִיק
 הַרְבֵּה וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר" וְכוּ' (קְהֵלֵת ו, יז) "אֵל
 תִּרְשָׁע הַרְבֵּה" וְכוּ' (שֵׁם יז). "טוֹב אֲשֶׁר תֵּאָחַז בְּזֶה

בו טוב ורע והבעל דבר אורב על האדם תמיד ללכודו במצודתו חס ושלום, בכל מיני תחבולות ורמאות וערממיות שבעולם מה שאין הפה יכול לדבר ולהלב לחשב. וצריכין לשום לב אל האמת תמיד ולהסתכל היטב בכל דבר מה יצא מזה כדי שלא יהיה גלגל ברשתו חס ושלום, כי בודאי בתחלה מתגבר הבעל דבר מאד על האדם למנעו לגמרי מדרך החיים חס ושלום. אך כשהאדם מתעורר קצת ורוצה לשוב לה' להתפלל או ללמד וכיוצא הוא מתפשט פגגדו ומזנעו בכמה מניעות וחלישות ובלבולים בלי שעור, עד שכמה פעמים גם כשמתפלל ולומד אין העבדה בשלמות פראוי, בפרט שכמה זמנים ועתים מבלבל אותו לגמרי מחמת טרדת הפרנסה וכיוצא, ולא די לו בזה כי אם עוד אורב עליו כאלו אפס תקנה חס ושלום, כאלו אי אפשר לו עוד להתקרב לה' יתברך פראוי מאחר שעוברים ימים ושנים ועדין הוא רחוק כמו שהוא רחוק. ובאמת גם זה הוא תחבולות הבעל דבר, וגם זהו בחינת מה שהבעל דבר מתלבש את עצמו במצות, שמכנים בלבו התרשלות וחלישות על-ידי המצות והיראה שלו שהוא מתלבש בהם, כאלו הוא רוצה בתקנתו ומוכיח אותו על-ידי שהוא רחוק כל-כך, ובאמת פונתו להרע למנעו ולהחלישו גם ממעט עבודתו שרוצה לעסק בה. על-כן כל מי שרוצה לכנס בעבודת ה' צריך לזהר מאד לאחזו בשניהם. בבחינת "טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה אל תנח ירך" וכו', דהינו להיות זריז גדול מאד מאד בעבודתו יתברך ואת כל אשר תמצא ירך לעשות בכתף עשה בזריות גדול דבר יום ביומו ולא לדחות מיום ליום חס ושלום וכו"ל. ואף-על-פי-כן צריך להמתין הרבה הרבה שאפלו כשרואה שאין עבודתו בשלמות ואפלו אם לפעמים אינו יכול לעשות כלל, אף-על-פי-

טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה. עקר האמונה על-ידי ברור המדמה שזוכין על-ידי התקרבות לצדיקים אמתיים שיש להם רוח נבואה. ועקר ברור המדמה הוא על-ידי בחינת יד, הינו בחינת מצות מעשיות והנהגות ישרות שמקבלין מהצדיקים אמתיים, שזה בחינת כלליות כל התורה. מצוות שקבלנו על-ידי משה רבנו עליו השלום, וכן בכל דור ודור על-ידי שמתקרבין לצדיקים אמתיים שמוליכין אותנו בדרך הישר ומלמדין ומזהירין אותנו לקיים כל המצות עם פריטיות ותנאייהן וכו', ועל-ידי-זה עקר ברור האמונה שעקר חיות עולם העשייה הזה על ידה, כמו שכתוב "וכל מעשהו באמונה" (תהלים לג, ד). ועל-כן אפלו אם ירצה האדם לעסק בדבקות לבר בלי עשיית מצוות מעשיות, גם זה הכל, וגם יכול להכשיל על-ידי-זה הרבה, כאשר כבר נכשלו על-ידי זה רבים, ועל זה נאמר אל "תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם" (קהלת ו, טו), כי צריך לאחזו בשניהם לעשות הרבה, לעבד השם יתברך בתורה ותפלה ומצוות מעשיות הרבה, וזהו העקר, ואם יזכה גם לבחינת דבקות "טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה". ובאמת העבודה והעשייה בעצמה של תורה ומעשים טובים זהו עקר הדבקות, כמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה 'ובו תדבק', וכי האיך אפשר להתדבק בו, והלא איש אוכלה הוא? אלא הדבק במדותיו וכו' שהם כלליות התורה והמצות, וכמו שכתוב "אחרי ה' אלליכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו" (דברים יג, ה). מבאר בפסוק זה שצריכין לקיים הכל, עשיית מצוות מעשיות ודבקות, ובאמת הכל אחד למי שזוכה לעבודה שלמה: לקוטי הלכות - אורח חיים ג. סוכה ג, יא.

טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה אל תנח ירך. זה כלל גדול שבכל דבר ובכל מדה שבעולם יש

כַּן יִמְתִּיץ וַיִּצְפֶּה לַיְשׁוּעָה ה', כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב, "אֲדָהּ לְאֱלֹקִים דּוֹמֵי נַפְשֵׁי" וְכוּ' (תהלים סב, ו) "אֲדָהּ אֶל לְאֱלֹקִים דּוֹמֵי נַפְשֵׁי" וְכוּ' (שם סב, ב): לְקוֹטְי הַלְכוּת - חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט ב. פְּקֻדוֹן וְאֲרֻבָּעָה שׁוֹמְרִים ד, אוֹת י.

יֵט} הַחֲכָמָה תִּעֲזוּ לְחֶכֶם מַעֲשֶׂרָה שְׁלִיטִים אֲשֶׁר הִיוּ

בְּעִיר:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

וְחֲכָמָה יוֹסֵף בַּר יַעֲקֹב אֶסְתֵּינֵעָא עֲלוֹהֵי לְחַכְמוֹתֶיהָ כֹּל קָבִיל עֲשֵׂרְתֵי אַחוּהֵי צִדִיקָא דְשִׁלְטִין בְּדַחְלָתָא דִּי, וְלֹא שְׁלַט בְּהוֹן יִצְרָא בִישָׂא בְּעֵדֵן דְּהוּוּ יְהִיבִין בְּקִרְתָּא דְּמִצְרַיִם, וְלֹא קָטִילוּ יֵט יוֹסֵף אַחוּהוֹן דְּהוּוּ מִצְעַר לְהוֹן בּוֹזְמָנָא הֵהוּא בְּקַל מְלוֹי:

- רִש"י -

הַחֲכָמָה תִּעֲזוּ לְחֶכֶם. לִפִּי שְׂאֵמֵר "אֵל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה" (קהלת ז, יז), אִם רִשְׁעָתָא מַעֲטָא אֵל תּוֹסֵף עֲלֵיוּ אֵלָא פִּשְׁפִּשׁ בְּמַעֲשֵׂיךָ וְתִהְיֶה תוֹהָא עַל הַחֲמָא, אָמֵר, "הַחֲכָמָה תִּעֲזוּ לְחֶכֶם", שֶׁהִיא יוֹעֲצָתוֹ לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה: מַעֲשֶׂרָה שְׁלִיטִים. מְצִינֵוּ בִּיאֲשִׁיחֵוּ שֶׁהֵעִיד עֲלֵיוּ הַכְּתוּב "וְכִמְהוּ לֹא הִיָּה לְפָנָיו מִלֶּדֶ וְגו'" (מלכים ב, כח), הֲרֵי עֲמֻדָה לֹא חֲכָמָתוֹ שִׁפְשֵׁפֶשׁ בְּמַעֲשָׂיו, וְטוֹב לוֹ מַעֲשֶׂרָה מְלָכִים שֶׁהֲרִשִׁיעוּ וְלֹא שָׁבוּ מִדְּרָכָם: אֲשֶׁר הִיוּ בְּעִיר. בִּירוּשָׁלַיִם. רַחֲבֵעָם, אֲבִיָּה, אַחֲזִיָּה, יוֹאֲשָׁ, אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹיָדָע, אֲמֻצִּיָּה, אַחֲזֵוּ, מְנַשֶּׁה, אֲמוֹן, יְהוֹיָקִים, צִדְקִיָּהוּ:

- בְּרַסְלָב -

וְהַשְׁכֵּל הוּא הַנְּשֻׁמָּה, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב, "וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְבִינִים" (איוב לב, ח). כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב רִבְנוּ וְכִרְוֵנוּ לְבָרָכָה בְּמִקוֹם אַחֵר וְהַנְּשֻׁמָּה שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי אִפְלוּ שֶׁל הַפְּחוֹת שֶׁבְּפָחוֹתֵים בְּוִדָּאִי הִיא יִכְוֹלָה לְעֻמֵד כְּנִגְדַּ כֹּל הָעוֹלָם עִם הַתְּאֻוֹת: לְקוֹטְי הַלְכוּת - אוֹרְחַת חַיִּים ב. בְּרַכַּת הַרִים וּבְרַכַּת הַוַּדְּאָה ד, אוֹת א.

וְהַחֲכָמָה תִּעֲזוּ לְחֶכֶם וְגו'. וְהוּוּ "בְּנַחְלִים נְטִיּוֹ כְּנָגוֹת עֲלֵי נְהַר כְּאֵהֲלִים נְטַע ה' כְּפָאָרְזִים עֲלֵי מַיִם" (במדבר כד, ו) "בְּנַחְלִים נְטִיּוֹ" זֶה בְּחִינַת נַחַל נוֹבַע מִקוֹדֵר חֲכָמָה, שְׁמִשְׁם עֵקֶר הַכַּח וְהַגְּבוּרָה שֶׁל כֹּל הַבְּעֲלֵי כַח, בְּבְחִינַת "הַחֲכָמָה תִּעֲזוּ לְחֶכֶם מַעֲשֶׂרָה שְׁלִיטִים", כִּי עֵקֶר הַכַּח וְהַתְּנַבְּרוֹת הוּא עַל-יְדֵי הַחֲכָמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כַּח מַה' כְּמוֹכָא, כִּי "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה" וְכוּ' (קהלת ז, יא) וּמִשְׁם כֹּל הַכַּח וְהַחֲיָיוֹת שֶׁל כֹּל הַבְּרוּאִים, וְעַל-כֵּן "בְּנַחְלִים נְטִיּוֹ" מְרַמֵּז עַל כַּח הַתְּפִלָּה שֶׁל הַבְּעֵל כַּח שְׁנַמְשֵׁךְ מִבְּחִינַת נַחַל נוֹבַע מִקוֹדֵר חֲכָמָה, שֶׁחֲכָמָתוֹ הוּא כְּנִהַר שְׂאִינֵוּ פּוֹסֵק וְכַמְעַן עֵקֶרָא דִּיצְרָא בִישָׂא [עֵקֶר יִצְרַר הַרַע], כִּי הַמּוֹחַ

המושקה את הגן כנ"ל, וזה כארזים עלי מים
 בחינת התפלה בבחינת דין, שהוא מטה עז
 הנ"ל, שהיא קשה כארז כנ"ל, וזהו עלי מים, כי
 על-ידי-זה נמשכין מימי הדעת בחינת "מלאה
 הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו
 יא, ט), כמו שכתוב שם שעל-ידי-זה נמשכין כל
 התקונים הנ"ל כנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים א. בית
 הכנסת ו, אות כב.

המתגבר, כי הוא נובע תמיד מקור החכמה
 ומתגבר בכל פעם בעצם כחו נגד הסטרא
 אחרא עד שממשיך כל התקונים, שעל-ידי-זה
 גדלים כל הריחות על-ידי הנהר היוצא מעדן
 להשקות את הגן. וזה "כגנות עלי נהר" בחינת
 נהר המושקה את הגן כנ"ל, שמושם גדלים כל
 הריחות, וזה: "כאהלים נמטע ה'", שהם מיני
 בשמים וריח טוב ונפלא שנמשך על-ידי הנהר

כ} כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא:

- תרגום יונתן -

ארום לית גבר זכאי בארעא דיעביד טב כל יומיהי ולא יחוב קדם יי, אכל גוברא דיוחב קדם יי, חזי
 ליה למהדר בתיובתא עד לא ימות:

- רש"י -

כי אדם אין צדיק בארץ. לפיכך צריך לפשפש במעשיו:

- ברסלב -

בהכרח שיהיה בחירה, כי אם אין בחירה אין
 שָׂכָר וְעִנְשׁ, ואין שִׁדְּ מִצְוֹת התורה. ומאחר שיש
 בחירה בשביל שָׂכָר וְעִנְשׁ אזי בודאי באפשר
 שימצא אחד שיעבר על דברי תורה, ואם-כן
 אם היה נותן התורה מיד ולא היה שום קיום
 להעולם בלא קיום התורה, אם-כן תכף פשהיה
 אחד עובר משהו חס ושלום מדברי תורה, היה
 נחרב העולם חס ושלום, בשביל זה הוא טובה
 גדולה מה שהיה העולם מתקים עשרים וששה
 דורות בלא התורה, והיה מקים העולם בחסד
 חנם לכד שהוא בחינת התורה הנעלמת. ובזה
 הראה לנו ה' יתברך שאף-על-פי שעקר בריאת
 העולם היה רק בשביל התורה כמו שכתוב,
 'בראשית ברא וכו', בשביל התורה ובשביל
 ישראל שנקראו ראשית וכו', אף-על-פי-כן
 הוא ברחמיו יכול לקים העולם עשרים וששה
 דורות בלא התורה, ועל-כן גם עכשו שנתנה

אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.
 מאחר שבאמת אין שום קיום והעמדה וחיות
 להעולם כי אם על-ידי התורה הקדושה אף
 היה העולם אפלו יום אחד בלא התורה, ומדוע
 לא נתן את התורה תכף בשעה הראשונה
 שנברא העולם? אף באמת הכל היה לטובתנו,
 כי ה' יתברך חושב מחשבות לכל ידח ממנו
 נדה, כי אם היה נותן את התורה מיד בעת
 בריאת העולם ולא היה שום קיום לעולם בלא
 התורה, ואחר-כך תכף פשהאדם היה עובר חס
 ושלום על דברי תורה, לא היה יכול להתקים
 אפלו שעה אחת, וכל העולם לא היה יכול
 להתקים כלל, והיה נחרב העולם חס ושלום
 תכף פשהיה אחד עובר על דברי תורה, כי אין
 להעולם שום קיום בלא התורה, וזה אי אפשר
 שלא ימצא אחד שלא יעבר על דברי תורה,
 כי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב" וכו'. כי

תורה אף-על-פי-כן בעת שבטלין מן התורה, או אפלו בשאחד עובר חס ושלום, על דברי תורה, אף-על-פי-כן אין ה' יתברך מחריב העולם, רק מקים העולם בחסדו, בהחמד חנם שהיה מקים העולם קדם קבלת התורה כנ"ל:

לקוטי הלכות - יורה דעה ב. מילה ג, אות ב.

אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. צריכין לנסע לצדיקי אמת על ראש השנה, כי זה החמד חנם שהיה מקים העולם קדם מתן תורה, שהוא הדרך לארץ-ישראל, אין מי שיוכל להמשיכו בעולם כי אם הצדיקים האמתיים הגדולים במעלה, שהם ממשיכים זה החמד בעת פשיטותם. ובהם הם מחיין כל הפשוטים שבבעולם, הן אנשים פשוטים ממש, הן הלומדים ותלמידי חכמים שבטלים לפעמים מן התורה, ואפלו הרחוקים מהתורה מאד וכו', וזה אנו צריכים בראש השנה, כי הכל צריכין לשוב בתשובה בראש השנה, כי אפלו לומדים ותלמידי חכמים אמתיים שעוסקים בתורה ועבודה באמת בכל השנה, צריכין לשוב בראש השנה, כי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", מכל שכן שעל-פי רוב, בפרט בדורות הללו אין מצוי תלמיד חכם ולמדן שיהיה בן חורין מחטאים ופגמים הרבה, מכל שכן שאר האנשים שנקראים לומדים וחסידים ואינם נקיים כלל באשר הם יודעים בעצמם נגעי לבבם ומכאובם, מכל שכן שאר אנשים הפשוטים המגשמים וכו' ועל-כן בודאי הכל צריכין לשוב: לקוטי הלכות - אורח חיים א. בית הכנסת ה,

אות טו.

אין צדיק בארץ. היושבים על המשפט בבית דין שלמעלה הם גשמות הצדיקים האמתיים, כי המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו, כי בהם נתייעז בבריאת עולמו קדם

שהיו בזה העולם. מכל שכן עתה שכבר היו בעולם הזה וסבלו מה שסבלו, ועמדו בנפיון כל-כך וכו', שהם עקר יועציו ושופטיו היושבים עמו על המשפט, כי הם בחינת צדיק מושל, שמושלים בו יתברך כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. ועקר ממשלתם הוא לעשות גרים ובעלי תשובה בעולם, כמבאר ומוכן בהתורה 'אתם תהיו לו' (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן לד, ע"ז שם). ועקר עוסקים בזה בראש השנה שהוא יום ראשון לעשרת ימי תשובה, ואז הוא יום המשפט, כמו שכתוב: 'היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים'. ואז עוסקים הצדיקים בתקון המשפט המבאר בהתורה הנ"ל. שעקר התקון הוא על-ידי שמגרשין ומורדין בחינת טפת עשו וישמעאל שלא יקלקלו את המשפט, ואז יכולין לעשות בעלי תשובה וגרים, שזהו בחינת עסק המוגני ארץ שמעלים מהחמים לבחינת חותם דקדשה וכו'. וזה בחינת שלש כתות, רשעים גמורים בחינת טפת עשו וישמעאל, לאלתר למיתה, כי אותם צריכים לרחק ולגרש לגמרי, שזהו בחינת מיתה עולמית. צדיקים הם הנלוים להצדיקי אמת היושבים על המשפט הם נכתבין לאלתר לחיים, כי בודאי יעלו אותם הצדיקים אל הדעת דקדשה לחיי עולם, כי אפלו אם יש בהם פגמים כי "אין צדיק בארץ" וכו', ואפלו אם יש בהם פגמים רבים וקלקולים הרבה מאד הם בכלל צדיקים מאחר שדבקו ומתקרבים להצדיקי אמת, כי הדבוק לטהור טהור, כי הצדיקים זה עקר עסקם לקרב כל הרחוקים המתגעגעים וחותרים להתקרב אל האמת, ועליהם נאמר: 'ועמד בלם צדיקים' וכו' (ישעיהו מ, כא). בינונים הם שתלויים בספק ואינם זוכים עדיו להתקרב לצדיקי אמת, אבל אף-על-פי-כן חסים על נפשם לכלי להיות חולקים ומוסרים ושונאים חס ושלום להצדיק והנלוים אליו, על-

דלאו דילה, וכשמישים אל לבו האמת ויודע
זאת בברור, אזי טוב לו תמיד, ויזכה לעשירות
אמתית שהוא מה שאמרו רבותינו זכרונם
לברכה, ואיזהו עשיר השמח בחלקו, כי ישמח
תמיד בחלקו, מאחר שיודע שהכל חסד גדול
מהשם יתברך אפלו להם צר ומים לחץ, ועל-
ידי-זה יזכה לעשירות ממש לכל הון דעלמא,
בבחינת 'מאן דאיהו זעיר הוא רב', שמי שהוא
קטן בעיניו ויש לו הסתפקות, ומקבל הכל
באהבה ובשמחה, יזכה אחר-כך לעשר וגדלה:

לקוטי הלכות - אורח חיים ג. פורים ה, אות יא.

אין צדיק בארץ. כל הדבורים הם בחינת
גבורות כמו שכתוב: "וגבורתך ידברו" (תהלים
קמה, יא), וכמו שכתוב בכתבים 'שהה' גבורות
שבדעת בוקעין ויוצאין בהפה ונעשה מהם
ה' מוצאות הפה, נמצא שכל הדבורים הם
בחינת גבורות, וצריך להמתיקם, וההמתקה
הוא על-ידי למוד התורה ודבורים טובים
שמדברים, על-ידי-זה ממתיקין הדבורים שהם
בחינת הגבורות. ודע שלפעמים יוצאין גבורות
קשות, רחמנא לצלן, והם באים בזה העולם
לגדולי הדור מחמת שיש להם דעת גדול, על-
כן כשיוצאין חס ושלום, גבורות קשות, באים
בדעת הגדולים, ושם בוקעין ויוצאין מהפה,
ונעשה מהם דבורים כנ"ל. ואזי הדבורים הם
בחינת גבורות קשות, וצריך לראות להמתיקם,
וכשאין ממתיקים הגבורות הקשות, חס
ושלום, מחמת שאין להם פח להמתיקם או
שהם אז במדרגה קטנה שאי אפשר להמתיקם,
מחמת שפגמו אז באיזה פגם וחס, כי אפלו
צדיקים וגדולים לפעמים הם פוגמים ושוגים
באיזה דבר, כי "אין צדיק בארץ" וכו', ומחמת
שהם אז בבחינה זו, אינם ממתיקים הגבורות
הקשות שהם הדבורים, ואזי כשאינם ממתיקים
הדבורים שהם גבורות קשות, אזי מתחילין

כן הם תלויים ועומדים עד יום כפור שאז הוא
גמר תקון חותם דקדשה שעוסקים בו המגני
ארץ להעלות מהחתים לבחינת חותם דקדשה,
שהוא בחינת "אם תוציא יקר מזולל" וכו' (רמיהו
ט, יט), דהינו בעלי תשובה וגרים. וגמר התקון
הוא ביום כפור, כמו שמבאר שם. ועל-כן אלו
הבינונים תלויים עד יום כפור אם ירצו להתקרב
יעלו אותם כנ"ל, ואם לאו ויתהפכו חס ושלוש
לחולקים גמורים, אז דינם למיתה, כי הם נכללין
בבחינת טפת עשו וישמעאל שצריכין לרחקם,
שזהו עקר תקון המשפט כנ"ל. וזה נעשה בכל
ראש השנה וראש השנה, כי הניצוצות, שהם
הנפשות שנפלו מחטא אדם הראשון וחסאי
הדורות מתבררין בכל ראש השנה עד שמחת
תורה מעט מעט, הינו כנ"ל. וזה עקר תקון
המשפט שנעשה בראש השנה וכן"ל: לקוטי הלכות

- חושן משפט ב. ניקון ה, אות יז.

כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב
ולא יחטא. עקר תקון העשירות הוא עניות,
דהינו מי שאינו מתנאה בדעתו ומחזיק עצמו
בעני, ובאיזה מעמד שהוא בין שהוא עני ממש
או שהוא בינוני או שהוא עשיר מפלג, תמיד
מחזיק עצמו בעני ואביון גדול, בבחינת דוד
המלך, שבגדל מלכותו וגדלתו ועשרו הגדול
אמר תמיד, "כי עני ואביון אנכי" וכו' (תהלים קט,
כב), ואני עני ואביון, כי האדם ראוי לו להבין
עצם עניותו בזה העולם, כי אפלו הצדיק אי
אפשר לו לצאת ידי חובתו בזה העולם כנגד
השם יתברך, וכמו שכתוב, "כי אדם אין צדיק
בארץ אשר יעשה טוב" וכו', מפל שכן וכל שכן
שאז בני העולם, ואם-כן אפלו להם צר ומים
לחץ אינו מגיע לו חס ושלום לפי מעשיו, רק
השם יתברך זן את העולם בחסדו, כמו שכתוב,
"נתן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו" (תהלים קלו,
כה), ואם-כן אין עני יותר ממנו, כי הוא אכל

לְכַף זְכוּת בְּזוֹה שְׁמֹדְבָרִים עָלָיו, נִמְצָא שֶׁהוּא מִטָּה כְּלָפֵי חֶסֶד וּבְזוֹה מִמְתִּיקָם, אוֹ עַל-יְדֵי שְׁמֹקְבֵל הַיְסוּדִים שֶׁהֵם מְדַבְּרִים עָלָיו, מְקַבְּלִם בְּאַהֲבָה, עַל-יְדֵי-זוֹה הוּא מִמְתִּיק גַּם-כֵּן דְּבוּרִים שְׁלֵהֶם שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת הַקְּשׁוֹת כִּנ"ל: לְקוּמֵי מוֹהֲרֵי קַמֵּא. סִימָן רו.

לְדַבֵּר בְּאֵלוֹ הַדְּבוּרִים דְּבוּרִים רְעִים עַל הַכֶּלֶל אוֹ עַל הַפְּרָט, אוֹ שְׁמֹדְבָרִין עַל צְדִיק הַדּוֹר, וְאִזּוֹ כֹּל הַדְּבוּרִים שְׁלֵהֶם שֶׁהֵם גְּבוּרוֹת קְשׁוֹת בְּאִים וְנוֹכְלִים עַל צְדִיק הַדּוֹר, חֶסֶם וְשִׁלּוּם. וְהַצְּדִיק הַדּוֹר צְרִיךְ לְרֹאוֹת לְהִמְתִּיק אֵלֹו הַגְּבוּרוֹת קְשׁוֹת שֶׁהֵם הַדְּבוּרִים הַנ"ל, וְעַל-יְדֵי שֶׁהוּא דִּן אוֹתָם

גַּם לְכָל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ אֶל-תַּתָּן לְבָךְ אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע אֶת-עַבְדְּךָ מִקְלָלֶךָ:

- תְּרַגְמִים יוֹנְתָן -

אֹפֶךְ כֹּל מַלְיָא דִּימְלָלוּן לְךָ רִשְׁעֵינְיָ לֹא תִמְסַר לְבָךְ לְקַבְּלוֹתֵהוּן, דְּלֵא יִיתוּן יוֹמִין דְּתִשְׁמַע יַת עַבְדְּךָ דִּילּוּט לְךָ, וְלִית לְךָ חִילָא לֹא שְׁתִּיזְבָּא מִן יְדוּי:

- רִשְׁ"י -

גַּם לְכָל הַדְּבָרִים וְגו'. לְפִי שֶׁנִּדְבַּר בְּשֵׁאוֹל שֶׁקַּבֵּל לְשׁוֹן הָרַע עַל נּוֹב עִיר הַכְּהֻנִּים, וְעָלָיו נֹאמַר "אֵל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה" (קֹהֶלֶת ז' יז), אָמַר, גַּם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ אֵלֶיךָ הוֹלְכֵי רֵכֶל, אֵל תִּתֵּן לְבָךְ לְקַבֵּל: אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע אֶת עַבְדְּךָ מִקְלָלֶךָ. אֵין טוֹב אֲשֶׁר תִּטָּה אֲזַנְךָ לְשִׁמּוֹעַ אֶת עַבְדְּךָ מִקְלָלֶךָ. דְּבַר אַחַר, "מַעֲשֵׂרָה שְׁלִיטִים" (שֵׁם ז' יט), אֵלוֹ עֲשֵׂרָה דְּבָרִים הַמְחַיְבִים אֶת הָאָדָם, שְׁתֵּי עֵינָיו מִרְאִין אוֹתוֹ דְּבָרֵי עֲבֵרָה, שְׁתֵּי אֲזָנוֹ מִשְׁמִיעִין אוֹתוֹ דְּבָרִים בְּטָלִים, שְׁתֵּי יָרְדֵי שְׁגוּל וְחוּמִסִּים בְּהֵן, שְׁתֵּי רִגְלָיו שְׁמוּלִיכִין אוֹתוֹ לְדַבֵּר עֲבֵרָה, וּפְיוֹ וְלִבּוֹ. דְּבַר אַחַר, "הַחֲכָמָה תַּעֲזוּ לְחַכֵּם" (שֵׁם), זֶה נַח. "מַעֲשֵׂרָה שְׁלִיטִים", מַעֲשֵׂרָה דּוֹרוֹת שְׁלִפְנָיו. דְּבַר אַחַר, "לְחַכֵּם" (שֵׁם), זֶה אַבְרָהָם. "מַעֲשֵׂרָה שְׁלִיטִים", מַעֲשֵׂרָה דּוֹרוֹת שְׁלִפְנָיו. דְּבַר אַחַר, "לְחַכֵּם", זֶה מֹשֶׁה. "מַעֲשֵׂרָה שְׁלִיטִים", עֲשֵׂרָה דְּבָרִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הַגּוּף עַל-יְדֵי מֵאֲכָל, מִן פּוּמָא לְוֹשֵׁטָא, מִן וְוִשְׁטָא לְכַרְסָא וְכוּ', כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרַשׁ קֹהֶלֶת, וְחֻקְמַתּוֹ עֲמָדָה לוֹ לְמוֹשֶׁה, שְׁלֵא נִצְטַרְךָ לְמֵאֲכָל אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, כֹּל הַפְּנִים הִלְלוּ בְּמִדְרַשׁ, וְאִינִי יָכוֹל לַיִשֵּׁב עֲלֵיהֶן מִקְרָא שְׁלֵא חֲרִיו "כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאַרְצָ" (שֵׁם ז' כ):

כִּי גַם-פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִדְעַ לְבָךְ אֲשֶׁר גַּם-אֶתְּ קַלְלֵת אַחֲרָיִם:

- תְּרַגְמִים יוֹנְתָן -

אֲרוּם תְּזוּ לְךָ לְמַצְדֵּק יַת דִּינָא בְּזִמְן דִּילּוּט לְךָ גְּבַר דְּלִית דְּכוּתְךָ, דְּאַף זְמַנִּין סְגִינְיָן יַדַּע לְבָךְ דְּאַף אֲנִת הַוִּיתָא לְיִט גּוֹבְרִין אַחֲרָיִן:

כִּי-זֶה נִסִּיתִי בַחֲכָמָה אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי:

- תרגום יונתן -

כֹּל דָּא בְחַנִּית בְּחֲכָמָתָא, אֲמַרְתִּי בְּמִימְרֵי אַחֲבוּם אַף כֹּל חֲכָמַת אֲוִרְיָתָא, וְהִיא רְחוּקַת מִנִּי:

- רש"י -

כֹּל זֶה נִסִּיתִי בַחֲכָמָה. מוֹסֵב עַל מִקְרָאוֹת שְׁלֹמֹן, וְעַל (ס"א "ולא" ודק) שְׁלֹמֹן: נִסִּיתִי בַחֲכָמָה. בַּתּוֹרָה: אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה. לְדַעַת אֶת הַחֲכָמָה: וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. וְכֵן הִיא זֶה:

- ברסלב -

'לְדַה וַיִּנְקָה'. וְכִשְׁפָּשַׁט הַדָּבָר לַעֲשׂוֹת הַפְּעֻלָּה הַצְּרִיכָה, אָזִי נִקְרָא 'מַחִין'. וְכִשְׁלֹמֹד תּוֹרָה גַם-כֵּן צְרִיכִין לְהִיּוֹת בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הַנ"ל. כִּי כְּשִׁיּוֹשֵׁב לְלִמּוּד, וְנוֹתֵן מַחְשְׁבָתוֹ וְלִבּוֹ בַּהַתּוֹרָה, וּמִתְעַלֵּם בָּהּ, נִקְרָא עֲבוּר, כִּי הוּא מִתְעַלֵּם בָּהּ, כְּעֶבֶר בְּמַעֲיָ אָמוֹ. וְכִשְׁלֹמֹד הַתּוֹרָה וּמִבֵּין בָּהּ, נִקְרָא 'לְדַה וַיִּנְקָה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַדִּיָּה יִרְדָּה בְּכָל עֵת" וְכו' (מְשָׁלֵי ה', י"ג). וְאַחֲרֵיכֵן כְּשִׁמְכִין דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר וְרוֹצֵה לְחַדֵּשׁ בָּהּ, נִקְרָא 'מַחִין'. כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא (וְרוֹשְׁלֵמִי רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה פֶּרֶק רֵאוּהוּ בֵּית-דִּין) עַל פְּסוּק: "מִמְרַחֵק תִּבְיָא לְחֻמָּה" (מְשָׁלֵי לֵא, י"ד), כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא עֲנִיָּה בְּמִקּוּמָהּ וְעֲשִׂירָה בְּמִקּוּם אַחֵר, שְׁצִרִיד לְהִבְיָא רְאִיָּה מִמִּקּוּם אַחֵר. וְלִכְךָ נִקְרָא חֲכָמָה, עַל הַרְדָּ: "אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי". נִמְצָא כְּשִׁמְכִין דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר נִקְרָא מַחִין, הִינּוּ חֲכָמָה. וְכִשְׁלֹמֹד בְּאִפְּן זֶה, אִזּוֹ הִיא תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. וּמְקַשֵּׁר הָאוֹתִיּוֹת וְהַצְּרוּפִים שֶׁבְחֻלְקוֹ מִכְּלָלוֹת הָעוֹלָמוֹת אֶל שְׂרָשֵׁן וְאֶל מְקוּמוֹ, וְנַעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. וְאִזּוֹ הַדַּעַת שְׁלֵם, וּמִתְעוֹרֵר רְחוּמָנוֹת: לְקוּמִי מוֹהַר"ן קִנְיָא. סִימָן קה.

אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. כְּשֶׁתְּזַכֶּה לְרֵאוֹת מֶלֶךְ בְּיַפּוֹ, דְּהִינּוּ הַצְּדִיק בְּיַפּוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ, דְּהִינּוּ בַעַת הַקְּבוּיָן, שְׂאִזּוֹ הוּא יַפּוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ, עַל-יַד־זֶה: "עֵינִידָה תִּרְאִינָה אֶרֶץ מִרְחָקִים" (יִשְׁעָרוֹ לֵא, י"ז), בְּחִינַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת 'אֲוִירָא דְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מַחֲכִים'. כִּי הַחֲכָמָה נִקְרָא מִרְחָקִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה", הִינּוּ שְׁעַל-יַד־זֶה שֶׁתִּרְאֶה אֶת הַצְּדִיק בְּיַפּוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ כְּנ"ל, עַל-יַד־זֶה כְּכֹל מְקוּם שֶׁתִּרְאֶה בְּעֵינֶיךָ, וְהִיָּה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'אֲוִירָא דְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מַחֲכִים' כְּנ"ל. וְזֵהוּ: "עֵינִידָה תִּרְאִינָה אֶרֶץ מִרְחָקִים" כְּנ"ל. נִמְצָא, מִי שִׁישׁ לֹא תֵּאָוֵר וְהִשְׁתַּוֵּקְקוֹת לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, בְּפֶרֶט מִי שְׁטַעַם טַעַם הָאֵמֶת שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁפּוֹגַע וּמִתְעוֹדֵד יַחַד עִם אָדָם שֶׁהִיָּה אֲצֵל צְדִיק אֲמִתִּי עַל רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה, הוּא מַחֲיֵב לְהַרְגִישׁ אִזּוֹ טַעַם אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל-יַד־זֶה הָאִישׁ נַעֲשֶׂה גַם זֶה הָאִוִּיר בְּחִינַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל כְּנ"ל, וְרֵאוּי שִׁיתְעוֹרֵר לֹא עִתָּה הַשְׁתַּוֵּקְקוֹת וְנַעֲגוּעֵינִי לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, כֹּל אַחַד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְעַקֵּר הַדָּבָר - שִׁיְהִיָּה בְּאֵמֶת וּבְתִמְמוּת: לְקוּמִי מוֹהַר"ן תִּנְיָא. סִימָן מ.

אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. וְכֵן בְּעֵינֵי הַחֲכָמָה, שֶׁהִיָּתָה פֶת אַחַת שֶׁחֲקְרוּ וְאָמְרוּ שֶׁעַקֵּר הַתְּכִלִּית הוּא חֲכָמָה (סְפוּרֵי מַעֲשִׂוֹת, מַעֲשֶׂה י"ב), זֶה הַפְּעוּת מְבַאֵר מְאֹד מֵהִיכֵן נִמְשָׁד, כִּי בּוֹדָאִי הוּא אֵמֶת שֶׁחֲכָמָה דְקִדְשָׁה יִקְרָה מְאֹד,

אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. וְהִנֵּה בְּכָל דְּבַר שֶׁבְקִדְשָׁה יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, 'עֲבוּר' 'וַיִּנְקָה' 'מַחִין'. כִּי כֹל זֶמַן שֶׁהַדָּבָר בְּכַח נִקְרָא 'עֲבוּר', (כִּי הוּא נַעֲלָם. וְכִשְׁבָּא מִכַּח אֶל הַפְּעַל, נִקְרָא)

איזה חכמה ודעת ואינו משתמש עוד באמונה, זהו בחינת סמרא אחרא, בחינת חמין בחינת שנסתם פתח האמונה. ואז נופל מדעתו לגמרי ונעשה אויל וכסיל גמור, כי עקר החכמה לדעת שרחוק ממנו החכמה, ולהתחזק רק באמונה יתרה בכל פעם בבחינת "אמרתי אהכמה והיא רחוקה ממני". שעקר החכמה שישכיל שרחוק ממנו החכמה, כמו שאמר רבנו במקום אחר. וזהו בחינת מצה בהא שהדלית, בחינת אמונה, רחוק מן היוד, שהוא בחינת השכל, בחינת "אמרתי אהכמה והיא רחוקה ממני", כי היוד רחוקה מן הדלית לעולם, רק האמונה מקבלת חיות מהחכמה שנגנסה לתוכה מרחוק, בבחינת "מרחוק ה' נראה לי" וכו' (רמיה לא, ב), הינו פי על-ידי החכמה שהשיג, על-ידי-זה נתחזקה האמונה יותר, כי עקר השגת החכמה הוא לחזק את האמונה. וזהו בחינת הא, בחינת מצה בהא פנ"ל, וזהו בחינת מצה פרוסה, בחינת לחם עני מה דרכו של עני בפרוסה הינו פנ"ל, כי אף-על-פי שלחם מצה הוא בחינת מחין גדולים מאוד מאד, אף-על-פי-כן נקראת לחם עני, כי עקר השגת החכמה לדעת שעדין הוא עני מן הדעת. ועל-כן לעולם נפרת ונראית הדלית של ההא, אף-על-פי שנמשך היוד, שהיא השכל, לתוכה וכנ"ל. וזה בחינת מצה פרוסה שפורסין אותה לשנים בבחינת הא שהיא דלית יוד. והחלק האחד טומנין ומצפינין לאפיקומין והחלק השני מגלין ועונין עליו דברים הרבה, הינו פנ"ל שפורמזין שעדין הדעת רחוק ממנו בחינת "אמרתי אהכמה והיא רחוקה". ועל-כן אין אנו רוצים להשתמש עם הדעת עכשיו כלל, רק החלק הנקרא "לחם עני" שעונין עליו דברים הרבה, כי אנו מתחזקין רק באמונה ועונין וצועקין לה' יתברך ומשתוקקים אליו, אבל החלק הגדול המרמז לדעת אנו

כי כל הבריאה היתה על-ידי החכמה, כמו שכתוב (תהלים קד, כד), "בלם בחכמה עשית" וכו' (תהלים קד, כד) והחכמה היא חיות הכל, כמו שכתוב "החכמה תחיה" וכו' (קהלת ו, יא), אבל עקר החכמה היא ליראה את ה' ולעבד אותו יתברך, כמו שכתוב "ראשית חכמה יראת ה'" וכו' (תהלים קיא, י) כי עקר אמתית החכמה הוא לדעת שרחוק ממנו החכמה, בבחינת "אמרתי אהכמה והיא רחוקה ממני", כמבאר בדברי רבנו זכרנו לברכה שעקר החכמה שישכיל שרחוק ממנו החכמה, כי באמת אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', ועקר החכמה האמתית הוא מי שזוכה לשכל האמת להבין ולהשכיל האמת שהעקר הוא לעבד אותו יתברך בתמימות ובפשיטות גמור, ועל-ידי-זה דיקא יזכה לעקר החכמה האמתית, דהינו לדעת אותו יתברך באמונה שלמה באמת, שזה עקר החכמה: לקושי הלכות - אורח חיים א. תפלה ה, אות ט.

אמרתי אהכמה והיא רחוקה ממני. זהו בחינת חמין שהוא בחי"ת, שהפתח והחלל סתום, שהוא בחינת חמוץ המוח, בחינת פי יתחמין לבבי, דהינו שעל-ידי החכמה והדעת שהשיג, על-ידי-זה נדמה בעיניו שכבר הוא חכם בשלמות, עד שרוצה לסמוך על חכמתו לבד ואינו משתמש עוד באמונה כלל, שזהו בחינת חית שכבר נסתם פתח הדלית, דהינו פתח האמונה, כי סובר שכבר נתחכם לגמרי ואז נתחמין לבבו חס ושלום, בכפירות, ונתרחק לגמרי חס ושלום מה' יתברך. והכלל, שעקר ההבדל בין הקדשה והסמרא אחרא הוא רק במשהו הזאת, דהינו מי שתמיד נשאר עומד על אמונה, אפלו בשמשיג חכמות נפלאות ונוראות, זהו סמרא דקדשה. ואז זוכה בכל פעם להשגות יתרות ולאמונה יתרה, אבל תכף בשסובר שכבר נתחכם על-ידי שהשיג

מומנין עד הסוף, כי אי אפשר להשתמש בדת עד לבסוף המרמז על הקץ האחרון שאז תמלא הארץ דעה, ואז נזכה לדעת שלם, כמו שנאמר, "ומלאה הארץ דעה את ה'" וכו' (ישעיהו יא, ט). כי אפיקומן בחינת דעת, בחינת אפיקו מן, בחינת עגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן, ומן הוא הדעת בידוע: לקושי הלכות - יורה

דעה א. גלות ג, אות יד.

אמרתי אחכמה והיא רחוקה. אפר פרה מטמא טהורים ומטהר מטמאים, כי היא חקת התורה שאי אפשר להבין, כמו שכתוב "אמרתי אחכמה והיא רחוקה" וכו'. כי נמשכת משרש העליון שהוא ראשית הכל, ששם הכל אחד בלי הבדל ואי אפשר להבין דרכי ה' הנמשכין משם. ומחמת שאי אפשר להבינם, כי נראים כשני הפכים בנושא אחד, משם משתלשל אחיזת השקר שהם החכמות שקר של כל הנבוכים מתורת ה' שהם מהפכין מרע לטוב ומטוב לרע וכו'. וכל זה מחמת שאין מבטליון דעתם הנבוכה להסתפל על השרש באמת ובאמונה ששם הכל אחד, רק שאי אפשר להבין דרכי ה' הנמשכין משם. ועל-כן אפר פרה, שהיא חקת התורה שנמשך משם, כי היא חקת התורה כנ"ל. על-כן הוא מטהר מטמאת מת, כי דיקא על-ידי בחינת עפר שהוא בחינת אפר פרה שנקרא עפר, שהוא שרש הכל ותכלית הכל, על-ידי-זה נכנע השקר, שהוא הטמאה, כי על-ידי-זה נתעלה האמת מבחינת "עפר יעקב" וכו' (במדבר כג, י): לקושי הלכות - יורה דעה א. סימני בהמה ותינה

טהורה ד, אות כח.

אמרתי אחכמה והיא רחוקה. פרשת פרה אדמה מגלה לנו שאי אפשר להשיג ולהבין שום טעם במצות הבורא יתברך שמו ואסור להרהר בזה כלל, כמו שכתוב "ואת חקת

התורה" וכו' (במדבר יט, ב), וכמו שפרש רש"י שם, לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל מה מצוה הזאת ומה טעם יש בה, לכך כתוב 'חקה', לומר, חקה חקקתי, גזרה גזרתי, אין לה רשות להרהר אחריה, וזאת המצוה של פרה אדמה לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל בלוי יצא, לגלות ולהורות על כל מצות התורה שאסור להרהר אחר טעמים כלל, ועל-

כן גם שאר המצות נקראים חקים, כמו שכתוב, "החקים והמשפטים והתורות" וכו' (ויקרא כ, מו), ופרש רש"י גם שם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וכו' שאמות העולם מונין את ישראל כי אין בהם שום טעם וכו', כי באמת טעמי המצות נעלמים ונסתרים ואי אפשר להשיגם בדת אנושי כלל, רק צריכין לקומם באמונה בלבד, להאמין בה' ובמשה עבדו כמו שכל ישראל מאמינים בפשיטות בלי דרכי החכמות והשטות שלהם שרוצים לחקר ולהבין איך דבר השם יתברך עם משה, שאסור להעלות על הכתב, מכל שכן על הפה דבריהם ודעותיהם הזרות והסרוחות והמטנפות המלאים קיא צואה יותר מבית הכסא, ואין סרחון וריח רע גרוע מהם בעולם, ועל-כן מצות פרה אדמה מטהרת מטמאת מת, כי פרשת פרה הוא בחינת "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", כי היא מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, שזה בודאי אי אפשר להשיג ולהבין בשום דעת אנושי כלל, והיא דיקא מטהרת מטמאת מת שעקר הטמאה היא בחינת חקירת המחקרים והכופרים שהם סטרא דמותא, כי הם עקר זהמת הנחש כנ"ל, ועל-כן על-ידי מצות פרה, שהיא בחינת חקת התורה שגמולית לנו שהתורה היא בחינת חקה, בחינת "אמרתי אחכמה והיא רחוקה", בחינת חקה חקקתי, גזרה גזרתי, אין לה רשות להרהר אחריה, על-ידי-זה נטהרין מטמאת מת, כי

על-ידי-זה נתבטל סמרא דמותא, על-ידי שמאמינים בהשם יתברך ובמצותיו ואין חוקרין אחר שום טעם כלל, רק מקימין אותם בדרך חקה לבר שזה עקר האמונה, ועל-ידי-זה דיקא זוכין לשמחה: לקוטי הלכות - אורח חיים א. נפילת אפים ה. אות יט.

אמרתי אחכמה והיא רחקה ממני. על-ידי תקון הברית, שהוא קשת, יכול להוציא החצים, שהיא התפלה, שהיא חי ברכאן דצלוחתא, שהם תלת ווין, בחינת חצים, ומקומם בברית, בבחינת: "ובריתי נאמנת לו" (תהלים פט, כט). ואמונה זה בחינת תפלה, בבחינת: "ויהי ידיו אמונה" (שמות יז, יב). ואז התחלת צמיחת קרן משיח, בבחינת: "אצמיח קרן לדרך" (תהלים קלב ז), בבחינת: "קרנים מידו לו" (תבסקו ג, ד).

ידו' זה בחינת תפלה, ותפלות הם שלשה, כי כלליות משיח באבות, הינו משיח, שהוא הדבור, שבו מתפלל, בחינת משיח אלמים, הוא מאש מים רוח. ואז נעשה בן-חורין, הינו שבא לקדשת שבת, שאסור במלאכה. כי שבת זו 'שין בת'. 'שין' תלת גונין: אש, רוח, מים. 'בת' היא התפלה, שהן הברכות, בחינת: 'בת היה לו ובכל שמה' (בבא בתרא טז:), בחינת ברכות, בחינת: "וה' ברך את אברהם בכל" (בראשית כד, א). וקדשת שבת זה בחינת תכלית הידיעה, ותכלית הידיעה שלא נדע. ובשביל זה שבת נקרא תכלית שמם וארץ, ותכלית זה בחינת: "אמרתי אחכמה והיא רחקה ממני", הינו, זה עקר החכמה - שישביל שרחוק ממנו החכמה: לקוטי מוהר"ו תניינא. סימן פנ.

רחוק מה-שהיה ועמק | עמק מי ימצאנו:

- תרגום יונתן -

הא כבר אתרחק מבני נשא למדע כל מה דהוה מן יומי עלמא, ורוז יום מותא ורוז יום דייתי מלפא משיחא, מן הוא דישפחניה בחכמתא:

- רש"י -

רחוק מה שהיה. את הדברים הרחוקים שהיו ביצירת בראשית: ועמק עמק. הוא. מי ימצאנו. שאין לי רשות להרהר בהן, מה למעלה ומה למטה, מה לפנים ומה לאחור:

- ברסלב -

רחוק מה שהיה ועמק עמק מי ימצאנו. כי שבת, בחינת אמונה, שעל-ידי זה דיקא יכולין לדרש בתורה באמת, כי האמונה היא העקר והיסוד שעליה עומדים, ועל-ידי זה נכנסים אל השכל לדרש את התורה, וכמו שכתב אדוננו מורנו ורבנו ז"ל (בסימן צא) על פסוק: "ויהי ידיו אמונה עד בא השמש" (שמות יז, יב), שעל-ידי אמונה באים אל השכל וכו' עין שם. ועל-כן אמונה היא בחינת שבת שהיא עולם החרות שעל-ידי זה עקר שלמות הדעת, (כמו

שמבאר במקום אחר בסימן י' בלקוטי תניינא), שעל-ידי-זה יכולים לדרש את התורה, כי פשאין אמונתו בשלמות חס ושלוש או דעתו ושכלו הוא אסור ותפוש בכבלי ברזל בשבי ובכית האסורים בתפיסה גדולה. כי זה ידוע ששכל האנושי קצר מלהשיג שום דבר על בריו ומכוננו ועל-כן כל החכמים המחקרים נבוכים ותועים בכל החכמות. כי עדין אין שום חכמה ברורה אצלם כי יש ביניהם ספקות ומחלקת הרבה ומבוכות עצומות בכל החכמות כידוע לבקי בהם. כי

שְׁזָה הַסּוּד וְהַשְּׂכָל אִינוּ יוֹדְעַ כִּי אִם בְּחִינַת מִשָּׁה, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבִרְכָה, 'לֵךְ גְּלִיתִי וְלֹא־חָרִים חָקָה'. כִּי הוּא עֵקֶר כֻּלָּל כָּל סִפְרִים הַקְּדוּשִׁים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי בְּלִם נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ. כִּי כִּבְר נִתְגַּלְהָ לֹא בְּסִינֵי כָּל מָה שֶׁתִּלְמִיד וְתִיק עֲתִיד לְחַדֵּשׁ וְלַחֲבַר סִפְרֵי אֲמָתוֹ, וְעַל־כֵּן רַק הוּא יוֹדֵעַ לְהַמְשִׁיךְ הַמְתָּקָה וְטָהֳרָה וְשִׁכְל כּוֹה שְׂאִיֹר עַד לַחוּץ מִמֶּשׁ. שְׁזָהוּ גַם־כֵּן בְּחִינַת מַעֲשֵׂה הַגּוֹרָל שֶׁל יוֹם כְּפּוּר, שְׁעַל־יְדֵי שְׁנַכְנֵם הַפֶּהן הַגְּדוֹל בְּדָם הַשְּׁעִיר הַנֶּעֱשֵׂה בַּפְּנִים, עַל־יְדֵי־זֶה הַמְשִׁיךְ שִׁכְל וְהַמְתָּקָה, עַד שֶׁהַכְּנִיעַ וּבִטּוֹל כָּל עוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָאֵל, כִּי בְּגִדֵל הַשְּׂכָל הָעֲלִיּוֹן הַכְּנִיעַ כָּל הָרַע שֶׁבַחוּן מִמֶּשׁ, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה הַמְשִׁיךְ סְלִיחָה לְכָל עוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל. כִּי זֶה עֵקֶר תִּקְוָה בַּחוּץ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵי מִשָּׁה, שֶׁהוּא זוֹכֵה לְבַחֲנֵי עֵיל וְנִפְיָק בְּתַכְלִית שְׁלֵמוֹת הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא זוֹכֵה לְכָנֵם לְמָקוֹם שְׁנַכְנֵם לְשִׁכְל נֶעְלָם וְגַבְהָ מְאֹד מְאֹד, וּמִמְשִׁיךְ הַמְתָּקָה נִפְלְאָה מִשָּׁם. וְעֵקֶר הַחֲדוּשׁ בְּיוֹתֵר הוּא, שְׂיֹדֵעַ אִיךָ לְצִאֵת וְלְהוֹצִיא שִׁכְל כּוֹה לַחוּץ מִמֶּשׁ, לְהַאִיר עַל־יְדֵי־זֶה הַשְּׂכָל עֲצוֹת אֲמָתִיּוֹת לְכָל הַמְּנַחֲמִים בַּחוּץ מִמֶּשׁ, לְגַלוֹת גַּם לָהֶם הָאֲמָת לְהוֹצִיאֵם מִהַעֲלָם אֶל הַגְּלוּי, לְהוֹדִיעֵם בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם הָאֲמָת לְאֲמָתוֹ, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הֵבֵל הֵבֵלִים אִין בּוֹ מִמֶּשׁ: לְקוֹשֵׁי הַלְכוֹת - יוֹרֵה דַעַה א. שְׁחִיטָה ה, אוֹת יט.

עֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצָאֵנוּ. אֲפֹלוּ מִי שְׁזוֹכֵה לְמִצָּא לְעֵצְמוֹ חֲבֵר אֲמָתוֹ שֶׁקֵּבֵל מִהַצַּדִּיק הָאֲמָת דְּבָרֵי אֲמָת הַמוֹעִילִים לְנַפְשׁוֹ בְּאֲמָת, אֶפֶס־עַל־פִּי־כֵן עֲדִין צָרִיךְ יַגִּיעַה גְּדוּלָה וְחַפּוּשׁ הַרְבֵּה עַד שְׂיֻכְל לְמִצָּא וְלְהַשִּׁיג נְעִימוֹת אֲמִיתָת עֲצוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, שְׁעַל־יָדָם נִמְשָׁךְ אֲמוֹנַת חֲדוּשׁ הָעוֹלָם שֶׁהוּא עֵקֶר הַיְהוּדוּת. כִּי לְבַעַל בְּחִירָה קָשָׁה מְאֹד לְעוֹר, כִּי אִם בְּחִסְדֵי ה' הַנִּפְלְאִים מְאֹד מְאֹד שְׁמִמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק הָאֲמָת בְּכָל יוֹם

עַל־יְדֵי שִׁכְל אֲנוּשֵׁי אִי אֲפֹשֶׁר לְהַשִּׁיג שׁוּם דְּבָר עַל בְּרִיּוֹ וְאֲמָתוֹ. וְעַל־כֵּן שְׁנַכְנֵם בְּאִיזָה חֲכָמָה בְּלִי אֲמוּנָה חָס וְשָׁלוֹם, הָרִי שִׁכְלוּ כְּמוֹ אֲסוּר וְתַפּוּס בְּתַפְסִיטָה שְׂאִינוּ יְכוּל לְצִאֵת מִשָּׁם. כִּי דַעַתוֹ נִשְׁאָר נְבוּךְ וְתַפּוּס בְּמָה שֶׁמַּעִין בּוֹ וְאִינוּ יְכוּל לְצִאֵת מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם. כִּי אִי אֲפֹשֶׁר לֹא לְהַשִּׁיג הַדְּבָר בְּשִׁכְלוֹ הָאֲנוּשִׁי. וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "אֲמָרְתִי אַחֲכָמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי" (קְהֵלֵת ז, כג). וְכַתִּיב "רַחוּק מִה שֶׁהִיָּה וְעֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצָאֵנוּ". וְזֶה בְּחִינַת גְּלוּת מִצְרַיִם שֶׁהִיָּתָה הַדַּעַת בְּגַלוּת וּבִשְׁבִיָּה כְּמוֹכָא. כִּי מִצְרַיִם מְלֵאָה גְּלוּלִים דְּהִינוּ עַבְדוּתָה זָרָה וְכַפִּירוֹת הַפֶּךְ הָאֲמוּנָה, וְעַל־כֵּן שָׁם הִיָּתָה הַדַּעַת בְּגַלוּת וּבִשְׁבִיָּה. כִּי בְּלֹא אֲמוּנָה, הַדַּעַת וְהַשְּׂכָל אֲסוּר וְתַפּוּס בְּגַלוּת וּבִשְׁבִיָּה, כִּי אִי אֲפֹשֶׁר לֹא לְצִאֵת מִהַמְּבוּכוֹת עַל־יְדֵי הַשְּׂכָל לְבַד בְּלֹא אֲמוּנָה כְּנ"ל. אֲבָל כְּשִׁישׁ לֹא אֲמוּנָה בְּחִינַת שְׁבֵת, הוּא בְּבַחֲנֵי חַיּוֹת כִּי דַעַתוֹ בֵּן חוֹרִין, כִּי יוֹדֵעַ כָּל הַדְּבָרִים עַל בְּרִין עַל־יְדֵי הָאֲמוּנָה לְבַד, עַל־יְדֵי שְׁמֵאֲמִין לְדְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְאֲבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים, וְאִין יֵשׁ לֹא יִסוּד לְעַמּוּד עֲלִיּוֹ שֶׁהוּא הָאֲמוּנָה שְׁעֲלִיָּה עוֹמֵד הַכָּל. כִּי עַל־יְדֵי יִסוּד אֲמוּנָה יְכוּל לְכַנֵּם לְכָל דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה וְלְצִאֵת מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם מֵאַחַר שְׁיִישׁ לֹא יִסוּדוֹת חֲזָקִים עַל־יְדֵי הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה. וְזֶה בְּחִינַת 'כָּא חֲבִקוּק וְהָעֵמִידִן עַל אַחַת וְצַדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יְהִיָּה' (מִכּוֹת כד, עא), 'יְהִיָּה' זֶה בְּחִינַת חֲכָמוֹת אֲמָתִיּוֹת שֶׁל דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא עֵקֶר הַחַיּוֹת בְּחִינַת "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה" וְכו' (קְהֵלֵת ז, יא), בְּחִינַת "דְּרִשׁוּנֵי וְחִיּוֹ" (עֲמוֹס ה, ד), שְׁעַקְרָם תְּלוּי בְּאֲמוּנָה שֶׁהִיא יִסוּד הַדְּרוּשִׁים הָאֲמָתִיִּים וְכַנ"ל: לְקוֹשֵׁי הַלְכוֹת - אוֹרֵחַ חַיִּים ב. בְּרַכַּת הַדּוּאָה ה, אוֹת ו.

עֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצָאֵנוּ. מַעֲשֵׂה פְּרָה נִמְשָׁךְ מִשְׂכָּל גַּבְהָ וְעֵמֶק מְאֹד מְאֹד, כִּי הִיא חֲקַת הַתּוֹרָה בְּחִינַת "אֲמָרְתִי אַחֲכָמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי" (קְהֵלֵת ז, כג), בְּחִינַת "עֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצָאֵנוּ",

ובכל עת, אֶבֶל צָרִיכִין לָזוּה עַל כָּל פְּנִים אִיזוּה אֲתֵעֲרוּתָא דְלִתְתָא [הֲתֵעֲרוּרִית מִלְמַטָּה]. וְעַל-כֵּן זֶה הָעֵסֶק לְעֵסֶק עִם בְּגֵי אָדָם לְקַרְבָּם אֵל הָאֲמִת לְאֲמִתּוֹ עִמָּךְ מְאֹד מְאֹד, עִמָּךְ עִמָּךְ מִי

וּמְצִאָנּוּ, וְצָרִיכִין לָזוּה חֲפוּז וּבִקְשָׁה הַרְבֵּה, הֵן מִהַחֲבֵר הֵן מִהַתְלַמִּיד, וְאִז אִם יִחַפֵּשׂ בְּאֲמִת - בְּוֵדַאי וּמְצִא!! אִבִּי הַנְּחֵל, כֵּה.

{כה} סְבוּתֵי אֲנִי וְלִבִּי לָדַעַת וְלִתּוֹר וּבִקְשׁ חֲכָמָה וְחֶשְׁבוֹן וְלִדְעַת רָשָׁע כָּסֶל וְהַסְכָּלוֹת הוֹלִלּוֹת:

- תרגום יונתן -

חֲזוּרִית אֲנִי לְחֶשְׁבָּא בְּלִבִּי וּלְמִדְעָא וּלְאִלְלָא וּלְמִתְבַּע חֲכָמָתָא וְחוֹשְׁבֵן אֲנִי עוֹבְדֵי צְדִיקָיָא וּלְמִדְעָא פּוֹרְעָנוֹת חוֹבָא דְשִׁמְיָא, וְסוֹכְלִתְנִי וְחוֹלְחוּלְתָא דְמִלְכוּתָא:

- רש"י -

וְעוֹד סְבוּתֵי. לָדַעַת וְלִתּוֹר. וּלְבִקְשׁ חֲכָמָת פְּרִשַׁת פְּרָה אַרוּמָה, וְחֶשְׁבוֹן קִץ הַגְּאוּלָּה: וְלִדְעַת רָשָׁע כָּסֶל. לְעִמּוֹד עַל סוּף דְעֵתָה שֶׁל מִינּוֹת: וְהַסְכָּלוֹת הוֹלִלּוֹת. מְעַרְבֵב וּמְשַׁעֲמֵם שָׂבָה:

{כו} וּמוֹצָא אֲנִי מֵר מִמְּנוֹת אֶת-הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-הִיא מְצוּדִים וְחַרְמִים לְבָהּ אֲסוּרִים יְדִיָּה טוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמְּנָה וְחוֹטָא יִלְכָד בָּהּ:

- תרגום יונתן -

וְאֲשִׁכַחִית אֲנִי פִתְנָם דְּמִרִיר עַל אֲנָשׁ יִתִיר מִן מְרִירוֹת יוֹם מוֹתָא, יֵת אֲתֵתָא דְהִיא עֲבָדָא עֲקוֹן סִגְיָאן לְבַעֲלָהּ, וּמְצוּדָתָן וְחַרְמָתָן בְּלָבָהּ, כְּפִיתָן יְדֵיהָ בְּדִיל דְּלֵא לְמַפְלַח בְּהוֹן, תְּקִין קָדָם יי גִּבְר דִּיפִטֵר יֵתָהּ בְּגֵט פְּטוּרִין וְיִשְׁתִּיזֵב מִנָּה, וְחִיבָא קָדָם יי גִּבְר דִּיפִסְבְּנָה וְיִתְלַכְד בְּגוֹתָהּ:

- רש"י -

וּמוֹצָא אֲנִי מֵר מִמְּנוֹת. שֶׁהִיא קִשָּׁה מְעַשְׂרָה דְכָרִים הַקָּשִׁים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעוֹלָם, כְּדֵאִיתָא בְּכָבֵא בְּתָרָא בְּהַשְׁתַּפְּיִן (י), וּמוֹצָא אֲנִי מֵר וּקְשָׁה מִמְּנָה, אֶת הָאִשָּׁה, זֶה הַמִּינּוֹת: וְחַרְמִים לְבָהּ. לְשׁוֹן מִכְמָרְת. כְּמוֹ "וַיִּגְרְהוּ בְחֶרְמוֹ וַיֹּאסְפֶהוּ בְּמִכְמָרְתּוֹ" (תְּבַקוֹ א, טו): אֲסוּרִים יְדִיָּה. וּמִשְׁהַחֲזוּקָה בְּאָדָם, הָרִי הוּא בְּקָשֶׁר בְּקָשְׁרֵי עֲבוֹתוֹת: אֲסוּרִים. שֵׁם דְּכָר שֶׁל קְשׁוּרִים. כְּמוֹ "וַיִּמְסּוּ אֲסוּרֵיוֹ" (שׁוֹפְטִים טו, יד), קְשָׁרְיוֹ. כֵּן פְּרָשׁוּ מִנְחָם:

- בְּרַסְלָב -

וּמוֹצָא אֲנִי מֵר מִמְּנוֹת אֶת הָאִשָּׁה. זֶהוּ בְּחִינַת מְצוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, כִּי זֶה יָדוּעַ שֶׁעֲקָר אֲחִיזִית הָעֲצָבוֹת וְהַמְּרָה שְׁחוּרָה הוּא בְּבְחִינַת הָאִשָּׁה שֶׁהִיא סְטֵרָא דְנִיּוּקָבָא [בְּצַד הַנְּקֻבָּה], שֶׁהִיא סְטֵרָא דְדִינָא קְשִׁיָּא [צַד הַדִּין הַקָּשָׁה], שִׁשְׁם עֲקָר אֲחִיזִית הָעֲצָבוֹת, שֶׁהִיא תְּקִפָּא דְדִינָא [תּוֹקֵף הַדִּין], וְזֶהוּ בְּחִינַת מָה שֶׁנֶּאֱמָר בְּסְטֵרָא דְנִיּוּקָבָא "רַגְלֶיהָ יִרְדוֹת מוֹת" (כּו) (מְשָׁל ה, ה). כִּי הָעֲצָבוֹת הוּא בְּחִינַת סְטֵרָא דְמוֹתָא פִּידוּעַ בְּדְבָרֵינוּ כְּמָה פְּעֻמִּים. וְזֶהוּ בְּחִינַת "וְאֲחִרִיתָהּ מָרָה כְּלַעֲנָה"

וְאִנְחָה לְשִׁמְחָה, שְׂזָהוּ עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַשִּׁמְחָה כַּנִּלְכָּד: לְקוֹשֵׁי הַלְכוּת - אֲכָן הַעֵד - פְּרִיָה וְרִבְיָה וְאִישׁוֹת ג, אוֹת ב.

וּמוֹצֵא אֲנִי מֵרַם מִמְּוֹת אֵת הָאִשָּׁה. קָרַח כִּפֵּר בְּעֵקֶר, כִּי בְּנֵדָאֵי כִּפֵּר בְּעֵקֶר עַל-יְדֵי מַחְלַקְתּוֹ שֶׁחֶלַק עַל הַכְּהֵנָה, שֶׁרָצָה לְחַלֵּק סִמְרָא דְלוֹי, בְּחֵינֵת קוֹל הַחֹזֵר מִבְּחֵינֵת פְּהֵן, מִבְּחֵינֵת קוֹל הַיֵּשֶׁר, שְׂזָהוּ עֵקֶר הַכְּפִירָה שֶׁל כָּל הַכּוֹפְרִים. וְזָהוּ "וַיִּקַּח קָרַח" וְכוּ' (בְּמִדְבָר טו, א), וְתַרְגּוּמוֹ, וְאִתְפְּלַג קָרַח, וְאִתְפְּלַג' דִּיקָא שֶׁחֶלַק וְהַבְּדִיל עֲצָמוֹ, שְׂזָהוּ עֵקֶר הַפְּגָם וְהַכְּפִירָה שֶׁלוֹ שֶׁרָצָה לְחַלֵּק וְלִהְפְּלִיג בְּחֵינֵת קוֹל הַחֹזֵר מִקוֹל הַיֵּשֶׁר, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת חֶלְקַת הַלְוִיָּה מִן הַכְּהֵנָה, וְרָצָה לַעֲשׂוֹת הַלְוִי לְכַהֵן כְּאֵלוֹ קוֹל הַחֹזֵר יֵשׁ לוֹ מְצִיאוֹת בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, כְּאֵלוֹ הוּא בְּעֲצָמוֹ חָס וְשְׁלוֹם, הוּא קוֹל יֵשֶׁר, שְׂזָהוּ בְּחֵינֵת כְּפִירַת כָּל הַכּוֹפְרִים שְׁפוֹבְרִים שֶׁחֲכָמָתָם בְּעֲצָמָם יֵשׁ לָהֶם מְצִיאוֹת בְּפִנֵי עֲצָמָה עַד שְׁכּוֹפְרִים בְּאַלְקִים חַיִּים, וְכֵן זֶה מַחְמַת שְׂאִיִּם מִסַּתְכָלִים עַל שֶׁרֵשׁ חַיּוֹת כָּל הַחֲכָמוֹת מֵהֵיכָן נִמְשָׁד הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, "מִי פִעַל וְעִשָּׂה קָרָא הַדְּרוֹת מֵרָאשׁ" וְכוּ' (ישעיהו מא, ד).

וְכָמוֹ שֶׁכְּתוּב, "שְׂאֵו מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים" וְכוּ' (שם מ, כו). וְזֶה שֶׁכְּתוּב בְּפֶסֶל מִיכָה שֶׁרָצָה לְהַתְּנַבֵּר עַל-יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ הַלְוִי לְכַהֵן כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, "כִּי הָיָה לִי הַלְוִי לְכַהֵן" (שופטים יז, ג). כִּי מִשֵּׁם עֵקֶר אַחִיּוֹת הַכְּפִירוֹת וְהַעֲבוּדָה זָרָה בְּשׁוֹבְרִים שֶׁבְּחֵינֵת קוֹל הַחֹזֵר הוּא בְּחֵינֵת קוֹל הַיֵּשֶׁר חָס וְשְׁלוֹם כַּנִּלְכָּד, שְׂזָהוּ בְּחֵינֵת מַחְלַקַת קָרַח שֶׁכִּפֵּר בְּעֵקֶר וְרָצָה לַעֲשׂוֹת הַלְוִי לְכַהֵן שְׂזָהוּ בְּחֵינֵת פֶּסֶל מִיכָה, בְּחֵינֵת "כִּי הָיָה לִי הַלְוִי לְכַהֵן" וְכוּ'. וְעַל-כֵּן הָיָה עֵקֶר מַחְלַקַת קָרַח עַל-יְדֵי אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבָרְכָה עַל פְּסוּק, "חֲכָמוֹת נִשְׂיִים בְּנִתָּה בֵּיתָה וְאוֹלַת בִּינְיָה תְהַרְסֵנוּ" (משלי יד, א), זֶה אִשְׁתּוֹ שֶׁל קָרַח, כִּי עֵקֶר אַחִיּוֹת הַיְגוֹן וְאִנְחָה הַנֶּאֱחָזוּ בְּקוֹל הַחֹזֵר נֶאֱחָזוּ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁנִּמְשְׁכָה מִשֵּׁם כַּנִּלְכָּד,

וְכוּ' (משלי ה, ד), בְּחֵינֵת "וּמוֹצֵא אֲנִי מֵרַם מִמְּוֹת אֵת הָאִשָּׁה" וְכוּ', בְּחֵינֵת הַעֲצָבוֹת וְהַמְרָה שְׁחוּרָה, בְּחֵינֵת יְגוֹן וְאִנְחָה שֶׁנֶּאֱחָזוּ בְּהָאִשָּׁה בְּיוֹתֵר כַּנִּלְכָּד, כִּי אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּל זֶה נֶאֱמַר בְּאִשָּׁה רְעָה, אִשָּׁה זוֹנָה, אֶף-עַל-פִּי-כֵן זֶה יָדוּעַ שֶׁכָּל אַחִיּוֹתָם בְּהַקְדִּישָׁה מִשְׁתַּלְשֵׁלֶת מִסִּמְרָא דְנוֹקְבָא, וְעֵקֶר הַשִּׁמְחָה וְהַחֲדוּהָ הִיא בְּבְחֵינֵת סִמְרָא דְדִכּוּרָא [צַד הַזְכָּר], בְּבְחֵינֵת "עֵז וְחֲדוּהָ בְּמִקְמוֹ" (דְבָרֵי הַיָּמִים א טו, כו) שֶׁנֶּאֱמַר עַל קְדֻשַׁת הַבְּרִית, כִּי בּוֹ עֵז, וְהוּא חֲדוּהָ דְמִטְרוּנֵיתָא וְכוּ'. וְזָהוּ בְּחֵינֵת מְצוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָה שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם דוֹקָא לְקִים מְצוּהָ זֹאת בְּקִדְשָׁה וּבְטַהֲרָה, וְעַל-יְדֵי מְצוּהָ הַזֹּאת הוּא זוֹכֵה לְחַטֵּף אֵת הַמְרָה שְׁחוּרָה וְהַיְגוֹן וְהָאִנְחָה לְתוֹךְ הַשִּׁמְחָה בְּכַהֲנֵה הַנִּלְכָּד, בְּחֵינֵת "שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יְגוֹן וְאִנְחָה" (ישעיהו לה, י) כַּנִּלְכָּד. וְזָהוּ בְּחֵינֵת יִשְׁמַח אֵת אִשְׁתּוֹ בְּדַבַּר מְצוּהָ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבָרְכָה, כִּי עֵקֶר קְדֻשַׁת הַזְּוֹנָה הִיא עַל-יְדֵי שִׁמְחָה, שֶׁהוּא קְדֻשַׁת הַבְּרִית, כִּי זֶה עֵקֶר בְּחֵינֵת הַיְחוד וְהַזְּוֹנָה דְמְצוּהָ שֶׁעַל יְדוֹ מִתְּחַבְּרִים אִישׁ וְאִשָּׁה, וְאֵז נִמְתַּק וְנִתְבַּטַּל בְּחֵינֵת הַיְגוֹן וְאִנְחָה, שֶׁהוּא הַעֲצָבוֹת תִּקְפָא דְדִינָא הַנֶּאֱחָזוּ בְּהָאִשָּׁה. וְעַל-יְדֵי קְדֻשַׁת הַמְצוּהָ הַזֹּאת נִתְבַּטַּל הַיְגוֹן וְהָאִנְחָה וְנִתְהַפֵּךְ לְשִׁמְחָה, שֶׁהוּא עֵקֶר קְדֻשַׁת הַזְּוֹנָה, בְּחֵינֵת קְדֻשַׁת הַבְּרִית כַּנִּלְכָּד, וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבָרְכָה, 'הַשְּׂרׁוּי בְּלֹא אִשָּׁה שְׂרׁוּי בְּלֹא שִׁמְחָה' וְכוּ'. וְכָמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "וְשִׁמַּח אֵת אִשְׁתּוֹ וְכוּ'" (דְבָרִים כד, ה), כִּי זֶה עֵקֶר מְצוֹת הַזְּוֹנָה לְהַפֵּךְ הַיְגוֹן וְאִנְחָה לְשִׁמְחָה, שְׂזָהוּ עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַשִּׁמְחָה כַּנִּלְכָּד, דְּהֵינּוּ לִיחַד וְלְכָלֵל אִשָּׁה בְּאִישׁ שִׁיתְהַפֵּךְ הַיְגוֹן וְאִנְחָה הַנֶּאֱחָזוּ בְּהָאִשָּׁה בְּסִמְרָא דְנוֹקְבָא לְשִׁמְחָה כַּנִּלְכָּד, וְעַל-כֵּן הַשְּׂרׁוּי בְּלֹא אִשָּׁה שְׂרׁוּי בְּלֹא שִׁמְחָה, כִּי אִין שְׁלֵמוֹת לְהַשִּׁמְחָה שֶׁל הָאִישׁ כְּשֶׁהוּא לְבָדוּ, כִּי אִין שְׁלֵמוֹת לְהַשִּׁמְחָה כִּי אִם בְּשִׁמְתְּהַפֵּךְ יְגוֹן

מוצא אני מר ממנות את האשה. וזה שכתוב בתקונים (תקון ג ביה"א תקונים האחרונים): 'טחול דא לילית, אמא דערברב, שחוק הפסיל. מאן פסיל, דא אל אחר וכו', ואיהי אספרה לרביי דאנון חיבייא. חיכית בהון בעתרא בהאי עלמא, ולבתר קמילת לון' [טחול הוא לילית, מארת השם בבית רשע, והיא אספרה לתינוקות שהם רשעים, צוחקת בהם בעשר בעולם הזה, ואחר-כך הורגת אותם]. כי אלו המשקעים בממון, הם בבחינת 'בעצבון תאכלנה' וכו' (בראשית ג, יז). שהוא בחינת טחול שהוא בחינת עצבות ומרה שחורה ורבויו דאגות, והם מקשרים בפנים דסטרא-אחרא אל אחר וכו'. שכל זה הוא בחינת הטחול, אמא דערב רב, שחוק הפסיל, אל אחר כנ"ל. וזה שכתוב שם, 'ולבתר קמילת לון', כי בודאי הממון שהוא בחינת טחול עצבות וכו', הורגת אותם. כי הממון שלו הוא בבחינת מיתה, אנפין חשוכין, עצבות וכו' כנ"ל. וזהו מה שכתוב, מצא או מוצא, שתאות ממון הוא בחינת: "מוצא אני מר ממנות את האשה" וכו' כנ"ל. כי כן מבאר שם בתקונים: 'ומוצא אני מר ממנות את האשה ודא טחול' וכו' (תקון ע דף קלד עמוד א). אך פרנסה דקרשה הוא בחינת "מצא אשה מצא טוב" וכו' (משלי יח, כב), שהוא בחינת הצדיק. כי הצדיק האמת נצול מזה, כי אין הממון מוסיף לו, כי עליו נאמר: "טוב לפני האלקים ימלט ממנה" וכו'. כמו שכתוב שם בתקונים: 'ואמאי אתקריאו רביי, בגין דלא אית בהון דעת לאשתובא מנה, אבל לב מבין אשתוב מנה דתמן צדיק. ורוא דמלה: טוב לפני האלקים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה' (תקון ג ה"ל). כי צריך חכמה ודעת גדול לזה, שלא יזיקנו הממון, שלא יכלה ימי חייו. כי רב העולם נלכדו בזה, הינו בתאות ממון, והממון הורגת וממית אותם כנ"ל. ואי אפשר להנצל

והתנברה ברשעתה כל-כך עד שלא רצתה להיות מרובה אל הקדשה, שיהיה נכלל אשה באיש, לוי בכהן, והיא ברשעתה פגמה בזה, שזהו עקר בחינת אשה רעה, שנאמר עליה, "ומוצא אני מר ממנות את האשה". כי עבודת הלוי הוא בשיר על הדוכן, בחינת עשרה מיני נגינה, שעל-ידי-זה נתהפך יגון ואנחה לשמחה ונתיחד קול החוזר בקול הישר, שהוא בחינת זיווג דקרשה שנכללת אשה באיש וכו"ל: לקושי

הלכות - אכן העור. פריה ורבייה ואישות ג, אות כו.

ומוצא אני מר ממנות את האשה אשר היא מצודים וחרמים וגו'. וזהו בחינת מרור שאנו אוכלין על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, כמו שכתוב, "וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים" וכו' (שמות א, ד). כי מרור הוא בחינת "ומוצא אני מר ממנות את האשה אשר היא מצודים וחרמים וכו' ידיה טוב לפני האלקים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה", שהיא בחינת עצת הנחש הקדמוני שהביא מיתה לעולם שמשם נמשכין כל העצות רעות שבעולם של כל מיני פתות המרחקים מעבודת ה' באמת. וזהו בחינת כל המצודים וחרמים ורשתות ומכמורות מה שהיצר הרע פורש על האדם בכל יום, כמו שכתוב, "רשת הכינו לפעמי" וכו' (תהלים ג, ז). וכמו שכתוב, "בארח זו אהלך טמנו פח לי" (תהלים קמב, ד). כי הוא מבבל את האדם בכל עת בעצות רעות כדי לרחקו מהשם יתברך. וזהו עקר המרירות מה שצריך כל אדם לסבל קדם שיזכה לעבודת ה' באמת, כי אין מרירות גדול מזה כשאנו יודע לשית עצות בנפשו איד להתנהג, ובפרט ועקר בעבודת ה', אשר זה עקר התכלית והסוף של האדם, וכל אחד יודע שאין שום תכלית בעולם כי אם לאחו בעבודת ה' כל ימי חייו: לקושי הלכות -

אורח חיים ג, פסח ז, אות ט.

להרגיש הפאב יותר. כי ידוע בחכמת הרפואה שהחולאת והרפואות הם כמו מתנגדים זה לזה, ויש ביניהם מלחמה עצומה. וכשהחולאת רואה שעוסקין באיזהו סם לרפואתו על-ידי שתית הסם, או על-ידי שמניחין אותו ברמיה מבחינן, ותכף בשמתחיל הסם לעשות פעלתו לצרף רפואתו לגרש המחלה, תכף מתעורר המחלה בהתגברות חזק נגד הסם. ובשביל זה קשה מאד לבון הרפואה. (וגם זה אחד מהטעמים שלא לעסק בדאקטורים). כמו-כן הוא בחלי הנפש ממש, ויותר ויותר, כי כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, וכל מה שרוצים להתגבר באיזהו התגברות גדול או קטן נגד חלי הנפש. כמו-כן מתגבר יותר המתנגד מבפנים ומבחוץ, ומחמת זה נכשלו ונפלו רבים מאד מאד. וכבר האריך אדונינו מורנו ורבנו ז"ל לדבר בזה לחזק מאד מאד את כל אחד ואחד בהתחזקות נפלא להחיותנו בשבעה משיבי מעם. ותודה לאל יש לנו דאקטור בזה שבקי מאד ברפואות נפשנו עד תכליתו עד הסוף האחרון, ומלבד רפואותיו היקרים, בחו הגדול בעצמו עולה על הכל: עלם

לתרופה, ריב.

מזה כי אם על-ידי הצדיק שנאמר עליו: "טוב לפני האלקים ימלט ממנה" וכו' בנ"ל, אשרי לו: לקטפי מותר" קמא. סימן כג, אות ה.

ומוצא אני מר ממנות וכו' אשר היא מצודים. כל מיני מרירות של כל אחד בגוף ונפש וממון הכל נמשך מהרע הכולל שהוא התאוה הכללית אשר עליה נאמר "ומוצא אני מר ממנות" וכו' אשר היא מצודים" וכו', אך בזה בעצמו יש לה ולנו לשמח מאחר שאנו יודעים ממלחא הממתיק מרירותא דעלמא [ממלח שממתיק מרירות העולם], אשר על זה נאמר 'אלמלא מלחא לא הוי עלמא יכול למסבל מרירותא' [אלמלא המלח לא היה העולם יכול לסבל המרירות]. ואם אמנם צר לה מאד בני חביבי, עם כל זה בזה לבד ראוי לה להחיות את עצמו מה שאתה מרגיש על כל פנים המרירות ובשביל זה אתה צועק כל-כך. וזה בעצמו נמשך מבחינת הפרית מלח עולם הממתיק המרירות, שעל-ידי זה בעצמו מרגישין המרירות ביותר בדרך כל הרפואות שמתלבשים בדברים מרורים, שבשמניחין הרמיה על המכה מתחילין

ראוה זה מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת למצא

חשבון:

- תרגום יונתן -

חזי דין עובדא דאשפחית, אמר קהלת דמתקרי שלמה מלכא דישראל, פוגית מזליא חדא עם חברתא למשפח חשבון בני אנשא מה יהי בסופהון:

- רש"י -

ראה זה מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת למצא חשבון. כל המצוות שהצדיקים עושים, והעברות שהרשעים עוברים, נמנים לפני הקדוש-ברוך-הוא אחת על אחת, עד שמצטרפות לחשבון גדול. כך פרשו רבותינו במסכת סוטה (ח): אמרה קהלת. אמרה קבוצת החכמה, ואמרה נפשו המשפלת המקצצת החכמה: קהלת. לשון נקבה היא. וכשהוא אמרו בלשון זכר, מוסב על הקבוצה והוא שלמה. ובמדרש מצינו, אמר רבי ירמיה בן אלעזר, רוח הקדש, פעמים משיחה בלשון זכר, ופעמים משיחה בלשון נקבה. כתוב אחד אמר "עזרי ומפלמי אתה" (תהלים ע,

1, וכתוב אחד אומר "עזרתי ומפלמי אתה" (שם מ, יח), כתוב אחד אומר "מבשר משמיע שלום" (נחום ב, א), וכתוב אחד אומר "מבשרת ציון" (ישעיהו מ, ט):

{כח} אֲשֶׁר עוֹד־בְּקִשָּׁה נַפְשִׁי וְלֹא מִצָּאתִי אָדָם אֶחָד מֵאֵלַי מִצָּאתִי וְאִשָּׁה בְּכָל־אֵלֶּה לֹא מִצָּאתִי:

- תרגום יונתן -

אית פתגם אחרן דעוד תבעת נפשי ולא אשכחית, גבר שלים וזכאי בלא חיבולא מן יומי אדם קדמאא עד דאתיליד אברהם צדיקא דאשתכח מהימן וזכאי בין אלף מלכין דאתפנשו למעבד מגדלא בבבל, ואתתא בכל אלין נשיהון דמלכיא פשרה לא אשכחית:

- רש"י -

אשר עוד בקשה נפשי, לבר אלה האמורים למעלה שבקשתים ולא מצאתים, בקשה עוד נפשי בשרה בנשים, ולא מצאתי, כי כלן דעתן קלה עליהן: אדם אחד מאלף מצאתי. בנהג שבועולם, אלף נכנסים למקרא, אין יוצאים מהם להצליח שראויה למשנה אלא מאה. ואותם מאה שנכנסו למשנה, אין יוצאים מהם לתלמוד אלא עשרה. ואותן עשרה שנכנסין לגמרא, אין מצליח מהם אלא אחד להוראה. הרי אחד מאלף: ואשה בכל אלה. אפילו באלף. לכה אתה צריך להזהר בה:

- ברסלב -

שאמר רבנו זכרוננו לברכה על פסוק "הנותר בירושלם קדוש יאמר לו" וכו' (ישעיהו ד, ג), עין שם בהתורה 'היכל הקדש' (לקוטי מוהר"ן קפא. סימן נט). וכעין שאמרו רבותינו זכרונם לברכה לענין הלמוד, אלף נכנסין למקרא יוצאים מהם מאה למשנה. מאה נכנסין למשנה וכו', עד שגשאר רק אחד מאלף שיצליח היטב כמו שדרשו שם על פסוק "אדם אחד מאלף מצאתי" וכו'. וכמו-כן ממש הוא בענין התקרבות לעבודת ה' ותפירה, כי הכל אחד, כי גם עקר הלמוד בחינת אלף נכנסין למקרא, הכל הוא בשביל עבודת ה', כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה. ועל-כן נקראים המתחילים בחינת מארי מקרא בשם 'ביצים', כי הם כמו ביצים שעדיין לא נתגלה בהם צורת העוף וצרכים שמירה גדולה שלא להרסם ושלא לשברם בקל, חס ושלום:

לקוטי הלכות - יורה דעה א. ביצים אות ד, א.

אדם אחד מאלף מצאתי. זה בחינת סימני ביצים, כי איתא בתקונים (הקדמה דף ב), 'כי יקרא קן צפור וכו' אפרוחים או ביצים, שביצים הם מארי מקרא, עין שם, ו'מארי מקרא' זה בחינת בני הנעורים המתחילים לחנך עצמן ולכנס לעבודת ה' החפצים להתקרב לאנשי אמת, שיורו אותם הדרך הישר והאמת, כי אלו המתחילים להתקרב אל הקדשה ולכנס בעבודת ה' הם בבחינת 'מארי מקרא', שהוא התחלת למוד התורה, כמו התינוק בשמתחיל לכנס אל החדר, התחלת למודו הוא מקרא. כמו-כן בענין עבודת ה' בשמתחילין לכנס בעבודת ה' הוא בבחינת 'מארי מקרא' שהם בחינת ביצים, כנזכר לעיל בתקונים. ועדין צריך לעבר עליהם מניעות הרבה ונסיגות הרבה, ואם יזכו לעמוד בהם אז יצליחו ויעשו פרי. ועל-כן על-פי רב אין נשארוין בלם בקדשתם, רק הרבה מהם נופלים וזעירין אגון שגשארים קבועים בקדשתם, כמו

לְבַד רְאֵה-יָזֶה מִצְאָתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת- הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בִקְשׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים:

- תרגום יונתן -

לְחֹד חֲזוּ דִין אֲשֶׁכְחִית, דְּעַבְדַּי יִי ית אָדָם קְדָמָא תְקִין קְדָמִי וּזְכָאִי, וְחֻוּא וְחֻוּה אֲמַעִיאוּ יְתִיה לְמִיכַל מִן פִּירִי אֵילָנָא דְאֶכְלִי פִירוּהִי חֲכָמִין לְמַדְעָא בֵּין טַב לְבִישׁ, וְגִרְמוּ לְאֶסְתַּקְפָּא עֲלוּהִי יוֹם מוֹתָא וּלְכַל דִּירִי אֲרַעָא, וְאֲנֹן תְּבַעוּ לְמַשְׁכַּח חֲשִׁבְנוֹן סִגְיָאִין בְּגִין לְאִיתָאָה מַחְתָּא עַל דִּירִי אֲרַעָא:

- רש"י -

לְבַד רְאֵה זֶה מִצְאָתִי. שְׁבָאָה לְעוֹלָם תִּקְלָה עַל יְדֵה: אֲשֶׁר עָשָׂה. הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אֶת הָאָדָם. הִרְאִינוּ, יִשְׂרָאֵל: וְהִמָּה. מִשְׁנֹדוֹנָה לוֹ חֲזֵה אֲשֶׁתּוֹ וְנַעֲשׂוּ שְׁנַיִם, וְנִקְרְאוּ הַמָּה: בִּקְשׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים. מְזִימוֹת וּמַחְשְׁבוֹת שֶׁל חֲטָא. כִּי נִדְרַשׁ בַּמִּדְרָשׁ:

- ברכלב -

אֶחָד מֵה אֶתָּה סוֹפֵר' (סֵפֶר יְצִירָה פֶּרֶק א אֹת ו), וְכָל עֵקֶר הַמִּנְיָן וְהַמְסָפֵר שֶׁהוּא בְּחִינַת רַבּוּי מִתְחִיל אַחַר הַבְּרִיאָה, כִּי אַחַר הַבְּרִיאָה יֵשׁ כַּמָּה גּוֹנִין וּפְרָטִים וְשֵׁם שֵׁיךְ מִנְיָן, שֶׁהוּא רַק בְּמִקּוֹם הַרְבּוּי, וְזֶה הַדְּבָר אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג בְּשׁוֹם דַּעַת אֲנוּשִׁי אִיךָ נִמְשָׁךְ הַרְבּוּי שֶׁהוּא בְּחִינַת מִנְיָן וּמְסָפֵר מִמְקוֹר הָאֲחָדוּת, דְּהֵינּוּ בְּחִינַת פְּעֻלוֹת מִשְׁתַּנּוֹת שֶׁנִּמְשָׁכִין מֵאֶחָד הַפְּשׁוּט יִתְבָּרַךְ, כִּי זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג עֲכָשְׁיוּ בְּהַדְעַת כִּי אִם בְּאִמוּנָה לְבַד שֶׁמִּמְשִׁיכִין לָנוּ הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים, שְׂזוֹכִין לְהַשְׁגַּת הַתְּשׁוּעָה הַיְכָלִי, כִּי אֵלּוּ הַצְּדִיקִים הַזּוֹכִין לְהַשְׁגָּה זֹאת, הֵם כּוֹלְלִין וּמִיחְדִּין כְּלָלוּת בְּבְרִיאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְסָפֵר וּמִנְיָן, שֶׁהוּא בְּבְחִינַת אַחַר הַבְּרִיאָה כִּנּוּי, הֵם כּוֹלְלִין הַכֹּל בְּקֶדֶם הַבְּרִיאָה בְּשֵׁרֵשׁ הָאֲחָדוּת, כִּי הֵם מְשִׁינִין הַשְּׁנַת אֶלְקוּתוֹ וְאֲחָדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה בְּבְחִינַת 'מִטִּי וְלֹא מִטִּי' [מְגִיעַ וְלֹא מְגִיעַ] (וְהַר פְּרִשְׁתִּי נַח דָּף סה עמוד א), בְּבְחִינַת רְדִיפָה וּמַעֲפָב עַד שֶׁנַּעֲשִׂין אֲצִלָּן תְּשׁוּעָה הַיְכָלִי הַנּוּל, וְאֵלּוּ הַתְּשׁוּעָה הַיְכָלִי בְּשֵׁרֵשׁ לְמַעְלָה הֵם גְּבוּהִים וְנַעֲלָמוּס מְאֹד מְאֹד בְּתַכְלִית הַהַעֲלָם, כִּי הֵם בְּחִינַת אֹרוֹת הַצְּחָצְחוֹת שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת, כִּי

בִּקְשׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים. הַתְּהוּוֹת הַשְּׁקֵר, שֶׁהוּא הָרַע, שֶׁהוּא הַטְּמָאָה, הוּא מַחְמַת הַרְחוֹק מֵאֶחָד. כִּי הָרַע הוּא נְגִידוּת, לְמַשָּׁל, כָּל מֵה שֶׁהוּא נִגְדַּר רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם הוּא רַע. וּבְאֶחָד אֵין שֵׁיךְ נְגִידוּת, אֵלָּא כְּלוֹ טוֹב. וְזֶה שֶׁאֲמַרו חֲזוּ: 'בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְכוּ', שִׁיְהִיָּה כְּלוֹ הַטּוֹב וְהַמִּיטִיב' (פְּסָחִים ט), כִּי בְּאֶחָד אֵין שֵׁיךְ רַע. וְעַל-כֵּן לְעֵתִיד לְבֹא יִקְיָם: "שְׁבַת אֲמַת תְּכוֹן לְעַד" (מִשְׁלֵי יב, ט), כִּי יִהְיֶה אֵז כְּלוֹ אֶחָד, כְּלוֹ טוֹב. כִּי אֲמַת הוּא אֶחָד, לְמַשָּׁל, עַל כֵּלִי כֶּסֶף בְּשִׂאוּמְרִים עֲלָיו שֶׁהוּא כְּלִי כֶּסֶף, הוּא הָאֲמַת אֲבָל בְּשִׂאוּמְרִין עֲלָיו שֶׁהוּא כְּלִי זָהָב, הוּא שְׁקֵר. נִמְצָא שֶׁהָאֲמַת הוּא אֶחָד, כִּי אִי אֶפְשָׁר לֹאמַר אֲמַת רַק שֶׁהוּא כְּלִי כֶּסֶף לֹא יוֹתֵר. אֲבָל הַשְּׁקֵר הוּא הַרְבֵּה, כִּי אֶפְשָׁר לֹאמַר שֶׁהוּא כְּלִי זָהָב, וְכֵלִי נְחֹשֶׁת וְשִׂאֵר שְׁמוֹת. נִמְצָא שֶׁהַשְּׁקֵר הוּא בְּבְחִינַת, "בִּקְשׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים": לְקוּמִי מוֹהֲרִין קָמָא. סִימָן נֵא.

בִּקְשׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים. עֵקֶר אַחִיזוֹת הַסְּטָרָא אַחְרָא, שֶׁהוּא סְטָרָא דְמוֹתָא, הִיא מְבְחִינַת מִנְיָן, כִּי הַסְּטָרָא אַחְרָא הִיא בְּחִינַת "בִּקְשׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים", כִּי זֶה יְדוּעַ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא לְמַעְלָה מֵהַמִּנְיָן וְהַמְסָפֵר בְּבְחִינַת 'לְפָנַי

בְּאֲחֻדוֹתַי יִתְבָּרַךְ. וּמִי שְׁזוּכָה לְהִשְׁגָּה זֹאת, אֲזִי נִתְבַּטְּלִין כָּל הַכְּפִירוֹת וְנִתְבַּטְּלַת סִטְרָא דְּמוֹתָא, שְׂהוּא בְּחִינַת "בְּקִשׁוֹ חֲשֻׁבְנוֹת רַבִּים" שֶׁהֵם הַחֻקִּירוֹת וְהַכְּפִירוֹת הַנִּמְשָׁכִין מֵהַרְבוּי, כִּי זֶה הַצַּדִּיק שְׁזוּכָה לְהִשְׁגָּה זֹאת זוֹכֵה לְכֻלָּל כָּל הַמְסַפְּרִים וְהַמְנַנֵּן שֶׁהֵם בְּאִים אַחַר הַבְּרִיאָה, לְכֻלָּל הַכָּל בְּמִקּוֹר הָאֲחֻדוֹת עַל-יְדֵי הַשְּׁנַת הַתְּשֻׁעָה הַיְכָלִין הַנ"ל כִּנ"ל: לְקוּמֵי הַלְבוֹת - אֹרַח חַיִּים

א. תְּפִלָּה ה, אֹת טו.

בְּקִשׁוֹ חֲשֻׁבְנוֹת רַבִּים. עֵקֶר אֲחִיזַת סִטְרָא דְּמוֹתָא חֵם וְשִׁלּוּם נִמְשָׁכַת מִבְּחִינַת מְנַנֵּן, שְׂהוּא בְּחִינַת "בְּקִשׁוֹ חֲשֻׁבְנוֹת רַבִּים" שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל-יְדֵי פָּגַם עֵין הַדַּעַת טוֹב וְרַע שְׂאֵז נִגְזַר מִיָּתָה עַל הָעוֹלָם, כִּי עֵקֶר פָּגַם עֵין הַדַּעַת טוֹב וְרַע הוּא בְּחִינַת "בְּקִשׁוֹ חֲשֻׁבְנוֹת רַבִּים" שְׂהוּא בְּחִינַת פָּגַם כָּל הַחֻקִּירִים הַנִּכְבָּסִין בְּחֻקִּירוֹת וְקִשְׁיוֹת לְמַעְלָה מִשְׁכָּלָם, עַד שְׁבָאִים עַל-יְדֵי-זֶה לְכְּפִירוֹת גְּדוּלוֹת וְלֵאפִיקוּרְסוֹת גְּמוּרָה. כִּי בְּאֵמַת "אִין חֻכְמָה וְאִין תְּבוּנָה וְאִין עֵצָה לְגַגְדִּי ה'" וְכו' (מְשָׁלִי כֹא, ל), וְכִמוֹ שְׁפָתוֹב "הִנֵּה בְּדַבֵּר ה' מֵאִסוֹ וְחֻכְמַת מֶה לָּהֶם" (יְרֵמְיָה ח, ט), כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִיִּת מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בְּהַ כָּלֵל וְאִין מַחְשָׁבָה תּוֹפְסַת בּוֹ כָּלֵל, וְאִי אִפְשָׁר לִידַע מֵאֲלָקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כִּי אִם עַל-יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים, הִינּוּ עַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמְצוּהָ בְּשִׂמְחָה, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה דִּיקָא זוֹכֵה לְעֻלוֹת לְמַעְלָה מֵעֻלָּה עַד שְׁזוּכָה לְהִשְׁגָּה אֹרֵךְ אִין סוֹף בְּבְחִינַת 'מְטִי וְלֹא מְטִי' [מְגִיעַ וְלֹא מְגִיעַ] בְּבְחִינַת הַתְּשֻׁעָה הַיְכָלִין, שְׂזֶה עֵקֶר הַשְּׁנַת אֲלָקוֹת, אֲשֶׁרִי הַזּוֹכֵה לָזֶה: לְקוּמֵי הַלְבוֹת - אֹרַח חַיִּים א.

נְפִילַת אִפִּים ה, אֹת טו.

בְּקִשׁוֹ חֲשֻׁבְנוֹת רַבִּים. וְזֶה בְּחִינַת פְּרִשְׁתַּת שְׁקָלִים, "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְכו' (שְׁמוֹת ל, יב), וְהַדְּבָר תְּמוּנָה מֵאַחַר שֶׁהַמְנַנֵּן מְסַכֵּן שְׂיֻכַּל לְשַׁלּוֹט הַנִּגְנָף עַל-יְדֵי-זֶה, כִּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ

'לִיִּת מֵאִן דְּקוּמָא בְּהוּ וְלֹא מִתְדַבְּקִין וְלֹא יְדִיעִין וְכו'" [וְאִין מִי שְׂעוּמַד בְּהֵם וְלֹא מִתְדַבְּקִים וְלֹא יְדוּעִים וְכו'] (שָׁם), אֲבָל אֶף-עַל-פִּי-כֵן מִחֻמַּת הַרְדִּיפָה וְהַמְעַכְב, עַל-יְדֵי-זֶה מִכָּה הַרְדִּיפָה בְּהַמְעַכְב עַד שְׁנַעֲשִׂין, כְּבִיכּוֹל, בְּחִינַת הַיְכָלוֹת בְּהַשְּׁגָה בְּבְחִינַת מְסַפֵּר וְהַמְנַנֵּן, כִּי הֵם תְּשֻׁעָה הַיְכָלִין, וְאִלוֹ הַתְּשֻׁעָה הַיְכָלִין שְׂרָשׁ כָּל הַסְּפִירוֹת הֵם שְׂרָשׁ הַמְסַפֵּר וְהַמְנַנֵּן, כִּי אִלוֹ הַתְּשֻׁעָה הַיְכָלִין הֵם אֹרְחוֹת הַחֻצְצוֹחוֹת, שֶׁהֵם שְׂרָשׁ הַסְּפִירוֹת כִּידוּע, שְׂמִשְׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַמְסַפְּרִים שְׂבַעֲעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת כָּלְלוּת הַבְּרִיאָה כִּנ"ל, וְעַל-כֵּן הֵם בְּמִסְפֵּר תְּשֻׁעָה הַיְכָלִין, תְּשֻׁעָה דִּיקָא, כִּי מְסַפֵּר תְּשֻׁעָה הוּא שְׂרָשׁ כָּל הַמְסַפְּרִים שְׂבַעֲעוֹלָם כִּידוּע בְּחֻוֹשׁ שֶׁהַמְסַפֵּר כָּלָה אֲצֵל תְּשֻׁעָה, כִּי אַחַר תְּשֻׁעָה חוֹזֵר הַמְסַפֵּר לְמִקּוֹר הָאֲחֻדוֹת שְׂהוּא עֲשָׂרָה, שְׂהוּא בְּחִינַת אֶחָד, כִּי עֲשָׂרָה הוּא עֲשִׂירִית אֶחָד, וְכֵן הוֹלֵךְ הַמְסַפֵּר עַד תְּשֻׁעָה עֲשִׂירִית, וְאַחַר-כֵּן חוֹזֵר וְנִכְלָל בְּאֶחָד שְׂהוּא מֵאָה אַחַת וְכֵן לְעוֹלָם כִּידוּע. נִמְצָא, שְׂעֵקֶר שְׂרָשׁ הַמְסַפֵּר הוּא תְּשֻׁעָה וְאַחַר-כֵּן חוֹזֵר הַכָּל וְנִכְלָל בְּאֲחֻדוֹת, כִּי כֵן הַדְּבָר בְּאֵמַת שֶׁהַמְסַפֵּר וְהַמְנַנֵּן חוֹזֵר וְנִכְלָל תְּמִיד בְּאֲחֻדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, שְׂזֶה עֵקֶר תְּקוּן כָּל הָעוֹלָמוֹת, כִּי בְּאֵמַת שְׂרָשׁ הַמְסַפֵּר נִמְשָׁךְ מֵאֲחֻדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל-יְדֵי בְּחִינַת תְּשֻׁעָה הַיְכָלִין הַנ"ל שְׁנַעֲשִׂין עַל-יְדֵי הַרְדִּיפָה וְהַמְעַכְב הַנ"ל, שֶׁהֵם בְּבְחִינַת 'מְטִי וְלֹא מְטִי', רְצוּא וְשׁוּב, רְצוּא וְשׁוּב, שֶׁהֵם שְׁבִים וְרָצִים תְּמִיד וְנִכְלָלִין בְּאֲחֻדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאִינֵם נִפְרָדִים לְעוֹלָם מִמִּקּוֹר הָאֲחֻדוֹת יִתְבָּרַךְ, וְעַל-כֵּן הֵם רַק תְּשֻׁעָה הַיְכָלִין, כִּי אַחַר שְׂמִגְעִין לְבְּחִינַת תְּשֻׁעָה הַיְכָלִין הַנ"ל, אֲזִי אֵל מְקוּם שֶׁהֵם הוֹלְכִים שֵׁם הֵם שְׁבִים לְלַבַּת בְּרְצוּא וְשׁוּב, בְּבְחִינַת 'מְטִי וְלֹא מְטִי', וְחוֹזְרִים וְנִכְלָלִים בְּאֲחֻדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. נִמְצָא, שְׂאִלוֹ הַתְּשֻׁעָה הַיְכָלִין, שֶׁהֵם שְׂרָשׁ כָּל הַמְסַפְּרִים שְׂבַעֲעוֹלָם הֵם מְקַשְּׂרִים וּמְיַחֲדִים

רבותינו זכרונם לברכה, למה צוה למנותם ושייתנו שקלים כפר נפשם, לא יכתוב לא ה' ולא ו', לא ימנה אותם כלל, וכבר הרגישו המפרשים בזה, אך עקר המגן של ישראל הוא בשביל להרבות ולהגדיל בחינת התפלה עד אין קץ וחקר על-ידי תוספת נפש על נפש שנתוספין על-ידי המגן, שעל-ידי זה מתרפין הבתים הקדושים בכל פעם בלי שעור, על-כן הוזהרם למנותם על-ידי השקלים דיקא ולא ימנה אותם כד כפשוטו שלא יהיה בהם נגף ששולט על-ידי המגן, כי ישראל עם קדוש הם למעלה מהמגן, כי הם נכללין בלם במקור האחדות, כמו שכתוב, "אתה אחד ושמו אחד ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברי-המים א יז, כא), ועקר המגן והחשבון הוא אצל העובדי כוכבים, שהם בבחינת רבוי, בבחינת "בקשו חשבנות רבים" וכמו שפרש רש"י, עשו היה לו ששה נפשות ונקראים נפשות לשון רבים, ויעקב היה לו שבעים נפש ונקראים בלם נפש אחד, אבל באמת מחמת זה שכל נפשות ישראל חשובים נפש אחד, מחמת זה דיקא צריכין שישאלו ויתרבו מאד כחול הים, כי כל מה שישאל מתרפין יותר מתגדל כבודו ושמו יתברך יותר, בבחינת "ברוב עם הדרת מלך" וכו' (משלי יד, כח), ונכללין יותר באחדותו יתברך, ובשביל זה צוה למנותם לגלות רבוי מספר נפשות ישראל שהם ת"ר אלף ויותר, כדי להגדיל שמו וכבודו יתברך על-ידי זה, לפרסם ולהודיע לבני האדם גבורתו שנומצאים ת"ר אלפים נפשות המיוחדים שמו תמיד ונכללין באחדותו יתברך, אבל תכף כשמונים את ישראל יכול להתעורר קטרוג והתגרות הסטרא אחרא חס ושלום, שאחזתם בבחינת רבוי ומגן וחשבון, בבחינת "בקשו חשבנות רבים" עד שאפשר שתתגבר סטרא דמותא חס ושלום, כי יאמרו, מה אתם

מתפארים ברבוי החשבון שלכם, הלא אנו מרבים יותר בכפלי כפלים, כי כל אומה ואומה מהם מרבה יותר במספר הפשוט מישראל, כמו שכתוב "כי אתם המעט מכל העמים" (דברים ו, ז), ועל-כן יש חשש שהם יתגברו חס ושלום על-ידי הרבוי שלהם ויתגרו במגן של ישראל ויקטרגו עליהם על-ידי זה, עד שתוכל לשלום הנגף שהוא סטרא דמותא ששם אחיזתם, על-כן צוה שלא למנות את ישראל כי אם על-ידי השקלים כפר נפשם שצוה שיתנו בשביל המשכן, שהוא בית התפלה, בחינת "כי ביתי בית תפלה" וכו' (ישעיהו נז, ז), וגם כי עקר השקלים נתנו בשביל האדנים שהיו מאה, שהם בחינת מאה ברכות פמובא, שהם בחינת כלל התפלה, הינו כי על-ידי זה שמוגין אותם על-ידי השקלים שנותנין בשביל הקמת המשכן, שהוא בחינת הקמת התפלה, שכל הבתים המרבים מאד הנבנין על-ידי תוספת נפשות ישראל כנ"ל, בלם כלולים במשכן ובית המקדש שכלול מכל בתי התפלה הנ"ל (וכמבאר מזה במקום אחר), על-ידי זה נעשה על-ידי המגן תקון נפלא מאד, עד שהסטרא אחרא אינם יכולים להתגרות ולקטרג ולהתגבר על ישראל מחמת עצם רבויים שהם מרבים הרבה ממגן ישראל בפשיטות, כי עתה על-ידי השקלים שנתנו בשביל המשכן שהוא בית התפלה, על-ידי זה כל הנפשות מתיוחדין ונצטרפין יחד בבחינת רבוי הצרופים, שכל מה שנתוסף נפש נתרפין הצרופים בלי שעור, (כמבאר לעיל ובפרה"ק ורביה הנ"ל. פאור ענין זה, עין שם), עד שהצרופים של ת"ר אלף נפשות אין הפה יכול לדבר והלב לחשוב, כמובן למעין בחשבון הנ"ל, ואזי בודאי כל השבעים עב"ם מתבטלין כבטול גמור כנגד רבוי הבתים הנעשין על-ידי נפשות ישראל שמוצטרפין בצרופים הנ"ל: לקוטי

הלכות - אורח חיים א. ציצית ג אות ה.

הַאֱלֹקִים עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם יִשָּׂר וְהִמָּה בְקִשּׁוֹ
 חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים. עֵקֶר הַבְּחִירָה בְּעֵינַי הָאֵמֶת
 וְהַשְּׂקָר כַּמְבָאָר בְּהַתּוֹרָה 'אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא'
 (לְקוּטֵי מוֹתֵרִין קָמָא. סִימָן נא), שֶׁהַשְּׂקָר הוּא הִרְע
 וְהַטְמָאָה, וְעֵקֶר אַחֲזִיתוֹ מַחְמַת הֶרְחִיק מֵאֲחָד,
 כִּי תִכַּף שְׂיָצָאָה הַבְּרִיאָה מִכַּח אֶל הַפֶּעַל וְנַעֲשֶׂה
 שְׁנֵי דְבָרִים וְכו', נִתְהוּהָ תִכַּף בְּחִינַת הַבְּחִירָה
 שֶׁהוּא בְּחִינַת הַטְהָרָה, כִּי תִכַּף נַעֲשֶׂה רִשָּׁם עַל
 הַשְּׂתַלְשֻׁלוֹת הַטְמָאָה שֶׁהוּא הַשְּׂקָר וְכו', עֵינַי
 שָׁם הֵיטֵב בְּהַתּוֹרָה הַנ"ל. נִמְצָא, שֶׁעֵקֶר אַחֲזִית
 הַשְּׂקָר הוּא בְּבַחֲזֵינַת הַרְבּוּי עַל-יְדֵי הַהִתְרַחֲקוּת
 מֵהָאֲחָד. וְכָל מַה שֶׁנִּתְרַחַק מֵאֲחָד יוֹתֵר וְנִמְשָׁךְ
 הַרְבּוּי יוֹתֵר מִתְנַבֵּר הַשְּׂקָר בְּיוֹתֵר. כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינּוּ
 שֶׁתִּכַּף שֶׁנִּבְרָאָה חוּהָ וְנַעֲשֶׂה שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בְּעוֹלָם,
 פָּגְמוֹ מְאֹד וְאָכְלוּ מֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע וְגִרְמוּ
 לְמִיתָה לְדוֹרוֹת. וְכְמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל פֶּסוּק,
 "הַאֱלֹקִים עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם יִשָּׂר וְהִמָּה בְקִשּׁוֹ
 חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים", שֶׁתִּכַּף שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׁנֵים וְנִקְרָאוּ
 'הִמָּה', בְּקִשּׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים וְכו', עֵינַי שָׁם.
 וְכֵן אַחֲרֵיכֵן בְּשִׁנּוּלְדוֹ קֵץ וְהֵבֵל וְהִתְחִילוּ בְּנֵי
 הָאָדָם לְהִתְרַבּוֹת יוֹתֵר נִתְהוּהָ מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם,
 עַד שֶׁקָּם קֵץ אֶל הֵבֵל וַיְהִיגְהוּ. וְכֵן אַחֲרֵיכֵן כָּל
 הַקְּלָקוּלִים הָיָה עַל-יְדֵי שִׁנּוּתֵרְבָה הַרְבּוּי יוֹתֵר.
 כַּמְפָּרֵשׁ בַּפֶּסוּק, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא, "וַיְהִי כִּי הִחַל
 הָאָדָם לָרֵב עַל פְּנֵי הָאָדָמָה" וְכו' (בְּרַאשִׁית ו, א).
 "וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם" וְכו' (שָׁם, ה), כִּי כָּל
 מַה שֶׁנִּמְשָׁךְ רַבּוּי יוֹתֵר וְנִתְרַחֲקוּ יוֹתֵר מֵאֲחָד,
 נִתְאָחַז הַשְּׂקָר יוֹתֵר שֶׁהוּא הִרְע וְהַטְמָאָה, שֶׁכָּל
 הַקְּלָקוּלִים וְהַפְּגָמִים עַל יְדוֹ, כִּי עֵקֶר הַתְּנַבְּרוֹת
 הַשְּׂקָר עַל-יְדֵי הַרְבּוּי וְכַנ"ל, אֲבָל בְּאֵמֶת גַּם עֵקֶר
 מַעֲלַת הָאֵמֶת וְשִׁלְמוֹתוֹ הוּא דִּיקָא בְּשִׁמְכֻרִין
 וּמְגַלִּין הָאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ בְּמָקוֹם הַרְבּוּי. וְכָל מַה
 שִׁישׁ רַבּוּי יוֹתֵר, שִׁישׁ שָׁם אַחֲזִית הַשְּׂקָר יוֹתֵר,
 כְּשִׁזּוֹכִין לְבָרֵר וּלְגַלוֹת שָׁם הָאֵמֶת, זֶה עֵקֶר
 מַעֲלַת הָאֵמֶת וְשִׁלְמוֹתוֹ, וְכַשְּׁבִיל זֶה הִיְתָה כָּל

הַבְּרִיאָה כְּלָה מֵרֵאשׁ וְעַד סוֹף, כִּי הֵבֵל נִבְרָא
 בְּשִׁבִיל הַצְּדִיק, שֶׁכָּל מַעֲלָתוֹ הוּא מֵה שֶׁהָיָה לוֹ
 בְּחִירָה. וְעֵקֶר הַבְּחִירָה הוּא בְּעֵינַי הָאֵמֶת וְהַשְּׂקָר
 כַּנ"ל. וְעַל-כֵּן כָּל מַה שִׁישׁ רַבּוּי יוֹתֵר שִׁישָׁם
 אַחֲזִית הַשְּׂקָר יוֹתֵר כְּשִׁזּוֹכִין לְגַלוֹת הָאֵמֶת, שָׁם
 נִתְגַּדֵּל וְנִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ יִתְפָּרַךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְעַל-
 כֵּן אֵין אֹמְרִים דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה.
 וְזֶה בְּחִינַת "כָּרֵב עִם הַדְּרַת מִלֶּךְ" וְכו' (מִשְׁלֵי יד,
 כח). וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶׁאָמַר אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבּוּנוּ
 זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה (בְּהַתּוֹרָה "מִי חֲנֻכָּה", בְּלְקוּטֵי תַנְיָנָא. סִימָן ב),
 שֶׁזֶה יָקָר מְאֹד כְּשִׁנְתַּנְגִּילָה אַחַדוֹת הַפְּשׁוּטָה מֵתוֹךְ
 פְּעֻלוֹת מִשְׁתַּנּוֹת וְכו'. וְעַל-כֵּן מִצְוָה רֵאשׁוֹנָה
 בְּתוֹרָה לְעַסֵּק בְּיִשׁוּב הָעוֹלָם שִׁיתְרַבּוּ בְּנֵי אָדָם,
 כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא, "פָּרוּ וּרְבוּ וְכו' וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ"
 וְכו' (בְּרַאשִׁית א, כח), כִּי צְרִיכִין דִּיקָא שִׁיתְרַבּוּ בְּנֵי
 אָדָם, שֶׁאֵז מִתְנַבְּרַת הַבְּחִירָה בְּיוֹתֵר כַּנ"ל. וְאֵז
 דִּיקָא זֹכִינַן הַצְּדִיקִים לְהַשְׁלִים כְּנֶגֶת הַבְּרִיאָה
 עַל-יְדֵי שְׁעוּמֵדִים אֵז בְּנִסְיוֹן וּבְצָרוּף, וּמְבַרְרִים
 הָאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ מֵתוֹךְ הַרְבּוּי שִׁישָׁם נִאָחַז הַשְּׂקָר
 יוֹתֵר, כִּי כָּל מַה שִׁישׁ אַחֲזִיָּה יוֹתֵר לְהַשְּׂקָר, כְּמוֹ-
 כֵּן נִתְגַּדֵּל וְנִתְעַלָּה מַעֲלַת הָאֵמֶת, מִי שִׁזּוֹכָה
 לְבָרֵר הָאֵמֶת שָׁם, שֶׁכַּשְּׁבִיל זֶה בָּא הָאָדָם
 לְעוֹלָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת נִבְרָאוּ בְּשִׁבִיל זֶה, כִּי
 הֵבֵל נִבְרָא בְּשִׁבִיל הַבְּחִירָה שֶׁהוּא בֵּין הָאֵמֶת
 לְהַשְּׂקָר, וְכָל מַה שֶׁהִנְגִּדְיוֹת, שֶׁהוּא הַשְּׂקָר גְּדוֹל
 יוֹתֵר וְקִשָּׂה בְּיוֹתֵר לְעַמּוֹד בְּנִסְיוֹן לְכוֹן הָאֵמֶת,
 נִגְדֵּל בְּיוֹתֵר מַעֲלַת הַזּוֹכָה לְכוֹן הָאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ
 כַּנ"ל. וְעַל-כֵּן לְעֵתִיד לְבוֹא כְּשִׁיבּוֹא הַגּוֹאֵל
 צְדִיק, שֶׁעֵקֶר בִּיאָתוֹ לְגַלוֹת הָאֵמֶת בְּעוֹלָם, כְּמוֹ
 שֶׁנִּמְצָא, "שִׁלַּח אֹרֶךְ וְאֵמֶתֶךָ" וְכו' (תְּהִלִּים מג, ג),
 כִּי אֵז יִתְקַים "אֵמֶת מֵאָרֶץ תִּצְמַח" וְכו' (שָׁם פה,
 יב). עַל-כֵּן עֵקֶר בִּיאָתוֹ דִּיקָא כְּשִׁיתְרַבּוּ יִשְׂרָאֵל
 מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא, "הַקָּמְטֵן יִהְיֶה לְאֵלֶף וְהַצְּעִיר
 לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי ה' בְּעַתָּה אַחֲשִׁנְהָ" (יִשְׁעִיָּהוּ ס, כב).
 וְזֶה שֶׁנִּמְצָא, "וְהָיָה מִסָּפַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם

ששם ראוי שיאמר להם, לא עמי אתם, מגדל אחיזת השקר שם. אבל אז, אדרבא, שם דיקא יאמר להם 'בני אל חי, כי אדרבא, זה יהיה עקר מעלתם שיזכו לאמת ברבוי גדול כזה, כי זה עקר מעלת האמת כשנתברר מתוך הרבוי ביותר, שבשכיל זה נברא הכל כנ"ל: לקושי הלכות

- יורה דעה א. רבית ה, אות יז.

אשר לא ימד ולא יספר מרב, והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי" (הושע ב, א), הינו שהכתוב מבשר שלעתיד, בעת שיתגלה האמת בעולם, אז דיקא יתרבו ישראל מאוד מאד, כי זה עקר מעלת האמת כשנתגלה מתוך הרבוי כנ"ל. וזהו 'והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם', הינו במקום הרבוי ביותר, ששם אחיזת השקר ביותר וכנ"ל,

פרק ח

{א} מי כִּהְחֹכֵם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבַר חֲכַמַת אָדָם
תֵּאִיר פָּנָיו וְעוֹז פָּנָיו יִשְׁנָא:

- תרגום יונתן -

מן הוא חכימא דיבול למקם קביל חכמתא דני, ולמדע פשר מליא פנביאיא, חכמתא דגבר חכים
תנהיר זיו אנפוהי ביני צדיקאי, וחציף אפין מתחלפן כל אורחתייה מטוב לבייש:

- רש"י -

מי כִּהְחֹכֵם. מי בעולם חשוב כאדם חכם: ומי יודע פֶּשֶׁר דְּבַר. פשרון של דבר. כמו שמצינו בדניאל מתוך
חכמתו שהיה חכם ביראת שמים, נתגלו לו רזי פשרין. מי כמשה עושה פשרים בין ישראל לאביהם שבשמים: ועז
פָּנָיו יִשְׁנָא. משאר הפריות, עד כי יראו מגששת אליו כי קרן עור פָּנָיו (עין שמות לה, ל):

- ברסלב -

יתברך, העולה תחלה בהמח והחכמה עילאה
דעילאה [והחכמה עליונה העליונה] שבקודם
הבריאה לגמרי: באור הלקויים, כג.

חכמת אדם תאיר פָּנָיו. כי איש הישראלי
צריך תמיד להסתפל בהשכל של כל דבר,
ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל
דבר, כדי שיאיר לו השכל, שיש בכל דבר,
להתקרב להשם יתברך על-ידי אותו הדבר. כי
השכל הוא אור גדול ומאיר לו בכל דרכיו, כמו
שכתוב: "חכמת אדם תאיר פָּנָיו": לקוטי מוהר"ן

קמא. סימן א.

חכמת אדם תאיר פָּנָיו. זה שאומרים העולם
שכל נער יש לו אשה נאה, זה יש להבין. כי
עקר השכל הוא מהמח, והמח שואב מוח
שבשכמות, שהוא נשקה על-ידי לחות ושמוננות
הגוף בכחינת "ומח עצמותיו ישקה" (איוב כא, כד).
כי על-ידי לחות ושמוננות הגוף נשקה המח
שבשכמות, וזהו עקר קיום השכל. כי עקר קיום
השכל על-ידי לחות ושמוננות הגוף פמוכא

מי כִּהְחֹכֵם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבַר חֲכַמַת אָדָם
תֵּאִיר פָּנָיו וְעוֹז פָּנָיו יִשְׁנָא. לפי כל זה תבין
מרחוק, שגם מכותלי דבריו הקדושים, ירמו
לנו בנפלאות העצות שנותנין המוכיחים להשם
יתברך בעצמו בכיכול. ואולם, לקרב מזה על
השכל, מִכְרַח בַּתְּחִלָּה לפי עניות דעתי להציע
לפני המעיין בדרך משל על השם יתברך
וכריאתו, שהוא כמו החכם, ומשכיל בחכמתו
המצאה נפלאה, להיות מאתה ענג ועדן נפלא
בלי שעור, אבל לא יהיה שום אפן להוציאה
אל הפועל, כי אם על-פי כלי האומנות (גיציג)
הנפלא, שממציא לזה בתחלה, ועם הכלי
הזה לבד הוא מתניע לעשות ולפעל פעלת
ההמצאה הנ"ל, שאז נקרא ונחשב שהכלי
הזה נתנה לו את העצה בפעלת המצאתו,
מאשר על-ידו לבד יהיה כל העצה בנ"ל. כי
"מי כִּהְחֹכֵם" קהלת, "ומי יודע פֶּשֶׁר דְּבַר" (בין
ישראל לאביהם שבשמים כמוכא בפנים), "חכמת
אדם תאיר פָּנָיו" (כפני החמה), "ועז פָּנָיו יִשְׁנָא"
לקבל בתפלתו ולהמתיק חמה עוז אפו, לאדונו

במקום אחר (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן רכה). ועל-
 כן מי שהוא גער ואין שכלו בשלמות ונשאך
 מחו כנוס בעצמות, כי אין שואב מחו מוח
 שבעצמות ומחמת זה אין שכלו בשלמות כנ"ל,
 נמצא שנשאך המוח כנוס בעצמות. ועל-כן בת
 זוגו שנלקחה מן העצמות כמו שכתוב: "ויקח
 אחת מצלעותיו" וכו' (בראשית ב, כא), נמשך אליה
 רבוי המוח שנשאך כנוס בעצמותיו אשר משם
 נלקחה כנ"ל. ועל-כן בת זוגו נאה, כי עקר היפי
 על-ידי המוח והחכמה בבחינת "חכמת אדם
 תאיר פניו", ועל-כן היא נאה מחמת שנמשך
 אליה רבוי המוח, כי היא עצם מעצמו של זה
 שאין שכלו שלם ונשאך מחו כנוס בעצמותיו
 כנ"ל: שחות הר"ן פו.

חכמת אדם תאיר פניו. יש שנפלו לבחינת
 שנה על-ידי תאוות ומעשים רעים, ויש שהם
 אנשים כשרים ויפים, רק שנפילתם הוא על-ידי
 אכילה, כי לפעמים בשאוכל האדם מאכל שלא
 נתברר עדון למאכל אדם, על-ידי זה נופל מחו
 לבחינת שנה. כי כמו שבגשמיות יש מאכלים
 שמרבים שנה, ויש שממעטים שנה, כמו-כן
 ברוחניות, יש מאכלים שלא נתבררו, שמפילין
 לבחינת שנה. וכשאוכל בקדשה ובטהרה,
 אזי הוא בחינת: "לחם הפנים". כי השכל הוא
 הפנים, כמו שכתוב: "חכמת אדם תאיר פניו":
 לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן ס, אות ו.

חכמת אדם תאיר פניו. על-ידי הצום, אויביו
 נופלים לפניו. כי על-ידי הפעם הבא מהכבוד,
 בחינת: 'כבוד כועס' (ברכות סא), נתעורר המקטרג
 הגדול, שהוא עשו, "הוא אדום" שאחיותו
 בכבוד (זהר פינחס רל"ד ותקנ"ב), והוא אדמוני, שהוא
 בחינת כבוד, שהוא מלא דם. ומן המקטרג העליון
 נתעוררים ונשתלשלים מקטרגים וצרים למטה
 על אדם הכועס ושולטים עליו, ואינם יראים

מלפניו. כי על-ידי הפעם נדמה להם כבהמה,
 בבחינת: "נמשל כבהמות נדמו" (תהלים מז, יג).
 כי עקר המורא שמתיראין מן האדם, בבחינת:
 "ומוראכם וחתכם" וכו' (בראשית מ, ב), אינו אלא
 על-ידי הצלם האלקים שבפני האדם. ועל-ידי
 הצלם, האדם הוא אדם. וכשפר צלם, אזי יוצא
 מגדר אדם לגדר בהמה, ואז סר מוראו. ועקר
 הצלם המאיר בפני האדם, היא חכמות הבורא,
 שנתן לאדם יתרון על הבהמה, היא המאירה
 בפני אדם, בבחינת: "חכמת אדם תאיר פניו".
 ועל-ידי הפעם, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת
 (פסחים דף טו), ואז צלו סר, ופניו נופלים, בבחינת:
 "למה חרה לך ולמה נפלו פניך" (בראשית ה, ו).
 וכשאין לו פני אדם, אזי מוראו סר, כי נמשל
 כבהמות, וצרו מצרים לו. ועל-ידי הצום
 והתענית הוא מתקן את פניו, ומחזיר לעצמו
 את חכמתו, שהיא צלמו המאיר בפניו. ואז
 הכל יראים ממנו, ואויביו נופלים לפניו,
 דיקא, כי עקר נפילתם, מחמת הפנים כנ"ל.
 וכל זה נעשה על-ידי הצום, כי על-ידי הצום,
 נכנע הכבוד לפני המוח. כי ביום שאדם אוכל, אז
 הכבוד נזון תחלה, ואחר-כך הוא שולח להמוח.
 נמצא ביום האכילה, הגדלה והממשלה להכבוד.
 וכשמתענה, אזי נזון המוח תחלה, והמוח שולח
 מזון אחר-כך להכבוד. נמצא ביום הצום, נכנע
 הכבוד לפני המוח, והגדלה והממשלה להמוח.
 והיו תקון למה שפגם בתחלה בהחכמה, שהיא
 המוח, שהיא הצלם המאיר בפניו. ועכשו על-
 ידי התענית, הוא מכניע את הכבוד, ונותן
 הממשלה להמוח. וכשנכנע הכבוד, שהוא ראש
 המקטרגים, אזי נכנעים כל האויבים האחרים
 בהכבוד: וזה אותיות צום נוטריקון "ו'כתותי
 מ'פניו צ'ריו" (תהלים פמ, כד), שעל-ידי הצום,
 נכנע הכבוד, ונתתקן מוח החכמה, שהיא הצלם,
 ומאיר בפני אדם. ועל-ידי הצלם שבפניו, על-

לְבַחֲנִית סִטְרָא דְמוֹתָא, שֶׁהוּא בַחֲנִית מְקוֹמוֹת
הַמְמַנְפִּים הַנ"ל שֶׁשָּׁם אֵין רוֹאִין כְּבוֹדוֹ, שֶׁהוּא
בַחֲנִית חֲכָמָה, בַחֲנִית פְּנִים, אָבֵל הֵם גַּם שָׁם
מִבְקָשִׁין וּמְחַפְּשִׁין בְּבַחֲנִית אִי"ה וְכוּ' כַּנ"ל, וְעַל-
יְדִי-זֶה עוֹלִין בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה וּמַעְלִין הַנִּיצוּצוֹת
וְהַנְּפָשׁוֹת מַעֲמָקֵי עֲמָקֵי הַקְּלָפוֹת בְּבַחֲנִית יְרִידָה
תַּכְלִית הָעֲלִיָּה: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים א. נְפִילַת אִפִּים
ו, אוֹת ג.

חֲכַמַת אָדָם תְּאִיר פְּנָיו. וַיֵּשׁ כַּמָּה בַחֲנִינוֹת בְּאוֹר
הַפְּנִים, כִּי יֵשׁ מְקַבְּלִים הַשְּׂכָל מֵאוֹר הַפְּנִים שֶׁל
הַתּוֹרָה, כִּי שִׁבְעִים פְּנִים לַתּוֹרָה. וַיֵּשׁ מְקַבְּלִים
מֵאוֹר פְּנֵי הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְסַבֵּיר לוֹ פְּנִים,
אִזּוּ מְקַבֵּל שְׂכָל חֲדָשׁ וְנִשְׁמָה חֲדָשָׁה. כִּי עֵקֶר
הַשְּׂכָל מֵאוֹר הַפְּנִים, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב: "חֲכַמַת אָדָם
תְּאִיר פְּנָיו": לְקוֹטֵי מוֹהֲרֵי קַמָּא. סִימָן לָהּ, אוֹת ה.

חֲכַמַת אָדָם תְּאִיר פְּנָיו. דַּע מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ עֵינַיִם
לְרֹאוֹת יְכוֹל לְרֹאוֹת וּלְהַכִּיר בַּפְּנִים שֶׁל הַתְּלַמִּיד
מִי הוּא רַבּוֹ, וּבִלְבָד שֶׁרָאָה רַבּוֹ פַּעַם אַחַת, כִּי:
"חֲכַמַת אָדָם תְּאִיר פְּנָיו", נִמְצָא כְּשֶׁהַתְּלַמִּיד
מְקַבֵּל חֲכַמַת רַבּוֹ הוּא מְקַבֵּל פְּנָיו, וּבִשְׂבִיל
זֶה צָרִיךְ לְהִסְתַּבֵּל בַּפְּנֵי רַבּוֹ כְּשֶׁעָשָׂה שֶׁמְקַבֵּל
חֲכַמָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב: "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת
מוֹרֶיךָ" (ישַׁעְיָהוּ ל, ב), כִּי הַחֲכָמָה הוּא בַּפְּנִים, וְעַל-
כֵּן כְּשֶׁמְסַתְּבֵל בַּפְּנֵי הַתְּלַמִּיד יְכוֹל לֵידַע מִי הוּא
רַבּוֹ כַּנ"ל: לְקוֹטֵי מוֹהֲרֵי קַמָּא. סִימָן רל.

יְדִי-זֶה: "וְכַתּוּבִי מִפְּנֵי צָרִיו" וְכוּ' (שָׁם), מִפְּנֵי
דִּיקָא כַּנ"ל: לְקוֹטֵי מוֹהֲרֵי קַמָּא. סִימָן נו, אוֹת ו.

חֲכַמַת אָדָם תְּאִיר פְּנָיו. וְכָל זֶה הוּא סוֹד נְפִילַת
אִפִּים שֶׁאִזּוּ מִפִּלִּין אֶת עַצְמוֹן בְּכַנְנָה לְמְקוֹמוֹת
וְכוּ', כִּדִּי לְהַעֲלוֹת הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁהֵם
בַחֲנִית נְפָשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמְתִּים, בְּבַחֲנִית יְרִידָה
תַּכְלִית הָעֲלִיָּה בְּבַחֲנִיהַ הַנ"ל, וְעַל-כֵּן נוֹפְלִין
אִזּוּ עַל פְּנֵיהֶם, זֶה בַחֲנִית הַסְּתַלְקוֹת וְהַעֲלָמַת
וְכַסּוֹי בַחֲנִית הַפְּנִים, שֶׁהוּא בַחֲנִית חֲכָמָה,
בַחֲנִית "חֲכַמַת אָדָם תְּאִיר פְּנָיו" וְכוּ', שֶׁהוּא
עֵקֶר הַחַיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב, "הַחֲכָמָה תַחֲיֶיהָ" וְכוּ'
(קְהֵלֶת ג, יא), כִּי בְּכָל הַמַּאֲמָרוֹת יֵשׁ חֲכָמָה בְּכָל
מַאֲמָר וּמַאֲמָר שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, כִּי "בְּלֶם
בְּחֲכָמָה עָשִׂיתָ" וְכוּ' (תְּהִלִּים קד, כד), וְעַל-יְדִי-
זֶה עֵקֶר הַתְּנַלּוֹת הַכְּבוֹד שֶׁבִשְׂבִיל זֶה נִתְּהוּה
הַמַּאֲמָר, כְּמוֹ שֶׁמְבַאֵר שָׁם בְּבַחֲנִית "כְּבוֹד
חֲכָמִים יִנְחַלוּ" וְכוּ' (מִשְׁלֵי ג, לה), וְכְמוֹ שֶׁמְבַאֵר
בְּמְקוֹם אַחֵר, שֶׁכְּבוֹד הוּא בַחֲנִית חֲכָמָה, אָבֵל
בְּהַמַּאֲמָר סְתוּם, שֶׁהוּא בַחֲנִית אִי"ה, בַחֲנִית
בְּרֵאשִׁית, שָׁם הַחֲכָמָה שֶׁהוּא בַחֲנִית הַפְּנִים
בְּהַעֲלֵם וְהַסְּתֵר גְּדוֹל, כִּי שָׁם הוּא בַחֲנִית תַּכְלִית
הַיְרִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַּע, וְזֶהוּ בַחֲנִית סוֹד נְפִילַת
אִפִּים, בַחֲנִית "וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" וְכוּ' (בַּמִּדְבָּר כ,
ו), שֶׁהַצַּדִּיקִים מִפִּלִּין עַצְמוֹן וּמְכַסִּין וּמַעְלִימִין
וּמְסַלְקִין פְּנֵיהֶם שֶׁהוּא חֲכַמָּתוֹ, וּמוֹרִידִין עַצְמוֹן

{ב} אָנִי פִּי-מִלֶּךְ שֹׁמֵר וְעַל דְּבַרְת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים:

- תְּרַנְנִים יוֹנְתָן -

הוּוּ זְהִיר יֵת פּוֹמֶךְ עַל גְּזִירַת מִלְכָּא לְמַטְר מָא דִּיפְקִדְנָךְ, וְעַל עֵיסַק מוֹמְתָא דִּי אִזְדְּהַר, דְּלֹא תִימִי
בְּשׁוּם מִימְרִיהָ עַל מְנָן:

- רִש"י -

אֲנִי פִי מִלֶּךְ שֹׁמֵר. לְפִיכָּה אֲנִי צָרִיךְ וְנִכּוֹן לְשֹׁמֵר פִּי מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁהִיא הַמוֹכָּה שֶׁבְּכָלֵן: וְעַל דְּבַרְת שְׁבוּעַת
אֱלֹהִים. שֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ לוֹ בַחֲזוֹרֵב לְשֹׁמֵר מְצוּוֹתָיו. דְּבַר אַחֵר, אֲנִי נִכּוֹן לְשֹׁמֵר פִּי מִלְכֵי הָאֲמוֹת הַמוֹשְׁלִים בְּנוֹ בְּגוֹלְגֵלְיוֹת
וְאֲרַנְוִיּוֹת. וְעַל דְּבַרְת שְׁבוּעַת אֱלֹהִים. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּנוּ אֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ לְמְקוֹם. וְעַל דְּבַרְת. וְאַצֵּל

דברת שבועת אלהים, אשמור פי המלכים. בן מצינו בחנניה מישאל ועזריה, שאמרו לנבוכדנצר "לך אמרו מלכא נבוכדנצר לא חשחין אנחנו על דנה פתגם להתבודד" (דניאל ג, טו) [לך אמרו המלך נבוכדנצר אין אנו צריכים להשיבך על דבר זה], אם מלכא, למה נבוכדנצר, ואם נבוכדנצר למה מלכא, אלא כד אמרו לו, לך אנו אמרים דאת מלכא לנו לעבודה ולמסים ולגולגולות, אך על דנא, שאת אמר עלנא לעבוד עבודה זרה, נבוכדנצר את מלך ואת וכלכא שוין:

- ברסלב -

עקר ממשלתם למשל עלינו חס ושלום בדבר הנוגע בנגד דת תורתנו הקדושה שהוא סטרא דנשמתא, כי עקר חיות ומזון הנשמה הוא מצוות התורה הקדושה, כי בבחינת הנשמה שהוא בחינת התורה, בחינת דעת, בחינת רחמים שם אין להם שום יניקה, כי עקר יניקתם בבחינת דין, שהוא סטרא דגופא כנ"ל, כי זה כלל, שאין להם שום כח להתגבר על הקדשה חס ושלום, כי אם בשיונקים משם חס ושלום, ומאחר שאין להם יניקה מבחינת רחמים, בחינת דעת, בחינת התורה, בחינת הנשמה, על-כן אין להם שום כח להתגבר בנגד הדת, לבטל חס ושלום שום דבר מהתורה הקדושה. וזה שאמרו חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר, "מלכא נבוכדנצר" (דניאל ג, טו), ואמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'אם מלכא וכו', אלא למסים וארנוניות אנת מלך עלינו, אבל בנגד התורה אתה נבוכדנצר אנת וכלכא שוין, כי באמת אין לו שום ממשלה, רק בהגופים לתן להם מס וכיוצא. אבל בדת תורתנו הוא וכלכא שוין, כי אין לו שום ממשלה עלינו בזה כנ"ל. וכמו שנאמר, "אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלקים": לקוטי הלכות - יורה דעה א. עבודת אלילים א, ג.

אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלקים. כשהעבד"ם מכון להעבירו על דת והוא בפרהסיא, או בשעת הגזרה, אזי יהרג ואל יעבר, אפלו אערקתא דמסאנא [אפלו ברצועת המנעל], כי כשהעבד"ם מכון להעבירו על דת, אזי הוא שעת מלחמה וצריכין ללחם עמהם לנצחם. ועקר המלחמה הוא על-ידי בחינת תפלה בבחינת דין, שעל-ידי-זה מוציין מהם כל הקדשות שבלעו ומכניעין אותם. ועל-כן צריכין למסר נפשו על קדוש ה' להרג, שזהו בחינת תפלה בבחינת דין כנ"ל. ועל-ידי-זה מכניעין אותם כנ"ל, כי עקר חיותם והתגברותם הוא בשיונקים מן הקדשה שבלעו, אבל כשמוציין מהם הקדשה שבלעו, אזי נכנעים, כי באמת אין להם שום ממשלה עלינו להעביר אותנו על דת, חס ושלום, כי אפלו עכשיו בגלות, שנתן לנו ה' יתברך ממשלה עלינו ומסר אותנו תחת ממשלתם, אין להם שליטה עלינו כי אם בגופנו, אבל לא בנשמותינו, חס ושלום, כי יניקת הסטרא אחרת והעבד"ם הוא רק מבחינת דין, שהוא סטרא דגופא. ועל-כן אין להם ממשלה כי אם על הגופים לבד ולא על הנשמות, שהם בחינת רחמים וחיים, כי משם אין להם יניקה כלל. ועל-כן אין להם שום כח מצד

אֶל-תִּבְהַל מִפְּנֵי תִלְךָ אֶל-תַּעֲמֹד בְּדַבַּר רַע כִּי כָל-אִשֶׁר יַחְפִּץ יַעֲשֶׂה:

- תרגום יונתן -

ובְעֵדֶן רוּגָא דְּיֵי לֹא תְנוּחַ מִלְצֻלָאָה קְדָמוּהִי, אֲתַבְהִיל מִן קְדָמוּהִי זִיל וְצִלִי, וְתַבְעִי רַחֲמִין מִנְיָה בְּגִין דְּלֹא תִקּוּם בְּפִתְגָם בִּישׁ, אַרוּם רַבּוֹן כָּל עֲלָמָא וְיֵי כָּל דְּיוֹצְבֵי יַעֲבִיד:

- רש"י -

אל תִּבְהַל מִפְּנֵי תִלְךָ. אל תהי נבהל לומר שתִּלְךָ ותִּבְהַל מִפְּנֵי לְמָקוֹם שְׂאִינוּ שְׁלִיט שָׁם, שֶׁכָּבֵל מְקוֹם הוּא שְׁלִיט: אל תַעֲמֹד בְּדַבַּר רַע. אל תַעֲמִיד עִצְמָךְ עִמָּךְ בְּדַבְרִים רָעִים: כִּי כָּל אִשֶׁר יַחְפִּץ. להִפְרֵעַ מִמֶּךָ, רְשׁוּת ויִכָּלֵת בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת:

בְּאִשֶׁר דְּבַר-מִלָּךְ שְׁלִטוֹן וּמִי יֹאמַר-לוֹ מָה-תַּעֲשֶׂה:

- תרגום יונתן -

בְּאִתֵּר דְּאִית גְּזִירַת מִלְכָּא תַמָּן מִימְרָא דְּמִלְכָּא דְּשְׁלִיט עַל כָּל עֲלָמָא מִתַּעֲבָדָא בְּבַהִילוֹ, וּמִן הוּא גּוֹבְרָא דִּימַחֵי בִּידֵיהּ וְיִימַר לֵיהּ מָה עָבַדְתָּא:

- רש"י -

בְּאִשֶׁר דְּבַר מִלָּךְ שְׁלִטוֹן. בְּשִׁבִיל אִשֶׁר דְּבַר הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁל הוּא, וּמִי יֹאמַר לוֹ מָה תַעֲשֶׂה. וְאִם שׁוֹמֵר מִצְוָה אִתָּה, לֹא תִדַּע דְּבַר רַע וְלֹא תִבּוֹאֵךְ:

- ברסלב -

בְּאִשֶׁר דְּבַר מִלָּךְ שְׁלִטוֹן. וְזוֹה: "וְהִתְעַנְּגוּ עַל רַב שְׁלוֹם" (תהלים לו, יא). "וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בְּמוֹתַי אֶרֶץ" (ישעיהו נח, יד) דָּא חֲקַל תְּפוּחִין קַדִּישִׁין בְּחִינַת עֲלִיַת הַמַּלְכוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדְּבֹר בְּחִינַת מַלְכוּת פֶּה. וְזוֹה: "בְּאִשֶׁר דְּבַר מִלָּךְ שְׁלִטוֹן" וְכוּ', וְזוֹה שְׁדָרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה שְׁנַצּוּל מִשְׁעֲבוּד מַלְכוּת שְׁנַאמַר: "וְאִתָּה עַל בְּמוֹתֵינוּ תִדְרֹךְ" (דברים לג, כט), הִינּוּ שְׂאִין לָהֶם אַחִיזָה וְיִנְיָקָה מִבְּחִינַת רַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה בְּבְחִינַת 'הִנֵּי בְּרַכִּי דְרַבְּנָן דְּשְׁלָהִי מִנִּייהוּ' (ברכות ו, א), רַק אֲדַרְבָּא נִכְנַעִין תַּחַת רַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה. "וְהִאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיד" (ישעיהו נח, יד), זֶה בְּחִינַת "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שְׁלֹם" (בראשית לג, יח), בְּחִינַת שְׁלָמוֹת כָּל

הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת 'עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרָא אֵת הַכֹּל' בְּנ"ל, שְׁזָה בְּחִינַת מָה שְׂאִמְרוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה 'עוֹלָמוֹ עוֹלָמֵי מִי בְּרָאךְ יַעֲקֹב בְּרָאךְ', וְאִמְרוּ שָׁם עוֹד, 'שְׁמִים וְאֶרֶץ לֹא נִבְרָאוּ אֶלָּא בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב וְכוּ', לֹא נִבְרָא הַכֹּל אֶלָּא בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב שְׁנַאמַר לֹא כְּאֵלֶּה חֲלַק יַעֲקֹב כִּי יוֹצֵר הַכֹּל הוּא' (תְּלָמוֹת שְׁמַעוֹנִי, ישעיהו מג). וְזוֹה שְׁדָרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה שְׁזוֹכָה לְנַחֲלָה בְּלֵי מִצְרַיִם הִינּוּ בְּנ"ל. וְזוֹה "כִּי פִי ה' דְּבַר" (ישעיהו נח, יד), כִּי זוֹכָה שְׁדַבְּרוּ הוּא כְּבִיכּוֹל בְּחִינַת דְּבַר ה' בְּחִינַת 'מָה אֲנִי בְּמִלּוּלָא דִּילֵי עֲבָדִית שְׁמוּם וְאֶרֶץ וְכוּ' אוּף הִכִּי אִתִּי וְכוּ' (זוֹהַר הַקְּדוּשָׁה דְּפָה ה'): וְקָרָא דְשִׁבְתָּא, עַה.

תמיד 'כל מה דעבד רחמנא לטב עבד' [כל מה שעושה הקדוש-ברוך-הוא, לטוב הוא עושה] (ברכות ס). והנך רואה את אשר עבר על גיסך גרו יאיר, ואם אמנם המו מעי לו כי הרחמנות עליו עצום מאד, אך אף-על-פי-כן בודאי צדיק ה' "ומי יאמר לו מה תעשה", ובודאי הוא למוכה רבה: עלים לתרופה כד.

ומי יאמר לו מה תעשה. השם יתברך אינו עוזב אותנו לעולם, אם מתמהמה איזה דבר ישועה צריכין לחכות לו, כי לכל עת, ומהכרח להמתין על כל דבר. כי גוה העולם צריכין לסבל הרבה הרבה, והעקר להמתין ולדם לישועתו תמיד, ולכלי להרהר אחר מדותיו יתברך כלל, וסוף כל סוף יושיע ה' בכל הדברים, כי צריכין לקיים דברי רבותינו ז"ל כפשוטו שהזירו אותנו לומר

ה} שומר מצוה לא ידע דבר רע ועת ומשפט ידע לב חכם:

- תרגום יונתן -

גבר דנמיר פקודיא דיי לא ינדע מדעם ביש לעלמא דאתי, ועדן צלותא ודין וקשום אשתמודע בלב חכימא:

- רש"י -

ועת ומשפט ידע לב חכם. החכם יודע שיש עת קבוע לפקדת רשעים, ומשפטים יש לפני הקדוש-ברוך-הוא, שסופו להפרע מהם. משפט, וימטיצ"א בלע"ז והיא הפרענות:

ו} כי לכל-חפץ יש עת ומשפט כי-רעת האדם רבה עליו:

- תרגום יונתן -

ארום לכל עסקא אית עדן טב וביש, ועל דין קשום אתדן כל עלמא, וכד אתגזר מן קדם יי למהוי פורענותא בעלמא על חובת אנשין עבדי בישא דסגיאין עליהון:

- רש"י -

כי לכל חפץ. שהאדם עושה חפצו ועובר על דת, יש עת להפרע, ומשפט ופורענות מוכנת: כי רעת האדם רבה עליו. כאשר רבה רעת האדם וסאתו גדושה, אז באה פקודתו. וכי משמש בלשון "כאשר", כמו "כי יהיה להם דבר בא אלי" (שמות יח, טז):

- ברסלב -

לכל חפץ יש עת ומשפט. וזה "עשות חפצך ביום קדשי" (ישעיהו נח, יג), שימנע מעשית חפציו של חול שיש בהם אחיזת הסטרא אחרא, ועקר התקון שלהם הוא רק על-ידי שממשיכין קדשת

שבת גם על ששת ימי החול, בבחינת זכרהו מאחד בשבת' כנ"ל, שזה גם-כן בחינת "עשות חפצך ביום קדשי" (כמבאר לעיל בפנים במאמר מרכבות פרעה סימן ל"ח). אבל בשבת גם זה אסור כי אז

בְּחִינַת חֲפִיץ כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב: "כִּי לְכָל חֲפִיץ יֵשׁ עַתּוּ וּמִשְׁפָּט" וּכְתִיב: "אֲנִי ה' אֱהָב מִשְׁפָּט" (ישעיהו סא, ח) וְעַל-כֵּן שֶׁבֶת הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה בְּנִלְכָּהּ בְּמִשְׁפָּט פְּעָמִים, שְׁוֶה בְּחִינַת חֲפִיץ שְׂמִים בְּחִינַת: "הַחֲפִיץ אֶחֱפִיץ וְכוּ" כִּי אִם בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחִיָּה" (יחזקאל יח, כג): וְקָרָא דְשִׁבְתָּא, נַט.

הַשְׂכִּינָה שׁוֹבְתָת כְּבִיכּוֹל וְהָרַע נִדְחָה וְנִתְבַּטַּל לְגַמְרֵי בְּבְחִינַת: "כִּי לֹא אֵל חֲפִיץ רָשָׁע אֶתָּה לֹא יִגְרָד רָע" (תהלים ה, ה). וְאִז עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַתְּקַרְבוֹת הַנְּפִשׁוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת בְּנִין הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ הַנִּלְכָּהּ, כִּי הָרַע שְׁלֵהֶם נּוֹפֵל וְנִתְבַּטַּל וְהַטּוֹב עוֹלָה וְנִגְלָל בְּקִדְשָׁה שְׁוֶה עַל-יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט שֶׁהוּא

כִּי-אֵינְנוּ יָדַע מַה-שִּׁיְהִיָּה כִּי כִּפְאֲשֶׁר יִהְיֶה מִי יִגִּיד לּוֹ:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

אֲרוּם לִיתְוִהֵי חֲכִים מֵא דַעְתִּיד לְמַהוּי בְּסוֹפֵיהּ עֲלוּהֵי, אֲרוּם בְּעֵדֵן דִּיהוּ רַעוּא מִן קֳדָם יי לְאֲבִישָׁא לִיה מִן הוּא דִּיתְוִי לִיה:

- רִש"י -

כִּי אֵינְנוּ יָדַע מַה שִּׁיְהִיָּה. כְּשֶׁהָרָשָׁע עוֹבֵר עֲבֵרָה אֵינְנוּ נוֹתֵן לְבוֹ לְמַה שֶׁעֲתִיד הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהִבְיֹא בְּמִשְׁפָּט, וְאִז לֹא בְּכֶד: כִּי כִּפְאֲשֶׁר יִהְיֶה. הַפְּרָעָנוֹת, מִי יִגִּיד לוֹ לְהַמְלִיךְ בּוֹ וְלַמּוֹל בּוֹ עֵצָה וְלַמּוֹל רְשׁוֹת, כִּי פִתְעָ פִתְאֻם יְבוֹאֵנוּ:

אֵין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ לְכֻלּוֹא אֶת-הַרוּחַ וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת וְאֵין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה וְלֹא-יִמְלִט רָשָׁע אֶת-בְּעָלָיו:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

לִית אָנְשׁ דִּישְׁלוּט בְּרוּחַ נִשְׁמַתָּא לְמַמְנַע ית נִשְׁמַתָּא דְחַיִּי בְּגִין דְּלֹא יִפְסוּק מִן גּוֹפֵא דְאֲנִישָׁא, וְלִית שְׁלִטוֹנָא בְּיוֹם מוֹתָא לְשִׁזְבָּא גְבַר לְחֻבְרִיָּה, וְלִית מְנִי זִינָא מְסִיעֵן בְּקִרְבָּא, וְלֹא יִשְׁיזִיב חוּב ית מְרוּהֵי בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא:

- רִש"י -

אֵין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ. בְּרוּחוֹ וְיִצְרוֹ שֶׁל שְׁלוּחוֹ שֶׁל מְקוֹם: לְכֻלּוֹא. וְלַמְנַע מִמֶּנּוּ אֶת הַרוּחַ שֶׁבְּגוֹפוֹ, שֶׁלֹּא יִמְלִטוּ מִלְּאֵף הַמָּוֶת: וְאֵין שְׁלִטוֹן. שֶׁל שׁוֹם מְלִיךְ גְּבַר בְּיוֹם מוֹתוֹ. בְּכָל מְקוֹם אֶתָּה מוֹצֵא "וְהַמְלִיךְ דְּוֹד", וּבְיוֹם מוֹתוֹ "וְיִקְרְבוּ מִי דְוֹד לְמוֹת" (מְלָכִים-א ב, א), לֹא הִזְכֵּר מְלָכוֹת כָּאֵין: וְאֵין מִשְׁלַחַת בְּמִלְחָמָה. זֶה, לֵאמֹר אֲשַׁלַּח בְּנֵי אִז עֲבָדֵי בְּמִקּוּמֵי:

- בְּרַסְלָב -

וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת. וְזֶה פְּרוּשׁ: "וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יְמֵיךְ לְמוֹת קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד וְאֲצַנְנוּ" וְכוּ" (דְּבָרִים לֵא, יד) - מֹשֶׁה הוּא נִקְרָה הַעֲלִיזָה וְיְהוֹשֻׁעַ הוּא נִקְרָה הַתְּחַתְּנוּנָה. "וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֵהָל" - זֶה בְּחִינַת הַרְקִיעַ, בְּחִינַת הַאֵ"ו שֶׁבִּתּוֹךְ הָאֵלֶּף. "וְאֲצַנְנוּ"

כי משה היה צריך או למסר הכל ליהושע, -
 "ואין שלטון ביום המות", כי בשעת הסתלקות
 הצדיק אין לו שליטה וכח להאיר ליהושע, על-

אֶת-כָּל-זֶה רְאִיתִי וְנָתַן אֶת-לְבִי לְכָל-מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם עִת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ:

- תרגום יונתן -

כל דין חזיתי דהוה בעלמא, ויהבית ית לבי למדע ית כל עובדא דאתעביד בעלמא הדין תחות
 שמשא, בעדן דישלוט אנש באנש לאבאשא ליה:

- רש"י -

את כל זה ראיתי. האמור למעלה: ונתון את לבי לכל מעשה. וגם לכל מעשה בני אדם נתתי את לבי, וראיתי
 עת אשר שלט אדם בחברו ונבר עליו, וסופו נהפך לרעתו. עמלק נתגבר על ישראל, וסופו "ואחריתו עדי אבד"
 (במדבר כד, כ). וכן פרעה, וכן נבוכדנצר, וכן סנחריב:

- ברסלב -

עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. זה סוד
 בחינת התפלה של הבעל כח, שהוא בבחינת
 דין שהסמרא אחרא רוצה לבלוע אותה,
 אבל על-ידי כחו הגדול של הבעל כח, על-
 ידי-זה התפלה עומדת בצוארה של הסמרא
 אחרא, ואזי מכרחת הסמרא אחרא ליתן
 הקאות להקיא ולהוציא כל חיותה שבלעה
 מן הקדשה, בבחינת "חיל בלע ויקאנו מבטנו
 ירשנו אל" (איוב כ, טו), וזה בחינת לקיחת שרה
 לבית פרעה ואבימלך, שהוא מקום הסמרא
 אחרא, שרצו לכבש לעצמן את האשה יראת
 ה', שהוא בחינת התפלה, וכל זה היה מחמת
 תאות נאוף שהתגברה בהם שנמשך מזוהמת
 הנחש, עד שרצו לשלוט גם על הצדקת שרה
 אשה יראת ה' להטיל בה זרמא חס ושלום,
 אבל שרה היתה צדקת גדולה מאד והיתה
 בעלת כח גדול, עד שאפלו כששלטו בה
 הדינים עד שנלקחה לביתם, אף-על-פי-כן

התגברה בכחה הגדול עד שלא יכלו לשלוט
 בה כלל, אדרבה, היא שלטה בהם והביאה
 עליהם מכות גדולות, כמו שכתוב "וינגע ה"
 וכו' (בראשית יב, יז) והוציאה מהם נצוצות קדושות
 הרבה שבלעו מקדם מהקדשה, בבחינת "עת
 אשר שלט האדם באדם לרע לו" כמוכא, שכל
 זה הוא בחינת התפלה בבחינת דין של הבעל
 כח, שהוא גם-כן בחינה זו ממש שהם רוצים
 לבלעה, אבל על-ידי גדל כחו של הבעל כח
 אין יכולים לינק ממנה, אדרבה, הם מוציאים
 מהסמרא אחרא, על-ידי-זה כל נצוצות הקדשה
 שבלעו וכו' כנ"ל, כי התפלה היא בחינת אשה
 יראת ה', כמו שכתוב "אשה יראת ה' היא
 תתהלל" (משלי לא, ל). וכמבאר בהתורה "ויסב
 אלקים" (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן סב) מקרא זה על
 ענין שרה שנלקחה לבית פרעה, שעל-ידי-זה
 הוציאה משם כל נצוצות הקדשה, בחינת "תנו

לָהּ מִפְּרֵי יְדִיהָ" וְכו' (משלי לא, לא), עֵינֵי שָׁם: לְקוֹשֵׁי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים א. נְטִילַת יָדַיִם שְׁחֵרִית ה.

עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ. וְזֶה בְּחֵינֵת הַמֶּן, יִמַּח שְׂמוֹ, שֶׁרָצָה לְהַתְּנַבֵּר בְּעַת שֶׁנִּלְקְחָה אֶסְתֵּר לְמִשְׁכַּב הָעֶרְל, כִּי סָבַר שֶׁאִשָּׁה יִרְאֵת ה' נִכְבְּשָׁה תַּחְתָּם, כִּי כָּל הַמְּאֹרֵי אִשׁ יִנְקָתָם מִבְּחֵינֵת אִשָּׁה וְכו' כִּידוּעַ, עַל-כֵּן שָׁם עָקַר הַמְּלַחְמָה, אֲבָל בְּתַקְפָּה קִדְּשָׁתוֹ שֶׁל מְרַדְכֵי, וְגַם אֶסְתֵּר הִיָּתֶה צְדָקַת גְּדוּלָּה, שֶׁמֶר אוֹתָהּ שְׁלֵא תִהְיֶה נִלְכָּדַת בְּיַנְיָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַקּוּנֵי זֹהַר: בְּגִין דְּאִחַ גְּמִיר לָהּ (תַּקּוּן כ"א דף נו עמוד ב). אֲדַרְבָּא, הוֹצִיאָהּ מִבְּיַנְיָהֶם כָּל נִצּוּצוֹת הַקְּדֻשָּׁה בְּבְחֵינֵת "עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ וְכו'": לְקוֹשֵׁי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים א. הַפְּלִין ה, אוֹת מ.

עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ. אִין קוֹרִין פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה פְּסוּקִים כְּדֵי לְתַנּוּן הַמְּלָכוֹת, שֶׁהַבְּחֵינָה הַקְּטָנָה שְׁבָה הִיא בְּחֵינֵת עֲשָׂרָה, בְּחֵינֵת שְׁרֵי עֲשָׂרוֹת, כִּי יֵשׁ שְׁרֵי אֲלָפִים וְשְׁרֵי מֵאוֹת וְכו', כִּי הִיא כְּלוּלָה מַעֲשָׂר וְעֵשֶׂר מַעֲשָׂר וְעֵשֶׂר וְכו', וְהַמַּעֲוֵט שֶׁבְּכָללוֹת הוּא כְּלָלִיּוֹת מַעֲשָׂר, וְעַל-כֵּן אִין קוֹרִין פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה פְּסוּקִים, חוּץ מִפְּרֻשַׁת עֲמֶלֶק, שֶׁאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין בְּהָ אֵלָּא תִשְׁעָה פְּסוּקִים וְכו' (כִּי מֵה שֶׁכְּתוּב בְּשִׁלְחַן עֲרוּד, כְּגוֹן פְּרֻשַׁת עֲמֶלֶק הוּא לֹא דוֹקָא, כִּי בְּאֵמַת לֹא נִמְצָא שׁוּם קְרִיאָה בְּתוֹרָה שֶׁל תִּשְׁעָה פְּסוּקִים, רַק פְּרֻשַׁת עֲמֶלֶק שֶׁקוֹרִין כְּפֹרִים לְבָד) כִּי כְּנֶגֶד מְלָכוֹת דְּקִדְּשָׁה הוּא מְלָכוֹת הַרְשָׁעָה, שֶׁהוּא מְלָכוֹת הַמֶּן, שֶׁהוּא יוֹנֵק מִעֲשִׂירוֹת, עֵינֵי שָׁם הֵיטֵב. וְהֵנָּה מְלָכוֹת עֲמֶלֶק הוּא בְּחֵינֵת הַנְּחָשׁ שֶׁכְּרוּד אַחַר הַקְּדֻשָּׁה וְיוֹנֵק מִרְגְּלֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל-כֵּן מִתְּנַבֵּר בְּעֲשִׂירוֹת, שֶׁהִיא הַבְּחֵינָה הָאַחֲרוֹנָה, בְּחֵינֵת רִגְלִין, כְּמוֹ שֶׁמְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְעַל-כֵּן אִין בְּפְרֻשַׁת עֲמֶלֶק אֵלָּא תִשְׁעָה פְּסוּקִים, כִּי אִין לֹא נִמְחָה זְכָרוֹ לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "כִּי יָד עַל כֶּסֶם"

וְכו' (שְׁמוֹת י"ז, טו), וְעֵדִין יֵשׁ לוֹ קֶצֶת וְיִנְקָה מִרְגְּלֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחֵינֵת הַעֲשִׂירוֹת, וְעַל-כֵּן אִין בְּהָ כִּי אִם תִּשְׁעָה פְּסוּקִים. וּבְאֵמַת כָּל יִנְקָתוֹ וְהַתְּנַבְרוֹתוֹ שֶׁמִּתְּנַבֵּר עַל הַקְּדֻשָּׁה הוּא בְּחֵינֵת "עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ", כְּמִבְּאֵר בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת וְכוּמוֹ שֶׁמְבַאֵר שָׁם, שְׁיֵשׁ כַּח בְּמִלְכוֹת דְּקִדְּשָׁה, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת מְרַדְכֵי, לְהוֹצִיא בְּלַעֲזוֹ מִפִּי, בְּבְחֵינֵת "חִיל בְּלַע וְיִקְיָאנוּ" (אויב כ, טו), וְעוֹשָׂה מְזֵה תוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחֵינֵת אִשָּׁת חִיל. כִּי מוֹסְרִין לוֹ בְּכּוֹנֵה מְלָכוֹת וּמְשִׁשָּׁה, וְהַמְּלָכוֹת בְּגִלוֹת שָׁם כְּדֵי שֶׁתּוֹצִיא מִשָּׁם כָּל נִיצוּצֵי הַקְּדֻשָּׁה שְׁיֵשׁ שָׁם, וְזֶה בְּחֵינֵת "כִּי יָד עַל כֶּסֶם יְהִי מְלַחְמָה לָהּ" בְּעֲמֶלֶק" (שְׁמוֹת י"ז, טו), הֵינּוּ מֵה שֶׁהַכֶּסֶף חָסֵר וְכֵן הַשֵּׁם חֲלוּק, וְכָל זֶה מִחֵמַת הַתְּנַבְרוֹתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ יִנְקָה גְּדוּלָּה מִהַקְּדֻשָּׁה, זֶה בְּעֲצֻמוֹ מְלַחְמָה לָהּ" בְּעֲמֶלֶק מִדֵּר דֵּר, כִּי בְּזֵה בְּעֲצֻמוֹ נִלְחָם ה' עִמּוֹ עַד שִׁימְחָה וְכוּמוֹ לְגַמְרֵי, בְּחֵינֵת "עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט" וְכו' כְּנ"ל, וְעַל-כֵּן נִשְׁבַּע ה' שְׁאִין שְׁמוֹ שְׁלֹם וְאִין כְּסֹא שְׁלֹם עַד וְכו', כִּי כָּל זְמַן שְׁאִין נִמְחָה זְכָרוֹ לְגַמְרֵי, כְּבִיכּוּל, אִין הַשֵּׁם וְהַכֶּסֶף שְׁלֹם עַל-יְדֵי יִנְקָתוֹ וְהַתְּנַבְרוֹתוֹ מִשָּׁם כְּדֵי לְהוֹצִיא כָּל עֵצֶם חֵיּוֹתוֹ וְכָל נִיצוּצוֹת הַקְּדֻשָּׁה מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שִׁימְחָה זְכָרוֹ לְגַמְרֵי עַל-יְדֵי-זֶה דוֹקָא כְּנ"ל: לְקוֹשֵׁי הַלְכוֹת -

אֹרַח חַיִּים א. קְרִיאַת הַתּוֹרָה א, אוֹת א.

עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ. מְלָכוֹת דְּקִדְּשָׁה הִיא בְּחֵינֵת ד', וְכִשְׁנוּפֵל וְנִכְנָם בְּחֵינֵת הַד' שֶׁהִיא מְלָכוֹת דְּקִדְּשָׁה, אִין נַעֲשֶׂה מְזֵה בְּחֵינֵת אַרְבַּע מְלָכוֹת שֶׁהֵם מְלָכוֹת הַרְשָׁעָה בְּחֵינֵת עֲמֶלֶק שֶׁכְּלוּל מִכָּל הָאַרְבַּע מְלָכוֹת, כְּמוֹכָא כָּל זֶה בְּמִאֲמֹר 'מִיִּשְׂרָאֵל דְּסִינְא' (לְקוֹשֵׁי מוֹהַר"ן קִפְּא. סִימָן ל, עַל-כֵּן הֵם מִתְּנַבְרִים עַל הַמָּמוֹן לְהִזְקוֹ, כִּי מְלָכוֹת דְּקִדְּשָׁה תְּקוּנָה וְשְׁלֵמוֹתָהּ עַל-יְדֵי שׁוּנָא בְּצַע לְשׁוּנָא הַמָּמוֹן בְּתַכְלִית הַשְּׁנָאָה, כְּמִבְּאֵר שָׁם בְּמִאֲמֹר מִיִּשְׂרָאֵל הַנ"ל. וְעַל-כֵּן לְהַפְּדֵי מְלָכוֹת

כַּנְל, אֲכַל ה' יִתְבַּרַךְ נִתַּן לָנוּ עוֹד כַּח יוֹתֵר שְׁאֵנוּ יִכּוּלִין לִכְבֹּשׁ אֶפְלוּ חוּץ-לְאֶרֶץ וּלְקַדְשׁוֹ בְּקִדְשַׁת יִשְׂרָאֵל, וְכַל זֶה הוּא עַל-יַד־יְהוָה בְּעֲצֻמוֹ, עַל-יַדֵי שֶׁהֵם הַתְּגַבְּרוּ תַחֲלָה וְרָצוּ לִכְבֹּשׁ אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל לְרִשׁוּתָם, עַל-יַד־יְהוָה, זֶה וְזֶה לֹא נִתְקַיֵּם בְּיָדָם, כִּי זֶה לֹא נִתַּן לָהֶם וְגַם שְׁלָהֶם נִטְלָה מִיָּדָם בְּחִינַת "עַת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ", כַּמּוּבָא, כִּי עַל-יַד־יְהוָה שִׁשְׁלָטוֹ תַחֲלָה עַל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל וְאַחֲרֵי-כֵן נִטְלָה מִיָּדָם, וְכַל זֶה הִיָּה עַל-יַדֵי הַתּוֹרָה הַנְּעֻלְמָת שְׁעַל-יַד־יְהוָה נִתְגַּלְגָּה, כִּי בְרָצוֹנוֹ נִתְּנָה לָהֶם וְכוּ'. וְעַל-יַד־יְהוָה אָנוּ מִגְּלוֹין שְׁגַם כָּל הָאֲרָצוֹת אֶפְלוּ שֶׁל חוּץ-לְאֶרֶץ הֵם שֶׁל ה' יִתְבַּרַךְ. וְעַל-כֵּן אָנוּ יִכּוּלִין לִכְבֹּשׁ כָּל הַמְּקוֹמוֹת וּלְקַדְשֵׁם בְּקִדְשַׁת יִשְׂרָאֵל, כִּי בְרָצוֹנוֹ נִתְּנָה לָהֶם, וּבְרָצוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ וְכוּ' כַּנְל: לְקוּטֵי הַלְכוֹת - יוֹרֵה דַעָה ב. מִילָה ג, ט.

עַת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ. שְׁעַר הַחֲמוּשִׁים שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה כּוֹלָל כָּל שְׂרֵשׁ הַתּוֹרָה שֶׁכְּלוּלָה מִתְרִי"ג עֲטִינ דְּאֹרִייתָא [עֲצוֹת הַתּוֹרָה]. שֶׁהוּא עֵקֶר הָאֲמֵת בְּחִינַת תּוֹרַת אֲמֵת. וּמִשָּׁם נִמְשָׁכִין עֲצוֹת עֲמֻקּוֹת בְּלִי גְבוּל לְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר וּלְכַטֵּל כָּל הַשְּׂקָרִים וְהַרְמָאוֹת שֶׁל כָּל הַשְּׂקָרִים שֶׁבְּעוֹלָם, אֶפְלוּ הַנְּמֻשָׁכִין מִשְׁעַר הַחֲמוּשִׁים שֶׁל הַקְּלָפָה, אֲשֶׁר הַשְּׂקָר וְהַרְמָאוֹת שְׁלָהֶם כַּמְעַט בְּלִי גְבוּל, אֲכַל זֶה הָאֲמֵת שֶׁל בְּחִינַת שְׁעַר הַחֲמוּשִׁים שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה עוֹמֵד כְּנֻגְדָם לְעוֹלָם בְּבְחִינַת "וְאֲמַת ה' לְעוֹלָם" וְכוּ' (תְּהִלִּים קיז, ב), שֶׁהָאֲמֵת שֶׁל ה' יִתְבַּרַךְ עוֹמֵד כְּנֻגְדָם לְעוֹלָם, וְלֹא דֵי שְׂאִין יִכּוּל לְקַלְקֵל וּלְכַלְכֵּל הָאֲמֵת אֶף-עַל-פִּי שְׂמֻת־גְּבָרִים וּמִתְפַּשְׁטִים בְּלִי שְׁעוֹר, כִּי הָאֲמֵת עַד לְעֲצֻמוֹ, אֶף גַּם עַל-יַדֵי עֵצָם הַתְּפַשְׁטוּתָם וְרַמְאוּתָם וְשִׁקְרֵיהֶם הַרְבִּים, עַל-יַד־יְהוָה דִּיקָא יִתְגַּלְגָּה הָאֲמֵת לְאֲמֵתוֹ, כִּי הֵם מְרַבִּים בְּשִׁקְרִים וְרַמְאוֹת וְהַטְּעָאוֹת כָּל-כֵּף עַד שְׂמִי שְׂרוּצָה רַק לְהַבִּיט בְּעֵין הָאֲמֵת לְאֲמֵתוֹ בְּקַל יִכּוּל לְרַאוֹת

דְּסִטְרָא אַחֲרָא, שֶׁהֵם הָאֲרַבְעַת מַלְכוּיֹת, מִתְּגַבְּרִין לְהִזִּיק מְמוֹן יִשְׂרָאֵל, דְּהֵינּוּ שְׂמֻת־גְּבָרִין בְּתַאוֹת מְמוֹן שְׂבֻזָּה הֵם מוֹזִיקִין מְמוֹן יִשְׂרָאֵל שִׁפְעָה קִדְשׁ לְהַכְנִיסוֹ אֶל הַתְּאוּהָ שֶׁהִיא מִסִּטְרָא אַחֲרָא חַס וְשְׁלוֹם, כִּי עֵקֶר הַגְּלוּיֹת הֵם רַק עַל-יַדֵי הַמְּמוֹן, כִּי שֵׁם כָּל הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, וְהֵם מִתְּגַבְּרִים לְהוֹצִיאֵם לְחוּץ חַס וְשְׁלוֹם עַל-יַדֵי תַאוֹת מְמוֹן, וְעַל-יַדֵי מַה שְׁגוּלוֹיִן לְמְמוֹן יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵם בְּחִינַת אַחַת, דְּהֵינּוּ גּוֹלְתָם מִמֶּשׁ וְהַתְּגַבְּרוֹת הַתְּאוּהָ עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַכַּל כְּדֵי לִינֵק וּלְקַבֵּל מִשְׁפַּע קִדְשׁ הַגְּנוּז בְּמְמוֹן כַּנְל. אֲכַל יֵשׁ כַּח בְּמַלְכוּת דְּקִדְשָׁה לְהוֹצִיא בְּלַעַם מִפִּיהֶם כַּנְל, וְזֶה בְּחִינַת שְׂצָרִיכִים לְשֵׁלֶם בְּמִיטְב, כַּמּוּ שְׂכַתוֹב, "מִיטְב שְׂדֵהוּ" וְכוּ' (שְׁמוֹת כב, ד), כִּי מוֹצִיאִין כָּל הַטוֹב מֵהֶם, וְאַדְרָבָא, אֶפְלוּ כָּל הַנִּיצוּצוֹת וְהַטוֹב שֶׁהִיָּה בִּינֵיהֶם מִכְּבָר, מוֹצִיאִין מֵהֶם עַל-יַדֵי שְׂנַתְקַבֵּן הַטוֹב יַחַד עַל-יַדֵי שֶׁהַתְּגַבְּרוּ וְנִקְּוּ עוֹד הַרְבֵּה טוֹב, שְׁעַל-יַדֵי זֶה נִתְקַבֵּן וְנִתְחַבֵּר וְנִדְבַק הַנִּיצוּצוֹת שֶׁהִיוּ שֵׁם מִכְּבָר שֶׁלֹּא הִיוּ יִכּוּלִים לְצַאת, וְעַכְשָׁו נִתְחַבְּרִים בְּזֶה הַטוֹב הַנִּל. וְאַחֲרֵי-כֵן יוֹצֵא מֵהֶם הַכַּל כַּנְל, שְׂזֵה בְּחִינַת "עַת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ" כִּי עַל-יַדֵי שְׁלִיטָתָם וְהַתְּגַבְּרוּתָם נִשְׂאָר אֲצֻלָּם הַרַע לְכַד בְּלִי שׁוּם טוֹב שֶׁזֶהוּ מִפְּלֵתָם, כִּי כָּל הַטוֹב יוֹצֵא מֵהֶם. וְזֶה בְּחִינַת "מִיטְב שְׂדֵהוּ וּמִיטְב כְּרָמוֹ יִשְׁלֵם" (שָׁם), שֶׁכָּל הַטוֹב שֶׁהִיָּה כְּבוֹשׁ בִּינֵיהֶם צָרִיכִים לְשֵׁלֶם וְלִהְיוֹר לְכַעֲלִים אֶל הַקְּדֻשָּׁה כַּנְל: לְקוּטֵי הַלְכוֹת - חוּשֵׁן מִשְׁפַּט ב. נִזְקֵי מְמוֹן ב.

עַת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ. ה' יִתְבַּרַךְ נִתַּן לָנוּ כַּח וְצוּנוֹ בְּרַחֲמוֹ לְמוֹל אֶת כְּנִינוֹ, וּבְזֵה אָנוּ מַעֲבִירִין הַעֲרָלָה וּמְגִלִין קִדְשַׁת הַבְּרִית קִדְשׁ, וְאָנוּ מַחְזִירִין אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְרִשׁוּתָנוּ, לְרִשׁוֹת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת כְּבוֹשַׁת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מִמֶּשׁ, שְׂמַעְבִּירִין הוֹ"ן עֲמֻמִּין מִאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל וּמַחְזִירִין אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל לְרִשׁוֹת הַקְּדֻשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל

שהוא לפי שעה בזה העולם אינו נצחון כלל. אדרבא הוא מנצח את עצמו, מאחר שאיך שיהיה הוא עושה רעה לעצמו לנצח. וכמו שכתוב "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו". הינו לרע לו בעצמו כמובא. ועל פי רב רואין גם בעולם הזה סופם הרע של בעלי נצחון דסמרא אחרא. כמו שאמרו במשנה על דאמפת אמפוד וכו'. וכמו שרואין בחוש שלפעמים מתגבר זה השר או המלך ומנצח כמה מלחמות, ואחר כך עומדים עליו ומנצחים אותו ומשפילים אותו עד לעפר ואם יש שמצליח כל ימיו עומדים אחר כך על בניו ומנצחים אותם, כמבאר במלכים בכל מלכי עשרת השבטים, שבתחלה נתקשר זה על זה ונצחו. ויש שהצליח כמה שנים ויש שהניח המלוכה גם לבניו, ואחר כך סבב ה' יתברך שקשרו עליו והכריתו את בניו אחריו עד אשר לא השאירו לו משתין בקיר. וכן בספורי מלכי אמות העולם שהכריתו זה את זה וכו'. ועל זה היו מבלים ימיהם לנצח את חברו ולסוף נכרת הוא וזרעו על ידי זה דיקא. כי אדם פשוט אינו שכיח שיכריתו אותו ואת זרעו לגמרי רחמנא לצלן, אבל במלכים גדולים ועצומים שנצחו וכבשו מלחמות רבות, עליהם דיקא נתהפך כוס התרעלה וכרתו אותם ואת זרעם לגמרי. ואם כן מי שיש לו מח בקדקדו ימלא פיו שחוק מנצחונם, וכי זה הוא נצחון שינצח וינצח ולבסוף יהיה נכרת זרעו לגמרי על ידי זה רחמנא לצלן? ואפלו אם היה נשאר מלכותו לזרעו עד הנה, הלא באחרית יצטרך לתן דין וחשבון על כל טפה ומפה דם ששפך ואפלו מאמות העולם, כי אין העולם הפקר חס ושלום, ובדאי יהיה דין ומשפט גדול לעתיד אפלו על הדמים של אמות העולם שהרגו זה את זה ושפכו דמים רבים בתנם בשביל נצחון הרע שלהם. כי עתיד הקדוש-ברוך-הוא לתבע

ולהבחין את האמת. וזה הדבר אי אפשר לבאר בכתב ולא בעל פה, כי אם לכל חד כפום מה דמשער בלבה [לכל אחד כפי מה שמשער בלב], אם ירצה לבלי להטעות את עצמו יכול להבחין את האמת על ידי התגברות השקר דיקא, כי שקריהם הם בלי שעור עד שרב שקריהם נתגלו לרב העולם שהוא שקר וכזב. רק שאחר כך אומרים שקר אחר ורמאות ובלבול אחר. והמשפיל יכול להבין דבר מתוך דבר, כמו שאין ממש בזה השקר שכבר נתגלה, כן אין ממש באלו השקרים שמטעה אותו עדיו, וכן יש בזה עוד כמה בחינות אשר על ידי התגברות השקרים והבלבולים וההטעאות, דיקא על ידי זה יכולין להתקרב להאמת, כי האמת נבר מתוך רבוי השקר כמו האור מן החשך. אך כל זה אי אפשר לבאר, רק החפץ באמת לאמתו יבין מדעתו האמת. וזה בחינת "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" דיקא כמובא: לקושי הלכות

- יורה דעה א. סימני בהמה וחייה מהורה ד, טו.

עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. כי מי שמסתכל על האמת לאמתו, נתבטל הרע עין לגמרי, כי הרע עין הוא כנגד סמרא דקדשה, והוא נצחון גדול ורוצה בכל פעם לנצח סמרא דקדשה חס ושלום. ובאמת כל מי שעינו רעה ורוצה לנצח שום אחד מישראל למנעו בתחבולותיו מאיזה דבר שבקדשה, איך שיהיה אין זה נקרא בשם נצחון כלל, כי הנצחון שאינו בשביל האמת לאמתו באשר ה' יתברך יודע האמת, אין נקרא בשם נצחון כלל, אדרבא, הוא מנצח את עצמו בעצמו. כי נצחון יש לו שני פרושים, לשון נצחון ולשון נצחיות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בערוובין: כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק לעולמי עולמים וכו'. ומי שמסתכל על האמת שני הפרושים אחד. כי רק הנצחון הנצחי זהו נצחון אמתי. אבל נצחון

בְּחִינַת שְׁחֹזְרִים לְאַחֲרֵים, לְהִתְחַלֵּת הַתַּעֲנִיָּת וְכוּ', גַּם כִּי עָקַר כָּל הַדְּבָרִים הֵן הִתְחַלְתָּה, כִּי כָּל הַתְּחִלּוֹת קְשׁוֹת, מִחֲמַת שְׁיוּצֵא מֵהַפֶּד אֶל הַפֶּד וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁעָקַר כַּח הַעֲבֹדָה שֶׁל כָּל הַיָּמִים אֵינּוּ אֵלָא הִתְחַלְתָּה שְׁאֵנוּ צָרִיכִין לְחֹזֵר לְאַחֲרֵי, לְיוֹם רֵאשׁוֹן. שֶׁהִתְחִיל לְהִבִּין וּלְהִתְעַנּוֹת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא קִשְׁיָה עֲלָיו הִתְחַלְתָּה שְׁיוּצֵא מֵהַפֶּד אֶל הַפֶּד. וּבְכֹל יוֹם חוֹזֵר לְאַחֲרָיו לְקַבֵּל כַּח מֵהִתְחַלְתָּה כִּנְ"ל. וְהַפְּלֵל, שֶׁעַל-יְדֵי הַתַּעֲנִיָּת מְדַבְּקִין אַחֲרֵי הַקְּדוּשָׁה, וְאֵז נִמְשָׁכִין מִיָּמֵי הַחֲסִדִים לְחַלֵּחַ מִצַּר הַגְּרוֹן מִבְּחִינַת "נַחַר גְּרוֹנִי" וְכוּ' (תְּהִלִּים ס"ט, ד), כִּי אֵז נִכְנָעִין שְׁלֹשֶׁת שָׂרֵי פְּרָעָה, שֵׁר הַמְּשָׁקִים וְהָאוֹפִים וְהַטְּבַחִים, שֶׁהֵם קָנָה וְנִשְׁט וְוִרְדִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תַּאֲוֹת אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְכוּ', שֶׁיִּנְיָקְתֶם מִפְּרָעָה שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת 'הַעֲרָף', הַיְנִי מֵאַחֲרֵים. וְעָקַר יִנְיָקְתוּ מֵהַדְּבוּרִים וְכוּ'. וְאֵז כְּשֶׁנִּתְּבַרְרִין אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר עַל-יְדֵי הַתַּעֲנִיָּת, אֵז נִתְּגַלֵּין הַפְּנִים שֶׁל הַקְּדוּשָׁה וְכוּ', כְּדֵי לְהוּצִיא בְּלִעָם מִפִּיהֶם בְּחִינַת "עַת אֲשֶׁר שֹׁלֵט הָאָדָם בְּאָדָם לִרְעֵ לֹ" וְכוּ'. וְאֵז נִתְּקַרְבִין הַרְחוֹקִים לָהּ יִתְבַרְדּוּ וְיִשְׁלַם הָאֱמוּנָה בְּשִׁלְמוֹת וּמִתְקַשְׁטֵת בְּקִשׁוּטֵין דְּלֵא הוּי וְכוּ'. וְאֵז אֲכִילְתוּ יִקְרָה מְאֹד, כִּי נִתְיַחַד קְדוּשָׁה בְּרִיד הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיהָ עַל-יְדֵי אֲכִילְתוֹ כִּנְ"ל: לְקוּשֵׁי הַלְכוֹת - יוֹרָה דְּשָׁה א. חֲלָב וְדָד.

אֶפְלוּ עֲלֵבוֹן סוּסִים מִיַּד רֹכְבֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, מִכָּל שֶׁכֵּן דְּמִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם. מִכָּל שֶׁכֵּן וְכֹל שֶׁכֵּן מִי שֶׁעֲמַד כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, וְשִׁפְדָה דָם יִשְׂרָאֵל וְצַעַר אוֹתָם מִחֲמַת עֵינָיו הִרְעָה וְנִצְחוֹנוּ הִרַע שְׁבוּדָאֵי וְהָיָה אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב כִּי "דַּרְשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכַר" וְכוּ' (תְּהִלִּים מ, יג), וְכַתִּיב "וְנִקְיִיתִי דְמָם לֹא נִקְיִיתִי" וְכוּ' (וַיֹּאֵל ד, כ"א), וְכִמוֹ כֵּן כָּל הַנִּצְחֹנוֹת שֶׁל הַבֵּל אֶפְלוּ שֶׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּעֲצָמוֹ, כִּי מִי שֶׁאֵין בְּוִנְתּוֹ אֶל הָאֱמֶת בּוּדָאֵי אֵין זֶה נִצְחוֹן כָּלֵל מֵאַחַר שֶׁלֹּא יִצְלִיחַ עַל-יְדֵי זֶה הַנִּצְחוֹן לְנִצָּח, אֲדַרְבָּא יִקְבֵּל עֵנֶשׁ וּבוֹשָׁה גְדוּלָה מִחֲמַת זֶה וְיִצְטַרְדּוּ לְהַכְנַע בְּתַכְלִית הַהַכְנָעָה נֶגֶד הַמְּנַצָּח מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, כִּי "הָאֱלֹקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף" (קְהֵלֶת ג, טו): לְקוּשֵׁי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. בְּרֻכּוֹת הַרְאִיָּה וּבְרֻכּוֹת פְּרִיּוֹת, אוֹת ב.

עַת אֲשֶׁר שֹׁלֵט הָאָדָם בְּאָדָם לִרְעֵ לֹ. כְּשִׁישׁ לֹ אֱמוּנָה בְּשִׁלְמוֹת, יִכַּל לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי אֲכִילְתּוֹ יַחֲדוּ קְדוּשָׁה בְּרִיד הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיהָ וְכוּ'. וְלִהְיוֹת שֶׁלֹּא אֶת הָאֱמוּנָה וְכוּ' צָרִיד מִתְחַלְתָּה לְהַעֲלוֹת נִיּוּצִי אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר. וְכְּשֶׁנִּתְּבַרְרִין אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר אֵז הוֹפֵךְ אֶת עֲצָמוֹ הַדְּבוּר וּמִלְקַט הַנִּיּוּצִיּוֹת הַקְּדוּשָׁה מִבֵּין הַקְּלָפוֹת וְכוּ'. וְלִהְיוֹת נִיּוּצִי אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר צָרִיד לְתַעֲנִיָּת וְכוּ', כִּי עַל-יְדֵי הַתַּעֲנִיָּת מְדַבְּקִין אַחֲרֵי הַקְּדוּשָׁה וְכוּ', כִּי הַתַּעֲנִיָּת הוּא

וּבִכֵּן רֵאִיתִי רְשָׁעִים קְבָרִים וְכָאוּ וּמִמְקוֹם קְדוּשָׁה יִהְיֶיכוּ וַיִּשְׁתַּכְּחוּ בְּעִיר אֲשֶׁר כִּין-עָשׂוּ גַם-זֶה הַבֵּל:

- תְּרַגְמוֹם יוֹנְתָן -

וּבְקוּשְׁטָא חֲזִית חִיבָא דְאַתְקַבְרוּ, וְאַשְׁתִּיּוּצִיאוּ מְעֻלְמָא מֵאַתֵּר קַדִּישׁ דְּצִדִּיקָא שְׂרִין תַּמּוֹן, וְאֵזֵלוּ לְאַתְוִקְרָא בְּגִינְהֶם עַל חוֹבִיהוֹן בִּישְׂיָא דְעַבְדוּ בְּעֻלְמָא בְּגִזְלָא וְאַנִּיסוּתָא וְחַטּוּפִין, וְאַתְנַשְׂיאוּ מִבֵּין יְתִבֵי קַרְתָּא, וְהִיכְמָא דְעַבְדוּ אֶתְעַבִּיד לְהוֹן, אַף דִּין הַבֵּלוּ:

- רש"י -

ובכן. ואז: ראיתי רשעים קברים. בנבואה זו ראיתי, רשעים קבורים, שהיו ראויים להטמן בעפר, שהיו נבזים בין שאר אמות, שנאמר עליהם "זה העם לא יהיה" (ישעיהו כג, יג). ושלטו בביתו של הקדוש-ברוך-הוא שהוא מקום קדוש. ובלכתם משם אל ארצם היו משתבחים בעירם אשר כד וכד עשו בביתו של מקום. אל תקרי "וישתבחו" אלא "וישתבחו", כד דרשוהו רז"ל (גיטין נז:). ולענין השבחה, כד נדרש באגדה, וסופו שישתבח שמם וזכרם מן העיר עצמה, אשר בן עשו בה, שנאמר "וקבצתי את כל הגוים והורדתיים אל עמק יהושפט" (זאל ד, ב), במקום שנאצו לפניו ופרע מהם. וכן הוא אומר "ה' בעיר צלמם תבזה" (תהלים עג, ב): גם זה. אחד מן ההכלים שנמסרו לעולם ליגע את הכריות, שאין הקדוש-ברוך-הוא ממהר להפרע בעושי הרעה, והכריות סבורים אין דין ואין דין:

{יא} **אֲשֶׁר אֵין־נַעֲשֶׂה פִתְגָם מַעֲשֵׂה הַרְעָה מְהֵרָה עַל־
כֵּן מְלֵא לֵב בְּנֵי־הָאָדָם בָּהֶם לַעֲשׂוֹת רָע:**

- תרגום יונתן -

ומן בגלל דלית מתעבד ביש פורענות רשיעיא בפריע על עובדיהון בישאי, בגין כן אתמלי לבא דכני אנשא בהון למעבד ביש בעלמא הדין:

- רש"י -

אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה. שאין הקדוש-ברוך-הוא ממהר להפרע מעושי הרעה, ועל כן הם סבורים אין דין, ומלא לבם בקרבם לעשות רע:

{יב} **אֲשֶׁר חֲטָא עֲשֶׂה רָע מְאֵת וּמֵאֲרִיךְ לוֹ כִּי גַם־יִוְדַע
אֲנִי אֲשֶׁר יִהְיֶה־טוֹב לִירְאֵי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יִירָאוּ
מִלְּפָנָיו:**

- תרגום יונתן -

ובזמן דחייבא יעבד ביש מאה שנין, ומן קדם יי אתיהיבת ליה ארכא בגין דיתוב, ארום אתגלי ליה ברוח קודשא וידעית אנא, דיהי טב לעלמא דאתי לדחליא די דחליון מן קדמוהי ועבדין רעותיה בלב שלים:

- רש"י -

אשר חטא וגו'. לפי שראים שהחוטא עושה רע מאת אלפים ורבואות: ומאריך לו. הקדוש-ברוך-הוא ואינו נפרע ממנו: מאת. מקרא קצר ודבוק לפניו, לומר, מאת ימים, מאת שנים, מאת אלף, וכן "ושכרת" (ישעיהו נא, כא), מקרא קצר וחסר, שכרת כעס, ולא מניין בשאר שכרות: כי גם יודע אני. כי אף בכל זאת שאינו ממהר להפרע מן הרשעים ולהיות הפרש בין צדיקים לרשעים, יודע אני שסוף כל אחד ואחד למול שכרו, וליראו יהיה טוב:

יטוּב לֹא־יִהְיֶה לְרָשָׁע וְלֹא־יֵאָרִיךְ יָמָיו כַּצֵּל אֲשֶׁר אֵינָנו יֵרָא מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים:

- תרגום יונתן -

וטוב לא יהי לרשעא ולא יהי ליה ארפא לעלמא דאתי, ולא יקום עם צדיקיא, ואף לא איהו יהי ביקריהון בגנתא דעדן, ובעלמא הדיון יתקטעון יומי חייהי, ויערקון ויחלפון כמלל, בגין דליתוהי דחיל מן קדם יי:

- רש"י -

וטוב לא יהיה לרשע. לפי אשר איננו ירא לפני האלהים:

יֵשׁ־הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר | יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מִגִּיעַ אֲלֵהֶם כַּמַּעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים וַיֵּשׁ רְשָׁעִים שְׂמֹגִיעַ אֲלֵהֶם כַּמַּעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים אִמְרַתִּי שְׁגָם־זֶה הֶבֶל:

- תרגום יונתן -

אית הבלו דאתגזר למהוי מתעביד על אפי ארעא, דאית צדיקיא דמטי להון ביש פאלו אנון עבדון בעובדי חיביא, ואית חיבין דמטי להון טב פאלו אנון עבדון בעובדי צדיקיא, וחזית ברוח קודשא, דבישא דמטי לצדיקיא בעלמא הדיון לא על חוביהון, אלהין למגבי מנהון חובא קלילא, למהוי אנרהון שלים לעלמא דאתי, וטב דמטי לחיביא בעלמא הדיון, לא על זכותהון, אלהין למפרע להון אנרא על זכותהון קלילא דעבדו, למהויהון אכלין אנרהון בעלמא הדיון, ולהובדא חולקהון לעלמא דאתי, אמרית במימרי דאף דין הבלו:

- רש"י -

יש הבל. דבר המכחיל את הבריות: אשר יש צדיקים. שמוגיע אליהם רעה כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמוגיע אליהם טובה כמעשה הצדיקים. אמרתי שגם זה אחד מן ההבלים הנוהגים בעולם. ורבותינו דרשו לצד אחר במסכת הוריות (י), ואינו מושב לי על שימות דבור שפסים החכם לומר שגם זה הבל:

- ברסלב -

יש הבל אשר נעשה על הארץ וכו' ויש רשעים וכו'. כשאדם משתוקק לאיזה דבר, ומוציא השתוקקותו אחר-כך בהבל פיו, אזי נעשה הנפש. והנפש הזאת הינו הרוח ממללא, הולכת באויר, ומגיע לאדם אחר, ומעוררת את האדם אחר לתשוקה הזאת. ולפי התשוקה, לפי הנפש, לפי הרוח ממללא, כן נתעורר האדם. אם התשוקה בא מצדיק לרשע, אזי נתעורר הרשע בהרהורי תשובה, בבחינות: "יש רשעים שמוגיע אליהם כמעשה הצדיקים". ואם להפך, להפך. והכל נעשה על-ידי ההבל פיו שהוא הנפש, כי זה ידוע לכל, שעקר הדבור הוא,

נפש רעה מכסופין רעים. אך אחר־כך אפשר שתחטיאו, ואפשר שהוא יתקן הנפש. וכן "יש רשעים שמגיע" וכו', שנופלים לו בודאי הרהורי תשובה, בעת שהגיע אליו נפש קדושה מכסופין קדושים. אך אחר־כך אפשר שהוא יקלקל הנפש הקדושה, או שתחזירו למוטב:

לקוטי מוהר"ן קמא. סימן לא, אות ט.

יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשי הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים וגו'. מבאר בכתבי האר"ן ל בענין שראוין שלפעמים צדיק גדול ועובד ה' נופל מעבודתו, ולפעמים נופל לעברות גמורות רחמנא לצלן, עד שיש שנפלו מאד שנעשו רשעים גדולים מאד, רחמנא לצלן, שהחטיאו את הרבים. ומתחלה היו צדיקים גדולים כמו ירבעם בן נבט ואחר וכיוצא בהם בשאר הדורות, וכל זה נמשך מצד גלגולי הנשמות, שלפעמים נתעבר באדם נשמת אדם בליעל וכו', ועל־ידיה יכול פתאום, חס ושלום, להתהפך לאיש אחר, חס ושלום, וכן להפך שלפעמים נתעבר ברשע נשמה קדושה, שעל־ידיה מתעורר בתשובה, שזה סוד בחינת "יש הכל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשי הרשעים, ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים" וכו' וכמוכא מזה בדברי רבנו ז'ל בהתורה של כסופין (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן לא), ובאמת האדם בעל בחירה והכל כפי בחירתו וכפי כסופיו וכפי אמתת התחזקותו ואמונתו בהשם יתברך וכו', כמו־כן השם יתברך מתגלגל עמו ברחמיו, כי צדיק ה' וישר משפטיו, ועל־כן צריך האדם להרבות בתפלה תמיד שיזכה להנצל מלהט החרב המתהפכת הזאת, שהוא בחינת היכלי התמורות שלא יתגברו חס ושלום לעשק ולגזל ולהחליף חס ושלום מעט הטוב של נפשו שיש בו עדוין, שעל

שכלי הדבור מכין באויר, ואויר הזה פוגע באויר הסמוך לו, והסמוך בסמוך, עד שמוגיע לחברו, ושומע חברו האותיות. וכשהוא מקבל דבורו, הוא מקבל נפשו ונתעורר לדבר הזה: לקוטי מוהר"ן קמא. סימן לא, אות ה.

יש הכל אשר נעשה על הארץ וגו'. וזה בחינות גלגולי הנפשות, כי הדבור שמשם יוצאים הנפשות, נעשה על־ידי חתוף האותיות באויר. כי המוצאות מכים זה בזה, וחותרים האותיות באויר. והאוירים מכים זה בזה, עד שמוגיעין לאזן השומע. ועל־ידי חתוף האותיות באויר נעשה הדבור, שמשם יוצאין הנפשות. כי האויר הוא החיות של כל דבר, ובלי אויר אי אפשר לחיות. והוא בחינות הנפש, והנפשות יוצאים ומתגלגלים. וכלל הדבר, שמאד יקר הכסופין וההשתוקקות לדבר שבקדשה, כי על ידם נתהוה נפש, ונגמר על־ידי הדבור, ויוצא ומתגלגל. ולפעמים מתגלגל וכא הנפש דקדשה לתוף הרשע, ונופלים לו הרהורי תשובה, ותוכל להחזירו למוטב. וכן להפך, כמה רעות גורמים הכסופין לדבר רע, חס ושלום. כי הנפש שנתהוה על־ידי כסופין רעים, מתגלגל לפעמים לתוף הצדיק, ותוכל להחטיאו, חס ושלום. וזה בחינת "יש הכל אשר נעשה על הארץ" וכו', 'הכל', הוא בחינת הכל פה, שמשם יוצאים הנפשות. ועל־ידיה "יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים", על־ידי שמתגלגל לתוכן נפש מכסופין רעים. "יש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים", על־ידי שמתגלגל לתוכן נפש מכסופין טובים. ולפעמים הצדיק מתקן הנפש רעה שמתגלגל אליו, וכן הרשע מקלקל הנפש קדושה שמתגלגל בתוכו. אך בתחלה בעת שמגיע הנפש, על זה אמר הכתוב: "יש צדיקים שמגיע" וכו'. כי בודאי נופלים לו הרהורי עברה בעת שמגיע אליו

זה התפלל דוד המלך עליו השלום "ערב עבדך לטוב אל יעשקני ידים" (תהלים קיט, קכב), שלא יעשקוהו הזדים, שהם הסטרא אחרא והקלפות העושקים את הנפשות חס ושלום: לקושי הלכות -

אורח חיים א. ברכת השחר ג, אות ג.

יש הכל אשר נעשה על הארץ. ועל-כן עקר התגברות פינחס היתה אז על-ידי תפלה, כמו שכתוב (תהלים קו, ל): "ויעמד פינחס ויפלל וכו'", כי עקר התגברות פינחס היתה כנגד בלעם הרשע, שכל המעשה הרעה הזאת היתה על-פי עצתו, כמו שכתוב (במדבר לא, טו): "הן הנה היו בדבר בלעם". כי בלק נתניעץ לשלח אחר בלעם מחמת שכחו בפיו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל שאמר שמישה אין כחו אלא בפיו אף אני אביא עליהם אדם שכחו בפיו (תנחומא בלק א), כי כל זה הוא ענין הנ"ל מגדל ב"ח של כסופין טובים וכו' כנ"ל, ולהפך גדל הרעות שגורמין כסופין רעים חס ושלום וכו' ל. כי משה רבנו לא היה כחו אלא בפיו, כי הוא זכה ביותר מכל העולם לצייר אותיות התורה לטוב מחמת שהיה קדוש בקדשת הברית בתכלית הקדשה כמו שאמרו רבותינו ז"ל (שבת פו), על-כן זכה לכסופין טובים ולעשות נפשות ונקדות טובות לכל אותיות התורה הקדושה, עד שזכה לזוג ולחבר ולצייר כל אותיות התורה לטוב, ועל-כן זכה הוא לתן את התורה לישראל מה שלא זכו לזה כל הצדיקים שהיו לפניו. כי רק הוא זכה על-ידי קדשתו העצומה לצייר כל אותיות התורה לטוב, עד שנצטרפה בצרופים הקדושים האלו באפן שהיה יכל להמשיכה ולתנה לנו לזכותנו לנצח. כי זה ידוע שהתורה היתה במציאות כבר, כי התורה קדמה לעולם (בראשית רבה פ"ח, ב). אבל ה' יתברך לא רצה לתנה לבני אדם עד שיהיה צדיק כזה שיצטרפה ויצירה על-ידי קדשתו בצרופים טובים כראוי לתנה לתחתונים, ועל-

כן היה העולם מתמוטט עד שבא משה וקבל את התורה, כי הוא זכה בה על-ידי שהוא היה מצרף ומיחד אותיות התורה לטוב על-ידי קדשתו כנ"ל. וההתחלה היתה מאברהם אבינו שהיה איש החסד, כמובא בהתורה הנ"ל שאברהם זכה לבחינת שמירת ברית עלאה שעל-ידי זה זכה לחסד שהוא בחינת כסופים טובים שעל-ידי זה עשה נפשות. ועל-כן הוא התחיל לצרף ולצייר אותיות התורה לטוב, ועל-כן זכה לתורה, כמו שכתוב: "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי מצותי וחקותי ותורתתי" (בראשית כו, ה), וכמו שאמרו רבותינו ז"ל: 'קיים אברהם אבינו עליו השלום אפלו ערוכי תבשילין' (זקא כח). אבל אף-על-פי שזכה בקדשתו לציירה לטוב, לא זכה לציירה בשלמות כזה עד שתהיה ראויה להנתן לתחתונים. וכן יצחק ויעקב והשבטים וכו', כלם עסקו בזה ותקנו הרבה (ראה ויקרא רבה פ"ב, י), אבל לא השלימו זה התקון בשלמות, עד שבא משה רבנו שהיה קדוש בקדשה עצומה כל כך עד שזכה לכסופין טובים ורצונות קדושים כאלו, כי משה עלה עד רצון שברצונות, שעל-ידי זה זכה להסתלק שם כמו שאיתא בזהר הקדוש (תרו פח): "ועל-כן זכה הוא לצרפה ולציירה לטוב בשלמות כזה עד שהיתה ראויה להנתן לנו, שיהיה כל העולם מתנהג ומתקיים לדורות על ידה. ומחמת זה היה כחו בפיו להנהיג כל העולם כרצונו ולעשות אותות ומופתים גדולים ונוראים מאד מאד בעולם אשר לא נשמעו ולא נראו וכו', וכל כחו היה בפיו, כי מאחר שזכה לצייר כל אותיות התורה לטוב בתכלית השלמות, על-כן בודאי היה לו כח לעשות מופתים נוראים על-ידי דבור פיו הקדוש שהיה יכל לצרף אותיות התורה ולדבר בהם דבורים קדושים בפיו, שעל-ידי זה היה עושה

מופתים נוראים שיהיה העולם מתנהג כרצונו שיהיה מים יבשה וכו'. כי כל העולם מתנהג על-ידי אותיות התורה כפי מה שזוכין לצרפם וכו' וכנ"ל, וכמבאר שם במקומו בסוף התורה הנ"ל שזהו בחינת ובטובו מחדש וכו', אין טוב אלא תורה. ועל-כן נתייעץ בלק להביא עליהם בלעם שגם כן כחו בפיו, כי בלעם היה בקלפה כנגד משה כמו שאמרו רבותינו ז"ל, והוא על-ידי גדל טמאתו וכסופיו הרעים מאד היה יכל לצרף האותיות להפך וכנ"ל, כי את זה לעמת זה עשה אלקים, ועל-כן היו ישראל באמת אז בסכנה גדולה, כמו שכתוב: "עמי, זכר נא מה יעץ בלק וכו'" (מכה ו, ה). אבל ה' יתברך ברחמיו חמל על ישראל ונתן כח להכסופין טובים של משה וישראל שיתגברו כנגד כסופין והבלים הרעים של בלעם הרשע, עד שעקם את פיו עד שהכרח לצרף האותיות לטובה לברך את ישראל. וזה הדבר נעשה בכל דור כאשר הבנתי מדבריו ורמזיו הקדושים ז"ל, כי בענין ההבלים היוצאים על-ידי הכסופין טובים או רעים חס ושלום, יש דברים נסתרים הרבה וכמו שמבאר קצת מזה בהתורה הנ"ל על פסוק "יש הבל אשר נעשה על הארץ" שזהו בחינת גלגולי הנפשות עין שם, וכמובא לעיל מזה. וה' יתברך חומל על עמו בכל דור ועושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו, שמגביר בכל עת ההבלים והכסופין דקדשה שהם בחינת חסד כנ"ל על הכסופין וההבלים רעים שלא יחריבו את העולם חס ושלום, ועל-כן צוה ה' יתברך לזכר מעשה בלעם, כמו שכתוב "עמי זכר נא מה יעץ בלק וכו' ומה ענה אתו בלעם וכו'", כדי לידע שגם עתה ה' יתברך עושה עמנו כמו שהיה אז, להפך בכל פעם עצת הסטרא אחרא. כי באהבתו ובחמלתו הוא שולח לנו בכל דור צדיקים אמתיים כאלו שיש כח בקדשתם

הלכות - אורח חיים ב. ברכת הודאה ה, אות יא.

יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים וגו'. 'הבל', הינו הבל פה היוצא מהגרון, מגנחתי דקננח [מגניחה שגונח], כל אחד לפי ערכו, צדיקים ילכו ופושעים יכשלו. יש רשע כל ימיו, ומתאנח ונה על העבר. ויש חס ושלום, צדיק מעקרו, ותוהא על הראשונות, ונה ומתאנח גם-כן. והנה יש שני חבלים, חבל דקדשה, וכנגדו דממאה. והבחירה חפשית, מי שמקדש עצמו מקשר עצמו בחבל דקדשה, ולהפך, חס ושלום, מי שמממא עצמו מקשר עצמו בחבל דממאה. והנה, הנה והאנחה הוא בחינת מיתה בגוף ונפש. בגוף, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'אנחה שוברת גופו של אדם' (ברכות נח), ובנפש גם-כן, כי ידוע מה שכתוב: 'תוסף רוחם יגיעונו' וכו' (תהלים קד, כט),

והכל הזה יש לו שרש למעלה, יש הכל טוב של הצדיק, ויש הכל רע של הרשע. והצדיק ממשוד בכל עת הכל מהקדשה, והרשע ממשוד הכל מהטמאה. נמצא, כשאדם רוצה לעשות תשובה, צריך לראות שיפסיק הכל הרע מלבוא בו. ככן יעשה כך: ואנחה הוא שמאריך הכל בכיאתו וביציאתו וממשוד ההכל בהוספה, והיו ההוספה כמו "תוסף רוחם יגועון" וכו' (תהלים קד, ט), הינו כמו מיתה. כמו שקדם מיתה נתוסף באדם הרוח, ואחר-כך מת והולך ממנו הרוח, כן כשאנחה נתוסף בו ההכל ואחר-כך נפסק מן ההכל, הינו שמתיר את עצמו מקו ההכל הטמאה ומקשר את עצמו לקו ההכל הטהור, ומקבל הכל וחיות מהכל הטהור. נמצא, שעל-ידי אנחה שנאנחה על עוונותיו, מתיר את עצמו משרש הטמאה ומקשר את עצמו לשרש הקדשה. וזה בחינת תשובה, ששב מהטמאה להקדשה. נמצא שמקבל חיות חדש, וגם הגוף נעשה חדש. כי אמרו רבותינו ז"ל: 'אנחה שוברת כל גופו של אדם' (ברכות נח). נמצא שנעשה גוף חדש. וזה פרוש: "יש הכל אשר נעשה על הארץ" וכו'. הינו יש צדיקים שעושים עברות גדולות, וזה מחמת ההכל, הינו שתוהים על מעשיהם הראשונים ונאנחו על מעשיהם הטובים, ועל-ידי אנהותיהם נפסקו משרש הכל הטהור ונתקשרו להכל הטמא, והכל הזה החטיאם. והוא הדין להפך, מה שרשעים עושים מצוות גדולות כמעשה הצדיקים גם זה הכל, הינו גם זה מחמת ההכל, הינו מחמת אנחה שנאנחו על מעשיהם הרעים, ועל-ידי אנחה קשרו עצמן להכל הטוב כמו שפכתנו לעיל. עד כאן לשון רבנו אור באות ממה שכתב בעת ילדותו: מי

מוהר"ן לו.

כי קדם המיתה נתוסף רוחם, ואזי יגועון. כמו-כן הגה והאנחה, אם תדקדק ותעין בה, איך היא נמשכת אל הגרון, היא בבחינת "תוסף רוחם", כי לפי שעה קלה נתוסף רוחו, וכמעט רגע תגוע ותאסף. והנה מי שמתאנח ונה על עברות שבדוד, ורוצה לשוב בתשובה, אזי באנחה זו הוא נגוע ונאסף מן הרע שהיה בידו, בבחינת: "תוסף רוחם יגועון" וכו', ונדבק אל הקדשה. וכן להפך, חס ושלום, מי שנה ומתאנח על הטוב שבדוד, ורוצה לדבק עצמו בטמאה, אזי נגוע ונאסף רוחו דקדשה, ונדבק אל הטמאה. וזהו "יש הכל" - הינו ההכל פה מהנה והאנחה שהוא נה ומתאנח. "יש צדיקים" - שתוהין על הראשונות, ויוצא הכל מפיהם מהאנחה, "ומגיע אליהם כמעשה הרשעים" - כי נדבקין אל הסטרא אחרא והטמאה. "ויש רשעים" - שנוהים ומאנחים, ומההכל שיוצא מפיהם, "ומגיע אליהם כמעשה הצדיקים" - כי נפסקין מהטמאה, ונדבקין אל הקדשה. והכלל כי את זה לעמת זה, וצריך להיות לו חיות מחבל מאחד שבשניהם, ותכף שהוא נפסק מחבל זה, הוא נדבק בחבל שבנדרו, על-כן טוב להרגיל את עצמו להתאנח על מעשיו שאינם טובים, ולכסף ולהשתוקק בתקף אנהתו לשוב להשם יתברך. כי על-ידי אנחה זאת נפסק מחבל הטמאה, ונתקשר בחבל דקדשה כנ"ל: לקושי

מוהר"ן קמא. סימן קמ.

יש הכל אשר נעשה על הארץ וגו'. מי שרוצה לשוב להשם יתברך, בודאי צריך לעשות עצמו בריה חדשה. ותדע, שבאנחה שנאנח עושה את עצמו בריה חדשה. כי האדם אינו נח מהנשימה. כי בכל עת הוא מנשים, הינו שמוציא הכל ומכניס הכל, וזה עקר חיותו.

וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת־הַשְּׁמָחָה אֲשֶׁר אֵין־טוֹב לְאָדָם תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי אִם־לְאָכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמוּחַ וְהוּא יְלוֹנְנוּ בַעֲמָלוֹ יְמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר־נִתְּן־לוֹ הָאֱלֹהִים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:

- תרגום יונתן -

ושבחתי אנא ית חרות אוריתא, ארום לית טב לאנש בעלמא הדין תחות שמשא, ארום אלהין למיכל ולמשתי ולמחדי בטורחיה ובחולקיה דאתיהיב ליה מן שמאי, ולא יושיט ידיה בחטופין ואניסא, והוא ילויניה לשלם לעלמא ההוא, ויקביל אגר שלים על טורחיה דמרח בשלמותא כל יומי חייה דיהב ליה יי בעלמא הדין תחות שמשא:

- רש"י -

את השמחה. שיהא שמח בחלקו, ועוסק בפקודים ישרים משמחי לב, ולא יהא שטוף אחר הרבות הון בנשך ומרבית וגול. כל מי שאינו שמח בחלקו ושטוף אחר המזון, בא לידי עברות גול ואונאה ורבות. ושאינו שמח בחלקו לענון אהבת אשתו, שטוף אחרי הנשים להרהר אחרי אשת איש: לאכול ולשתות. ממה שחנן לו הקדוש-ברוך-הוא: ולשמות. בחלקו. ומדרש אנדה, כל אכילה ושתיה שבקהלת, אינה אלא תלמוד תורה, בענין שנאמר "לכו שברו ואכלו וגו'" (שענה נה, א): והוא ילוננו. יתחבר עמו. בענין שנאמר "והלך לפניך צדקך" (שם נה, ח): ימי חייו אשר נתן לו האלהים. יעשה כד. וסוף המקרא מוסב על ראשו ומקרא מסרס הוא, אין טוב לאדם ימי חייו אשר נתן לו האלהים כי אם לאכול ולשתות ולשמוח והוא ילוננו בעמלו:

- ברסלב -

אין טוב לאדם וכו' כי אם לאכול ולשתות ולשמוח. כי צריכין להחיות ולשמח את נפשו בחסדי ה' וטובו שעשה עמנו בעבר והנה ושיעשה עמנו להבא, בבחינת 'הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו וכו'". וזה כל החיות והקיום של הזמן שהם ימי חיי האדם, שהעקר לקשרם לבחינת למעלה מהזמן כנ"ל, הינו שכל אחד צריך לחפש ולבקש למצא בעצמו נקודות טובות מהמצוות שזכה לעשות בכל יום מעודו. כי כבר זכינו לקבל את התורה והמצוות על-ידי משה רבנו, אשר הם חיינו וארץ ימינו וכו'. וכמבאר הרבה מזה בדברינו בפרט על פסוק "אומרה לאלקי בעודי וכו'" (תהלים כד, לג), וכן גם עתה איך שהוא על כל פנים, הוא חוטף איזה

מצוות בכל יום ויום, כי אפלו פושעי ישראל מלאים מצוות פרמון. והעקר הוא לשמח בזה ולידע ולהשפיל ולהבין האמת שאין שום חיות בעולם חוץ מזה וכו"ל. והעקר מה שאנו מצפים לישיעה ומקוים לאחרית טוב בכת הצדיקי אמת כאשר חזקונו כל הנביאים והצדיקים אמתיים ראשונים ואחרונים, כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואפלו אם הוא כמו שהוא, כל זמן שפואמין שאין שום חיות בעולם כי אם תורה ומצוות, וחותר ומשתוקק להתכלית הנצחי, ומקרב עצמו לצדיקים וחברים אמתיים, ומתחזק לשמח נפשו בכל עת בנקודת המצוות, בודאי יזכה לאחרית טוב. ועל-כן הקדשה משלשת בכל הבחינות, בחינת קדשה

ב'מזמור לתודה': "הריעו לה' כל הארץ, עבדו את ה' בשמחה וכו'" (שם ק, א-ב). כי זה עקר התקון של התודה והודאה שחביבין להודות בשיוצאין מהצרה, לתקן הקלוקל שמושם באו הצרות שהוא העצבות פנ"ל, כדי שמעשה נזכה להנצל מכל הצרות על-ידי תקף השמחה, עד שנזכה לכל התקונים הנ"ל, להשיג אור הנ"ל, שהוא עקר התכלית, כמו שמבאר שם. ועל-כן 'כל הקרבנות בטלוי חוץ מקרבן תודה' (מדרש רבה וקרא פ"ט, ו. פכ"ו, י"ב). ובשביל זה מביאין בקרבן תודה ארבעה מיני לחם, וכל אחד עשרה חלות (מנחות דף עבודה זרה, רש"י וקרא ג, יב). כי עקר העצבות נאחז בהלחם, בכחינת: "בעצבון תאכלנה, בזעת אפך תאכל לחם" (בראשית ג, יז). ולהפך, עקר תקון האכילה על-ידי שמחה, בכחינת: "אכל בשמחה לחמך" (קהלת ט, ז), בחינת: "לאכול ולשתות ולשמח וכו'". ועל-כן הם עשרה חלות מכל מין כנגד בחינת יוד מיני נגינה שהם מקור וכלל כל השמחות: לקושי הלכות

- אורח חיים ב. ברכת הודאה, אות ב-ג.

אין טוב לאדם וכו' כי אם לאכול ולשתות ולשמח. צריכין לשמר המוח מאד מחמין שלא יחמיץ את דעתו חס ושלום במחשבות רעות, שזהו בחינת חמין שהוא סטרא דמוחא, ואז כשנשמרין מחמין, דהינו ממחשבות רעות שהם מטממין את המוח חס ושלום, וכשנשמרין מהם אז זוכין לבחינת רעמים, ומפשיטין עקמימות שפלב וזוכין לשמחה. ועל-כן בתחלת התקרבנות ישראל לאביהם שבשמים, דהינו בפסח, צריכין לזהר מאד ממושחו חמין, ועקר אסור חמין הוא בלחם שהם חמשת מיני דגן, כי הלחם סועד הלב, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, 'פתא סעדא דלבא' [לחם סועד את הלב], כמו שכתוב "ולחם ללב אגוש יסעד" (תהלים קד, ט). כי על הלחם יחיה האדם, ועקר החיות היא

משלשת קדוש קדוש וכו', בחינת אורין תליתאה בזמן תליתאה וכו', פי עקר הקדשה היא שמחה שהוא על-ידי שלש בחינות הנ"ל, שהם כלל הזמן שהם עבר והוה ועתיד, שכל חייתם וקדשתם היא שמחת המצוה שעל-ידי זה מקשרין הזמן למעלה מהזמן שבשביל זה בא האדם לעולם וכו' פנ"ל. וזה שהזכיר שלמה המלך עליו השלום בספרו קהלת מאד על השמחה של מצוה, כמו שכתוב "אין טוב לאדם וכו' כי אם לאכול ולשתות ולשמח", שפרשו רבותינו ז"ל על אכילה ושתיה של תורה ומצוות, ולשמח בשבתות וימים טובים וכו', כי זה העקר פנ"ל. כי שלמה מרבה מאד מאד לדבר בספר קהלת מהכל העולם, וחוזר כמה וכמה פעמים גדל הכל העולם, שלא יטעה האדם את עצמו וכו', על-כן אמר שעקר התקון, שמחה של מצוה: לקושי הלכות - אורח חיים ב.

ברכת הודאה, אות סה-סו.

לאכול ולשתות ולשמח. כי כל הצרות רחמנא לצלן הם בחינת גלות השכינה, כי "בכל צרתם לו צר" (ישעיהו סג, ט) פירוע. ועקר גלות השכינה היא מה שהעצבות מתגבר על לב ישראל, בחינת "ויתעצב אל לבו" (בראשית ו, ו), כמבאר שם בהתורה הנ"ל (לקושי מותר"ן קמא. סימן כד). שמושם כל התאוות בפרט תאות המושגל ותאות ממון שבאין רק מן עצבות, ומשם כל הצרות רחמנא לצלן. על-כן בשה' יתברך עוזר שיוצאין מן הצרה צריכין להביא קרבן תודה. ועכשו שאין לנו קרבן, צריכין להודות בפה בכל לבו, שזהו בחינת שמחה, פי עקר השמחה הוא ההודאה לה' יתברך, שזהו עקר תכלית השמחה של לעתיד שאז יעסקו רק בתודה והודאה לה' יתברך בשמחה עצומה, בחינת: "הודו לה' ככבוד גבול עשור זמרו לו" (תהלים לב, ב), בחינת עשרה מיני נגינה. וכמו שכתוב

מעשיות, מעשה יב) מבאר גם-כן קצת, כי שמחה ודקדשה הוא בודאי דבר גדול מאד, דהינו לשמח בה' ובתורתו הקדושה שזה עקר שלמות העבודה, כמו שכתוב "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה" וכו' (דברים כח, מז), כי שמחה ודקדשה הוא הנקדה הקדושה של כל המצוות, כמו שכתוב "פקודי ה' ישרים משמחי לב" וכו' (תהלים יט, ט), כי העקר הוא ליבות לשמח בה' בבחינת "אנכי אשמח בה'" (תהלים קד, לד) וכמו שכתוב "כי בו ישמח לבנו" וכו' (תהלים לג, כא), וכתוב "ואבואה וכו' אל אל שמחת גילי" וכו' (תהלים מג, ד), וכתוב "שמחו בה' וגילו צדיקים" וכו' (תהלים לב, יא), וכתוב "ה' מלך תגל הארץ" וכו' (תהלים צז, א), "ישמחו השמים ותגל הארץ" וכו' (תהלים צו, יא), ועל זה אמר שלמה המלך עליו השלום, "ושבחתי אני את השמחה אשר אין טוב לאדם וכו' כי אם לאכול ולשתות ולשמח", שדרשו רבותינו זכרוננו לברכה, לאכל ולשתות ולשמח בשבתות וימים טובים, כי באמת מי שהוא בכלל האמונה הקדושה האמתית, יש לו לשמח כל ימיו בכל עת ובכל רגע, בשיובר את עצמו הטובה והחסד הנפלא שעשה השם יתברך עמנו על-ידי משה רבנו עליו השלום, אשר פתח את עינינו והמשיך עלינו את האמונה הקדושה להאמין בה' ובמשה עבדו, לקיים תורתו ומצותיו הקדושים בכל יום, אשר אפלו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון, וכלנו מאמינים באלקים חיים ומלך עולם, חי לעד וקים לנצח אדון כל לעלא מן בלא ולית לעלא מנה [אדון כל למעלה מהכל ואין למעלה ממנו], יתברך שמו בפי כל חי לנצח, ואי אפשר לבאר בכתב ובעל פה עצם השמחה הזאת, כי לגדלתו אין חקר, כי השמחה הזאת הוא לכל חד בפנים מה דמשער בלבה ולכל אחד בפי מה שמשער בלבו] בבחינת נודע בשערים בעלה וכו',

החכמה והשכל והמוח, כמו שכתוב "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז' יב), ועל-כן עקר חיות האדם שמקבל על-ידי אכילתו, ועקר על-ידי הלחם שהוא עקר האכילה, עקר החיות הוא המוחין והדעת שנמשכין על-ידי האכילה בבחינת "אכלו רעים" וכו' (שיר-השירים ה, א), שהם תרין רעין דלא מתפרשין [שני רעים שלא נפרדים] שהם המוחין שנמשכין על-ידי האכילה, שהם עקר החיות שמקבלין על-ידי האכילה. וזהו עקר סעידת הלב שמקבלין על-ידי האכילה, כי כשהמוחין בשלמות, דהינו על-ידי אכילה ודקדשה, על-ידי-זה זוכין שנפשט עקמימות שבלב וזוכין לישרת לב. וזהו עקר החיות והתענוג של הלב כשנתפשט מעקמימותו וזוכה לשמחה, בבחינת "ולישרי לב שמחה" (תהלים צז, ט). וזהו בחינת אכילה ודקדשה בבחינת "אין טוב לאדם כי אם לאכול ולשתות ולשמח" ולראות טוב וכו'. כי כשזוכין לאכילה ודקדשה בבחינת אכילת מצה, אז זוכין על-ידי אכילה כזו לשמחה בבחינת לאכל ולשתות ולשמח, כי על-ידי מצה זוכין לבחינת רעמים שעל-ידי-זה נפשט עקמימות שבלב, שעל-ידי-זה זוכין לשמחה כנ"ל, ועל-כן ישראל עם קדוש צריכין שיהיה אכילתם תמיד בכל השנה בבחינת מצה שהוא אכילה ודקדשה. וכמו שאמרו רבותינו ו"ל: 'לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן'. ומן הוא בבחינת מצה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קדושין לח), עגה, דהינו מצה שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בה טעם מן, כי ישראל צריכין לקיים את התורה, ועקר קיום התורה והמצוות בשלמות היא השמחה של המצוה: לקוטי הלכות - יורה דעה ב. חלה ג. אות ב.

ושבחתי אני את השמחה אשר אין טוב לאדם וכו' כי אם לאכול ולשתות ולשמח. וכן הכת שאמרו שעקר התכלית שמחה ושכרות (ספורי

זה עשה, זו שמחה שאינה של מצוה ושבחתי אני את השמחה, זו שמחה של מצוה, ללמדך שאין השכינה שורה מתוך עצבות וכו' אלא מתוך שמחה של מצוה: לקופי הלכות - אורח חיים א.

תפלה ד, אות ח.

במבאר מזה במקום אחר ומהשמחה הקדושה הזאת בשנפגמת חס ושלום, מזה נשתלשל הפעוה של הכת הנ"ל שבחרו בהשמחה של הוללות ושכרות שעל זה נאמר "ולשמחה מה זה עשה" (קהלת ב, ב) וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה בפרק במה מדליקין (דף ל), "ולשמחה מה

כַּאֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת־לְבִי לְדַעַת חֲכָמָה וְלִרְאוֹת אֶת־הַעֲנָוִן אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל־הָאָרֶץ כִּי גַם בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שָׁנָה בַּעֲיֵנָיו אֵינָנו רֹאֶה:

- תרגום יונתן -

כִּמָּא דִּיהִבִּית ית לבי למנדע חכמת אורייתא ולמחזי ית גִּוֵן דִּאתְעֵבִיד על ארעא, ארום אף חכימא דיצבי למעסק באורייתא ולאשכחא חכמתא, מורחא הוה ליה, ארום אף ביממא לא ינוח מעבידתיה, ובליליא שינתא בעינודי לא חזי:

- רש"י -

כַּאֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת לְבִי. אין "כַּאֲשֶׁר" זה משמש לשון דגמא כמו "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲקֹב" (ויקרא כד, יט), אלא לשון זמן, כמו "כַּאֲשֶׁר בא יוסף" (בראשית לו, כג), "כַּאֲשֶׁר בָּלוּ לְאָכַל וּגְוִ" (שם מג, ב), אף זה בן, בשהייתי נותן לבי לדעת ולתור וגו', אז וראיתי כל מעשה האלהים: שנה בעיניו איננו ראה. הרשע השטוף אחר המזון והערוות:

וְרֹאִיתִי אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי לֹא יוּכַל הָאָדָם לְמַצּוֹא אֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת־הַשָּׁמַיִם בְּשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ וְלֹא יִמְצָא וְגַם אִם־יֹאמֶר הַחֲכָם לְדַעַת לֹא יוּכַל לְמַצּוֹא:

- תרגום יונתן -

וחזית אנא ית כל עובד גבורתא די, ארום דחיל הוא, ולית ליה רשו לאגש לאשכחא ית עובד גבורתא די דאתעביד בעלמא הדין תחות שמשא, פד יטרח אנש למתבע מה דעתיד למהוי ולא ישבח, ואף אם גבר חכים יתיר במומריה למנדע מה דעתיד למהוי בסוף יומיא, ולית ליה רשו למשבח:

- רש"י -

את כל מעשה האלהים. שמסר לבריות: כי לא יוכל האדם למצוא וגו'. אין הבריות יכולין לעמוד על סוף דרכיו של הקדוש-ברוך-הוא, מה שכר כל המעשה שנעשה תחת השמש, שרואין רשעים מצליחים וצדיקים

יורדים: בשל אשר יעמל האדם לבקשו. בשביל אשר ראיתי הרבה עמלים לבקש ולמצא את סוף המדה, ואינן יכולין: וגם אם יאמר החכם. שהוא יודע, לא יוכל. שהרי משה רבנו עליו השלום לא עמד על הדבר, באומר: "הודעני נא את דרכך" (שמות לג, יג):

- ברמלב -

על-פי חכמה בשלמות פידוע, כמו שכתוב: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (קהלת ו, כג). וכמו שכתוב "כל הדברים יגעים" וכו' (קהלת א, ח), וכתוב "וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא" וכו': לקושי הלכות - אורח חיים א. בית הקנסת, אות לג.

וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא. עקר השלמות היא רק אמונה לבד. ועל-כן נקראת האמונה 'תמימות', בחינת 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' (דברים יח, יג), כי האמונה היא תמימה ושלמה בתכלית השלמות, כי "כל הדברים יגעים, לא יוכל איש לדבר, לא תשבע עין לראות, ולא תמלא און משמע" (קהלת א, ח). "וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא". ועל-כן אין שלמות להדעת והתורה כי אם על-ידי אמונה, כי אי אפשר להשיג בהדעת שום דבר בשלמות כי אם על-ידי האמונה, כי מאחר שהוא מאמין בה' יתברך ובצדיקיו ובמצותיו יתברך באמונה שלמה, הוא שלם בתכלית השלמות, כי האמונה היא בלתי גבול, כי הוא מאמין בהאמת שהיא עד אין סוף, אף-על-פי שאי אפשר להשיג בדעת בשום אופן, אכל האמונה מקפת הכל עד אין סוף ותכלית. ועל-כן צריכין שתהיה האמונה בשלמות בלי שום מום ופגם כלל, בבחינת "כלך יפה רעיתי ומום אין בך" (שיר-השירים ד, ז), ואז זוכה להשיג על-ידי-זה דעת גדול: לקושי הלכות - יורה דעה ב. כבוד

בהקמה מהורה ג, אות י.

וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא. זכר היטב היטב שאתה עתה בזה העולם העובר, אשר אין לעמוד על המעשה הנעשה תחת השמש בפרט בהורות הללו. וכמו שאמר שלמה המלך עליו השלום: "וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא" וכו'. וכל אדם מלא נסיונות ובהינות וצורפים בכל יום ובכל עת וגם בכל שעה, ואין לנו על מי להשען כי אם על אבינו שבשמים, ועל כחו של זקן דקדשה: שלים לתרופה, רמה.

וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא. החסד חנם נמשך תמיד, רק אי אפשר לקבלו כי אם על-ידי בלי ועל-כן אין מי שיוכל לקבל מהאוצר מתנת חנם שהוא החסד חנם, כי אם הצדיק האמת בעת פשיטותו, כי הצדיק אפלו בעת פשיטותו שאינו עוסק בתורה, אף-על-פי-כן הפלי שלו הוא תמיד בשלמות גדול, ועל-כן הוא דיקא יכול לקבל החסד חנם, ולהחיות ולקיים בו את כל הפשוטים שבעולם, וכל אחד ואחד כפי מה שמתקרב יותר לדרכי הפשיטות והתמימות של הצדיק, דהינו שמתנהג בתמימות ובפשיטות בדרך אמונה בלי חכמות של העולם, כמו-כן הוא יכול לינק ולקבל יותר מהחסד חנם שממשיך הצדיק, כי עקר הוא אמונה ותמימות, שהוא בחינת בלי שלם ותמים לקבל על ידו כל טוב. ועל-כן הפלי של נטילת ידים צריך שיהיה שלם ותמים בחינת תמימות, שהוא עקר השלמות, כי חכמות אין בהם שלמות, כי אי אפשר להשיג שום דבר

פרק ט

א} כִּי אֶת-כָּל-זֶה נָתַתִּי אֶל-לְבִי וְלָבוֹר אֶת-כָּל-זֶה
אֲשֶׁר הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים וְעַבְדֵיהֶם בְּיַד הָאֱלֹהִים
גַּם-אֶהְבֶּה גַם-שִׁנְאָה אֵין יוֹדֵעַ הָאָדָם הַכֹּל לִפְנֵיהֶם:

- תרגום יונתן -

ארום ית כל דין ויהבית על לבי, ולמבלש ית כל דין, וצדיקאי וחכימאי ותלמידיהון דמשתעבדין להון על עיסק אוילפן אורייתא מסירין בידיא דיי, ומניה אתגזר על כל עלמא כל מה דיהי ביומיהון, אף רחיקתא דירחמנן אף שנאתא דישנינן גבר, לית נביא בעלמא דינדע מה דיהי באנשא, כלא במזלא מן קדם וי אתגזר למהוי קדמיהון:

- רש"י -

ולבור. ולברר. את כל זה. ברתי והבחנתי: אשר הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד האלהים. הוא עוזרם והוא שופטם, כדי להטיבם באחריתם: ועבדיהם. הם תלמידיהם משמשיהם, הולכי אחרותם: גם אהבה גם שנאה. אין יודעין שאר הכריות, ואין מכירין לתת לב במה יאהבו למקום ובמה הם שנואים: הכל לפנייהם. לפני הצדיקים והחכמים:

ב} הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לִכְל מְקַרְה אֶחָד לְצַדִּיק וְלָרָשָׁע
לְטוֹב וְלִטְהוֹר וְלִטָּמָא וְלִזְבַּח וְלֵאֲשֶׁר אֵינְנו זֹבַח
כְּטוֹב כַּחֲטָא הַנְּשַׁבֵּעַ כַּאֲשֶׁר שְׂבוּעָה יֵרָא:

- תרגום יונתן -

כלא במזלא תליא, מן שמאי אתגזר מה דעתיד למהוי לכלא, ארעון חד לזבאה ולחיבא לדתקנן אורחתיה, ולמדפי נפשיה, ולמסאיב נפשיה, ולמקריב נכסת קודשיא ולדליותיהי מקריב נכסת קודשיון, כטבא כחיבא, כגבר דיומי לשקרא כגבר דמומתא דחיל:

- רש"י -

הכל כאשר לכל. הכל נותנים לכם, כאשר מגיע לכל אדם מקרה אחד, ויודעים שסוף דבר לתת לכל איש כדרךיו: מקרה אחד. ויודעים שסוף הכל אשר צדיק ואשר רשע למות, ומקרה אחד יש בעולם הזה לכלם, כל זה הם יודעים, ואף-על-פי-כן בוחרים להם דרך הטוב, לפי שיודעים שיש הפרש ביניהם לעולם הבא: לצדיק. כגון נח: לרשע. פרעה נכה. זה נצלע וזה נצלע: לטוב. זה משה: לטהור. זה אהרן: ולטמא. אלו מרגלים, אלו אמרו שבתה של ארץ ישראל, ואלו אמרו גנותה. אלו לא נכנסו לארץ, ואלו לא נכנסו לארץ, הרי מקרה אחד להם: ולזבחה. זה יאשיהו, שנאמר "ויעש יאשיהו בירושלם פסח ליהוה וישחטו וגו'" (דברי-הימים-ב לה): ולאשר

איננו זכתה. זה אחאב, ששטל את ישראל מעלות לרגל. זה מת בחצים וזה מת בחצים: כפזוב. זה דוד: כחטא. זה נבוכדנאצר. זה בנה בית המקדש, וזה החריבו, זה מלך ארבעים שנה, וזה מלך ארבעים שנה: הנשבע. זה צדקיהו שנשבע לשקר, שנאמר "וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו" וגו' (דברי הימים ב, לו, יג): כפאשר שבועה ירא. זה שמשון, שנאמר "ויאמר להם שמשון השבעו לי פן תפגעו בי אתם" (שופטים טו, יב), למרנו שהיתה שבועה חמורה לו. זה מת בנקור עינים, וזה מת בנקור עינים. על כן:

- ברסלב -

הנשבע כפאשר שבועה ירא. עקר היראה משם ה' ליראה את השם הנכבד והנורא הזה וכו'. וכתוב, "וראו וכו' כי שם ה' נקרא עליו ויראו מפחד" (דברים כח, י). וכתוב, "וראו גוים את שם ה' וכו' וכל מלכי הארץ את כבודך" (תהלים כב, טז). וכתוב, "מפני שמי נחת הוא" (מלאכי ב, ה). ועל-כן נתנה התורה באלה ובשבועה כדי שיהיה נמשך יראתו לבלתי נחטא ועל-כן נודעו העולם בשעה שאמר "לא תשא את שם ה'" וכו' (שמות כ, י), כי שם עקר היראה כנ"ל וזה בחינת "הנשבע כפאשר שבועה ירא" כי שם עקר היראה. וזהו בחינת "ושבועתו ליצחק" (דברי הימים א טו, טז), בחינת פחד יצחק. ועל-כן 'לא תשא' וכו' היא בחינת יראה, שהוא תקון הדעת הנ"ל, שעקר שלמותו ותקונו כשזוכין ליראה בחינת "יראת ה' ראשית דעת" וכו' (משלי א, י). וכמבאר שם בהתורה 'קרא את יהושע' (לקוטי מוה"ר קמא סימן ו) מענין היראה בכמה בחינות, ענין שם: לקוטי

מקרה אחד לצדיק ולרשע. תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה וכו' ההפך תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה וכו', כי אברהם זכה למה שזכה רק על-ידי רצון הטוב שהיה מוציא בפי וכו' וזה בלעם לעמת זה התגבר ברצונות רעים והוציאם בפי ומה בין תלמידיו וכו', כי הלא שניהם פועלים פעלות כרצונם בזה העולם אבל "אחרית לאיש שלום וכו' ואחרית רשעים נכרתה" (תהלים לו, לו-לח), כי תלמידיו של אברהם אבינו עליו השלום נוחלין העולם הזה וכו' ותלמידיו של בלעם הרשע יורדים לבאר שחת וכו'. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במדרש רבה (בראשית רבה פרק ג) אור אלו מעשיהם של צדיקים חשף אלו מעשיהם של רשעים ועדין איני יודע באיזה מהם חפץ, תלמוד לומר וירא אלקים את האור כי טוב כי "מקרה אחד לצדיק ולרשע" וכו', אף "מי יודע רוח בני האדם העלה וכו' ורוח בהמה הירדת" וכו' (קהלת ג, כא) "ואף ימות החכם עם הפסיל" (קהלת

הלכות - אורח חיים ג. פסח ט, אות כה.

ב, טז): לקוטי הלכות - אורח חיים א. תפלה ה, אות ג.

זֶה | רַע בְּכָל אֲשֶׁר-נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי-מִקְרָה אֶחָד לְפָל וְגַם לֵב בְּנֵי-הָאָדָם מְלֵא-רָע וְהוֹלִלּוֹת בְּלִבָּם בְּחַיֵּיהֶם וְאַחֲרָיו אֶל-הַמֵּתִים:

- תרגום יונתן -

דין מזל ביש בכל עלמא דיתעביד תחות שמשא, ארום ארעון חד לכלא לכל דיירי ארעא, ואף לבא

דבני אַנְשָׁא אַתְּמְלִי בִישׁ עַל דָּא, וְחֹלְחֹלְתָא בְּלִבְהוֹן כָּל יוֹמֵי חַיֵּיהוֹן, וּבְתַר סוֹפֵיה דְאַנְשָׁא נְטִיר לִיה
לְאִתּוּכְחָא עִם מַתְיָא בְּדִין חִיבְיָא:

- רש"י -

לב בני האדם מלא רע. שאומרים אין דין פרענות לרשעים, אין הכל אלא לפי המקרה, פעמים לצדיק ופעמים לרשע: ואחריו אל המתים. וסופן יורדים לגיהנם:

{ד} כִּי־מִי אֲשֶׁר יבחר (קרי: יחבר) אֶל כָּל־הַחַיִּים יֵשׁ בַּטָּחוֹן כִּי־לְכָל־חַי הוּא טוֹב מִן־הָאֲרִיָּה הַמֵּת:

- תרגום יונתן -

ארום מן גוברא דאתחבר לכל פתגמי אורייתא ולמקני חיי עלמא דאתי אית ליה סבר, ארום בלבא
חיא הוא טוב מן אריא דהוא מית:

- רש"י -

כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון. כי בעודו בחיים, אפילו הוא רשע ונתחבר לרשעים, כמו שנאמר
"אל כל החיים" אפילו לרשעים יש בטחון שמא ישוב לפני מותו: כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת.
ושניהם רשעים. טוב היה לו לנבוראדון שהיה עבד רשע, ונתגיר עד שלא הקדימו מיתה. מנבוכדנאצר רבו
שנקרא אריה, שנאמר "עלה אריה מסבכו" (ירמיהו ד, ז) ומת ברשעו, (והוא) בגיהנום, ועבדו בגן עדן. ורבותינו
דרשו (שבת ל:): לענין מחתכין את הנבלה לפני הכלבים בשבת. ומת המטל בחמה אסור למלטלו, אלא אם כן
הניחו עליו תיגוק או כפר:

- ברסלב -

כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון וגו'.
אסור לרפאות את העכו"ם ולהצילו מן המיתה.
מאחר שהם בעצם בבחינת סטרא דמותא,
אבל אף-על-פי-כן אין מצוה להורגם כי
מסתמא יש גם בהם איזה צדד להעולם בשביל
קיום הבחירה. אבל המינים והאפיקורסים
והמוסרים ועוברי עברות להכעים, מצוה לסבב
מיתתם. כי מאחר שעוקרים עצמם מקדשת
ישראל הדבקים במקור החיים דקדשה, וירדו
ברשעתם לתכלית שפלות מדרגת בחינת
סטרא דמותא, על-כן מצוה לבערם מן העולם
בכדי שלא התגבר ביותר בחינת סטרא דמותא
בעולם רחמנא לצלן. ועל-כן העובר עברה רק
לתאבון, כי לא יכול להתגבר על יצרו, אסגר
לעמוד על דמו ומצוה להצילו, כי הוא דבוק

עדן בקדשת ישראל ובבחינת החיים דקדשה
רק שלא יכול להתגבר על יצרו ולכבש את
בחירתו, ובדאי יקבל עגשו, אבל אף-על-פי-
כן גם בשעת העברה יש לו צער מזה שבא
לידי מדה זו, ויודע כי מרה תהיה באחרונה,
ואולי יזכה עוד לחרטה באמת ולתשובה
שלמה, וכמו שכתוב: "כי מי אשר יחבר אל
כל החיים יש בטחון", ופרש רש"י אפילו הוא
רשע ונתחבר לרשעים וכו' יש בטחון שמא
ישוב לפני מותו, הינו כנ"ל. ובזה מבאר שם כל
ענין הפסוק: "כי לכלב חי הוא טוב מן האריה
המת", כי החיים יודעים שימותו והמתים אינם
יודעים מאומה. הינו כי כל זמן שלא עקר את
עצמו מן החיים דקדשה לגמרי, אף-על-פי
שלא יכול להתגבר על יצרו, אף-על-פי-כן היה

פי שהוא חי ומתגבר ומצליח מאד, אף-על-פי-כן הוא בבחינת "אריה המת", ומצוה לבערו מן העולם, שלא יבאיש את הארץ, אבל אם אינו עובר רק לתאבון ולא להכעיס שיודע שימות ומתירא מזה, אז הוא עדין בכלל התחברות אל כל החיים ויש לו תקנה ובטחון לשוב בתשובה, ומצוה להצילו ולהחיותו כנ"ל: נחת השלחן, קנח.

לו צער מזה פי יודע שעומד למיתה ולתן דין וחשבון על כל דבר, על-כן הוא בבחינת הכלב החי שהוא במדרגה פחותה ושפלה מאד כמובן במה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (תנין יד): 'מהו לסרוסי בלבא' [האם מותר לסרס כלב] ואף-על-פי-כן הוא טוב מן האריה המת, הינו ממי שעוקר את עצמו מן החיים דקדשה לגמרי, והוא מין או בעל עברות להכעיס, שאז אף-על-

כי החיים יודעים שימתו והמתים אינם יודעים מאומה ואין-עוד להם שכר כי נשכח זכרם:

- תרגום יונתן -

ארום צדיקיא ידעין דאין יחובון עתידין למהויהון חשיבין כמיתאי לעלמא דאתי, בגין כן נטרין אורחיהון ולא יחובון, ואין יחובון תיבין כתיובקא, ותיבאי ליתיהון ידעין מדעם טב על דלא אוטיבו עובדיהון כתייהון, וליתיהון ידעין מדעם טב לעלמא דאתי, ולית להון אגר טב כתר מותיהון, ארום אתנשי דוכרנהון מביני צדיקיא:

- רש"י -

פי החיים יודעים שימתו. ואולי ישוּבו אל לבם יום המיתה וישוּבו מדרךם. אבל משמתו אינם יודעים מאומה: ואין עוד להם שכר. פעלה שיעשו מן המיתה ואילך, אלא מי שפּרח בערב שבת יאכל בשבת:

גם אהבתם גם-שנאתם גם-קנאתם כבר אבדה וחלק אין-להם עוד לעולם בכל אשר-נעשה תחת השמש:

- תרגום יונתן -

כתר מותיהון דרשיעיאי לית בהון צרוד, אף רחימתהון אף שנאתהון אף קנאתהון הא כבר הוכרין מן עלמא, וחולק טב לית להון עוד עם צדיקיא לעלמא דאתי, ולית להון הנאה מן כל מה דאתעבדי בעלמא הדין תחות שמשא:

- רש"י -

גם אהבתם. שאהבו פתי ולצון: גם שנאתם. ששנאו דעת: גם קנאתם. שקנאו להקדוש-ברוך-הוא במעשה ידיהם: וחלק אין להם וגו' ככל אשר נעשה וגו'. לא הועיל להם זכות בן ובת לאותן רשעים שעבדו עבודה זרה, ואין להם כפרה לאחר מיתה:

- בְּרִסְלָב -

וּקְפִידָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי לֹא כְמוֹתוֹ יִקַּח הַבַּל וְכוּ'" (תהלים מט, יח) וְכוּ'. וְכַתִּיב, "גַּם אֶהְיֶה גַם קִנְאָתָם גַּם שִׂנְאָתָם כְּכֹר אֶבְדָּה". וְלֹא יִשְׁאָר רַק מֵה שִׁחְטָף בְּכָל פַּעַם אֵיזָה טוֹב לִילָךְ לְבֵית הַכִּנְסֵת וּלְבֵית הַמְּדֻרָשׁ, וְלַעֲשׂוֹת אֵיזָה מִצְוָה. וְעַל־כֵּן בְּיָדָא מְחִיב כָּל אֶחָד לְרוּץ בְּזִרְיוֹת וּשְׂמִיחָה גְדוֹלָה לְדַבֵּר מִצְוָה, וְכָל מֵה שִׁיִּדְעַ שְׂרָחוֹק יוֹתֵר מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הוּא מְחִיב לְשַׂמַּח יוֹתֵר וְיוֹתֵר בַּעֲשִׂית הַמִּצְוָה, מַחֲמַת שֶׁהוּא גַם הוּא שְׂרָחוֹק כָּל־כַּף זֹכֶה גַם־כֵּן לַעֲשׂוֹת מִצְוָה.

לקוטי הלכות - אבן העזר. אשות ד, אות יט.

גַּם אֶהְיֶה גַּם קִנְאָתָם גַּם שִׂנְאָתָם כְּכֹר אֶבְדָּה. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוּם לְבִרְכָה, מִצְוָה לְרוּץ לְבֵית הַכִּנְסֵת וְלְדַבֵּר מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "שְׂמַחְתִּי בְּאִמְרֵים לִי בֵּית ה' גִּלְדָּה" (תהלים קכב, א), כִּי מִי שֶׁמְסַתְּפֵל עַל תְּכֵלִיתוֹ בְּאִמַּת בְּיָדָא בְּשִׂמְחָה לִילָךְ לְבֵית הַכִּנְסֵת אוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה הוּא רִץ בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה וּבְזִרְיוֹת גְדוֹל, כִּי רַק זֶה הוּא חֵייוֹתוֹ וְתִקְוָתוֹ לְנִצָּחַת, וְחוּץ מִזֶּה הַבַּל הַבַּל הַבְּלִים, כִּי לֹא יִשְׁאָר כְּלוּם מִשׁוּם דְּבָר, לֹא מַעֲשִׂירוֹת וְלֹא מִצְעָר הַעֲנִיּוֹת וְהַדְּלוּת, וְלֹא מִשׁוּם דְּבַר תַּאֲוָה וְכַבּוּד וְקִנְאָה וּשְׂנָאָה

לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֶךְ וּשְׂתֵה בְּלֵב־טוֹב יִינֶךְ כִּי כְּכֹר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֶׂיךָ:

- תַּרְגּוּמֵי יוֹנָתָן -

אָמַר שְׁלֹמֹה בְּרוּחַ נְבוּאָה מִן קִדְשׁ יי, עֵתִיד מְרִי עֲלָמָא לְמִימְרָ לְכָל צְדִיקָיָא כַּל חַד וְחַד בְּאַנְפֵי נַפְשִׁיהּ, אֲזִיל טַעוּם בְּחֻדְוָא לַחֲמֶךְ, דְּאִתּוֹתֵב לֵךְ עַל לַחֲמֶךְ דִּיהֶבֶת לְעִנְיָא וּלְחִשְׁיָא דִּיהוּהַ כְּפִין, וּשְׂתֵי בְּלֵב טַב חֲמֻרָא דְּאַצְטַנַּע לֵךְ בְּגִנְתָּא דְּעַדוֹ, חֲלָף חֲמֻרָךְ דְּמִזְנִיתָא לְעִנְיָא וְחִשְׁיָא דִּיהוּהַ צְחִי, אַרוּם הָא כְּכֹר אֶתְרַעֵי יי עֵיבְרָךְ מְכִיָּא:

- רַש"י -

לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה. אֲכַל אֵתָה הַצְדִּיק, שֶׁכְּכֹר רָצָה הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מַעֲשֶׂיךָ הַטּוֹבִים וְתוֹכָה לְעוֹלָם הַבָּא, לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה:

- בְּרִסְלָב -

דְּקִדְשָׁה בְּבַחֲיִנַת מִצְוָה כְּנ"ל הוּא בַּחֲיִנַת תְּקוּנָה חֲטָא אָדָם הָרָאשׁוֹן, וְאֲזִי נִתְבַּטַּל וְנִמְתַּק בַּחֲיִנַת "בְּעֲצָבוֹן תֵּאכְלֶנָּה", כִּי עַל־יְדֵי בַּחֲיִנַת מִצְוָה שֶׁהוּא אֲכִילָה דְּקִדְשָׁה, זֹכִין לְשִׂמְחָה בַּחֲיִנַת לְאֲכַל וּלְשִׂתוֹת וּלְשַׂמַּח וּלְרְאוֹת טוֹב וְכוּ' כְּנ"ל:

לקוטי הלכות - אורח חיים ב. סעדה ג, אות ו.

לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֶךְ וְכוּ' כִּי כְּכֹר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ. אִי אֶפְשָׁר לְאֲכַל בְּקִדְשָׁה כִּי אִם בְּשִׂמְחָה לֵב שְׂמִיחָה" (תהלים צו, יא), הַפֶּךְ בַּחֲיִנַת "בְּעֲצָבוֹן תֵּאכְלֶנָּה" וְכוּ' (בְּרַאשִׁית ג, יז). כִּי אֲכִילָה

לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֶךְ. צְרִיכִין לְאֲכַל בְּשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֶךְ" וְכוּ'. וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אִין טוֹב לְאָדָם כִּי אִם לְאֲכַל וּלְשִׂתוֹת וּלְשַׂמַּח" וְכוּ' (קהלת ה, טו), הֵינּוּ בְּשִׂמְחָה לֵב לֵב בְּקִדְשָׁה שֶׁאֵזֶה הָאֲכִילָה בְּבַחֲיִנַת מִצְוָה, וְאֲזִי זֹכִין לְבַחֲיִנַת רַעֲמִים וְאֲזִי נַפְשָׁט עַקְמִימִיּוֹת שֶׁבְּלָבוֹ. וְזֶה בַּחֲיִנַת "וַיֵּאכַל וַיִּשְׂתֵּי וַיִּמְטֵב לָבוֹ" וְכוּ' (דְּוֵי ט, ז), הַפֶּךְ עַקְמִימִיּוֹת שֶׁבְּלָב, וְאֲזִי זֹכִין לְשִׂמְחָה בַּחֲיִנַת "וְלִישְׂרֵי לֵב שְׂמִיחָה" (תהלים צו, יא), הַפֶּךְ בַּחֲיִנַת "בְּעֲצָבוֹן תֵּאכְלֶנָּה" וְכוּ' (בְּרַאשִׁית ג, יז). כִּי אֲכִילָה

היא למטה לארץ" (קהלת ג, כא), כי יש רוח האדם ורוח הבהמה. רוח האדם הוא הדעת וקדושה, שזהו גדר האדם. ורוח הבהמה הוא בחינת כח המדמה. ומחמא אדם הראשון יש מערכות בכל הדברים שבעולם, ונתערב רוח האדם ברוח הבהמה. וזה עקר תקון האכילה וקדושה, לזכות לברר רוח האדם מרוח הבהמה, לברר הטוב והרע מכל המדמה. ועקר הברור על-ידי בחינת הנגון, בחינת השמחה, שעל-ידיה מבררין הרוח טובה, שהוא בחינת רוח האדם מן רוח רעה, מן רוח הבהמה, מן כח המדמה. וזה בחינת מה שצריכין לאכל בשמחה, כמו שכתוב "אין טוב לאדם כי אם לאכל ולשתות ולשמח ולראות טוב" וכו' (קהלת ח, טו). וכמו שכתוב, "לך אכל בשמחה לחמך" וכו'. וכמו שכתוב, "ואכלת לפני ה' אלקיך" וכו' (דברים יד, כג), "ושמחת בכל הטוב" וכו' (דברים כו, יא), כי עקר תקון וברור האכילה הוא על-ידי השמחה שהוא בחינת נגינה, בחינת "ושמחתם בכל משלח ידכם" וכו' (דברים יב, ז), שעל-ידיה מבררין הרוח טובה מן הרוח נכאה, מעצבות רוח. שזהו בחינת ברור המדמה: לקווי הלכות - יורה

דעה א. מפרות ב. אות א.

לך אכל בשמחה לחמך. יש גם להמאכלים חלק בחלום, כי מן המאכלים עולים עשנים אל המוח ונצטרין מהם חלומות בשנה, על-כפן צריכין לחזק את המלאך, כדי שלא יהיה נפגם החלום על-ידי המאכלים, כי בשאין חזק בהמלאך, אזי נפגם החלום על-ידי המאכלים בבחינת חלום על-ידי שר, חס ושלום כי יש שבעה אקלימים, ועל כל אקלים יש מלאך ממנה, בחינת: "שבעה עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ" (זכריה ד, ט), ועל-כפן בכל אקלים גדלים פרות אחרים, כפי הממנה, ועל-כפן הם נחלקים לשבעה אקלימים כנגד בחינת שבעה רועים, שהם בחינת תפלין,

לפניו יתברך, ועל-כפן צריכין להתפלל קדם, כי עקר ההתפארות שה' יתברך מתפאר בישראל הוא על-ידי התפלה, שהיא שירות ותשבחות והתפארות שאנו משבחין ומפארין אותו יתברך, שעל-ידיה ה' יתברך מתגדל ומתפאר בכל העולמות, שהוא יתברך מתפאר בנו שיש לו עם קדוש כזה, שיודעין בזה העולם הגשמי לפארו ולשבחו ולהתפלל לפניו כמו שכתוב "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל" (תהלים כב, ד), שעל-ידי תפלות ותהלות ישראל על-ידיה ה' יתברך מתקדש ומתפאר בכל העולמות, ועל-כפן קדם התפלה אסור לאכל, כי אי אפשר לאכל בקדשת ישראל כי אם על-ידי התפלה, שעל-ידיה עולה ההתפארות של ישראל, ואז האכילה בקדשה, כי אזי מתגלה כל ההתפארות בשעת סעודה דיקא, שעל-ידיה מתגלה קדשת ארץ-ישראל, שעל-ידי זה עקר קדשת האכילה כנ"ל, וזהו "לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ייגד כי כבר רצה האלקים את מעשיך", הינו אחר שכבר רצה אלקים את מעשיך, שמעשיך עולים לפניו יתברך לנחת ולרצון, והוא מתפאר בהם בבחינת "ועמד ישראל כלם צדיקים וכו' מעשי ידי להתפאר" (ישעיהו ס, כא), הינו אחר התפלה שאז כבר קבל ה' יתברך התפארות ונחת ורצון ממך, אז "לך אכל בשמחה לחמך וכו'", כי אז האכילה בקדשה בחינת ארץ-ישראל על-ידי התגלות ההתפארות שעל-ידיה נעשה ארץ-ישראל כנ"ל: לקווי הלכות - אורח חיים ב. ברפת המזון ד.

אות ד.

לך אכל בשמחה לחמך. החי הוא בבחינת כח המדמה, כח הבהמיות, ועל-כפן אי אפשר לנו לאכל בשר החי, כי אם בשמבררין אותו תחלה מכל המדמה בבחינת "מי יודע רוח בני אדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת

פְּנִיָּם" (משלי טו, יג), זֶה בְּחִינַת הַמְּלֶאכֶּה, בְּחִינַת: "וּמְלֶאכֶּה פְּנֵי הַשָּׁמַיִם" (ישעיהו סג) – שְׁנַתְחַזֵּק עַל-יְדֵי לֵב שְׂמֵחַ. וְעַל-כֵּן מִקוֹם הַמְּלֶאכֶּה נִקְרָא 'שְׂחָקִים' עַל שֵׁם שְׂחֹק וְשִׂמְחָה, כִּי עֵקֶר חֲזוּק הַמְּלֶאכֶּה – עַל-יְדֵי שְׂמֵחָה כִּנּוּי: וְזֶה בְּחִינַת הַשְּׂמֵחָה שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָּה, שֶׁרַב (וְרַמְיָה) הוּא בְּדַח טוֹבָא, וְאָמַר: תְּפִלִּין קָא מַנְחֵנָא [הֵיךָ שְׂמֵחַ מָאד, וְאָמַר: תְּפִלִּין אֲנִי מְנַיֵחַ] (בְּרַכּוֹת ל, עַשְׁן תר"י ש"ס). הֵינּוּ, כִּי עַל-יְדֵי תְּפִלִּין מַחֲזִין נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הַמְּלֶאכֶּה, וְעַל-כֵּן צְרִיךְ שְׂמֵחָה בְּדֵי לְתַן חֲזוּק לְהַמְּלֶאכֶּה. וְעַל-כֵּן בְּשִׂחְלָם לְאָדָם חֲלוֹם לֹא טוֹב, הַתְּקוּן הוּא תַעֲנִית, כִּי תַעֲנִית הוּא בְּחִינַת שְׂמֵחָה, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹב: "שְׂמֵחָנוּ בַּיּוֹם עֲנִיתָנוּ" (תְּהִלִּים ז, טו), שְׁעַל-יְדֵי תַעֲנִית נַעֲשֶׂה שְׂמֵחָה, וְעַל-יְדֵי הַשְּׂמֵחָה נֹתְנִין חֲזוּק לְהַמְּלֶאכֶּה וּמַתְקִינֵנוּ וּמְכַנְיְעִין אֶת בְּחִינַת הַחֲלוֹם רַע, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲלוֹם עַל-יְדֵי שֶׁ, שָׂבָא עַל-יְדֵי שְׂאִין חֲזוּק בְּהַמְּלֶאכֶּה כִּנּוּי. וְעַל-כֵּן מִי שְׂאִין רוּצָה לְהַתְעַנּוֹת עַל הַחֲלוֹם, אוֹמְרִים לוֹ הַמְּיֻטְיָבִין: "לֵךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה לְחֶמְדְךָ", הֵינּוּ שְׂיֵהִיָּה אֲכִילְתוֹ בְּבְחִינַת שְׂמֵחָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מַחֲזֵק אֶת הַמְּלֶאכֶּה וּמְכַנְיְעֵ אֶת הַשָּׂדִים, שְׁעַל יָדָם נִתְקַלְקַל הַחֲלוֹם עַל-יְדֵי הַמְּאֲכָלִים: לְקוּטִי

מוֹתֵר וְ תַנְנָא. סִימָן ה, אוֹת י.

כִּי כִבֵּר רָצָה הַאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֵׂיךָ. כֹּל דְּבָרֵי יַחְזֻקָאֵל הֵם דְּבָרֵי תוֹכְחָה וּמוֹסֵר, כְּדֵי לְגַלּוֹת הַחֶסֶד עַל-יְדֵי-זֶה, כְּדֵי לְחַתֵּךְ הַמְּלָכוֹת וְכוּ' מִהָאֲרֻבַּע קְלָפוֹת, וְעַל-כֵּן נִבְּא גַם טוֹבוֹת וַיְשׁוּעוֹת רַבּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וְחֶסְדִים נִפְלְאִים שִׁיעֲשֶׂה עִמָּנוּ ה' יִתְבָּרֵךְ, וּבְנִין הַבַּיִת לְעֵתִיד וְכוּ'. כִּי עַל-יְדֵי רַבּוּי הַתוֹכְחָה שְׂנַבָּא לָהֶם, אַף-עַל-פִּי שְׁהִיְתָה בְּדֶרֶךְ בְּזִיז, כִּי מְבַהֵ אֹתָם הַרְבֵּה בְּכַמָּה נְבוֹאוֹת, אֲבָל עַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּלָּה חֶסֶד כִּנּוּי, שְׁזֵהוּ בְּחִינַת הַיְשׁוּעוֹת וְהַנְּחֻמוֹת וְהַחֶסְדִים שְׂמַתְנַבָּא. וְכֵן בְּכָל הַנְּבִיאִים, שְׂפָלָם

שְׂמוֹשֵׁם נַעֲשִׂין בְּחִינַת הַמְּלֶאכֶּה כִּנּוּי. וְהַשְּׂפַע בְּשִׁינְיֻרְדַת, מִקְבַּל אוֹתָהּ תַחֲלָה הַמְּלֶאכֶּה הַמְּמַנֶּה שָׁם, וְאַחַר-כֵּךְ יוֹרְדַת דְּרֵךְ הַשָּׂדִים הַשׁוֹכְנִים בְּאִוִיר, שֶׁהֵם מִקְבָּלִים אֶת הַשְּׂפַע בְּדֶרֶךְ מַעְבֵּר לְבַד, וְאִין יוֹנְקִים מִמֶּנָּה רַק כְּדֵי חִיּוּתָם לְבַד, וְאַחַר-כֵּךְ יוֹרְדַת הַשְּׂפַע לְמַטָּה, לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם וְהַשְּׂדָה שֶׁהַשְּׂפַע הוֹלֶכֶת לָשָׁם, וְאַחַר-כֵּךְ מִקְבַּל הַמְּלֶאכֶּה אֶת הַשְּׂפַע בְּבְחִינַת: "אֲנִתְּ הוּא מְלֶאכֶּה וְכוּ'" (דְּנִיָּא ד, ה, ט), שְׂנַאֲמַר שָׁם עַל הָאִילָן דְּמִזוּן לְכֹלָא בַּהּ וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת (קְהֵלֶת ה, ח): "מְלֶאכֶּה לְשֹׁדֵה נַעֲבֵד", שֶׁהַמְּלֶאכֶּה מִקְבַּל הַשְּׂפַע מִן הַשְּׂדָה, דְּהֵינּוּ בְּשֶׁהַשְּׂפַע בָּאָה לְמַטָּה, אִזּוּ מִקְבַּל אוֹתָהּ הַמְּלֶאכֶּה. וְכֹל אֵלוֹ מִקְבָּלִין מִבְּחִינַת שְׂדֵי, וְעַל-כֵּן בְּלָם נִקְרָאִים עַל שֵׁם שְׂדֵי, כִּי שֵׁד – עַל שֵׁם שְׂדֵי, וְכֵן שְׂדָה – עַל שֵׁם שְׂדֵי, וְכֵן הַעוֹבֵד הַשְּׂדָה נִקְרָא עַל שֵׁם שְׂדֵי, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹב: "יִפְתַּח וַיִּשְׂדֵד אֲדָמְתוֹ" (ישעיהו כח, כד). וְכִשְׂבְּחִינַת הַמְּלֶאכֶּה חֲזֵק, אִזּוּ אִין הַשָּׂדִים מִקְבָּלִין הַשְּׂפַע רַק דְּרֵךְ מַעְבֵּר לְבַד, וְאִין יוֹנְקִים מִמֶּנָּה רַק כְּדֵי חִיּוּתָם לְבַד. אֲבָל בְּשִׂנְחֵלֶשׁ חָס וְשְׁלוֹם כַּח הַמְּלֶאכֶּה, אִזּוּ הֵם מִקְבָּלִין לְעַצְמָן כַּח הַמְּלֶאכֶּה, וְאִזּוּ הַמְּאֲכָלִים הַגְּדֵלִים עַל יָדָם, נִתְעַרְבַּ בְּהוֹן כַּח הַשְּׂדֵי, כִּי הֵם קָבְלוּ לְתוֹכָן מִמֶּשׁ אֶת כַּח הַמְּלֶאכֶּה. נִמְצָא בְּשִׂנְחֵלֶשׁ הַמְּאֲכָלִים, הֵם גְּדֵלִים עַל-יְדֵי תַעֲרֻבַת כַּח הַשְּׂדֵי, וְכִשְׂאֻכְלִין אֵלוֹ הַמְּאֲכָלִים, נַעֲשֶׂה מֵהֶם חֲלוֹם עַל-יְדֵי שְׂדֵי חָס וְשְׁלוֹם, וְלֹא זוֹ אַף זו, כִּי גַם הֵם יוֹכְלִין לְטַמֵּא אֶת הָאָדָם חָס וְשְׁלוֹם בְּשִׂנְחָה, בְּמַטָּאָה הַיְדוּעַ חָס וְשְׁלוֹם, כִּי הַמְּלֶאכֶּה הוּא בְּחִינַת אִשׁ, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹב: "מְרֵאִיהֶם כְּנַחֲלֵי אִשׁ בּוֹעֲרוֹת כְּמֵרֵאָה הַלְּפִידִים" (יחזקאל א, ט), וְכִשְׂנַחֲלֵשׁ כַּח הַמְּלֶאכֶּה, וְאִזּוּ הַשָּׂדִים מִקְבָּלִין לְעַצְמָן כַּח הַמְּלֶאכֶּה, אִזּוּ הֵם מַחְמִמִין עַל-יְדֵי הָאִשׁ הַזֶּה וּמְטַמְּאִין חָס וְשְׁלוֹם, בְּמַטָּאָה הַנּוּי. וְעַל-כֵּן צְרִיכִין לְחַזֵּק אֶת הַמְּלֶאכֶּה. וְחֲזוּק הַמְּלֶאכֶּה הוּא עַל-יְדֵי שְׂמֵחָה, בְּבְחִינַת: "לֵב שְׂמֵחַ יִיטַב

תורה נפלאה וכו', שעל-ידי-יהיה כח לעמוד בנגדם. ולולי ה' שהיה לנו וכו', שהקדים לנו בדורותינו צדיקים נוראים ונשגבים כאלה, לא היה כח עתה לעמוד נגד הרוח סערה וענן גדול ואש המתלקחת המסעיר ומחשיך ובווער עתה בעולם מאד, על-ידי פתות האפיקורסים שמתגברים עתה בעולם בכל יום רחמנא לצלן, ומי יודע מה יולד יום. אך איך שיהיה כבר הקדים לנו ה' יתברך רפואה למכה על-ידי גדולי הצדיקים. ומי שישתיר את עצמו בצל בנפיהם, וילך על-פי דרכי תורתם הקדושה בודאי יהיה נצל מהם. כי הצדיקי אמת הם בחינת יקנים דקדשה, וכלם מקבילים מהזקן שבזקנים סבא דסבין שהוא בחינת הזקן שהתפאר שהוא זקן מאד וכו' ועדין לא התחיל לחיות וכו'. ועל-בן נקרא 'כבר', כי זכה להכלל בתכלית הזקנה בבחינת שנים קדמוניות. וכל מיני קלקולים ובלבולים שיכולים להיות בעולם חס ושלום, כבר הקדים להמשיך להם רפואות ותקונים על-ידי נהרות ונחלי החכמה האמתית שהמשיך בעולם, שזהו בחינת נהר כבר שהוא הנהר הנמשך מהצדיק האמת, שהוא בחינת הנהר היוצא מעדן, ועל-ידי-יהיה נזכה פלגו להשגות אלקות שהוא בחינת מעשה מרפכה. ועל-בן ראיה כל זה על נהר כבר וכו': לקווי

הלכות - חושן משפט ב. נזקין ד, אות כט-ל.

אמרו תוכחות הרבה, ועל-פי רב בדרך ביזיון, אך גם כלם נבאו כמה ישועות וחסדים רבים שיעשה ה' יתברך לישראל, כי בן הדבר שעל-ידי תוכחה נתגלה חסד פנ"ל, שעל-ידי-יהיה זוכין להשגת אלקות שהוא בחינת מעשה מרפכה, כי כל הנביאים ראו מעשה מרפכה דהינו השגות אלקות, שמשם נמשך נבואתם כידוע, וזה בחינת מה שראה כל מעשה מרפכה על נהר כבר, להורות שכל מעשה מרפכה שהוא השגות אלקות נמשך על-ידי הנהר הנמשך מהצדיק האמת שהוא בחינת 'כבר', בבחינת "כי כבר רצה האלקים את מעשיך", בחינת "מה שהיה כבר נקרא שמו ונודע אשר הוא אדם" (קהלת ג, ז), כי הצדיק האמת הוא בחינת משה משיח, כמו שמבאר במקום אחר, ושמו של משיח קדם לעולם, כמו שכתוב, לפני שמש יגון שמו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. כי דרך ה' יתברך שהוא מקדים תמיד רפואה למכה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק: "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן וכו'" (אסתר ג, א), ימח שמו, שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, אחר שכבר הקדים רפואה למכה. וכן הוא בכל דור שקדם שעומדים רשעים והאפיקורסים שהם בחינת המן עמלק, ימח שמו, ה' יתברך מקדים רפואה למכה שישולח מתחלה צדיק אמת כזה שמקדים להמשיך רפואות נפלאות ומגלה לנו

{ח} בכל-עַת יהיו בגדיך לבנים ושמן על-ראשך אל-יחסר:

- תרגום יונתן -

בכל עֵדן יהוון כסותך חיוורין מן כל סואבת חובתא, ושמא טבא דמתיל למשח רבותא קנו, בגין דימטון ברבן על רישך ומיכותך לא יחסר:

- רש"י -

בכל עת יהיו בגדיד לבנים. התקן עצמו בכל שעה במעשה טוב, שאם תמות היום תפגם בשלום. ומשל שלמה החכם את הדבר לאדם שהזמינו המלך ליום סעודה, ולא קבע לו זמן. אם חכם הוא או פקח מיד מכבס בסותו ורוחץ וסד, וכן עת מחר, עד עת יקרא אל הסעודה, יהיו כל שעה בגדיו לבנים, והוא רחוץ וסד. כך דרשוהו רבותינו במסכת שבת (קנג):

- ברםלב -

ישמונה) עתים, עתים לטובה, עתים לרעה. וצריך להכניע שפחה בישא, שהיא עת רעה. בכחינת: "בכל עת יהיו בגדיד לבנים", בכל עת' דיקא. 'בגדיד לבנים', הינו בלא רכב, הינו בחינת טהרת השכינה מנדתה, בכחינת דם נעפר ונעשה חלב' (בכורות ו, גדה ט). והרשעים בעוונותיהם גורמין אפרשותא (מחצה) בין קדשא בריד הוא ושכינתיה, כי גורמין לה דם גדה, ואז היא נקראת "עיר דמים" (נחום ג, א), ועל-שם זה רשעים נקראים אנשי דמים. כי שם"ה לא תעשה תלוויים בשם"ה גידים, ששם תהלכות הדמים. ולפי בחינת לא תעשה שעוברים, בן מעוררים דם גדה להשכינה, כי כמה מיני דמים יש. בכן צריך להמתיק את הדמים האלה, הינו לתקן הלאוין שהם הגידין, ולהמשיך להם לבגוניות, בכחינת: דם נעפר ונעשה חלב'. וזהו: "בכל עת יהיו בגדיד לבנים" - בגדיד דיקא, להמשיך להם לבגוניות: לקוטי

מזהר'ן קמא. סימן כט, אות ג.

בכל עת יהיו בגדיד לבנים. וזה בחינת חלי נופל, רחמנא לצלן, הינו בשעהדמים מתגברין והם מתזוין להמח, ועל-ידיה גלחין המחין. ועל-ידי לחיצת המחין, רועשין האיברים. כי המח הוא שר צבא, וכשהשונא בא על השר צבא, אזי רועשים כל צבאיו, כי בלם תלוויים בו. ואזי השכינה נופלת, חס ושלום, בכחינת "ספת דוד הנופלת" וכו' (עמוס ט, יא). ועל-ידי תקון הכללי שמעורר המחין, וממשיך לבגוניות להגידין, בכחינת: "בכל עת יהיו בגדיד לבנים",

בכל עת יהיו בגדיד לבנים. תקון הדבור שהוא בחינת מלכות פה, הוא בחינת בגדים לבנים. כי צריך לשמור מאד את הבגדים, שלא יבזה את הבגדים, רק לשמרון פראוי שלא יבוא עליהם שום פתם ורכב. וכל מי שהוא גדול יותר, צריך לשמור את הבגדים יותר. כי כל מי שגדול יותר, מדקדקין עמו יותר. ועל-כן תלמיד-חכם שנמצא רכב על בגדיו חייב מיתה (שבת קיג), כי עמו מדקדקין יותר. כי הבגדים בעצמם הם דנין אותו, בכחינת דינא דמלכותא [דין המלכות]. כי הבגדים הם בחינת מלכות, כי רבי יוחנן קרא למאנה מכבודתא [קרא לבגדיו, שמכבדים את בעליהם] (שם), שזהו בחינת מלכות, בחינת: "מלך הפבור" (תהלים כד). והם בחינת צדק מלכותא קדישא, שזה בחינת הבגדים, בחינת: "צדק לבשתי" וכו' (איוב כט, יד). והמבזה אותם, נמצא שהוא כמורד במלכות, ואז דינא דמלכותא דן אותו. ועל-ידיה עושה פרוד בין קדשא בריד הוא ושכינתה, בכחינת נחש משיך לה לגבה ואטיל בה זקמא' [נחש נושך אותה ומטיל בה זקמא], בכחינת דם גדה, בכחינת: "מדוע אדם ללבושך" וכו' (ישעיהו סג, ב). וזהו בחינת הפתם והרכב שנמצא על בגדו, שעל-ידיה נפרדת בחינת המלכות הנ"ל שהיא שכינת עזו מקדשא בריד הוא. ואז: "שאג ישאג על נוהו" וכו' (דמיונה כה, ל) - על גדה דילה. ואז שולטת שפחה בישא, שהוא מלכות דסמרא אחרא. בכחינת: "שפחה כי תירש גברתה" (משלי ל, כג), שהיא אשה רעה, שהיא בחינת עת רעה. כי יש כ"ח (עשרים

עת יהיו בגדיך לבנים, זה ציציית, וכנפי הציציית הם בחינת כנפי נשרים, בחינת "ואשא אתכם על כנפי נשרים" וכו' (שמות יט, ד), ועל ידם מעיר המחין ונמשך מהם לבגונות אל השם"ה גידיו, וזה בחינת ל"ב חוטין של הציציית, נשרים הם בחינת המשכת הלבגונות הנמשך מן הלב לכל השם"ה גידיו, כי כל הגידיו תלוין בלב ויונקים משם, ועל-ידי שמרים את המחין, על-ידי זה נמשך הלבגונות מן המח אל הלב, ושם נעבר הדרם ונעשה חלב כי הלב הוא בחינת בינה לבא שהיא 'אם לבינה' והוא מקום החזה ומשם נמשך הלבגונות בחינת נעבר ונעשה חלב ומשם הציציית בחינת ל"ב חוטין דיקא לבנים, ואז נעשה בחינת בגדים לבנים כנ"ל בחינת טלית לבן: לקוטי הלכות - אורח חיים א. ציציית א.

ככל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר. ועל-כן הם שמונת ימי חנכה כנגד שמונה בגדי כהן גדול, שנשכחו פפרשת 'ואתה תצוה' לשמן המנורה שהוא בחינת חנכה. וזה בחינת "ככל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר", 'כנגדי לבנים', זה בחינת בגדים דקדשה, בחינת בגדי כהנה שהם בבחינת 'שמן על ראשך' וכו', בחינת שמן המנורה, בחינת נר חנכה, כי הבגדים הם בחינת מלכות. ועקר המלכות על-ידי עזות, שנמשך מבחינת שמן אשר על הראש. וזה בחינת "ה' מלך גאות לבש לבש ה' עז התאזר" וכו' (תהלים צג, א), כי הלבושין בחינת מלכות, בחינת עזות, וזה בחינת שמונה חוטין שבציציית, שהם תקון הבגדים, שכנגד זה הם בחינת שמונת ימי חנכה, כי תקון הבגדים הם בבחינת שמן כנ"ל:

לקוטי הלכות - יורה דעה א. ביצים ה, אות כא.

ככל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר. וזהו בחינת השמן של נר חנכה

אזי נתרפאת מחולאת הנפילה, ואז: "נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל" וכו' (שם ה, ב). לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן כט, אות ז.

ככל עת יהיו בגדיך לבנים. וזה בחינת ציציית, כי הכלל שצריך לשמור מאד את הבגדים שלא יתאחזו בהם החצונים, כי דרפן להאחזו בהבגדים, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'הני מאני דרבנן דכלו - מנייהו' [אלו בגדי החכמים שמתבלים מהם (מהמוזקים)] (ברכות ו), כי הם מדרגה התחתונה והחצונה של הקדשה, ושם דרפן להאחזו, ועל-כן נפרים ונרשמים בהם כל הפגמים של כל העונות חס ושלום, וכן להפך כל המצות הם נרשמים גם-כן בהבגדים, כי על-ידי המצות נעשה מהם חלוקא דרבנן [לבוש החכמים], שהם לבושים וכסויים להנשמה שלא יתאחזו בה, כי כשהלבושים נקיים הם שמירה גדולה, כמבאר במקום אחר (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן קכו) ועל-כן צריך לשמור מאד את הבגדים כנ"ל, ועל-כן צוה התורה על ציציית שהם תלוים בהבגדים, כי ציציית הם שמירה להבגדים שלא יתאחזו בהם החצונים, ועל-ידי זה נשמר כל התורה בלה הן מצות עשה הן מצות לא תעשה, כי בה נרשם הכל כנ"ל, וזה שכתוב (במדבר טו, ט): "וראתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וכו'" כנ"ל, כי על-ידי הציציית מרים המחין ונמשך מהם לבגונות לכל השם"ה גידיו, בבחינת "ככל עת יהיו בגדיך לבנים" 'כנגדי' דיקא, כמו שכתוב שם, כי ציציית הם בחינת תקון הכללי, בחינת "כנשך יעיר קנו" וכו' (דברים לב, יא), נשרא דא רוחא [נשר זה רוח], זה בחינת ציציית בחינת "מארבע רוחות באי הרוח" (יחזקאל לו, ט), שהם בחינת ד' ציציית, כמו שכתב רבנו (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן ח), וזה שכתב רבנו (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן ו), שציציית הם שמירה לניאוף, וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קנג), 'ככל

לצלן, וזה שדרשו רבותינו זכרונם לברכה 'פֶּלַח
הַבְּגִידוֹת שֶׁלָּךְ מַעֲלִין רִיחַ טוֹב' (שיר-השרים רכא ו,
א), כי התורה מטהרת מכל הפגמים והלכלוכים
שנאחזים בהבגדים דיקא, עד שהעוונות
נתהפכין לזכויות, עד שהבגידות שהם פגם
הבגדים מעלין ריח טוב. וזהו בחינת נר חנכה
מוסיף והולך בחינת "ושמן על ראשך אל יחסר".
שעל-ידי תקף הנס של חנכה שעל זה תקנו
לנו להדליק נר חנכה, על-ידי זה זוכין להוסיף
ולילך ולהאיר אור התורה בכל יום יותר ויותר,
עד שזוכין ליום השמיני שהוא עקר תקף הנס
שדלק מעט השמן שמונה ימים, כי יום השמיני
זה בחינת בינה אמא עלאה, שהיא בחינת שרש
התורה שפוללה משבעת ימים משבע מדות,
שהם בחינת שבעה קני המנורה, ושרשם בבניה
שהיא בחינת יום השמיני ששם שרש נשמות
ישראל, שצריכין לעסק בתורה עד שיעוררו על
ידה שרשי הנשמות שבבניה, שהיא אם כל חי,
שהיא שרש התורה וזה שנסמך בפרשת ואתה
תצוה שמדבר משמן המנורה, נסמך מיד פרשת
בגדי כהנה, וזה בחינת הנ"ל, בחינת "בכל עת
יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר",
כי על-ידי שמן המנורה בחינת נר חנכה זוכין
לבחינת בגדים לבנים שהם בחינת בגדי כהנה.
ועל-כן היה הנס של חנכה על-ידי הכהנים
שלובשין בגדי כהנה שהם בחינת בגדים לבנים
וכנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים ב. בציעת הפת ה, אות ד-טו.

ושמן על ראשך אל יחסר. וזה בחינת הצדקה
שנותנין בחנכה בשביל לתקן תאות ממון,
להמשיך בחינת השפע בפולה הנמשך מארץ-
ישראל, ששם מקור הברכה, שזהו בחינת
השמן של חנכה בחינת "ושמן על ראשך אל
יחסר", 'אל יחסר' דיקא, דהינו שאין שם שום
חסרון. בחינת 'צפחת השמן לא תחסר' וכו'
(מלכים א' ז, כד). כי השמן הוא בחינת מחין, בחינת

שהוא בחינת הדעת הקדוש של התורה, בחינת
שמן משחת קדש, שעל-ידי מצות הדלקת נר
חנכה אנו זוכין להמשיך עלינו קדשת הדעת
הקדוש של התורה הנמשך על-ידי הצדיקי
אמת, שעל-ידי זה נטהרים מהבגדים הצואים
שמהם כל המניעות, וזוכין לבגדים לבנים
בבחינת "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על
ראשך אל יחסר", שעל-ידי זה "שמן על ראשך
אל יחסר", הינו בחינת השמן של נר חנכה על-
ידי זה זוכין לבגדים לבנים, בחינת "בכל עת
יהיו בגדיך לבנים". וזהו "ושמן על ראשך אל
יחסר", 'אל יחסר' דיקא, שצריכין לזהר שלא
יהיה נחסר השמן שהוא עסק התורה לעולם
וכנ"ל, שיעסק בתורה בבחינת נהר שאינו פוסק
וכמען המתגבר בכל פעם, ואז יזכה שבכל עת
יהיו בגדיו לבנים, 'בכל עת' דיקא, הינו אף-
על-פי שהם ירצו להתגבר בכל פעם לעורר
פגם הבגדים הצואים חס ושלום, אבל על-ידי
שיברח אל התורה בכל פעם בבחינת "ושמן
על ראשך אל יחסר", על-ידי זה יטהר בגדיו
בכל פעם על-ידי מימי התורה, ויזכה שבכל עת
יהיו בגדיו לבנים, 'בכל עת' דיקא, הינו אף-
על-פי שהם ירצו להתגבר בכל פעם לעורר
פגם הבגדים הצואים חס ושלום, אבל על-ידי
שיברח אל התורה בכל פעם בבחינת "ושמן על
ראשך אל יחסר", על-ידי זה יטהר בגדיו בכל
פעם על-ידי מימי התורה, ויזכה שבכל עת יהיו
בגדיו לבנים 'בכל עת דיקא' וכנ"ל. וזה בחינת
מה שנאמר בשבח עסק התורה, "על-כן משחד
וכו' שמן ששון מחברך מר ואהלות קציעות כל
בגדתיך" וכו' (תהלים מה, ח-ט), כי על-ידי בחינת
'שמן ששון' בחינת 'ושמן על ראשך' וכו',
על-ידי זה 'מר ואהלות קציעות כל בגדתיך'
שהבגדים מעלין ריח טוב שהוא בחינת בגדים
לבנים הפך הבגדים הצואים שריחן רע רחמנא

בְּחִינַת בְּרָכָה וְשִׁפְעַת כְּפוּלָה הַנִּמְשָׁךְ מֵאַרְצֵי-
יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּחִנְכָּה אָנוּ עוֹסְקִין לְהַמְשִׁיךְ קִדְשֵׁי
אַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל בְּנִ"ל: לְקוּשֵׁי הַלְכוּת - אִירַח חַיִּים ב. בְּרַכַּת
הַמּוֹזֵן וְיָמִים אֲחֵרוֹנִים ד, אוֹת יח.

שָׁמֶן מִשְׁחַת קִדְשׁ. וְעַל-יְדֵי הַמּוֹחַ וְהַדַּעַת אֵין
חֶסֶר לְאָדָם שׁוֹם חֶסְרוֹן, וְכִמוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
זְכוּרָנָם לְבְרָכָה, 'דַּעַת קְנִייתָ מֵהַ חֶסְרֵת' (גְּדָרִים מֵא)
וְכוּ'. וְזֶהוּ בְּעֶצְמוֹ בְּחִינַת הַנֶּסֶם שֶׁל חִנְכָּה שֶׁנִּשְׁלַח
בְּרָכָה בְּמַעַט הַשָּׁמֶן שֶׁדִּלֵּק שְׂמוּנָה יָמִים, הַיְנוּ

רֵאָה חַיִּים עִם-אִשָּׁה אֲשֶׁר-אֶהְבֶּתָּ כָּל-יְמֵי חַיֵּי הַבְּלָקָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כָּל יְמֵי הַבְּלָקָה כִּי הוּא חֵלְקֶךָ בְּחַיִּים וּבְעַמְלֹךָ אֲשֶׁר-אַתָּה עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

חַזֵּי חַיִּין טָבִין עִם אֶתְתָּא דְרַחֲמִיתָא כָּל יוֹמֵי חַיֵּי הַבְּלוּתְךָ דִּיהִב יִי לְךָ בְּמִזְלָא בְּעַלְמָא הַדִּין תַּחַת
שְׁמַשָּׁא אַרוּם הוּא חוֹלְקֶךָ בְּחַיִּין, וּבְמַרְחוּתְךָ דְאַנְתָּ טָרַח בְּעַלְמָא הַדִּין תַּחַת שְׁמַשָּׁא:

- רִשְׁ"י -

רֵאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ. רֵאָה וְהִבֵּן לְלַמֵּד אוֹמְנוּת לְהַתְּפַרְנֵם מִמּוֹנֵי עִם תַּלְמוּד תּוֹרָה אֲשֶׁר בְּיָדְךָ: כִּי
הוּא חֵלְקֶךָ בְּחַיִּים. אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, יִהְיֶה חֵלְקֶךָ זֶה, חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַתְּפַרְנֵם מִן הָאוֹמְנוּת, וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׂיִגִיעַת
שְׁנֵיהֶם מִשְׂכַּחַת עוֹן:

- בְּרַסְלָב -

מִיִּשְׂרָאֵל נִתְגַּלָּה וְנִמְשָׁךְ בְּחִינַת הַכְּרָה וְיָדִיעָה
חֲדָשָׁה, כִּי בְּנֵי אָדָם מִשְׁנִים כָּל אֶחָד זֶה מִזֶּה
בְּדַעוּתֵיהֶם וְהַפְּרוּתֵיהֶם, וְעַל-כֵּן כָּל מִי שְׁאִינוּ
עוֹסֵק בְּכַרְיָה וְרַבִּיָּה כְּאֵלוּ שׁוֹפֵךְ דַּמִּים. כִּי זֶה
מִבְּחִינַת עֲשׂוֹ אֲדַמּוּנֵי אִישׁ הַדַּמִּים, בְּחִינַת הַיִּצָּר
הָרַע שֶׁהוּא הַשְׁטָן וְהַמְּלֶאכֶה הַפְּנוּת וְהַשׁוֹפֵךְ
דַּמִּים שֶׁל כָּל הַכְּרִיּוֹת. וְזֶה וּמַמְעַט אֶת הַדַּמּוּת.
בְּחִינַת צֶלֶם אֱלֹהִים שֶׁהוּא בְּחִינַת אֹר הַחֲכֻמָּה
שְׂמֵאִיר בְּפָנֵי אָדָם בְּחִינַת: "חֲכֻמַּת אָדָם תֵּאִיר
פָּנָיו" (קְהֵלֶת ח, א), וְכַמְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְלַפְעָמִים
הַמְּלָכוֹת דִּקְדָּשָׁה נִקְרָאת דַּמּוּת כִּידוּעַ (עַן מְאוּרֵי
אוֹר), וְזֶה וְגוֹרֵם לְשִׁכְנָה שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי
פּוֹגֵם בְּבְחִינַת מְלָכוֹת בְּחִינַת הַשְׁכִּינָה הַקְּדוּשָׁה
שִׁשׁוֹכְנַת בְּיִשְׂרָאֵל כִּידוּעַ. וְזֶה כָּל מִי שְׁאִין לוֹ

רֵאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה. מְבֹאָר כְּבָר כְּמָה פְּעָמִים
כִּי חֲבוּר בְּחִינַת הַחַי"ת וְהַנּוֹ"ן שֶׁהֵם בְּחִינַת
חֲכֻמָּה וּמְלָכוֹת (הַמְּבֹאָר בְּסִימָן א בְּלִקּוּשֵׁי מוֹהַר"ן קָפֵא)
הֵם שָׂרֵשׁ בְּחִינַת חֲבוּר אִישׁ וְאִשָּׁה, וְעַל יָדָם
כָּל הַהוֹלָדוֹת דִּקְדָּשָׁה שֶׁל מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים, וְעַל-כֵּן מְחִיב כָּל אֶחָד לֵשֵׂא אִשָּׁה כְּדִי
לְפָרוֹת וּלְרַבּוֹת, כִּי כָּל מֵה שֶׁנִּתְרַבֵּין נַפְשׁוֹת
יִשְׂרָאֵל הַעוֹסְקִים לְקֶשֶׁר עִצְמָם אֶל אֹר הַשֶּׁכֶל
דִּקְדָּשָׁה לְהַפִּיר אוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה
רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ וְנִתְגַּלָּה וְנִגְמַר בְּיוֹתֵר תְּכֵלִית כּוֹנֵת
הַכְּרִיָּאָה, שֶׁהִיָּתָה רַק בְּשִׁבִיל הַתְּגַלּוֹת אֹר
כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרֵּךְ בְּכְחִינַת לְכַבּוּדֵי בְּרָאתוֹ וְכַמּוֹבָא
בְּזֶהֶר הַקְּדוּשׁ (וְהַר בֵּא מ.כ.): 'בְּגִין דִּישְׁתַּמוּדְעִין
לֵה' [כְּדִי שִׁדְעוּ אוֹתוֹ], וְכָל מֵה שֶׁנִּתְוַסַּף נַפְשׁוֹ

כנ"ל. ועל-כן מי שנולד לו בת, המנהג שנותנין לה שם בעת קריאת התורה, כי גם היא צריכין להעלותה ולקשרה לבחינת למעלה מהזמן וכנ"ל. ועל-כן נותנין לה השם בעת קריאת התורה, כי אורייתא שמא דקדשא בריך הוא [התורה שמו של הקדוש ברוך הוא]. ושם עקר החיים, כמו שכתוב, "כי הוא חייד" וכו' (דברים ל, ט). כי עקר ההתקשרות לבחינת למעלה מהזמן הוא על-ידי התורה שקדמה לעולם. ועל-כן אז קורין לה שם כדי להמשיך עליה חיים מהתורה בבחינת "ראה חיים עם אשה" וכו', הינו לקשרה ולהעלותה לבחינת למעלה מהזמן שישם עקר החיים כנ"ל: לקושי מלכות - יורה דעה ב.

מילה ה, אות יא.

ראה חיים עם אשה. וזהו שנסמך "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" וכו' (דברים יא, כא) לפסוק "וכתבתם על מזוזות" וכו' (שם ט, ב) כי על-ידי המזוזה נמשך חיים ואריכות ימים כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה, מזוזות זו מות, כי עקר החיים על-ידי שמקשרין הדבר לשרשו שהוא החכמה, שהיא חיותו ופנימיותו, כמו שכתוב, "החכמה תחיה" וכו' (קהלת ג, יב). על-כן על-ידי המזוזה שקובעין אצל פתח הבית, שעל-ידי זה יכולין להכניס מחוץ לפנים ולקשר הכל אל החכמה כנ"ל, על-כן על-ידי-זה נמשך חיים בודאי, כי משם עקר החיים כנ"ל. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה לענין שהנשים חייבות במזוזה, דכתיב, למען ירבו וכו' גברא בעי חיי נשי לא בעי חיי? בתמיה [גברים צריכים חיים, נשים לא צריכות חיים?! בתמיה], הינו כי עקר החיים הוא חבור הגוף והנפש, ועל-כן עקר החיים באמת הוא כשמקשרין החיצוניות אל הפנימיות שהם בחינת גוף ונפש, שזהו בחינת מזוזה כנ"ל ועל-ידי-זה עקר השמירה. ועל-כן שמור הוא בחינת נוקבא, בחינת מלכות, כי שם

אשה שריו בלא ברכה בלא תורה וכו' כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות סב עב), והכל נכלל בבחינת המשכת התקונים הנ"ל בידוע. וזה בחינת "ראה חיים עם אשה וכו'", כי על-ידי אשה דקדשה ששרשה מבחינת מלכות דקדשה זוכה לקבל מאור השכל שהוא בחינת חיים. ועל-כן בן י"ח לחפה (י"ח אותיות חי) ובארו הפוסקים מזה הטעם שאינו חייב בזה תכף פישעשה בר מצוה, הוא מחמת שצריך לעסק בתורה קודם שישא, הינו כנ"ל, כי עקר כח המלכות בחינת אשה יראת ה' הוא לעסק בתורה, ועל-כן אם עוסק בתורה ביותר ומתירא שלא יתבטל מתלמוד תורה על-ידי הנשואין, מתיר להתאחר, בפרט מי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי, והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו הינו כנ"ל. כי תכלית למוד התורה בכדי לתן כח להיצר הטוב בחינת מלכות דקדשה להתגבר על היצר הרע. מה שאין בן כשרואה שיצרו מתגבר עליו, אזי מחיב בודאי לשא אשה בכדי שיהיה למוד תורתו בטוהרה, בבחינת צדיקים ילכו כם המבאר בפנים. ועל-כן ביון שיש לאדם זכר ונקבה שהם כנגד שני הבחינות הנ"ל בחינת אור השכל ובחינת מלכות, אזי קים מצות פריה ורביה. כי כבר יוכל העולם להתקים על-ידו ושיהיה נגמר פונת הבריאה בשלמות על-ידי בחינת המשכת התקונים הנ"ל הפלולים בבחינת זכר ונקבה:

נחת השלחן. אכן העור, פריה ורביה א.

ראה חיים עם אשה. עקר החיות ממשיכין על-ידי השם, וזה בחינת השם של האדם שנותנין לו בעת המילה דיקא, כי השם של כל אדם מישראל נמשך משמו יתברך, כי שמו משתף בשמונו, ועל-ידי השם ממשיכין על האדם החיות מחי החיים, מבחינת למעלה מהזמן שישם עקר החיים, שזהו בחינת מצות מילה

ה, שְׁעַקֵּר הַמֵּיתָה בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן, אֲבָל הוּא צְרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ כְּרֵאוּי בְּאִפְּן שְׂיוּכָה לְהַעֲלוֹת אוֹתָהּ וּלְקַשְׁרָהּ לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבְּלִדָּה וְכוּ', שְׁצַרִּיד לְרֵאוֹת לְהַמְשִׁיד חַיִּים, דְּהֵינּוּ עַל-יְדֵי שְׁמֻקְשֵׁר וּמַעַלָּה הַזְּמַן בַּחֲנֵי־הַזְּמַן לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן שְׁשֵׁם עַקֵּר הַחַיִּים. וְעַל-כֵּן מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גָּרָמָא נְשִׁים פְּטוּרוֹת, כִּי הֵם בְּעַצְמָן אֵין לָהֶם כַּח לְתַקֵּן וּלְקַשֵּׁר הַזְּמַן לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, שְׂוֵהוּ בַּחֲנֵי־הַזְּמַן כָּל הַמִּצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גָּרָמָא: לְקוּשֵׁי הַלְבוֹת - יוֹדָה דְּעָה ב. מִלָּה ד, אוֹת ו.

רֵאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבְּלִדָּה וְכוּ' כִּי הוּא חֲלֻקָּה בְּחַיִּים. מִקְּוָה הִיא לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן שְׁנִמְשִׁיד מִשְׁבַּעַת יְמֵי הַבְּנִינָה, כִּי מִקְּוָה הִיא בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן. וְזֶה בַּחֲנֵי־הַזְּמַן טְהַרְתָּ אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ עַל-יְדֵי מְבִילָה בְּמִקְּוָה, כִּי עַקֵּר סֹדֵר זְמַנִּים הִיא בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן אִשָּׁה, אֲבָל כָּל תְּקוּנָהּ עַל-יְדֵי בַּעֲלָהּ שְׁמַעַלָּה וּמְקַשֵּׁר אוֹתָהּ לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבְּלִדָּה וְכוּ' כִּי הוּא חֲלֻקָּה בְּחַיִּים וְכוּ'. כָּל יְמֵי הַבְּלִדָּה דִּיקָא שְׁיָמֵי הַהֶבֶל שֶׁהֵם בַּחֲנֵי־הַזְּמַן הַנִּיֶּאֱחָז בְּהָאִשָּׁה בְּסִטְרָא דִּנְקֻבָּא בְּחֶסְרוֹן הַדַּעַת בַּחֲנֵי־הַזְּמַן דַּעֲתָן שֶׁל נְשִׁים קָלָה, צְרִיכִין לְהַעֲלוֹתָן וּלְקַשֵּׁרָם לְמִקְּוֹר הַחַיִּים שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, שְׁשֵׁם עַקֵּר הַחַיִּים וְאַרְיִכוֹת יָמִים. וּמַחֲמַת שְׁכָל הַטְּמָאוֹת נִיֶּאֱחָזִים תַּחַת הַזְּמַן שֶׁהֵם סִטְרָא דְּמוֹתָא בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן "רְגֻלְיָהּ יִרְדוֹת מוֹת" וְכוּ' (מִשְׁלֵי ה, ח), וּבַעֲלָהּ צְרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם מִבַּחֲנֵי־הַזְּמַן "רְגֻלְיָהּ יִרְדוֹת מוֹת" (שם), שֶׁהִיא בַּחֲנֵי־הַזְּמַן תַּחַת הַזְּמַן, וּלְקַשְׁרָהּ לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן שְׁשֵׁם הַחַיִּים, עַל-כֵּן אֵי אִפְשָׁר לָהּ לְהַתְּחַבֵּר בְּבַעֲלָהּ כִּי אִם עַל-יְדֵי מְבִילָה בְּמִקְּוָה, שְׂעַל-יְדֵי־זֶה יוֹצֵאת מִהַטְּמָאוֹת הַנִּיֶּאֱחָזִים תַּחַת הַזְּמַן, וְנִמְשָׁד עֲלֶיהָ הַקְּדֻשָּׁה מִבַּחֲנֵי־הַזְּמַן רֹחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ,

עַקֵּר הַשְּׂמִירָה, כִּי שֵׁם צְרִיכִין לְשִׁמּוֹר עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר מֵאַחֲזֵי־הַחַיִּים שֶׁהֵם סִטְרָא דְּמוֹתָא, כִּי הֵם עֲלֵמָא דְּפְרוּדָא שְׂרוּצִים לְהַפְרִיד בֵּין הַפְּנִימִיּוֹת וּבֵין הַחַיִּים, שֶׁהֵם בַּחֲנֵי־הַזְּמַן גּוֹף וְנַפְשׁ. עַל-כֵּן הַזְּמַן אוֹתְנוּ ה' יִתְבַּרְךְ מְאֹד עַל שְׂמִירַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב, "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם" וְכוּ' (דְּבָרִים ד, טו) "כִּי הוּא חַיִּים" וְכוּ' (דְּבָרִים לב, מו). כִּי עַקֵּר הַחַיִּים עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, שְׂעַל יְדֵהּ מְקַשְׁרִין הַחַיִּים אֶל הַפְּנִימִיּוֹת, שְׂוֵה עַקֵּר הַחַיִּים. וְזֶה בַּחֲנֵי־הַזְּמַן "רֵאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה" וְכוּ', כִּי שֵׁם עַקֵּר הַזְּמַן לְהַמְשִׁיד חַיִּים לְשֵׁם מַחֲמַת שֶׁהִיא סְמוּכָה לָהֶם, עַל-כֵּן צְרִיכִים לְשִׁמּוֹר עַצְמוֹ מְאֹד עַל-פִּי הַתּוֹרָה לְרֵאוֹת חַיִּים עִם אִשָּׁה דִּיקָא, כִּי זֶה עַקֵּר הַחַיִּים בְּשְׁמֻקְשֵׁרִין וּמַעֲלִין בַּחֲנֵי־הַזְּמַן אִשָּׁה שֶׁהִיא בַּחֲנֵי־הַזְּמַן גּוֹף בַּחֲנֵי־הַזְּמַן חַיִּים אֶל הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁהִיא הַחֲכֵמָה וְכוּ', וְזֶה שְׂתַּמְהוּ רְבוּתֵינוּ וְכְרוֹנָם לְבָרְכָהּ לְעֵנֵן מוֹזוּהָ גְּבָרָא בְּעֵי חַיֵּי נְשִׁי לֹא בְּעֵי חַיֵּי, הֲלֹא אֲדַרְבָּהּ, עַקֵּר הַחַיִּים צְרִיכִין לְהַמְשִׁיד לְשֵׁם דִּיקָא בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן "רֵאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה" וְכוּ': לְקוּשֵׁי הַלְבוֹת - חוּשֵׁן מִשְׁפָּט. פְּקֻדוֹן ד, אוֹת יח.

חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבְּלִדָּה וְכוּ'. כָּל עַבּוּרַת הָאָדָם לְקַשֵּׁר וּלְהַעֲלוֹת הַזְּמַן לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, לְבַטֵּל תַּאוֹת נְשִׁים, וְלֹא יִפֹּל לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן חֵם וְשָׁלוֹם, שְׁשֵׁם כָּל הַבְּלִין וְכַסּוּפִין, אֲדַרְבָּא, יוֹכָה לְהַעֲלוֹת וּלְקַשֵּׁר הַזְּמַן בַּחֲנֵי־הַזְּמַן אִשָּׁה לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן שֶׁהוּא בַּחֲנֵי־הַזְּמַן זָכָר, עַד שְׂתִּיבְטַל הַזְּמַן וְיִכְלַל בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן בְּאַתֵּר דְּאִית דְּכָר נִקְבָּא לֹא אֲדַרְבָּא תַּמּוֹן [בְּמִקְּוֹם שִׁישׁ זָכָר, נִקְבָּה לֹא מוֹזְכֶּרֶת שֵׁם]. וְזֶה בַּחֲנֵי־הַזְּמַן אִשָּׁה עוֹלָה עִמּוֹ וְאֵינָה יוֹרֶדֶת עִמּוֹ, כִּי כָּל תְּקוּנָהּ עַל יְדוֹ שְׂצַרִּיד לְהַעֲלוֹת אוֹתָהּ וּלְקַשְׁרָהּ לְבַחֲנֵי־הַזְּמַן לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, שְׁשֵׁם עַקֵּר הַחַיִּים, כִּי בְּמִקְּוָמָה בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן שֵׁם עַקֵּר אַחֲזֵי־הַזְּמַן סִטְרָא דְּמוֹתָא חֵם וְשָׁלוֹם, בְּבַחֲנֵי־הַזְּמַן "רְגֻלְיָהּ יִרְדוֹת מוֹת" וְכוּ' (מִשְׁלֵי ה,

רבותינו זכרונם לברכה במסכת קדושין, שצריך ללמוד אמנות ואחר-כך ישא אשה כמו שכתוב "ראה חיים עם אשה" וכו', 'חיים' זה בחינת אמנות, כי האמנות הוא גם-כן בחינת תקון הברית, וזה שאמרו שם שאין עניות מן האמנות ולא עשירות וכו' אלא יבקש רחמים ממי וכו'. כי אף שאנו רואין שבני אדם מתפרנסין מן האמנות צריך לידע ולהאמין שזה רק על-ידי שמתקן אותן הכלים שגומר על-ידי אמנות שלו, שזה בחינת תקון הברית, ועל-ידי-זה נמשך לו פרנסה, כי בזה תלוי הפרנסה כמוכא כמה פעמים, שפרנסה תלויה בתקון הברית, ועקר על-ידי שמברר הברורים ומעלה אותם למעלה, שעל-ידי-זה נמשך השפע פידוע: לקושי

הלכות - חושן משפט ב. אמנין א, אות ג.

מבחינת למעלה מהזמן, ואז דיקא היא ראיה להתחבר בבעלה ולהתקשר ולכלל במקור החיים בבחינת למעלה מהזמן, ולהמשיך משם נשמות הקדושות של ההולדה כדי לגלות אלקותו יתברך בעולם, כי עקר התגלות אלקות הוא על-ידי שגכלל הזמן ונתחבר בבחינת למעלה מהזמן בקדשה ובטהרה, שזהו בחינת התחברות אשה בבעלה, אבל זה אי אפשר כי אם על-ידי מביאה במים, שהוא בחינת שלמות הדעת של משיח ששיג בשלמות זה הדעת, ואנחנו ממשיכין ממונו הקדשה כל ימי עולם לצאת מכל הטמאות ולכלל בתוך כל הקדשות, על-ידי ששם במקוה מים נמשך עלינו הקדשה מבחינת למעלה מהזמן כנ"ל: לקושי הלכות - יורה

דעה ב. מילה ד, אות כא.

ראה חיים עם אשה. וזה בחינת כל האמנות שבעולם, כי בודאי "כל אשר יעשה האלקים וכו' עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע" (קהלת ג, יד), ואת הכל יפה עשה, ואף-על-פי-כן כל הדברים צריכים תקון על-ידי האדם, וזה בחינת כל האמנות, כי אין שום כלי גמור נברא מן השמים, וצריכין דיקא בני אדם התחתונים להיות אמנין ולתקן הכלים. כי לזה ברא ה' יתברך את עולמו שבני אדם יתקנו כל הדברים, שזה בחינת ברור עץ הדעת, בחינת שלמות לשון הקדש על-ידי תרגום, שזה בחינת תקון המילה. וזה שאמרו

ראה חיים עם אשה. אנחנו בני ישראל, מקבלין השפע דרך ארץ-ישראל. ושפע ארץ-ישראל, היא הארת פני יעקב, הארת התפלין. ובשביל זה כתיב בה: "הנותן אמרי שפר" (בראשית מט, כא). כי שפר, זה בחינת פאר, בחינת תפלין. הינו, שהיא נותנת לנו אותיות הארה שקבלה מתפלין: וזה פרוש: "ראה חיים עם אשה". הנותן אמרי שפר ראשי-תבות אשה, וזה: "ראה חיים" דיקא, כי תפלין נקראים חיים. וזה: "נפתלי אילה שלוחה" וכו' (שם), נפתלי אותיות תפלין: לקושי מוהר"ן קמא. סימן מו.

כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה:

- תרגום יונתן -

כל דמספקא ידך למעבר טיבו וצדקתא עם מספינא בכל חילך עבד, ארום בטר מותא לית לגבר

עוֹבְדָא וְחוֹשְׁבְנָא וּמְנַדְעָא וְחֻכְמָתָא בְּבֵית קְבוּרָתָא דְאֵת אֲוִיל תַּמּוֹן, וְלֹא יִסְיַעוּן לָךְ אֱלֹהִין עוֹבְדֵין
 מִבֵּין וְצַדִּיקָתָא בְּלַחֲוֵדִיהוּן:

- רש"י -

בל אשר תמצא ידך לעשות. רצון קונך, בעוד שאמתה בכחך, עשה: כי אין מעשה וגו', בשאול. לזכותך משתממת. ואם עשית כן, אין לך שום חשבון בשאול שתדאג ממנו. וכן המקרא מסרם, כי אין מעשה ודעת וחכמה בשאול לרשעים, ולא חשבון לצדיקים, כשיתנו החוטאים דין וחשבון, וכך נדרש במדרש. והבא לפותרו בלא סרום במשמעו, פותר חשבון לשון מחשבה, מה יוכל עוד לעשות להפטר מן הדין:

- ברמב"ם -

כִּצְאֵן מִבְּחָה". על-כֵּן, על האדם לעשות את שלו תמיד, ליגע עצמו בעבודת ה' בכל מה שיוכל, ואת "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה", אף-על-פי שקשה עליו מאד, ונדמה לו שאין מניחין אותו כלל, ומרחיקין אותו מאד מאד, ואינו זוכה לעשות פראוי שום דבר שבקדשה וכו', אף-על-פיר-כן עליו לעשות מה שיוכל, וה' הטוב בעיניו יעשה: שיחות הר"ן. תכה, ב.

כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה. לפעמים אדם מונע עצמו מלעשות איזה דבר שבקדשה מחמת פבורות מחמת רבוי המניעות שמונעים אותו מלעשותו, והוא אינו מתגבר לשברם. ולפעמים להפך, שהוא נמנע מדבר שבקדשה מעצם קלותו, שהדבר הזה קל בעיניו מאד לעשותו, ומחמת זה אינו מאמין שחיי נפשו יהיו תלויים בדבר קל כזה. ובאמת 'צריכין לזהר במצוה קלה כבחמורה' (אבות פרק ט, ו' "ארח חיים פן תפלים" וכו') (משלי ה, ו), "וכל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה". כי עקר הסתות ומניעות הבעל דבר הוא רק מניעות המוח. שלפעמים מכנים כמות האדם שכבד עליו מאד לעשות הדבר, ומחמת זה רוצה למנעו, ולפעמים להפך, שמקל עליו ומקטין בעיניו אותו הדבר מאד, עד שאינו עולה על לב האדם שחיי נפשו תלויים בזה, והכל כפי למנעו חס ושלום. ולפעמים זאת המניעה גדולה ביותר ממניעה ממש. אכל הולך בתם ילך בטח, ואינו

כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה. אלו הרוצים להיות אנשים כשרים, ולכנס בעבודת ה', ואזי יש להם בלבולים גדולים, ומניעות גדולות, ואינם יכולים לתת עצה לנפשם, איד לעשות, מחמת גדל הבלבולים והמניעות שיש להם, וכל מה שרוצים לעשות בעבודת ה', קשה להם לעשות פראוי. דע שזה בעצמו שהם מתיגעים ולהוטים לעשות איזה עבודה או לקדש עצמו באיזה קדשה, אף-על-פי שאינם יכולים לגמר פראוי, זה בעצמו שהם מתיגעים ולהוטים אחר זה, הוא בחינת קרבנות, בבחינת: "כי עליך הרגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה" (תהלים מ, כג). ואיתא בתקונים, שזה בחינת תפלה, שהיא בחינת קרבנות (תקוני זרע טז). הינו כשרוצים להתפלל ואין מניחין אותו, ומבלבלין אותו בכמה מיני בלבולים, והוא צריך לכמה יגיעות בשעת התפלה, ואזי אפלו אם אינו זוכה להתפלל פראוי, אף-על-פיר-כן היגיעה בעצמה שמונע עצמו בכל כחו ומוסר נפשו להתפלל פראוי, זה בעצמו הוא בחינת קרבנות, בחינת "כי עליך הרגנו" וכו'. וכמו-כן בכל העבודות והקדשות שאדם רוצה לקדש עצמו, אף-על-פי שאינו זוכה חס ושלום לקדש עצמו פראוי, אף-על-פיר-כן, היגיעה בעצמה והיסורין והבלבולים שיש לו מזה מחמת שרוצה וחפץ לקדש עצמו, רק שאין מניחין אותו, זה בעצמו הוא בחינת קרבנות בחינת "כי עליך הרגנו כל היום נחשבנו

מסתכל על שום מניעה ובלבול שבעולם כלל. וכל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה: ^{מי} מהר"ן, תצב.

טוב, כדי שלא יוכלו להתגבר שני הרעב, שהם ימי רע, פי כשאדם זוכה לאיזה טוב, לבחינת ימי טוב, הוא צריך להשתדל להרבות מאד במעשים טובים ובעסק התורה כל מה שיוכל, בבחינת "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" וכו', עד שאתה בכחך, כמו שכתוב "וזכר את בוראיו בימי בחורתיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה" וכו' (קהלת יב, א), כי לכל אדם יש ימי טוב וימי רע, ובעת שמתגברין, חס ושלוש הימי רע על האדם, וקשה לעמוד נגדם, הוא צריך להשתמש עם כח הימי טוב שהיה לו בתחלה, דהיינו מה שזכה לעשות טוב מקדם, על-כן כל זמן שאפשר בידו לעשות איזה טוב הוא צריך לחטוף מאד ולמהר לעשות הרבה הרבה טוב, עד שלא יבואו הימי הרעה חס ושלוש, בלי האי ואולי יוכל להתגבר על-ידי זה להכניע הימי רע, שזהו בחינת יוסף הצדיק שאסף וקבץ אכל בשני השבע כדי להחיות עם רב בימי הרע: לקוטי הלכות - אורח חיים ג, הנקה ג, אות ו.

כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה. וזה בחינת חלום פרעה שלא יכלו בלם לעמוד על פתרונו, כי חלומו היה שבע שני השבע ושבע שני הרעב, שזהו בחינה זו ממש שהתגבר שבע שני הרעב, שהם בחינת שבעת ימי רע, על השבע שני השבע, שהם ימי טוב, בבחינת "ותבלענה הפרות הרעות וכו', עד אשר נתפסה ונתעלם לגמרי על-ידי הימי רע שפסה עליהם, בבחינת "ולא נודע כי באו אל קרבנה" וכו' (בראשית מא, כא), ועל-כן לא היה יכול שום אדם לעמוד על פתרונו לברר האמת והטוב שבו כי אם יוסף הצדיק, כי אצלו נתבטליו הימי רע, בחינת שבע שני הרעב, ועל-כן היה יודע פתרון האמת של החלום, וזה להחיות עם רב לקבץ אכל בשבע שני השבע, שהם בחינת ימי

יִשְׁבְּתִי וְרָאָה תַּחַת-הַשָּׁמַיִם כִּי לֹא לַקְלָיִם הַמְרוֹזֵן
וְלֹא לַגְּבוּרִים הַמְלַחֲמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לֶחֶם וְגַם
לֹא לַנְּבֹנִים עֵשֶׂר וְגַם לֹא לַיָּדָעִים חָן כִּי-עֵת וּפְגַע
יִקְרָה אֶת-כֻּלָּם:

- תרגום יונתן -

אמר שלמה מלכא פד הויתי יתיב על פורסי מלכותי אסתכלית וחוית בעלמא הדוין תחות שמשא, ארום לא גוברין דאנון קלילין בנשרין מסתיעין למרהט לאשתיובא מן מותא בקרבא, ולא גבריא מסתיעין באנחותהון קרבא בגבורתהון, ואף לא חכמיא מסתיעין בחכמתהון למשבע לחמא בעדן כפנא, ואף לא סוכלתנין מסתיעין בסוכלתנותהון למכנש עותרא, ואף לא ידעי בינה מסתיעין במנדעותהון למשפח רחמין בעיני מלכא, ארום עדן וערעיתא במוליהון יערע ית בוליהון:

- רש"י -

שבתי וראתה. כמו זכור. ווידונ'ט בלע"ז: לא לקליים המרוזין. לא עמדה לעשהאל קלותו משהגיעה פקודתו (עין

שמואל ב, יח): ולא לגבורים המלחמה. לא עמדה לאבנר גבורתו משהגיע יומו: וגם לא לחכמים לחם. כגון אני, שהיה לחמי "ליום אחד שלשים פר סלת וגו'" (מלכים א, ה, ב), ועכשיו זה "חלקי מכל עמלי" (קהלת ב, י), מקלי ומקדה: וגם לא לנבנים עשר. כגון איוב, בתחלה "ויהי מקנהו וגו'" (איוב א, ג), בשבאה שעתו אמר "חגני אתם רעי" (שם יט, כא): וגם לא לידעים חן. הרי משה אין יודע ונבון ממנו בישראל, ולא מצא חן בתפלתו שיכנס לארץ: כי עת ופגע. כמשמעו. דבר אחר, כי עת יקרה אותם, והפגיעה והתחנה יהיו רגילין בהם, שלא יבואו לדברים הללו:

כִּי גַם לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת-עֵתוֹ כַּדָּגִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בְּמִצּוּדָה רָעָה וְכַצְּפָרִים הַאֲחֻזֹּת בַּפֶּחַ כֶּהֱם יוֹקְשִׁים בְּנֵי הָאָדָם לְעֵת רָעָה כְּשֶׁתְּפוּל עֲלֵיהֶם פְּתָאִם:

- תרגום יונתן -

ארום אף לא אשתמודע לגבר ית זמניה בין טוב לביש מן מה דעתיד למהוי בעלמא ולמיתי עלוהי, כגוני ימא דמתאחדין בחכה, וכצפרי שמיא דמתאחדין בתקלא, כותהון מתקלין בני אנשא בישתא דאתעמדת למהוי נפלא עליהון רגעא חדא מן שמיא:

- רש"י -

כדגים שנאחזים במצודה. כדגים גדולים שנאחזים במצודה גרועה וחלושה. ופרשו רבותינו (סנהדרין פא:), היא חכה, שאינה אלא כמין מחט, ודג גדול נלכד בה: כהם יוקשים בני האדם. כמכשול קמן וחלש, כמו המצודה הרעה והפח, נכשלים בני אדם בעת פקודת רעתם, כשבא עתם לפול הרעה עליהם פתאום. במצודה רעה מלאוויש"ה בלע"ז: כהם. כמותם:

- ברסלב -

את עתו" וימינו בצל עובר, שצריך לקיים "וזכר את בוראיו וכו' עד אשר לא תחשך השמש והאור" וכו' (קהלת יב, א-ב). וכל זה היא בחינת תפלת המנחה שהיא בחינת תשובה וכנוכר לעיל: לקושי הלכות - אורח חיים ב. תפלת המנחה ו, אות כה.

במצודה רעה. אמר: נכספתי מאד להמשיך את העולם אל עשייה, שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כך וכך בכל יום ולא יעבר, וכיוצא. ואמר, שאפלו אותן האנשים הרחוקים מן הקדשה מאד שגלברו במצודה רעה, עד שרגילין בעברות חס ושלום רחמנא לצלן רחמנא לשוכן, אף-על-פי-כן, הבח של התורה גדול כל-כך עד שיכולה להוציא אותם מן

לא ידע האדם את עתו. וזה "תכון תפילתי קמרת לפניך משאת כפי מנחת ערב" (תהלים קמא, ב). שעקר התפלה היא בבחינת מנחת ערב בחינת "תפלה לעני" וכו' (תהלים קב, א), שזהו בחינת התבודדות ושיחה בינו לבין קונו בחינת "ולפני ה' ישפך שיחו" (שם). שבעת שרואה שהאור הולך להסתלק שזהו בחינת בין הערבים, אז צריך להתגבר בתפלה ושיחה בבחינת "ויצא יצחק לשוח בשדה" וכו' (בראשית כד, ט), וישפך לבו כמים לפני ה' בטרם יעבר יום. בבחינת "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמיהו ג, ד). מכל שכן כשהאדם רואה שכבר עברו הרבה מימיו ומכל שכן מי שעברו רב מימיו והיום מתחיל לערב, כי "לא ידע האדם

העברות שרגילין בהם חס ושלום. ואם יעשו להם חק קבוע וחיוב חזק ללמוד בכל יום ויום כך וכך, יהיה איד שיהיה, בודאי יזכו לצאת ממצודתם הרעה על-ידי התורה, כי כח התורה גדול מאד: שיחות הר"ן, יט.

כדגים שנאחזים במצודה וכו' וכצפריים האחזות בפח. צריך לתן עפר מלמעלה ועפר מלמטה, כמו שנאמר, "וכסהו בעפר". ולמדו, שיהיה מכסה בתוך עפר מלמטה ומלמעלה, זה בחינת קבורה, שהוא גם-כן בשביל תקון הנפש ולהעלותה ולכלות הזהמא, להכניע הרע הנאחז בו, כמו שנאמר, "וישוב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים" וכו' (קהלת יב, ז). ועקר הקבורה הוא בשביל תקון הברית בבחינת פסוי, לכסות בשר ערוה, כי על-ידי פגם הברית עקר אחיותם בו, ומשם באין כל החרפות ובושות. (כמוכא בדברי רבנו בלקוטי מוהר"ן קמא יט, אות ג). בבחינת "כי חרפה היא לנו" (בראשית לד, יד). על-כן צריך תכף לכסות על חרפתו, לקברו תכף, כמו שנאמר, "כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלווי" (דברים כא, כג), 'קללת' לשון בזיון וחרפה. כמו שפרש רש"י, הינו שצריך לקברו תכף, כדי לכסות החרפה המכסה על הנפש על-ידי פגם הברית כנ"ל, כי גם התחלת הגזרה של מיתה וקבורה בא על-ידי פגם הברית, כמו שנאמר, "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג, יט), שזה נגזר על חטא אדם הראשון שפגם בברית, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה 'אדם הראשון מושך בערלתו היה' (פנהדרין לד, עב). כי על-ידי זה צריכין דוקא לקבורה כדי לכסות וכו' כנ"ל. והיא טובה גדולה ותקון גדול לכלות הזהמא ולהעלות הנפש כנ"ל. וזה שמצינו בשם ויפת, שבשביל שפסו ערות אביהם (בראשית ט, כג) בחינת תקון הברית, על-כן זכו בניהם לקבורה,

שהוא בחינת לכסות וכו' כנ"ל, וזהו בחינת פסוי דם בעפר, דהינו בתוך עפר מלמטה ומלמעלה, שהוא בחינת תקון פגם הברית כנ"ל, שמשם באים הנפשות העשוקות שיידרו לשם אל תוך החי שנשחט, ועל-כן צריך פסוי בחינת קבורה כנ"ל, לכסות על חרפת הנפש ולתקנו ולהעלותו ולכלות הזהמא על-ידי זה כנ"ל: ועל-כן 'אין טעון פסוי כי אם חיה ועוף' (יורה דעה כח, סעיף א), כי שם נאחזים ונצודים ביותר נפשות העשוקות בבחינת ציד חיה או עוף, כי הם נצודים תמיד, מחמת שהחיות שבהם היא בבחינת צדה, כמו שנאמר, "וכצפריים האחזות בפח" ו"כדגים שנאחזים במצודה", שזה קאי על נפשות העשוקות (כמו שכתב רבנו במקום אחר, לקוטי מוהר"ן קמא. סימן לו) על-כן צריך לתקן דם הנפש שלהם על-ידי פסוי: לקוטי הלכות - יורה דעה א. שחיה ב, אות ט.

כצפריים האחזות בפח. וזהו פרוש: 'הזהרו בכני עם-הארץ, כי זה ידוע, שהנפשות הנכבדות (הנעשקות) בתוך הטקלא, האמור בזוהר (ספא משפטים דף ק"ו, ובשאר מקומות), בקלפות נגה. וקלפות נגה רוצה שישתקע שם הנפש, אזי היא נותנת אותן בתוך טפת זוונו של עם הארץ, כדי שיתטנף הנפש ההיא ביותר. נמצא שבני עמי הארץ הם נפשות יקרות, אלא שהם "כצפריים האחזות בפח". מאין אנו יודעים הדר תפארתם, אלא על-ידי תורתם. כשאנו רואים שהם תלמידים חכמים, בידוע שיש להם נפש יקרה. וכל התורה שהם מגלים, הוא הפל גלוי להשוחט. כי הנפש היא (בחינת תורה). והתורה שהם מגלים בני עמי-הארץ, הם בחינת ניצוצות. ועולה להשכינה בבחינת מיין נוקבין, בבחינת: 'חזו במאי ברא קאתינא' [ראה כמה בנד בא איד]. ובשביל זה צריך לכבדם, כי על-ידי הכבוד יתגלה ביותר התורה מהתעלמותה, הינו

הנפֶשׁ. כִּי שָׂרֵשׁ הַכֹּל הוּא הַכְּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לְכַבְּדֵי בְּרֵאתֵי"וֹ" וְכוּ', וְהַנֶּפֶשׁ מִשְׁתַּוְּקֶת לְהַכְלִיל בּוֹ בְּשָׂרָשׁוֹ. וְזֶה: 'הִזְהָרוּ בְּכַנְיַי עִמִּי-הָאָרֶץ לְכַבְּדֵם', כְּדִי שִׁישְׁתַּוְּקַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, לְהַכְלִיל בְּשָׂרָשׁוֹ, שֶׁהוּא הַכְּבוֹד. וְעַל-יְדֵי-זֶה, 'מִהֵם תֵּצֵא תּוֹרָה': לְקוֹשֵׁי מוֹדֵרִין קָמָא. סִימָן לו, אוֹת ו.

בַּצַּפְרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפֶּחַ. 'הִנֵּה צַפְרֵי מְלִיחֵי בַּהֲדָן, אוֹתֵיבִינְהוּ עֲלֵיהוּ, שֶׁקְלוּהוּ וּפְרָחוּ לְהוֹ, פְּרוּשׁ, שֶׁהִיָּה עִמָּנוּ צַפְרֵי מְלִיחֵי, הֵינּוּ נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עַמָּנוּ שֶׁמְעוּ אַחֲרֵיהֶם, אַחֲרֵי חֻכְמֵי הַטְּבַע, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיּוֹת רְעוּת, שְׂדוּרְסִים וְטוֹרְפִים רְבִים מִבְּנֵי עַמָּנוּ. וְזֶהוּ: צַפְרֵי מְלִיחֵי, כִּי הֵם "בַּצַּפְרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפֶּחַ". וְזֶהוּ 'מְלִיחֵי' - לְשׁוֹן מְמַלַּח, הֵינּוּ מְבַלְבֵּל. כִּי גַם הֵם נִתְבַּלְבְּלוּ עַל-יְדֵי חַיּוֹת רְעוּת הַנֵּל, וְמְעוּ גַם-כֵּן אַחֲרֵיהֶם, וְעָבְשׁוּ פְּרָחוּ לְהוֹ וַיֵּצְאוּ לְשִׁלּוּם עַל-יְדֵי הָאֵבֶן טוֹב, עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַרְצוֹן שֶׁנִּתְגַּלָּה עִתָּהּ. וְאִזּוֹ כִּשְׁנֵת־גִּלְגָּל הַרְצוֹן, אִזּוֹ נַעֲשֶׂה יִרְאָה, וְעַל-יְדֵי יִרְאָה מְקַבְּלִין הַחֶסֶד וְכוּ': לְקוֹשֵׁי מוֹדֵרִין תַּנְיָנָא. סִימָן

ד, אוֹת יא.

בַּצַּפְרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפֶּחַ כֶּהֱם יוֹקְשִׁים בְּנֵי הָאָדָם. מַעֲנִין נְגִינָה שְׂמִי שְׂשׁוּמַע נְגִינָה מִמְנַנֵּן רְשַׁע מִזִּיק לוֹ לְעַבּוּדַת הַבּוֹרָא. וְלִהְפֹךְ בְּשִׂשׁוּמַע נְגִינָה מִמְנַנֵּן הַגּוֹן וְכָשֶׁר טוֹב לוֹ, כִּי קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשַׁכֶּת מִן הַשְׂתֵּי צַפְרִים חַיּוֹת מְהוֹרוֹת שֶׁהֵם יוֹנְקִים מֵאֲתֵר דְּנִבְיָאִים יוֹנְקִין שֶׁהֵם בְּנֵי הַמַּלְכוּת דַּקְדָּשָׁה. עַל-כֵּן נִשְׁתַּבַּח דָּוִד, וַיֵּדַע נִגּוֹן וְכוּ' (שְׁמוֹנֶה-עָסָר טו, יח), כִּי הַנְּגִינָה הִיא בְּנֵי הַמַּלְכוּת, לְכַד רְאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֶצְלוֹ, "מֵאֲחֵר עֲלוֹת הִבְיָאוּ לְרְעוּת" וְכוּ' (תְּהִלִּים עח, עא). וְזֶהוּ בְּחִינַת קוֹל נְגִינָה דַּקְדָּשָׁה שֶׁל מְנַנֵּן כָּשֶׁר, אֲדָ כִּשְׁתִּמְנַנֵּן רְשַׁע אִזּוֹ הוּא לוֹקַח קוֹל הַנְּגִינָה שֶׁלוֹ מִצַּפְרִים אַחֲרוֹת שֶׁבְּקַלְפָּה שֶׁהֵם יוֹנְקִים מִדְּרֵי הַמַּלְכוּת, וְהֵם מוֹחִין דְּמַלְכוּת דַּקְלָפָה. וְכֵן אֵתְפִּלְגֵי לִילְיָא כְּדִין פְּרוּזָא כְּרִיז "בַּצַּפְרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפֶּחַ כֶּהֱם יוֹקְשִׁים בְּנֵי הָאָדָם". וְתַקּוּן הַנְּגִינָה הוּא עַל-יְדֵי שִׁילְמוֹד בְּלִילָה תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה שֶׁהִיא גְּמֵרָא שֶׁהִיא בְּחִינַת לִילָה: לְקוֹשֵׁי הַלְכוּת -

הוֹשֵׁן מִשְׁפָּט ב. אֶפְטוֹרֶפּוֹס ג, אוֹת א.

גַּם-זֶה רְאִיתִי חֻכְמָה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְגִדּוּלָהּ הִיא אֵלֵי:

- תַּרְגּוּמֵי יוֹנָתָן -

אִף דִּין חֻזִיתִי דְהִיא חֻכְמָתָא בְּעֵלְמָא דְדִין תַּחוֹת שְׁמֵשָׁא, וּרְבַתָּא הִיא לְוִתִּי:

- בְּרִסְלָב -

שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחַיּוֹת שֵׁשׁ בְּכָל דְּבַר כְּדִי לְהִתְקַרֵּב עַל-יְדֵי-זֶה לְהִשָּׁם יִתְבַּרֵּךְ: וְזֶהוּ "דְּבַרֵי חֻכְמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים" וְכוּ' (קְהֵלֶת מ, יז) "גַּם זֶה רְאִיתִי חֻכְמָה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְגִדּוּלָהּ הִיא אֵלֵי" (רְצָה לוֹמַר הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא בְּחִינַת חֻכְמָה תַּתְּמָה [חֻכְמָה תַּחְתּוֹנָה] כִּידוּעַ, וְהוּא תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי לִית לָהּ מִגְרָמָה כְּלוּם רַק מִה שֶׁמְקַבְּלַת מְאוֹר הַשָּׁמֶשׁ, וְהוּא

גַּם זֶה רְאִיתִי חֻכְמָה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְגִדּוּלָהּ הִיא אֵלֵי. הַיֵּצֵר טוֹב נִקְרָא "מִסְפֵּן וְחֻכְמִים" וְכוּ' (קְהֵלֶת ה, יג) כִּי יוֹדַע עֲנִיּוּתוֹ וְדִלּוּתוֹ דְלִית לֵיהּ מִגְרָמִיָּה כְּלוּם, כִּי הַגּוֹף וְכָל תְּאוֹנוֹתָיו וְכוּ' הֵבֵל, וְאֶפְלוּ שֶׁכָּלוּ הַטְּבַעִי הוּא הֵבֵל וְרְעוּת רוּחַ מַחְמַת שְׁמַעֲרֵב בְּכַחוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת וְהַגּוֹפְנִיּוֹת וּמִצְפָּה וּמִיחַל רַק לְקַבֵּל הָאָרֶה מִחֻכְמָה הַעֲלִיּוֹנָה,

הוא בחינת חכמת שלמה פידוע ו'כיומי דשלמה הוה סיהרא באשלמותא' כמבאר בזהר הקדוש (ויצא קנ):
 פפראות להכמה, א, ו.

בחינת מאור הקטן, אבל כשמקבלת בשלמות מאור החכמה נעשה אור הלכנה כאור החמה כנ"ל ואז הוא גם כן בבחינה גדולה, וזה 'גדולה היא אלי' דיקא כי

{ד} עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדלים:

- תרגום יונתן -

גוף בר נש דמתיל לקרמא זעירתא, וגוברין גברי חילא זעיר בגוה, היכמא דקלילין זכותיה כגו לבא דאנשא, ויעול לגו גופא יצרא בישא דמתיל למלך רב ותקיף לאכנעא, ואסחר ית לבא למטעי יתיה, ובנא עלוהי אתר למיתב על דיצפי לאסטיותיה מן אורחין דתקנן קדם יי, לאחדא יתיה כמצודין רכרבין דגיהנם, לאדלקותיה שבע זמנין על חוכוהי:

- ברסלב -

ההוא ירחק חק יום הוא ועדיך יבוא למני אשור" וכו' (מזכה ג, יא-יב). ועין שם בפרוש רש"י שפרש לפי ענינו שהדבור מוסב אל האמות שמתגדין בישראל, עין שם. ולפי ענינו יתפרש היטב שישראל אומרים אל העכו"ם שהם בחינת הסטרא אחרא והקלפות המסבין את הקדשה, שמהם כל המניעות והבלבולים והדחיות שבכל יום, עד שנדמה כאלו זה היום אינו יום כלל, וזהו 'יום לבנות גדרך', כלומר אתם הסטרא אחרא והמניעות והדחיות, אתם אומרים שזה היום הוא רק לבנות גדרך, הינו הגדרים של הסטרא אחרא, שהם בחינת הגדר שיש על כל יום יום שלא יתקרב להטוב שבכל יום, כמו שאיתא בזהר 'דכל יומא אית לה גדר מלבר' וכו' (סימן פד). וזהו, 'יום ההוא ירחק חק' שאתם אומרים שהיום הוא רק לבנות גדרך, דהינו הגדרים והמסכים שעל כל יום שהם המניעות והדחיות, אבל הוא רחוק לעסק בזה היום בתורה שנקראת חק ומשפט וזהו 'יום ההוא ירחק חק', שבזה היום ירחק חק שהוא התורה, כי אי אפשר לעסק בתורה ועבודה בזה היום מחמת דחיות ומניעות כנ"ל. אבל באמת

עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וגו'. לא אחד בלבד עומד על כל אדם בכל יום לכלותו לגמרי חס ושלום, כי אם רבים מאוד רבים רבים מפל צד, כמו שכתוב: "עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדלים". וכבר דברנו מזה, אבל עדין אתם צריכין לשום לב לכל דברי המקרא הזה, איך המלך שהוא היצר הרע, מלך זקן וכסיל, מסבב את האדם מפל צד ובונה עליו מצודים גדולים עד שהיה בלתי אפשר לעמוד נגדו, לולא ה' עזרתה לנו בכל יום. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה 'בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקדוש יצרו ברוך הוא עוזרו' וכו' (רמב"ם). ואף על פי כן יש איזה צד בחירה לאדם. אבל זה ידענו מכבר שאין נמצא בשום מקום עצות נפלאות אמתיות כמו בספריו הקדושים, וכמו הדבורים שנדברו בינינו שנוכעים מדבריו הקדושים שקבלנו בכתב ובעל פה: עלים לתרופה, רב.

עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וגו'. זה שכתוב "יום לבנות גדרך יום

ומחצות רבות וחומות נחשת ובריחי ברזל, ומשתמחים ומתפשטים מאד מאד בכל יום ויום למנע את האדם מליצאת חובת יום ביומו. וכמו שכתוב, "עיר קמנה ואנשים בה מעט ובא עליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים". וכל אלו הערי מצור שהם כלל הגדרים והמניעות והדחיות של הסטרא אחרא, כלם נזכה להחריב, כי אנו יודעים שדיקא זה היום שאנו עומדים בו יום הוא, כי בודאי הוא יום גמור ואינו בטל חס ושלום פאשר אתם אומרים. ועדיך יבוא העכו"ם והסטרא אחרא להחריבך וכנ"ל: לפי מלכות - חושן משפט ב. פקדון ה.

אות ו.

עיר קמנה ואנשים בה מעט ובא עליה מלך גדול וגו'. הקדשה היא בחינת קומה שלמה של רמ"ח איברים, ועל-כן יש בפרשת קריאת שמע (שהם כלל קבלת על מלכות שמים ועל תורה ומצוות) רמ"ח תבות פידוע ושרש הרמ"ח איברים הם מטפת החכמה שבפמח, שכלולה משני פעמים ע"ב ול"ב נתיבות החכמה גימטריא רמ"ח כמובא בשם עץ החיים. וזה לעמת זה. קומת הסטרא אחרא נקראת חרם רחמנא לצלן בבחינת: "שקץ תשקצנו" וכו' "כי חרם הוא" (דברים ז, כו). ועל-כן כל בניני היצר הרע והסטרא אחרא נקראים מצודים וחרמים, כל שכן "עיר קמנה" (נדרים לב עב) זה הגוף "ואנשים בה מעט" אלו האיברים, "ובא אליה מלך גדול" זה היצר הרע, "ובנה עליה מצודים גדולים" אלו עוונות, "ומצא בה איש מספן חכם" זה היצר הטוב, "ומלט הוא את העיר בחכמתו" (קהלת ט, טו) אלו תשובה ומעשים טובים וכו'. נמצא מבאר כי העוונות הבאים מצד יצר הרע הם בחינת חרמים, כי הוא בעצמו חרם כנ"ל. וזה שכתבו אצל עיר הנדחת שנמשכו אחר עצת היצר הרע לעבוד עבודה זרה חס ושלום, ונאמר

אינו כן כי יום הוא ועדיך יבוא, כי בודאי, זה היום הוא יום גמור ובודאי נשתדל ונתגבר לעסק בזה היום דיקא בתורה ועבודת ה', ולשבר את הגדרים שלכם וכל המניעות שלכם, שאתם רוצים להחשיך ולהסתיר את אור היום, בחינת 'יום הוא ועדיך יבוא', וכעין שפרש רש"י לפי ענינו וזה לשונו 'יום הוא ועדיך יבוא' הנביא אומר אותו היום שאתם מלעיגים עליו לאמר בטל והלך לו יום הוא, שמור ונצור ולא בטל, עדיך יבוא העכו"ם להחריבך למני אשור שהוא ראש למרעינו וערי מצור וכו'. ראה והבן והבט אתה המעין ותראה שמפרש ברוח קדשו של רש"י זכרונו לברכה כל דברינו באר היטב, הינו שהנביא אומר בשם ישראל להסטרא אחרא והקלפות שהם כלל העכו"ם 'יום הוא ועדיך יבוא'. אותו היום שאתם מלעיגים עליו לאמר בטל והלך לו, כאלו זה היום בטל והולך לריק ולהבל חס ושלום, ואי אפשר להתקרב בו לה' יתברך מגדל השתטחות והתפשטות הגדרים והמחצות והבלבולים שמתגברים מאד בכל יום, עד שנדמה בכל יום שבזה היום אי אפשר לעבד את ה' יתברך. אבל באמת אינו כן כי יום הוא שמור ונצור ולא בטל, עדיך יבוא העכו"ם להחריבך שבזה היום דיקא יבוא אליך חרבן והריסה שנוכה להרס הגדרים והמחצות שלך, עד שנוכה להתקרב להטוב שבזה היום דיקא וכנ"ל. וזהו 'למני אשור' שהוא ראש למרעינו וערי מצור, הינו כלל כל הקלפות וסטריין אחרנין שכלולים בהעכו"ם, שראש שלהם אשור שהוא הראשון שהגלה את ישראל מארצם, כי התחלת הגלות של עשרת השבטים התחיל מאשור, כמו שפרש רש"י שהוא ראש למרעינו וערי מצור וכו'. הינו עם כלל שאר הקלפות והסטרא אחרא שהם בחינת ערי מצור שהם בונים ערי מצור ממש סביב כל אדם, שהם בחינת גדרים

'והציתה העיר חרם וכו' (ועיין חדושי אגרות שם) וכשהיא יוצאת יוצאת ברמ"ח איברים, שנאמר 'ברגז רחם תזכור' הינו כנ"ל. כי בשעושינו תשובה ונתעוררין לעשות מהדין והרגז שהוא שרש בחינת היצר הרע כמבאר במקום אחר, וכשמרגיזין זה הרגז והדין על היצר הרע בעצמו, בבחינת 'לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע', על-ידי-זה נעשין מאותיות 'חרם' חס ושלום, אותיות 'רחם' בחינת 'ברגז רחם תזכור' כנ"ל: נחת השלחן, שלה.

בה "החרם אתה" (דברים יג, טו) וכו', "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו" (שם, יח) כי כל זמן שהעבודה זרה הזאת של היצר הרע בעולם חרון אף ורגז בעולם חס ושלום, וכמרגיזים בחינת הקדשה ותיצר הטוב על יצר הרע, ומחרימין ומכניעין אותו, על-ידי-זה נמתק הרגז והחרון אף ונמשך רחמים, וזה "ונתן לך רחמים ורחמך" (שם) וכו'. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מועד קטן דף יז) על ענין החרם בשם שנכנסת ברמ"ח איברים שנאמר

{טו} **וּמְצָא בָּהּ אִישׁ מִסֶּכֶן חָכֵם וּמַלְטָהּ הוּא אֶת־הָעִיר
בְּחַכְמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת־הָאִישׁ הַמִּסֶּכֶן הַהוּא:**

- תרגום יונתן -

ואשתכח בגו גופא יצרא טבא מכיך וחכים, ואתגבר עלוהי וכבש יתיה בבחמתייה, ושיזיב ית גופא מן דינא דגיהנם בתוקפיה ובחמתייה, היכמא דגיברא עביד בקרבא ומשיזיב ית יתבי קרתא בבחמט לביה, ואנש לא דכר בתר בן ליצרא טבא דשיזיביה אללהין יימר בלביה זכאה אנא, היכמא דיתבי קרתא ההיא לא דכרו ית עניא ההוא דשיזיב יתהון:

- רש"י -

ואדם לא זכר. לא היה חושבו לכלום:

- ברסלב -

ואם לאו - יעסק בתורה). וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'אם פגע בך מגול זה, משכהו לבית-המדרש' (קדושין ל). כי על-ידי התורה נותן כח למלכות דקדשה: לקוטי מוהר"ן קמא. סימן א.

איש מספן חכם ומלט הוא את העיר בבחמטו. "ומצא בה איש מספן חכם" זה היצר הטוב "ומלט הוא את העיר בבחמטו" אלו תשובה ומעשים טובים וכו': נחת השלחן, שלה.

ומצא בה איש מספן חכם וגו'. "ומצא בה איש מספן חכם" (הינו היצר הטוב שנקרא מספן וחכם) "ומלט הוא את העיר בבחמטו ואדם לא זכר את האיש המספן ההוא" (כי זעירין אינון שזוכין לילך רק אחר עצת היצר הטוב): פרפראות לחממה, א, ו.

איש מספן חכם. היצר טוב נקרא "מספן וחכם", בחינת מלכות, שהיא בחינת ענייה ודלה דלית לה מגרמיה כלום כי אם מה שמקבלת מחכמה. ויצר הרע נקרא "מלך זקן וכסיל", בחינת מלכות דסטרא-אחרא, שאינה חפצה בבחמה ושכל, בחינת "לא יחפץ כסיל בתבונה" וכו' (משלי יח, ב) כנ"ל. וצריך כל אחד לתן כח לבחינת מלכות דקדשה להתגבר על מלכות דסטרא אחרא. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע' (ברכות ה). ועל-ידי מה נותן כח למלכות דקדשה, על-ידי התורה שהוא עוסק בכח (כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שם: 'לעולם ירגיז וכו', אי אזיל - מוטב,

וְאָמַרְתִּי אֲנִי טוֹבָה חָכְמָה מִגְּבוּרָה וְחָכְמַת הַמַּסְכֵּן בְּזוּיָהּ וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים:

- תרגום יונתן -

ואמרתי אני טובה חכמת צדיקא מכת גבורת רשיעא דחכמת צדיקא וזכותיה משיובא ליה ולאנשי דריה, ותקוף רשיעא דקאים בתוקפא דלביה, בדיל דלא למהדר בתויבתא מחבלא ליה בלחודרהי, וחכמת צדיקא ועניא מזלזלא בעיני רשיעי דריה, ובעדן דיוכח יתהון על עובדיהון בישיא פתגמי אוכותיה ליתגון מקבלין:

- רש"י -

ואמרתי אני. בראתי כן. טובה חכמה מגבורה. והרי חכמתו של זה בזויה לבלם, ועכשו כולם נמלטו על דו. ומדרש אגדה, "עיר קטנה" (קהלת ט, יד), זה הגוף. "ואנשים בה מעט" (שם), אלו איבריו של אדם. "מלך גדול" (שם), זה יצר הרע, שכל איבריו מרגישים בו. "איש מסכן" (שם ט, טו), יצר טוב (נדרים לב):

- ברסלב -

ראוי לו לבנות בית כמו שכתוב: "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתפונן ובעצת חדרים ימלאו" וכו' (משלי כד, ג-ד), (כי יש לו מקום להכניס השפע). אבל בשבונה בלא שכל, אזי מזיק לו, ועל כן מתמסכן, כי זה עגשו על שפגם בחכמה. כי היה ראוי לו לבנות הבית בחכמה כנ"ל. ועל כן עגשו שמתמסכן, שזה בחינות פגם החכמה, בחינות "חכמת המסכן בזויה". ועל כן על ידי הסקה שהיא בחינת שכל, בחינת אם לבניה, על ידי זה יכול לבנות בית בבחינת "בחכמה יבנה בית" וכו' (שם) כנ"ל: וזה בחינת: "ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית" (בראשית לג, יז): לקושי מודרין קפא. סימן רסו.

חכמת המסכן בזויה. דע שעל ידי מצות סכה פראוי מתר לו לעסק בבנין ואינו מזיק לו לממונו. כי אמרו רבותינו ז"ל: "העוסק בבנין, מתמסכן" (סוטה יא). וטעם הדבר, כי מה ענין העניות להבונה? אך טעם הדבר, כי מי שבונה בנין צריך לבנות בחכמה, כמו שכתוב: "בחכמה יבנה בית" וכו' (משלי כד, ג), ובדאי הבונה בחכמה לא יתמסכן, ואדרבא יתעשר

טובה חכמה מגבורה וחכמת המסכן בזויה. עקר גמר התקון בשלמות הוא רק על ידי עסק התורה, שעל ידי זה נתן בן למלכות דקדושה שרש בחינת היצר הטוב, עד שמקבלת חיות מבחינת החכמה, ואז נופל ונתבטל היצר הרע שהוא בחינת כסילות ממילא לגמרי, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך כמובן בפנים במאמר הנ"ל, וזה מרמז במאמר הכתוב: "עיר קטנה ואנשים בה מעט" (קהלת ט, יד) שמדבר מענין מלחמת היצר הרע כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה "ומצא בה איש מסכן וחכם" (קהלת ט, טו) בחינת היצר הטוב, "ומלט הוא את העיר בחכמתו" וכו' (שם) "ואמרתי אני טובה חכמה מגבורה (אבל) וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים", כי היצר הרע מתגבר העקר על זה גופא, לבזות חכמת היצר טוב ולבלי לשמוע לדבריו: נחת השלחן, קעה.

חכמת המסכן בזויה. גם העוסקין בבנין מזיק להם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'כל העוסק בבנין, מתמסכן' (סוטה יא), כי צריך לבנות הבית בחכמה ושכל, ואז אין מזיק לו הבנין, ואזי

העדר הדעת, כמו שאמר דוד: "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמוך" (תהלים עג, כב). כי דוד היה קורא את עצמו תמיד עני ואביון, כי היה עוסק תמיד בתפלתו לתקן מדה זו בידוע, וזה שכתב רבנו זכרוננו לברכה (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן לו) שעל-ידי צדקה נעשין בנגר אדם, כי זה מדה בנגד מדה על-ידי שמעלה את העני מבהמה לאדם, על-כן זוכה גם הוא שעולה לגדר אדם על-ידי-זה. והדעת הוא בחינת סבה בנ"ל: לקוטי הלכות - חושן משפט א. גבית מלוה ב.

חכמת המספן בוזיה. עני חשוב כמת מאחר שאין לו ממון להחיות נפשו, כי הממון דקדשה הוא שרש הנפש. נמצא, כשנותן מממונו צדקה לעני הוא מחיה ומקים נפשו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'כל המקים נפש אחת מישראל וכו', כי הממון הוא הנפש. ועל-כן על-ידי הממון שנותן לעני על-ידי-זה נתעלה הנפש והשכל בבחינת "אשרי משפיל אל דל" וכו' (תהלים, מא, א), כי אין עני אלא מן הדעת, כי הכל אחד, כי מאחר שאין לו ממון שהוא בחינת נפש בחינת שכל, על-כן הוא עני מן הדעת גם-כן בבחינת "חכמת המספן בוזיה". ועל-ידי שנותנין לו ממון נתעלה הנפש והשכל וכו', ועל-ידי-זה נתעלה נפשו של הנותן גם-כן, כי כל המרחם על הבריות מרחמין עליו וכו', ונמשך עליו רחמנות וחסד שהוא בחינת התעלות הנפש וכו' בנ"ל, ועל-כן על-ידי צדקה הוא התעלות הנפש וכו' בנ"ל כי הממון הוא שרש הנפש בנ"ל: לקוטי הלכות - אורח חיים ב. ברפת הפרות ג, אות ב.

חכמת המספן בוזיה. פרשת שקלים שהוא צדקה לעניים, זה בחינת יצחק שהוא בן חכם, כי העני הוא מסמרא דדינא קשיא [צד הדין הקשה] מבחינת יצחק, ועל-ידי הצדקה שנותנין לו

ויתקיים בו "בחכמה יבנה בית וכו' ובדעת חדרים ימלאו" וכו' (שם, ג-ד). אבל מי שבונה בלא חכמה, מענישין אותו בעניות, ועל-ידי-זה יתבזה חכמתו בבחינת: "חכמת המספן בוזיה", מדה בנגד מדה. ועל-ידי מצות סבה הוא במדרגות תורה, והתורה היא מקור כל החכמות, בשביל זה מתר לו לבנות, כי בודאי יש לו חכמה. וסימן לדבר: "ויעקב נסע ספתה ויבן" וכו' (בראשית לג, יז). על-ידי מצות סבה התר לו לבנות. לב - ראשית-תבות: ל'ז ב'ות. לב זו התורה, ב"ת מבראשית וכו': חיי מוה"ר"ן, נו.

חכמת המספן בוזיה. על-פי מה שכתב רבנו (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן רסו) שצריך צריך לבנות הבית בחכמה בבחינת בחכמה יבנה בית, אבל כשבונה בלא חכמה מתמספן בחינת פגם החכמה, בחינת "חכמת המספן בוזיה". ועל-כן על-ידי מצות סבה יכולין לבנות ולא יזק, כי סבה היא בחינת בינה שעל ידה יכולין לבנות, עין שם. וזה בחינת מוזה, כי איתא בדברי רבנו (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן כג) שהמוזהה היא בחינת עשירות, כמו שכתוב, "והיה שד"י בצריך וכסף תועפות לך" (איוב כב, כה), עין שם. ועל-כן קובעין המוזהה כדי להמשיך עשירות אל הבית כדי לתקן פגם החכמה שהוא בחינת "חכמת המספן בוזיה". ועל-ידי המוזהה, שהיא בחינת עשירות, נתתקן, ועל-ידי-זה נתתקן הבית שקיימו תלוי בתקון החכמה בנ"ל: לקוטי הלכות - יורה דעה ב. מוזהה א.

חכמת המספן בוזיה. על-ידי מצות סבה שהיא בחינת דעת, על-ידי-זה עולין מבהמה לאדם. וזה בחינת צדקה והלואת חן, שעל-ידי-זה מעלין את העני מבהמה לאדם. כי "חכמת המספן בוזיה", ועל-כן כשהוא עני נמצא שנפגם חכמתו. ועל-כן הוא נקרא בחינת בהמה שהוא

אינו מתנהג עמו במשפט. נמצא, שהוא פוגם במשפט, ומחמת זה מתגבר העניות ביותר חס ושלום, כי עקר העשירות הוא על-ידי תקון המשפט בנ"ל. וכל מה שמתגבר העניות יותר, חס ושלום, מתגבר פגם המשפט ביותר, חס ושלום. וכן יכול להיות חזיר חלילה, חס ושלום. ועל-כן בתר עניא עניותא אזל [אחרי העני הולכת העניות], על-כן הזהירנו ה' יתברך מאד בפה פעמים לרחם מאד על העני ולעזר לו בכל כחו, בכל מה דאפשר, ועל-ידי-זה שמרחם על העני ונותן לו צדקה, על-ידי-זה מרחיב דעתו, ואזי מבין צדקת ה' כי ישר משפטיו, כי קד דרך העני שאחר-כך בשנותניו לו ויש לו הרחבה קצת, אז הוא מודה ומשבח לה' יתברך ומצדיק את ה' יתברך מאד על כל הבא עליו, ודן ושופט את עצמו שאינו ראוי וכדאי את כל החסדים שה' יתברך עושה עמו בכל יום ובכל עת ובכל שעה. נמצא, שעל-ידי הצדקה שנותן לעני מאיר בו בחינת משפט, כי באמת זה הממון שנותן לעני שרשו הוא בחינת משפט, שמשם כל הממון והעשירות, ועל-כן על-ידי-זה הממון שנותן לעני שמלבש בו בחינת משפט שהוא שרשו, על-ידי-זה מאיר וממשיך להעני בחינת תקון המשפט, ואז גם העני זוכה לבחינת משפט שמשם נמשך השפע. ועל-כן יכול לפעמים לעזר להעני על-ידי מה שנותן לו שינצל מעתה מן העניות לגמרי, כי על-ידי שיזכה לבחינת משפט על-ידי הרחבת הדעת בנ"ל, על-ידי-זה יכול להנצל מן העניות, כי על-ידי משפט זוכין לעשירות בנ"ל: לקוטי הלכות - חושן משפט א. גבית מלוא

ג, אות ד.

מחיינ אותו ומחזירין לו פניו וחכמתו שנסתלקה ממנו מחמת דחק עניותו, בבחינת "חכמת המסכן בזויה", ועל-כן על-ידי צדקה זוכין לאור הפנים, כמו שנאמר "אני בצדק אחזה פניך" (כו' (תהלים יז, טו)). ואור הפנים הוא בחינת חכמה בנ"ל, בחינת "חכמת אדם תאיר פניו" (כו' (קהלת ה, א)). ועל-כן יצחק שהוא בחינת בן חכם, זה בחינת צדקה, שהוא בחינת אור הפנים, בחינת חיים, בחינת חכמה, שהוא המתקת גבורות יצחק שמשם משתלשל העניות, חס ושלום:

לקוטי הלכות - יורה דעה א. גלוח ג, אות ו.

חכמת המסכן בזויה. על-ידי העניות נתבלבל הדעת בבחינת "חכמת המסכן בזויה", ומחמת קלקול הדעת נתקלקל המשפט. וזה בחינת מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שהעניות מעביר על דעת קונו, כי העני מגדל עניותו ודחקו, חס ושלום, הוא מתרעם על מדותיו של ה' יתברך, חס ושלום, כמבאר בדברי רבותינו זכרונם לברכה בפה מעשיות מעניים שהיו מתרעמין וכו', והתערומות שמתרעם חס ושלום, על מדותיו, זה בחינת פגם המשפט, כי באמת כל אדם ראוי לשפט את עצמו ולהבין כי ה' הצדיק על כל הבא עליו, ועדן ה' יתברך מיטיב עמו מאד לפי מעשיו, אף בגדל דחקו ועניותו חס ושלום, אפלו אם יש לו חס ושלום דקדוקי עניות חלילה, אף-על-פי-כן ראוי לו להבין שלפי מעשיו עדן ה' יתברך מיטיב עמו ומקל משפטו עליו בחסד וברחמים גדולים, כי צדיק ה' וישר משפטיו, אך מחמת חסרון ובלבול הדעת של העני, חס ושלום, הוא מהרהר אחר מדותיו כאלו חס ושלום

דְּבַרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים מִזַּעֲקַת מוֹשֵׁל בְּכִסְיָלִים:

- תרגום יונתן -

מלי דצלותא דחכימיא בחשאי מתקבלין קדם מרי עלמא יתיר מקבילת גוברא רשיעא דהוא שליט על שמיין דפגין ולית מקביל:

- רש"י -

בנחת נשמעים. מקבילים הם לבריות: מזעקת מושל בכסילים. מלכי האמות. משה נפטר זה כמה שנים, ועדין גזרותיו מקבילים על ישראל. וכמה מלכי האמות גזרים גזרות על ישראל, ואין דבריהם מתקיימין:

- ברסלב -

להדברים חן, ואין נכנסין בלב של זה שמבקשין ממנו, באלו אין בלבו מקום שיכנסו הדברים בלבו, מחמת שאין להמבקש חן, שיכנסו הדברים בלבו של זה שמבקשין ממנו. אבל על-ידי התורה, שעל-ידיה נחתברין ונתקשרין הנ' והח כנ"ל, ונעשה חן, ועל-כן נקראת התורה: "יעלת חן" (משלי ה, יט), ואזי זוכה שדבריו הם דברי חן, ואזי נתקבלין דבריו ובקשותיו, כמו מי שמדבר דברי חן, שנכנסין הדברים בלב המתבקש, דהינו זה שמבקשין ממנו. וזה בחינת ת. הינו על-ידי שנתחברו ונתקשרו החי"ת והנו"ן ונעשה בחינת ח"ן, על-ידיה נעשה בחינת תי"ו, שהוא לשון חקיקה ורשימה, כמו שכתוב: "והתוית תו" וכו' (חוקאל ט, ד), כי על-ידי החן נחקק ונרשם מקום בלב המתבקש לקבל הבקשה, כי על-ידי החן נתקבלו דבריו. נמצא, שבחינת הח"ן חקק מקום בלב זה שמבקשין ממנו, כדי שיכנסו דבריו בלבו, ויקבל בקשתו. והחקיקה ורשימה זה בחינת תי"ו כנ"ל וזהו: "דברי חכמים בנחת נשמעים". נחת דיקא, הינו בחינת חן הנ"ל והת' הנ"ל, ועל-ידיה נעשה אותיות נחת, ואז נשמעים דבריו, ונתקבל בקשתו כנ"ל: לקושי מותר"ן קמא. סימן א.

דברי חכמים בנחת נשמעים. צריך כל אחד לתן כח לבחינת מלכות דקדשה להתגבר על מלכות דסמרא אחרא. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע' (ברכות ה). ועל-ידי מה נותן כח למלכות דקדשה, על-ידי התורה שהוא עוסק בכח (כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שם: 'לעולם ירגיז וכו', אי אזיל - מוטב, ואם לאו - יעסק בתורה). וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'אם פגע בך מגול זה, משכהו לבית-המדרש' (קדושין ל). כי על-ידי התורה נותן כח למלכות דקדשה. ואזי מקבלת המלכות, שהיא בחינת נ, חיות מן החכמה, שהיא בחינת ח, ונתחבר ונתקשר הח' והנ', ונעשה אור הלכנה כאור החמה. וכשזה קם, זה נופל, ואזי נופל ונתבטל מלכות הרשעה, כמו שכתוב: "כי ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו כם, ופשעים יפשלו כם" (הושע יד, ט). הינו על-ידי דרכי ה', הינו התורה, על-ידיה הצדיקים שדבקים במלכות דקדשה, הם נתחזקים ומקבלים כח על-ידיה. "ופשעים יפשלו כם" בחינת מלכות הרשעה, בחינת היצר הרע, שנופל ונכנע על-ידי התורה, כנ"ל. ועל-ידי זה נתקבלים כל התפלות והבקשות, כי עקר מה שאין נתקבלין הבקשות הוא מחמת שאין

וְעַקְתָּ מוֹשֵׁל בְּכֶסֶלִים. לַפְעָמִים שְׁנוּפֵל חֵס וְשָׁלוֹם, בְּחִינֹת הַמְּלָכוֹת וְדִקְדוּשָׁה, בְּחִינֹת חֲכָמָה תַּתְּאָה [חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה], לְגִלּוֹת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכוּיֹת. כִּי הַמְּלָכוֹת הֵיא בְּחִינֹת דָּל"ת, בְּגִין דְּלִית לָהּ מַגְרָמָה כְּלוּם [בְּגִלּוֹל שְׂאִין לָהּ מַעֲצָמָה כְּלוּם], כִּי אִם עַל-יְדֵי עֲנֹפֵי הַשֶּׁכֶל הָעֲלִיּוֹן הַמַּתְפַּשְׁמִין לְשָׁם. וְגַם הִיא כְּלוּלָה מֵאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם יֵשׁ בְּחִינֹת הַמְּלָכוֹת, בְּחִינֹת חֲכָמָה תַּתְּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינֹת הַחֲכָמָה הַמְּנַהֶגֶת אֶת הָעוֹלָם. וְכָל הַחֲכָמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם פְּלִים הֵם תַּחַת הַחֲכָמָה תַּתְּאָה הַנ"ל, וּמִשָּׁם יוֹנֵק חֲכָמָתָם. וּבְשִׁינּוּקֵי חֵס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מֵהָרְאוּי לָהֶם, אֲזִי מֵתַגְבְּרִים חֵס וְשָׁלוֹם, וְנַעֲשֶׂה מִמְּשַׁלַּת הָאַרְבַּע מַלְכוּיֹת, שֶׁהֵם אַרְבַּע גְּלוּיֹת. וּמִי יִכּוֹל לְסַבֵּל אֶת קוֹל הַצִּעֲקָה וְהַזְעָקָה הַגְּדוּלָה, כְּשֶׁנּוּפֵל בְּחִינֹת הַמְּלָכוֹת, בְּחִינֹת הַחֲכָמָה תַּתְּאָה בִּינֵיהֶם, חֵס וְשָׁלוֹם, בְּכִינֹת: "וְעַקְתָּ מוֹשֵׁל בְּכֶסֶלִים", דְּהֵינּוּ הַזְעָקָה כְּשֶׁנּוּפֵל הַמְּמַשְׁלָה, בְּחִינֹת הַמְּלָכוֹת, בְּחִינֹת חֲכָמָה תַּתְּאָה, בֵּין הַכֶּסֶלִים, שֶׁהַכֶּסֶל רוֹצֵה לְהַתְּחַבֵּם, שְׂרוּצִים לִינֹק וְלִהְיֵשִׁיךְ לַתּוֹךְ הַחֲכָמוֹת שֶׁלָּהֶם שֶׁהֵם כֶּסֶלֹת בְּאֵמַת, אֶת בְּחִינֹת הַחֲכָמָה הָאֲמִתִּיּוֹת, בְּחִינֹת חֲכָמָה תַּתְּאָה הַנ"ל. וְגַם יֵשׁ עוֹד צִעֲקָה גְּדוּלָה מוֹזָה, דְּהֵינּוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ כְּבִיכּוֹל בַּעֲצָמוֹ שׂוֹאֵג, בְּכִינֹת: "שֹׂאֵג יִשָּׂאֵג עַל גְּוֹהוּ" וְכו' (וְרַמְיָהוּ כַה, ל) – 'עַל גְּוֹה דִּילָהּ', שֶׁהִיא בְּחִינֹת הַמְּלָכוֹת, שְׁנוּפֵל בְּגְלוּיֹת שֶׁל אַרְבַּע

מַלְכוּיֹת: לְקוּטִי מוֹדֵר"ן קָמֵא. סִימָן ל, אוֹת ו.

אורח חיים א. השקמת הבקר ד, אות א.

וְעַקְתָּ מוֹשֵׁל בְּכֶסֶלִים. אֵיבָר מִן הַחַי אֲסוּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְאָכַל מִן הַחַי כִּי אִם עַל-יְדֵי הַשְּׁחִיטָה, כִּי הַשְּׁחִיטָה הִיא בְּכִינֹת חֲתָכוֹ לָד' (אַרְבַּע), כִּי חַיּוֹת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם הֵם עַל-יְדֵי חֲכָמָה תַּתְּאָה שֶׁהִיא בְּחִינֹת מַלְכוּת שְׂמֻנְהֶגֶת כָּל הָעוֹלָם. וְלַפְעָמִים נוֹפֵל בְּחִינֹת חֲכָמָה תַּתְּאָה, בְּחִינֹת מַלְכוּת הַנ"ל לְגִלּוֹת שֶׁל הָאַרְבַּע מַלְכוּיֹת, וְאֵז הוּא "וְעַקְתָּ מוֹשֵׁל בְּכֶסֶלִים", כִּי בְּחִינֹת הַמְּלָכוֹת וְהַמְּמַשְׁלָה וְעַקְתָּ כְּשֶׁנּוּפֵל בֵּין הַכֶּסֶלִים שֶׁהֵם הָאַרְבַּע מַלְכוּיֹת, וְהֵם רוֹצִים לְהַתְּחַבֵּם בְּכִינֹת שֶׁלָּהֶם וְכו'. וְחֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינֹת בְּהֵמָה,

וְעַקְתָּ מוֹשֵׁל בְּכֶסֶלִים. הַכֶּלֶל, כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ מְאֹד מְאֹד אַחֵר רַבִּי אֲמַתִּי הַגְּדוֹל בְּמַעֲלָה מְפֹלָגֶת מְאֹד, שְׂוִיכָל לְהָאִיר בּוֹ הַשְּׁנֵת אֵלְקוּת, כִּי הַשְּׁנֵת אֵלְקוּת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג כִּי אִם עַל-יְדֵי כְּמָה צִמְצוּמִים וְכו', שֶׁהֵם בְּחִינֹת סְבוּבִים וְהַקְדָּמוֹת, כְּמוֹ הַמְּלַמֵּד שְׁלוּמֵד עִם הַתִּינוּק וְכו' וְכָל מָה שֶׁהוּא קָטָן בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר

לגמרי, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך כמובן בפנים במאמר הנ"ל, וזה מרמז במאמר הכתוב: "עיר קטנה ואנשים בה מעט" (קהלת ט, ד) שמוכר מענין מלחמת היצר הרע כמו שדדשו רבותינו וכוונם לברכה "ומצא בה איש מסכן וחקם" (קהלת ט, טו) בחינת היצר הטוב "ומלט הוא את העיר בחכמתו" וכו' (שם) "ואמרתו אני טובה חכמה מגבורה, (אבל) וחקמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים" (שם, טז), כי היצר הרע מתגבר העקר על זה גופא, לבזות חכמת היצר טוב ולבלי לשמוע לדבריו, וסים על זה: "דברי חכמים בנחת נשמעים" וכו'. כי באמת כפי התגברות והשתטחות היצר הרע לא היו נשמעים דברי היצר הטוב כלל, כי כל מה שהיצר הטוב עומד לנגדו, היצר הרע מתגבר עליו בעזותו ביותר בקולות וזעקות גדולות, אבל על-ידי מה שדברי היצר הטוב הם דיקא בנחת ובמתון על-ידי-זה דיקא דבריו נשמעים ביותר בבחינת: "דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת מושל בכסילים". וזה מרמז לבחינת נפלאות התקון של עסק התורה שהם בעצמם בבחינת: "דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת מושל בכסילים". כי כל דבריהם בנחת ובמתון ובחכמה נפלאה, ועל-ידי-זה נתוסף בכל פעם ביותר כח למלכות דקדשה עד שנעשה בחינת אור הלבנה כאור החמה, וזוכין לחן, ועל-ידי זה נתקבלין כל הבקשות והתפלות שזה בחינת תי"ו. וכל זה מרמז בתבת בנחת נו"ן ח"ת תי"ו כמבאר בפנים, ועל-ידי-זה דיקא דברי היצר הטוב נשמעים וזוכין לכבוש מלחמת היצר בשלמות, כי אחר כל המשכת התקונים הנ"ל הוא מוסיף עוד להרבות בתפלות ובקשות ותחנונים לפני השם יתברך, והקדוש-ברוך הוא מקבל תפלתו וממלא בקשתו לכבוש המלחמה בשלמות, בבחינת מה שנאמר ברוך

כמבאר במקום אחר (לקוטי מוה"ר"ן קמא. סימן לו). כי חכמות שלהם הם בחינת כסילות, בהמיות, כי "מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ" (קהלת ג, כא), כי יש רוח האדם ורוח הבהמה. רוח האדם היא בחינת חכמה ודקדשה השגות אלקות, בחינת חכמה תתאה, בחינת מלכות הנ"ל, שהיא דמות אדם פדוע. ורוח הבהמה היא בחינת חכמות חזוניות שהם בהמיות, כסילות. ועל-ידי חטא אדם הראשון נתערב הכל, כי מקדם גם רוח הבהמה היה מברך בבחינת רוח האדם פדוע, ועל-כן עכשיו אי אפשר לאכל מן הבהמה כי אם כשמבררין את החיות המלבש בה, דהינו בשמוציאין ומעלין את החיות המלבש בה שנמשך מבחינת חכמה תתאה הנ"ל שמהיה את הכל, ומחזירין את החיות לשרשו. וזה בחינת חתכו לארבע (הנ"ל), דהינו שחותרין את הארבע בחינות חכמה תתאה מן הארבע מלכיות וכו' הנ"ל, שזהו בעצמו בחינה הנ"ל, שחותרין את רוח החיים של הבהמה שנמשך מבחינת חכמה תתאה, שנפל לגלות של הארבע מלכיות, שהוא בחינת בהמיות. וצריכין לחתכו משם ולהחזירה למקומה, לאור הפנים המאיר בשלש רגלים, וזה נעשה על-ידי השחיטה, כי השחיטה היא בחינת חתכו לארבע, שעל-ידי השחיטה חותרין ומבררין אותו מן הרוח הבהמיות שהיא בחינת גלות של הארבע מלכיות הנ"ל: לקוטי הלכות - יורה דעה א. ברי"ם ג, אות ג.

דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת מושל בכסילים. עקר גמר התקון בשלמות הוא רק על-ידי עסק התורה, שעל-ידי-זה נותן כח למלכות דקדשה שרש בחינת היצר הטוב, עד שמקבלת חיות מבחינת החכמה, ואז נופל ונתבטל היצר הרע שהוא בחינת כסילות ממילא

בַּחֲשָׁאֵי מִתְקַבְּלִין, קָדָם מְרִי עֲלָמָא וְכוּ" [דבְּרֵי
הַתְּפִלָּה שֶׁל הַחֲכָמִים בְּלִחַשׁ מִתְקַבְּלִים, לִפְנֵי בּוֹרָא
עוֹלָם וְכוּ'] הֵינּוּ בְּנֵ"ל: נַחַת הַשְּׁלֶחֶן קַעֲהָ.

הַמְּלֶכֶד עָלְיוּ הַשְּׁלוֹם "שְׂאֵל מִמֶּנִּי וְאֶתְנֶה גּוֹיִם
נִחְלָתְךָ וְאֶחָזְתְּךָ אֶפְסֵי אֶרֶץ" (תְּהִלִּים ב, ח). וְעֵינַן
בַּתְּרֻגּוֹם עַל הַפְּסוּקִים הַנֵּ"ל. וְסִיִּים שָׁם עַל פְּסוּק
דְּבָרֵי חֲכָמִים וְכוּ' מִיְלֵי דְצִלוֹתָא דְחַכְמֵימָא

טוּבָה חֲכָמָה מִכְּלֵי קָרֵב וְחוּטָא אַחַד יֵאבֵד טוּבָה הַרְבֵּה:

- תְּרַגּוּם יוֹנָתָן -

טוּבָא חֲכָמַת חַכְמֵימָא בְּעֵדָן עֲקָתָא יִתִּיר מִן מִנֵּי קָרְבָא בְּעֵדָן אֲנִיחוֹת קָרְבָא, וְגוֹבְרָא חֲבִיבָא חַד דְּאִיתִיהָ
בְּדָרָא גְרִים לְהוּבְרָא טַבְתָּא רַבְתָּא מִן עֲלָמָא:

- רִשְׁ"י -

טוּבָה חֲכָמָה מִכְּלֵי קָרֵב. חֲכָמָתָה שֶׁל סֵרַח, שֶׁנֶּאֱמַר "וַתְּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל כָּל הָעָם בְּחֲכָמָתָה" (שְׁמוֹנֵי-עָבָד ב, כב),
עֲמָדָה לָהֶם יוֹתֵר מִכְּלֵי קָרֵב שֶׁהָיָה בְּיָדָם לְהִלָּחֵם עִם יוֹאָב: וְחוּטָא אַחַד יֵאבֵד טוּבָה הַרְבֵּה. אֵלּוּלֵי שֶׁהֲרֵגָה לְשִׁבְעַ
בֶּן בְּכָרִי, הָיָה כּוֹלֵם אֲבוֹתָיִם עַל יָדוֹ. דְּבָר אַחֵר, "וְחוּטָא אַחַד יֵאבֵד טוּבָה הַרְבֵּה", הָרִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל מְחַצֵּה צְדִיקִים
וּמְחַצֵּה רְשָׁעִים, וְכֹא אַחַד וְחַטָּא וְעִשְׂאָן מְרִבִּים, נִמְצָא שֶׁהִכְרִיעַ אֶת כָּלָם לְחוּבָה:

- בְּרִסְלָב -

חֲכָמָה מִכְּלֵי קָרֵב". וְאִי בְּשִׁמְכֵינֵי כָּל הַצְּרִים
הַרְדּוּפִים אַחֵר חֲלוּשֵׁי כַח שְׁבִיטֵי־יִשְׂרָאֵל, וּמְכֵנִים
אוֹתָם לְעַבְדוּת הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ, עַל-יְדֵי-זֶה זוּכָה
לְחַדֵּשׁ חֲדוּשֵׁינֵי דְאֹרִיתָא בְּשִׁבְתָּ עַל חַד תְּרִין,
בְּבַחֲנִית לָחֵם מְשֻׁנָּה, בַּחֲנִית מְשֻׁנָּה תוֹרָה,
בַּחֲנִית: "מְגֻלָּה עֶפֶה" (זְכָרִיָּה ה, א), בְּבַחֲנִית: 'תְּרִין
יִנְקִין לְחַד' בְּנֵ"ל, בַּחֲנִית: "חֲרָב פִּיפְיוֹת" (תְּהִלִּים
קמ"ט, ו), עַל-יְדֵי הַחֲרָב נֹקְמַת, זוּכָה לְפִי שְׁנַיִם,
בַּחֲנִית: "לָחֵם מְשֻׁנָּה" וְכוּ' (שְׁמוֹת טו, כב). וְשִׁבְתָּ
מִשְׁלַח הָאֲרוֹתָיו לְכָל הַמְּדַרְגּוֹת, בְּבַחֲנִית: 'חַד
יִנְיֵק לְכָמָה סְטָרִין' (אַחַד מִיֵּינֵק לְכָמָה צְדִידִים),
וּמְרַפָּא רְפוּאוֹת הַנֶּפֶשׁ וְרְפוּאוֹת הַגּוּף, בְּבַחֲנִית:
"רַק שִׁבְתוּ יִתְּן וְרַפָּא וְרַפָּא" (שְׁמוֹת כ, יט), שְׁתֵּי
רְפוּאוֹת, עַל-יְדֵי שִׁבְתָּ: לְקוּטֵי מוֹדֵר"ן קָפָא. סִימָן נח, אוֹת

ה.

טוּבָה חֲכָמָה מִכְּלֵי קָרֵב. עֵקֶד קְיוּמוֹ שֶׁל הַדַּעַת,
עַל-יְדֵי הָאֲבוֹת, שֶׁהֵם: 'חֶסֶד' / גְּבוּרָה' / תְּפָאֶרֶת'.
'חֶסֶד', הֵינּוּ בַּחֲנִית אֲבִרָה, הֵינּוּ שְׁצָרִיד לְלִמּוּד
חֲכָמָתוֹ לְאַחֵרִים, וְלִקְרָבָם תַּחַת בְּנִפְי הַשְּׂכִינָה,
בְּבַחֲנִית: "וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה" (מִשְׁלֵי לא,
כ), וְאֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה: 'זֶה הַלּוּמִיד
עַל מְנַת לְלִמּוּדָה' (סִפְרָה מט), וְזֶה בַּחֲנִית: "וְאֵת
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַּחֲרִין" (בְּרַשִׁית יב, ח). 'גְּבוּרָה',
זֶה בַּחֲנִית 'שְׁמַקְדִים יִרְאֵת חֲטָאוֹ לְחֲכָמָתוֹ',
'תְּפָאֶרֶת' זֶהוּ שְׁמַדְקֵדֵק אִידָּ לְהוֹצִיא חֲכָמָתוֹ,
שְׂלֵא יִהְיוּ נְבוּזִים (נְבוּזִים פֶּרֶק ג), בְּבַחֲנִית: "דְּבָרֵי פִי
חֲכָם חֵן". וְזֶהוּ: 'חַד בְּתִלַּת קִימָא' (אַחַד בְּשִׁלְשָׁה
קָיִם): וְכִשֶּׁהֲחֲכָמָה בְּקִימוּמָה וּבְשִׁלְמוּתָה, אִזִּי הוּא
בְּבַחֲנִית: 'חַד עַל בֵּין תְּרִין' (אַחַד עוֹלָה בֵּין שְׁנַיִם).
שִׁיכוֹל לְלָחֵם מִלְּחֻמוֹת ה', בְּבַחֲנִית: "טוּבָה

פרקי

זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח יקר מחכמה
מכבוד סכלות מעט:

- תרגום יונתן -

ויצרא בישא דשכין על תרעי לבא הי כדכבא וגרים מותא בעלמא על דמסרי חבימא בעדן דחמי, ומחביל שמא טבא דהוה דמי מן קדמת דנא למשח רבותא דמבוסם פבוסמנין, וכמה יאי ויקיר יתיר מן חכמת חבימין ועותר עתירין, גבר דמפשותיה זעיר וקליל:

- רש"י -

זבובי מות יבאיש יביע וגו'. כגון בימי התרף, שאין בזבובין כח והם קרובים למות, גם אם בא לתודך שמן רוקח ומתערב בפשמים, הוא מבאישו והוא מעלה קצף שקורין אשקומ"א בלע"ז, ונראה בו כמין אבעבועות, וזה משמעו של "יביע", הרי דבר קל שהפסיד דבר חשוב, כך יקר מחכמה ומכבוד הסכלות מעט, שהרי הכריע את בלם. הרי שהיה אדם זה שקול במחצה עברות ומחצה זכיות, וכא ועבר עברה אחת והכריעתו לכף חובה, נמצא סכלות זה שהוא דבר מועט, יקר ושקול יותר מפל החכמה והכבוד שהיה בו, שהרי הכריע את בלם: יקר. לשון כבד. הוא כבד ושקול יותר מן החכמה וכבוד שבו. ומדרש אנדה (ברכות סא.) מושלים יצר הרע לזבובי מות: יבאיש יביע. שם טוב, שהוא ערב משמן רקח:

- פרסלב -

עקר שבת היא על-ידי התשובה בחינת: "ושבת עד ה' אלהיך" (דברים ל, ב), בחינת עולם שכלו שבת כלו תשובה, אבל תקף במוצאי שבת אנו צריכין לברך על הבשמים כדי להמשיך עלינו קדשת שבת, שהיא בחינת ריח טוב על כל ששת ימי המעשה לקדשם בבחינת שבת, שהוא בחינת תשובה, שיהיו כל ימיו בתשובה, ועל-ידי-זה יסיר מעליו כל התרפות ובושות שהם בחינת ריחות רעות כנ"ל, על-ידי הבשמים שהם ריחות טובות כנ"ל: לקושי אבו,

תפלין א.

זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח. וזה בחינת מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, גורו על פתן משום שמנון, ועל שמנון משום ייגון, ועל ייגון משום בנותיהם, ועל בנותיהם משום דבר

זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח. וזה: "זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח" ואיתא בגמרא שהיצר הרע דומה לזבוב ויושב על מפתחי הלב, הינו שהיצר הרע הוא מבאיש את ריח האדם ומביאו לידי בושות ובזיונות על-ידי הדם שפחלל השמאל, בחינת "ובזי יקליו" (שמואל א ב, ה) אבל כשהאדם זוכה לתשובה זוכה לכבול ולהסיר מעליו כל הבזיונות, ולהפך הכל לכבוד דקדשה כנ"ל, וזה שאנו מברכין תקף אחר שבת בהבדלה על הבשמים, כי אנו ממשיכין עלינו תקף הריחות טובות של הבשמים כדי לכבול מעלינו הבושות והבזיונות, כי בשבת זוכין לקבול דקדשה בחינת תשובה הנ"ל, בחינת: "וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד" (ישעיהו נח, י) בחינת כבוד שבת שבא על-ידי התשובה, כי

פגום, בחינת שֶׁמֶן פגום, בבחינת "זכוכי מות
 יבאיש יביע שֶׁמֶן רוקח", 'יבאיש' דיקא, הינו
 קלקול הריח שהוא בחינת שֶׁמֶן. וזהו ועל שֶׁמֶן
 משום ייגן, כי היין שֶׁלֶהם שֶׁנִּגְעוּ בו הם, הוא
 בבחינת הידים ידי עשו שהוא גם כן בחינת
 ריח רע כנ"ל. נמצא, שְׁכַל אלו הם בחינה אחת.
 ועל כן גזרו על אחד משום חברו, כי הם בחינה
 אחת כנ"ל: לקוטי הלכות - יורה דעה א. מאכלי עכו"ם ב.

אות יג.

אחר, הינו עבודה זרה, כי פת עכו"ם, הינו פת
 שאֶפֶא עכו"ם באש שלו אסור לנו, כי האש
 שֶׁלֶהם הוא בחינת אש של גיהנום, בחינת ריח
 רע וכו', כמבאר היטב לעיל בהלכות מאכלי
 עכו"ם. וזהו בחינת גזרו על פתן משום שֶׁמֶן,
 כי שֶׁמֶן הוא בחינת ריח, כמו שֶׁנֶאמַר, "לריח
 שֶׁמֶן יוד טובים שֶׁמֶן תורק" וכו' (שיר השירים א, ג).
 בחינת "שֶׁמֶן וקטרת ישמח לב" וכו' (משלי כו,
 ט). כי שֶׁמֶן טוב הוא בבחינת ריח טוב, בחינת
 קטרת. ושֶׁמֶן, הינו שֶׁמֶן שֶׁלֶהם הוא בחינת ריח

{ב} לֵב חָכֵם לְיָמֵינוּ וְלֵב כָּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ:

- תרגום יונתן -

לבא דחכימא איהו תאיב למקני אוריתא דאתיהיבת ביד ימינא דיי ולבא דשמיא למקני נכסין כספן
 ודרב:

- רש"י -

לב חכם לימינו. חכמתו מומנת להטותו אל דרך המימנת לטובתו: ולב כסיל לשמאלו. לעקשו מן הדרך
 המימנת שהיא תפארת ונוחה לו:

- ברסלב -

הוין לה בנים שאינם מהגנים, מאחר שפגם
 הדעת שמושם באים הבנים: לקוטי מוהר"ן קמא. סימן
 סט.

לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. דע,
 שלפעמים חושק כל כד לממון, ונעשה כל כד
 כסיל, עד שאין המוח יכול לסבל כלל העכירות,
 עד שיוצא בבחינות שערות, כי שערות הם
 מותרי מחין פדוע. ואז גם השונאים הבאים
 משם, הינו מהעכירות הזאת, מבחינת מותרי
 מחין, מבחינת שערות, הם שונאי חנם. כי אין
 להם שום טעם על שנאתם, מאחר שאינם
 באים אפלו מהעכירות לשבתוך המוח, רק
 ממותרי מחין, מבחינת שערות. על כן אין
 להם שום טעם ודעת, אפלו של עכירת מוח,
 על שנאתם, והם רק שונאי חנם, וזה בחינות:

לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. אמרו
 רבותינו זכרונם לברכה: 'הנושא אשה לשם
 ממון הוין לה בנים שאינם מהגנים' (קדושין ע),
 כי בשנשא אשה לשם ממון, ופונה עצמו להממון,
 הוא שוטה וכסיל, כי "לב חכם לימינו ולב כסיל
 לשמאלו", הינו שהחכם בשנשא אשה הוא
 פונה לימינו, הינו להתורה, שהוא בחינת ימין,
 כמו שכתוב: "מימינו אש דת למו" (דברים לה, ב),
 הינו, שנושא אשה בשביל התורה, כדי שילמד
 תורה בטתרה, כמו שאמרו רז"ל: 'הלומד תורה
 בטתרה נושא אשה' וכו' (מנחות ק). אבל "לב
 כסיל לשמאלו", שנושא אשה בשביל ממון,
 שהוא בחינת שמאל, כמו שכתוב "בשמאלה
 עשר וכבוד" (משלי ג, טו), ונמצא בשנשא לשם
 ממון הוא כסיל, ופגם ואובד דעתו, ועל כן

בְּהָרַסְיָי, שֶׁהוּא עֵקֶר הָעֵצָה הַשְּׁלֵמָה כִּנְ"ל, כִּי י"ב שְׁכֵמִים הֵם בְּחִינַת י"ב אֲבְנֵי יַעֲקֹב שֶׁנִּכְלְלוּ בְּלֵם בְּאֶבֶן אַחַת, שְׁזֵהוּ בְּחִינַת מַה שֶׁנִּכְלְלוּ בְּאֶבֶן שְׁתֵּיהֶם בְּבְחִינַת קִדְשׁ קִדְשִׁים שֶׁזֹּכִין עַל-יְדֵי אֲמוּנַת חַכְמִים, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִתְרַבֵּין הַסְּפָרִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוֹת הָעֵצָה הָאֲמִתִּית: לְקוּמֵי

הַלְכוֹת - אוֹרֵחַ חַיִּים ג. תְּשֻׁעָה בְּאֵב וּמַעֲנִיזוֹת ד, אוֹת יא.

לֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ. בְּשֶׁבֶת אֲסוּר לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה שֶׁל חַל, כִּי כָּל הַמְּלָאכּוֹת שֶׁל חַל בְּלֵם הֵם בְּחִינַת שְׁמַאל שְׁשֵׁם אַחִיזוֹת הַכְּסִילוֹת בְּבְחִינַת "לֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ", כִּי הַמְּלָאכּוֹת שֶׁל חַל הֵם בְּחִינַת "שְׁמוֹ הָעֵם וְלָקְטוּ בְּשִׁמּוֹתָא", דְּהִינּוּ מַה שְׂרֹדְפִין וְיִגְעִין בְּל"ט מְלָאכּוֹת בְּשֶׁבֶת פְּרִנְסָה וְעִשְׂרֵי שְׁזֵה בְּחִינַת שְׁמוֹ בְּשִׁמּוֹתָא. וְזֶה בְּחִינַת "לֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ". כִּי הַפְּרִנְסָה וְהָעִשְׂרֵי נִמְשָׁד מִבְּחִינַת שְׁמַאל, בְּבְחִינַת "בְּשִׁמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכְבוֹד" (מְשַׁלֵּי ג, טו). וְעַל-כֵּן בְּשֶׁבֶת הַיָּחָד נִיחָא וְאֲסוּר לַעֲשׂוֹת שׁוּם עוֹבְדָא דְחַל, כִּי בְּשֶׁבֶת מִתְגַּלֵּיא אוֹרִיָּתָא דְעִתִּיקָא, וְלִית שְׁמַאל וְלִית עֶשֶׂר תַּמָּן וְכו' [בְּשֶׁבֶת מִתְגַּלֵּיא הַתּוֹרָה הַיְשָׁנָה, וְאִין שְׁמַאל וְאִין עֶשֶׂר שָׁם]. וְעַל-כֵּן אֲסוּר בְּשֶׁבֶת לְאַתְעָרָא עוֹבְדֵין דְחַל [לְעוֹרֵר מַעֲשֵׂי הַחוֹל]. שְׁכָּלֵם הֵם בְּשֶׁבֶת פְּרִנְסָה וְעִשְׂרֵי, שְׁזֵה בְּחִינַת שְׁמַאל שְׁמֻשָׁם נִמְשָׁכִין הַל"ט מְלָאכּוֹת כִּנְ"ל: לְקוּמֵי הַלְכוֹת - יוֹדָה דְעָה ב. מִלְּחָה ב, אוֹת יא.

לֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ. אָמְרוּ חַכְמֵינוּ וְזָכוּנָם לְבִרְכָּה: 'הֵבָא לְפָתַר מְסִיעִין לוֹ, מְשַׁל לְאַחַד שְׁבָא לְקִנּוֹת אֶפְרַסְמוֹן. אוֹמְרִים לוֹ: הֵמָּתֵן וְכו' (יוֹמָא לַח, לט), וְזֶה בְּחִינַת כְּתוּבָה, כְּמוֹ שְׁכֵתוּבָה: "כְּתוּבָה לִי וְעִיר וְאַתְרוּגָּה" וְכו' (אִיּוֹב לו, ב). אֲבָל קִדְשׁ הַתְּשׁוּבָה אֲזִי בְּחִינַת אֱהִיָּה בְּהַסְתַּרְתּוֹת פְּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עַדִּין לֹא הִכִּין אֶת עַצְמוֹ לְמַהוּי בְּעוֹלָם, וְהַסְתַּרְתּוֹת פְּנֵי אֱהִיָּה גִימְטְרִיא דָם (פְּרוּשׁ: כִּי אַחוֹרֵי שָׁם אֱהִיָּה הוּא

"רְבוּ מִשְׁעֵרוֹת רֵאשֵׁי שׁוֹנְאֵי חֲנָם" וְכו' (תְּהִלִּים סט, ה), כִּי שׁוֹנְאֵי חֲנָם בָּאִים מִבְּחִינַת שְׁעֵרוֹת, מוֹתְרֵי מַחִין כִּנְ"ל: אֲבָל הַחֲכָם, אֵף שֵׁישׁ לוֹ גַּם-כֵּן מוֹתְרֵי מַחִין, בְּחִינַת שְׁעֵרוֹת, דַּע, שֶׁהַחֲכָם, בְּחִינַת מוֹתְרֵי מַחִין וְשְׁעֵרוֹת שְׁלוֹ, הֵם בְּחִינַת שְׁעַר בְּיָמִין עַל הַשֵּׁי. שְׁמוֹתְרֵי מַחִין שְׁלוֹ, הֵם בְּחִינַת שְׁעָרִים, שְׁפּוֹתַח בְּהֵם שְׁעָרֵי הַחֲכָמָה וְהַמַּדְעָה לְעוֹבְדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי מַחְמַת שְׁמַחוֹ בְּעַצְמוֹ, אִי אֶפְשֶׁר לְהַעֲלוֹם לְסִבְלוֹ לְקַבֵּל מְאוּרֵי, הוּא צְרִיךְ לְהִתְלַבֵּשׁ וְלְהִתְכַּסּוֹת עַצְמוֹ, וְלְהַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לְדַבְרִים קְטָנִים וְנִמְוָכִים, כְּדִי שְׁיִוָּכְלוּ הָעוֹלָם לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, כְּדִי שִׁיפְתַּח לָהֶם שְׁעָרֵי הַחֲכָמָה וְהַמַּדְעָה לְקַרְבָּם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. בְּבְחִינַת: "שְׁחֹו רְעִים לְפָנֵי טוֹבִים וְרָשָׁעִים עַל שְׁעָרֵי צְדִיק" (מְשַׁלֵּי יד, ט). שְׁכָּדֵי לְשַׁחֹת וְלְהַכְנִיעַ הָרָעִים לְפָנֵי הַטוֹבִים, צְרִיךְ לְהִבְיֵא הָרָשָׁעִים עַל שְׁעָרֵי צְדִיק כִּנְ"ל. וְזֶהוּ אֲצֵל הַצְּדִיק, בְּחִינַת מוֹתְרֵי מַחִין, בְּחִינַת שְׁעֵרוֹת. נִמְצָא שֶׁהַשְׁעֵרוֹת שֶׁל הַחֲכָם, הֵם בְּחִינַת שְׁעַר בְּיָמִין. אֲבָל אֲצֵל הָרָשָׁע הַכְּסִיל, הֵם שְׁעֵרוֹת מְמֻשׁ בְּשִׁמְאֵל. וְזֶה בְּחִינַת: "לֵב חֲכָם לִימֵינוּ וְלֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ":

לְקוּמֵי מוֹתְרֵי קַמָּא. סִימָן סט.

לֵב חֲכָם לִימֵינוּ וְלֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ. בְּשִׁנְתוֹעְדוֹ הַשְּׁכֵמִים עִם יוֹסֵף לֹא הָיָה אֶפְשֶׁר לְיוֹסֵף לְחַזֵּר וְלְהִתְחַבֵּר עִמָּהֶם עַד שֶׁהִבְיֵאוּ אֶת בְּנֵימִין, כִּי בְּנֵימִין הוּא עֵקֶר בְּחִינַת תְּקוּן הָעֵצָה הַשְּׁלֵמָה הָאֲמִתִּית, כִּי רַק הוּא נוֹלַד בְּאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁשֵׁם הַבַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ, שְׁשֵׁם עֵקֶר הָעֵצָה. וְעַל-כֵּן נִקְרָא בְּנֵימִין - בֵּן יָמִין, בְּחִינַת עֲצוֹת אֲמִתּוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת "לֵב חֲכָם לִימֵינוּ", הַפֶּךְ עֲצוֹת נִבְעָרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת "לֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ", כִּי י"ב הַשְּׁכֵמִים הֵם בְּחִינַת שְׁלֵמוֹת כְּלָלִית הָעֵצָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהוּא כְּלָל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא עֵצָה, כִּי הֵם הַמְּטָה שְׁלֵמָה שֶׁהַעֲמִיד יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׁמַהֵם יֵצְאוּ כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה

משיבים,, ולא ידקדק על ביוון כבודו. וכשמימיים דים לה, אז הקדוש-ברוך-הוא מפיל לו חללים חללים, כמו שכתוב: "דום לה' והתחולל לו" (תהלים לו, ז) והוא יפיל לך חללים (כמו שדרשו רבותינו ו"ל גפין ז), הינו: "ולבי חלל בקרבי" (תהלים קמ, כב), הינו על-ידי-זה נתמעט הדם שבחלל השמאלי, וזה בחינת זביחת היצר הרע, ועל-ידי-זה זוכה לכבוד אלקי, כמו שכתוב (תהלים ג, כג): "זבח תודה יכבדנני", ודרשו חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין מג) על זביחת היצר הרע: לקושי מותר"ן קמא.

סימן ג, אות ב.

בגמטריא דם, כמוכא. הינו בשכותבין השם באחורים, דהינו א אה אהי, שחזרין בכל פעם לאחור, הוא בגמטריא דם. וזהו בחינת החזרת והסתרת פני אהיה, שעולה דם) הינו שפיכות דמים וביונות, על שם: "ובזו יקלו" (שמאל-א ב, ל), כי עדין הדם שבחלל השמאלי שבלב, ששם מדור היצר הרע, כמו שכתוב: "ולב כסיל לשמאלו", עדין הוא בתקף ועז. ובשביל זה באין עליו ביונות ושפיכות דמים, כי זה בחינת הסתרת והחזרת פני אקו"ה, גמטריא - דם. ותקון לזה, שיהפך דם לדם, שיהיה מן השומעים חרפתם ואינם

וגם-בדרך-כשהסכל (קרי: כשסכל) הלך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא:

- תרגום יונתן -

ואף באורחא סריבא בעדין דשמיא אויל לביה חסיר מן חכמתא, ועביד מלין דלא תקנין לאתעבדא, וכלא אמרין דשמיא הוא:

- רש"י -

ואמר לכל סכל הוא. בהליכתו ובדבורו הכל מכירין שהוא שומא:

- ברסלב -

דסטרא אחרא הנ"ל, והוא גדול בשעתו ומצליח מאד, כי נדמה שיש להם כל הגדלה, אבל הוא רק לפי שעה, כי לסוף קלה ונאבד, כי אנשי השם כלא היו, וכל החיות שממשיכין להשלים החסרונות שלהם, אף-על-פי שנדמה שגשלים החסרון שלהם ברבוי גדול יותר מדאי, אבל הוא רק לשעה קלה, כי תכף ומיד חסר להם יותר ויותר, כי דעת חסרת מה קנית'. כנראה בחוש, שכל מי שאינו כשר וישר באמת לאמתו, הוא רודף כל ימיו אחר פרנסה ועשירות, וכל ימיו מלא חסרונות וכל מה שיש לו יותר חסר לו יותר, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, יש לו מנה מבקש מאתים וכו'. ועל-פי רב חסר לו בפשיטות, כי נדמה לו שמרויח ומרויח, ולבסוף

לבו חסר. עקר קיום העולם על-ידי הצדיק כמו שכתוב, 'עלמא על מה קאי? על עמוד חד וצדיק שמה' [העולם על מה עומד? על עמוד אחד וצדיק שמו]. אבל לעמת זה יש בכל דור ודור מתנגדים וחולקים על הצדיק האמת, שניקתם מבחינת הרב דקלפה שהוא בחינת עשו, בחינת המן עמלק, בחינת יש לי רב, שכל אחד ואחד שאינו חפץ בהאמת לאמתו, אומר יש לי רב, שבוחר לו רב מו שטוב בעיניו, שאינו יכול להוציאו ממקומו ולהקימו מנפילתו, אדרבא, הוא מרחקו מהצדיק שהוא נקדת האמת, כי הוא יונק מבחינת הרב דקלפה הנ"ל, שהם בחינת אלופי עשו וברכי עשו, ואלו החולקים ממשיכים הרוח חיים שלהם מהם, דהינו מהרב

שְׁהַמְשַׁכַּת הַחַיּוֹת שְׁלָהֶם שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוֹת
הַחֶסְרוֹנוֹת נִמְשָׁךְ לָהֶם מִהֶרֶב דִּקְלָפָה, שֶׁהוּא
בְּעֵצְמוֹ בְּלוֹ חֶסְרוֹן, כִּי לְבוֹ חֶסֶר מִכָּל, כִּי יִנְקָתָם
מִבְּחִינַת מְאֹרֵת חֶסֶר, בְּחִינַת "מְאֹרֵת ה' בְּכִית
רָשָׁע" וְכו' (משלי ג, לג), בְּחִינַת "וְהַכְּלָבִים עָזוּ נֶפֶשׁ
לֹא יָדְעוּ שִׁבְעָה" (ישעיהו נג, יא), שֶׁהֵם אֵינֶם שְׁבָעִים
לְעוֹלָם מִהַעֲשִׂירוֹת שְׁלָהֶם, וְלְעוֹלָם חֶסֶר לָהֶם
הַרְבֵּה, וְכָל זֶה מַחֲמַת שְׁיוֹנְקִים מִהֶרֶב דִּקְלָפָה
הַנ"ל. וְזֶהוּ "וְהַכְּלָבִים עָזוּ נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שִׁבְעָה
הַמָּה רָעִים" וְכו' (שם), שֶׁהֵם הָרוּעִים וְהַמְנַהֲיָנִים
דְּסִמְרָא אַחֲרָא, שֶׁהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מֵהֶם לְהַשְׁלִים
הַחֶסְרוֹנוֹת הוּא בְּלוֹ בְּחִינַת חֶסְרוֹן, "לֹא יָדְעוּ
שִׁבְעָה" וְכו': לְקוּמֵי הַלְבוֹת - חוּשֵׁן מִשְׁפַּט א. הַעוֹשָׂה שְׁלִיחַ
לְנִבּוֹת חוֹבוֹ ג, אוֹת י.

כְּשֶׁבֵא אֶל הַחֶשְׁבוֹן אֵין בִּידוֹ מְאוּמָה וְנִשְׁאָר
בְּעַל חוֹב גְּדוֹל, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב, "לֹא יַחֲרֹךְ רַמְיָה
צִידוֹ" וְכו' (משלי יב, כו). וְהוּא בְּבְחִינַת "וְהַמְשַׁתְּכֵר
מִשְׁתַּכֵּר אֶל צָרוֹר נְקוּב" (תנ"א, ו), וּבְפֶרֶט עֵתָה
שֶׁשְׂכִיחַ זֹאת הַמַּעֲשֵׂה הַרְבֵּה בֵּין הָעֲשִׂירִים,
שְׁעַל-פִּי רַב נִשְׁאָרִים בְּעַלֵּי חוֹבוֹת, וְאֶפְלוּ
מִי שְׂאִינֹו בְּעַל חוֹב חֶסֶר לוֹ הַרְבֵּה לְפִי רַבּוּי
הוֹצֵאוֹתָיו, שְׁמַנְהִיג בֵּיתוֹ בְּכָל פַּעַם בְּגִדּוּלוֹת
יוֹתֵר, עַד שֶׁאֵין מִסְפִּיק לוֹ כֹּל מַה שְׁמַרוּיָח,
וְרֹאשׁוֹ כְּבֹד עָלָיו בְּכָל פַּעַם מִרַבּוּי הַחֶסְרוֹנוֹת
שָׁלוּ, שְׁנִדְמָה לוֹ שֶׁחֶסֶר לוֹ מִהַהֲכַרְחִיּוֹת שָׁלוּ
כְּפִי מַה שְׁמַנְהִיג עֵצְמוֹ וְאֵת בֵּיתוֹ, וְכָל זֶה
נִרְאֶה בְּחוּשׁ לְמִי שְׁבָקִי קִצַּת בְּהַנְהַגַּת הָעוֹלָם,
שְׂאִינֶם מִסְתַּכְלִים עַל הַתְּכִלִּית בְּאֵמַת לְאֵמַתוֹ,
וְאֵינֶם מִתְקַרְבִּים לְצַדִּיקֵי אֵמַת, וְכָל זֶה מַחֲמַת

אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל-תנח כי מרפא יניח חטאים גדולים:

- תרגום יונתן -

אֵין רוּחָא דִּיִצְרָא בִּישָׂא מִתַּל בְּךָ, וּמִתְנַבֵּר לְמַסַּךְ עֲלֶיךָ, אֲתִרְךָ טַב דְּהוּיָתָא נְהִיג לְמִיקָם בֵּיהּ לֹא
תִשְׁבּוֹק, אַרוּם פְּתַנְמִי אוּרִיתָא אֲתַבְרִיאוּ אִסּוּ בְּעִלְמָא, לְמִשְׁבַּק וּלְמַנְשִׁי מִן קַדְם יי חוֹבִין רַבְרַבִּין:

- רש"י -

אִם רוּחַ הַמוֹשֵׁל. מוֹשֵׁל הָעוֹלָם: תַּעֲלֶה עָלֶיךָ. לְדַקְדַּק אַחֲרֶיךָ בְּמִדַּת הַדִּין: מְקוֹמָךְ אֵל תַּנַּח. מִדְּתָךְ הַטּוֹבָה אֵל
תַּנַּח, לֹאמַר לוֹ מַה יוֹעִיל צְדָקָתִי לִי: כִּי מִרְפָּא. דְּקַדּוּקֵי הַדִּין בְּיַסְרוּרֵין הַבְּאֵין עָלֶיךָ, מִרְפָּא הוּא לְעוֹנְתִיךָ, וַיִּנִּיחַ לְךָ
חַטָּאִים הַגְּדוֹלִים:

- בְּרַסְלָב -

אִם רוּחַ הַמוֹשֵׁל תַּעֲלֶה עָלֶיךָ מְקוֹמָךְ אֵל תַּנַּח
וְגו'. וְזֶה בְּחִינַת "אִם רוּחַ הַמוֹשֵׁל תַּעֲלֶה עָלֶיךָ
מְקוֹמָךְ אֵל תַּנַּח כִּי מִרְפָּא יִנִּיחַ חַטָּאִים גְּדוֹלִים"
הֵינּוּ אִם יַעֲלֶה וַיִּתְנַבֵּר עָלֶיךָ רוּחַ הַמוֹשֵׁל שֶׁהוּא
הַיִּצְרַר הָרַע וְחִילּוֹתָיו, שֶׁהוּא רוֹצֵחַ לְמִשְׁלַב בְּךָ, חֶסֶם
וְשְׁלוֹם בְּבְחִינַת "מִלְךְ זָקֵן וְכַסִּיל" וְכו' (קהלת ה,
יא) שְׁבָכַל עַת שֶׁהָאָדָם בְּגִלוֹת עֲדִין נִקְרָא הוּא
בְּחִינַת מִלְךְ וּמוֹשֵׁל, רַחֲמָנָא לְצַלָּךְ, וּכְמוֹ שְׁכַתּוֹב,

"עִיר קַטְנָה וְכו' וּבָא אֵלֶיהָ מִלְךְ גְּדוֹל" וְכו' (קהלת
מ, ט), וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, עַל הַיִּצְרַר הָרַע, וְגוֹתֵן
לְךָ הַפְּסוּק עֲצָה, שֶׁאִם יַעֲלֶה וַיִּתְנַבֵּר עָלֶיךָ רוּחַ
הַמוֹשֵׁל, הֵינּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַדְּמִיוֹנוֹת וְהַכְּלָבִיּוֹלִים
שֶׁל הַמוֹשֵׁל שֶׁהוּא הַיִּצְרַר הָרַע וְחִילּוֹתָיו, אַזִּי עַקֵּר
עֲצַתְךָ מְקוֹמָךְ 'אֵל תַּנַּח', שֶׁלֹּא תִנִּיחַ אֵת מְקוֹמָךְ
לְהַבִּיט אַחֲרֶיךָ חֶסֶם וְשְׁלוֹם, לְלַחֵם עִם הַמַּחֲשָׁבוֹת
הַמְּכַלְכְּלוֹת, רַק תַּעֲמֹד עַל עַמְדָּךְ בְּתַקְפָּךְ וּבְגִבּוֹרָה,

את הירדן וכו'" "והיה בהניח ה' אליהו וכו'".
 "והיה המקום אשר יבחר ה'" שהוא מקום
 הבית המקדש וכו' שעליו נאמר: "זאת מגוהתי
 עדי עד וכו'" (תהלים קלב, ד) שזהו בחינת קביעות
 בתי מדרשות הנ"ל שימשיך דעתו תמיד אל
 קביעות התורה בבחינת 'לקבוע קמא קהדר'
 [למקום הראשון הוא חוזר]. שמכל שנוי מקום
 שהוא יחזר תמיד אל התורה: לקושי הלכות - אורח
 חיים ב. בציעת הפת ה, אות מו.

אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל
 תנח. על-ידי תשובה, דהינו על-ידי שאין
 מיאשין עצמן בשום נפילה שבועולם רק תמיד
 מבקשין ומחפשין אחר כבודו יתברך יהיה איד
 שיהיה, על-ידי זה זוכין לעלות בתכלית העליה
 לבחינת 'איה', שהוא מאמר סתום וכו'. ועל-
 ידי זה נמחלין לו כל עוונותיו, כי מבחינת איה
 הוא עקר הסליחה והמחילה לכל העוונות,
 בבחינת "כי עמך הסליחה" וכו' (תהלים קל, ד),
 'עמך' דיקא, פי 'איה' מאמר סתום הוא בחינת
 פתר בידוע, בחינת תליסר תקוני דיקנא שהם
 בחינת י"ג מדות של רחמים, אשר משם עקר
 המחילה והסליחה, בחינת "נושא עון ופושע"
 וכו' (שמות לד, ט). ותקוני דיקנא הם בחינת צמ"ר
 בידוע שהוא אותיות מצ"ה, בחינת "מן המצר
 קראתי י"ה" וכו' (תהלים קיח, ה) (כמבאר בפניות). וזהו:
 אם יאדימו בתול"ע בצמ"ר יהיו" (ישעיהו א, יח),
 פי אפלו אם נופלין לחטאים עצומים, שהם
 בחינת 'תול"ע', בחינת מקומות המטנפים, אף-
 על-פיר-כן על-ידי הבקשה והחפוש שמבקשין
 ומחפשין 'איה' מקום כבודו, ואין רוצה להניח
 את מקומו, לפרש ולצאת לחוץ חס ושלום,
 שזה הדבר קשה וחמור מכל העברות הגדולים
 שבתורה, בשמיאשין עצמן חס ושלום, ופרשין
 עצמן לגמרי חס ושלום, בבחינת שנה ופרש
 קשה מכלם. אבל כל זמן שאין מניחין את

ומקומך אל תנח בשום אפן, רק תעשה את
 שלך במה שאתה עוסק בו, ואז ממילא יסתלקו
 כל הבלבולים שהם בחינת 'חטאים גדולים', כי
 בלם נמשכים מהחטאים והעונות של האדם.
 וזהו, 'פי מרפא ניח חטאים גדולים', כי עצה
 שלא תסתפל אחריהם כלל הוא מרפא, כי על-
 ידי זה ניח חטאים גדולים שהם הבלבולים
 והדמוניות, כי על-ידי עצה זאת תתרפא ותניח
 ותעזב אותם ממילא, כי מאליהם יסתלקו על-
 ידי זה: לקושי הלכות - יורה דעה ב. שלוח הקן ה, אות ג.

אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח.
 עקר שלמות האדם שיהיה קבוע כל-כך בתורה
 ועבודה, שבכל מקום שיהיה בכל שנוי מקומות
 שבועולם, מכלם יחזר תמיד למקומו הקבוע
 שהוא קביעות התורה, ששם עקר המנוחה
 והקביעות, כי זה ידוע למי שיש לו שכל מעט
 בקדקדו שהאדם אין לו שום מנוחה כלל בזה
 העולם, והוא תמיד נע ונד ומבלבל אפלו
 כשיושב בביתו, כמו שכתוב 'יומם לא ינוח
 לילה לא ישכב' וכו'. ואין שום מנוחה וקביעות
 להאדם כי אם בשעוסק בתורה ועבודה, ששם
 עקר המנוחה והנחלה. אבל צריכים להשתדל
 מאד להתקרב לצדיקו אמת שהם יכולים
 לקבוע בקביעות גדול בתורה, שאפלו אם יהיה
 במקום שיהיה בגשמיית ורוחניות, לא יהיה
 נדחה לגמרי חס ושלום, רק מכל המקומות
 שבועולם ישוב אל התורה והעבודה, בבחינת
 "הלך אל דרום וסובב אל צפון" וכו' (קהלת א, ו),
 "ואל מקומו שואף זורח הוא שם" (שם, ה), שבכל
 מקום שילך ויסבב אל מקומו ישאף לזרח שם
 בבחינת "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך
 אל תנח", שזהו בחינת קביעות מקום הבית-
 המקדש ששם מקום קביעות התורה, כי מקדם
 נאמר (דברים יב, ט): "כי לא באתם עד עתה אל
 המנוחה ואל הנחלה וכו'" עד אשר "ועברתם

סוף מרה תהיה באחרונה, ובסוף בודאי יהיה לו למשיב נפש כל מה שזוכה להציל עצמו, מה שיחזק את עצמו בכל פעם. ואפלו אם לא יזכה להציל עצמו כי אם מעט דמעט, אף-על-פי-כן גם אותו המעט יהיה רב בעיניו מאד מאד בסוף כל סוף כמוצא שלל רב, כי בסוף לא יהיה נשאר לו כי אם זאת המעט שהציל את עצמו איזה פעם, כמציל מן הדלקה: לקושי הלכות -

יורה דעה א. תולעים ג, אות ג.

מקומו בבחינת "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח" יהיה איך שיהיה. ואף-על-פי שהוא רואה שהוא באמת פגום ומקלקל מאד מאד, ורחוק מאד מכבודו ותרבו, אף-על-פי-כן הוא מרחם על עצמו ושואל ומחפש ומבקש תמיד: איה מקום כבודו, כי באמת בודאי אין שום מקום לברח מפניו ותרבו, כמו שניאמר, "אנה מפניך אברח אם אפס שמים שם אתה ואציעה שאל הנד" (תהלים קלט, ז-ח), ומה יפעל בזה אם ילך חס ושלום אחר תאוותיו עוד, הלא

יֵשׁ רָעָה רְאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כְּשֶׁנֶּגְהָ שִׁיֵּצֵא מִלִּפְנֵי הַשְּׁלִיט:

- תרגום יונתן -

אית בשתא דחזית בעלמא ברין תחות שמשא ומהנוקא בעלמא, כפתנמא דשלותא דנפקא מהחצפא על גוכרא ומן קדם שולמן:

- רש"י -

כשנגה שיצא מלפני השליט. דומה הוא לשליט שהוציא דבר שנגה מפיו שונג, ואי אפשר לחזר, כך אומר הקדוש-ברוך-הוא ואין להשיב:

נִתַּן הַסֶּכֶל בְּמְרוֹמִים רַבִּים וְעֵשִׂירִים בַּשָּׁפֶל יֵשְׁבוּ:

- תרגום יונתן -

יהב יי ית מלכא רשיעא ושמאי למהוי בריא במזליה, ומשמיש באצלחותא מן שמי מרומא, ותילותיה גינותנין וסגיאין, ועמא בית ישראל משתעבדין תחותיה בגלותא, ומן סגיאיות חוביהון עתירי נכסין מתמסכנין, ובמכיותא יתבין ביני עממאי:

- רש"י -

נתן הסכל במרומים רבים. זו היא הרעה שהיא כשנגה שיצא מלפני השליט, שנתן השטות והרשע במרומי גובה, שהגביה הקדוש-ברוך-הוא את הססילים ואת הרשעים, שאני רואה ברוח הקדש שהם עתידים לפשט וד בהיכלו ולשום אותותם אותות: ועשירים בשפל ישובו. ישראל שכל הגדולה והכבוד שיש להם עכשו בימי, עתידים לישוב בשפל שניאמר "ישובו לארץ ידמו" (איכה ב, י):

ראיתי עבדים על-סוסים ושרים הלכים כעבדים על-הארץ:

- תרגום יונתן -

אמר שלמה מלכא ברוח נבואה, חזית עממיא דהוו משתעבדין מן קדמת דנא לעמא בית ישראל, מתגברין ורכבין על סוסין בארבונין, ועמא בית ישראל ורכבניהון אזלין הי כעבדין על ארעא:

- רש"י -

ראיתי עבדים על סוסים. בשדים, שנאמר בהם "זה העם לא היה" (ישעיהו כג, ג), ותעלו להיות על סוסים מוליכים את שבוני ישראל אסורים בקולרין: הלכים כעבדים על הארץ. לפני קרונין של בשדים:

- ברסלב -

בכלליות ובפרטיות מה שעובר על כל אחד ואחד, ועקר הוא גלות וצרות הנפש מה שגלינו בין העמים, ואנו רחוקים מאבינו שבשמים וכו', שכל זה נמשך מבחינת החליפין הנ"ל של הבן מלך שנחלף, שהוא בחינת היכלי התמורות, שזה נמשך מחטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת טוב ורע, שעל-ידיה גרם להתגבר חס ושלום בחינת להט החרב המתהפכת, שהוא בחינת היכלי התמורות, שהוא בחינת התהפכות ממהה לנחש ומנחש למהה, שהוא בחינת גשמות העשוקות במיקלא בקלפת נגה המתגלגלין בגלגולא וכו', ומשם נמשכין בחינת החליפין והתמורות שבעולם, שמשם עקר אחיות הסמרא אחרא חס ושלום, ומשם עקר הגלות של ישראל בכלל ובפרט, כי באמת עקר המלוכה שיכה רק לישראל, כי כל ישראל בני מלכים הם, כי כל העולם ומלואו לא נברא אלא בשביל ישראל, כמו שכתוב, "בראשית" וכו' (בראשית א, א), בשביל ישראל שנקראו ראשית וכו', והכל שיך ומשעבד להם, וכמו שהיה קצת בימי דוד ושלמה שהיה עקר המלוכה אצל ישראל, וכמו שהיה לעתיד בשיבא משיח צדקנו, שאז תשוב המלוכה לישראל וכלם יהיו משעבדים תחת ישראל, כמו שכתוב "והיו

ראיתי עבדים על סוסים ושרים הלכים כעבדים וגו'. והנה ענין המעשה נראה של הבן מלך שנחלף (ספורי מעשיות, מעשה יא). שעל-ידיה נדמה להעולם שהוא בן השפחה, ועל-ידיה התגבר עליו האכזר הבן השפחה באמת ונרשו ממקומו. ועל-ידיה נפל בן המלך האמת בדעתו, עד שבא לידי רעות וכו' וכו', כל ענין הזה מבאר ומוכן היטב למבין מעט, שזה סוד כל ענין גלות ישראל שהם מגרשים מארצם וממקומם, והם בצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו, ומפזרים בין הגוים, והמלכות והממשלה היא אצלם, וישראל נחשבים בעונותינו הרבים כעבדים ושפחות, שכל זה נמשך מבחינת החליפין הנ"ל של הבן מלך שנחלף וכו', שזה סוד בחינת היכלי התמורות, ששם נחלפין לפעמים הנשמות, באשר שמענו מפיו הקדוש בפרוש קדם שספר המעשה הנ"ל, שדבר מקדם מענין היכלי התמורות ששם נחלפין הנשמות חס ושלום, ואחר-כך על ענין זה ספר המעשה הנ"ל, ואמר שכבר פעם אחת היה מעשה כזאת, והתחיל לספר כל המעשה הנ"ל עד שגמרה. נמצא, שהמעשה הנ"ל של הבן מלך שנחלף, זה נמשך מבחינת היכלי התמורות וכו', וזה סוד כל גלות וצרות ישראל

שנתגרשו מארצם ונחשבו כעבדים והם ללעג ולקלס, ונחשבו בגוים כצאן לטבח ויכל וכו' רחמנא ללן, על-ידי-זה נפלו בדעתם, ומשם נמשכין כל הגשמיות והעונות והפגמים של ישראל כל אחד ואחד לפי בחינתו, שזה עקר גלות וצרת ישראל, כי עקר הגלות והצרה הוא שמחמת תקף הגלות והתגברות הסטרא אחרא עכשיו בעת הגלות, על-ידי-זה מתגברת הסטרא אחרא מאד על נפשות ישראל הקדושים, ומטמאת אותם בעונות ופשעים ושאר פגמים חס ושלום, כמו שכתוב, "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם" (תהלים קו, לה), כי באמת ישראל רחוקים לגמרי מעון ואין עון שיד להם כלל, כמבאר במקום אחר (לקוטי מוה"ר תנ"א, סימן ז), ועקר עונות ישראל נמשכין רק מתקף הגלות כנ"ל שנמשך מבחינת החליפין הנ"ל, שהוא בחינת היכלי התמורות כנ"ל: לקוטי הלכות - אורח

חיים א. ברכת השחר ג, אות ב.

מלכים אמנו ושרותיהם מיניקתיד אפים ארץ ושתחו לך" וכו' (ישעיהו מט, כג), אבל עכשיו בגלות בעונותינו הרבים נחלף הדבר שהעובדי בוכים הם מלכים ומושלים וישראל הם חס ושלום כעבדים, שכל זה נמשך מבחינת היכלי התמורות שנמשך מחטא אדם הראשון וחטאי הדורות שאחריו, שהוא בחינת בן המלך שנחלף כנ"ל, שעל-ידי-זה נתגברה הסטרא אחרא דמחשיך אנפי ברייתא עד שנחלפה המלוכה להם בעונותינו הרבים, ונדמה שהם בחינת בן המלך וישראל בגלות תחתם, כאלו היה בן העבד חס ושלום, שזה בחינת "תחת שלש רגלי ארץ וכו' תחת עבד כי מלך וכו' וישפחה כי תירש גברתה" וכו' (משלי ל, פסוק כא, כג), בחינת "ראיתי עבדים על סוסים ושרים הולכים כעבדים" וכו', ובעונותינו הרבים התגבר בן האמה על בן המלך עד שגרשו מארצו, שזה בחינת גלות ישראל מארץ-ישראל, שהיא ארץ אבותם אשר נתן להם השם יתברך, ומחמת

חפר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש:

- תרגום יונתן -

ענת מדת דינא וכן אמרת, אנון גרמו להון כל דא, היכמא דגבר דכרי שוחא בפרשת אורחא בה אתחוב למפל, ואומא דעברת על גזירת מימרא דיי, ותקיפו גודא דעלמא, נפלו ביד מלכא רשיעא דנכית להון כחויא:

- רש"י -

חפר גומץ. שוחה: בו יפול. פעמים שהוא נופל בו, כלומר יש לך חורש רעה, וסופו לשוב עליו בסוף. שכלה זרעו של נבוכדנצר על-ידי כלי בית המקדש, שנאמר (דניאל ה, כג): "ועל מרא שמיא התרוממת" [ועל אדוני השמים התנשאת]: ופרץ גדר. סוג של חכמים, לעבור על דבריהם: ישכנו נחש. מיתה בידי שמים. ולפי שדבר בלשון פריצת גדר, הזכיר בתשלומין לשון נשיכת נחש, שהוא דר בחורי נקבי פתלי בתים פרוצים:

- ברסלב -

ופרץ גדר ישכנו נחש. בכל דור ודור שולח לנו השם יתברך חכמים כפי הדור, והם מחדשין כמה הלכות ודורשין כמה חדושים ודרשות חדשות בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, והכל כפי אותו הזמן ואותו הדור, וכפי דרשותיהם וחדושיהם כך מתנהג העולם וכו' כנ"ל, ואנו צריכין להאמין בהם ולבלי לנמות מדברי החכמים האמתיים שבכל דור ודור, וזה

בזהר הקדוש (זהר בא מב): 'בגין דישתמודעין לה' [כדי שידעו אותו]. אבל אי אפשר לזכות לזה הדעת כי אם על-ידי התורה הקדושה, והתורה היא הדעת, כי על-ידי התורה וזכין לדעת אותו יתברך, וכשהדעת נמשך לבני אדם, צריכין לעשות משמרת שלא יגע זר. ולא יהיה להסטרטא אחרת שום יניקה חס ושלום מזה הדעת. וזה בחינת הגדרים והסניגים של כל דברי חכמים, שעל-ידיה נמשך הדעת שלא יתקרב זר: לקוטי הלכות - יורה דעה ב, ראשית הגז ג, אות י.

ופרץ גדר ישכנו נחש. דע, כי כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש-ברוך-הוא נברא ממנו מלאך (חגיגה יד). וכל דבור ודבור נחלק לכמה ניצוצות, בבחינת: "כפטיש יפוצץ סלע" (ירמיהו כג, כט), כמובן נבראו כמה וכמה מלאכים, לפי רב הניצוצות. ודבור הפולל את הניצוצות נברא מלאך, שהוא שר וראש על המלאכים שנבראו מן הניצוצות, והם מתנהגו. וכל מלאך ומלאך, הוא ממנה על איזהו דבר, ואפלו כל אילנות ועשבים יש עליהם ממנים, כמה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: 'אין לך עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה' וכו' (בראשית רבה פרשה י), וכל מלאך מקבל חיותו מהדבור, ומשפיע לתוך הדבר שנמנה עליו, הינו לאיזה עשב או דבר אחר שהוא ממנה עליו. ושני הכחות האלו, הינו כח שיש למלאך לקבל, וכח להשפיע, מכנים בבחינת ידים, ביד ימין מקבל חיותו, וביד שמאל משפיע. בבחינת: 'ומפה אותו ואומר לו גדל' (שם), והכאה היא בחינת שמאל.

נמצא שכל הרפואות תלויים בתורה, בבחינות: "ולכל בשרו מרפא" (משלי ה, כב), כי התורה נותנת כח למלאכים, והמלאכים משפיעים לעשבים, ועשבים מרפאים בכח התורה. ומי שפוגם באמונת חכמים, ופורץ גדרים, אזי אין רפואה למכתו. בבחינות: 'דלמא חויה דרבנן

עקר תקון העולם, כי על-ידיה עקר הברור והתקון של חטא אדם הראשון לבטל זהמת הנחש, כי עקר התקון והברור של חטא עין הדעת טוב ורע הוא על-ידי החכמים, בחינת תורה שבעל פה וכו' פנ"ל, ועל-כן הפורץ גדר חכמים נאמר עליו, "ופרץ גדר ישכנו נחש", בחינת 'דלמא חויה דרבנן מרקיה' [עבר על דברי חכמים ולכן נשכו נחש] (שפת קי), כי זה עקר זהמת הנחש פגם עין הדעת טוב ורע, כשפוגמין חס ושלום באמונת חכמים תורה שבעל פה וכו' פנ"ל, ועמלק, שהוא זהמת הנחש חטא אדם הראשון וכו', שזה החטא אינו מתברר כי אם בכל דור ודור עד ביאת המשיח, ועקר הברור בכל דור הוא על-ידי החכמים שבעל דור ודור פנ"ל, על-כן הוא מתגבר ביותר על זה להכניס בפירות חס ושלום בלב האדם, שיהיהרו אחר החכמים שבדור לבטל אמונת חכמים, כי מושם עקר אחיותו חס ושלום וכו' פנ"ל, כי ההמון עם ואנשים פשוטים שאין להם כח לתקן ולברר זהמת הנחש בעצמן, על-כן עקר התקון והברור שלהם הוא רק כשזוכין לאמונת חכמים, ולהתקרב להם, שעל-ידיה עקר תקונם וברורם על-ידי האמונה, ועל-כן מתגבר על זה מאד הסמך מם, שהוא עשו עמלק, בכל דור ודור, ועל-כן מלחמה לה' בעמלק מדר דר, כי בכל דור ודור יש מלחמה זו לזכות לאמונת חכמים אמתיים שבאותו הדור דיקא, וזה עקר התקון של חטא אדם הראשון בכל דור ודור וכו' פנ"ל: לקוטי הלכות - אגן העזר, יבום ג, אות טו.

ופרץ גדר ישכנו נחש. זה בחינת נדוי על מי שפוזל על דברי חכמים, כי "ופרץ גדר ישכנו נחש". כי כל דברי רבנן הם בחינת גדרים וסניגים בחינת משמרת למשמרת, שלא יתקרב זר אל הקדושה, כי עקר הוא לדעת את ה' ולהכיר גדלתו ורוממותו יתברך, כמו שאיתא

דברי רבנן לימין, בזה סר ימין המלאך, ואין לו
 כח לקבל. ואם סר לשמאל, בזה סר יד שמאל
 מהמלאך, ואין לו כח להשפיע. וכשנפגם איזהו
 יד המלאך, אזי אין לזה האדם אסותא. כי זה
 העשב שבו תלוי רפואתו, אין לו כח לרפאות,
 כי אין משפיע לו: לקושי מותרין קמא נז, אות א.

טרקיה, שאין לו אסותא [עבר על דברי חכמים
 ולכן נשכו נחש, שאין לו רפואה] (שבת קי). כי הפורץ
 גדרם, על-ידי-זה מסיר הידים מן המלאכים,
 לפי בחינות הסרתו מדרך דברי רבנן. וזהו: "לא
 תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"
 (דברים יז, יא), לפי בחינות הסרתו, אם סר מדרך

{ט} מַסִּיעַ אֲבָנִים יַעֲצֵב בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסְכֵּן בָּם:

- תרגום יונתן -

אמר שלמה מלכא נביא, גלי קדמי דמנשה בר יחזקיה עתיד למחב ולמסגד לצלמא דאבנין, בגין
 בן יתמסר ביד מלכא דאתור, ויכפתניה בזמניו, על דבטיל פתגמי אורייתא דכתיבין בלוחי אבנין
 מן עיקריהון, בגין בן יצטער בהון, ורבשקה אחוהי עתיד למסגד לצלמא דקיסין ולמשבק פתגמי
 אורייתא דאתיהיבו בארונא דקיסי שמיין, בגין בן עתיד לאתוקדא בגורא על יד מלאכא דיי:

- רש"י -

מסיע אבנים יעצב בהם, מסיע אבנים ממחצבתם בהרים, מתנגע להם: יעצב. לשון יגיעה, כמו "בעצבון
 תאכלנה" (בראשית ג, יז), כלומר, כל אדם לפי מלאכתו עצבוננו, אף עושה רעה לפי זריעתו וקצור: יסכן בם.
 ותחמם בם, כמו "ותהי לו סכנת" (מלכים-א, א, ב), אף העוסק בתורה ובמצוות, סופו להנות מהם:

{י} אִם-קָהָה הַבְּרִזָּל וְהוּא לֹא-פָנִים קִלְקַל וַחֲתִילִים יִגְבֵּר וַיִּתְרוֹן הַכְּשִׁיר חֲכָמָה:

- תרגום יונתן -

וכד יחובון עמא בית ישראל, ויתעבדון שמאי תקיפין כפרזלא מלאחתא מטרא, וההוא דרא לא
 צלו קדם יי, בגין בן אתקלקל כל עלמא בכפנא, וכד תיבין ומתפנשין אכלוסין ומתגברין על יצריהון,
 וממנן ברזליהון למבעי רחמין קדם אלה שמאי, אית בהון רעוא על מותר אכשרות חכמתהון:

- רש"י -

אם קהה הברזל. חרבות צורים שקיהו פיהם וחרודים: והוא לא פנים קלקל. ואינם למושים ומרוטים למען
 היות להם ברק, אף-על-פירבן "ותילים יגבר", מגביר הוא במלחמה את גבורי החילים לצנח: ויתרון הכשיר
 חכמה. ומעלת כשרון יש עוד לחכמה יותר מן הברזל. אם תלמיד חכם משחיר פניו ברעב, ואתה רואהו מסכן בין
 העשירים, הרבה תילים מתגברים על ידו. ואל תתמה על ידו. "ותילים" על וי"ו "ותילים", כי הרבה ווי"ו נופלים בן בלשון עברית,
 כמו "אם ראית גב ותרץ עמו" (תהלים ג, יח), "עז וזמרת יה ויהי לי לישועה" (שמות טו, ב), והרבה מפרשים כנה:

- ברסלב -

ואם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל וחתילים יגבר. והתחלתי לכתב
 עמה, ואם אינה טובה לפני, אף-על-פירבן היא
 נצרכה לי מאד, ויש לה חלק בכתיבת האגרת

הזאת שהתחלתי לכתב עמה, וקימתי "ואם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל וחילים יגבר" וכו', ועין בפרוש רש"י ותבין היטב, בפרט שהוא קלמוס של ברזל. שים לבך היטב איך אנו מוציין כל דבר בתורה להתעורר להשם יתברך על-ידי כל הדברים שבעולם: עלים לתרופה, קטב.

אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון:

- תרגום יונתן -

כד מתגנן חיוון קלן לטרקאדה ולנזקא בעלמא, על חוכיהון דבית ישראל דלא עסקין בפתגמי אוריתא בחשאי, ואף לית מותר לגבר אכיל קורצין דמשתעי לישן תליתאי, ארום באישתא דגהונם עתיד לאתוקדא:

- רש"י -

אם ישך הנחש. את איש: בלוא לחש. מחמת שלא לחשו החבר שלא ישך: ואין יתרון. לחבר הרשע שהיה רגיל ללחשו בלא לחש. כה אם בני עירך נכשלים באסורין מחמת שאין חכם דורש להם ומלמדם את חקי התורה, אין יתרון לו בשתיקותו, ולא ישתכר:

- ברסלב -

אם ישך הנחש. צריך התלמיד חכם להיות נוקם ונוטר בנחש, הינו שיתנהג עם האמת ממש כמו הנחש שמתנהג עם השקר, לקים "עם עקש תתפתל" (תהלים יח, כו), הינו כמו הנחש שערום מכל, ומכסה ומסבב האמת על-ידי שקריו ורמאותיו בכמה דרכים, כמו-כן יתנהג התלמיד חכם כנגדו עם האמת, ויתנהג עמהם בחכמה וערמה למען האמת לבד, כמו שמתנהג הנחש בשקריו וכנ"ל. גם בנחש מרמו שהתלמיד חכם שנוקם ונוטר לא יכון בשביל הנאת עצמו וכבודו כלל, כי אם למען האמת לבד, וזהו 'בנחש', כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה שהנחש אין לו שום הנאה במה שנושך, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק, "אם ישך הנחש" וכו'. וכמו הנחש בקלפה שאין לו שום הנאה, ואף-על-פי-כן הוא נוקם ונוטר, כמו-כן התלמיד חכם בקדשה צריך להיות נוקם ונוטר בנחש, שלא יכון בשביל הנאת עצמו וכבודו כלל, כי אם למען האמת לבד, ואין

הוא תלמיד חכם. ואז הוא יכול לחלק אלפים למאות, כי מאחר שהוא נוקם ונוטר בנחש למען האמת לבד כנ"ל, ומגלה האמת מתוך השקר, הוא דוחה ומעביר זהמת הנחש שהוא השקר, שהוא סטרא דמותא ומתקן הפגם של עין הדעת טוב: לקוטי הלכות - חושן משפט א. ערות ב, אות ה.

אם ישך הנחש בלוא לחש. עקר יציאת מצרים לצאת מהגלות, הוא על-ידי גמילות חסד והלואת חן, שעל-ידי-זה נתפטלין השונאים והאויבים שמהם הגלות וכנ"ל. ועל-כן נקרא רבית בשם 'נשך', כמו שנאמר, 'נשך' כל דבר אשר ישך, בחינת אשר "ישך הנחש בלוא לחש". שהוא בחינת עוון החמור של לשון הרע שגרוע מהכל, כי על-ידי לשון הרע באים כל המחלקת, שמשם עקר אחיזת היצר הרע, שנאחו כשנעשה מחלקת בין השנוי דעות, ואינם נכללים באחד, שזהו בחינת פגם רבית.

ויכול להתקרב להשם יתברך על-ידי שיחתו
 איך שהוא, ואיך שידבר יהיה נחשב בעיני השם
 יתברך למליצה יפה ונאה, כי אצל השם יתברך
 העקר הוא האמת, שיהא פונת לבו באמת, כי
 אחר פונת הלב הן הן הדברים, כמו שכתוב
 "קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת"
 (תהלים קמ"ה, יח), ומי שמכונן לבו באמת, אזי אף-
 על-פי שאינו מליץ ולא למד דרכי המליצה
 מעולם, אף-על-פי-כן ממילא נפתח פיו ולבו,
 ויכול לדבר דבורים נאים ומענות נכונות להשם
 יתברך וכו', שהם נמשכין מבחינת מליצה
 דקדשה. ועל כל פנים לא יקלקל בדבריו, אבל
 אלו הנ"ל המרגילים בניהם ללמד מקרא על-
 פי דרכי המליצה שלהם, שבאים על-ידי-זה
 לכפירות גדולות ורשעות מפרסם כנ"ל, על זה
 נאמר, ומליציד פשעו כי" (ישעיהו מג, כו), ועל זה
 נאמר "ומה יתרון לבעל הלשון" (ערכין טו). לקוטי

הלכות - אורח חיים א. תפלה ד, אות ו.

על-כן נקרא 'גשף' לשון "אם ישף הנחש",
 בחינת פגם לשון הרע ומחלקת כנ"ל. ועל-
 כן עקר אריכת הגלות הזוה על-ידי לשון הרע
 ומחלקת, שעל-ידי-זה אין יודעין היכן האמת
 וכנ"ל. ועקר הגאולה תהיה על-ידי שלום, כמו
 שנתאמר, אין אליהו בא וכו' אלא לעשות שלום
 בעולם. ועל-ידי-זה תהיה הגאולה במהרה
 בימינו אמן: לקוטי הלכות - יורה דעה א. רביה ה, אות ו.

אין יתרון לבעל הלשון. עקר מעלת המליצה
 הוא בשביל התכלית האמתית, לזכות להתקרב
 על ידה להשם יתברך, ומי שזוכה למליצה
 כזאת, ומבלה ימיו להמליץ דבריו לפני השם
 יתברך בתפלה ותחנונים וכו', או להמליץ
 דבריו לישראל לעוררם לעבודתו יתברך
 באמת, בודאי אשרי לו אשרי חלקו, ומי שאינו
 זוכה לזה בשלמות אינו מעבב לעבודתו, כי אין
 הקדוש-ברוך-הוא בא במרוגיא עם בריותיו,
 ואינו חפץ מהאדם שיעשה מה שאין ביכולתו,

{ב} דברי פי-חכם חן ושפתות כסיל תבלענו:

- תרגום יונתן -

מלי פום גבר חכים דאשתכח בדרא כד אתי פורענותא לעלמא איהו מצלי ומעדי ית פורענותא
 ומשכח רחמין קדם יי, ושיפותיה דגוברא שטיא מלין דגויפותא, ובגין כן כולי עלמא מתגמרין:

- רש"י -

דברי פי חכם חן. על שומעיהם, ונשמעים לו, וטוב לו שנוטל גדלה עליהם: ושפתות כסיל תבלענו. זה המסית
 את חברו מדרך טובה, כגון בלעם שפרץ גדרן של אמות, שגדרו עצמן מן העריות מדור המבול ואילך, והוא יעץ
 להם להיות מפקירין גשותיהם לזנות:

- פרסלב -

עשו בחרין" וכו' (בראשית יב, ה), 'גבורה', זה בחינת
 'שמקדים יראת חטאו לחכמתו', 'תפארת' זהו
 שמדקדק איך להוציא חכמתו, שלא יהיו נבזים
 (אבות פרק ג), בבחינת: 'דברי פי חכם חן'. וזהו:
 'חד בתלת קומא' [אחד בשלשה קומים]: לקוטי מדרשן
 קמא. סימן נח, אות ה.

דברי פי חכם חן. עקר קיומו של הדעת, על-ידי
 האבות, שהם: 'חסד' 'גבורה' 'תפארת'. 'חסד',
 הינו בחינת אברהם, הינו שצריך ללמד חכמתו
 לאחרים, ולקרובם תחת פני השכינה. בבחינת:
 "ותורת חסד על לשונה" (משלי לא, כו), ואמרו
 חכמינו זכרונם לברכה: 'זה הלומד על מנת
 ללמדה' (ספ"ה מט), וזה בחינת: 'ואת הנפש אשר

תחלת דברי־פיהו סכלות ואחרית פיהו הוללות רעה:

- תרגום יונתן -

שירוי מלי פומיה שטותא, וסוף מימר פומיה הולחולתא בישא:

- רש"י -

תחלת דברי פיהו סכלות. כשאמר לו הקדוש־ברוך־הוא "מי האנשים האלה עמך" (במדבר כב, ט), היה לו להשיב ה' אתה יודע. והוא אמר "בלק בן צפר מלך מואב שלח אלי" (שם כט, י), כלומר, אם בעיניך אני נבזה, חשוב אני בעיני מלכי הארץ: ואחרית פיהו הוללות. שעמום וערפוב, לכה אי עעך זמת אולת:

והסכל ירבה דברים לא־ידע האדם מה־שיהיה ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו:

- תרגום יונתן -

ושטיא מסגי פתגמין סריקין דלית בהון צרוך, עד דלא ינדע אנש מה דעתיד למהוי ביזמוהו, ומה דעתיד למהוי בסופיה מן יחוי ליה:

- רש"י -

והסכל ירבה דברים. שהיה מתפאר בעצמו שהיה יודע דעת עליון: לא ידע האדם מה שיהיה. לו לאחר זמן, שהרי הלך לשול שברו במדון, ולא ידע שיפול בחרב (עין במדבר לא, ח). ולפי פשוטו, הסכל ירבה דברים, גזור ואומר מחר אעשה כן לפלוני, ואינו יודע מה יהיה מחר: ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו. כלומר, לא סוף דבר שאינו יודע מה יהיה לאחר זמן, אלא אף ההנה עכשו מאחריו, שלא כנגד עיניו אלא מאחורי ערפו מרחוק, צריך הוא שיהא מי יגיד לו:

- ברסלב -

ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו. עקר רב תפלותיו של האדם צריכים להיות ביותר שינצל מכל רע, מבחינת נשיכת עקרב, שהוא בחינת "שטף מים רבים" וכו' (תהלים לב, ו), שלא יגיעו אליו, שלא יבוא בחינת העקרב וינשכנו פתאם חס ושלום, כי המציאות שרוצה האדם למצא, דהינו להרויח פרנסה, הן מותרות ועשירות גדול הן הכרחיות, הכל בא בהסח הדעת כנ"ל, ואין האדם פועל כלל ברבוי מחשבותיו וטרדותיו, ועל־פי רב הוא הולך וחושב אך למצא פרנסה ועשירות וכו', ובתוך כך בא עליו בכל פעם הרפתקאות וצרות רחמנא לצלן, ופגעים מפגעים שונים, עד שעל־פי רב אינו עובר זמן מעט בלי פגעים וצרות ותלאות והרפתקאות הרבה, וכידוע כל זה למי שמשים לב לזה. וכל אחד נדמה לו שרק עליו עובר כוס התלאות בכל פעם, ובאמת אין בנמצא מי שנמלט מזה, וכל זה בהתלאות והרפתקאות השכיחים, מכל שבן שיש הרבה שעוברים עליהם צרות גדולות רחמנא לצלן, שהם באים פתאם לגמרי, בבחינת נשיכת עקרב ממש, רחמנא לצלן, והאדם הוא שוטה ואויל והולך

ו, הינו בעת שרוצה למצא ולהרויח איזה דבר, שזהו בחינת מציאה צריך שיהיה עקר תפלתו "רק לשטף מים רבים" (שם), שהם בחינת רבוי הצרות המתרגשות ובאות לעולם רחמנא לצלן, שהם בחינת נשיכת עקרב, שאליו לא יגיעו חס ושלוש פתאם בהסח הדעת כנ"ל: לקושי הלכות - חושן משפט ב. מתנה ה, לד.

וחושב איך ישוג ממון, ומקנא בחברו וכיוצא, ופתאם עובר עליו מה שעובר רחמנא לצלן, וכמו שכתוב, "ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו", וכן מבאר בפסוקים ובמקומות הרבה, וכמוכא לעיל (ועין בשל"ה מה שחושב שם בדרך חרוזי אין נגע בלא פגע, אין יום בלא וכו') אין שמטה וכו', עין (שם). על-כן מזהיר אותנו הפסוק: "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא" וכו' (תהלים לב,

{טו} עַמַּל הַכְּסִיּוֹת תִּיגַעֲנוּ אֲשֶׁר לֹא-יָדַע לָלֶכֶת אֶל-עֵיר:

- תרגום יונתן -

מרחות שמנא המרח בשמותא איהו משלחי ליה, על דלא אילף למיזל לקרנא דחכימא שרי בגוה, למתבע מניה מניה אוילפנא:

- רש"י -

עמל הכסילים תיגענו. כסילותם גורם להם עמל המונען, אשר לא למדו דרכי מבואות העיר, ומתיגע לפנס דרך פחתים ובצעי המים, ונגע בטביעות רגליו בפוץ. כלומר, עצלות של עוזבי התורה גורם להם יגיעת עמל בגיהנם, אשר לא ידע ללכת אל נתיב אמת לפרש מן העברה, לפי שלא למד תורה, שנאמר "גר לרגלי דברך" (תהלים קיט, קה):

{טז} אִי-לָךְ אֶרֶץ שְׂמֵלֶכָה נָעַר וְשָׂרִיף בְּבִקְרַיָּא אֲכָלוּ:

- תרגום יונתן -

וי ליד ארעא דישראל בזמן דימלוף עלך ירבועם חיבא, ויבטל מינד תקרוכתא דצפרא, ורכרבינד עד דלא וקרבוני תמידא דצפרא ייכלון לחמא:

- רש"י -

אי לך ארץ שמלכה. בזמן שמלכה ודיניד מתנהגים בגערות:

- ברסלב -

אין בך" (שיר-השירים ד, ו), כי אין בה שום חסרון כמו שכתוב: "לא תחסר כל בה" (דברים ח, ט), וכל זה מחמת החכמה שבה, בחינת: "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח, א). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה: דעת קנית מה חסרת. וזה בחינת: "והדרת פני זקן" (ויקרא יט, לב) זקן זה קנה חכמה.

אי לך ארץ שמלכה נער. עקר החכמה היא בארץ ישראל. ועל-כן שם עקר היפי והגוי כמו שכתוב: "יפה נוף וגו'" (תהלים מח, ג), וכתיב "מציון מקלל יפי וגו'" (שם ג, ב). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה: אין יפי כיפי של ירושלים' (אבות דרבי נתן פרק לה). והוא בבחינת: "בלך יפה רעיתי ומום

אך אף-על-פי-כן עקר שלמות החכמה שבה הוא על-ידי תמימות ופשימות שזוכין שם, בבחינת: "ותמימים יתרו כה" (משלי ב, כא) כנ"ל. ותמימות הנ"ל הינו שמשל לקין כל החכמות ועובדין את השם יתברך בתמימות, שזה בחינת שממשיכין המוח שבדעת אל העצמות, ומשם נמשך הדור האתרוג, שזה בעצמו בחינת ההדור והיפי של קדשת ארץ-ישראל, שהיא בחינת מלכות כנ"ל¹ (ועין בלקוטי הלכות - יום הכפורים ב, מבאר הענין בשלמות יותר). וזה שכתוב: "אל תהי חכם בעיניך ירא את ה' וסור מרע. רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך" (משלי ג, ו-ח). כי בזה שממשיכין החכמה והמוח אל הדעת, להיות בתמימות ירא ה' וסר מרע, זה שקוי לעצמותיו בחינת: "ומח עצמותיו ישקה" (איוב כא, כד), המבאר בפנים. והתמימות הזאת היא בחינת, והנה נער בוכה בחינת "כי נער ישראל ואהבהו" (הושע יא, א), אהבה היא בחינת סבה בחינת ימין וכו', שזה בחינת כבוש ארץ-ישראל שהיא על-ידי יהושע שנקרא נער כמו שכתוב: "יהושע בן נון נער" (שמות לג, יא). וכן המרגלים ששלח יהושע לתור את ארץ-ישראל כתיב בהם: "ויבאו הנערים המרגלים" (הושע ו, כג), וכן דוד שגמר את כבוש ארץ-ישראל כתיב: בן נער אדמוני, וכתיב: "בן מי זה הנער וגו'" (שמואל-א ז, נה), וכן בשלמה כתיב: "נער ורך" (דברי-הימים א כט, א). וזה שכתוב: "ויאמר אלו רץ דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלים מרב אדם ובהמה בתוכה" (זכריה ב, ח), כי על-ידי תמימות הנ"ל שהיא בחינת: "נער בכה" (שמות ב, ו)¹, בזה תלוי כל בנין ירושלים, בבחינת: "בבכי יבאו וגו'" (ירמיהו לא, ח). וזה בעצמו בחינת אדם ובהמה כמו שדדשו רבותינו זכרונם לברכה: "אדם ובהמה תושע ה'" (תהלים לו, ז), אלו בני אדם שערומין דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנו.

הינו שצרכין לחנך את האדם בדרך התמימות והפשימות וקדשה כל-כך, שזה בחינת נער, עד אשר לא יסור מדרך התמימות וקדשה הנ"ל. וזה בחינת "זקנים עם נערים. יהללו את שם ה'" (תהלים קמח, יב-ג), ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (במדש שוחר טוב תהלים) זקנים שהם נערים כמו שכתוב: "תתחדש בנשר נעורכי" (תהלים קג, ה) הינו כנ"ל, כי אפלו בשזוכין לחכמה שלמה שזה בחינת זקנה וקדשה, אף-על-פי-כן הולכין בדרך התמימות, שזה בחינת: "כי נער ישראל" (הושע יא, א), ועל-ידי-זה בעצמו הם מתחדשין בעבודת ה' בכל פעם ביותר, וזה שנסמך בשיחות הר"ן סימן נ"א (בהשיחה המתחלת העולם הזה אינו פלוס) גם חכמות אינם פלוס רק תמימות ופשימות. גם בתמימות אסור להיות שוטה (כי זה בחינת נער ממש שעושה מעשה נערוט ושטות. ועל זה נאמר: "אי לך ארץ שמלכך נער". וכמו שמצינו ברחבעם ששנה בזה מאד שהלך אחר עצת הנערים) אבל אף-על-פי-כן חכמות אינם נצרכים כלל. גם לא טוב להיות זקן וכו', רק להתחדש בכל יום וכו' הינו כנ"ל. ועל-כן הזקן העור שבהמעשה של השבעה בעמליום (ספורי מעשיות, מעשה יג) אמר על עצמו ואני זקן מאד ועדין אני יניק לגמרי וכו', ועין בזה בלקוטי הלכות הלכות תפלין הלכה ה'. וזה בחינת: "נער הייתי גם זקנתי" (תהלים לו, כה): ומרת הארץ. ספורי מעשיות, פו.

אי לך ארץ שמלכך נער. יש שני בחינות ברית, בחינות אברהם, ובחינות אליעזר. אברהם, הוא ברית עלאה, שהוא רקיע המכדיל בין מיין עלאין למיין תתאין [בין מים עליונים למים תחתונים]. והוא בחינת בן חורין, בבחינות: "אשריך ארץ שמלכך בן חורין" (קהלת י, יז), והוא עבד תולדין, בבחינות: "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה), כי תחרות תלויה בברית, בבחינות: "בדם בריתך שלחתי אסיריך

הנ"ל, שהוא בחינה אחת עם הכפסא המבאר שם, כמבאר בסוף המעשה כי על הכפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, ועל-כן גם משה רבנו לא נצל מקנאת המלאכים שרודפין את האדם הרוצה לכנוס בגן התורה ומתקנאים בו, רק על-ידי העצה 'אחו בכפסא כבודי' אשר כמראה אדם הנ"ל עומד עליו מלמעלה, (וכמבאר בלקושי תנינא בהתורה תקעו ממשלה סימן א), וגם הוא נכנס בשלום ויצא בשלום בתכלית המעלה, על-ידי שהיה חכם והבין והוסיף מדעתו יום אחד כמו שאמרו חז"ל. ושאר כל העם בהעדר הכלים האלה מכרחים לעמוד מרחוק פן יתרום ויגיעו לשם בלי הכלים הנ"ל, ואז "סקול וסקל או ירה יירה" וכו' (שמות יט, ג). והנה כל תמורת הכפסא כמבאר שם, וכן תמורת הגן ממקום דמות האדם מלך שהשלום שלו, וכן תמורת שם המדינה שהמלך מפש והמדינה חכמה בבחינת: "אי לך ארץ שמלכך נער", הכל נמשך מתמורת בן המלך בן העבד, וכאשר שררו חיות הכפסא השיר והנגון כשנתבררו מהתמורות, נתברר ונחלף הכל בבחינת, "אשריך ארץ שמלכך בן חורים" וכו' (קהלת י, ז), ואמר עתה אני יודע שאני הבן מלך באמת, וממילא מבאר ששיר ונגון החיות הנ"ל, זה זה הנגון והשיר אשר ישיר משה בעצמו לעתיד, עד שיכירו וידעו כל יושבי תבל מי הוא העבד הרוכב על הסוס, ומי הוא השר המושל האמת שנקלל בממשלתו ומלכותו בעצמו יתברך, אשר ימלוך לעולם ועד: חכמה ותבונה יי. מעשה מבנים שנתחלפו, סו.

מבור" (זכריה ט, יא), ואליעזר, הוא ברית תתאה. בבחינת: "כי שמי בקרב" (שמות כג, כא), 'שמו בשם רבו', שהוא חנוך, מט"מ, בחינות: "וירק את חניכיו" (בראשית יד, יד), בחינות: "חנוך לנער" (משלי כב, ו), בחינות: "אי לך ארץ שמלכך נער", והוא תחת ברית עלאה, בבחינות: "שים נא ירך תחת ירכי" (בראשית כד, ב), והוא רקיע המבדיל בין מיין דכין למיין מסאכין לבין מים טהורים למים טמאים), בין אסור והתר, ובין בשר ופסול, ובין טמא וטהור. והו בחינות: "חנוך לנער על-פי דרב" (משלי כב, ו), 'על-פי' דיקא, הינו תורה שבעל-פה. וברית עלאה, הוא שמירת הברית קדש. וברית תתאה, הוא שמירת אסור והתר וכו', וצריך לאדם להיות לו אלו שני בחינות ברית, הינו שיהא צדיק ולמדן, כי לא עם הארץ חסיד' (אבות פרק ב). צדיק, נקרא על-ידי שמירת הברית קדש. ולמדן, על-ידי אסור והתר: לקושי מוהר"ן קמא. סימן לא, אות ה.

אי לך ארץ שמלכך נער. בדבר הכניסה לפרדם שהוא מעשה מרפבה, אשר זה הציץ ונפגע, וזה הציץ ומת, רק ר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, ואמרו חז"ל אשר אין מוסרין מעשה מרפבה רק לחכם ומבין מדעתו, מוכן ממילא מה שמבאר בהמעשה של הבנים שנתחלפו (ספורי מעשיות, מעשה יא) על כל האנשים שנכנסו להגן רדפו אותם מאד, עד שהכרחו לברח להגן, רק הבן מלך מחמת שנעשה מבין דבר מתוך דבר נכנס בשלום ויצא בשלום, והכל תלוי רק בהאדם העומד אצל הגן והפרדם

אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׁמֶלֶכֶךְ בֶּן-חֹרִים וְשָׁרִיד בַּעֲת יֹאכְלוּ בַגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׂתִי:

- תרגום יונתן -

טב ליד ארעא דישראל בעדן דימלוך עלך חזקיה בר אהו, דהוא מן ייחוס בית דוד מלכא דישראל, דהוא גבר תקיף באורייתא, ונפיק ידי חובת פקודיא, ורכרבגך בטר דמקרבין תמידא אכלין לחמא, בזמן ארבע שעות, מן עמל דיהוון בגבורת אורייתא, ולא בחלשות ובסמיות עינא:

- רש"י -

בגבורה ולא בשתי. שעוסקין בגבורת החכמה והבינה, ולא בשתיית יין:

- ברסלב -

בתמורתו, שתי הנרות האלה בעצמם שהיה קודם הבריאה כמובן מזה במקום אחר. כי ירדה מלכות פני הלכנה להיות לעבד ובהתגלות אור הבקר שבפני החמה ימלא פיו שחוק (אוי לאותה בושה) לכסות אור שמה בתכלית הכסוי וההסתרה ודיקא מפל זה ישפיל עבדי (דא סיהרא) פחכמת שלמה היושב על פסא ונגן בנגון ושיר השירים (לעלות בנגון הנ"ל) כביזמא דכולא שבתא, שאז תלכנה שתיהן המלכות והבינה (כאמא וכתה) להיות כל שפע אור הבקר שבפני החמה שבעולם הזה מהם דיקא ביזוע, כי אי לך ארץ שמלכך נער ושריד בבקר נתעלים במדת החכמה יותר מאתו, ואשריד ארץ שמלכך בן חורין (תכלית ההפך מנער העבד) כי מי העולה ויורד בשיר נגינתו כאשר תשורי מראש השנה והחדש ליחוד החמה והלכנה שביחוד משה ויוסף הנ"ל בצאתו ועליתו אז (מיידיתו לעבד) למלך ולמשל בכל המורידים אותו: חכמה ותבונה, א.

אשריד ארץ שמלכך בן חורים. אולי נזכה מעתה על-כל-פנים לבלי לצחק עוד בעגלת הפפירות וכו', ולראות ולשמע ולהבין מרחוק מה נעשה עמנו בכל דור ודור ובכל גלגול וגלגול, הענויים קשים ומרים שאין דגמתם אשר כבר סבלו נפשותינו בכל הגלגולים שעברו עלינו, ומה זאת יעשה לנו ה', "הלצח תאכל חרב" (שמואל ב, כו) וכו' וכו', אהה אהה אהה הלא מעתה על-כל-פנים נעשה ונשמע בקול נעימתו לבלי תכלית קול השיר והנגון, ואף-על-פי-כן גם זו לטובה תתהפך בכחו העצום והנשגב, ולמען עשה כיום הזה להחית עם רב בירידתם ועלייתם ג' פעמים, לקבל פני הנגון שבנגון שמו (וכסא משה שלחן מ'נורה שבמשכן, ומקדש שלעתיד) היוצא ועולה ונתברר מירידת שתי גרות החמה והלכנה (שיצאו מקלל שאר ה' הנרות והכוכבים, ביזוע) בהעלאת דם השני כבשים שבכל יום, כי גם כלי הארון שבו אנפי זוטרי להשמיע קול נגון התורה היוצא משם, הוא אשר גרם לו בינה יתרה לברר בדמיון מלתא מלתא שבחלום שבעת הפרות כמובן במקום אחר וישנה הפרות והבהמות לברר מאתם רוח האדם בשיר ונגון שבהם דיקא, על-ידי התמורה והחלופי שהיה מקדם משרשו

אשריד ארץ שמלכך בן חורים. צריך כל אחד, לבלי להשתמש עם בחינות המלכות שיש לו להנאתו ולצרכו. שלא תהיה בחינות המלכות אצלו בעבד למלאת תאוותו, רק שתהיה בחינת המלכות בבחינת בן חורין. בבחינת: "אשריד

אֶרֶץ שְׂמֹלְכָד בֶּן חוֹרִין, שֶׁהַמְּלָכֹת יִהְיֶה אֶצְלָד בֶּן חוֹרִין, לְבָלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְהִנְאָתָד. וְזֶה בְּחִינַת מֶרְדֵּכַי, בְּחִינַת 'מֶר דְּרוֹר' (הַלִּין קַלֵּט), שֶׁהַמְּרוֹת, הֵינּוּ הַמְּלָכֹת, יֵשׁ לָהּ דְּרוֹר וְחֵרוּת, שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְהִנְאָתוֹ וּלְצָרְכּוֹ, כִּי אִם לְהִשָּׂם יִתְבַּרְךָ, בְּבַחֲיִנּוֹת: "וְהִיתָה לָּהּ הַמְּלוּכָה" (עֲבֹדָה א, כא), דִּהְיִינוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמְּלָכֹת לְעִבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ. דִּהְיִינוּ לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אֶת כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּכְנָעִים אֵלָיו, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינּוֹת הַמְּלָכֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּאַתְנָלְיָא וּבְאַתְפְּסִיָּא [בְּגִלּוֹי וּבְנִסְתָּר], הֵן אִם הוּא מוֹשֵׁל בְּבֵיתוֹ, צָרִיד לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מִמְשָׁלָה יוֹתֵר, מִטַּל עֲלָיו לְהַזְהִיר יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֲנִשִּׁים, לְפִי בְּחִינַת הַמְּלָכֹת שְׁלוֹ:

אֶרֶץ דִּיקָא: זְמַרַת הָאָרֶץ. לְקוּשֵׁי קְמָא, נו.

אֶרֶץ שְׂמֹלְכָד בֶּן חוֹרִין. עֵקֶר תְּקוּן הַבְּרִית הוּא עַל-יְדֵי קְדֻשַׁת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, בְּבַחֲיִנַת: "'וְנִתְתִי לָךְ וְגו'" (בְּרַאשִׁית יז, ח), "וְאַתָּה אֵת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר" (שָׁם, ט), וְשֵׁם עֵקֶר תְּקוּן הַתְּפִלָּה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דְּרִיד אֲרָצִים" (מְלָכִים-א ח, מח), וְשֵׁם עֵקֶר צְמִיחַת קֶרֶן מְשִׁיחַ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "שֵׁם אֲצִמִּיחַ קֶרֶן לְדוֹד" (תְּהִלִּים קלב, יז) שֵׁם דִּיקָא. וּכְלָלִיּוֹת מְשִׁיחַ בְּאֲבוֹת, שְׂזָה בְּחִינַת מַה שֶׁהַדְּבוּר כָּלוּל מֵאִשׁ מִים רוּחַ כְּמִבְּאֵר בְּפָנִים, שְׂזָה בְּחִינַת: "אֶשְׂרִיד אֶרֶץ שְׂמֹלְכָד בֶּן חוֹרִין" וּכְתִיב: "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ" (ויקרא כה, י), וְחֵרוֹת הִיא בְּחִינַת קְדֻשַׁת שְׁבֵת, שְׂזָה בְּחִינַת: "וְשִׁבְתָּהּ הָאָרֶץ שְׁבֵת לָהּ" (שָׁם, ב), וְשִׁבְתָּהּ הִיא שִׁ"ן-בַּת בְּחִינַת דְּבוּר הַתְּפִלָּה שֶׁכָּלוּל מֵאִשׁ רוּחַ וּמַיִם: זְמַרַת הָאָרֶץ. לְקוּשֵׁי תַנְיָנָא, פּנ.

אֶרֶץ שְׂמֹלְכָד בֶּן חוֹרִין. וְזֶהוּ: "בְּלֶם אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּן לְתַת אֲכֻלֶם בְּעַתּוֹ" (תְּהִלִּים קד, כז), כִּי הַבַּל מִסְתַּכְּלִין וּמִצְפִּין עַל פְּרִנְסָה, וְהַמְּלָכֹת מְלַקֵּט וּמְקַבֵּץ כָּל אֵלוֹ הַבְּמַחְזוּגוֹת שֶׁל כָּל בְּאֵי עוֹלָם, מַה שֶׁכֻּלֵּם מִצְפִּין וּמִסְתַּכְּלִין עַל פְּרִנְסָה, וְעַם אֵלוֹ הַבְּמַחְזוּגוֹת עוֹלָה הַמְּלָכֹת וּמְקַבֵּל פְּרִנְסָה מִן יָדִים. וְזֶהוּ: 'בְּלֶם אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּן',

אֶרֶץ שְׂמֹלְכָד בֶּן חוֹרִין, שֶׁהַמְּלָכֹת יִהְיֶה אֶצְלָד בֶּן חוֹרִין, לְבָלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְהִנְאָתָד. וְזֶה בְּחִינַת מֶרְדֵּכַי, בְּחִינַת 'מֶר דְּרוֹר' (הַלִּין קַלֵּט), שֶׁהַמְּרוֹת, הֵינּוּ הַמְּלָכֹת, יֵשׁ לָהּ דְּרוֹר וְחֵרוּת, שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְהִנְאָתוֹ וּלְצָרְכּוֹ, כִּי אִם לְהִשָּׂם יִתְבַּרְךָ, בְּבַחֲיִנּוֹת: "וְהִיתָה לָּהּ הַמְּלוּכָה" (עֲבֹדָה א, כא), דִּהְיִינוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמְּלָכֹת לְעִבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ. דִּהְיִינוּ לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אֶת כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּכְנָעִים אֵלָיו, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינּוֹת הַמְּלָכֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּאַתְנָלְיָא וּבְאַתְפְּסִיָּא [בְּגִלּוֹי וּבְנִסְתָּר], הֵן אִם הוּא מוֹשֵׁל בְּבֵיתוֹ, צָרִיד לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מִמְשָׁלָה יוֹתֵר, מִטַּל עֲלָיו לְהַזְהִיר יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֲנִשִּׁים, לְפִי בְּחִינַת הַמְּלָכֹת שְׁלוֹ:

לְקוּשֵׁי מוּבְרָן קְמָא. סִימָן נו, אוֹת ב.

אֶרֶץ שְׂמֹלְכָד בֶּן חוֹרִין. וְזֶה עֵנִין שְׁבוּעוֹת כְּדִי לְגַלוֹת הַמְּלָכֹת שֵׁישׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחִינַת: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שְׁמוֹת יט, ו), שְׁעַל-יְדֵי קִבְּלַת הַתּוֹרָה זֹכִיךְ לְגַלוֹת הַמְּלָכֹת שֵׁישׁ לְיִשְׂרָאֵל עַל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שִׁיקְבְּלוּ עַל מְלָכֹת שְׁמִים עֲלֵיהֶם, וְעַל-בֶּן נִקְרָא שְׁבוּעוֹת עֲצֵרַת, בְּחִינַת מְלָכֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "זֶה יַעֲצֹר בְּעַמּוֹ" (שְׁמוּאֵל-א ט, יז) כְּמוֹ שֶׁכְּתִב רַבְּנוּ ז"ל כִּי עֵקֶר הַמְּלָכֹת הוּא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה בְּחִינַת "כִּי מְלָכִים יִמְלְכוּ" וְכו' (מִשְׁלֵי ח,טו), וְהַעֲקֹר שֶׁתִּהְיֶה הַמְּלָכֹת בֶּן חוֹרִין בְּחִינַת: "אֶשְׂרִיד אֶרֶץ שְׂמֹלְכָד בֶּן חוֹרִין" כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, וְזֶה חֵרוֹת עַל הַלּוּחוֹת אֵל תִּקְרִי חֵרוֹת אֶלָּא חֵרוֹת, וְזֶה חֵרוֹת מִמְּלֶאךָ הַמְּנוֹת, הֵינּוּ שְׁעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה זָכוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיָּה הַמְּלָכֹת אֶצְלָם בֶּן חוֹרִין, בְּחִינַת חֵרוֹת, וְהַמְּשִׁיכוּ עַל-יְדֵי-זֶה אֲרִיכוֹת יָמִים לְתוֹךְ הַמְּלָכֹת שְׂזָהוּ בְּחִינַת חֵרוֹת מִמְּלֶאךָ הַמְּנוֹת, הַפֶּךְ הַרְבֵּנוֹת שֶׁמְקַבֵּרַת אֵת בְּעֲלִיָּה: לְקוּשֵׁי אֲבָן, בְּרַבַּת הַשְּׁחַר ג.

כְּשֶׁרָצָה לֵאכֹל, אִיזֵל וְאֶגְמֹל חֶסֶד עִם נַפְשִׁי, כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְבִרְכָה בְּמִדְרָשׁ רַבָּה. כִּי צְרִיכִין לֵאכֹל בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָל בְּבַחֲנֵית מִשְׁפֵּט, בְּבַחֲנֵית "יְכַלְכַּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפֵּט" (תהלים קיב, ה), וְזֶה שֶׁכָּתוּב, "אֲכִידָה הַלּוֹא אֶכֶל וְשָׂתָה וְעִשָּׂה מִשְׁפֵּט וְצָדֵקָה אִז מֵטוֹב לוֹ" (ירמיהו כב, טו), כִּי תִקּוֹן הַמִּשְׁפֵּט עַל-יַדֵּי אֲכִילָה דִקְדָּשָׁה. וְזֶהוּ בְּחִינַת "אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֵלֶכֶד בֶּן חוּרִים וְשָׂרִיד בַּעַת יֹאכְלוּ" וְכוּ', "אִי לָךְ אֶרֶץ" וְכוּ' (קהלת י, טו), כִּי הַמְלֶכֶד וְהַשָּׂרִיד שֶׁהֵם עוֹסְקִין בְּמִשְׁפֵּט צְרִיכִין לֵאכֹל בַּעַת וּבִזְמַן בִּישׁוּב, הַדַּעַת בְּקִדְשָׁה וּבְטָהֳרָה, כְּדֵי שְׁלֹא יִקְלָקְלוּ הַמִּשְׁפֵּט עַל-יַדֵּי פָגַם תְּאֵאוֹת אֲכִילָה וְכוּ' ל. וְכֵן מוֹכֵן בְּהַתּוֹרָה חֲדֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּסִימָן סא, שְׁעַל-יַדֵּי מוֹתָרוֹת אֲכִילָה נִפְגָּם הַמִּשְׁפֵּט. וְעַל-כֵּן אֲסוּר לֵאכֹל קִדְמֵ הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" וְכוּ' (ויקרא יב, כו), כְּדֵי שְׁלֹא לִפְגַּם בְּמִשְׁפֵּט עַל-יַדֵּי הָאֲכִילָה, שְׁעַל-יַדֵּי-זֶה נִפְגָּם הַתְּפִלָּה חֵם וְשְׁלוֹם, כִּי עָקֵר תִּקּוֹן הַתְּפִלָּה עַל-יַדֵּי תִקּוֹן הַמִּשְׁפֵּט כְּנ"ל: לְקוּמֵי הַלְכוֹת - חוּשֵׁן מִשְׁפֵּט ב. נְחֻלוֹת ד, אוֹת טו.

אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֵלֶכֶד בֶּן חוּרִים. וְזֶה בְּחִינַת 'אֶפִיקוֹמֵן' שְׁפוֹרְסִין מִצָּה הַשְּׁנִיָּה, וְעַל הַחֲצִי מְבָרְכִין עַל אֲכִילַת מִצָּה, וְהַשְּׁנִיָּה הוּא צְפוֹן לְאֶפִיקוֹמֵן, כִּי זֶה עָקֵר בְּחִינַת מִצָּה, בְּחִינַת צְפוֹן, בְּחִינַת "מָה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאִיד" וְכוּ' (תהלים לא, ט), שְׁמוֹשֵׁם הָאֵרֶת הָרָצוֹן, כִּי הָאֵרֶת הָרָצוֹן זֶה עָקֵר שְׁלֵמוֹת הַתִּקּוֹן שֶׁל כָּל הַמִּתְקַרְבִּים לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ, בְּפִרְטָה הָרַחוּקִים מְאֹד כְּשִׁמְתִּקְרָבִים, עָקֵר תִּקּוֹנָם כְּשִׁזּוּכִין לְהָאֵרֶת הָרָצוֹן, שְׁזוּכִין לְזֶה בְּשַׁעַת אֲכִילָה מִי שֵׁישׁ לוֹ חֵלֶק בְּמַלְכוּת דִקְדָּשָׁה וְכוּ', בְּחִינַת "אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֵלֶכֶד בֶּן חוּרִים" וְכוּ', בְּחִינַת חֲרוֹת שֶׁל פֶּסַח: לְקוּמֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ג. פֶּסַח ט, אוֹת ג.

הֵינּוּ עַל-יַדֵּי הַבְּטָחוֹנוֹת הַנ"ל, שְׁכַלְמֵם יִשְׁבְּרוּן אֲלוֹי, וּמִצְפִּין וּמִסְתַּכְּלִין עַל פְּרִנְסָה, עַל-יַדֵּי-זֶה נִמְשָׁךְ הַפְּרִנְסָה עַל-יַדֵּי הַמַּלְכוּת כְּנ"ל. וְזֶהוּ: "לָתַת אֲכַלְמֵם בַּעַתוֹ" - 'בַּעַתוֹ' דִּיקָא, בְּחִינַת הָאֵרֶת הָרָצוֹן, שְׁמִתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַפְּרִנְסָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: "כַּעַת יֹאמֵר לִיעֲקֹב וְלִיִּשְׂרָאֵל מָה פָּעַל אֵל" (במדבר כג, כג), בְּחִינַת: "וְאֵתָה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכַלְמֵם בַּעַתוֹ" (תהלים קמח, טו), בְּחִינַת: "פּוֹתַח אֶת יַדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן" (שם, טו), כְּנ"ל. וְזֶהוּ: "כִּי מִיָּנֵד וּזְרוּעֶךָ וְאוֹר פְּנֵיךָ כִּי רָצִיתָם" (תהלים מד, ד), 'מִיָּנֵד וּזְרוּעֶךָ' - זֶה בְּחִינַת הַיָּדִים הַנ"ל, שֶׁבָּהֶם מִתְגַּלָּה הָאֵרֶת הַמְקִיפִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֵרֶת הָרָצוֹן כְּנ"ל. וְזֶהוּ: 'אוֹר פְּנֵיךָ כִּי רָצִיתָם', כִּי הַמְקִיפִים הֵם אוֹר הַפְּנִים, וְזֶה: 'כִּי רָצִיתָם', כִּי הֵם בְּחִינַת הָאֵרֶת הָרָצוֹן, כְּנ"ל: וְזֶהוּ: "אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֵלֶכֶד בֶּן-חַרְרִים וְשָׂרִיד בַּעַת יֹאכְלוּ". 'חַרְרוֹת' זֶה בְּחִינַת יוֹבֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת בֶּן וְתַלְמִיד, כִּי יוֹבֵל הוּא אוֹתִיוֹת: "וְכֹל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יוֹ" וְכוּ' (ישעיהו נד, יג), דְּהֵינּוּ כְּלָלִיּוֹת בֶּן וְתַלְמִיד. כִּי בְּנֵיךָ זֶה בֶּן, 'לְמוֹדֵי ה'" הֵם תַּלְמִידִים, וּמְכַלְלִיּוֹת בֶּן וְתַלְמִיד שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹבֵל, בְּחִינַת חֲרוֹת, מִשֵּׁם מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת הַפְּרִנְסָה. וְזֶהוּ: 'אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֵלֶכֶד בֶּן חוּרִים' - שְׁמַלְכוּת מְקַבֵּל הַפְּרִנְסָה מִבְּחִינַת חֲרוֹת, בְּחִינַת יוֹבֵל וְכוּ' כְּנ"ל. וְזֶהוּ: "וְשָׂרִיד בַּעַת יֹאכְלוּ". 'בַּעַת' - זֶה בְּחִינַת הַתְּגַלּוֹת הָרָצוֹן שְׁמִתְגַּלָּה בְּשַׁעַת אֲכִילָה, בְּחִינַת: "כַּעַת יֹאמֵר" וְכוּ' כְּנ"ל: לְקוּמֵי מוֹדֵרִין תִּנְיָנָא.

סִימָן ג, אוֹת י.

אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֵלֶכֶד בֶּן חוּרִים וְשָׂרִיד בַּעַת יֹאכְלוּ. אֲכִילָה דִקְדָּשָׁה הִיא בְּחִינַת צָדֵקָה וְחֶסֶד, בְּחִינַת תִּקּוֹן הַמִּשְׁפֵּט בְּבַחֲנֵית "צְדִיק אֶכֶל לְשַׁבַּע נַפְשׁוֹ" וְכוּ' (משלי יג, כה), בְּחִינַת "גִּמְלָה נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד" וְכוּ' (שם יא, יז), כְּמוֹ שְׁאִמְרַת הַלֵּל

יח} בַּעֲצָלָתִים יַמְדֵּךְ הַמְקַרָּה וּבִשְׁפָלוֹת יָדִים יִדְלָךְ הַבַּיִת:

- תרגום יונתן -

בַּחֲלוּשׁוֹת עֵסֶק אֹרִיתָא וּפְקוּדֵיָא מִתְמַסְכִּין גְּבַר מִבְּנֵי, וּבְמִכִּיכוֹת תְּפִקִידָתָא דְאַתְּפַקְרַת אֶתְתָּא לְמַטְרָא מִן רִיחֻק סוּאָבַת דְּמָא וְלֹא נְטָרָא, מִתְעַבְרָא דְוֹתָא בְּגוּ בֵּיתָהּ:

- רש"י -

בַּעֲצָלָתִים יַמְדֵּךְ הַמְקַרָּה. כִּשְׂאָדָם מִתְעַצֵּל וְאִינוּ מִתְקַן הַפְרָצָה קִטְנָה שֶׁבְתַקְרַת הַבַּיִת, וַיִּמְדֵּךְ הַמְקַרָּה, יִשְׁפַל הַבְּנֵן הַמְקַרָּה אֶת הַבַּיִת וְהִמְסַכְּדוּ עָלָיו: יִדְלָךְ. וַיִּמְטֵר דְּלָף גְּשָׁמִים. כְּלוֹמֵר, כִּשְׂיִשְׂרָאֵל מִתְעַצֵּלִים בַּתּוֹרָה, הֵם נִמְקִים, וּבֵית גָּאוֹן עִזָּם חָרַב וַיִּמְדֵּךְ:

יט} לְשִׁחּוֹק עֲשִׂים לָחֶם וַיִּזֵּן יִשְׁמַח חַיִּים וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת־הַכֹּל:

- תרגום יונתן -

לְחוּכָא עֲבָדִין צְדִיקָיָא לְחִים לְפָרְנָסָא עֲגִין כְּפִינֵין, וְחִמְרָא דְמוֹזִין לְדַעְהֵן יְהִי לְהוֹן לְחִדּוּא לְעֻלְמָא דְאַתִּי, וּכְסָף פּוֹרְקָנְהוֹן יִסְהִיד עֲלֵיהוֹן זְכוּתָא לְעֻלְמָא דְאַתִּי בְּאַנְפֵי כֹּלָא:

- רש"י -

לְשִׁחּוֹק עֲשִׂים לָחֶם. לְחִדּוֹת מוֹזְמוּי חֲתָנִים וּמְלָכִים, עוֹשִׂים סְעוּדָה. וּסְתָם סְעוּדָה גְּדוּלָה קְרוּיָה לָחֶם, כְּמוֹ דְאַתְּ אָמַר "בְּלִשְׂאֲצֹר מִלְּכָא עֲבַד לָחֶם רַב" (דניאל ה, א): וַיִּזֵּן. מוֹשְׁקִין בְּסְעוּדָה, אֲשֶׁר יִשְׁמַח חַיִּים: וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל. אִם אֵין כֶּסֶף אֵין סְעוּדָה. לְפִיכָד לֹא יִתְעַצֵּל אָדָם מִן הַמְּלָאכָה, כְּדִי שִׁיחָא לוֹ מַה לְהוּצִיא:

- ברסלב -

וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל. הַנְּפִשׁוֹת שְׂרָשָׁם בְּעִשְׂרוֹת, וְעַל־כֵּן הַכֹּל תֹּאבִין אֶל הַמְּמוֹן, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַמְּמוֹן קוֹנִין כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם וְהַמְּמוֹן חָשׁוּב מִן הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל", כִּי כָּל הַדְּבָרִים יֵשׁ בָּהֶם נְפִשׁוֹת כִּידוּעַ, וְכָל הַנְּפִשׁוֹת תֹּאבִין אֶל הַמְּמוֹן שֶׁהוּא שְׂרָשָׁם כְּנִ"ל, וְעַל־כֵּן תִּכְרֶה בְּשִׂרְוֵי אֵין הַמְּמוֹן נִכְסְפִין אֵלָיו וְתֹאבִין לוֹ, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַמְּמוֹן קוֹנִין תִּכְרֶה כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם בְּלִי שׁוּם מִרְחָ. כִּי הַכֹּל נִכְסְפִין אֶל הַמְּמוֹן כְּנִ"ל: לְקוּמֵי מְלָכוֹת - יוֹרָה דַּעַה ב. עֲרֵלָה א.

להם להתנשא ולעלות, כי אם פשמקבלין כח מבחינת תורה כנ"ל, ועל-כן על-ידי המעות, שהוא בחינת תורה, תקף מתנשאים ועולין ועל-כן נעשה המשא ומתן על-ידי המעות, דהינו ברור ניצוצי אמונה על-ידי בחינת תורה כנ"ל:

לקוטי הלכות - יורה דעה א. ערב א.

והכסף יענה את הכל. וזה בחינת הצעקות הגדולות שצעקו אז כל ישראל, כמו שכתוב "ודברי הצמות וזעקתם" (אסתר ט, לא), וכמו שכתוב "זעקה גדולה" (כו' (שם ד, א), כי אז היו צריכים אלו הצעקות כדי להוליד המחין כמבאר במאמר עתיקא טמיר וסתים (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן כא) ע"ן שם. וזה שאמרה אסתר "וצומו עלי" (כו' (שם ד, מז), 'עלי' דיקא, כי אסתר היא בחינת השכינה כידוע, ששם המחין הם בהעלם והסתר בעת בחינת העבור, ועל-כן נקראת 'אסתר', מחמת שאז היה בחינת שנה, והיו המחין והשפע אלקי שהם המקיפים בהעלם והסתר, ואז צריכין אנחנו לצעק במקום צעקת השכינה, כביכול (כמו שמבאר במאמר הנ"ל על פסוק "צור ויָדָד מִשִׁי" ע"ן שם). וזהו 'צומו עלי', 'עלי' דיקא, כי הצום והצעקה בחינת "ודברי הצמות וזעקתם", הם בשביל השכינה שהיא בחינת אסתר כנ"ל. כי הצום הוא גם-כן בחינת צעקה וקולות הנ"ל, כי 'ענוי' בגימטריא 'קול', כמוכא בכונות יום כפור וערב יום כפור. וזה בחינת צום קול ממון, בחינת תשובה תפלה צדקה מעבירין את רע הגזרה, כי כלי חר, כי צום קול ממון הכל בחינה אחת בחינת קולות הנ"ל, שעל ידם מולידין המחין. איתא בדברי רבנו זכרנו לברכה במאמר צוית צדק עדתיה (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן כג), שקדם שמולידין ומרויחין ממון צריכין גם-כן בחינת שבועים קלון כפולין, בחינת 'קשין מזונותיו של אדם כפלים פיולדה', ע"ן שם. כי באמת לדת והתגלות המחין ולדת

הל"ט מלאכות שבלם בתמדת הממון, הם ההפך ממש מהבטול ועל-כן צריכים לקדש ביותר הל"ט מלאכות שיהיה בבחינת מלאכת המשכן, (כמבאר במקום אחר) כדי לבטל מהם זהמת הנחש שנתאחו בהם ביותר: לקוטי הלכות - יורה דעה

ב. מילה ה, אות ט.

והכסף יענה את הכל. על-פי מה שכתב רבנו זכרנו לברכה על פסוק "כי תצא למלחמה" (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן רפ) שצריך לקשר מחשבתו בשעת המשא ומתן אל התורה, ועל-ידי-זה מקבלת האמונה כח לברר הניצוצות, שזה עקר בחינת המשא ומתן, כדי לברר ניצוצות על-ידי אמונה, ע"ן שם. נמצא, שעקר המשא ומתן הוא בחינת תורה ואמונה, ושני בחינות אלו מצינו בגוף המשא ומתן בעצמו גם-כן, כי רב המשא ומתן הוא נעשה על-ידי המעות והחפצים. והמעות הם בחינת תורה כמרמז בדברי רבנו (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן רד) שכתב, כי מעות ראשי תבות, ואין עברה מ'כבה תורה. גם כתב במקום אחר (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן ס), שמוזן ראשי תבות מ'שם נתעשר מ'שה, דהינו מן הלוחות שהם התורה. והחפצים הם בבחינת אמונה, כי שם הניצוצות הנפולות שהם ניצוצי המלכות, שהוא בחינת אמונה כנ"ל, ועל-כן רב המשא ומתן נעשין על-ידי מעות דוקא, ועל-ידי מעות יכולין לקנות הכל, והכל נעשה על-ידי המעות, וכמו שכתוב "והכסף יענה את הכל". כי המשא ומתן הוא לנשא ולהעלות הניצוצות, ולתנם למקומם, כמו שכתב רבנו שם, שזה בחינת משא ומתן, וזה נעשה על-ידי אמונה כנ"ל, אך אין להאמונה כח להתנשא ולעלות כי אם על-ידי התורה כנ"ל, ועל-כן על-ידי המעות, שהוא בבחינת תורה, מנשאים כל המשא ומתן, ויכולין לקנות כל הסחורות על-ידי המעות, כי כל בחינות ניצוצי אמונה שיש בכל הסחורות קשה

צדקתא, כי צדקה מממונו הוא גם כן בחינת קולות פנ"ל, וזה בחינת צום קול ממון, שהם כלם בחינה אחת פנ"ל. וזה בחינת תשובה תפלה צדקה שהם צום קול ממון מעבירין את רע הגזרה, כי כל הגזרות וכל הצרות חס ושלום, כלם הם מחמת חסרון הדעת, וכשנשאלם הדעת נתבטלון כל הצרות וכל החסרונות, כמבאר היטב שם במאמר הנ"ל. נמצא שכל הגזרות והצרות חס ושלום, הם רק שהמחין והדעת הם בבחינת העלם ועבור, ועל-כן צריכין לצעק דיקא פדי להוליד הדעת, ואז יתבטלו כל הצרות, ועל-כן על-ידי תשובה תפלה צדקה שהם צום קול ממון שכלם בחינה אחת, בחינת הקולות פנ"ל, על ידם מעבירין את רע הגזרה, כי על-ידי הדעת נשלמין כל החסרונות ונתבטלון כל הגזרות פנ"ל: לקושי הלכות - חושן משפט

ב. אפורוס ב, אות ו.

והכסף יענה את הכל. השם יתברך הקדים רפואה למכה וחמל עלינו, ונתן לנו הימים טובים הקדושים, שהתחלתם פסח שבו נמשך בכל שנה בחינת תקון תאות ממון (כמו שכתב אדונינו מורנו ורבנו זכרנו לברכה בלקושי תנינא סימן א), ועל-כן קרבן פסח בא מן הצאן שהוא בחינת תקון תאות ממון ועשירות, שהוא בחינת צאן, כי הקרבנות הם בחינת בטול העבודה וזה פידוע, ועל-כן לא היה נאכל אלא צלי אש, זה בחינת לבת אש הנאמר בהתורה הנ"ל, שהוא מכניע הרע הרוצה להתאחו בלב, שהוא בחינת אש הפעם, שזה עקר פגם העשירות, וזהו "ראשו על כרעיו ועל קרבו" (שמות יב, ט), כי צריך לברר כל העשירות מתחלתו עד סופו אל הקדשה, כי "הכסף יענה את הכל", וכל הדברים שבעולם יכולים לקנות על-ידי הממון, ומזה נמשך תאות וקמדת הממון, מחמת שעל-ידי הממון יכולים לקנות כל דבר, אכל מי שיש לו דעת אמתו

ורוח הממון הכל אחד, כי כל ההשפעות תלויים בדעת, וכשצריכין להמשיך השפעת הממון, צריכין להמשיך השפעות הדעת, ועל-כן צריכין שבועים קלין גם כן בלדת המחין (ואפשר משום זה צריכין שבועים קלין בפולין, כמו שמבאר שם, עין שם, כי צריכין שני מיני לדות והתגלות, כי תחלה צריכין להוליד המחין והדעת, ולזה צריכין שבועים קלין פעם אחת, ואחר-כך צריכין להוליד עוד הפעם, דהיינו להמשיך ההשפעה מן הדעת למטה, שיהיה נמשך ונתהוה מן הדעת השפעה גשמית וזה גם כן בחינת הולדה, וצריכין עוד שבועים קלין, ועל כן צריכין שתי פעמים שבועים קלין בחינת כפלים פיולדה), כי הכל תלוי בדעת, כמבאר היטב במאמר הנ"ל על פסוק "נחמו נחמו" וכו' (ישעיהו מ, א), בבחינת 'דעת קניית מה חסרת', עין שם. ועל-כן בשנותינן צדקה מממונו, נמצא שלוקח ממנו שהוא כלול משבועים קלין הנ"ל, כי לא השיג זה הממון כי אם על-ידי קלין פנ"ל, וכשלוקח זה הממון ונתנו בשביל השכינה, כבבבול, דהיינו שנותן צדקה לעניים שהם מאינן תבירין דילה, זהו בחינת צעקת השבועים קלין הנ"ל שצריכין לצעק במקום השכינה פדי להוליד המחין פנ"ל, כמבאר היטב שם במאמר הנ"ל, כי צדקה מממונו בשביל השכינה הוא ממש בחינת השבועים קלין הנ"ל, כי הממון כלול משבועים קלין פנ"ל. וזה, "והכסף יענה את הכל", כי ממון הוא בחינת עניה בקול פנ"ל. וזה בחינת "עשיר יענה עזות" (משלי יח, כג), כי ממון ועשירות הוא בחינת קולות פנ"ל. וזה בחינת 'אגרא דתעניתא צדקתא' [שכר התענית צדקה], כי התענית היא בחינת קולות וכו', כי בתענית צועקין ומתריעין וכמו שאנו אומרים בתענית, עננו ה' עננו, היה נא קרוב לשועתנו וכו'. כי זה עקר התענית לצעק אל ה', ועל-כן 'ענוי' בגימטריא 'קול', ועל-כן אגרא דתעניתא

להמשיך כל כחות הצמחים לתוך כל מה שנאכל ונשתה. ועל-כן יכולין לחלל הפרות על כסף, ולהעלות הכסף לירושלים לקנות שם פרות אחרים בעד הכסף, ולאכלם בקדשת אלו הפרות, כי אנו יכולים להעלות כחות הפרות לשרשם, שישם כלולים כל הכחות, וישם בנדאי יכולין להמשיך כח וחיות וקדשת אלו הפרות לתוך פרות אחרים, כי זה עקר בחינת העלאת פרות מעשר שני ונטע רבעי לירושלים, כדי להעלות כחות הפרות לתוך התפלה, כדי שנוכל להמשיך כל הכחות לתוך כל מה שנאכל כנ"ל. ומחמת זה בנדאי יכולין לחלל כח וקדשת אלו הפרות להמשיך לפרות אחרים, כי בהשרש הכל אחד וכנ"ל. ועל-כן עקר החלול על-ידי כסף דיקא, כמו שכתוב, "ונתת בכסף" (דברים יד, כה), כי "הכסף יענה את הכל", באשר רואין בחוש, שבעד הכסף יכולין לקנות כל מיני פרות שבועולם וכל החפצים. נמצא, שהכסף כלול מכל הכחות של כל הדברים, כי הכל יכולין לקנות בעד הכסף, וזה מחמת שגם בשרשו הכסף גבה מאד, כי שרש המזון בקדשה גבה מאד פידוע בדברי אדמו"ר ז"ל, כי המזון בשרשו למעלה הוא בחינת גונין עלאין, שהם שרש כל ההשפעות, כי על-ידי התפלה שהוא דבר ה', נמשכין ונתגלין הגונין בבחינת בדבר ה' שמים נעשו. שמים, הם בחינת גונין עלאין, כמובא במקום אחר. ומאלו הגונין נמשכין כל ההשפעות וכל הכחות של כל הדברים, ואלו הגונין הם בחינת המזון כנ"ל, ומחמת שהמזון בשרשו כלול מכל הכחות, על-כן גם למטה הוא כלול מהכל, כי יכולין לקנות בעד המזון כל מה שרוצין בבחינת "הכסף יענה את הכל", ומחמת זה עקר חלול פרות מעשר שני ונטע רבעי על-ידי הכסף דיקא, כי הכסף כלול מכל הכחות,

יודע שהכל הכל, כי המזון עם כל הדברים והחפצים שיקנה על ידם הכל יבא ויאבד, ולא ישאר ממנו כלום, כי האדם עם כל החפצים והחמדות שבועולם, יסודם מעפר וסופם לעפר, ואין מלזין לו לאדם לא כסף וזהב ולא אבנים טובות ומרגליות, שהם הדברים חמודים שקונה על-ידי הכסף והזהב, ומכלם לא נשאר כלום כי אם תורה ומעשים טובים בלבד, ועל-כן הצדיקים בשזוכין ישראל שהעשירות יגיע אליהם, הם מעלין כל המזון עם כל מיני חפצים שקונים בהם, הכל מעלין אל הקדשה בשביל כבוד השם יתברך לבוד, וזה מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (כמובא בפרוש רש"י על פסוק "שנד עשר הרחלים", עין שם), 'הרחל הזה בלה קדש, קנה לחצוצרות, עורה לתוף וכו', צמרה לתכלת וכו', הינו הצאן שהיא עשירות בשרשו שבקדשה בלו קדש, כי נתבררין ונתגלין על-ידי דברים נפלאים, ונעשין גוננים ושירות נפלאים, על-ידי בחינת "שאו זמרה ותנו תף" (תהלים פא, ג), שהוא תקון המשא ומתן והעשירות בקדשה, בבחינת 'ולבא מקבל לה בחדוה דנגונא דלוא' [הלב מקבל בשמחה את גנון הלויים] (כמו שמבאר בהתורה השגחה בלקושי מוה"ר קמא סימן יג, עין שם), ועל-כן צותה התורה בקרבן פסח שהוא תקון תאות מזון כנ"ל, שיהיה נצלה באש בשלמות, ראשו על פרעיו ועל קרבו, כדי לברר ולהעלות העשירות בלו אל הקדשה מראשו ועד רגלו, בבחינת 'הרחל הזו בלה קדש', וכנ"ל: לקושי הלכות

- אורח חיים ג. פורים ו, אות טו.

והכסף יענה את הכל. וזה בחינת מה שיכולין לחלל פרות נטע רבעי ומעשר שני על כסף, ולהעלות הכסף לירושלים לאכלו שם בקדשת מעשר שני, כי עקר עלית פרות הנ"ל לירושלים הוא כדי להעלות כל כחות הפרות לשרשם, שהוא דבר ה', שהוא התפלה, כדי שנוכל

הכסף דיקא, יכולין לחלל הפרות להחליף הכס
והקדשה של אלו הפרות להמשיכם לפרות
אחרים, כי כסף דיקא יש לו כח הזה מחמת
ששם כלולים כל הכחות כנ"ל: לקוטי הלכות - יורה
דעה ב, ערלה ה, אות כה.

כי הוא תחלת ההשפעה הנמשכת מדבר ה',
שבתחלה נתצמצם השפע בכחינת כסף שיש
שם ציור להשפעה, אבל עדין כלול שם כל
הכחות יחד. ואחר-כך נמשך השפע והכח לכל
עשב ועשב, ולכל דבר כראוי לו, ועל-כן על-ידי

גם במדעך מלך אל-תקלל ובחדרי משכבך אל-תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך את-הקול ובעל הכנפים (קרי: כנפים) יגיד דבר:

- תרגום יונתן -

אף במדעך בחביוני לך מלכא לא תלוט, ובאדרון בית משכבך לא תלוט חכימא, ארום רזיאל
מלאכא מכריז בכל יומא מן שמיא על טורא דחורב, ומחליך קליה בכל עלמא, ואליהו כהנא רבא
אזיל ופרח באויר רקיע שמיא כנשרא מרי גרפון, ומחיו מלין דמתעבדין בממירותא לכל ידיו ארעא:

- רש"י -

גם במדעך. אפילו במחשבותיך, בלא דבור. גם אפילו: מלך אל תקלל. לא תרגיז למלכו של עולם. דבר אחר,
כמשמעו מלך בשר ודם: עוף השמים. נשמה הנתונה בך, שסופה לעוף על השמים: ובעל כנפים. מלאך המלוה
אותך, בענין שנאמר "כי מלאכיו יצוה לך" (תהלים צא, יא). ולפי משמעו, העוברים והשבים, יש לך לדאג מכל בריה,
שמה יש שומעין ויגיד לאחרים:

- ברסלב -

הגוף, וכנגד העיני פנים שפדור: לקוטי הלכות - יורה
דעה א, ביצים ה.

ובעל כנפים יגיד דבר. העופות הם ממצעים
בן דגים ובהמות, כי הדגים נבראו מן המים
והבהמות מן העפר. ועל-כן אלו מעונין שחיטה
ואלו אין מעונין שחיטה כלל. ועופות שנבראו
מן הרקק, מפנים ועפר, הם ממצעים ביניהם,
ועל-כן נכשרין בסימן אחד. כי העופות הם
בעלי כנפים, והם בין גדר אדם שהוא בחינת
דעת, ובין גדר בהמה שהוא בחינת בהמיות,
בחינת שבעים אמות. כי מותר האדם מן
הבהמה, הוא הדבור, שהוא בחינת דעת, כי
הדבור תלוי בדעת פידוע, כמו שכתוב, "מפיו
דעת ותבונה" (משלי ב, ו). והבהמה אין לה דבור

כי עוף השמים יוליך את הקול. עופות הם
בחינת קולות, בחינת "כי עוף השמים יוליך את
הקול". ועל-כן נמשלו הנשמות לעופות, כמו
שכתוב 'נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים'
וכו'. וכמו שנאמר בתקונים לענין קו צפור,
שהוא בחינת 'נשמתין דאתתרכו מאתריהו
וכו' [נשמות שגורשו ממקום וכו'], כי עקר
קדשת הנשמה הוא בחינת קולות דקדושה, כי
הקול הוא ההכל פה של האדם, שהוא בחינת
הנשימה, שהוא הנשמה וההכל של האדם,
שהוא בחינת קול. כי עקר התגברות הנשמה
על הגוף הוא על-ידי קולות, שהם בחינת עזות
דקדושה, שעל-ידיה מתגברים כנגד עזות

בָּהֶם כָּל־כָּדָה. וְעַל־כֵּן שְׁחִיטָתָן בְּסִימָן אֶחָד בְּלִבָּד, שֶׁהוּא חֲצֵי שְׁחִיטָה שֶׁל בְּהֵמָה כִּנ"ל. וְעַל־כֵּן הָעוֹפוֹת עַל־יְדֵי עֲפִיפְתָם וּפְרִיחָתָם הֵם מִתְרוֹמְמִים מִהָאָרֶץ, וְנִעְלָמִים מִן הָעֵינַי קֶצֶת, כִּי אֵין עֵין שֶׁל הָאֲמוֹת שׁוֹלְטֹת בָּהֶם כָּל־כָּדָה, כִּי הֵם רְחוּקִים עַל־פִּי הָרֶב מִן עַפְר הָאָרֶץ, שֶׁשָּׁם עָקַר אֲחִיזַת הַשְּׁבָעִים אֲמוֹת כִּנ"ל. וְכֵן זֶה עַל־יְדֵי עֲפִיפְתָם, עַל־יְדֵי הַכְּנָפִים הַנ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת דְּבוּר הַסְּמוּךְ לְגִדְרֵי אָדָם, לְבְּחִינַת דַּעַת כִּנ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵם עוֹפְפִים וּמִתְרוֹמְמִים מִן עַפְר הָאָרֶץ, שֶׁשָּׁם אֲחִיזַת הַשְּׁבָעִים אֲמוֹת הַנ"ל, כִּי הֵם פּוֹרְחִים בְּאֵוִיר וְנִעְלָמִים מִן הָעֵינַי, וְאֵין הָעֵינַי שׁוֹלְטֹת בָּהֶם כָּל־כָּדָה כִּנ"ל, כִּי הָעוֹפוֹת הֵם בְּבְחִינַת מְלֶאכֶת הַמְּמַצֵּעַ בֵּין הַשְּׁבָעִים שָׂרִים, וּבֵין קְדֻשַׁת יִשְׂרָאֵל, בְּבְחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, כִּי הַמְּלָאכִים נִקְרְאוּ "בְּעֵלֵי כְּנָפִים", וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנּוּ גְרוֹ יְאִיר (לְקוּטֵי מוֹתֵר"ן קַמָּא. סִימָן י"א), עַל מֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ וְזֵרוּנָם לְבִרְכָה: עוֹף אֶחָד יֵשׁ בְּכַרְכֵּי הַיָּם וְכו', שֶׁהוּא בְּחִינַת מְלֶאכֶת, בְּחִינַת מַט"מ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁנֵה, בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, כִּי שֶׁר וּפְסוּל וְכו', בְּחִינַת תְּרֻגוּם שֶׁהוּא מְמַצֵּעַ בֵּין לְשׁוֹנוֹת שֶׁל שְׁבָעִים שָׂרִים הַנ"ל שֶׁהֵם שְׁבָעִים אֲמוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת בְּהֵמוֹת, וּבֵין לְשׁוֹן הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהוּא בְּחִינַת קְדֻשַׁת יִשְׂרָאֵל, כִּי לְשׁוֹן הַקְּדֻשָּׁה נִמְסַר לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן הִכְשָׁרָם בְּחֲצֵי שְׁחִיטָה שֶׁל בְּהֵמָה, דְּהֵינּוּ סִימָן אֶחָד כִּנ"ל: לְקוּטֵי הַלְכוּת - יִרְדֵּה דַעַת א. בְּשֶׁר שְׁנַחֲעֵלָם מִן הָעֵינַי ב. אוֹת א.

וְבַעַל כְּנָפִים יִגִּיד דְּבָר. וְזֶה מְרַמְזֵת לָנוּ הַתּוֹרָה בְּמִצְוֵה הַזֹּאת, "כִּי יִקְרָא קוֹן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בְּדָרְךָ" (דְּבָרִים כ"ב, ו), הֵינּוּ כִּשְׁתַּרְצָה לְעַסֵּק בְּאִיזוֹה דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה, שֶׁאֵין אִתָּה עוֹסֵק בְּבְחִינַת קוֹן צִפּוֹר, דְּהֵינּוּ לִקַּח וּלְהַעֲלוֹת נִפְשׁוֹת הַנְּפֻלוֹת, שֶׁהֵם בְּבְחִינַת קוֹן צִפּוֹר וְכו', וּבְפֶרֶט בַּעַת עוֹסֵקוֹ בְּדְבוּרֵי תּוֹרָה וְתַפְלָה שֶׁהֵם בְּחִינַת צִפְרֵתָא דְקֵאֵי עַד קַרְסְלָהּ וְכו' [צִפּוֹר שְׁעוֹמֶרֶת עַד הַקַּרְסוּל שֶׁלָּהּ

וְדַעַה. וְהָעוֹף הוּא בְּחִינַת מְמַצֵּעַ בֵּינֵיהֶם, כִּי רוּחַ שְׁבָכְנֵיהֶם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם כַּח לְעוֹף וְלִפְרָח, הוּא בְּחִינַת רוּחַ הַדְּבוּר, הֵינּוּ שֶׁהָעוֹפוֹת יֵשׁ לָהֶם יִתְרוֹן מִן הַבְּהֵמָה שֶׁשָּׁם רוּחַ הַדְּבוּר כְּבוֹשׁ וְסָתוּם לְגַמְרֵי. וּבְעוֹפוֹת כְּבָר עָלָה בְּחִינַת רוּחַ הַדְּבוּר אֶל הַכְּנָפִים וְיֵשׁ לָהֶם כַּח לְעוֹף, כִּי הַכְּנָפִים הֵם בְּחִינַת דְּבוּר, כִּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנּוּ (לְקוּטֵי מוֹתֵר"ן קַמָּא. סִימָן ס"ג), בְּחִינַת "וּבַעַל כְּנָפִים יִגִּיד דְּבָר". נִמְצָא, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִגִּדְרֵי הַבְּהֵמָה וּסְמוּכִים יוֹתֵר לְגִדְרֵי הָאָדָם, שֶׁמְעַלְתָם הוּא בְּדְבוּר כִּנ"ל, כִּי הַבְּהֵמָה הוֹלֶכֶת עַל אַרְבַּע, עַל יְדֵיהָ וְרַגְלֶיהָ, כִּי אֵין לְהַבְּהֵמָה יָדַיִם כָּלָל, מִחֲמַת שֶׁאֵין לָהּ בְּחִינַת הַדְּבוּר כָּלָל, כִּי הַדְּבוּר הוּא בְּחִינַת יָדַיִם וְשָׁם מְקוֹם הַדְּבוּר בְּבְחִינַת "כְּאִשֶּׁר דְּבַר ה' בְּיַד" וְכו' (שְׁמוֹת מ, ל"ה), הַנֶּאֱמָר בְּמוֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל נְבִיאִים, כִּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַבְּנּוּ גְרוֹ יְאִיר (לְקוּטֵי מוֹתֵר"ן קַמָּא. סִימָן נ"ו), כִּי חֲמִשָּׁת מוֹצְאוֹת הֵפָה הֵם בְּחִינַת חֲמֵשׁ אֲצַבְעוֹת שֶׁבִיד כְּמוֹכָא. וּבְבְהֵמָה יָרְדוּ הַיָּדַיִם וְהַדְּבוּר לְגַמְרֵי עַד שֶׁאֵין לָהּ שׁוּם דַּעַת וְשׁוּם דְּבוּר, וְהוֹלֶכֶת עַל אַרְבַּע, אֲבָל הָעוֹף אֵינוֹ הוֹלֵךְ כִּי אִם עַל שְׁנֵי רַגְלָיו. וּמִבְּחִינַת שְׁתֵּי הַיָּדַיִם, שֶׁשָּׁם תְּלוּי הַדְּבוּר, נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּנָפִים שֶׁהֵם לְמַעְלָה עַל הַגּוֹף סְמוּכִים וְקְרוּבִים לְבְּחִינַת יָדַיִם, וְהֵם בְּבְחִינַת דְּבוּר, בְּחִינַת "וּבַעַל כְּנָפִים יִגִּיד דְּבָר" כִּנ"ל. בְּבְחִינַת "וְיָדֵי אָדָם מִתְחַת כְּנָפֵיהֶם" וְכו' (יִחְזָקָא א, ח), כִּי בְּחִינַת יְדֵי אָדָם מְלַבֵּשׁ בְּהַכְּנָפִים שֶׁשָּׁם בְּחִינַת הַדְּבוּר, שֶׁזֶה הָרוּחַ שֶׁכְּנָפִים. וְעַל־כֵּן מִחֲמַת שֶׁסְמוּכִים לְגִדְרֵי הָאָדָם שֶׁהוּא בְּחִינַת דְּבוּר וְדַעַה, וְרְחוּקִים קֶצֶת מִגִּדְרֵי בְהֵמָה כִּנ"ל, עַל־כֵּן אֵין שָׁם כָּל־כָּדָה אֲחִיזָה לְהָרַע שֶׁל הַשְּׁבָעִים אֲמוֹת, שֶׁהוּא הַפֶּדָה מִבְּחִינַת אָדָם כְּנֹזֵךְ לְעֵיל כְּמָה פְּעֻמִּים, כִּי הָרַע הַכּוֹלֵל הַנ"ל הוּא בְּחִינַת בְּהֵמִיּוֹת מִמֶּשׁ, שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם דְּבוּר וְדַעַה. וְהָעוֹפוֹת שֶׁהֵם בֵּין אָדָם לְבְהֵמָה כִּנ"ל, עַל־כֵּן אֵין הָרַע הַנ"ל נֶאֱחָז

תשלח את האם, רק ואת הבנים תקח לך" וכו' (דברים כב, ז), הבנים הם הנפשות המתבררות על-ידי הדבורים הקדושים וכו', הם לבד תקח לך, ותזכה בהם להעלותם ולבררם: לקטוף הלכות - ויורה

דעה ב. שלוח תקן ד, אות ב.

ובעל כנפים יגיד דבר. מחאת כפים בתפלה - כי על-ידי-זה נתעוררים בחינת כנפים, שמשם בא הדבור. כמו שכתוב: "ובעל כנפים יגיד דבר", וכתוב: "וידי אדם מתחת כנפיהם" וכו' (חוקאל א, ח). נמצא שעל-ידי שאדם נתעורר בידים שלו, אזי (הכנפים) נתעוררים. הינו כנפי ראה, שמשם נתהוה הדבור. אבל עדין צריכין להכין ולתקן פה, לקבל את הדבור בתוכו. ועל-ידי שמכה כף אל כף, על-ידי-זה נתהוה הפה. כי בכל יד חמשה אצבעות. והפאות האורות, יד ימין ביד שמאל, הינו חמשה פעמים חמשה, גימטריא עשרים וחמשה. והפאות יד שמאל ביד ימין חמשה פעמים חמשה, גימטריא גס-כן עשרים וחמשה, שני פעמים עשרים וחמשה, גימטריא חמשים. זה בחינות חמשים פעמים יציאת מצרים שנזכר בתורה, כי על-ידי בחינות יוכל יצאו מגלות מצרים' (והר שמות מו). ועקר גלות מצרים, שהיה הדבור בגלות, ובשביל זה היה משה כבוד פה. ועל-ידי גאלה נתהוה בחינת פה, נמצא שעל-ידי חמשים שערי בינה נתהוה הפה. וזה בחינת: "מי שם פה לאדם" וכו' (שמות ד, יא), מי דיקא, נמצא, שעל-ידי מחאת כף, חמשה אצבעות ימין בחמשה שביד שמאל, וחמשה שביד שמאל בחמשה שביד ימין, נתהוה בחינת מי, שעל-ידיה נתהוה פה, כמו שכתוב "מי שם פה לאדם" (שם). והפה מקבל הדבורים מהכנפי ראה, כמו שכתוב: "ובעל כנפים יגיד דבר". וכנפים נתעוררים בהתעוררות ידי אדם, כמו שכתוב: "וידי אדם מתחת כנפיהם" וכו' (חוקאל א, ח). וכל זה אנו רואים בחוש, שהידיים הם כנגד

וכו', כי הדבור נקרא צפור. וזה בחינת "ובעל כנפים יגיד דבר", הינו כי עופות וצפרים שהם בעלי כנפים הם בבחינת דבור, וזהו, "והאם רכצת על האפרוחים" וכו' (שם), הינו שבחינת אם הבנים, שהיא התבוננות השכל רובץ תמיד על הדבורים, שהם בבחינת 'אפרוחים או ביצים דלית גרפין דלהון שלמים' ואפרוחים או ביצים שאין כנפיהם שלמים, הינו הדבורים שאין להם עדין שלמות, והתבוננות השכל רובץ עליהם להגדילם ולהשלימם, ומחמת שפזה העולם נאחו ברכ העולם היצרון רעין המגשמים הנ"ל, שמבלבלין את האדם מאד כנ"ל, ועקר התגרות היצר הרע וחילותיו הוא בהמחשבה והשכל, כי הוא מתגבר להפך הדבר חס ושלום, כי האדם צריך להתבונן בשכלו בקדשה גדולה, שעל-ידי-זה נולדים כל הקדשות, והוא בתחבולותיו מתגבר דיקא על התבוננות השכל שהיא בחינת אם הבנים, ומתגבר על בחינה זאת לבלבל בכמה מיני בלבולים, בעת שעוסקין להוציא אל הפעל להוליד הדבר שבקדשה, שזה בחינת "ובחטא יחמתני אמי" (תהלים נא, ז). על-כן מזהרת התורה, לא תקח האם על הבנים שלח תשלח את האם. שתזהר שלא תרוץ אחר האם שהם הבלבולים שבהשכל והמחשבה לקחם ולתפשם, כי אז זה וזה לא תעלה בידך, כי לא תוכל להתפלל, וגם המחשבות יתגברו יותר כנ"ל, מחמת גדל תקף הגלות של אלו הנפשות הנפולות, שאז כל מה שעוסקין להתגבר כנגד המחשבות, הם מתגברין יותר כנ"ל, על-כן עקר העצה, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, שלא תסתכל ולא תביט לאחריך על האם כלל, שהם הבלבולים והדמיונות שנתאחזו בהתבוננות שכלך, רק תניחם שילכו להם, ולא תרוץ אחריהם ללחם עמהם כלל. ועל-ידי-זה בעצמו תשלחם ותסלקם מאתך. בבחינת "שלח

הליכה, הינו שאין להחכמים להרע הנ"ל, רק מה שחוקרים בינם לבין עצמן, ואינם מעופפים בעולם, הינו שאין מתפשט ומעופף חכמתם בעולם, ואינם יכולים להזיק להעולם, רק לזי שסמוך אליהם, כגון תלמידיהם וחבריהם, אבל ברחוק מהם אינם יכולים להזיק. כמו ההולך שהולך רק מעט, ואינו יכול למהר למרחוק כמו המעופף. וגם בינם לבין עצמן אין שכלם מעופף, הינו שאין נפתח להם החכמה כל-כך, ואינם מעופפים ומהירים בחכמות שלהם, רק חוקרים בחכמתם מעט מעט, כמו ההולך. וגם מה שמזיקים לאחרים בחכמתם, הוא רק בבחינת הליכה, שאינו מעופף ונכנס בעמק לתוך המוח והלב, רק שגדבק קצת להמות, אבל אינו נכנס בעמק לתוך הלב והמוח. אבל בשיש להם, חס ושלו, כנפים מדבורים רעים כנ"ל, אזי שכלם מעופף כנ"ל, וגם מזיק למרחוק, כמו המעופף שמעופף בשעה אחת למרחוק, וגם שמעופף חכמתם המששששת, ונכנס ונדבק במוח והלב בעמק גדול מאד. והנמלה המנח בתוך פי הנחש, הוא בחינות חכם הדור, שהוא חכם הישר והצדיק, ובעל מדות טובות. ומחמת שהוא חכם גדול דקדשה ונכנס באלו החכמות, אזי כשאלו החכמים נכנסים בחקירתם, לחקר באלו החכמות, אז יש לו צער גדול מאד, ויש לו מלחמה גדולה עמהם, הינו עם בחינת הנחש הנ"ל. כי מתגברים עליו מאד בלבולים ואמונות כזביות, והוא בחינת מבטח בוגד, שמתגבר עליו בטחון בוגד, שאינו בטחון שלם ואמת כראוי, שזהו בחינת אמונות כזביות. וזהו בחינות: "שן רועה ורגל מועדת מבטח בוגד" וכו' (משלי כה, יט), הינו שזה המבטח בוגד היא בחינות שן רועה את החכם, שהוא הנמלה שבתוך פיה כנ"ל. כי מחמת שהוא חכם ונכנס בעבודת ה', מתגברים עליו אלו הבלבולים והאמונות כזביות

כנפי ראה. ובשביל זה אמרו הפוסקים 'נשבר הגוף כמודד לגוף מרפה' (יורה דעה, גג), כי בודאי נקב על ידי זה הראה: לקושי מותר" קמא. סימן מה.

ובעל כנפים יגיד דבר. ויש נחש, ונמלה בתוך פיה, וזאת הנמלה אין לה נחא בודאי, מחמת שהיא בתוך פיה של נחש. והנחש פעמים הולך, ופעמים מעופף. והחלוק שבין הליכה לעפפה, כי בעפפה יוכל לעוף ולפרח ברגע הרבה, אבל בהליכה הוא הולך מעט מעט, כדרך ההולך, שהוא תנועה כבדה. ובכל הדבורים רעים שמדברים, ובפרט כשהם נוגעים על צדיקים וגדולים, באלו הדבורים הם עושים כנפים להנחש, שיוכל לעופף. כי על-ידי דבורים קדושים, עושים כנפים דקדשה, בבחינת: "ובעל כנפים יגיד דבר". אבל באלו הדבורים רעים, עושים כנפים להנחש, והם נגד השיש כנפים של הקדשה הנ"ל. כי הדבור יוצא מכנפי ראה, על-כן נעשה ממנו בחינת כנפים להנחש, כי הדבור היוצא משית עזקאין דקנה, הוא נגד השיש כנפים של הקדשה הנ"ל. והנחש, הם אלו החכמים להרע, החוקרים פילוסופיא ואפיקורסות. כמו שכתוב: "חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו" (ירמיהו ד, כב), שהם רק חכמים להרע, שאם ירצו להשתמש בחכמתם להטיב לא יוכלו. והם בחינות הנחש, בחינות: "והנחש הניה ערום מכל חיות השדה" וכו' (בראשית ג, א). ועל-ידי דבורים רעים, עושים כנפים להחכמים אלו, שהם בחינת הנחש, שיוכלו לעוף ולפרח. הינו שמעופפת ומתפשטת חכמתם ואפיקורסות שלהם בעולם, ומזיק מאד להעולם. וגם בחקירותם בעצמם, הם מעופפים, כמו מי שיש לו שכל מעופף, הינו ששכלם מעופף במהירות, ונפתח להם חכמתם מאד. אבל אם אין להנחש כנפים, הינו שאין להם דבורים רעים כנ"ל, אזי אין להנחש רק בחינת

ביותר, וצריך לו תמיד מלחמה גדולה עמָהֶם. ובין בְּשֶׁהִנָּחַשׁ הוֹלֵךְ, ובין בְּשֶׁהוּא מְעוֹפֵף, יש לו צער גדול ומלחמה גדולה. רק שְׁבוּדָאֵי בַעַת הָעִפִּיפָה, צִעְרוּ גְדוֹל יוֹתֵר מְאֹד, ואין לו שום נִיחָא בֵּין בְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ, בֵּין בְּשֶׁהוּא מְעוֹפֵף. רק שִׁישׁ מְצַעַע בֵּין הַהֲלִיכָה ובֵּין הָעִפִּיפָה, והוא בַּעַת שְׁפוּסֵק הָעִפִּיפָה וּמוֹרִיד עֲצָמוֹ מִן הָעִפִּיפָה, מִמְעַלָּה לְמַטָּה, בְּדֶרֶךְ הַמְעוֹפֵף בַּעַת שְׂרוּצָה לְשִׁלְשֵׁל וְלַהוֹרִיד עֲצָמוֹ לְמַטָּה, ואזי יש לַהֲנַמְלָה הַנ"ל נִיחָא, כִּי אֲזִי אֵינוֹ הוֹלֵךְ ואֵינוֹ מְעוֹפֵף. הַיְנוּ, כִּי יֵשׁ כְּמָה עֵתִים שֶׁהַחֲכָמִים נִיחִים ואֵינָם חוֹקְרִין, כְּגוֹן בַּעַת שָׁנָה ואֲכִילָה, ואזי יש נִיחָא לְהַחֲכֵם שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה הַנְּמָלָה שֶׁבְּתוֹךְ פִּיהָ. כִּי הַחֲכֵם הוּא בַּחֲנִינָה נְמָלָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "לֵךְ אֶל נְמָלָה עֲצַל רְאֵה דְרָכֶיהָ וְחֲכָם" (משלי ו, 1), כִּי זֶה הַחֲכָם מֵלֵמֵד דַּעַת וְדָרְכֵי ה' אֶל הָעָם: לְקוֹטֵי מוֹחָרִין

קמא. סימן סג.

ובְעַל כִּנְפַיִם יִגִּיד דְּבָרָה. וְזֶה בַּחֲנִינָה סְנַפִּירִין הֵם שִׁשְׁט בָּהֶם בְּמִיּוֹם. וְהֵם בַּחֲנִינָה כְּנַפַּיִם שִׁשְׁט וּפּוֹרַח בָּהֶם בְּמִיּוֹם, וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבַּחֲנִינָה כַּחַּ הַדְּבוּר הַקְּדוּשׁ שֶׁל הַצְּדִיק, בַּבַּחֲנִינָה "ובְעַל כִּנְפַיִם יִגִּיד דְּבָרָה", כִּי הַדְּבוּר שֶׁל הַצְּדִיק הוּא בַּחֲנִינָה כְּנַפַּיִם דְּקַדְשָׁה שִׁשְׁט וּפּוֹרַח בָּהֶם בְּתוֹךְ מִימֵי הַדַּעַת, כִּי הוּא מִתְּפָאֵר

בְּדְבוּרָיו הַקְּדוּשִׁים, וּמְגַלָּה עַל יָדָם דַּעַת גְּדוֹל וּנְפִלָא בְּגִדְלַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ, וּגְדִלַת הַצְּדִיקִים הָאֱמִתִּיִּים שְׂיֻכּוֹלִים לְעַבְדַּת ה' יִתְבָּרַךְ בְּכָל דְּבָר שֶׁבְּעוֹלָם וְשִׂיזְדוּעִים גְּדוֹלוֹת וּנְפִלָאוֹת, שֶׁכָּל זֶה הֵם בַּחֲנִינָה כְּנַפַּיִם שְׁפוֹרַח בְּהַדַּעַת, שֶׁמְגַלָּה עַל-יְדֵי דְבוּרָיו הַקְּדוּשִׁים, הוּא פּוֹרַח וְשִׁט בָּהֶם, בְּמִימֵי הַדַּעַת לְמַרְחוֹק וּמְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וּנְפִלָאוֹת אֱמִתִּיּוֹת. וְזֶה בַּחֲנִינָה סְנַפִּיר דְּקַדְשָׁה, בַּחֲנִינָה כְּנַפֵּי הַקַּדְשָׁה לְשׁוֹט בְּמִימֵי הַדַּעַת, בַּחֲנִינָה הַתְּפָאֵרוֹת שֶׁל אֱמֶת, אֲבָל גַּם דְּגִים טְמֵאִים יֵשׁ לָהֶם גַּם-כֵּן סְנַפִּיר לְשׁוֹט בָּהֶם, כִּי גַם הַשְּׂקָרְנִים, שֶׁהֵם בַּחֲנִינָה דְּגִים טְמֵאִים מִתְּפָאֵרִין עֲצָמוֹן גַּם-כֵּן בְּדְבוּרִים וְהַתְּפָאֵרוֹת שֶׁל הַצְּדִיקִים הָאֱמִתִּיִּים, כְּאֵלוֹ יֵשׁ לָהֶם גַּם-כֵּן כַּחַ לְשׁוֹט וּלְפָרַח בְּמִימֵי הַדַּעַת, וְלַעֲבֹד אֶת ה' יִתְבָּרַךְ בְּכָל דְּבָר. וְעַל-כֵּן עַל-יְדֵי הַסְּנַפִּיר שֶׁהֵם בַּחֲנִינָה הַדְּבוּרִים שֶׁל הַתְּפָאֵרוֹת בַּחֲנִינָה כְּנַפַּיִם וְכוּ', אֵין יְכוֹלִין עַל יָדָם לְבַד לְהַכִּיר בֵּין דְּגִים טְהוֹרִים לְטְמֵאִים, כִּי הַשְּׂקָרְנִים מִתְּדַמִּין עֲצָמוֹן בְּדְבוּר הַתְּפָאֵרוֹת כְּמוֹ הַצְּדִיקִים הָאֱמִתִּיִּים מִמֶּשׁ כְּנ"ל. וְעַקֵּר הַסִּימָן הוּא קְשָׁקְשִׁים, שֶׁהֵם הַלְּבוּשׁ לְהַגֵּן, בַּחֲנִינָה שְׂרִיזוֹן קְשָׁקְשִׁים, כִּי הַשְּׂקָרְנִים אֵין לָהֶם שׁוּם כַּחַ לְהַגֵּן וְלַהֲצִיל, אֲבָל הַצְּדִיקִים אֱמִתִּיִּים בַּחֲנִינָה צְדָקָה דְּקַדְשָׁה מְגַנִּים וּמְצִילִים, שֶׁזֶהוּ בַּחֲנִינָה לְבוּשׁ קְשָׁקְשִׁים כְּנ"ל: לְקוֹטֵי הַלְּבוּשׁ - יוֹדֵה דַּעַת א. דְּגִים ב. אוֹת ב.

פרק יא

שִׁלַח לַחֲמֶדָּה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם כִּי-בָרַב הַיָּמִים {א} תִּמְצָאֵנוּ:

- תרגום יונתן -

אִישׁוּיט לְחַיִּים פִּרְנִסוּתָדָּה לַעֲנִי דְאָזְלוּן בְּסַפִּינָן עַל אִפִּי מַיָּא, אַרוּם בְּתַר עַדְן יוֹמִין סִגְיִאִין תַּמָּן תִּשְׁכַּח אַגְרִיָּה לַעֲלָמָא דְאֵתִי:

- רש"י -

שִׁלַּח לַחֲמֶדָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. עֲשֵׂה טוֹבָה וְחֶסֶד לְאָדָם שִׂיאֵמֵר לָךְ לְבָד עָלָיו לֹא תִרְאֶנּוּ עוֹד, בְּאָדָם שֶׁמִּשְׁלִיךְ מִזִּזְנוּתוֹ עַל פְּנֵי הַמַּיִם: כִּי בָרַב הַיָּמִים תִּמְצָאֵנוּ. עוֹד יָמִים בָּאִים וְתִקְבַּל תִּשְׁלוּמִיָּה. רֹאה מַה נֹּאמֵר בִּיתְרוֹ "קִרְאָן לֹא יִיאַכַּל לָחֶם" (שְׁמוֹת ב, כ), וְסָבוּר שֶׁהוּא מִצְרִי וְלֹא יִרְאֶנּוּ עוֹד, מַה הִיָּה סוּפוֹ, נַעֲשֵׂה חֲתָנוּ וְנִמְלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל, וְהַכְּנִיסוּ תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה, וְזָכוּ בְּנוֹי וּבְנֵי בְּנוֹי לֵישֵׁב בְּלִשְׁבַת הַגְּזוּת:

- ברכלב -

הַנֹּאמֵר בְּצִדְקָה. 'עַל פְּנֵי הַמַּיִם' דִּיקָא, כִּי שֵׁם בְּבַחֲיִנַת הַמַּיִם, דְּהִינּוּ דְגִים שְׂבִמִּים, שֵׁם מוֹצְאִין כַּח הַצִּדְקָה, כִּי שֵׁם צְרִיכִין כַּח הַצִּדְקָה לְהִגָּן עַל הַדְּגִים שֶׁהֵם בְּבַחֲיִנַת מִצַּח הַרְצוֹן, לְהִגָּן עֲלֵיהֶם עַל-יַדֵּי לְבוּשׁ הַקְּשָׁקְשִׁים מִבַּחֲיִנַת מִצַּח הַנְּחֹשׁ שְׁלֹא יִתְאַחוּ בָּהֶם חֶס וְשָׁלוֹם, וְעַל-כֵּן אֵלּוּ מִינֵי דְגִים שְׂאִין לָהֶם קְשָׁקְשִׁים הֵם טְמֵאִים, כִּי נִאָּחֲזוּ בָּהֶם אַחֲזִיזָה מִבַּחֲיִנַת מִצַּח הַנְּחֹשׁ, עַל-יַדֵּי שְׂאִין עֲלֵיהֶם לְבוּשׁ הַקְּשָׁקְשִׁים הַנִּמְשָׁךְ מִן הַצִּדְקָה לְהִגָּן עֲלֵיהֶם כַּ"ל: לְקוּפֵי הַלְכוּת - יוֹרֵה דְעָה. דְגִים ג, אוֹת

ד.

שִׁלַּח לַחֲמֶדָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם כִּי בָרַב הַיָּמִים תִּמְצָאֵנוּ. עַל-יַדֵּי הַצִּדְקָה מִתְקַנֵּין וּמַעֲלִין פְּגָם נְפִילַת הַיָּמִים וְהַדְּעַת שֶׁל הַזְּקֵנִים מֵאֲרִיכֵי יָמִים, שְׂאִינָם פְּרָאוּי, שְׁמֹזָה יִנִּיקַת מִצַּח הַנְּחֹשׁ, בְּבַחֲיִנַת: "שִׁלַּח לַחֲמֶדָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם כִּי בָרַב הַיָּמִים תִּמְצָאֵנוּ" - שְׂכַח הַצִּדְקָה מוֹצְאִין בָּרַב הַיָּמִים, דְּהִינּוּ בְּמֵאֲרִיכֵי יָמִים, כִּי עַל-יַדֵּי הַצִּדְקָה מַעֲלִין וּמִתְקַנֵּין הַפְּגָם שְׁלָהֶם כַּ"ל. וְזֵהוּ: "שִׁלַּח

שִׁלַּח לַחֲמֶדָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. יֵשׁ דְגִים טְהוּרִים וְדְגִים טְמֵאִים, כִּי כְּנֶגֶד שְׂרֵשׁ הַרְצוֹן, מִצַּח הַרְצוֹן יֵשׁ בַּחֲיִנַת מִצַּח הַנְּחֹשׁ וְכו', וְזֶה בַּחֲיִנַת דְגִים טְמֵאִים שֶׁהֵם כְּנֶגֶד דְגִים טְהוּרִים, שֶׁהֵם בַּחֲיִנַת עֵינָא פְּקִיחָא [עֵין פְּקוּחָה], שְׂרֵשׁ הַרְצוֹן דְקִדְשָׁה, וְדְגִים טְמֵאִים הֵם כְּנֶגְדָם בְּבַחֲיִנַת מִצַּח הַנְּחֹשׁ שֶׁהוּא כְּנֶגֶד מִצַּח הַרְצוֹן, וְעַל-כֵּן הַסִּימָן שֶׁל דְגִים טְהוּרִים הוּא קְשָׁקְשִׁים, זֶה בַּחֲיִנַת כַּח הַצִּדְקָה שֶׁמְקַבְּלִין, שְׁעַל-יַדֵּי-זֶה נִכְנַע מִצַּח הַנְּחֹשׁ, וְאִין לֹא כַּח לְהַתְנַבֵּר כְּנֶגֶד מִצַּח הַרְצוֹן חֶס וְשָׁלוֹם, כִּי לְבוּשׁ הַקְּשָׁקְשִׁים זֶה נִמְשָׁךְ מִבַּחֲיִנַת צִדְקָה, בְּבַחֲיִנַת "וַיִּשְׁרִיזוּן קְשָׁקְשִׁים הוּא לְבוּשׁ" וְכו' (שְׁמוֹת א-א ז, ה). וְזֶה בַּחֲיִנַת צִדְקָה, בַּחֲיִנַת "צִדְקָה לְבִשְׁתִּי וַיִּלְבַּשְׁנִי" וְכו' (אִיוב כב, ד), בַּחֲיִנַת "וַיִּלְבַּשׁ צִדְקָה כִּשְׂרוֹן" וְכו' (יִשְׁעִיהוּ נב, ז), הִינּוּ כִּי הַקְּשָׁקְשִׁים מְגַנִּים עַל הַדְּגִים שְׁלֹא יִתְאַחוּ בָּהֶם בַּחֲיִנַת מִצַּח הַנְּחֹשׁ חֶס וְשָׁלוֹם, כִּי הַקְּשָׁקְשִׁים הֵם בְּבַחֲיִנַת צִדְקָה שֶׁהִיא מְכַנַּעַת מִצַּח הַנְּחֹשׁ כַּ"ל. וְזֶה בַּחֲיִנַת "שִׁלַּח לַחֲמֶדָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם"

– שהצדיק מקבל דבור פיו מנדיכי לב, דהינו בעלי-צדקה. וצדקה היא בחינת מים, בבחינת: "ההפכי הצור אגם מים" (שם קיד, ח), 'הצור' – זה בחינת: "צור לִבְכִי" (שם עג, כו), כִּי יֵשׁ לֵב אֲבֹן" (חוקאל לו, כו), דהינו "אבירי לֵב הַרְחֹקִים מצדקה" (ישעיהו מו, יב), וזהו: 'ההפכי הצור אגם מים', דהינו שנתהפך ללב רך, בחינת: "שפכי כמים לִבְךָ נַחַח פְּנֵי ה'" (איכה ב, יט), הינו לב רך להתנדב לצדקה. ובשביל זה נקרא צדקה מים, כמו שכתוב: "וצדקה בנחל איתן" (עמוס ה, כד), וזה בחינת: "שלח לחמך על פני המים", הנאמר בצדקה. ועל-ידי הצדקה נעשה פה קדוש של הצדיק כנ"ל, וזה בחינת: "בפיך" – "זו צדקה" (ראשי-השנה ו), שעל-ידי צדקה נעשה הפה של הצדיק כנ"ל. והצדיק הוא בחינת: "בכור שורו הדר לו" (דברים לג, ז), ובכור נזמל פי שנים, הינו שדבור פיו הקדוש יש לו שני משמעות, ומזה בא שיש כח ויניקה להצבועים הנ"ל לינק מהם, להפך דבריהם אל השקר שלהם, מאחר שהדבור הקדוש בעצמו יש לו שני משמעות, בבחינת פי שנים כנ"ל: אבל באמת הוא טובה להצדיק האמת מה שנמצאים אלו השקרנים המתדמים אליהם. כי יש רשעים שנותנין צדקה לצדיקים, ועל-ידי הצדקה נעשה בחינת יבק, הינו: יחוד ברכה קדשה, וכל שלש בחינות אלו נאמרו במים, שהוא בחינת צדקה כנ"ל. 'יחוד' – כמו שכתוב: "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד" (בראשית א, ט). 'ברכה' – כמו שכתוב: "ישרצו המים שרץ נפש חיה" וכו' (שם, ט). 'קדשה' – כמו שכתוב: "מים קדשים" (במדבר ה, יז). ומחמת זה נמצאים בעלי-צדקה שהם נזאפים, פי הם יונקים מבחינת היבק הנ"ל. ובחינת היבק בקדשה הוא בחינת ויוגין דקדשה, ואצלם נתקלקל זאת היניקה, ונעשה אצלם נאות, רחמנא לצלן. ועל-כן הצדקה

לחמך על פני המים", הינו שתתן צדקה, והכתוב מבטיחך, שההפסד שאתה מפסיד ממונה, שפורת לצדקה תרויח ותמצאנו ברב הימים, במאריכי ימים כנ"ל, כי על-ידי הצדקה מעלין פנים נפילת הדעת של המאריכי ימים, שמוזה הוא יניקת מצח הנחש כנ"ל, ומוציאין כל היניקה והחיות של מצח הנחש, חכמת הטבע, ומתגבר בחינת מצח הרצון. כי עקר עבודת הצדקה היא בבחינת: "ואת הערבים צויתי" וכו' (מלכים א י, ג) כנ"ל, דהינו מה שצריכים בהתחלה לשבר האכזריות להפכו לרחמנות, ומזה בעצמו מתגבר בחינת הרצון, כי מנה ובה אבא ליזיל בה נרגא [מתוך היער עצמו באה הידיה שמחוברת לגרן שישחית את אותו היער] (סנהדרין לט), מאחר שמתגבר ומתהפך אכזריות שבטבעו לרחמנות, על-ידי-זה נתהפך הרגו לרצון: לקוטי מוהר"ן תנינא.

סימן ד, אות ט.

שלח לחמך על פני המים. והנה, לפעמים הגולן הוא בבחינת ממאס באשת נעורים, וחומר אשת חברו. ולפעמים רוצה בשניהם, שרוצה את ממונו, וחפץ גם בשל חברו. וזה בחינת 'מכנים צרה בתוך ביתו'. והנביא הזהיר על זה, כמו שכתוב: "ובאשת נעוריה אל יבגר, כי שגא שלח" וכו' (מלאכי ב, טו-טז). הפונה, אם אין די לך בחלקך, ואתה שונא את ממונה, שאינו מספיק לך, על-כן שלח. הינו שתעשה תקנה לזה, שתתן צדקה. שהיא בחינות שלח, כמו שכתוב: "שלח לחמך על פני המים", כמה שאמרו רז"ל: 'אם רואה אדם שמוזנותיו מצמצמין, יעשה מהם צדקה' (גמין ו): לקוטי מוהר"ן

קמא. סימן סט.

שלח לחמך על פני המים. דע, שהצדיק האמת הנ"ל מקבל דבור פיו הקדוש מבעלי-צדקה, וזה בחינת: "נדבות פי רצה נא ה'" (תהלים קיט, קח)

שלהם היא רעה אצל הצדיק. כי הצדיק מקבל דבור פיו הקדוש מן הצדקה, וכשנתקלקל אצלם כנ"ל, גורם פגם לדבור פיו של הצדיק, שמקבל משם כנ"ל. ועל-כן הוא טובה מה שנמצאים השקרנים הנ"ל, שאזי אלו הרשעים הנותנים צדקה פוגים אליהם ונותנים להם, וכמאמר ירמיה הנביא: 'הכשלים בעניים שאינם מהגנים, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (בבא-קמא טו), ואזי נצול הצדיק האמת מפגם הצדקה שלהם כנ"ל. אבל עקר כח יניקת השקרנים הנ"ל הוא רק מאלו הצדיקים הגדולים, ההולכים בגדולות כנ"ל, אבל מאלו העוסקים בתורה תמיד ומתנהגים בפשיטות, אין להם יניקה וכח כנ"ל:

לקוטי מוהר"ן תנינא, סימן טו.

שלח לחמך על פני המים. עקר החשכות על-ידי רבוי הגלויות שכוּבְשִׁין הטוב ביניהם, שזוהו בחינת "תהו ובהו וחשך" וכו' (בראשית א, ב), שהם בחינת הארבע גלויות שכבשו הטוב ביותר, שעל-ידי-זה מתגבר החשך מאד מאד עד שאין רואין אור הצדיק שמגלה ההתפארות. ובפרט הגלות האחרון הזה שנקרא תהום, וגם כל החשכות של גלויות הראשונות כלולים בו. בבחינת "תהו ובהו וחשך על פני תהום" (שם), שהחשך מחשיך עד התהום, עד שרוצה להסתיר ולהחשיך האור לגמרי חס ושלום, אבל "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" (שם), מים זה בחינת צדקה, כמו שכתוב, "שלח לחמך על פני המים". רוח אלקים מרחפת, דא רוחו של

משיח שהם בחינת הצדיק אמת, כמו שכתוב במקום אחר. ועל-ידי-זה "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור" (שם, ג), שזה בחינת אור נר הנבכה, אור נר המנורה, כי עקר התגלות האור הוא על-ידי צדקה כנ"ל: לקוטי הלכות - חושן משפט א. מוען נמנן ה, אות יב.

שלח לחמך על פני המים. בשבת ויום טוב צריכין להרבות בצדקה, כי בשבת עקר הארת ושלמות של כל הצדקה, בבחינת 'שמש בשבת צדקה לעניים' (תענית ח עב), כמבאר בדברי רבנו זכרונם לברכה במקום אחר (לקוטי מוהר"ן קמא. סימן לא). וביום טוב צריכין בודאי להרבות בצדקה, כי זה עקר שמחת יום טוב, כמבאר בתורה כמה פעמים, בכל מקום שמזכיר שמחת יום טוב, מזכיר שם נדבית לבו לצדקה, כמו שנאמר, "ושמחת לפני ה' אלקיך אתה ובניך וכו' והגר והיתום והאלמנה" וכו' (דברים טו, יד), ואמרו רבותינו זכרונם לברכה, 'אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך', כי באמת עקר שמחת יום טוב על-ידי התגלות הרצון, שזה נתגלה על-ידי הצדקה דיקא. בבחינת "שלח לחמך על פני המים כי רב הימים תמצאנו". וזה שנסמך לשם במקרא הסמוך, "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" וכו' (קהלת יא, ב), ודרשו רבותינו זכרונם לברכה על ימי הרגלים וכו', הינו כנ"ל, כי עקר קדשת הרגלים, דהינו שמחת יום טוב הוא על-ידי הצדקה, בחינת "שלח לחמך" וכו' הנ"ל: לקוטי הלכות - יורה דעה א. כלי חיון א, אות ו.

תִּן חֶלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָה כִּי לֹא תִדַע מָה־ יִהְיֶה רָעָה עַל־הָאָרֶץ:

- תרגום יונתן -

הב חולק טוב מן זרעא לחקלך בתשרי, ולא תתמנע מלזרע אף בכסלו, ארום לא תנדע מה יהי בישא על ארעא, אי חריפי נצחן או אפילי:

- רש"י -

תן חלק לשבעה וגם לשמונה. חלקת מלחמך ומשקלך לשבעה צריכי חסד, חלק עוד לשמונה שיבואו אחריהם, ואל תאמר די: כי לא תדע מה יהיה רעה. שמא עוד ימים באים ותצטרך לכלם, או תנצל על ידי הצדקה מן הרעה. ואם לא עכשו אימתי. ורבותינו אמרו, "תן חלק וגו'", אלו שבעת ימי בראשית, תן אחד מהן חלק ליוצרך לנוח בשבת. "וגם לשמונה", אלו שמונת ימי המילה. דבר אחר, "תן חלק לשבעה", קרבנות צבור של שבעת ימי פסח, "וגם לשמונה", של שמונת ימי החג: כי לא תדע מה יהיה רעה. אם יחרב הבית ולא תקריבו עוד, ויועילו קרבנות הראשונים לבטל גזרה הרעה. דבר אחר, "כי לא תדע מה יהיה", לא ידעת מה נגזר על הגשמים בחג, ויועילו הקרבנות ויבטל גזרות רעות:

- ברסלב -

של ימי הרגלים, ונכלל בתוכו גם-כן שבעת ימי הפסח ויום השבועות, גם שמנת ימי הסכות הם האחרון שברגלים כנגד יעקב שכלול מכל האבות, כי אז בסכות נשלם הארת של כל הג' רגלים והוא כלול מכלם, ועל-כן יש שמנה חוטים בהצייצית וכנ"ל: לקוטי הלכות - אורח חיים א.

במילת ידים שחרית ה.

תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע וגו'. וזהו, "תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ", הינו שצריכין להמשיך שבעה תקונים, שהם שלשה קני האמת שמאירין בארבעת חלקי הדבור, שהם בחינת שבעה קני המנוחה, שבעת ימי השבת. שכל אלו השבעה בחינות מאירין בחנכה, הינו כי על-ידי אלו שבע בחינות ממשיכין קדשת שבת לימי החל, שזה עקר בחינת חנכה. וזהו "וגם לשמונה", בחינת שמונת ימי חנכה וכנ"ל. וזהו, "כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ", הינו שהגלות מתארך מאד, ומי יודע מה ילד

תן חלק לשבעה וגם לשמונה. ציצית הם בבחינת רגלים, בבחינת "צדק לפניו יהלך" וכו' (תהלים פה, יד), שזהו בחינת ג' רגלים שאז הולכין לעלות לרגל, כמו שכתוב "שלש פעמים בשנה יראה" וכו' (שמות כג, יז), שזה בחינת "צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו" (תהלים פה, יד), כמובא במקום אחר, וזה בחינת ציצית, בחינת "צדק לבשתי וילבשני" וכו' (איוב כג, יד), זה בחינת שמנה חוטים שיש בכל אחד מהציצית. וכל חוט צריך להיות שזור, ואין שזירה פחות משתים, כמו שלמדו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות לה) מפסוק "הכנה פתיל" וכו' (במדבר טו, לה) נמצא, שכל אחד מהציצית יש י"ו חוטים, דהינו שמנה חוטים שזורים כנגד הימים שיש בשלש רגלים, שהם י"ו ימים, כי פסח שבעה ימים, ושבועות יום אחד, וח' ימי החג בבחינת "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" וכו' שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין ט) על רגלים, ועל-כן עקר הציצית הם שמנה חוטים כנגד שמונת ימי חג הסכות, שהוא המספר המרבה ביותר

פנ"ל. וזהו, "כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ" אולי יעבר עליך מה שיעבר חס ושלום, שידמה לך שאי אפשר להתקיים בזה כלל, אבל על-ידי בחינת הנכה, בחינת תורה והודאה, שתזכר בכל פעם חסדי ה' ונפלאותיו עליך פנ"ל, על-ידי-זה תתחזק בכל פעם בבחינת מודה על העבר וצועק לעתיד לבא, ועל-ידי-זה תזכה לישועות נפלאות בכל פעם, עד שתזכה לגאולה שלמה מהרה, אמן ואמן: לקושי הלכות - יורה דעה. כלאי בהמה ה, אות יב.

יום, על-כן אנו צריכין להמשיך על עצמנו בכל פעם בחינת הארת ימי הנכה, שהוא בחינת תודה והודאה, להיות מודה על העבר גם בעת הצרה חס ושלום, גם בעת שאין זוכין לעבודת ה' בראוי, אפלו אם הוא כמו שהוא וכנ"ל, כי דיקא על-ידי-זה עקר קיום ישראל בגלות בכלל, ובפרטיות כל אחד ואחד. ועתה מקשר הפסוק מאד, "תן חלק לשבעה וגם לשמונה", שזהו בחינת הנכה, בחינת תודה והודאה, שעל-ידי- זה עקר הקיום בכל הרעות והצרות חס ושלום

אם-ימלאו העבים גשם על-הארץ יריקו ואם- יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא:

- תרגום יונתן -

אין מתמלן ענניא מטרא על ארעא מערן ית מימיהון, בגין וכותא דצדיקיא, ואין לית זכו בדרא ההוא בימא ובמדברא נחתן, דלא יתהגון מנהון בני אנשא, ואי אתגזר מן שמיא למנפל מלכא ויעטוהי מן שררותהון, מן קדם מימרא דשמיא הוי ואי שבקא וכפנא בדרומא או בצפונא, אתר דאתגזר לאתקומא ההיא עיטא תמן משתלחא למהוי:

- רש"י -

אם ימלאו העבים גשם. אם ראית עבים מלאים גשם, ידעת שפופם יריקו גשמייהם על הארץ, במקום שהטובה צומחת ונפרת שם סופה לנוח, אף-כן דע ש"ואם יפול עץ וגו'", אם ישבון אדם חכם וצדיק בעיר או במדינה, מקום שישבן שם יהיו נכרין מעשיו אחרי מותו וחקמותיו ומדות תרומותיו, ותשלום טובה ליושבי המקום על מנהג הטוב שהדריכם בדרך ישרה: יפול. כמו "על פני כל אחיו נפל" (בראשית כה, יח): עץ. תלמיד חכם, שמונח בכותו בעץ המסך על הארץ:

שמר רוח לא יזרע וראה בעבים לא יקצור:

- תרגום יונתן -

גבר דנטיר חרשין וקוסמין לא יעביד טב לעלם, ודמסתכל במזליא לא מגבי אגר, ארום חרשין מתילין לרוחא, דלא מתפס בידוי דבר נש ומזליא מתילן לענני שמיא דאולין ולא תיבין:

- רש"י -

שמר רוח. ממתין ומצפה עד בא הרוח: לא יזרע. פעמים ממתין ואינו בא: וראה בעבים. נותן עינו בעבים, וכשרואה אותם קודרים, ירא לקצר מפני הגשמים, ולעולם לא יקצור לפי שירא תמיד:

כְּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ מֵה־דְרֹךְ הַרוּחַ כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כִּכְהָ לֹא תִדַע אֶת־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּל:

- תרגום יונתן -

היבטא דלידתך ידע איכדין יהליך רוח נשמטא דחיי בגוף עולימא שלילא דשרי במעיא דאמיה מעוברא, והיבטא דלא תגדע אי דכר או נוקבא עד זמן דיתוליד, הכדין ליתך ידע ית עובדא דיי דעבד בחכמתא ית בלא:

- רש"י -

כְּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ וְגו' כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה. דברים הנסגרים והנעלמים בבטן שהיא מלאה, ואף-על-פי שכולטת לחוץ: כְּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ. הרי זה מקרא מסרס, נדרש מסופו לראשו, כְּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ דְרֹךְ הַרוּחַ, כלומר ידיעות שתי אלו שוות, לא זו גלויה לך ולא זו גלויה לך, פעמים אתה סבור להכיר בעבים שיבוא הרוח, ואינו בא כאן, כי עובר והולך לו אל ארץ אחרת. והרי לשון זה כמו "כגן ה' כארץ מצרים" (בראשית יג, י), "כשפחה בגברתה פקונה כמוכר" (ישעיהו כד, ב), ופעמים שהוא משונה מקדם למאחר, ופעמים שהוא משונה מאחר למקדם. אף כאן למד ידיעת הרוח מידיעת הבטן, כלומר, אין לך לשמור את הרוח לראות בעבים. (הגהה. ענין זה הוא מסרס בדברי רש"י ומהופך, וצריכים להגיה כפי אשר הוא בספרים המדויקים ואז יוכן שפיר. וכך היא הנסקח האמתית: כְּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ. הרי זה מקרא מסרס, נדרש מסופו לראשו, כְּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ עֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה, דברים הנסגרים והנעלמים בבטן המלאה, ואף-על-פי שכולטת לחוץ, אינך יודע מה בבטנה, כך אינך יודע דרך הרוח, כלומר ידיעות שתי אלה שוות וכו'. (מספר שפתי חכמים)): כַּעֲצָמִים. אינקלשור"ש בלע"ז. כמו "ועצם עיניו" (ישעיהו לג, טו): כִּכְהָ לֹא תִדַע וְגו'. אף גורתיו של מקום לענין עניות ועשירות, כך עלומות הם מוקד, ולא תפגע מן החסד לְדַאג שְׂמֵא אַחֲסָר מִנְכָסִי וְאֵעִנִי, לא אעסק בתורה ואתפטר ממלאכתי וְאֵעִנִי, לא אשא אשה ויהיה לי בנים ואצטרך להוציא עליהם:

- ברסלב -

כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה. זהו כלל שכל גפש מישראל קדם שיש לה התגלות בתורה ובעבודה, אזי מנסין ומצרפים את הנפש בגלות של שבעים לשון, הינו בתאוותיהן. וכשהיא באה במדותיהן בגלות, אזי היא ראמת שבועין קלון [צועקת שבעים קולות]. כי התגלות היא בחינת לדה, פי קדם התגלות של תורה, אזי היא בבחינת עבור, שהתורה היא נעלם ממנו, "כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה". בבחינת: "ואנכי

קפא. סימן לו, אות א-ב.

כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה. וזה בחינת לבישת טלית קטן וטלית גדול, כי מבאר בכונות

שטלית קטן הוא כנגד בחינת עבוד, וטלית גדול כנגד בחינת יניקה, ותפלין כנגד בחינת מוחין דגדלות, ועין מאמר אחיו לן סימן כ"ה מבאר שם גם-כן שיש שכל בכח, ושכל בפועל, ושכל הנקנה, ואפשר שזה בעצמו גם-כן ג' בחינות הנ"ל. ועל-כן הטלית קטן שהוא כנגד בחינת עבוד, שאז השכל והחיות רק בכח "בעצמים בבטן המלאה", ולבחינת זה השכל על-כל-פנים צריכין להיות מקשר ומדובק כל היום, אפלו בלילה ובשעת שינה, בכדי שלא יתגבר עליו היצר הרע והכסילות, בחינת המדמה שפלב שהוא הפוך מבחינת השכל דקדושה, וכמבאר במאמר אחיו לן הנ"ל, ועל-כן צריכין לישן גם בלילה בטלית קטן, וכן בשעת הזווג, והפל כדי שלא יתגרו בו הכסילות ושרירות הלב, שזה בחינת "ולא תתורו וכו'", ובשעת התפלה וכו' צריכין ללבוש גם הטלית גדול, שהוא כנגד מוחין דיניקה, שזה בחינת שכל בפועל שכבר מתנוצץ בו אור השכל בפועל ממש, בפרט על-ידי קדשת התפלין שהם כנגד מוחין דגדלות, ועל-ידי כל זה זוכין לחן ונתקבלה תפלתו כנ"ל:

נחת השלחן, אורח חיים. השכמת הבקר, חכמה.

בעצמים בבטן המלאה. אי אפשר לסמוך על הדאקטורים, מאחר שהם בעצמם מבלבלים מאוד מאוד בחכמה זו, ואי אפשר להם לעמוד על האמת לאמתו. ואיך יסדר חיו בידם שהוא תלוי בחוט השערה, שכאשר הדאקטור שונה איזה תנועה בעלמא בחוט השערה, הרי הוא

מקלקל חיו וממיתו בידים. וכאשר רואין בחוש רב הפעמים, שרבים מאד מתים מן העולם על-ידי הדאקטורים. כי יש בענין חכמת הדאקטוריי דקדוקים הרבה הרבה מאד מאד, והם נעלמים מהם מאד מאד "בעצמים בבטן המלאה", עד שאי אפשר שיכון הדאקטור בכל הדקדוקים והפרטים ולא ישגה כלל, על-כן צריכים להתרחק ולברח מהם מאד. ואל יאמר האדם שהוא חולה חס ושלום, או שיש לו חולה בתוך ביתו חס ושלום, אם-כן על מי אסמך? כי בהכרח לעשות איזה עסק בדרך הטבע, ואיך אניח את החולה ולא אשתדל בהצלתו? כי באמת זה שטות, כי מאחר שהדאקטור רחוק מחיים וקרוב להפך כנ"ל, וסוף כל סוף הוא צריך לסמוך רק על השם יתברך, טוב טוב לסמוך מיד על השם יתברך, ואל יספן את החולה בידים על-ידי הדאקטור, כי על-פי רב הדאקטורים הם שלוחי המלאך המות רחמנא לצלן רחמנא לשונן, וידמה בעיניו פאלו הוא יושב במדבר או ביער, שבהכרח לסמוך על השם יתברך לבד, מאחר שאין יודעים מה לעשות, כמו-כן עכשו, אף-על-פי שיושב במקום שיש דאקטורים ורפואות, אף-על-פי-כן מאחר שהם בעצמם מבלבלים בחכמה זו, ושאר החששות הרבה מאד שיש בענין רפואות, אם-כן קרוב הדבר, שעל-ידי הרפואות והדאקטור לא די שלא יועיל, אדרבא יקלקל בודאי, ואם-כן למה יעשה עסק בדרך הטבע מה שרחוק משכר וקרוב להפסד. והכן הדבר היטב: שיהיה כד"ג.

בבקר זרע את-זרעך ולערב אל-תנח ידך פי אינך יודע אי זה יכשר הזה או-זה ואם-שניהם כאחד טובים:

- תרגום יונתן -

ביומי עולמותך תסב אתמא ותוליד בנין, ולערך סבתך לא תשבוק אתת חולקך מלמילד בנין,
ארום לא אשתמודע לך אידן מנהון אתבחר למהוי טב הדין או דין, או תרויהון כחדא טבין:

- רש"י -

בבקר זרע את זרעך וגו'. אם למדת תורה בילדותך, למד תורה בזקנותך. אם היו לך תלמידים בילדותך, יהיו
לך תלמידים בזקנותך. נשאת אשה בת בנים בילדותך, שא אשה בת בנים בזקנותך. עשית צדקה בילדותך, עשה
צדקה בזקנותך: פי אינך יודע אי זה יכשר. אם תלמידים ובנים שבילדותך יתקומו לך, או שמא לא יתקומו אלא
שבזקנותך. מצינו ברכי עקיבא שהיו לו עשרים וארבעה אלף תלמידים מגבית ועד אנטיפרס, וכלן מתו מפסח ועד
עצרת, וכא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם. ולענין הבנים, מצינו באבא, "ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים
בנות הביא לבניו" (שופטים יב, ט), וכלם מתו בחייו, ובזקנותו הוליד את עובד ונתקם לו:

- ברסלב -

ולערב אל תנח ידך פי אינך יודע וגו'. תכלית
למוד התורה בכדי לתן כח להיצר הטוב בחינת
מלכות דקדשה להתגבר על היצר הרע. מה
שאינ בן כשרואה שיצרו מתגבר עליו, אזי מחיב
בודאי לשא אשה, בכדי שיהיה למוד תורתו
בטהרה, בבחינת "וצדקים ילכו כם" (הושע יח,
ה) המבאר בפנים. ועל-כן פיון שיש לאדם זכר
ונקבה שהם כנגד שני הבחינות הנ"ל בחינת
אור השכל, ובחינת מלכות, אזי קים מצות
פריה ורביה, פי כבר יוכל העולם להתקיים על-
ידו, ושיהיה נגמר פונת הבריאה בשלמות על-

ידי בחינת המשכת התקונים הנ"ל, הפלולים
בבחינת זכר ונקבה. אך אף-על-פי-כן אסור לו
לעמוד בלא אשה, וצריך שישא אשה בת בנים,
פי מאחר שהעקר הוא שיהיו בנים צדיקים
ותלמידי חכמים, שימשיכו השכל של השנת
אלהותו יתברך בעולם, והאדם הוא בעל
הבחירה, ומי יודע איזה דרך יבחרו להם, על-
כן צריך להוליד עוד בנים, וכמאמר הפתוב:
"ולערב אל תנח ידך פי אינך יודע אי זה יכשר"
וכו' או "ואם שניהם כאחד טובים": נחת השלחן.
אכן העור, פריה ורביה א.

ומתוק האור וטוב לעינים לראות את-השמש:

- תרגום יונתן -

ובסים נהורא דאורייתא, וטב לאנהרא עינין חשיכין למחזי יקר אפי שכינתא דעתיד לאנהרא אפי
צדיקיא מזיו שכינתא, ולמהוי שופריהון נהיר בשמשא:

- רש"י -

ומתוך האור. מתוך הוא אורה של תורה: ומזב לעינים לראות את השמש. ואשרי תלמידים שעניניהם רואים הלכה מלפנת ומחורת על בוריה. כך נדרש באגרת תלים:

- ברמב"ם -

מזריח השמש בכל יום בבקר ומשקיעה בערב, שעל זה עקר הברכה והשבח שאומרים בברכת המאורות ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. כי עקר אור יום הוא בחינת הארת הכבוד, בבחינת "והארץ האירה מכבודו" (חוקאל מג, ב). שנמשך מהמחין שנמשכין בכל יום על-ידי השפעת הנעם העליון, בחינת "ומתוך האור", בחינת נעימות ומתיקות. כי המחין הם בחינת אור יום פידוע, כמו שכתוב כי "יש יתרון לחכמה וכו' כיתרון האור מן החשך" (קהלת ב, י), נמצא שעקר השפעת הנעם העליון הוא בבקר, שאז מאיר אור יום שנמשך משם כנ"ל: לקומי

הלכות - אורח חיים ב, תפלת המנחה ו, אות א.

ומתוך האור. כמו שתחלת כל הבריאה של מעשה בראשית היה על-ידי השפעת הנעם, שמשם הכבוד שהוא שרש הבריאה. כמו-כן חדיש מעשה בראשית בכל יום הוא גם-כן על-ידי-זה. כי זה עקר בחינת חדיש מעשה בראשית שנמחדש בטובו בכל יום תמיד, והינו שנמחדש הבריאה בכל יום בשביל קיום העולם, כמו שהיה בתחלת הבריאה. ועל-כן עקר קיום העולם על-ידי צדקה וחסד כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, כי על-ידי הצדקה נעשה כלי לקבל השפעת הנעם העליון, שעל-ידי-זה נתגלה כבודו, שהוא עקר קיום הבריאה כנ"ל. וזהו בחינת אור יום שהוא עקר בחינת חדיש מעשה בראשית בכל יום, מה שה' יתברך

}ח{ **כִּי אִם-שָׁנִים הֲרִבָּה יַחִיָּה הָאָדָם בְּכֻלָּם יִשְׂמַח וַיִּזְכֹּר אֶת-יָמָיו הַחֹשֶׁךְ כִּי-הֲרִבָּה יָהִיו כָּל-שָׂבָא הַבָּל:**

- תרגום יונתן -

ארום אין יומין סגיאין חיי אנשא ככולהון חזי ליה למחדי ולמעסק באוריתא די, ויהי דכיר ית יומי חשוכא דמותא ולא יחוב, ארום סגיאין אנון יומיא דישכוב שכיבא בבית קבורתא, לקבלא דינא מן שמיא בחייהו ברחים, כל זמן דייתי עלוהי פורענותא ומרעין על הבלותא דעבד בעלקמא הדין:

- רש"י -

בכלם ישמח. יהיה שמח בחלקו, ובלבד שיזכר ימי החשך, ויטיב מעשיו, שינצל מהם, והם ימי מיתת עולם, הם ימי הרשעים: כי הרבה יהיו. באותן הימים, יותר מימי החיים: כל שבא. עליו, יהיה הכל וחשך. יש הכל שהוא לשון פרענות וצרות, כמו "כי בהכל בא ובחשך ילך" (קהלת ו, ד):

שִׁמַח בַּחֹר בְּיַלְדוּתָךְ וַיִּטִּיבָךְ לִבְךָ בַיּוֹמֵי בַחֹרוֹתֶיךָ
וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לִבְךָ וּבִמְרָאֵי (קרי: וּבִמְרָאָה) עֵינֶיךָ
וְדָע כִּי עַל-כָּל-אֵלֶּה יִבְיֹאֵךְ הָאֱלֹהִים בַּמִּשְׁפָּט:

- תרגום יונתן -

חדֵי עוֹלָמָא בְיוֹמֵי עוֹלִימוֹתָךְ, וַיְהִי לִבְךָ טַב עֲלֶךְ בְיוֹמֵי רַבּוּיֶתָךְ, וַאֲיִזִּיל בְּעִנּוֹתֵינוּתָא עִם אוֹרְחֵי לִבְךָ, וְתַהֵי זְהִיר בַחֲזוּזֵי עֵינֶךָ, וְלֹא תִסְתַּכַּל בְּבִישׁ, וַאֲשַׁתְּמוֹדַע לְךָ אַרוֹם עַל כָּל אֲלֵין עֵתִיד יִי לְאֵעֲלוֹתָךְ
בְּדִינָא:

- רש"י -

שִׁמַח בַּחֹר בְּיַלְדוּתֶיךָ. כַּאֲדָם שְׂאוֹמֵר לְעַבְדוֹ וְלִבְנוֹ, חָטָא חָטָא, כִּי פַעַם אַחַת תִּלְקַח עַל הַכֹּל. אַף כֹּאן, הַחֲכָם אָמַר, "שִׁמַח בַּחֹר בְּיַלְדוּתֶיךָ וְכוּ" וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לִבְךָ", וּבְמִטּוֹת תַּהֲיֶה כִּי עַל כָּל אֵלֶּה יִבְיֹאֵךְ הַשּׁוֹפֵט בַּמִּשְׁפָּט:

- ברסלב -

וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לִבְךָ. זוּה: "וּכְבֹדְתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרַבִּיךָ" (ישעיהו נח, יג), הֵינּוּ שְׂלֵא יִלְךְ בְּדַרְכֵי עֲצֻמוֹ וְאַחַר שְׂרִירוֹת לְבוֹ חַס וְשְׁלוֹם, בְּבַחֲיִנַת: "וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לִבְךָ", שְׁזַה בַחֲיִנַת: "אִוֹלַת אָדָם תִּסְלַף דְּרַכּוֹ" (משלי יט, ג), רַק יִקִּים "בְּכָל דְּרַבִּיךָ דַּעְהוּ" (שם ג, ו), שְׂיִקְשֶׁר לְבוֹ לְדַעְתּוֹ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יוּכַל לְמַצּוֹא אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל מְקוֹם, אֲפִלוּ בְּדַבְרִים גְּשָׁמִיִּים, וְלִדְבַק אֶת עֲצֻמוֹ גַּם מִשֵּׁם אֱלֹוֵי יִתְבָּרַךְ, בְּאִפְּן שְׂיִהְיוּ כָּל מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שָׁמַיִם, וּכְמוֹ שְׂאֲמָרוֹ רַבּוּתֵינוּ וְזַכּוּנָם לְבָרַכָּהּ, וְזַהוּ עֶקֶר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּבַחֲיִנַת: "מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיהו נ, ג): יִקְרָא דְשִׁבְתָּא, לוֹ.

וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבְךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרְךָ כִּי-
הֵיִלְדוּת וְהַשְׁחָרוֹת הֶבְלִ:

- תרגום יונתן -

וְתַעֲדֵי רְגוֹ מִלִּבְךָ וְלֹא תַגְרוֹם בִּישׁ עַל בְּשָׂרְךָ, אַרוֹם עוֹלִימוֹת וַיּוֹמֵי אוֹפְמוֹת שְׁעַר הַכְּלוֹ:

- רש"י -

וְהָסֵר כַּעַס. דְּבָרִים הַמְכַעֲסִים אֶת הַמְּקוֹם: וְהַעֲבֵר רָעָה. יִצֵּר הָרַע: מִבְּשָׂרְךָ. שְׂיִהְיֶה לְךָ לֵב בְּשָׂר: וְהַשְׁחָרוֹת. נַעֲרוֹת, שְׂרָאשׁ אָדָם שְׁחוֹר בַיּוֹמֵי עוֹלָמוֹ:

- ברסלב -

וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבְךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרְךָ. רַע, שְׂרָאוּי שְׂכָל יִשְׂרָאֵל יְהִיוּ לָהֶם מְמוֹן, אֲךָ יֵשׁ מִדָּה אַחַת שְׂמִפְסַדַת וּמִאֲבַדַת מֵהֶם הַמְּמוֹן, וְהִיא מִדָּה רָעָה מְגַנְהָ, שְׂקִשָּׁה מְאוֹד לְהַנְצִל מִמֶּנָּה. וְאֲפִלוּ אִם יִרְצֶה אַחַד לְהַנְצִל מִמֶּנָּה, וּבְפָרַט בְּשִׁבִיל תַּאֲוֹת הַמְּמוֹן, כְּדִי שְׂלֵא תִפְסִיד לוֹ אֶת הַמְּמוֹן, עִם כָּל זֶה הַמִּדָּה רָעָה הַזֹּאת מִתְגַּבֶּרַת עָלָיו בְּיַלְדוּתוֹ וּבְקַטְנוּתוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִפְסַדַת מִמֶּנּוּ הַמְּמוֹן שְׂהִיָּה רָאוּי שְׂיִהְיֶה לוֹ, וְהַמִּדָּה רָעָה הַזֵּה הִיא מִדַּת הַכַּעַס, שְׁעַל-יְדֵי-

אינו עשירות כלל, כי כל ימיו פעם ומכאובות, והוא רק לפי שענה, כמו הפעם שהוא חרון אף המתגדל ומתגבר לפי שענה, בבחינת רוח סערה, ואחר-כך בלה ונאבד, כי רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו, כי עשירותם שהוא בחינת רגז וכעס אינו נשאר בידם, אדרבא, עוקרת אותם משני עולמות: לקוטי הלכות - חושן משפט א. כח והרשאה ה, אות יב.

והסר פעם מלבד והעבר רעה מבשרד. בלילה בחשך בנפל תרדמה על אנשים ומארי דינין אתערו [ובעלי הדין מתעוררים], זהו בחינת חרון אף. וצריך לברר חרון אף דהינו העשן בבחינת עלה עשן באפו. וזה נעשה על-ידי בחינת עשן הקרבנות שהיה עולה בלילה להכניע ולכבסם כל מארי דינין כמובא. הינו לברר ולתקן עשן חרון אף הנ"ל על-ידי עשן הקרבנות. ועל-כן היה העשן יוצא לצפון כמובא, שישם כל בעלי הדין והפעם. כמו שכתוב "מצפון תפתח הרעה" וכו' (ירמיהו א, יד), בחינת פעם, כמו שכתוב "והסר פעם מלבד והעבר רעה מבשרד" וכו'. ועל-ידי-זה נמשך שפע פרנסה בבחינת "מצפון זהב יאתה" וכו' (איוב לו, כב), כי כשנמתק הפעם שבבחינת סמרא דצפון, נמשך משם עשירות ופרנסה, ואזי נתתקן ונתברר העשן של חרון אף, ונעשה ממנו רוח אוירי דקדשה, בחינת רוחו של משיח. וזהו בחינת רוח צפון המנשבת בפנור של דוד בחצות. שזהו בחינת התגלות מלכות משיח, שהיא מלכות דוד שנתגלה בחצות כמובא. ועל-כן הוא רוח צפוני. כי נתגלה מצפון דיקא מהתבררות העשן והפעם שבצפון כנ"ל: לקוטי הלכות - אורח חיים ב. תפלת המנקה

ג, אות א.

והסר פעם מלבד והעבר רעה מבשרד. זה שרוצה לעשות משא ומתן ולהרויח ממון

זה מפסיד ומאבד הממון הראוי לו. כי בבחינת שרש ההשתלשלות שמושלתלשל ממקום שמושלתלשל משם, הוא בחינה אחת עם הפעם ממש, ועל-כן הבעל דבר בשרואה שמושלתלשל ויורד שפע לאדם שיהיה לו ממון, אזי יורד ומזמין לו פעם, ועושה לו מבחינת ההשפעה וההשתלשלות שיורד אליו שיהיה לו ממון, עושה לו ממנו פעם. כי הפעם הוא ממש בחינה אחת וענין אחד עם הממון במקום שרש ההשתלשלות, ואין ביניהם שום הפרש. כי שניהם יורדים מגבורות, ונמשכין ממקום אחד ממש, בבחינת: "מצפון זהב יאתה" וכו' (איוב לו, כב), וכתוב: "מצפון תפתח הרעה" וכו' (ירמיהו א, יד), הינו בחינת פעם, כמו שכתוב: "והסר פעם מלבד והעבר רעה מבשרד": לקוטי מוהר"ן קמא. סימן סח.

והסר פעם מלבד והעבר רעה מבשרד. העשירות של הרשעים בחינת ערב רב הוא בחינת פעם וחרון אף, הפך העשירות דקדשה של ישראל שנמשך רק על-ידי כבישת פעם וחרון אף, אבל אצלם העשירות על-ידי חרון אף, ועל-כן באמת נאמר בהם, "כל ימיו מכאבים וכעס" וכו' (קהלת ב, כג). כי הגדלה והעשירות שלהם הוא בעצמו פעם ממש, ועל עשירות כזה נאמר, "עשר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב), זה בחינת פעם שנקרא רעה, כמו שכתוב, "והסר פעם מלבד והעבר רעה מבשרד". כמו שכתב רבנו זכרנו לברכה. ומחמת זה עתה רב העשירות אצל העב"ם והרשעים, ובני ישראל הכשרים רבן עניים, כי בני ישראל הכשרים אינם יכולים לזכות לעשירות כי אם על-ידי כבישת פעם, כי עשירות שלהם עשירות דקדשה, שרש הנפשות, שנמשך על-ידי כבישת פעם דיקא, אבל הרשעים הגדולים בחינת ערב רב כל עשירותם הוא בעצמו פעם כנ"ל. ובאמת

ועשירות, הוא צריך לזהר מאד לחשב דרכיו ולשפוט את עצמו בכל עת, ולפשפש במעשיו בכל עת, כי על-ידי משפט הנ"ל, דיקא יכול לעשות המושא ומתן בקדשה שיצליח בו, כי זה שעושה מושא ומתן, הוא בחינת מקרב נפשות לה' יתברך, כי יש בהמושא ומתן ניצוצות קדושות גבוהות מאד, שצריכין לבררם על-ידי המושא ומתן, כמבאר בדברי רבנו זכרוננו לברכה כמה פעמים. ואלו הניצוצות שמבררין אותן על-ידי המושא ומתן ומחזירין אותן אל הקדשה, הם בחינת גרים ובעלי תשובה, כי מעלין ומכניסין הנפשות והניצוצות של המושא ומתן מן החוץ לפנים אל הקדשה. נמצא, שהעוסק במושא ומתן באמונה בקדשה בראוי הוא מגיד גרים, גם על-ידי המושא ומתן הוא מרויח ממונ ועשירות שהוא מגדל הנפש, שעל-ידי-זה הנפשות תאבים לכלל בשמו ובנפשו. נמצא, שעל-ידי המושא ומתן, שעל-ידי-זה מרויח ממונ, על-ידי-זה הוא מקרב נפשות לה' יתברך. ועל-כן צריך זה העוסק במושא ומתן לשמור את עצמו מאד שלא יתאחו בו הרע של אלו הנפשות והניצוצות שהוא מברר ומעלה על-ידי עשית המושא ומתן, כי זה ידוע שהקדשות והנפשות המלבשין בהמושא ומתן הם בבחינת גלות השכינה, ושוכנין בין הגוים והסמרא אחרא, בבחינת "זאת ירושלים בתוך הגוים שמתי"ה" וכו' (יחזקאל ה, ה), כמבאר בדברי רבנו זכרוננו לברכה כמה פעמים. על-כן צריך זה העוסק במושא ומתן לזהר בנפשו מאד, שלא יתאחו בו הרע הנאחו באלו הניצוצות שהוא מבררם על-ידי המושא ומתן. ומזה בא מה שהיוצאין לשוק ועוסקים במושא ומתן נכשלין לפעמים ונתרחקין מעבודת ה' יתברך, כי זה מחמת הרע הנ"ל שנתאחו בהניצוצות של המושא ומתן כנ"ל. אבל באמת מושא ומתן הוא

דבר גדול מאד, רק שצריכין לשמור עצמו כנ"ל, ועל-כן הוא צריך למשפט הנ"ל, דהינו שישפט את עצמו בכל עת, ויתבודד ויפרש שיחתו לפני ה' יתברך, ויפשפש במעשיו, וידין וישפט את עצמו בעצמו על כל הדברים שהוא עושה, אם כך ראוי לו לעשות ולבלות ימי חייו במעשים כאלה, ועל-ידי-זה המשפט מעורר התלהבות הלב שהוא בחינת אש. ועל-ידי האש הזה הוא שורף את הרע שלא יתאחו בו, וגם שלא יתאחו באלו הניצוצות והנפשות שהוא עוסק לבררם על-ידי המושא ומתן וכנ"ל. ואזי זוכה להגדיל כבוד ה' יתברך על-ידי-זה, ובונה בחינת היכל הקדש על-ידי המושא ומתן, ואזי זוכה לעשירות גדול, כי העשירות נמשך על-ידי הכבוד הנ"ל, על-ידי בחינת היכל הקדש הנ"ל כנ"ל, אבל כשאין משפט, אז חס ושלום נאחו הרע, ואזי אין יכול לברר הניצוצות ולבנות היכל הקדש, ואזי אין לו עשירות, כי נתקלקל העשירות על-ידי הכעס שמזמין לו היצר, כי הכעס הוא היצר הרע שבלב, כמו שכתוב "והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך". על-כן צריכין משפט הנ"ל כדי לשרף את הרע, ואזי נתבטל הכעס, ואזי זוכה לעשירות הנמשך על-ידי היכל הקדש הנבנה על-ידי הנפשות והניצוצות שמבררין על-ידי המושא ומתן כנ"ל: לקושי הלבות - חושן משפט

א. גבית מלכה ג, אות ב.

הילדות והשחרות הכל. וזכר כי ינקותא כלילא כורדא' [ימי הנקות הם גור ורדים] (שבת קנב) אם זוכין לעסק בהם בתורה ותפלה ומעשים טובים, כי הזמן רץ ופורח מאד מאד, ואינו עומד כלל אפלו רגע אחת, כי אין שום זמן כלל, והילדות והשחרות הכל, הבל הכלים הבל הכלים. וזכר את בוראיק בימי בחורתיך, וחדש בנשר נעוריד, ותלך בדרךי האמת ששמעת מאתנו, ותעסק בתורה הרבה בכל יום, גם מזה

נָגַדְם נִגְדָה עֲזוּתָם הָרַע, וּתְקִים הָיוּ עַז כְּנֹמֵר. כִּי
צָרִיכִין עֲזוּת הַרְבֵּה דְקַדְשָׁה לְעַמּוֹד נִגְדָם וְנִגְדָה
כָּל הַמּוֹנְעִים שֵׁשׁ מַעֲצָמוֹ וּמְאַחֲרִים. אֲשֶׁרִיד
אִם תִּשְׁמַע לְדַבְרֵי אֱלֹהִים, אֲזִי תִצְלִיחַ וְאֲזִי תִשְׁכִּיל
לְנִצָּח: עֲלִים לְתַרְוִפָּה, נו.

אל תנח ידך להרבות בתחנות ובקשות ואמירת
תהלים, ולפרש שיחתך לפניו ותברך בכל יום
בבן לפני אביו. ותהיה הצנע לכת בכל מה
דאפשר. ואם אף-על-פי-כן יתודע להמתנגדים
אל התביש מפני המלעיגים, ויהיה מצחך חזק

פרק יב

וַיִּזְכֹּר אֶת-בּוֹרְאֵיךָ בַיּוֹמֵי בַחֲוֹרְתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא-
יָבֹאוּ יָמֵי הָרָעָה וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין-לִי
בָּהֶם חֶפֶץ:

- תרגום יונתן -

וַתְּהִי דְבִיר יַת בְּרִיךְ לְיִקְרוֹתֶיהָ בְּיוֹמֵי רַבּוּתָךְ, עַד דְּלֹא יִיתוֹן לְוַתְךָ יוֹמֵי בִישׁוּת, וְיִמְטוֹן עֲלֶיךָ שָׁנִין
דְּתִימַר לִית לִי בְהוֹן רַעוּא:

- רש"י -

וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ. תָּמַן תַּנְיִין, עַקְבָּא בְּן מַהֲלָלָא אוֹמַר, הַסְתַּבֵּל בְּשִׁלוּשָׁה דְּבָרִים וְכוּ', וּמִמְקָרָא זֶה דְּרַשׁ, וְזָכַר
אֶת בּוֹרְאֵיךָ, שְׁתַּתַּן דִּין וְחִשְׁבוֹן לְפָנָיו, וְזָכַר אֶת בּוֹרְךָ, קַבְרְךָ, מְקוּם עֵפֶר רְמָה וְתוֹלְעָה, וְזָכַר בְּאָרְךָ, בְּאֵר שְׁנֹבְעַת
מִמְקוּרָה, הִיא מִפָּה סְרוּחָה שֶׁל זֶרַע וְשֶׁל לֶבָן: יָמֵי הָרָעָה. יָמֵי הַזְקֵנָה וְהַחֲלָשׁוֹת:

- ברכ"ב -

יום ויום מעט או הרבה, ותמצא מרגוע לנפשך.
והעקר שתבטל דעתך נגד דעת רבנו הקדוש
והנשגב זצ"ל: אב"י הנחל א, נח.

וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ בַיּוֹמֵי בַחֲוֹרְתֶיךָ. הָאִישׁ
הַכָּשֶׁר, כָּל יְסוּד בּוֹנֵתוֹ וְרִצּוֹנוֹ הוּא בְּשִׁבִיל
הַתְּכֵלִית הָאֲחֵרוֹן, שְׁמֵרְגִיל עֲצָמוֹ מִנְעוּרָיו
לְהַסְתַּכֵּל עַל קִצּוֹ וְסוּפוֹ הָאֲחֵרוֹן, וְמָה יַעֲשֶׂה
לְיוֹם פְּקֻדָּה, וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב "וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ
בַיּוֹמֵי בַחֲוֹרְתֶיךָ", וְכִמּוֹ שְׁאִמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְזָכּוֹנָם
לְבִרְכָה, בּוֹרְאֵיךָ בְּאָרְץ בּוֹרְךָ' וְכוּ' (קֹהֶלֶת רַבָּה פָּרָק
יב), וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב "הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ" (קֹהֶלֶת
ב, יד), וְכוּ' שֶׁבְּרֹאשִׁית עוֹלָמוֹ רוֹאֶה מַה יִּהְיֶה
בְּסוּפוֹ וְכוּ', וְכֵן תִּשׁוּקָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ לְהַכִּיר אֶת
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאִמְתּוֹ, וְלִפְרֹשׂ אֶת עֲצָמוֹ מִכָּל
הַתְּאוּזוֹת רַעוּת, וְלִזְכּוֹת לְחַטָּף טוֹב כָּל יָמָיו
בְּשִׁבִיל תְּכֵלִיתוֹ הַנְּצִיחִי, וְזֶה הַהֲפָךְ, מִשִּׁים כָּל
מִגְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ לְתְּאוּזוֹת עוֹלָם הַזֶּה וְשִׁרְיֹת לְבוֹ
הָרַע, וּבְדֶרֶךְ שְׁאֵדָם רוֹצֵה לֵילֶךְ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ

וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ. הַקִּיצָה אַחֵי מִשְׁנֵתְךָ, וְזָכַר
אֶת בּוֹרְאֵיךָ בַיּוֹמֵי זְקֻנְתְּךָ וְחִשְׁבָּה עַל אַחֲרִיתְךָ
וְתַכְלִיתְךָ הַנְּצִיחִי טָרַם יְכַבֵּה הַנֵּר. הֲלֹא כָּבֵר עָבְרוּ
מִשְׁנֵתֶיךָ הִרְבֵּה, וּכְצֵל יָמֵינוּ עַל הָאָרֶץ, כִּי הַיּוֹמֵן
הוֹלֵךְ והוֹמָה, הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר, והוֹלֵךְ וְסוֹעֵר, וְרִץ
וּפּוֹרַח מֵאֵד מֵאֵד, וְאֵינוֹ עוֹמֵד כָּלָל אֶפְלוֹ רִגַע
אַחַת, וּמִתִּי תַעֲשֶׂה לְבֵיתְךָ הַנְּצִיחִי. הַיּוֹם קֶצֶר
וְהַמְּלֹאכָה מְרַבָּה וְלֹא עֲלִיךָ לְגַמֵּר הַמְּלֹאכָה,
רַק כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ - עֲשֵׂה,
וְאִם לֹא עָכְשׁוּ - אִימְתִי. שִׁים לְכֶּךָ הַיִּטֵּב לְדְבָרִים
הָאֵלֶּה, וְזָכַר מַה שְׁדַבְּרָנוּ כְּמָה פְּעָמִים, שְׁתִּהַלֵּה
לְאֵל יֵשׁ לָנוּ אֵב זָקֵן, זָקֵן שְׁבֻזְקֵינוּ, אֲשֶׁר כַּחוֹ
גְּדוֹל וְנוֹרָא מֵאֵד מֵאֵד עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית,
הָעוֹסֵק בְּתַקּוּנָנוּ וּמִשְׁתַּדֵּל בְּהַצְלָתָנוּ לְנֶצַח בְּכָל
דּוֹר, וּבְיוֹדָא יִתְקַן אוֹתָנוּ בְּתַקּוּן נִפְלָא. רַק חֲזַק
וְאַמֵץ לְקוּם דְּבָרָיו לְשִׁמּוֹחַ נִפְשֶׁךָ תְּמִיד בְּכָל דְּרָכֵי
עֲצוּתָיו, וְלִבְלִי לִפְלַל בְּדַעְתְּךָ כָּלָל לְעוֹלָם מִשׁוּם
דְּבַר, וְתַכְרִיחַ עֲצָמְךָ הִרְבֵּה לְלַמֵּד סִפְרָיו בְּכָל

עד אשר לא יבואו ימי הרעה" וכו', פי לכל אדם יש ימי טוב וימי רע, ובעת שמתגברין חס ושלום הימי רע על האדם וקשה לעמוד נגדם, הוא צריך להשתמש עם כח הימי טוב שהיה לו בתחלה, דהינו מה שזכה לעשות טוב מקדם, על-כן כל זמן שאפשר בידו לעשות איזה טוב, הוא צריך לחטף מאד ולמהר לעשות הרבה הרבה טוב, עד שלא יבואו ימי הרעה, חס ושלום, כלי האי ואולי יוכל להתגבר על-ידי זה להכניע הימי רע, שזהו בחינת יוסף הצדיק שאסף וקבץ אכל בשני השבע כדי להחיות עם רב בימי הרע, כמו שכתוב, והיה האכל לפקדון וכו', כדי שעל-ידי זה לא יוכלו הימי רע לשלט על ישראל, פי מחיין עצמן ומתגברין עליהם על-ידי הטוב שאסף בימי הטוב, שזהו בחינת האכל שאסף יוסף בשבע שני השבע כי למחיה שלחו האלקים להחיות עם רב: לקושי הלכות - אורח

חיים ג. חנכה ג. אות ג.

כנ"ל, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'הבא לטהר מסייעין לו, הבא לפימא פותחין לו' (יומא לח), ואזי השם יתברך מזמין לכל אחד סבות וסברות והכמות ברעתו, שיוכל לעשות ברצונו, עד שיש לו כח להחולק והכופר וכו' לומר סברות והכמות של הכל, להטעות עצמו ואת אחרים מן האמת ולומר שהאמת אתו, אבל האמת עד לעצמו, והחפץ באמת רואה היכן האמת לאמתו: לקושי הלכות - אורח חיים א. ברבת השחר ה, אות עה.

וזכר את בוראיו בימי בחורתיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה. בשאדם זוכה לאיזה טוב, לבחינת ימי טוב, הוא צריך להשתדל להרבות מאד במעשים טובים ובעסק התורה כל מה שיוכל, בבחינת "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" וכו' (קהלת מ, י), עד שאתה בכחך, כמו שכתוב "וזכר את בוראיו בימי בחורתיך

{ב} עַד אֲשֶׁר לֹא-תַחֲשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשָׁבוּ הָעַבִּים אַחַר הַגִּשְׁמִים:

- תרגום יונתן -

עד דלא ישתני זיו יקרא דאפך דמתיל לשמשא, ונהורא דעינד עד דלא יסתמוז, והדר ליסתך עד דלא יתקדרון, וכבי עינד דמתילין לכוכביא עד דלא יתעממוז, וריסי עינד יהון זלגין דמעין בענגין בתר ממרא:

- רש"י -

עד אשר לא תחשך השמש. אמרו רבותינו (שבת קנא:), זו פדחת. שהיא מאירה ומצהיבת באדם בחור, וכשמזקנת היא מעלת קמטין ואין מצהיבת: והאור. זה החטם. שהוא תאר קלסתר פנים: והירח. זו נשמה. שמאירה לאדם, שבין שנפלה הימנו אין לו מאור העינים: והכוכבים. אלו הלסתות. רומני דאפי [רימוני הפנים], שקורין פומלי"ש של לחיים שמצהיבים: ושבו העבים אחר הגשם. תבוא פהית המאור אחר דמעות הכבי. מפמה צרות שעברו עליו:

- ברסלב -

עד אשר לא תחשך השמש והאור. וזה "תבון (תהלים קמא, ב), שעקר התפלה היא בבחינת תפילתי קמרת לפניך משאת כפי מנחת ערב" מנחת ערב בבחינת "תפלה לעני" וכו' (תהלים קב,

א, שְׁזָהוּ בְּחֵינֵת הַתְּבוּדָדוֹת וְשִׁיחָה בֵּינוּ לְבִין קוֹנוֹ, בְּחֵינֵת "וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפָּד שִׁיחוֹ" (שׁ). שְׁבַעַת שְׂרוּאָה שֶׁהָאוֹר הוֹלֵךְ לְהִסְתַּלַּק שְׁזָהוּ בְּחֵינֵת בֵּין הָעֶרְבִים, אֹז צְרִיד לְהַתְנַבֵּר בַּתְּפִלָּה וְשִׁיחָה בְּבְחֵינֵת "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה" וְכו' (בְּרֵאשִׁית כד, טג), וַיִּשְׁפָּד לְבוֹ כַּמּוֹס לִפְנֵי ה' בְּמָרֶם יַעֲבֵר יוֹם. בְּבְחֵינֵת "אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְמוּ צִלְלֵי עָרֵב" (דְּמִיָּה ו, ד), מִכָּל שָׁפֵן בְּשֶׁהָאָדָם רוֹאֵה שְׁכָבָר עָבְרוּ הֶרְבֵּה מִיָּמָיו, וּמִכָּל שָׁפֵן מִי שְׁעָבְרוּ רַב יָמָיו וְהַיּוֹם מִתְחִיל לָעָרֵב, כִּי "לֹא יָדַע הָאָדָם אֵת עֵתוֹ" וְכו' (קֹהֶלֶת ט, יב), וַיִּמְיוֹנוּ כִּצַּל עוֹבֵר, שְׁצָרִיד לְקַיֵּם "וַיִּזְכֹּר אֵת בּוֹרְאִידוֹ" וְכו' (קֹהֶלֶת יב, א), "עַד אֲשֶׁר לֹא תִחְשַׁד הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר", וְכֵל זֶה הִיא בְּחֵינֵת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁהִיא בְּחֵינֵת תְּשׁוּבָה וְכַנּוּכָר לְעֵיל: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. תְּפִלַּת הַמִּנְחָה ז, אוֹת כה.

אֲנַפִּין יַעוֹל קָדָם מְלֶכָא [בְּאוֹיָה פְּנִים יַעֲלָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ]. כִּי אֹז צְרִיד הַתְּנַבְרוֹת בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אֹז הוּא בְּחֵינֵת צְהָרִים בְּחֵינֵת זְמַן הַמִּנְחָה. כִּי יָמֵי חַיֵּי הָאָדָם הֵם בְּחֵינֵת יוֹם, וּמִיתָתוֹ וְהִסְתַּלְּקוּתוֹ הוּא בְּחֵינֵת לִילָה וְחֶשֶׁד. כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב "עַד אֲשֶׁר לֹא תִחְשַׁד הַשֶּׁמֶשׁ". וְעַל-כֵּן אַחַר חֲצֵי יָמָיו הוּא בְּבְחֵינֵת זְמַן הַמִּנְחָה, שְׂאֹז צְרִיכִין לְהַתְחַזֵּק וְלְהַתְנַבֵּר בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר לְהַמְתִּיק הַדִּינִים שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַיָּצָר הָרַע, וּלְקַשֵּׁר עֲצָמוֹ הַיָּטִב לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים שֶׁהֵם בְּחֵינֵת מוֹשֶׁה, שֶׁהֵם דִּיקָא יְכוּלִין לְהַמְתִּיק הַדִּין שֶׁל זְמַן הַמִּנְחָה בְּשֶׁרִשׁוֹ הַעֲלִיּוֹן. שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִתְפַּטְּלִין כָּל הַדִּינִים וְכֵל כֵּחַ הַיָּצָר הָרַע, וְזוֹכִין לְתְּשׁוּבָה שְׁלָמָה: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. תְּפִלַּת הַמִּנְחָה ה, אוֹת ו.

וְשָׁבוּ הָעֵבֵים אַחַר הַנְּשָׁם. דַּע, שְׁכַשְׁהַנְּשָׁמוֹת עוֹשִׂין פְּרוּת, שְׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֹזֵי מְאִירִין עֵינָיו כַּעַל הַשָּׂדֵה, וְיְכוּלִין לְהִיּוֹת צוֹפִין וְרוֹאִין בְּמְקוֹם שְׁצָרִיד. וְזֶה בְּחֵינֵת: "שָׂדֵה צוֹפִים" וְכו' (בְּמִדְבָר כג, יד). אֲבָל בְּשֶׂאִין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ חֵם וְשָׁלוֹם, אֹזֵי נִתְחַשְׁכִּים עֵינָיו, חֵם וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחֵינֵת: 'שָׂדֵה בּוֹכִים' (אֲהֵלוֹת פְּרָק יח מֵעַד קָפוֹן ה. עֵין שׁ), כִּי כִּי הוּא קְלָקוּל הָרְאוּת, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "וְשָׁבוּ הָעֵבֵים אַחַר הַנְּשָׁם", וְדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֵם לְבָרְכָה: 'זֶה הָרְאוּת שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַכֶּכִּי' (שְׁבַת קנא). וְכַשֶּׁעִינֵנו מְאִירוֹת וְצוֹפוֹת, בְּבְחֵינֵת 'שָׂדֵה צוֹפִים' הַנִּל, אֹזֵי יְכוּל לְהִסְתַּכֵּל כְּכֵל אֶחָד וְאֶחָד, לְהַכִּיאוֹ אֶל הַתְּכָלִית, הִינּוּ שְׁיִכּוּל לְהִסְתַּכֵּל בְּהַדְּבוּר שֶׁל כָּל אֶחָד, אִם אֵינּוּ עַל תְּקוּנָה בְּשִׁלְמוֹת, מְחַמֵּת שְׂרָחוֹק מִהַתְּכָלִית עֲדִין, אֹזֵי הוּא מְכִיאוֹ אֶל הַתְּכָלִית, וְאֹז הַדְּבוּר כֶּהֱגִין בְּשִׁלְמוֹת: לְקוֹטֵי מוֹחְרִין קָפוֹא. סִימָן סה, אוֹת ב.

וְשָׁבוּ הָעֵבֵים אַחַר הַנְּשָׁם. וְזֶה פְּרוּשׁ מַה שֶׁהִשִּׁיב אוֹבֵי טַמְיָא לְרַב קַמְיָא: 'מֵאֵי גוֹהָא? [מַה הִיא הַצְּעָקָה?] בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-

עַד אֲשֶׁר לֹא תִחְשַׁד הַשֶּׁמֶשׁ. עַל זֶה צוֹעֵק הַפְּסוּק "הַגִּידָה לִי שְׂאֵהְבָה נִפְשֵׁי אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה תִרְבִּיין בְּצִהָרִים" וְכו' (שִׁיר־הַשִּׁירִים א, ז), בְּצִהָרִים דִּיקָא, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת זְמַן הַמִּנְחָה שֶׁהוּא אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, שֶׁהוּא בְּכִלְלִיּוֹת יָמֵי הָאָדָם אַחַר שְׁעָבְרוּ רַב שְׁנוֹתָיו. וְעַל-כֵּן צְרִיכִין יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים רַבִּים, וְעַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסֵיד בִּימֵי גְעוּרָיו, שֶׁה' יִתְבָּרַךְ יַעֲזֹרְהוּ לְאַחֲרִית טוֹב שֶׁלֹּא יִפֹּל מֵעֲבוּדָתוֹ לְעוֹלָם, וְגַם עַד זְקֵנָה וְשִׁיבָה אֱלָקִים אֵל יַעֲזֹבֵנו. וְכִמוֹ שֶׁבִּקְשׁ דּוֹד הַמֶּלֶךְ עֲלֵיו הַשָּׁלוֹם עַל זֶה "אֵל תִּשְׁלִיכֵנִי לְעֵת זְקֵנָה כְּכֹלֹת כַּחַי אֵל תַּעֲזֹבֵנִי" (תְּהִלִּים עא, ט). כִּי לִפְעָמִים הָאָדָם נוֹפֵל לְעֵת זְקֵנוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב רַבְּנוּ זְכוֹרָנוּ לְבָרְכָה בְּסִפְר הָא"ב (אוֹת ג נִפְלֵה סִימָן א), וְעַל-כֵּן צְרִיכִין לְהֶרְבּוֹת בַּתְּפִלָּה בִּימֵי הַגְּעוּרִים שֶׁלֹּא יִפֹּל לְעוֹלָם מֵעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְפֶרֶט בְּשְׁכָבָר הַיָּמִים בָּאִים וְהַגִּיעַ לְאַמְצַע יָמָיו, וּמִתְחִיל הַיּוֹם לָעָרֵב שְׁמַתְחִילִין לְהַתְקַרֵּב יָמֵי קְצוֹ וְסוּפוֹ, שְׂאֹז צְרִיד לְהִסְתַּכֵּל מְאֹד מְאֹד עַל אַחֲרִיתוֹ וְסוּפוֹ, כֶּהֱאִיד

הוא זוכר את פניו שהן שרויין בצער בין העבוי"ם, מוריד שני דמעות לים הגדול, וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו' (ברכות נט), הינו כשהקדוש-ברוך הוא זוכר שהן שרויין בצער בין העבוי"ם, בין העבוי"ם דיקא, כי זה עקר הצער, מה שהן שרויין בין העבוי"ם ולמדו מהם, ונפלו מהדעת, ותולין בהמול והמבע, וזה עקר הצער שלהם כנ"ל, ואזי מוריד דמעות וכו', הינו שממשיך עליהם השגחה, כי דמעות הם בחינות השגחה, כמה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק: "ושבו העבים אחר הגשם", 'זה הראות שהולך אחר הבכי' (שבת קנא), נמצא, שהדמעות הם לוקחים חלק הראות, והראות נמשך לתוכם, נמצא שהדמעות הם חלקי ההשגחה והראות, כי הדמעות לוקחים הראות כנ"ל. וזה: 'מוריד שני דמעות', הינו שממשיך חלקי ההשגחה, לים הגדול, הינו בחינות העבוי"ם המושלין על ישראל, בחינת: "והרשעים פים נגרש" וכו' (ישעיהו נז, כ), ואזי נעשה בחינות גדול בחינת השגחה, בחינות תפלה, שהיא בחינת גדול כנ"ל, וזהו 'וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו', הינו שממשיך השגחה מסוף העולם מקץ האחרון עד סופו, לעשות סוף וקץ מהעבוי"ם המושלים בישראל, בחינות קץ בא הקץ כנ"ל, וזה בחינת דמעות שבוכין בעת הצער, כי מאחר שיש לו יסורין וצער, על-כן הוא צריך לבחינות השגחה, כדי שיהיה לו ישועה כנ"ל, ועל-כן מורדין דמעות כדי להמשיך על ידם חלקי ההשגחה והראות, כי ההשגחה והראות נמשך לתוך הדמעות, בבחינות "ושבו העבים אחר הגשם" 'זה הראות שהולך אחר הבכי', הינו שהם מחסרים הראות

ונוטלים חלק מהראות, נמצא שהראות נמשך לתוך הדמעות כנ"ל. וזה בחינות: "ויבך הזקיהו בכי גדול" (ישעיהו לח, ג), הנאמר בעת שחלה, 'בכי גדול' דיקא, כי המשיך לתוך הבכי את הראות וההשגחה, שזה בחינות גדול, בחינות תפלה וכו' כנ"ל, וזה מה שנאמר בדרך בעת שבכה על צערו: "עד דוד הגדיל" (שמואל-א כ, מא), שהגיע בכייתו לבחינות השגחה בחינות גדול כנ"ל, כי על-ידי ההשגחה נצולים מכל מיני צער ויסורין כנ"ל: לקוטי מוהר"ן קמא. סימן רנ.

ושבו העבים אחר הגשם. וזה בחינת: "ושבו העבים אחר הגשם" - 'זה מאור עינים, שהולך אחר הבכיה'. כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קנא), שעל-ידי הבכי הולך ומסתלק מאור עינים. וזה בחינת שקיעת האור במערב, כי במזרח חמה זורחת ובמערב שוקעת, נמצא שמערב הוא שקיעת האור. וכל זה על-ידי בחינת הבכי, שעל-ידו מסתלק מאור העינים כנ"ל, שזה בחינת שקיעת האור כנ"ל. כי מערב - ראשי-תבות: "רחל מבכה על בניה" (ירמיהו לא, יד), (כמבוא בבכיה הארז"ל), כי שכינה במערב (כבא-בתרא כח), והשכינה בוכה ומוללת, כביכול, על ישראל, בחינת "רחל מבכה על בניה, מאנה להתחם על בניה כי איננו" (ירמיהו לא, יד) - שהיא בוכה על צרת ישראל, המפזרים בגוים ואינם על מקומם. ועל-כן שקיעת האור במערב, כי על-ידי הבכיה מסתלק מאור עינים, שזה בחינת שקיעת האור כנ"ל. וזה בחינת 'כתל המערבי', ששם השכינה בוכה ומוללת על חרפן בית-המקדש, כי ב'מערב' שם "רחל מבכה על בניה", כנ"ל: לקוטי מוהר"ן הנ"ל. סימן סז.

ביום שיזעו שמרי הבית והתעותו אנשי החיל ובטלו הטחנות כי מעטו וחסכו הראות בארבות:

- תרגום יונתן -

ביוםא דיוועון ארבוּבַתְד, ויתנקשון אדרעך, ויתבטלון כפי פומך עד לא יכלין למלעם מיכלא,
ויתעממון עינך דמסתכלן בחרפי רישך:

- רש"י -

שיזעו, ירתיתו: שמרי הבית. אלו הצלעות והכסלים המגינים על כל חלל הגוף: והתעותו, יאחזם עוות שקורין קראמפ"ף. והתעותו, אנקרו פירונו"ט בלע"ו: אנשי החיל, אלו השוקים, שגשען כל הגוף עליהם: ובטלו הטחנות, אלו השנים: כי מעטו, לעת זקנה רב שניו נושרות: הראות בארבות, אלו העינים:

- ברסלב -

והתעותו אנשי החיל. הפהנים היו אנשי חיל כמו שדרשו רבותינו ז"ל על פסוק, "והתעותו אנשי החיל" (עין רש"י על קהלת יב, 1), כי הפהנים אכלו כל אכילות דקדשה, שהם הקרבנות ותרומה ובכורים וכו', הכל כדי לכפר על ישראל על-ידי אכילתם, בבחינת 'פהנים אוכלים ובעלים מתכפרים'. והכל על-ידי הארת הרצון שזכו על-ידי אכילות קדושות פאלו, שזכו לקבל בהם הארת הרצון, שעל-ידיה עקר הכפרה והסליחה על כל העונות, כי על-ידי הארת הרצון ה' יתפרד מתרצה לישראל, ומוחל להם כל עונותיהם. ועל-כן היו הפהנים אנשי חיל, כי אי אפשר לזכות להארת הרצון בשעת אכילה, כי אם מי שהוא איש חיל וכו"ל: לקושי הלכות - יורה

דעה ב, פדיון בכור ה, אות כא-כב.

ובטלו הטחנות. אמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק "ובטלו הטחנות", אלו המשניות הגדולות, כגון משנת בר קפרא וכו', כמוכא בפרוש רש"י שם בקהלת (עין רש"י על קהלת יב, 1). וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, למה נמשלו דברי תורה ברחים, מה רחים אינן בטלות, אף תלמיד-חכמים אינן בטלין מן התורה לעולם. נמצא, שרחים הוא בחינת החכמים האמתיים

והתעותו אנשי החיל. עקר הכהנה נמשך רק על-ידי בחינת התפלה, בבחינת דין של הבעל בח, שזהו בחינת תפלת פינחס במעשה זמרי וכו', כי אז דיקא כשקנא פינחס במעשה זמרי: "ויעמד פינחס ויפלל" וכו' (תהלים קו, ל), והתפלל תפלה בבחינת דין, אז דיקא זכה לכהנה, כמו שכתוב, "לכן אמר הנני וכו' והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם" וכו' (במדבר כה, יב-ג). ועל-כן כל הכהנים והלוויים נקראים "בעלי בח", כמו שפרש רש"י על פסוק "והתעותו אנשי החיל" אלו הכהנים שהיו גבורים וכו' (עין רש"י על קהלת יב, 1). וכן זה הפסוק, "והשלך לפני פרעה יהי לתנין" (שמות ז, ט), שהוא מרמו על התפלה בבחינת דין של הבעל בח, זה הפסוק נאמר על אהרן, כמו שכתוב שם, "ואמרת אל אהרן קח את מטף והשלך" וכו' (שם). ועל-ידיה זכה אהרן אחר-כך לכהנה, כי על-ידי התפלה בבחינת דין של הבעל בח, על-ידיה מוציאין את כל החיות וכל הקדשות וכל הדעת והחסד שבלעה הסמרא אחרא. ואז חוזר הדעת והחסד אל הקדשה, ונשלם הדעת והחסד דקדשה שהוא בחינת כהן כנ"ל: לקושי הלכות - יורה

דעה א, דברים היוצאים מן החי ב, אות א.

העוסקים לברר כל ההלכות שהם תורה שבעל-פה, שהם המשניות הגדולות, לדחות הפסולת שהם בחינת סובין ומורסן ולברר ההלכה על-בִּרְיָה, שהיא בחינת קמח וסולת: לקושי הלכות - אורח חיים ג. שבת נ, אות יא.

} וְסִגְרוּ דְלִתִּים בְּשׁוּק בְּשֶׁפֶל קוֹל הַטַּחְנָה וַיְקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר וַיִּשְׁחוּ כָּל-בְּנוֹת הַשִּׁיר:

- תרגום יונתן -

ויהוון רגלך כבילן מלמפק לשוקא, ויעדי מנך רעות מיכלא, ותהי מתער משנתך על עיסק קל עופא כאלו על גנביא דאזלין בליליא, ויתרפסון שפותרך מלמימר שירתא:

- רש"י -

וסגרו דליתים. אלו נקביו: בשפל קול הטחנה. קול ריחים המוחנים מאכל שבמעיו, והוא הקרקבן והמסס: ויקום לקול הצפור. שאפילו קול צפור מנערתו משנתו משהזקין: וישחו כל בנות השיר. כל קולות של כלי השיר דומות עליו כשיחה. ולפי פשוטו משמעו ישחו, כמו ישפלו. כל שרים ושרות יהיו שפלים בעיניו. וכן ברזלי הגלעדי אמר לדוד "אם אשמע עוד בקול שרים ושרות" (שמואל ב יב, לו):

- ברסלב -

ויקום לקול הצפור וישחו כל בנות השיר. על-ידי הבטחון שהוא על-ידי השכל, על-ידי זה עושין צדקה, ועל-ידי זה נעשה הדבור, וזה בחינת: "נחר גרוני כלו עיני" וכו' (תהלים סט, ד), הינו כשאין השכל בשלמות, בחינת 'כלו עיני', דהינו השכל, ואזי אין לו בטחון כנ"ל, בחינת "כלו עיני מיחל לאלקי" (שם), אזי נחר גרוני, הינו שאין לו חתוד הדבור כנ"ל, אבל כשיש לו בטחון ועושה צדקה כנ"ל, אזי יכול לעשות

מקול הצפופים דבורים כנ"ל, וזה בחינת: "ויקום לקול הצפור וישחו כל בנות השיר", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה: 'שכל השירות דומות עליו כשיחה' (שבת קנב), הינו שיהיה נעשה מצפופים ושירות, שיחה ודבור כנ"ל, וזהו בחינת מה שמוספין על הבעל-שם-טוב זכרוננו לברכה, שהיה שומע דבורים מקול הכנור, כי היה עושה מצפופים דבורים כנ"ל: לקושי מוהר"ן קמא. סימן רכה.

} גַּם מִגְבֵּה יִירָאוּ וְחַתְחֻתִּים בְּדֶרֶךְ וַיִּנְאֵץ הַשָּׂקֶד וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגֹב וְתַפֵּר הָאֲבִיוֹנָה כִּי-הִלֵּךְ הָאָדָם אֶל-בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים:

- תרגום יונתן -

אף מן עובדין דהוון מן קדמת דנא תהי דחיל למדבר יתהון, וגבשושיתא קלילא מתילא באנפי נפשך לטור רם בעדן מהלכך באורחא, ותנפיין ריש שורתך מן כחישותא כשגדא ויתנפחון אסתורי

הבית הזה" (דברי־הימים ב, טו), בעוד שאתם קימים, שנאמר "וכך בחר ה'" (דברים יד, ט): עד אשר לא יבאו ימי הרעה. אלו ימי הגולה: עד אשר לא תחשך השמש. זו מלכות בית דוד, שנאמר "וכסאו כשמש נגדי" (תהלים פט, לו): והאור. זו תורה, שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי י, כג): ותורת. זו סנהדרין, דתנן (סנהדרין לו): "סנהדרין היתה פחצי גרן עגולה": והפוככים. אלו הרבנים, שנאמר "ומצדיקי הרבים פכוככים" (דניאל ב, ג): ושבו העיבים אחר הגשם. צרה אחר צרה קשה. אתה מוצא בכל הנבואות הקשות שנתנבא עליהם ורמיה, לא פאו עליהם אלא לאחר חרבן הבית: ביום שיזעו שמרי הבית. אלו משמרת כהונה ולויה: והתענותו אנשי החיל. אלו הכהנים שהם גבורים ככת. אמר ר' אבא בר כהנא, עשרים ושנים אלף ליום הגיף אהרן ביום אחר, אמר ר' חנינא המראה הוא דבר קל הוא, והכהן זורקה יותר משלשים אמה: וכמלו הפחנות. אלו המשניות הגדולות, משנת ר' עקיבא ומשנת ר' חייא, ומשנת בר קפרא: וחשכו הראות. שישתכח הגמרא מן הלכ: וסגרו דלתים בשוק. כגון דלתי נחשתא בן אלנתן שהיו פתוחין לרוחה: בשפל קול הפחנתה. על־ידי שלא נתעסקו בתורה. אמר ר' שמואל, נמשלו ישראל למחינת הריחים, מה ריחים אינן בטלות לא ביום ולא בלילה, אף כאן "הגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח): ונקום לקול הצפור. זה נבוכדנצר הרשע. אמר ר' לוי, שמונה עשרה שנה היתה בת קול יוצאת ומפוצצת בפלטין של נבוכדנצר, עבדא בישא, זיל אחריב ביתיה דמרדך, דבני מרדך לא שמעין ליה [עבד רע, לך החרב בית אדוניך, שבני אדוניך אינם שומעים לו] (קהלת רבה): וישחו כל בנות השיר. "בשיר לא ישתו יין" (ישעיהו כד, ט): גם מגבה ראו. מגבה של עולם יתרא וידאג לבו, פן יעשה בו כאשר עשה בראשונים: ותחתיתם בדרדך. מתוך כך יבקש לו אותות ורמזים אם יצליח בדרדך שילך, בענין שנאמר "כי עמד מלך בכל אל אם הדרדך בראש שני הדרכים לקסם קסם קלקל בחצים שאל בתרפים" (חזקאל כא, טו): וינאץ השקד. תצמח נבואת רמיה, שנאמר "מקל שקד אני ראה" (ירמיהו א, יא). אמר ר' אליעזר, השקד הזה משעה שהוא מציץ עד גמר פרוותיו אחד ועשרים יום, כך משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב עשרים ואחד יום: ויסתכל החגב. זה צלמו של נבוכדנצר "רומה אמין שתין פתיה אמין שת" [גבהו ששים אמה, רחבו שש אמות] (דניאל ג, א), ואם אין עוביו אלא שש אינו יכול לעמוד, ואת אמרת "אקימה בבקעת דורא" [העמידו בבקעת דורא] (שם). אמר רב ביבי, מעמידין אותו ונופל, מעמידין אותו ונופל, עד שהביאו כל זהב שבירושלים ושפכו דימום על רגליו, לקום מה שנאמר "וזהבם לנדה יהיה" (חזקאל ג, יט): ותפר האביזנה. זו זכות אבות, תופר משענת אבות שלכם. ויהיה "אביזנה" מלשון אב: כי הלך האדם. ישראל שנקראו "צאן אדם" (חזקאל לו, לח), "אדם אתם" (שם לה, לא): אל בית עולמו. מכבד פאו, לכבד חורו. תרח אבי אברהם מעבר הנהר היה: וסבבו בשוק הסופדים. גלות יכניה קדמה לגלות צדקיה "א שנה, כשהגלה נבוכדנצר את גלות צדקיהו בקולרין, היו יוצאין גלות יכניה לקראת נבוכדנצר על קרחן עם שאר בני העיר לקלסו שהוא גבור ומצליח, והיו רואין את השבויים ושואלין אותם איש על קרובו מה נעשה בו, והיו משיבין אותו "אשר למות למות ואשר לשבי לשבי ואשר לחרב לחרב" (ירמיהו מג, יא) והיו מקלסין בידם אחת, ובידם אחרת מספקין ומטפחין הספד על אחיהם ועל בניהם: עד אשר לא ירתק חבל הכסף. זו שלשלת יחסין: ותרזין גלת הזהב. אלו דברי תורה, שנאמר "הנחמדים מזהב" (תהלים יט, יא): ותשברך בד על המבוע. כדו של ברוך בן נריה, על מבועו של ירמיהו, ששניהם גלו לכבל, ופסקו מלמודם בעני הדרדך, תחלה גלו למצרים שהגולם יוחנן בן קרח, וכשהחריב נבוכדנצר את מצרים הגלם לכבל: ונרין הגלגל אל הבור. זו בכל שהיא וזמו של עולם:

- ברקלב -

ונרין הגלגל אל הבור. זהו בחינת סימני ביצים שמרמזו בהם ענין זה, 'כי שני ראשיהם בדים או שניהם חדים', הוא בודאי סימן טמאה, כי זה דרך הרשעים וכל הרחוקים מן האמת, שכשנופל עליהם אבלות וצער ויסורין, אינם מנחמים את עצמם כלל, ואין מקוים לצאת משם, כמו שנאמר, 'לא יאמין שוב מני חשך' וכו' (איוב טו, כב), ונשארים שקועים בדאגה ומרה שחורה ואבלות, עד שנפרדים על־ידי זה מה' יתברך ומהתורה והצדיקי אמת לגמרי.

על התחיה ועל ימי הנאולה, שאז יהיו בני ישראל הכשרים קימים וחדים וחזקים נגד ההפך, אבל הרשעים משמחים עצמן בעולם הזה כאלו שמחתן בשלמות עתה, ואינם משימים לבם אל האחרית. ועל-כן שני ראשיהם חדים או כדים, שכשעהם שמחים הם ממלאים תאותם בשחוק ושמחה כאלו כל השמחה בזה העולם, חס ושלוה, ולהפך כשבא עליהם שבר וצרה הם מלאים עצבות ומרה שחורה בלי שום נחמה ותקנה כלל. לקושי הלכות - יורה דעה א. ביצים ה, אות ב.

ולפעמים להפך, כשיש להם איזה טוב אכילה ושתיה וכו', הם ממלאים פיהם שחוק ועושים כל ימיהם כחגים, כמו שנאמר, "והנה ששון ושמחה וכו' אכול ושתו" וכו' (ישעיהו כב, יג). וזה בחינת 'שני ראשיהם כדים או שניהם חדים', כי כד מרמז על אבלות וצער, בחינת גלגל הוא שחוזר בעולם, שבשכיל זה אוכלין ביצים ועדשים בשעת אבלות, רחמנא לצלן, וכמו שנאמר, "ונרץ הגלגל אל הבור". וחד זה בחינת עזות ושמחה, בחינת 'וישם פי כחרב חדה' (ישעיהו מט, ב), הפך האבל שאין לו פה. וזה מרמז

וַיֵּשֶׁב הָעֶפְרַיִם עַל-הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל-הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה:

- תרגום יונתן -

ויתוב בשרך דאתברי מן עפרא על ארעא היכמא דהוה מלקדמין, ורוח נשמתיך תתוב למקם בדינא קדם יי דיהבה לך:

- רש"י -

וישב העפר וגו'. מכל באו לכלל חורו: והרוח תשוב. זו רוח הקדש. שבין שנסתלקה רוח הקדש, גלו:

- ברסלב -

להשתדל אחר מעשים טובים כלל, עד שגבר עליו והסיתו לעבר על מצות ה', לאכל מעץ הדעת טוב ורע. וגם פגם בפריית קדש כמו שאמרו רבותינו ז"ל. ועל-ידי כל זה היה בבחינת "נרצן מפריד אלוף" (משלי מז, כה), 'שהפריד בין למדן וצדיק כמו אחר שקצץ בנטיעות על-ידי זה (עין חגיגה יד, א), כי גרם על-ידי אכילת עץ הדעת טוב ורע ועל-ידי פגם הפריית שיהיה בחינת פרוד בין בחינת למדן שהוא בחינת ששה סדרי משנה, בחינת מט"מ - מלאך, לבין בחינת צדיק שהוא בחינת שמירת הברית, בחינת ה' צבאות כנ"ל, שזהו בחינת פרוד בין האותיות והנקודות שהם בבחינת גוף ונפש. ועל-כן נגזר על-ידי זה מיתה שהיא פדרת הנפש מהגוף, כי בזה

וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה. עקר המיתה נמשך מחטא אדם הראשון על-ידי חטא עץ הדעת טוב ורע, ועקר פגם עץ הדעת היה בחינת הנ"ל, כי עץ הדעת טוב ורע זה בחינת מט"מ שכלול מששה סדרי משנה שהם בחינת אסור והתר וכו' בידוע בתקונים, וה' יתברך צוה עליו שלא לאכל כלל מעץ הדעת, כי רצה שיתדבק רק בעץ החיים שהוא בלו טוב, ואז לא היו צרכים שום פרוד כלל. והוא חטא בזה ואכל מעץ הדעת על-ידי עצת הנחש שהיה ערום מכל שהסיתו להתחכם, כמו שכתוב "ונפקחו עיניכם וכו'" (בראשית ג, ה), דהינו שהסיתו שילך רק אחר חכמות וחקירות לידע טוב ורע, ולכלי

והגוף כנ"ל. שעל-ידי זה יזכה לכסוף לחבור זה בשלמות שהוא חיים נצחיים כנ"ל. אבל אי אפשר להגיע לאלו החיים נצחיים כי אם על-ידי המיתה דיקא כדי שיתבלה הזהמא של חטא אדם הראשון שגרים על-ידי עין הדעת טוב ורע, שעל-ידי זה עשה בחינת פרוז בין האותיות והנקודות שהם בחינת גוף ונפש כנ"ל. על-כן בהכרח שיהיה פרוז ביניהם דהינו מיתה קדם שיזכו לחבור אמתי שהוא בחינת חיים נצחיים וכנ"ל: לקושי הלכות - אורח חיים ב. ברכת הודאה ה, אות מ.

וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה. כי הקבורה היא תקון המת, כי אז דיקא מתחיל צמיחת חיותו הנצחי, כמו שכתוב, "וישב העפר על הארץ כשהיה", ואז דיקא "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה. הינו שאז מתחיל לזכות להארת הרצון שמאירה הנפש בהגוף הרחוק ממנה עתה מאד, ואז דיקא מאירה בו הארת הרצון, שהיא עקר תקונו, בחינת חיים נצחיים שיזכה לעתיד, כי תכף כשאדם מת צריך להתחיל לחיות חיים האמתיים שהם חיים נצחיים, שהם בחינת הארת הרצון הנ"ל. וכמו שכתוב במדרש על פסוק "טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו" (קהלת א, א), שכשאדם חי מונין לו למיתה, ובשמת מונין לו לחיים, כי אז עקר התחלת חיותו הנצחי. אבל אין מתחיל לזכות לזה כי אם לאחר הקבורה, כי הנפש אין לה שום מנוח עד אחר הקבורה כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, בבחינת "וישב וכו'" כנ"ל. כי כל זמן שאין עולה הנפש אל האלקים למקור חצבה למעלה, אינה יכולה להאיר בגוף, שהוא בחינת דרי מטה. כי זה כלל שכל מה שהנפש עולה בעליה יתרה, היא מאירה ביותר לכל מדרגות התחתונות, שהם בחינת דרי מטה, בחינת גוף,

פגם שהפריד הנקודות מהאותיות שזהו ממש בחינת פרדת הנפש מהגוף כנ"ל. אבל אדם הראשון עשה תשובה והתחיל לתקן קצת, וכן כל הצדיקים שבכל דור עוסקים בתקון זה. ועקר התקון על-ידי צדיקי אמת שהתגברו על יצרם עד שזכו לתקון הברית באמת, ועל-ידי זה זכו לכסופין טובים ולעשות נקודות טובות להאותיות שעל-ידי זה מצירין הכל לטוב שהוא בחינת חיים בחינת זכה נעשית לו סם חיים כנ"ל. וכל מי שרוצה לחוס על חיו צריך לקשר את עצמו לצדיקי אמת כי עמם מקור החיים וכנ"ל. ובכל דור ודור עוסקים לתקן חטא אדם הראשון על-ידי הצדיקים האמתיים והמקורבים אליהם, שעל-ידי זה נכלל למדן וצדיק, נקודות ואותיות, תורה ומעשים טובים, שכל זה הוא בחינת כלליות הגוף בהנפש שזהו בחינת חיים וכנ"ל. אבל אף-על-פי-כן, מחמת שתקון זה אי אפשר לנמרו בפעם אחד ולא ברור אחד, על-כן גזרת המיתה במקומה ובהכרח שפסוף ימות האדם, כי על-ידי גדל הקלקול של חטא אדם הראשון אי אפשר לברר הזהמא כי אם על-ידי פרדת הנפש מהגוף. אבל באמת עתה המיתה היא טובה גדולה, כמו שכתוב (בראשית א, לא): "והנה טוב מאד" - זה המות, כמו שאמרנו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פ"ט, ה. י.), כי עתה אחר החטא אי אפשר אפלו לצדיקים גדולים לשוב למקור החיים בשלמות כי אם על-ידי פרדת הנפש מהגוף שאז "וישב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". ואז תתבלה זהמת הגוף בעפר עד שבעת התחיה יחורו ויתחברו הנפש והגוף המוכף ויעמדו בתחיה ויחיו חיים אמתיים שהם חיים נצחיים כל אחד כפי מעשיו הטובים שזכה לסגל בזה העולם. וכפי התקרבותו והתחברותו לצדיקים ויראים אמתיים שעל-ידי זה עסק לחבר הנפש

שְׁזוּהוּ בְּחִינַת מַעֲלַת הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל, שֶׁכָּל מַה שֶׁהוּא גָּדוֹל בְּמַעֲלָה מִכְּלַגְתּוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר הוּא מֵאִיר בְּדַרְי מִטָּה יוֹתֵר. נִמְצָא, שֶׁהַקְּבוֹרָה הַיָּא תִּקּוֹן הַמֵּת. וְעַקֵּר הַתִּקּוֹן הוּא שֶׁאֵז עוֹלָה הַנֶּפֶשׁ לְמַעְלָה. וְעַל-יְדִיָּזָה דִּיקָא מִתְחַלֵּת לְהֵאִיר מִשֵּׁם בְּהַגּוֹף בְּחִינַת הָאֵרֶת הַרְצוֹן, שֶׁהוּא עַקֵּר הַחַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל לְעֵתִיד שְׂיֻכָּה כָּל אֶחָד אַחַר תַּחֲתֵת הַמֵּתִים, אֲבָל הַתְּחֵלֶת צְמִיחַת הַחַיִּים הַזֶּה שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֵרֶת הַרְצוֹן, מִתְחִיל מֵעַת הַקְּבוֹרָה, שֶׁאֵז מִתְחִיל הַגּוֹף לְהִתְבַּלֵּה בְּעַפְרָה, שְׁעַל-יְדִיָּזָה נִכְלָה הַזְּהֻמָּא שֶׁנֶּאֱחָז בּוֹ מִחֻמָּא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, שֶׁכָּל פְּנֻמּוֹ הָיָה עַל-יְדֵי הָאֲכִילָה שֶׁאֲכַל מֵעֵץ הַדַּעַת. שְׁעַל-יְדִיָּזָה פָּגַם בְּבְחִינַת הָאֵרֶת הַרְצוֹן הַנִּי"ל: לְקוּשֵׁי הַלְכוּת - אֹרַח חַיִּים ב. נְטִילַת יָדַיִם לְסַעֲדָה וּבְצִיעַת הַפֶּתַח, אֹת עַב.

וַיֵּשֶׁב הָעֶפְרָיִם עַל הָאָרֶץ בְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תִּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה. צְרִידָה הָאֲבָל לֵיִשָּׁב עַל הָאָרֶץ לְהַמְתִּיק הַדִּין בְּשֶׁרְשׁוֹ, לְהַשְׁפִּיל עַצְמוֹ עַד לְעַפְרָה מִמֶּשׁ, כְּדֵי לְהַמְשִׁיד עַל עַצְמוֹ חַיִּים נִצְחִיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲנוּה אֱמֵתִיית שְׁמֵשִׁים עַצְמוֹ כְּעַפְרָה, בְּחִינַת "הַקִּיצוֹ וְרַגְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָ" וְכו' (ישעיהו כו, יט), כִּי בְּאֵמֶת מִי שֶׁמִּבְטָל עַצְמוֹ בְּתַכְלִית עַד שְׂזוּכָה לְחַיִּים בְּאֵמֶת שֶׁהֵם עֲנוּה אֱמֵתִיית, הוּא אֵינוֹ צְרִידָה לְהַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לְעַפְרָה מִמֶּשׁ, אֲדַרְבָּא הוּא יָכוֹל לְמַלְךְ וּלְהַשְׁתַּרְרַר וּלְהַתְּפָאֵר עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי הַתְּפָאֵרוֹת, וְאֶפְרָיִם עַל-פִּי־כֵן הוּא עֲנוּה בְּאֵמֶת, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּגִדּוּלֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהַתְּפָאֵרוֹת אֵת עַצְמָם בְּכֻמָּה הַתְּפָאֵרוֹת, כְּמוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי שֶׁאָמַר 'בְּאֲדָרְא, אִסְהַדְנָא עָלַי' וְכו' וּבְאֲדָרְא, מַעִיד אֲנִי עָלַי וְכו'. וְכֵן אָמַר 'רְאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה' וְכו' 'אִם שְׁנַיִם הֵם אֲנִי' וְכו' (סֵפֶה מַה), וְכֵן בְּכֻמָּה וְכֻמָּה גְּדוּלֵי הַתְּנַאִים וְאִמּוֹרָאִים שֶׁהָיוּ מִתְּפָאֵרִים עַצְמָם בְּכֻמָּה הַתְּפָאֵרוֹת (עַן סוּף סוּפְרָה), וְלְכַאֲוָרָה נְדָמָה שֶׁהוּא נִגְדַר דְּרַכֵּי הָעֲנוּה, אֲבָל בְּאֵמֶת, זֶהוּ עַקֵּר

תַּכְלִית שְׁלָמוֹת הָעֲנוּה הָאֱמֵתִיית כְּאֲשֶׁר שְׁמַעִיתִי וְהַבְּנֵתִי מִמֶּנּוּ ז"ל, כִּי עַקֵּר הָעֲנוּה שְׂיֻכָּל לְכַתֵּב עַל עַצְמוֹ "וְהָאִישׁ מִשָּׁה עֲנוּה מְאֹד" וְכו' (במדבר יב, ג), כְּמוֹכָא בְּדַבְּרֵינוּ בְּמִקּוּם אַחֵר, שֶׁאֵינִי שְׁלָמוֹת הָעֲנוּה לְהֵיוֹת עֶצֶל וְכו' (שְׁקוֹרִין שְׁלִימּוֹלִינִק) וְכו', וְזֶה בְּחִינַת "שְׁחַרְה אֲנִי וְנֹאווָה" וְכו' (שִׁיר-הַשִּׁירִים א, ה), שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁבְחַת הַצַּדִּיקִים הָעֲנוּיִם בְּאֵמֶת, שֶׁהֵם בְּבְחִינַת יוֹד, שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא שֶׁאֵינִי בְּהַ צִּיּוֹר כְּלָל, רַק שְׁחַרוֹת, כְּמוֹכָא בְּזֶהר הַקְּדוּשׁ וְזֶהוּ, "שְׁחַרְה אֲנִי וְנֹאווָה" שֶׁאֵינִי שְׁחוֹר בְּתַכְלִית הַשְׁחַרוֹת כְּמוֹ יוֹד הַקְּמֻנָּה שְׁבֹאוֹתִית שֶׁאֵינִי בְּהַ רַק שְׁחַרוֹת, הֵינּוּ בְּחִינַת עֲנוּה בְּתַכְלִית שְׁמַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּתַכְלִית תַּכְלִית הַשְׁחַרוֹת, וְאֶפְרָיִם עַל-פִּי־כֵן וְנֹאווָה, וְאֶפְרָיִם עַל-פִּי־כֵן נֹאָה הוּא מְאֹד, כִּי הוּא זוֹכֵה לְכַבּוֹל כָּל הַהַרְגָּשׁוֹת עַד שְׂיֻכָּל לְהַתְּפָאֵר בְּנוֹי וְיוֹפֵי שְׁלוֹ, כִּי זֶה עַקֵּר שְׁלָמוֹת הָעֲנוּה כְּנ"ל, אֲבָל לֹא כָּל אָדָם זוֹכֵה לְזוֹה בְּשְׁלָמוֹת, בְּפֶרֶט בַּעַת שֵׁישׁ שְׁלִיטָה חֵם וְשְׁלוֹם, לְסַמְרָא דְּמוֹתָא, דְּהֵינּוּ בַּעַת הָאֲבָלוֹת חֵם וְשְׁלוֹם, עַל-כֵּן אֵז עַקֵּר הַהַמְתַּקָּה עַל-יְדֵי יְשִׁיבָה לְאָרֶץ מִמֶּשׁ, וְעַל-יְדִיָּזָה מִמְשִׁיד עַל עַצְמוֹ חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁנִּמְשָׁד מִבְּחִינַת עֶפְרָה, מִבְּחִינַת עֲנוּה אֱמֵתִיית, וְעַל-יְדִיָּזָה מִכְּנִיעַ וּמִבְטָל סַמְרָא דְּמוֹתָא שְׁלֹא תִשְׁלוֹט עָלָיו, וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ תִּקּוֹן הַקְּבוֹרָה בְּעַפְרָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב "וַיֵּשֶׁב הָעֶפְרָיִם עַל הָאָרֶץ בְּשֶׁהָיָה" וְאֵז "וְהָרוּחַ תִּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים", כִּי מִחֻמַּת חֻמָּא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, מִחֻמַּת חֻמָּאי הַדּוֹרוֹת אֵי אֶפְרָיִם לְזִכּוֹת לְחַיִּים נִצְחִיִּים כְּנ"ל שֶׁהֵם עֲנוּה אֱמֵתִיית, כִּי אִם עַל-יְדֵי שֵׁישׁוּב אֶל הָעֶפְרָה מִמֶּשׁ וְיִתְבַּלֵּה זִהְמָתוֹ בְּעַפְרָה, 'בְּעַפְרָה' דִּיקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲנוּה שְׁמֵשִׁים עַצְמוֹ כְּעַפְרָה, וְאֵז יוֹכָה לְקוּם בְּתַחֲתֵית לְחַיִּים נִצְחִיִּים, וְהַעַקֵּר כְּפִי מַה שְׂזוּכָה לְהַשִּׁים עַצְמוֹ כְּעַפְרָה בְּחִיּוֹ, בְּבְחִינַת "הַקִּיצוֹ וְרַגְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָה" וְכו' (ישעיהו כו, יט), מִי שֶׁנֶּעֱשֶׂה שְׁכֵן לְעַפְרָה בְּחִיּוֹ, וְכֵן ל: לְקוּשֵׁי הַלְכוּת -

אֹרַח חַיִּים א. תְּפִלִּין ו, אֹת ה.

{ח} הַבֵּל הַבָּלִים אָמַר הַקֹּהֶלֶת הַכֹּל הַבֵּל:

- תרגום יונתן -

כַּד אֶסְתַּבֵּל שְׁלֹמֹה מִלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל בְּהַבְּלוֹ דְעֵלְמָא הַדְיָן, וּבְהַבְּלוֹ דְעַבְדֵּינָן בְּנֵי אֲנָשָׁא אָמַר קֹהֶלֶת
בְּמִימְרֵיהּ, כֹּלָא הַבְּלוֹ:

- רש"י -

הַבֵּל הַבָּלִים. אֲנִי רוֹאֶה בְּעוֹלָם: אָמַר הַקֹּהֶלֶת. מִי שָׁבוּ קְבוּצַת הַחֲכָמָה: הַבֵּל הַבָּלִים. כָּל מֹה שֶׁנִּבְרָא בְּשֵׁשֶׁת
יָמֵי בְּרֵאשִׁית:

- ברסלב -

הַבֵּל הַבָּלִים אָמַר הַקֹּהֶלֶת. עַקֵּר הַתְּקוּן בְּאֶחָרִית הַיָּמִים, הוּא עַל-יְדֵי הַקֹּהֶלֶת וְהַקְּבוּץ
יַחַד אֶל הַרוּעָה הָאֲמִתִּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁה. וְעַל-בֵּן מִפְּטִירֵינָן בְּסִפּוֹת אִזּוּ וְקָהַל שְׁלֹמֹה וְקָהְלוּ
אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּחָג. כִּי אִזּוּ עַקֵּר תְּקוּן הַקְּבוּץ
וְקִיּוּמוֹ. וְעַל-בֵּן קוֹרֵין אִזּוּ קֹהֶלֶת שֶׁמְדַבֵּר הַרְבֵּה
מִהַבֵּל הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם הַבֵּל הַבָּלִים. וְנִקְרָא
'קֹהֶלֶת' עַל שֵׁם שֶׁהָיָה שְׁלֹמֹה אוֹמֵר כָּל דְּבָרָיו
בְּהַקְהֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ, כִּי
עַל-יְדֵי הַקְּבוּץ שֶׁנִּקְהָלוּ וְנִקְבְּצוּ הַרְבֵּה נִפְשׁוֹת
יִשְׂרָאֵל יַחַד, יְכוּלִין לְהוֹדִיעַ וּלְהַכְנִים בְּלֵב יוֹתֵר,
שֶׁכָּל הָעוֹלָם הַבֵּל הַבָּלִים, בְּחִינַת "הַבֵּל הַבָּלִים

אָמַר קֹהֶלֶת" (קהלת א, ב), כִּי כָּל אֶחָד הָיָה יָכוֹל
לְמַעוֹת שְׂיֵשׁ אִיזָה עוֹלָם הַזֶּה אֲצֵל אֶחָד, אֲבָל
עַל-יְדֵי קֹהֶלֶת, דְּהֵינּוּ זֶה הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי שְׂיֵשׁ
בּוֹ קְבוּצַת הַחֲכָמָה כְּפִי שֶׁפָּרַשׁ רִש"י עַל פְּסוּק
"הַבֵּל הַבָּלִים אָמַר הַקֹּהֶלֶת", וְהוּא מְקַבֵּץ יַחַד
כָּל בְּנֵי-אָדָם, וּמְבִיֵן מִה שֶׁנִּעֲשֶׂה עִם כָּלֵם,
הוּא יְכוּל לְהַרְאוֹת שֶׁהַכֹּל הַבֵּל, כִּי כָּל הָעוֹלָם
מְלֵא יְגוֹנוֹת וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שֵׁם "כִּי כָּל יָמָיו
מִכְּאֲבִים וְכָעִם" וְכוּ' (קהלת ב, כג), וְשֵׁאִין שׁוֹם טוֹב
בְּעוֹלָם כִּי אִם לְסוּר מִרַע וּלְעִשׂוֹת טוֹב: לְקוּמֵי
הַלְכוֹת - אוֹרַח חַיִּים ב. נְמִילַת יָדַי לְסַעֲדָה וּבְצִיעַת הַפֶּתַח, אוֹת ק.

{ט} וַיִּתֵּר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לְמַד-דַּעַת אֶת- הָעָם וְאַזְנֵן וְחִקֵּר תִּקְוַן מִשְׁלִים הַרְבֵּה:

- תרגום יונתן -

וַיִּתֵּר מִן כָּל בְּנֵי אֲנָשָׁא הוּנָה שְׁלֹמֹה דְמַחְקְרֵי קֹהֶלֶת חֲכִים, וְתוֹב הוּנָה מְאֵלִיף מְנַדְעָא יַת עַמָּא בֵּית
יִשְׂרָאֵל, וְאַצִּית לְקַל חֲכִימָיָא, וּבְלַשׁ בְּסַפְרֵי חֲכָמָתָא, וּבְרוּחַ נְבוּאָה מִן גְּדָם יי, תִּקְוַן סַפְרֵי חֲכָמָתָא
וּמְתַלִּין דְסוּכְלָתְנָו סְגִיאִין לְחָדָא:

- רש"י -

וַיִּתֵּר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם. וַיִּוֹתֵר מִמֹּה שֶׁנִּכְתַּב בְּסִפְרָ זֶה, הָיָה קֹהֶלֶת חָכָם: וְאַזְנֵן. עֲשֵׂה אֲזִנִּים לְתוֹרָה, כְּקוּפָה זו
שֵׁאִין לָהּ אֲזִנִּים לְאַחַז בָּהּ, וְכֹא נִעֲשֶׂה לָהּ אֲזִנִּים. שֶׁתִּקְוַן עֲרוּבֵינָן לְסִיג שְׁמִירַת שַׁבָּת, וְתִקְוַן נְמִילַת יָדַי סִיג לְמַהֲרָה,
וְגוֹר עַל הַשְּׁנִיּוֹת סִיג לְעֵרִיוֹת:

- בְּרִסְלָב -

כִּמְהָ וּכְמֵה חֲכָמוֹת וְתַחְבּוּלוֹת בְּעֵינֵי הָאֲמָנוֹת
 וְכִלְיֵי הָאֲמָנוֹת, לְמַהֵר לְהוֹצִיא כְּלֵי לְמַעֲשֵׂהוּ
 (שֶׁהוּא מֵה שְׁעוֹשֵׂי תַחְבּוּלוֹת הַרְבֵּה שְׁקוֹרֵין מִשִּׁינִין),
 וְכָל אֵלוֹ הָאֲמָנוֹת וְהַתַּחְבּוּלוֹת וְכִלְיֵיהֶם שֵׁישׁ בָּהֶם
 חֲכָמָה גְדוֹלָה, כֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִחֲכָמוֹת הַתּוֹרָה,
 וְכָל חַיֵּיהֶם וְקִיּוּמָם הוּא עַל-יְדֵי אֲמוּנַת חֲכָמִים,
 כִּי הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁכָּל דוֹר וְדוֹר מִתְיַגְעִים
 וְמוֹרְחִים בְּכָל פֶּעַם לְהַשְׁלִים אֶת הַתּוֹרָה לְחַדֵּשׁ
 בָּהּ חֲדוּשִׁים אֲמִתִּיִּים, וּלְהַרְבּוֹת סִפְרִים אֵין קֵץ
 בְּהַתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי־זֶה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַתּוֹרָה,
 שְׁזֵהוּ בְּחִינַת "וְאִזּוֹן וְחֶקֶר וְתֵקֵן מִשְׁלִים הַרְבֵּה"
 שֶׁעֲשֵׂה אֲזוּנִים לְתוֹרָה וְכו', כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 זְכוּרָנָם לְבִרְכָה שֶׁקֶשֶׁר חֶבֶל בְּחֶבֶל וְנִימָא בְּנִימָא
 וְכו'. וְכֵן הֵבִיא שָׁם בְּמִדְרָשׁ עוֹד כִּמְהָ מִשְׁלִים
 לְזֶה, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהִבִּין מִהַתּוֹרָה כִּי אִם עַל-
 יְדֵי הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּים, הַדּוֹרְשִׁים אֶת הַתּוֹרָה
 וּמְחַדְּשִׁים בָּהּ חֲדוּשִׁים אֲמִתִּיִּים וּמְרַבִּים סִפְרִים
 קְדוּשִׁים בְּתוֹרָה. וְהַעֲקָר הֵם הַחֲכָמִים הַצְּדִיקִים
 הַקְּדוּשִׁים שִׁיּוּדְעִים כָּל דְּרָכֵי הַתּוֹרָה בְּשֶׁרֶשְׁהָ,
 עַד שְׂמוֹצְאִים וּמְגַלִּים עֲצוֹת עֲמֻקּוֹת וְדַרְכִים
 יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפָּטֵי אֶמֶת וְכו', בְּאִפְנֵי שִׁיּוּכֵל כָּל אֶחָד
 מִכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא, לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹ הַעֵיפָה
 שֶׁנִּתְרַחֶקֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְרַחֶקֶה, לְהַנְטוֹתוֹ לְתַחִּיהָ
 לְעוֹרְרוֹ וּלְחַזְקוֹ וּלְסַעְדוֹ, וּלְמַצֵּא לוֹ פֶּתַח תְּקוּנָה
 תְּמִיד, שֶׁגַּם הוּא יֵשׁוּב וְיִתְקַרֵּב לָהּ וְיִתְבַּרֵּךְ שְׁזֵה
 הַעֲקָר, כִּי לֹא הַמְדַרְשׁ הוּא הַעֲקָר אֲלָא הַמַּעֲשֵׂה.
 נִמְצָא שֶׁהַצְּדִיקִים הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים עוֹשִׂים
 כִּמְהָ אֲמָנוֹת וּמְלָאכוֹת נוֹרְאוֹת בְּהַתּוֹרָה, וּמִשָּׁם
 נִמְשָׁךְ הַכֹּחַ וְהַחַיּוּת לְכָל בְּעָלֵי אֲמָנוֹת וּמְלָאכוֹת
 בְּגוֹשְׁמִיּוֹת, שֶׁכָּל חֲכָמוֹת הָאֲמָנוֹת וְתַחְבּוּלוֹת
 שֶׁלָּהֶם, הֵכֵל נִמְשָׁךְ מֵאֲמָנוֹת הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים
 שֶׁמְחַדְּשִׁים בְּתוֹרָה כֻּלָּם: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - חוּשֵׁן מִשְׁפָּט ב.

פְּקוּדוֹן וְאַרְבָּעָה שׁוּמְרִים ה, אוֹת טו.

וְאִזּוֹן וְחֶקֶר. תּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה הִיא תְלוּיָה
 בְּשִׁמְיָעָה, שְׁצָרִיד לְשִׁמְעַת דִּיקָא מִפֶּה לְאִזּוֹן, כִּי
 דְּבָרִים שְׁבַעֵל פֶּה אִי אֵתָהּ רִשְׁאֵי לְאִמְרוֹן בְּכַתָּב,
 שְׁעֵקֶר שְׁלֵמוֹת לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ תְלוּי בְּזֵה כֻּלָּם.
 בְּחִינַת "ה' שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יִרְאֵתִי" וְכו' (תְּבַקִּי ג,
 ב), כִּי עֵקֶר שְׁלֵמוֹת לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ תְלוּי בְּכִינַת
 הַשְּׁמִיעָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה,
 שֶׁהִיא מִפֶּה לְאִזּוֹן דִּיקָא כֻּלָּם. וְזֵהוּ בְּחִינַת 'הֵלֵא
 אֲזוֹן מְלִין תְּבַחְוּ, 'אֲזוֹן' דִּיקָא, כִּי בְּחִינַת אֲזוֹן הֵינוּ
 בְּחִינַת הַשְּׁמִיעָה, בְּחִינַת תּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה הִיא
 הַמְּבַחֶנֶת וּמְבַרְרַת הַדְּבָרִים, כִּי הִיא מְפָרֶשֶׁת בֵּין
 רַע לְטוֹב, וּמְשַׁלֶּמֶת אֶת הַדְּבָרִים שֶׁל לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ
 כֻּלָּם. וְזֵה שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה, "וְאִזּוֹן
 וְחֶקֶר" - עַד שְׁלֵא בָּא שְׁלֵמוֹה הִיְתָה הַתּוֹרָה
 דּוּמָה כְּקָפָה שְׂאִין לָהּ אֲזוּנִים' וְכו', כִּי עַל-יְדֵי
 הַגְּזוּרוֹת שֶׁגִּזַּר שְׁלֵמוֹה, וְהוֹסִיף כִּמְהָ אֶסְרוּרֵי דְרַבְּנָן
 עַל אֶסְרוּרֵי תּוֹרָה, שְׁזֵה בְּחִינַת תּוֹרָה שְׁבַעֵל
 פֶּה, עַל-יְדֵי־זֶה עֲשֵׂה בְּחִינַת אֲזוּנִים לְהַתּוֹרָה,
 לְהַשְׁלִים עַל-יְדֵי־זֶה אֶת הַתּוֹרָה, אֲזוּנִים דִּיקָא,
 בְּחִינַת 'אֲזוֹן מְלִין תְּבַחְוּ, בְּחִינַת "ה' שְׁמַעְתִּי
 שְׁמַעְךָ יִרְאֵתִי" וְכו' (תְּבַקִּי ג, ב) כֻּלָּם: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת -
 יוֹרֵה דְעָה א. תַּעֲרִיבוֹת א, אוֹת ח.

וְאִזּוֹן וְחֶקֶר וְתֵקֵן מִשְׁלִים הַרְבֵּה. רוֹאִין בְּחוּשׁ
 שְׂאִין שׁוּם דְּבַר שֶׁבְּרָא ה' וְיִתְבַּרֵּךְ שֶׁנוֹכַח
 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ לְצַרְכֵינוּ כְּלֵי שִׁיעֲשֵׂה בוֹ הָאָדָם
 כִּמְהָ עֲשׂוֹת וּמְלָאכוֹת וְתַקּוּנִים, כְּגוֹן הַחַפְּסִים
 אִי אֶפְשָׁר לְאַכֵּל, כִּי אִם עַל-יְדֵי טְחִינָה וְרִקְיָה
 וְאַפְיָה, וְלְכָל זֶה צְרִיכִין כִּמְהָ אֲמָנוֹת וּמְלָאכוֹת
 בְּכִמְהָ תַחְבּוּלוֹת שׁוֹנוֹת. וְכֵן בְּמַלְבוּשִׁים שְׂאֵי
 אֶפְשָׁר לְלַבֵּשׁ הַפֶּשֶׁתָּן וְהַצֶּמֶר, כִּי אִם עַל-יְדֵי כִּמְהָ
 וּכְמֵה מְלָאכוֹת וְאֲמָנוֹת שׁוֹנוֹת, וְכֵן בְּכָל דְּבַר
 שְׁבַעֵלוֹם. וְכָל פֶּעַם כְּכָל דוֹר וְדוֹר נִתְחַדְּשִׁים

בקש קהלת למצא דברי־חפץ וכתוב ישר דברי אמת:

- תרגום יונתן -

בעא שלמה מלכא דמתקרי קהלת בְּחַכְמַתִּיהָ לְמִדּוֹן דִּינִין עַל הַרְהוּרֵי לְבָא דְאִנְשָׁא, וּבְלֵא סְהַדִּין, בְּכֵן אֲתֵאמֵר לִיה בְּרוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יי, הָא כְּבָר אֲכַתִּיב בְּסֵפֶר אוֹרִיתָא עַל יְדוּהֵי דְמִשָּׁה רְבֵהוֹן דִּישְׂרָאֵל פְּתַגְמוֹן תַּקְנִין וּמְהִימְנִין, עַל מִימַר סְהַדְיָא יְקוּם פְּתַגְמָא:

- רש"י -

בקש קהלת. נתן לבו וחזר על הדבר ומצאו: דברי חפץ. הלכה למושה מסיני: וכתוב ישר. זה תורה שבכתב והנביאים:

- ברסלב -

הזווג הגופני וכו' כמבאר בפנים, הוא בחינת חפץ בנ"ל כמה פעמים, וכמבאר בזהר הקדוש "ובחרו באשר חפצתי" (ישעיהו נו, ד) וכו'. נמצא, שכל הבחינות הנ"ל הם בחינת חפצי שמים, בחינת התקונים הקדושים שנמשכים על־ידי קדשת שבת בנ"ל: יקרא דשבתא, נט.

בקש קהלת למצא דברי חפץ וכתוב ישר דברי אמת. "בקש קהלת למצא דברי חפץ וכתוב ישר דברי אמת", שדרשו רבותינו זכרונם לברכה 'שפקש ידע סוד הפרה אדמה כמשה' וכו' (מדרש תהלים ט), הינו פי קהלת קורא תגר בספרו על העולם, וצועק בקול גדול מאד גדל הכל העולם, כמו שכתוב: הכל הכלים, הכל הכלים, הכל הכל, וכן הרבה. על־פן סבר שידע סוד פרה אדמה כמשה, אבל יצתה בת קול 'כתוב ישר דברי אמת', כי אף־על־פי שקוראים וצועקים שהעולם הכל הכלים, אף־על־פיר־כן אין מי שיגלה העלמה זאת, כי אם בחינת משה, שיכול לכתב ישר דברי אמת, הינו שכותב ספרים אמתיים כאלה בתורה, שעל ידם נשלמת התורה, שעל־ידיה ממשכיין השכל ממקום שממשיכין, שעל־ידיה דיקא יכולין להאיר האמת גם בחוץ, שזהו בחינת

בקש קהלת למצא דברי חפץ. וזה: "אם תשיב משובת רגלך עשות חפצך ביום קדשי" (ישעיהו נח, ג), 'שימנע מעשית חפציו של חול שיש בהם אחיזת הכסילות בבחינת: "לא יחפץ כסיל בתבונה" (משלי יח, ב). אבל בשבת אז נפתחים החמשים שערי בינה שעליהם נאמר: "בקש קהלת למצא דברי חפץ", כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, והם בחינת ההתבוננות, וגם העשירות הוא בחינת חפץ כמו שכתוב: "וכל חפצך לא ישוו בה" (משלי ג, טו), רק שלא יהיה חפצו בהעשירות בעצמו, רק בקדי לבא על־ידיה להתבוננות הנ"ל) גם החיים ואריכות ימים הוא בחינת מלך חפץ בחיים. גם היראה הוא בחינת חפץ כמו שכתוב "החפצים ליראה את שמך" (נחמה א, יא). גם הלמוד עם בני אדם להחזירם בתשובה ולעוררם משינתם שזה בחינת חסד כמבאר בפנים, הוא בחינת חפץ כמו שכתוב: "כי חסד חפצתי" (הושע ו, ו). גם ההתעוררות והתפתחות הדבור שזה בחינת: "אלה לחיי עולם" (דניאל יב, ב), הוא בחינת חפץ כמו שכתוב: "החפץ אחפץ" (יחזקאל יח, כג) וכו', כי אם בשובו וכו' ויהי שזה גם־פן בחינת מלך חפץ בחיים בנ"ל, גם ההולדה שנמשך על־ידי בחינת

סוד פרה אדמה תמימה, שהוא תקף הדין מאד, שעל ידה דיקא נמתק הדין בשרשו, על-ידי גדל כחו של משה וכנ"ל, אבל שלמה לא זכה לזה, מאחר שאמר "לאיתאאל ואכל" (משלי ל, ב), כמו שאמרו רבותינו וכוונם לברכה: לקושי הלכות - יורה דעה א. שחיטה ה, אות ב.

וכתוב ישר דברי אמת. תורתנו הקדושה נתנה בכתב ובעל פה, שהם בחינת אמת ואמונה, כי תורה שבכתב זה בחינת אמת, בחינת "כתוב ישר דברי אמת". אבל אף-על-פי-כן מתורה שבכתב לבד אין יכולין לידע אמתת התורה, כי בהתורה אין מבאר שום דיני המצוה, ואין יודעין איך להניח תפלין וכו', ושאר דיני התורה, כי אם על-ידי תורה שבעל פה, שהיא בחינת אמונה, בבחינת "אודיע אמונתך בפי" (תהלים פט, ב). הינו אמונת חכמים, שאנו צריכין להאמין בהחכמים האמתיים כפי מה שבארו לנו כל דיני ודרכי התורה, כי עקר אחיזת האמת המטעה, שמושם כל השקרנים שבעולם, בבחינת, כל שקר שאין בו אמת בתחלתו אינו מתקיים וכו'. עקר אחיזתו הוא מבחינת כתב, שהוא בשביל האמת, שלא יוכלו לשנות עוד מאחר שבכר נכתב הכל בכתב, אבל משם כל שקריהם, כי משנים כמה שנויים ואומרים פרושים ובאורים בהכתב כרצונם כפי שקריהם. ועל-כן העכו"ם לומדים רק תורה שבכתב, כי משם נשתלשל אחיזת שקריהם, מאחר שמחלקים ומפרידים תורה שבכתב מתורה שבעל פה, ואינם מאמינים בחכמי האמת, שהם חכמי התלמוד שבארו לנו באר היטב כל התורה באמת, על-כן הם מפרשים התורה כרצונם ומגלים פנים בתורה שלא בהלכה כדווע. ועל-כן בכל עסקי משפטיהם ודיניהם, הם מחמירין מאד מאד שיהיה הכל בכתב דיקא. ואין מקבלין שום דבור מגדול וקטן לא מהטוען ולא מהשופט, כי

אם בכתב דיקא, והכל בשביל האמת כדי שלא יוכלו לשנות עוד, אבל זה האמת הוא הרבה מאד יותר מדאי שמושם אחיזת השקר. וכאשר רואין בחוש שאחרי שמרבין בכתבים וכל הדבורים נכתבים, אף-על-פי-כן הם מלאים שקר ומחליפים עשרת מונים, ומפרשים הכתב כרצונם וכו', כדווע כל זה, כי עקר האמת הוא אחד לא הרבה כנ"ל, כי עקר הדבר שידין הדין דין אמת לאמתו וכנ"ל. והדבר מסור ללב, ובוחר לבות יודע מי פנתו באמת לאמתו, אבל על-ידי רבוי הכתבים אי אפשר לברר האמת, אדרבא, משם אחיזת השקר וכנ"ל: לקושי הלכות -

יורה דעה א. רבית ה, אות ג.

וכתוב ישר דברי אמת. וזה בחינת "וכתוב ישר דברי אמת". כי שטר של ישראל הוא בחינת כתב ישר דברי אמת, הינו בחינת בלה זרע אמת הנמשך על-ידי בחינת הכליות שהם בחינת תרין סהדין [שני עדים] וכו', ועל-ידי כתב השטר, שהוא בחינת אמת כנ"ל, על ידו דיקא קונין הקרקע ומחזיקין בה, כי הקרקע היא בחינת אמונה, ואי אפשר לזכות לאמונה כי אם על-ידי אמת, כי כתב השטר של ישראל הוא בבחינת תורה שבכתב, שהוא בחינת תורת אמת, כי כמה דיני תורה יש בהשטר, וכמה דינים נלמדין מלשון השטר, ועל-כן השטר נקרא ספר, כמו שכתוב "וכתוב בספר וחתום" וכו' (ירמיה לב, מד), ועקרו עומד לאמת ולראיה, ועל-כן הוא בבחינת תורת אמת שהיא בחינת תורה שבכתב כדווע. ועל-כן הקרקע, שהיא בחינת אמונה, בחינת תורה שבעל פה, עקר קנייתה וחקוקתה על-ידי השטר, כי תורה שבכתב מאיר לתורה שבעל פה: לקושי הלכות - חושן משפט א.

חוקת קרקעות ב, אות ג.

דברי חכמים פדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד:

- תרגום יונתן -

פתגמי חכמיו מתילין לזקתין ולקלשונין דאצייתין ואנצין לאלפא חכמתא לסריקי מנדעא, היכמא דמאליף זקא לתורתא, ורבני סנהדרין מרי הלכתין ומדרשין דאתיהיבו על ידוהי דמשה נביא, דרעא בלחודוהי ית עמא בית ישראל במדברא במנא וברגוגין:

- רש"י -

דברי חכמים. שעשו סגן לתורה בגזרות להרחיק את האדם מן העברה, כגון אכילת קדשים עד השחר, והם אמרו עד חצות, וקריאת שמע דערבית כמו כן: פדרבנות. מה דרבן זה מכון את הפרה לתלמיה, כך דבריהם מכונים את האדם לדרכי חיים: וכמשמרות נטועים. מה מסמר זה קבוע, אף דבריהם קבועים, ומה נטועה פרה ורבה, אף דבריהם פרים ורבים למצוא בהם טעם: בעלי אספות. מסמרים שיש להם גולגולת אסופה ונספה, גרוס"ה בלע"ז. בן פרשו דונש בן לברט: נתנו מרעה אחד. כל דבריהם דברי אלהים חיים, הוא אמרן ורועה אחד נתנו, משה מפי הגבורה: וכמשמרות. כתוב בשי"ן. שהתורה בעשרים וארבעה ספרים, וכמנין משמרות כהונה ולויה:

- ברסלב -

צריכין בכל פעם לחזקו ולהדריכו לכוננו לדרך הישר. וזה נעשה על ידי בחינת "וכמשמרות נטועים", דהינו דברי תורה הקבועים. שעל ידי שיש בחינת פתי מדרשות וישיבות קבועים לדברי תורה, על ידי זה יכולים לכוננו בכל פעם לדרך הישר, כמו הפרה לתלמיה בדרך פנ"ל. והיו "וכמשמרות נטועים בעלי אספות", בעלי אספות דיקא. הם בחינת הצדיקים הגדולים שיכולים על ידי עסקם בתורה לעורר שרשי נשמות ישראל שבתורה, שהם נקראים בעלי אספות, כי הם מאספים ומקבצים הנשמות יחד ומזווגם ומיחדם, שעל ידי זה נולדים נשמות הגרים, ומאירים ומתעוררים נשמות הפושעי ישראל בתשובה פנ"ל. ואלו הצדיקים דיקא עושים קביעות לתורה בבחינת "וכמשמרות נטועים בעלי אספות". מה מסמר קבוע וכו', כי הם דיקא מטהרין את האדם בכל פעם מבחינת הבגדים הצואים, וממשיכין לבם לשוב בכל פעם אל התורה בהתחזקות נפלא מאד, כי בכל

דברי חכמים פדרבנות וכו'. וזה בחינת "דברי חכמים פדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות" וכו', ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (מוכא בפרוש רש"י) מה מסמר קבוע, אף דברי תורה קבועים וכו'. הינו שצריכין שיהיה קביעות גדול להתורה, כדי שיוכל לעמד בכל פעם נגד המונעים העצומים, ולשוב אל הדרך הישר והאמת בכל פעם. והיו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק זה, "דברי חכמים פדרבנות" וכו', מה דרבן מכון את הפרה לתלמיה, אף דברי תורה מכונין את האדם וכו', הינו שצריכים להנהיג ולהדריך את האדם בכל פעם לכוננו לדרך הישר בכל פעם, כמו שמנהיגין את הפרה בדרך ממש בכל פעם שהיא רוצה להטות ראשה לאיזה דרך אחר מן הצד, מלמדין אותה בדרך שתטה ותכון הדרך לתלמיה. כמו כן ממש צריכים להנהיג ולהדריך את האדם, מחמת שבכל פעם מתעוררים ומתגברים עליו מה שמתגברים, ומתגרים בו מאד מאד. על כן

פעם ממשיכין עליהם הארה חדשה משרשי
 גשמותיהם שבתורה, שעל-ידיה נתעוררין
 בכל פעם מחדש לשוב לה' יתברך, אף אם
 עובר עליו מה שעובר, כי עקר ההתחזקות בכל
 פעם הוא על-ידי התורה, דהינו על-ידי שרשי
 גשמות שבתורה, שנתעוררין ומאירין בכל פעם
 על-ידי גדולי הצדיקים, שהם בחינת "בעלי
 אספות" וכו' כנ"ל. וזהו: "נתנו מרעה אחד", זה
 בחינת גדל השלום שנמשך על-ידיה כמבאר
 בתורה הנ"ל שמתחלת 'להמשיך שלום וכו'
 עין שם (לקושי מוהר"ן קמא. סימן ד). כי כן פרש רש"י
 שם על פסוק זה "נתנו מרעה אחד", שאף-
 על-פי שאלו מטהרין ואלו מטמאין אלו מחיבין
 ואלו וכו', בלם נתנו מרעה אחד וכו', עין שם.
 הינו בחינת שלום גדול שנעשה על-ידי עסק
 התורה בבחינה הנ"ל, דהינו על-ידי שמעוררין
 שרשי גשמות ישראל שבתורה, שעל-ידיה
 נעשין גרים ובעלי תשובה, ומעוררין אותם בכל
 פעם על-ידי עסק התורה בבחינה הנ"ל, עד
 שנשארים קימים וקבועים על עמדם, ונתגדל
 כבוד ה' יתברך על ידם בכל פעם, ונשלם
 היראה שעל-ידיה נעשה שלום: לקושי הלכות -

אורח חיים ב. בציעת הפת ה, אות מד.

דברי חכמים בדרבנות וגו'. וזה שדרשו
 רבותינו זכרונם לברכה (תנחומא ובלד א), ומובא
 בפרוש רש"י "וכמשמרות נטועים" שמרמזו
 על עשרים וארבעה ספרי התורה, ועל עשרים
 וארבע משמרות כהנה ולויה, כי רבוי הספרים
 קדושים של תורה שבעל פה שמבארים
 הספקות שבתורה שבכתב שבלולים בעשרים
 וארבעה ספרים שהם בחינת התחזקות הרצון
 לדורות לצנח וכו', כל זה הוא בחינת תקון
 הפדיון העליון הכולל, שממתיק הדין של
 העשרים וארבעה פתי דין שהם בחינת עשרים
 וארבעה ספרי אוריתא, שבשפוגמין בזה על-

ידי רצונות דסמרא אחרא שמהם כל הפגמים,
 עד שיש שמהפכין דברי אלקים חיים ומגלין
 פנים בתורה שלא כהלכה ומפרשים כל פסוקי
 תורה נביאים-כתובים, על-פי דרכם הרע והמר
 של חכמי הטבע, שהם בחינת מצח הנחש
 פידוע ומפרסם דרכיהם הרעים של ההולכים
 בדרכי החוקרים והפילוסופים בחכמת הטבע,
 בפרט בדורות הללו וכו', השם יתברך ירחם,
 השם יתברך ירחם. אבל על-ידי "דברי חכמים
 בדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות
 נתנו מרעה אחד", שהם עשרים וארבע
 משמרות כהנה ולויה שעוסקים לשמור משמרת
 הקדש בבית המקדש, ומהם תצא תורה, כמו
 שכתוב "יורו משפטיו ליעקב ותורתך לישראל"
 וכו' (דברים לג, ט), שהם מבארים עשרים וארבעה
 ספרים דאוריתא על-פי פרושי האמת שקבלו
 איש מפי איש, עד משה רבנו עליו השלום,
 ומבארים רצונו יתברך שבכל מצוה בספריהם
 הקדושים על-פי שלש עשרה מדות שהתורה
 נדרשת בהם, שהם בחינת י"ג תקוני דיקנא וכו',
 שכל זה הוא בחינת הארת הרצון העליון הנ"ל,
 על-ידיה מבטלין מצח הנחש שהם חכמי
 הטבע וכו' ל, ועל-כן נסקד לזה: "ויותר מהמה
 בני הזחר עשות ספרים הרבה אין קץ" (קהלת יב,
 יב), כי צריכין לזה ספרים הרבה אין קץ, ולעקר
 ולשרש דעתם הרעה מן העולם, ולחזק אמונת
 הרצון, ולהכניס בלב כל אחד ואחד התחזקות
 הרצון וכו' וכנ"ל, כי כבר מבאר לעיל שעקר
 אחיזת הכופרים ומטילים ספק ברצון, הוא
 על-ידי תקף הדינים הנאחזים מהשתלשלות
 הדינים של העשרים וארבעה פתי דינים פשאין
 זוכין להמתיק אותם וכנ"ל, ועל-כן על-ידי
 דברי חכמים בדרבנות וכמשמרות נטועים
 הנ"ל, שהם עשרים וארבע משמרות כהנה
 ולויה שמבארים עשרים וארבעה ספרי אוריתא

ולְהוֹדִיעַ שְׂכָל הַמְּבַע מִתְּנַהֲגַת רַק בְּרָצוֹנוֹ הַטּוֹב, וּבִידוֹ לְשִׁנוֹת הַמְּבַע בְּכָל עֵת עַל-יְדֵי תַפְלַת יִשְׂרָאֵל, כַּאֲשֶׁר כָּבַר רְאִינוּ בְּעֵינֵינוּ עַל-יְדֵי מוֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְעַל-יְדֵי כָּל הַצְּדִיקִים שֶׁבָּאוּ אַחֲרָיו עַד הַיּוֹם הַזֶּה: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים א. בְּרַבַּת הַשְּׁחַר ה, אֹת לַח.

שֶׁהֵם כָּל בְּחִינַת עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה הַנִּ"ל בְּשִׁרְשָׁם שֶׁבְּקִדְשָׁה, שֶׁמְבָאָרִים הַכֹּל עַל-פִּי פְּרוּשֵׁי הָאֱמֶת שֶׁקִּבְּלָנוּ מִמוֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁכִּלְמֵם הַתְּחִזְקוֹת הַרְצוֹן, עַל-יְדֵי-זֶה נִמְתָּק הַכֹּל וְעוֹקְרִין וּמִשְׁרָשִׁין וּמְכַמְלִין דַּעוֹתֵיהֶם הַרְעוֹת מִן הָעוֹלָם, וְנִתְחַבְּרִין סְפָרִים הַרְבֵּה דְקִדְשָׁה שֶׁמִּמְשִׁיכִין וּמְאִירִין הַתְּחִזְקוֹת אֱמוּנַת הַרְצוֹן בְּעוֹלָם, לִידַע

וְיִתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֹּהַר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קִץ וְלֹהֵג הַרְבֵּה יִגְעַת בְּשָׂר:

- תַּרְגּוּם יוֹנָתָן -

וְיִתֵּר מִנְהוֹן בְּרֵי אֲזוּדֵהָר לְמַעַבְד סְפָרֵי חֲכָמָתָא סִגֵּי עַד לֵית סוּף, וְלִמְעַסַּק בְּפִתְגָמֵי אוֹרֵיתָא, וְלֹא סִתְכָלָא בְּלֵיאוֹת בְּשָׂרָא:

- רִשְׁ"י -

וְיִתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֹּהַר. וְיִתֵּר מִיִּשְׂר דְּבָרֵי אֱמֶת דְּבָרִים הַתְּנוּכִים בְּסְפָרִים הַנּוֹצְרִים לְמַעְלָה: בְּנֵי הַזֹּהַר. לְשׁוּמֹר דְּבָרֵי חֲכָמִים. וְאִם תֵּאמַר, אִם יֵשׁ בָּהֶם צִדָּק לָמָּה לֹא נִכְתְּבוּ: עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קִץ. אִם פֶּאֶנּוּ לְכַתּוּב לֹא הִסְפַּקְנוּ: וְלֹהֵג הַרְבֵּה יִגְעַת בְּשָׂר. וְאִם לָתֵת לֵב לְגִידִיקָא חִבְלוֹת יוֹתֵר מִמָּה שְׂאִין הַלֵּב מוֹשִׁיג, יִגְעַת הֵיא לְבָרִיזַת, שְׂאִין לְהַשִּׁיג. וְאֵל יֵאמֵר הוּאִיל וְלֹא אוּכַל לְגַמֵּר הַמְּלָאכָה לָמָּה אֶתְחִיל:

- בְּרַסְלָב -

סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קִץ" וְכו' (קהלת יב, יב), כִּי בְּשִׁבּוֹל זֶה צְרִיכִין סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קִץ לְבָאָר בְּכָל פַּעַם בְּכָל הַיּוֹם וְדוֹר וְדוֹר הַסְּפָקוֹת וְחִלּוּקוֹת הַעֲצוֹת שִׁישׁ לְכָל אֶחָד, שְׂאִינוּ יוֹדַע אֵיךְ לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ מִמָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְלִיט, כַּאֲשֶׁר יוֹדַע בְּנַפְשׁוֹ, וְעַקֵּר הַתְּקוּן הוּא הַרְצוֹן הַחֹזֵק בְּלֵי שְׁעוֹר, אֲבָל גַּם עַל זֶה צְרִיכִין סְפָרִים קְדוּשִׁים אֱמִתִּים הַרְבֵּה, לְחֹזֵק רְצוֹנוֹ מִחֲדָשׁ בְּכָל פַּעַם בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִחֲדָשׁ, וְעַקֵּר הַתְּקוּן עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה, וְעַל-כֵּן הַצְּדָקָה שְׁנוֹתֵינוּ בְּשִׁבּוֹל סְפָרִים אֵלוּ יִקָּר מְבַל, כִּי זֶה עַקֵּר תְּקוּן הַצְּדָקָה: לְקוֹטֵי הַלְכוֹת - אֹרַח חַיִּים א. בְּרַבַּת הַשְּׁחַר ה, אֹת לַח.

וְיִתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֹּהַר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קִץ. כָּל הַמְּחַלְקַת הֵם בְּחִינַת סְפָקוֹת, שֶׁמִּרְבוּי הַשְּׂכֵחָה נִתְרַבֶּה הַמְּחַלְקַת, וְעַל-יְדֵי-זֶה צְרִיכִין לְסְפָרִים רַבִּים, לְבָרֵר הַסְּפָקוֹת וְלְבָרֵר הַהִכָּרְעָה וּפְסַק הַהֲלָכָה שֶׁבֵּין הַחֹלְקִים, וְעַל-יְדֵי שִׁמְתֻקָּנִים אֵלוּ הַסְּפָקוֹת בְּשִׁרְשָׁם שֶׁבְּקִדְשָׁה, עַל-יְדֵי-זֶה מִתְּבַטֵּל הַסְּפָקוֹת שֶׁהֵם הַכְּפִירוֹת שֶׁל מִצַּח הַנְּחָשׁ, שֶׁעָקְרוּ עַל-יְדֵי הַסְּפָקוֹת שֶׁמִּטִּיל בְּרָצוֹן וְכו'. וְזֶה: "דְּבָרֵי חֲכָמִים בְּדַרְבְּנוֹת וּכְמִשְׁמֵרוֹת נְטוּעִים בְּעֵלֵי אִסּוּפוֹת כִּלְמֵם נִתְּנוּ מִרוּעָה אֶחָד" (קהלת יב, יא), וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂאֵלוּ מִטְּמֵאִין וְאֵלוּ מִטְּהַרִּין וְכו' אֵלוּ וְאֵלוּ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, כִּי כִלְמֵם נִתְּנוּ מִרוּעָה אֶחָד וְכו' (תַּנְיָיָה ג), וְעַל-כֵּן נִסְמָךְ לָזֶה: "וְיִתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֹּהַר עֲשׂוֹת

עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קִץ. עַקֵּר מַה שֶׁהִתִּירוּ לְכַתּוּב תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה הִיָּה מִחֲמַת רַבּוּי הַשְּׂכֵחָה,

כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, והשכחה נמשך מחטא העגל כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אלמלא נשתברו לוחות וכו', וחטא העגל היה בחינת ספקות, על-כן התירו לכתב תורה שבעל פה משום עת לעשות לה' כדי לבטל הספקות וכו' כנ"ל, וזה: "אז נדברו וראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו" (מלאכי ג, טו), ודרשו רבותינו זכרונם לברכה על התחזקות הרצון, כמו שאמרו שם 'מאי ולחושבי שמו? אפלו חשב לעשות מצוה ולא עשאה' וכו' (ברכות ו), דהינו שיהיה לו רק רצון טוב לעשות רצונו יתברך נחשב כאלו עשאה, ועל-ידי-זה נכתב ספר, בחינת "ויפתח ספר זכרון לפניו" וכו' וכנ"ל, וכל מה שנכתב ונתחבר ספר יותר, נתחזק הרצון יותר, וכן כל מה שמתחזק הרצון יותר נעשים ספרים הרבה יותר, בבחינת "עשות ספרים הרבה אין קץ", כי בן חוזר חלילה, וזהו: "אז נדברו וראי ה' איש אל רעהו" וכו' (מלאכי ג, טו), שמדברים מהתחזקות הרצון שמדברים וראי ה' זה עם זה ביראת שמים, ומשתוקקים להשם יתברך, הפך הכופרים ברצון שזכרו שם תחלה בפרשה זאת, שמדבר שם מהמטילים ספק ברצון כמו שכתוב שם: "אמרתם שוא עבד אלקים" וכו' (שם יד) "גם נבנו עושי רשעה" וכו' (שם טו), ומסים שם "אז נדברו וראי ה'" וכו' (שם טז), ופרש רש"י שמדברים היראים והכשרים זה עם זה שלא להמות אחר דבריהם חס ושלום, הינו כנ"ל, שלא יכפרו ולא יטילו שום ספק ברצון וכו', ועל-ידי-זה "ויקשב ה' וישמע ויפתח ספר" וכו' (שם) עד "ולחושבי שמו" (שם) וכו', כי על-ידי-זה נתרבים ספרים קדושים ונתחזק הרצון בכל פעם יותר וכנ"ל:

לקוטי הלכות - אורח חיים א. ברכת השחר ה, אות לח.

ולהג הרבה וגיעת בשר. על-ידי אמונת חכמים, יכולין להוציא משפטנו לאור. כי משפט הוא עמודא דאמצעייתא. הינו בחינת דרך הממצע, שאינו נוטה לימין ולשמאל. וזה זוכין על-ידי אמונת חכמים, שהוא בחינת: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים י, יא). ועל-כן, על-ידי-זה יוצא המשפט ברור כנ"ל, בבחינת: "משפטי אמת". הינו, כי כל הלמודים שהאדם לומד, צריך שיקבל ויוציא מהם משפטי אמת, שלא יהיה בבחינת משפט מעקל. דהינו, שיקבל וילמד מכל הלמודים שלומד, משפטי הנהגות, שידע איד להתנהג, הן לעצמו, הן לאחרים שמתנהגים לפי דעתו, כל אחד ואחד כפי בחינתו, כפי הממשלה והרפנות שיש לו, הן לרב או למעט. וכל זה זוכין על-ידי אמונת חכמים, שהוא בחינת: "לא תסור" וכו'. ואז יוכל להוציא משפטי הנהגות ישרות, בבחינת משפטי אמת, שאינו נוטה לימין ושמאל כנ"ל. אבל כשפוגם באמונת חכמים, אזי נדון ביגיעת בשר, הינו במותרות. כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'הלועג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת' (ערוכין כא), כמו שכתוב: "ולהג הרבה וגיעת בשר". והוא מדה כנגד מדה, כי הוא אינו מאמין בדבריהם, ומלעיג עליהם, ודבריהם הם איד למותר אצלו, על-כן נדון במותרות. וכל המשפטים הן מן המוח, בבחינת: "וייראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבן לעשות משפט" (מלכים א ג, כח). והמוח, הוא לפי המזון. וכשהגוף נקי, אזי המוח ברור, ואזי יכול להוציא משפטי אמת, הנהגות ישרות. אבל כשנדון במותרות, על-ידי פגם אמונת חכמים כנ"ל. אזי עולים עשנים סרוחים אל המוח, ומערבכים ומבלבלין דעתו. ואזי אינו יכול להוציא משפטי אמת, ואזי יוצא משפט מעקל, בבחינת: "כי רשע מכתיר את הצדיק

ובשֵׁשׁב בְּתִשׁוּבָה עַל זֶה, אֲזִי נִתְחַדֵּשׁ אֲצִלּוֹ בְּכָל פַּעַם סִפָּר, כִּי חוֹזְרִים וְנִחְשָׁבִים אֲצִלּוֹ כָּל הַסִּפְרִים שֶׁבִּתְחִלָּה הָיוּ בְּעֵינָיו כְּלֵא. וְהַכֵּל לְפִי הַמַּחְלָקֶת, כִּי הוּא מִסְתַּכֵּל וּמִתְבּוֹנֵן בְּהַמְחִלָּקֶת, מִפְּנֵי מַה הֵם חוֹלְקִים כֶּךָ, בְּאֵלּוֹ הַדְּבוּרִים, וְלֹא בְּאִפְּן אֲחֵר. וְעַל־יִדְיָהּ מִתְבּוֹנֵן אִידָּ לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה, וּלְחַקֵּן הָאֱמוּנָת חֲכָמִים. כִּי מִשֵּׁם נִמְשָׁד הַמַּחְלָקֶת, עַל־יְדֵי שִׁפְגָם בְּאֱמוּנָת חֲכָמִים. וּלְפִי הַתִּשׁוּבָה, לְפִי הַמַּחְלָקֶת, בֵּן הוּא חוֹזֵר וְשָׁב אֶל אֱמוּנָת חֲכָמִים. וּכְמוֹ־כֵן נִתְחַדֵּשׁ אֲצִלּוֹ סִפָּר, כִּי חוֹזֵר וְנִחְשָׁב בְּעֵינָיו מַה שֶׁהָיָה בִּתְחִלָּה בְּעֵינָיו כְּלֵא. וְכֵן בְּכָל פַּעַם לְפִי הַמַּחְלָקֶת, בֵּן הַתִּשׁוּבָה, שֶׁשָׁב וְחוֹזֵר אֶל הָאֱמוּנָת חֲכָמִים. וּכְמוֹ־כֵן נִתְחַדֵּשׁ אֲצִלּוֹ סִפָּר אַחֵר, כִּי חוֹזֵר וְנִחְשָׁב בְּעֵינָיו עוֹד אִיזָה סִפָּר אַחֵר, שֶׁבִּתְחִלָּה הָיָה מְלַעִיג עֲלוּי, וְהָיָה בְּעֵינָיו כְּלֵא בְּנִ"ל. וְעַל־כֵּן, עַל־יְדֵי הַמַּחְלָקֶת נַעֲשֶׂה סִפָּר. וְזֶה בְּחִינַת: "וְסִפָּר כְּתַב אִישׁ רִיבִי" (אִיזָב לֹא, לֹח), שֶׁעַל־יְדֵי רִיב וּמַחְלָקֶת נַעֲשֶׂה סִפָּר: לְקוּטִי מוֹהֲרָן קָמָא. סִימָן סא, אוֹת ה.

עַל־כֵּן יֵצֵא מִשִּׁפְט מְעַקֵּל" (חֲבִיקוּ א, ד), הִינּוּ, עַל־יְדֵי שֶׁהַעֲשִׂנוּ סְרוּחִים מִסְבָּבֵינּוּ וּמְקִיפֵינּוּ הַמַּחְ, וּמְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹצֵא מִשִּׁפְט מְעַקֵּל, בְּבְחִינַת: "מִשִּׁפְטִים בַּל יִדְעוּם" וְכו' (תְּהִלִּים קמ"ו, ב), הִינּוּ בְּלִבּוֹל הַמוֹחִין: לְקוּטִי מוֹהֲרָן קָמָא. סִימָן סא.

עֲשׂוֹת סִפְרִים הִרְבָּה אֵין קִץ וְלֹהֵג הִרְבָּה. מְכַל מַחְלָקֶת נַעֲשֶׂה סִפָּר, בְּחִינַת שְׂאֵלוֹת וְתִשׁוּבוֹת. כִּי הַמַּחְלָקֶת הִיא שְׂאֵלָה וְקִשְׁיָא, שִׁמְקִשִׁין וְשׁוֹאֲלִין עֲלוּי, וְהוּא שָׁב בְּתִשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְשִׁיב וּמִתְרַץ הַשְּׂאֵלָה, וְנַעֲשֶׂה מְזֶה בְּחִינַת סִפָּר שְׂאֵלוֹת וְתִשׁוּבוֹת. כִּי עַל־יְדֵי הַתִּשׁוּבָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַדֵּשׁ אֲצִלּוֹ כְּמַה סִפְרִים. כִּי יֵשׁ כְּמַה סִפְרִים עֲכָשׁוּ, וְגַם עֲתִידִים לְהִיּוֹת עוֹד כְּמַה סִפְרִים, וְכֵלָם צְרִיכִים לְהַעֲלוֹם. וּבִתְחִלָּה כְּשֵׁלָא הָיָה לוֹ אֱמוּנָת חֲכָמִים, אֲזִי הָיוּ כָּל הַסִּפְרִים אֲצִלּוֹ כְּלֵא, כִּי הָיָה מְלַעִיג עֲלוּיָם, כְּמוֹ: "עֲשׂוֹת סִפְרִים הִרְבָּה אֵין קִץ וְלֹהֵג הִרְבָּה" וְכו', דִּהְיִנוּ שִׁמְלַעִיג עַל רְבוּי סִפְרֵיהֶם, וְאֲזִי כָּלָם כְּלֵא אֲצִלּוֹ.

סוף דבר הכל נשמע את־האלהים ירא ואת־מצותיו שמור כי־זה כל־האדם:

- תרגום יונתן -

סוף פתגם דאתעביד בעלמא בצנעא כלא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא, בגין כן ית מימרא דיי הוי דחיל, וית פקודוהי הוי גמיר, דלא למחב בסתרא, ואין תחוב הוי זהיר למתב, ארום כדין חזי למהויו אורח כל אנשא:

- רש"י -

...אך סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא. מה שתוכל עשה, ולבדך לשמים: ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. כי לדבר הזה נברא כל האדם:

- ברסלב -

סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא. איתא בזהר: 'כד ישראל אשתלמו בעובדיהו, כביכול שמא קדישא אשתלם' וכו' [כאשר ישראל שלמים במעשיהם, אז כביכול השם הקדוש שלם וכו'] [ויקרא

(ד, ו) ועקר השלמות היא היראה, כמו שכתוב: "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה" וכו' (דברים י"ב), ועל־כן נקראת יראה סוף דבר, כמו שכתוב: "סוף דבר הכל נשמע את האלהים

יִרְאָה, כִּי הִיא שְׁלֵמוֹת כָּל הַדְּבָרִים: לְקוֹטֵי מוֹהֲרִין

קמא. סימן קפה.

סוף דְּבַר הַבַּל נִשְׁמָע וְגו'. עַקֵּר הַתְּכֵלִית וְהַשְׁלֵמוֹת הוּא רַק לְעַבְדֵי הַשֵּׁם בְּתַמִּימוֹת גְּמוּרָה, בְּלִי שׁוֹם חֲכָמוֹת כָּלָל. כִּי יֵשׁ מְחַקְרִים שְׂאוּמְרִים, שְׁעַקֵּר הַתְּכֵלִית וְהָעוֹלָם הֵבֵא הוּא רַק לְדַעַת כָּל דְּבַר כְּמוֹת שֶׁהוּא, כְּגוֹן לִידַע הַבּוֹכֵב כְּמוֹ שֶׁהוּא, לִידַע מַהוּתוֹ וּמַפְנֵי מַה עוֹמֵד בְּמָקוֹם הַהוּא. כִּי יֵשׁ מִשְׁכִּיל וּמִשְׁכָּל וְשִׁכְלָה, דְּהֵינּוּ הַבַּח הַמִּשְׁכִּיל, וְהַשְׁכָּל בְּעַצְמוֹ, וְהַדְּבַר הַמִּשְׁכָּל, וְהוּוֹ הַתְּכֵלִית וְהָעוֹלָם הֵבֵא אֶצְלָם, שִׁיחִיהָ נַעֲשֶׂה אֶחָד מִהַמִּשְׁכִּיל וְהַמִּשְׁכָּל וְהַשְׁכָּל, וְהֵם מְבַלִּים יְמֵיהֶם עַל זֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְחַקֵּר וּלְהַשִּׁיג הַמִּשְׁכָּלוֹת, שֶׁזֶהוּ הַתְּכֵלִית אֶצְלָם, וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ הָעוֹלָם הֵבֵא לְדַעַתְם. רַק שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁמַלְבָּשִׁין כְּגוֹף, אִין לָהֶם תַּעֲנוּג בְּלִפְנֵי מִן הַחֲקִירוֹת, וּבְעוֹלָם הֵבֵא שִׁיתִּפְשְׁטוּ מִהַגּוֹף, יִתְעַנְּגוּ מְאֹד מְזוּהָ. וְלְדַעַתְם הָרַעָה, עַקֵּר הַשְּׁגָת הַתְּכֵלִית הוּא עַל-יְדֵי חֲקִירוֹת וְחֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שְׁלָהֶם. אֲבָל בְּאֵמֶת אֶצְלָנוּ עַקֵּר הַשְּׁגָת הַתְּכֵלִית הוּא רַק עַל-יְדֵי אֱמוּנָה וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, לְעַבְדֵי הַשֵּׁם עַל-פִּי הַתּוֹרָה בְּתַמִּימוֹת וּבִפְשִׁיטוֹת. וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּעַצְמוֹ זוֹכִין לְמַה שְׂזוֹכִין, עֵינֵי לֹא רֵאֲתָהּ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "רֵאשִׁית חֲכָמָה יֵרָאֵת ה'" וְכוּ' (תהלים קיא, י) – שְׁעַקֵּר רֵאשִׁית וּקְדִימַת הַחֲכָמָה הוּא רַק יֵרָאֵת ה', שְׁצַרִּיד לְהַקְדִּים הִירָאָה לְהַחֲכָמָה. וְתַדַּע שְׂאִין הַדְּבַר כְּדַעַתְם, חֵם וְשָׁלוֹם. כִּי אִם-כֵּן לֹא יִשְׁיֶגֶע הַתְּכֵלִית, רַק מִתִּי מַעֲטָה מַעֲטָה מְאֹד, דְּהֵינּוּ הַבְּעַלִּי-שְׁכָל פִּילוֹסוֹפִים. וּמַה יַעֲשׂוּ קַטְנֵי הָעֶרֶד, שְׂאִין לָהֶם שְׁכָל כְּזֶה לְחַקֵּר חֲקִירוֹת, לְדַעַת הַמִּשְׁכָּלוֹת, שֶׁהֵם רַב וְעַקֵּר הָעוֹלָם, אִידֵי יִשְׁיֶגֶע הֵם אֶת הַתְּכֵלִית, אֲבָל בְּאֵמֶת עַקֵּר הַשְּׁגָת הַתְּכֵלִית הוּא רַק עַל-יְדֵי תַמִּימוֹת דִּיקָא, דְּהֵינּוּ יֵרָאֵת-הַשֵּׁם וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּפְשִׁיטוֹת גְּמוּרָה. וְזֶהוּ: "סוּף דְּבַר הַבַּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹקִים

יִרְאָה וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׂמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם". הֵינּוּ שְׁשֵׁלֵמָה הַמְּלֻךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מְלֻמֵּד אוֹתָנוּ, שְׁעַקֵּר הַשְּׁגָת הַתְּכֵלִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוּף דְּבַר, הוּא רַק עַל-יְדֵי תַמִּימוֹת וּפְשִׁיטוֹת, לִירָאָה אֶת ה' וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו בְּפְשִׁיטוֹת. וְזֶהוּ: "סוּף דְּבַר הַבַּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יִרְאָה וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׂמוֹר", שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת תַמִּימוֹת וּפְשִׁיטוֹת, לִירָאָה אֶת ה' וְלִקְוִים מִצְוֹתָיו בְּעַבְדָּא וְכוּ' בְּפְשִׁיטוֹת כְּנ"ל. וְזֶה שְׁפִים: "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" – הֵינּוּ כִּי זֶה יָכוֹל כָּל אָדָם לְקוֹם, וּלְהַשִּׁיג עַל-יְדֵי-זֶה אֶת הַתְּכֵלִית, מֵאַחַר שְׁעַקֵּר הוּא "אֶת אֱלֹקִים יִרְאָה" וְכוּ'. עַל-כֵּן יָכוֹל כָּל אָדָם לְהַשִּׁיג הַתְּכֵלִית, כִּי זֶה כָּל אָדָם יָכוֹל לְקוֹם: לְקוֹטֵי מוֹהֲרִין תַּנְיָנָא. סימן יט.

סוּף דְּבַר הַבַּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יִרְאָה. צַרִּיד לְקַבֵּל הַחֲסֵד בְּהַדְרָגָה, כִּי רַב הַחֲסֵד אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, כִּי הֵינּוּ בְּטָלִים בְּמִצְוִיאוֹת מַחֲמַת רַב הַחֲסֵד, כִּי אִין יָכוֹלִין לְקַבֵּל רַב טוֹבָה (תַּעֲנִית כג), וְצַרִּיד לַעֲשׂוֹת כְּלֵי וְצַנּוֹר לְקַבֵּל עַל יְדוֹ הַחֲסֵד. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי יִרְאָה, כִּי עַל-יְדֵי יִרְאָה נַעֲשֶׂה חֲקִיקָה וְצַנּוֹר לְקַבֵּל עַל יְדוֹ הַחֲסֵד, בְּבְחִינַת: "וּמְחֻקָּק מִבֵּין רְגָלָיו" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית מט, י). רְגָלָהּ הוּא בְּחִינַת יִרְאָה שֶׁהִיא בְּחִינַת סוּף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "סוּף דְּבַר הַבַּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹקִים יִרְאָה", הֵינּוּ שְׁעַל-יְדֵי יִרְאָה שֶׁהִיא בְּחִינַת רְגָל, נַעֲשֶׂה חֲקִיקָה וְצַנּוֹר לְקַבֵּל בְּתוֹכוֹ אֶת הַחֲסֵד:

לְקוֹטֵי מוֹהֲרִין תַּנְיָנָא. סימן ד, אוֹת ד.

סוּף דְּבַר הַבַּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יִרְאָה. כְּנֶגֶד מְלָכוֹת דְּקִדְשָׁה, יֵשׁ מְלָכוֹת הָרַשָּׁעָה, הֵינּוּ מְלָכוֹת הַמֵּן עַמְלָק, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: "רֵאשִׁית גּוֹיִם עַמְלָק" וְכוּ' (בְּמִדְבָר כד, כ). וְזֶה לַעֲמַת זֶה, כִּי מְלָכוֹת דְּקִדְשָׁה הוּא בְּחִינַת: "מְאִסָּף לְכָל הַמְּחַנּוֹת" וְכוּ' (בְּמִדְבָר י, כה), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "סוּף דְּבַר הַבַּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹקִים יִרְאָה". זֶה בְּחִינַת מְלָכוֹת, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: 'אֱלֹמָלָא מוֹרָאָה שְׁל

מלכות' (אבות פרק ג), הינו שמלכות דקדשה היא בחינת סוף דבר, בחינת מאסף לכל המחנות דקדשה. בחינת מחנה דן שהוא מאסף לכל המחנות, כי 'דינא דמלכותא דינא' [דין המלכות דין] (גמ' י, בבא קמא קיג). ומלכות דסמרא אחרא, הוא מאסף ממון. כי מחמת שהוא ירא שלא יוציאו בלעז מפיו, הינו הניצוצות הקדושות שיש אצלו, על-כן הוא מתגבר ומאסף ממון, שהם ניצוצי הקדשה, כי הם בחינת הגנון עליון, שיש בזהב וכסף ונחשת שהם הממון. וזה בחינת תאות עשירות, שהיא בחינת מלכות. ועל-כן עמלק, שהוא מלכות הרשעה, רודף את מחנה דן, שהוא בחינת מלכות דקדשה כנ"ל. כמו שכתוב: "ויונב בך וכו' ולא ירא אלקים" (דברים כה, יח), דהינו בעת שאין להם כח מלכות דקדשה, שהיא בחינת ירא אלקים כנ"ל. כי מלכות המן עמלק, הוא הפוך מלכות דקדשה. כי מלכות דקדשה, הוא בחינת מאסף לכל המחנות דקדשה. ומלכות המן עמלק, שהוא מלכות הרשעה, הוא בחינת מאסף ממון כנ"ל. כי מתגבר בתאות ממון, כדי לתפס כל הניצוצות הקדשה כנ"ל. אך אף-על-פי-כן, אינו מועיל לו כלל. כי יש כח במלכות דקדשה, שהוא בחינת מרדכי, להוציא מאתו כל הממון, וכל הניצוצות הקדושים שבלע: לקושי מוהר"ן קפא.

סימן נג, אות ה.

כי זה כל האדם. הצדיק בעצמו אי אפשר להשיגו, כי אין בו שום תפיסה, כי הוא למעלה משכלו. רק על-ידי אנשיו המקבין אליו, ויכל להבין מעלת הצדיק. כי על-ידי שרואין אנשיו, שהם אנשי מעשה יראים ושלמים, ובהם יש להם תפיסה והשגה, כי העולם אינם רחוקים עדן מהם כל-כך כמו מהצדיק בעצמו, על-כן מי שרוצה האמת אפשר לו לידע מעלת הצדיק על-ידי אנשיו. וזהו כמו משל החותם,

שהכתב החקוק עליו אי אפשר לקרותו, מחמת שהאותיות בהפך. רק על-ידי שמכין ומצירין החותם על שעוה, רואים האותיות והצירורים החקוקים על החותם, ומבינים כתב החותם. וזהו: "וביד כל אדם יחתום" וכו' (איוב לו, ז) הצדיק נקרא 'כל אדם', כמו שכתוב: "כי זה כל האדם". וזה 'לדעת כל אנשי מעשהו' (שם), על-ידי אנשי מעשה של הצדיק, תוכל לידע אותו, כמשל החותם כנ"ל: לקושי מוהר"ן קפא. סימן קב.

סוף דבר הכל נשמע וגו'. וכמו שפנים, סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמר כי זה כל האדם. הינו כי אין שום אדם בעולם כי אם זה שמקים זאת, ליראה את ה' ולשמור מצוותיו. כי מי שאין בו דעת האמתי הזה אינו אדם כלל. ועל-כן זה הצדיק שזכה לזה בשלמות עליו נאמר "כי זה כל האדם", כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה 'לא נברא כל העולם אלא בשביל זה ולצוות לזה' וכו'. וכל באי עולם צריכין להתקבץ אליו לקבל ממנו הדעת הקדוש האמתי להתקרב לה' ותברך, וכל אחד כפי קרובו אליו הוא בכלל אדם, כי זה כל האדם כנ"ל: לקושי הלבות - אורח חיים ב. נשילת

ידים ו, אות ק.

את האלקים ירא. מי שרוצה למעם טעם אור הגנון, הינו סודות התורה שיתגלה לעתיד, צריך להעלות מדת היראה לשרשה. ובמה מעלין את היראה, בבחינת משפט, כמו שכתוב: "מלך במשפט יעמיד ארץ" וכו' (משלי כמ, ד), וארץ הוא בחינת יראה, כמו שכתוב: "ארץ יראה" וכו' (תהלים עו, ט), הינו שישפט את כל עסקיו, כמו שכתוב: "יכלכל דבריו במשפט" (תהלים קיב, ה), הינו שישפט וידין בעצמו כל עסקיו, ובה יסיר מעליו כל הפחדים, ויעלה בחינת יראה

כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה סוטה ה), הינו ששופט ארחותיו, כמו שכתוב: "ואלה המשפטים אשר תשים" וכו' (שמות כא, א), על-ידי-זה: "אראנו בישע אלקים" (תהלים ג, כג) - זה בחינת יראה, כמו שכתוב: "את האלקים ירא". הינו בחינת יראה עולה מהקלפה ומהאמות על-ידי משפט, כי מתחלה היתה נתלבש בקלפה. וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר, משר או מגנבים וישאר פחדים - זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר, כי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה כח בזה הדבר להפחיד את האדם: לקוטי מוהר"ן קמא. סימן טו, אות א-ב.

ברה ונקיה, ותשאר אך יראת-השם ולא יראת אחרת. כי בשאין אדם דין ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטין אותו למעלה, כי אם אין דין למטה - יש דין למעלה' (דברים רבה ה), ובששופטין את האדם במשפט דלעלא, אזי הדין נתלבש בכל הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט פתוב, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: "למשפטיך עמדו", אזי "הכל עבדיך" - לעשות דין בזה האדם' (גדרים מא). אבל פששופט את עצמו, וכשייש דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר. וזהו: "ושם דרך" וכו' (תהלים ג, כג) - מי ששם ארחותיו

ידי { כי את-כל-מעשה האלהים יבא במשפט על כל-נעלם אם-טוב ואם-רע:

- תרגום יונתן -

ארום ית כל עובדא יי יעיל ליום דינא רבא, ועתיד לפרסמא על פתגם דאתכפסי מן בני אנשא, אין טב ואין ביש:

- רש"י -

כי את כל מעשה. אשר אדם עושה: יבא. האלהים במשפט. ולקח נקוד 'מעשה' פת"ח, והטעם למעלה, לפי שאינו דבוק לשם: על כל נעלם. אפילו על השוגג: אם טוב ואם רע. אפילו נכשל במצוה, כגון נותן צדקה לעני בפרהסיא:

- ברסלב -

אין קין" וכו' (שם יב, יב), הינו שלא תאמר אם יש בהן צורך למה לא נכתבו, כמו שפרש רש"י שם, הינו שהיה לכתב תורה שבעל פה גם-כן מאחר שיש בה צורך כל-כף. על-כן אמר, "עשות ספרים הרבה אין קין" (שם), כי אין קין לדבר הזה, כי תכף כשנכתב בספר נעשה בבחינת תורה שבכתב שהיא בחינת עשייה. ולעולם צריך להשלים זאת התורה על-ידי בחינת תורה שבעל פה, כי לעולם אין שלמות לתורה שבכתב כי אם על-ידי בחינת תורה שבעל פה,

כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט וגו'. נאמר בקהלת "ויותר מהמה בני הזהר" וכו' (קהלת יב, יב). הינו יותר ממה שכתוב בתורה שבכתב תזהר להשלים הקדשה בחינת שלמות לשון הקדש, על-ידי תורה שבעל פה, כי שם מדבר מזה מושב דברי חכמים שהם מתקנין הכל ומשלימין תורה שבכתב, כמו שנאמר שם, "בקש קהלת למצא דברי חפץ וכתוב ישר וכו' (שם י) "דברי חכמים פדרבנות" וכו' (שם יא), ענין שם בפרוש רש"י. וזהו "עשות ספרים הרבה

וּשְׁקוּל זֶה וְכוּ' (ברכות ו), כִּי הַכֹּל תְּלוּי בְּהַצְדִּיק הַדּוֹר שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁמִּמֶּנּוּ מִקְבְּלִין שְׁלֵמוֹת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנִּלְכָּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם. וְזֶהוּ שְׁפִים: "כִּי אַתְּ כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט". הֵינּוּ שֶׁאֶפְלוּ הַשְּׂגָנוֹת צְרִיכִין לְתַקֵּן, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רִשְׁ"י, עַל כָּל נֶעְלָם, אֶפְלוּ הַשְּׂגָנִי, הֵינּוּ כֵּן"ל. שֶׁתִּקּוֹן הַשְּׂגָנוֹת הוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוֹת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל-יְדֵי לְשׁוֹן תְּרַגּוּם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב עַל-יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה כֵּן"ל. וְזֶהוּ "אִם טוֹב וְאִם רַע" שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת שֶׁהוּא מְעַרְב טוֹב וְרַע כֵּן"ל. וְעַל-כֵּן צְרִיכִין לְזַהֵר מְאֹד בְּדַבְרֵי חֲכָמִים שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְצְרִיךְ לְשָׁמַע דְּוָקָא מִפִּי הַצְּדִיק הַדּוֹר בְּעֶצְמוֹ, כִּדִּי לְזַכּוֹת לְשְׁלֵמוֹת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל-יְדֵי לְשׁוֹן תְּרַגּוּם, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נִתְתַקֵּן הַכֹּל כֵּן"ל, אֲמִן: לְקוּפֵי הַלְבוּת - יוֹרֵה דַעָה א. מַעְרֻבּוֹת א.

אות יב.

שֶׁהוּא בְּעַל פֶּה דִּיקָא מִפֶּה לְאִזְוֹן, כִּי אִזְוֹן שְׁלֵמוֹת לְלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, דְּהֵינּוּ שְׁלֵמוֹת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל-יְדֵי הַתְּרַגּוּם, כִּי אִם עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַשְּׁמִיעָה. וְעַל-כֵּן דְּבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה אִי אֵתָּה רִשְׁאֵי לְאִמְרָן בְּכַתֵּב. עַל-כֵּן הַכֹּל: יוֹתֵר מִהֵמָּה בְּנֵי הַזֶּהֱרָה לְהַשְׁלִים תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב עַל-יְדֵי בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, עַל-יְדֵי דְבָרֵי חֲכָמִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר, שֶׁצְּרִיךְ לְשָׁמַע מִפִּיהֶם דִּיקָא. וְזֶהוּ שְׁפִים, "סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע" (שם יג), כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַבֵּנוּ גְרוֹ יְאִיר שָׁם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת "אַתְּ הָאֱלֹקִים יְרֵא" (שם), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם, בְּחִינַת "אֱלֹקִים דְּבַר בְּקֹדֶשׁ" וְכוּ' (תְּהִלִּים קח, ח). וְזֶהוּ "אַתְּ מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר" (קִהְלֵת יב, יג), בְּחִינַת עֲשׂוּ מִשְׁמֶרֶת לְמִצְוֹתַי, בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁמִּשְׁלֵמוֹת אֵת הַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב כֵּן"ל. וְזֶהוּ: "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" (שם), כִּי כָּל זֶה תְּלוּי בְּהַצְדִּיק שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כָּל הָאָדָם', כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּרָם לְבִרְכָה 'לֹא נִבְרָא כָּל הָעוֹלָם אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי זֶה וּלְצֻת לְזֶה,

סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע
אַתְּ הָאֱלֹהִים יְרֵא וְאַתְּ מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר
כִּי זֶה כָּל הָאָדָם

חֲסֵלַת מְגִלַּת קִהְלֵת
נ נח נחמ נחמן מאומן

תפלה לשמחה

שמח נפש עבדך כי אליך יהוה נפשי אשא. אגילה ואשמחה בחסדך אשר ראית את עניי ידעת בצרות נפשי. תשמיעני ששון ושמחה תגלגלה עצמות דכית. השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני. וישמחו כל חוסי כף לעולם ירננו ותסד עלימו ועלצו כד אוהבי שמך. אשמחה ואעלצה כד אומרה שמך עליון. תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעימות בימיך נצח. ביהוה תתהלל נפשי ישמעו עניים וישמחו. ירנו וישמחו חפצי צדקי ויאמרו תמיד יגדל יהוה החפץ שלום עבדו. ישישו וישמחו כד כל מבקשיך יאמרו תמיד יגדל יהוה אוהבי תשועתך. וצדיקים ישמחו ועלצו לפני אלהים וישישו בשמחה. הלא אתה תשוב תחיינו ועמך ישמחו כד. שבענו בכרך חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו. שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה. ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יהוה מלך. עבדו את יהוה בשמחה בואו לפני ברננה. יערב עליו שיחי אנכי אשמח ביהוה. התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי יהוה. זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך. לראות בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם נחלתך. יראו ישרים וישמחו וכל עולה קפצה פיה. יקללו המה ואתה תברך קמו ויבשו ועבדך ישמח. יראיך יראוני וישמחו כי לדברך יחלת. ישמח ישראל בעשיו בני-ציון וגילו במלכם:

רבנו של עולם, מלא רחמים, ארון השמחה והחדוה אשר השמחה במעונך, ואין לפניך שום עצבות כלל, כמו שכתוב, הוד והדר לפניו עז וחדוה במקומו. זכני ברחמיך הרבים ובחסדיך העצומים, שאזכה להיות בשמחה תמיד, כאשר גלית לנו על-ידי צדיקיך האמתיים ששמחה היא סמרא דקדושה, ועצבות ומרה שחורה היא הסמרא אחרא, והקדוש ברוך הוא שונא אותה, וכל קדשת איש הישראלי הוא על-ידי שמחה דיקא, וכל ההתרחקות שלנו ממך והתגברות התאוות הכל היא על-ידי עצבות ומרה שחורה. אבל אתה ידעת כמה אני רחוק משמחה, כי קלקלתי ופגמתי הרבה מאד. על-כן באתי לפניך מלא רחמים, שתהיה בעזרי ותשמחני בישועתך, ותאיר בי ותגלה לי דרכי עצותיך האמתיות. ותורני ותלמדני שאזכה להפך כל מיני יגון ואנחה לשמחה, שלא יהיה שום פח להסמרא אחרא שהוא היגון ואנחה להכנים בי עצבות חס ושלום. רק אדרבא אזכה בכל עת להתחזק ולהתגבר בשמחה גדולה כל כד, עד שאזכה להפך היגון ואנחה לשמחה, ולא אניח להעצבות והיגון ואנחה להתאחו בי כלל. רק בכל מה שרוצים להכנים בי עצבות חס ושלום, על-ידי רבוי החטאים והעונות העצומים שעשיתי ופגמתי הרבה מאד בלי שעור, אזכה להפך כל זה לשמחה, על אשר אף-על-פי-כן חמל השם יתברך עלי, ושם נפשי בחיים ולא נתן למוט רגלי, וזכני להיות בכלל ישראל ולא עשני גוי, ואני זוכה לקים כמה מצות גדולות בכל יום ויום, להתעטף בציצית, ולהניח תפלין, ולקרוא קריאת שמע, ולקבל שבת יום-טוב, ולשמע קול שופר בראש השנה, ולהתענות ביום הכפורים, ולישב בספרה, ולטל ארבעה מינים, ולאכל מצה בפסח, וכן שארי כל המצות הקדושות אשר אנחנו עם קדשך מקימים בכל עת אפלו הפחות שבפחותים והקל שבקלים. מה רב טובך אשר עשית עמנו, מה יקר חסדך אלהים. מה גדלו, מה רבו, מה עצמו

רחמיך וחסדיך עלינו, אשר הכרתת אותנו בכתרים קדושים כאלה, ובתקף גלותינו ועצם התרחקותנו ממך על-ידי רבוי פשעינו נגדך, עדין אהבתך קשורה בנו. ואתה מזכה גם אותי לעשות כמה מצות בכל יום. ובודאי ראוי לי להגדיל השמחה בכל עת, ולהפך כל היגון ואנחה לשמחה, כי אדרבא, זהו שמחתי, שמרחק ופגום וחוטא כמוני יזכה לגע בדברים קדושים ונוראים כאלה, ליחד שמך בכל יום, ולהתעטר בעמרת תפארת התפלין הקדושים והנוראים בכל יום, ולהתעטף בציצית להתלבש בלבושין דמלכא בעמופא דמצוה, ושאר המצות. וכל מה שרוצים להתגבר להכניס בדעתי ולכי עצבות, חס ושלום, מרובי פשעי ועונותי, על-ידי כל זה דיקא אגדיל השמחה, ואומר ללבי, אדרבא, זהו שמחתי, זהו חדותי הגדולה, שאנכי המרחק כל-כך זוכה לגע בקדשות כאלה הקיצותי ועודי עמך. כי דכיתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמות. אם שכחנו שם אלהינו ונפרש כפינו לאל זר. אני לדודי ודודי לי. אחזנוך ולא נרפך:

מרא דעלמא כללא, שמחת ישראל, שמח נפש עבדך כי אליך יהוה נפשי אשא. זכני להשיג באמת דרכי השמחה האמתית, באפן שאזכה לחטף היגון ואנחה לתוך השמחה, להפך כל מיני עצבות ויגון ואנחה לשמחה. זכני להתחזק ולהתגבר בשמחה גדולה תמיד. ואזכה להמשיך עלי קדשת כל העשרה מיני גנינה שהם כלליות השמחה הקדושה. ותרגילני לשמח את נפשי בכל-עת על-ידי גנון של שמחה, ואגיל ואשמח ביהוה בשיר והלל ורנן וזמרה ונגון, ואזכה להיות בשמחה תמיד. ועל-ידי-זה יהיה נמשך עלי רוח חיים דקדשה לתוך כל העשרה מיני דפיקין שבקרבני. ועל-ידי-זה תשמרני ותצילני מכל מיני חלאים ומכאובים ומחוישים בגשמיות ורוחניות, אשר בלם באים על-ידי מרה שחורה ועצבות חס ושלום, ותרפאני אותי ואת כל עמך ישראל, ותחלימני ותחייני על-ידי שמחה וחדוה שתמשיך עלי תמיד, אשר משם כל הרפואות של כל מיני חלאים שבעולם, כי שמחה היא עקר חיות האדם:

רפאנו יהוה ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה, והעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואינו ולכל מכאובינו ולכל מכותינו, רפואת הנפש ורפואת הגוף. ואתחזק בשמחה גדולה בכל עת בכל מיני דרכים ונתיבות ועצות ותחבולות שאפשר לשמח את הלב על-ידם, הן על-ידי הנקודות טובות שאני מוצא בעצמי עדין, הן על-ידי מלי דשטותא, לשנות את טעמי ולעשות עצמי כשומה ולהרגיל עצמי במלי דבדיחותא כדי לבא לשמחה שהיא עקר הקדשה ועקר חיות האדם. מלא רחמים, בורא רפואות, אדון הנפלאות חדות ישועות יעקב. תן שמחה בלבי, כי אתה יודע תעלומות לב, ואתה יודע בכמה דרכים ובכמה תחבולות מתגבר בעל-דבר וחילותיו עלינו בכל עת, להמשיך עצבות חס ושלום עלינו, והוא בתחבולותיו ערם יערים הוא ומרמה אותנו, ומתלבש עצמו במצות, עד שגדמה לנו שיש לנו עצבות מעונותינו, ובאמת בכל זה הוא פורש רשת לרגלינו. כי כבר למדתנו שעל-זה צריכין ליחד שעה אחת ביום, לשבר לבנו ולפרש שיתחנו לפניך על כל מה שעבר עלינו, אבל כל היום בלז צריכין להתחזק בשמחה, ולהכריח עצמנו בכל בחותינו לבא לשמחה גדולה שהוא עקר קדשת ישראל. על-כן רחם עלינו למען שמך, והודיענו אורחות חיים שזוכה להבין ולהשיג הדרכים והנתיבות והשבילים והעצות האמתיות איד לבא לשמחה תמיד, ותעשה את אשר בחקך אלך ואת מצותיך אשמור בשמחה ובטוב ללב מרב כל, עד שאזכה

לְשִׁמְחָה שֶׁל עֵתִיד. וְאִזְכָּה לְרֵאוֹת בְּשִׁמְחַת הַמְּחֹול שֶׁתַּעֲשֶׂה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא, וְכָל אֶחָד יִהְיֶה מֵרֵאָה בְּאֶצְבָּעוֹ וַיֹּאמֶר, זֶה יִהְיֶה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב, וַאֲמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קוֹיֵנו לֹא וַיּוֹשִׁיעֵנו זֶה יִהְיֶה קוֹיֵנו לֹא נִגְלָה וְנִשְׁמַחָה בִּישׁוּעָתוֹ. וְקַיִם לָנוּ מִהֲרָה מִקְרָא שְׂכָתוֹב, וּפְדוּיֵי יִהְיֶה יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יְגוֹן וְאִנְחָה. וְנֹאמֶר, כִּי בְשִׁמְחָה תִצְאוּ וּבְשִׁלּוֹם תּוּכְלוּן הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת וַיִּצְחֹו לְפָנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי הַשָּׁדֶה יִמְחֲאוּ-כָף. וְנֹאמֶר, וַיִּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה. וְנֹאמֶר, כִּי נַחֵם יִהְיֶה צִיּוֹן נַחֵם כָּל חֲרִבוֹתֶיהָ וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָה כְּעֵדֶן וְעִרְבְתָהּ כְּגֵן יִהְיֶה שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצֵא כֶּה תוֹדָה וְקוֹל זְמִרָה, שִׁמְחוּ בִיהוָה וְגִילוּ צַדִּיקִים וְהִרְנִינוּ כָּל

יִשְׂרָאֵל: לְקוֹטְי תַפְלוֹת תַּנִּינָא, תַּפְלָה כב.

זֶה שְׁמוֹ נֶאֱדָה לוֹ

סֵפֶר

תְּקוּן הַכֶּלֶלִי

הוא תקון הברית (כמבאר בלקוטי מוהר"ן קמא. סימן כט, אות ד).
והוא תקון למקרה לילה חס ושלום, לומר אלו
העשרה מזמורי תהלים באותו היום שקרה לו. הוציאו
מהעולם אל הגלוי, אדוננו מורנו ורבונו הקדוש צדיק
יסוד עולם, נחל נובע מקור חכמה, רבונו נחמן בן פינא
בן שמחה, נ נח נחמן מאומן זכר צדיק וקדוש
לברכה, זכותו יגן עלינו. אמן בן יהי רצון.

שֵׁשׁ יְנֵי נְשִׁימָת

שולה בת תמו ז"ל
 שושנה בת שלום ז"ל
 שושנה בת יחיא ז"ל
 דליה בת שמואל ז"ל
 שפיקה בת רחל ז"ל
 שמחה בת יונה ז"ל
 תמר בת חנה ז"ל
 לאה בת נתן יוסף ז"ל
 כפיר בן שרה ז"ל
 מזל בת משה ז"ל

שמואל בן צדוק ז"ל
 חיים בן אברהם ז"ל
 חיים בן אלגרה ז"ל
 דוד מאיר ידיד בן ישי ז"ל
 רחמים בן דוד ז"ל
 שלמה בן זכריה ז"ל
 דוד בן דוד ז"ל
 יהושע שלום בן יחיאל ז"ל
 יחיאל בן שלום ז"ל
 לאה בת שרה ז"ל

דוד בן חיים ז"ל
 אשר בן חוה ז"ל
 ניר יוסף בן מנחם ז"ל
 פנחס בן בכור ז"ל
 עמית בן אריה ז"ל
 ישראל בן מרדכי ז"ל
 ציון בן תמו ז"ל
 אלימלך בן קמיל ז"ל
 יעקב בן תמר ז"ל
 אברהם בן דוד ז"ל

ת. נ. צ. ב. ה

וְלֵהֲבָרִיל, לְרַפּוּאֵת וַיִּשׁוּעַת

זהבה בת יונה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ
 אמונה חנה בת ענבל
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ
 תהילה בת יונה אהובה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ
 אורלי בת שרה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ
 לוסי בת רוזה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ

ארי נחמן בן אורטל
 אֵל נָא רַפָּא נָא לֹו
 צור ישראל בן שלי
 אֵל נָא רַפָּא נָא לֹו
 תמר בת נוימה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ
 רבקה בת איתה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ
 ענבל בת זהבה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ

ישי נריה בן גילה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לֹו
 משה בן נז'מה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לֹו
 משה בן רבקה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לֹו
 גונן בן מירה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לֹו
 שלמה מקס בן רבקה
 אֵל נָא רַפָּא נָא לֹו

הַקְדָּמָה

בְּסִימָן צ"ב "לְקוּטוֹי תִּנְיָנָא", תְּקוּן לְמִקְרָה לִילָה רַחֲמָנָא לְצַלָן לֹאמֵר עֲשֶׂרָה קְפִיטְל תְּהֵלִים כְּמִבְאָר בְּסִימָן ר"ה וְכוּ'. וְדַע שְׂאֵלוֹ הֵם הָעֲשֶׂרָה קְפִיטְל מִזְמוּרֵי תְּהֵלִים וְכוּ'. דַּע אַחֵי, כִּי בְּתַחֲלָה אָמַר הוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבְרָכָה, הַתּוֹרָה הַמִּתְחַלֶּת תְּקוּן לְמִקְרָה לִילָה כְּנֶדְפֶס בְּסִימָן ר"ה, וּבְתַחֲלָה בְּעֵת שֶׁהַתְּחִיל לְגִלוֹתָהּ לֹא הָיִיתִי לְפָנָיו אֹז, אֲךֹּ אֵךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זְכַנִי וּבֵאתִי אֶצְלוֹ סְמוּךְ מְאֹד לְאוֹתָהּ הַעֵת שֶׁהַתְּחִיל לְגִלוֹתָהּ וְסִפְר לִי אַחַד בְּשֵׁמוֹ הַתּוֹרָה הַנִּלְכָּד כְּפִי מַה שֶׁשָּׁמְעָה מִפִּי הַקְדוֹשׁ, וּבְתוֹךְ כֵּךְ, בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁשָּׁמְעָתִי מִפִּי אַחַר בְּשֵׁמוֹ הַתּוֹרָה הַנִּלְכָּד, בְּתוֹךְ כֵּךְ סָבַב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁדְּבַרְתִּי עִמוֹ מִזְּה וְחִזֹּר וְאָמְרָה לְפָנָי בְּקִצּוֹר כְּנֶדְפֶס כְּכֹר בְּסִימָן ר"ה הַנִּלְכָּד.

וּבְאוֹתָהּ הַעֵת שֶׁגָּלָה הַתּוֹרָה לֹא גָלָה אֹז אִיזָה קְפִיטְלָךְ לֹאמֵר, רַק אָמַר סֵתֶם לֹאמֵר עֲשֶׂרָה קְפִיטְלָךְ תְּהֵלִים לְתְּקוּן הַנִּלְכָּד, וְשָׁמְעָתִי מִפִּי הַקְדוֹשׁ אֹז שֶׁאָמַר, שֶׁהָיָה רְאוּי לְגִלוֹת אִיזָה הֵם עֲשֶׂרָה קְפִיטְלָךְ תְּהֵלִים שֶׁצָּרִיכִין לֹאמֵר, אֲךֹּ אִיזָה שֶׁהֵם עֲשֶׂרָה קְפִיטְל תְּהֵלִים שֶׁיֵּאמְרוּ הֵם תְּקוּן לְזוֹה, כִּי כָּל עֲשֶׂרָה קְפִיטְל תְּהֵלִים אִיזָה שֶׁהֵם, בְּלֶם, הֵם כְּנֶגֶד עֲשֶׂרָה מִינֵי נְגִינָה שֶׁהֵם תְּקוּן לְהַנִּלְכָּד. וְאֹז בְּעֵת שֶׁגָּלָה הַתּוֹרָה הַנִּלְכָּד אָמַר בְּתַחֲלָה, שֶׁתְּקוּן הָרֵאשׁוֹן הוּא הַמְּקוּנָה, שֶׁצָּרִיכִין לְטַבֵּל בְּמִקְוָה, וְאַחֲרֵי כֵּךְ גָּלָה הַתְּקוּן הַנִּלְכָּד לֹאמֵר עֲשֶׂרָה קְפִיטְל תְּהֵלִים כְּנֶדְפֶס.

גַּם פַּעַם אַחַת אָמַר שֶׁצָּרִיכִין לְזַהֵר מְאֹד לְטַבֵּל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁיְהִיָּה הָאָדָם בְּלֵתִי טְהוֹר, וְאֶפְלוֹ אִם לֹא יוּכַל לְטַבֵּל בְּבִקְרָה, עַל-כֵּל-פָּנִים יְטַבֵּל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אֶפְלוֹ לְפָנוֹת עָרַב כִּי צָרִיכִין לְזַהֵר מְאֹד לְטַבֵּל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם דִּיקָא. (וְעַיִן בְּסוּף סְפוּרֵי מַעֲשִׂוֹת שֶׁאָמַר, שֶׁטּוֹב מְאֹד לְטַבֵּל תַּכְף וּמִיָּד וְכוּ' עַיִן שָׁם). אַחֲרֵי כֵּךְ אַחֲרָה שֶׁעָבְרוּ קְרוֹב לְאַרְבַּע שָׁנִים, וּמַה שֶׁעָבַר בְּאֵלוֹ הַשָּׁנִים יִקְצְרוּ רַבְּבוֹת יְרִיעוֹת לְסִפְרָה, וּכְבָר הָיָה לוֹ הַחוֹלָאֵת שֶׁלוֹ שֶׁנִּסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ, וּכְבָר חִזַּר מִלְּמַבְרָג.

פַּעַם אַחַת בַּחֲרָף שָׁכַב עַל מִטָּתוֹ וְאַנְחָנוּ עִמְדָנוּ לְפָנָיו וְהַתְּחִיל לְדַבֵּר מֵעַנְיָן הָעֲשֶׂרָה קְפִיטְל תְּהֵלִים שֶׁהֵם תְּקוּן לְהַנִּלְכָּד, וְאֹז צוּה עָלֵי לְכַתֵּב עַל הַנִּיָּר הַפְּסוּקִים שֶׁמְרַמְזוּ בְּהֵם הָעֲשֶׂרָה מִינֵי נְגִינָה שֶׁהֵם תְּקוּן לְהַנִּלְכָּד, וְיִשְׁבַּתִּי לְכַתֵּב וּמִפִּי יִקְרָא אֵלַי, וְגָלָה לִי הַפְּסוּקִים וּכְתַבְתִּים עַל הַסִּפְרָה בְּאִשֶׁר הֵם נֶדְפְּסִים, (ב' לְקוּטוֹי תִּנְיָנָא" סִימָן צ"ב הַנִּלְכָּד), וְאֹז גָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁרְצוֹנוֹ לְגִלוֹת בְּפִרְטוּיּוֹת אִיזוֹ הֵם הָעֲשֶׂרָה קְפִיטְל תְּהֵלִים שֶׁצָּרִיכִים לֹאמֵר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהִינֵנוּ עוֹמְדִים וּמְצַפִּים שֶׁיִּגָּלָה לָנוּ וְלֹא זְכִינוּ, מִיָּד אַחֲרֵי כֵּךְ נִסְעָנוּ מֵאֵתוֹ וְאַחֲרֵי כֵּךְ הָיִיתִי אֶצְלוֹ בְּאִיזָה שֶׁבֶת וְהוֹמִין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁרְאוּתִי בְּעֵינֵי כְּתִיבַת יְדוֹ הַקְדוֹשׁ שֶׁכְּבָר רָשָׁם לְעַצְמוֹ הָעֲשֶׂרָה קְפִיטְל תְּהֵלִים, שֶׁצָּרִיכִין לֹאמֵר, אֲךֹּ לֹא הָיָה מְדַרְךְ אַרְצֵי שֶׁאֶקַח כְּתַב יְדוֹ בְּעַצְמוֹ בְּלִי רְשׁוֹתוֹ, וְרִצִּיתִי לְתַפְסֵם בְּמַחֵי בַעַל פֶּה, וְלֹא יְכַלְתִּי מַחְמַת אִימַת רַבִּי, פֶּן יִקְפִיד, כִּי בֵּאתִי לְחַדְרוֹ וּמְצָאתִי כְּתַב יְדוֹ הַנִּלְכָּד וְהַסְתַּכְלִתִי בּוֹ בְּלֹא רְשׁוֹתוֹ, (כִּי הַמַּעֲשֶׂה הוּא הַיְתָה בְּשִׁבַת פְּרִשַׁת שְׁקָלִים שְׁנַת תְּק"ע לְפִרְט קָטָן שֶׁהוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבְרָכָה, יֵצֵא מִחַדְרוֹ וְנִכְנַס לְבֵית הַגְּדוֹל שֶׁלוֹ בְּעֵת קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְאֹז נִכְנַסְתִּי בְּחַדְרוֹ וְרִיאַתִּי כְּתַב יְדוֹ הַנִּלְכָּד). וְאַחֲרֵי כֵּךְ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּעֵת שֶׁלְקַחְתִּי רְשׁוֹת מֵאֵתוֹ לְשׁוּב לְבֵיתִי, דְּבַרְתִּי עִמוֹ וְשֶׁאֶלְתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיִּגָּלָה לִי עֲשֶׂרָה קְפִיטְל הַנִּלְכָּד, כִּי יַדְעִתִּי שֶׁכְּבָר הֵם נֶרְשָׁמִים אֶצְלוֹ כְּנֶדְפֶס. וְלֹא רָצָה וְאָמַר שֶׁיְהִיָּה עֵת אַחֲרָה לְזוֹה, וְהִלְכְתִּי מֵאֵתוֹ.

אחר-כך סמוך לאותה העת בעת שהייתי אני בביתי בנעמרוב, אז גלה העשרה קפיטל תהלים לפני הרב דפה פרסלב ולפני חברי רבי נפתלי מנעמרוב, ויחד אותם לעדות על זה ופך אמר להם, היות בענין זה הידוע, (הינו ענין מקרה לילה חס ושלוה), נלפדים בודאי שלשה חלקי העולם, אני לזקח אתכם לעדות. ותדעו שאלו העשרה קפיטל תהלים מועילים מאד מאד לתקון קרי והם תקון גמור ומועיל מאד מאד, ויש מי שיקרה לו על-ידי רבני אכילה ושתייה או על-ידי חלשה ועיפות או על-ידי שאינו שוכב פראוי, וכל זה אינו פלוס, (והוא כמו תינוק שמשתיין בשנה) גם יש ששומרים אותו מלמעלה ונצול מן המקרה, או שהמזל שומר אותו ונצול. גם לפעמים נדמה להאדם בשנה בחלום כאלו הוא נופל ואחר-כך מתעורר משנתו, גם זה מן השמים שמצילין אותו מזה, רק מי שיקרה לו חס ושלוה, מחמת הרהורים, מזה נבראים ממש קלפות חס ושלוה, כמבאר בספרים אבל מי שיאמר באותו היום אלו העשרה קפיטל תהלים בודאי יתקן בזה מאד מאד.

וכמה וכמה צדיקים גדולים שרצו לעמוד על ענין זה ונתנועו למצא לזה תקון גמור, וקצתם לא ידעו ככל מהו ענין זה, וקצתם התחילו לידע קצת בענין תקון זה, ונסתלקו לעולמם באמצע עסקם בזה ולא גמרו. ולי עזר השם יתברך שזכיתי לעמוד על זה בשלמות. וענין תקון זה על-ידי אמירת העשרה קפיטל תהלים הנ"ל הוא דבר חדש לגמרי חדיש נפלא כי הוא תקון נפלא ונורא מאד מאד. ומי שיוכל לילך למקרה, ואחר-כך יאמרם בודאי מה טוב, אך אפלו אם הוא אנוס שאי אפשר למבל כגון שהוא חולה או שהוא בדרך, אף-על-פי-כן אם יאמרם אשרי לו כי הם תקון גדול ונורא מאד. ואם יאמרם בכונה פראוי בודאי מה טוב, אך גם האמירה בעצמה מסגל מאד.

ואמר: כי לא נודע זאת מיזם בריאת העולם. מסתמא הייתי רוצה לבטל זאת לגמרי, אך אי אפשר זאת לא בגשמיות ולא ברוחניות, בגשמיות אי אפשר כי היה צריך לבטל ולשנות הטבע של כלליות בני האדם בתמידות וזה דבר שאי אפשר, כי אפלו משה רבנו עליו השלוה וכיוצא, שבטל הטבע היה רק לפי שעה ובדבר פרטי, כגון קריעת ים סוף או בקיעת הירדן וכיוצא שהיה רק לפי שעה, אבל לבטל הטבע של כלליות בני-אדם, כי כל אחד ואחד בהכרח לבטל ולשנות הטבע אצלו, וגם צריך לבטל ולשנות הטבע תמיד, וזה דבר שאי אפשר, וגם ברוחניות אי אפשר וכו'. אך העשרה קפיטל הם דבר נפלא ויקר ומועיל מאד.

הכמתת רבנו זכרוננו לברכה

אמר, שגם כי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו, מי שיבוא על קברו ויאמר שם אלו העשרה קפיטל תהלים הנ"ל, ויתן פרוטה לצדקה (עבירו), אפלו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחסאייו מאד מאד חס ושלוה, אזי אתאמץ ואשתדל לארץ ולרחב להושיעו ולתקנו וכו'. ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר, שאלו העשרה קפיטל מועילים מאד מאד. ואלו הן העשרה קפיטל תהלים: ט"ו, ל"ב, מ"א, מ"ב, נ"ט, ע"ז, צ', ק"ה, קל"ז, ק"נ, פאשר כבר נדפסו כמה פעמים.

יְהִי רְצוֹן קִדְמֵי אֱמִירַת תְּהִלִּים

(בְּשִׁבְתַּת יו"ט אֵין אֹמְרִים אוֹתוֹ)

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, הַבוֹחֵר בְּדוֹד עֲבָדוֹ וּבִזְרָעוֹ אַחֲרָיו, וְהַבוֹחֵר בְּשִׁירוֹת וּתְשֻׁבָּחוֹת, שֶׁתִּפְּנֵן בְּרַחֲמִים אֶל קְרִיאַת מְזֻמּוֹרֵי תְּהִלִּים שְׁאֶקְרָא, כְּאֵלוֹ אֹמְרִים דְּדוֹד הַמְּלִיךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּעֲצָמוֹ וְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ. וַיַּעֲמֵד לָנוּ זְכוּת פְּסוּקֵי תְּהִלִּים, וְזְכוּת תְּבוּתֵיהֶם וְאוֹתוּיֹתֵיהֶם, וּנְקֻדּוֹתֵיהֶם וְטַעֲמֵיהֶם, וְהַשְּׁמוֹת הַיּוֹצְאִים מֵהֶם מְרֵאשֵׁי תְּבוּת וּמְסוּפֵי תְּבוּת, לְכַפֵּר פְּשָׁעֵינוּ וְעוֹנוֹתֵינוּ וְחַטָּאוֹתֵינוּ, וְלִזְמֹר עֲרִיצִים וְלַהֲכָרִית כָּל הַחוֹחִים וְהַקּוֹצִים הַסּוֹכְבִים אֶת הַשּׁוֹשְׁנָה הָעֲלִיוֹנָה, וְלַחֲבֹר אִשֶׁת נְעוּרִים עִם דוֹדָה בְּאַהֲבָה וְאַחֻוּהַ וְרַעוּת, וּמִשֵּׁם יִמְשֹׁךְ לָנוּ שִׁפְעַת לְנַפְשׁ רֹחַ וּנְשָׁמָה לְמַהֲרָנוּ מִעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלִסְלַח חַטָּאוֹתֵינוּ וְלְכַפֵּר פְּשָׁעֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁסְּלַחַת לְדוֹד שְׁאֶמֶר מְזֻמּוֹרִים אֵלָיו לְפָנֶיךָ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר, גַּם יי הַעֲבִיר חַטָּאוֹתֶיךָ לֹא תָמוּת. וְאֵל תִּקְחֵנוּ מִהָעוֹלָם הַזֶּה קִדְמֵי זְמַנְנוּ עַד מְלֵאת שְׁנוֹתֵינוּ בְּהֵם שְׂבָעִים שָׁנָה בְּאִפְן שְׁנוֹכַל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר שִׁחַתְנוּ. וְזְכוּת דְּדוֹד הַמְּלִיךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם יִגַּן עָלֵינוּ וּבְעַדְנוּ, שֶׁתִּאֲרִיךְ אִפְּךָ עַד שׁוֹבְנוֹ אֵלֶיךָ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. וּמֵאוֹצֵר חַנּוּן חַנּוּן, בְּדַכְתִּיב, וְחַנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר אַחַן וְרַחֲמֵי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם. וּכְשֵׁם שְׁאֵנוּ אֹמְרִים לְפָנֶיךָ שִׁירָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּדְּ נִזְכָּה לִזְמֹר לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ שִׁיר וְשִׁבְחָה לְעוֹלָם הַבָּא. וְעַל-יְדֵי אֱמִירַת תְּהִלִּים תִּתְעוֹרֵר חֲבִצְלַת הַשְּׁרוּץ וְלִשִׁיר בְּקוֹל נְעִים בְּגִילַת רִנָּן, כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתָּן לָהּ, הוֹד וְהַדָּר בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ, כְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן סְלָה:

קִדְמֵי שִׁיתְחִיל בְּאֱמִירַת תְּהִלִּים יֹאמֵר זֶה:

לְכוּ נְרַנְנָה לַיהוָה, נְרִיעָה לְצוֹר יִשְׁעֵנוּ: נְקַדְמָה פְּנֵינוּ בְּתוֹדָה, בְּזִמְרוֹת נְרִיעַ לֹ: כִּי אֵל גָּדוֹל יְהוָה, וּמְלִיךְ גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים:

הַרְיֵנִי מְזֻמֵּן אֶת פִּי הַהוֹדוֹת וְלַהֲלֵל וְלִשְׁבַח אֶת בּוֹרְאֵי. לְשֵׁם יַחֲוֵד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנֵתָהּ בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמֵנוּ עַל-יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנַעֲלֵם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

טוֹב לִזְמֹר וְאֵת לְפָנֵי הָעֲשָׂרָה מְזֻמּוֹרִים

הַרְיֵנִי מְקַשֵּׁר עֲצָמֵי בְּאֱמִירַת הָעֲשָׂרָה מְזֻמּוֹרֵי תְּהִלִּים אֵלָיו לְכָל הַצְּדִיקִים הָאֲמֵתִים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ, וְלְכָל הַצְּדִיקִים הָאֲמֵתִים שׁוֹכְנֵי עִפְרַיִם קְדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּוֶה, וּבְפֶרֶט לְרַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ צְדִיק יִסּוֹד עוֹלָם נַחַל נוֹבַע מְקוֹר חֲכָמָה, רַבְּנוּ נַחֲמָן בֶּן פִּינְחָס בֶּן שִׁמְחָה, נַחֲמָן נַחֲמָן מֵאוֹמֵן, אֲשֶׁר גָּלָה וְתַקֵּן לִזְמֹר אֵלָיו הָעֲשָׂרָה מְזֻמּוֹרֵי תְּהִלִּים בְּשִׁבְלֵי תְּקוּן הַבְּרִית, וְכוּתֵם יִגַּן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, אָמֵן.

וְעַל דַּעְתֵּם וְעַל בְּוִנְתֵּם אֲנִי אוֹמֵר הָעֲשָׂרָה קְפִיטֵל תְּהִלִּים אֵלָיו, וּבְזְכוּתֵם וְכַחֵם אֲזַכֶּה לְעוֹרֵר וְלַגְלוֹת כָּל הָעֲשָׂרָה מִיָּנִי נְגִינָה שְׁנֵאֲמַר בְּהֵם סֵפֶר תְּהִלִּים, שְׁהֵם: אֲשֶׁרִי, בְּרַכָּה, מִשְׁכִּיל, שִׁיר, נְצִיחָה, נְגוּן, תְּפִלָּה, הוֹדָאָה, מְזֻמּוֹר, הַלְלוּיָהּ, שְׁהֵם: שִׁיר פְּשׁוּט, כְּפּוֹל, מִשְׁלֵשׁ, מְרַבֵּעַ, שְׁהֵם כְּלוּלִים בְּשִׁמְךָ הַמְּיֻחָד הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ. וּבְזְכוּת וְכַח הַשְּׁנֵי שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הָאֵלּוּ בְּמֵלּוֹאֵם, שְׁהֵם אֵל אֱלֹהִים (כּוּהַ): אֶלְפָּה לְמֹד, אֶלְפָּה לְמֹד הִי יוֹד מֵם, שְׁהֵם עוֹלִים בְּמִסְפֵּר תַּפ"ה, בְּמִסְפֵּר תְּהִלִּים, בְּכַח אֵלּוּ הַשְּׁמוֹת תּוֹצְנֵי לְתַקּוּן הַבְּרִית, שְׁהוּא תְּקוּן הַבְּלִילִי, אָמֵן:

טז

« מִכֶּתֶם לְדָוֶד, שְׁמֵרְנִי אֵל כִּי חֲסִיתִי בָךְ: » אָמַרְתָּ לַיהוָה
 אֲדַנֶּי אַתָּה, טוֹבֵתִי בַל עָלִיךְ: » לְקַדּוֹשִׁים אֲשֶׁר בְּאָרֶץ
 הַמָּה, וְאֲדִירִי כָּל חֲפָצֵי בָם: » יִרְבוּ עֲצוּבוֹתֶם אַחֵר מִהָרוּ,
 בַּל אֶסֶדְךָ נִסְפִיָּהֶם מָדָם, וּבַל אֶשָּׂא אֶת שְׁמוֹתֶם עַל שְׁפָתַי:
 הַ יְהוָה מִנֵּת חֶלְקִי וְכוֹסִי, אַתָּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי: » חֲבָלִים נִפְלוּ
 לִי בַנְּעָמִים, אַף נִחַלְתָּ שְׁפָרָה עָלַי: » אֲבָרְכֶךָ אֶת יְהוָה אֲשֶׁר
 יַעֲצֵנִי, אַף לֵילוֹת יִסְרוּנִי כְלִיּוֹתַי: » שְׁוִיתִי יְהוָה לְנִגְדֵי תָמִיד,
 כִּי מִימִינִי בַל אֶמוּט: » לָכֵן שָׁמַח לְבִי וַיִּגַּל כְּבוֹדִי, אַף בְּשָׂרִי
 יִשְׁכַּן לְבִטָּח: » כִּי לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי לְשָׂאוֹל, לֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ
 לְרֵאוֹת שָׁחַת: » תוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים, שִׁבַּע שְׁמַחוֹת אֶת
 פְּנִיךָ, נַעֲמֹת בִּימִינְךָ נִצַּח:

לב

« לְדָוֶד מִשְׁכִּיל, אֲשֶׁרִי נִשְׁוִי פִשְׁעַ כְּסוּי חֲטָאָה: » אֲשֶׁרִי אָדָם
 לֹא יַחֲשֵׁב יְהוָה לוֹ עוֹן, וְאִין בְּרוּחוֹ רְמִיָּה: » כִּי הִחַרְשֵׁתִי בְלוּ
 עֲצָמִי, בְּשִׂאֲנָתִי כָּל הַיּוֹם: » כִּי יוֹמָם וְלַיְלָה תִכְבֵּד עָלַי יָדְךָ,
 נִהַפְּךָ לְשִׂדֵי בְחַרְבְּנִי קִיץ סְלָה: » חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ וְעוֹנִי לֹא
 כִּסִּיתִי, אָמַרְתִּי אֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי לַיהוָה, וְאַתָּה נִשְׂאתָ עוֹן
 חֲטָאתִי סְלָה: » עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֲסִיד אֱלֹהֶיךָ לְעֵת מְצֵא,

רַק לְשֹׁטֵף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יִגְיֵעוּ: ז אַתָּה סֹתֵר לִי ***
 מִצַּר תִּצְרֵנִי, רַנִּי פִלַט תְּסוּבְּכֵנִי סָלָה: ח אֲשַׁכִּילֶךָ וְאוֹרֶךָ
 בְּדַרְךָ זֶה תִלְךָ, אִיעֲצָה עָלֶיךָ עֵינָי: ט אֵל תִּהְיוּ כְּסוּם כְּפָרֶד
 אִין הָבִין, בְּמַתָּג וְרָסֵן עֲדִיו לְבָלוֹם בַּל קָרַב אֵלֶיךָ: י רַבִּים
 מִכְּאוּבִים לָרָשָׁע, וְהַבּוֹטֵחַ בִּיהוָה חֶסֶד יְסוּבְּכֵנוּ: יא שְׂמַחוּ
 בִּיהוָה וְגִילוּ צְדִיקִים, וְהִרְנִינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל:

מֵא

« לְמַנְצַח מְזֻמּוֹר לְדוֹד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל, בְּיוֹם רָעָה
 יִמְלֹטְהוּ יְהוָה: ג יְהוָה יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּחֲיֵהוּ וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ, וְאֵל
 תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ אֹיְבָיו: ד יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל עֶרְשׁ דָּוִד, כָּל
 מִשְׁכָּבוֹ הַפְּכֵת בְּחֵלְיוֹ: ה אֲנִי אִמְרֵתִי יְהוָה חֲנֻנִי, רַפָּאָה
 נַפְשִׁי כִּי חָטָאתִי לָךְ: ו אֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי, מָתִי יָמוּת וְאֶבֶד
 שְׁמוֹ: ז וְאִם בָּא לָרְאוֹת שְׂוֹא יִדְבֵר, לְבוֹ יִקְבֹּץ אָוֶן לוֹ, יֵצֵא
 לַחוּץ יִדְבֵר: ח יַחַד עָלַי יִתְלַחֲשׁוּ כָּל שִׁנְאֵי, עָלַי יַחֲשְׁבוּ רָעָה
 לִי: ט דְּבַר בְּלִיעַל יִצּוֹק בּוֹ, וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא יוֹסִיף לָקוּם: י
 גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר בְּטַחְתִּי בּוֹ אוֹכֵל לַחֲמִי, הִגְדִּיל עָלַי
 עֵקֶב: יא וְאַתָּה יְהוָה חֲנֻנִי וְהַקִּימֵנִי, וְאַשְׁלֹמָה לָהֶם: יב בְּזֹאת
 יִדְעֵתִי כִּי חִפְצָתְךָ כִּי, לֹא יִרְיַע אֹיְבֵי עָלַי: יג וְאֲנִי בְּתַמִּי

*** כאן צריך להפסיק מעט (לקו"מ ח"א סימן רי"ג)

תִּמְכַתּ בִּי, וַתִּצִיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם: ־ בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, אָמֵן וְאָמֵן:

מב

« לְמַנְצַח מִשְׁכִּיל לִבְנֵי קֶרֶח: ־ כְּאִיל תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם,
כֵּן נַפְשֵׁי תִעְרַג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים: ־ צִמְאָה נַפְשֵׁי לְאֱלֹהִים לְאֵל
חַי, מְתֵי אָבוֹא וְאֶרְאֶה פָּנֵי אֱלֹהִים: ־ הִיָּתָה לִי דְמָעָתִי
לְחֵם יוֹמָם וְלַיְלָה, בְּאָמַר אֵלַי כָּל הַיּוֹם אֵיִה אֱלֹהֶיךָ: ־ אֵלֶּה
אֲזַכָּרָה וְאֶשְׁפָּכָה עָלַי נַפְשִׁי, כִּי אֶעְבֵּר בַּסֶּף אֲדִידִם עַד בֵּית
אֱלֹהִים, בְּקוֹל רְנָה וְתוֹדָה הָמוֹן חוֹגֵג: ־ מַה תִּשְׁתַּוְּחִי
נַפְשִׁי וְתִהְיֶה עָלַי, הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים כִּי עוֹד אֲוֹדְנוּ יִשְׁוּעוֹת
פְּנֵינוּ: ־ אֱלֹהֵי, עָלַי נַפְשִׁי תִשְׁתַּוְּחַח, עַל-כֵּן אֲזַכָּרְךָ מֵאֲרָץ
יִרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מְצַעֵר: ־ תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרָא לְקוֹל
צְנוּרִיךָ, כָּל מִשְׁבְּרִיךָ וְגִלְיָךְ עָלַי עָבְרוּ: ־ יוֹמָם יִצְוֶה יְהוָה
חֶסְדּוֹ וּבִלְיָלָה שִׁירָה עִמִּי תִפְלָה לְאֵל חַיִּי: ־ אֲזַמְרָה לְאֵל
סְלֵעֵי לָמָּה שָׁכַחְתָּנִי, לָמָּה קָדַר אֵלֶיךָ בְּלַחֵץ אוֹיֵב: ־ בְּרִצָּח
בְּעִצְמוֹתַי חֶרְפוֹנֵי צוּרְרִי, בְּאֶמְרָם אֵלַי כָּל הַיּוֹם אֵיִה אֱלֹהֶיךָ:
־ מַה תִּשְׁתַּוְּחִי נַפְשִׁי וּמַה תִּהְיֶה עָלַי, הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים כִּי
עוֹד אֲוֹדְנוּ, יִשְׁוּעַת פָּנֵי וְאֱלֹהֵי:

נַט

« לְמַנְצַחַ אֵל תִּשְׁחַת לְדוֹד מִכְתָּם, בְּשִׁלַּח שְׂאוּל וַיִּשְׁמְרוּ
 אֶת הַבַּיִת לַיהוָה: » הַצִּילֵנִי מֵאִיְבֵי, אֱלֹהֵי, מִמֶּתְקוֹמִמִי
 תִּשְׁגְּבֵנִי: » הַצִּילֵנִי מִפְּעָלֵי אֹן, וּמֵאֲנָשֵׁי דָמִים הוֹשִׁיעֵנִי:
 הַ כִּי הִנֵּה אָרְבוּ לְנַפְשִׁי, יָגוּרוּ עָלַי עֲזִים, לֹא פִשְׁעִי וְלֹא
 חַטָּאתִי יְהוָה: » בְּלִי עֹן יְרוּצוֹן וַיְכַוְנֵנוּ, עוֹרָה לְקִרְאתִי
 וּרְאָה: » וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הַקִּיצָה
 לְפַקֵּד כָּל הַגּוֹיִם, אֵל תִּחַן כָּל בְּגֵדֵי אֹן סָלָה: » וַיִּשׁוּבוּ לָעָרֶב
 יִהְמוּ כַכָּלֵב וַיִּסּוּבּוּ עִיר: » הִנֵּה יִבְיַעוֹן בְּפִיהֶם חֲרָבוֹת
 בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם, כִּי מִי שָׁמַע: » וְאַתָּה יְהוָה תִּשְׁחַק לָמוֹ,
 תִּלְעַג לְכָל גּוֹיִם: » עֲזוּ אֱלֹהֵי אֲשֻׁמְרָה, כִּי אֱלֹהִים מִשְׁגְּבֵי:
 « אֱלֹהֵי חֲסֵדֵי יְקֻדְמֵנִי, אֱלֹהִים יִרְאוּנִי בְּשֶׁרְרִי: » אֵל תִּהְרָגֶם
 פֶּן יִשְׁכַּחוּ עַמִּי, הַנִּיַּעְמוּ בְּחִילָךְ וְהוֹרִידְמוּ, מִגְּבִי אֲדָנִי: »
 חַטָּאת פִּימוֹ דְּבַר שִׁפְתֵימוֹ וַיִּלְכְּדוּ בְּגֵאוֹנָם, וּמֵאֱלֹהֵי וּמִכַּחַשׁ
 יִסְפְּרוּ: » כִּלָּה בְּחֶמֶה כִּלָּה וַאֲיַנְמוּ, וַיִּדְעוּ כִּי אֱלֹהִים מִשַּׁל
 בִּיעֶקֶב לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סָלָה: » וַיִּשְׁבוּ לָעָרֶב יִהְמוּ כַכָּלֵב
 וַיִּסּוּבּוּ עִיר: » הֵמָּה יִנְיַעוֹן לָאֲכַל, אִם לֹא יִשְׁבְּעוּ וַיִּלְיֵנוּ:
 וַאֲנִי אֲשִׁיר עֲזָךְ וְאֶרְנָן לְבַקֵּר חֲסֵדְךָ, כִּי הָיִיתָ מִשְׁגֵּב לִי

וּמְנוּס בַּיּוֹם צָר לִי: ^ה עֲזֵי אֱלֹהֶיךָ אֲזַמְּרָה, כִּי אֱלֹהִים מְשַׁנְּבִי
אֱלֹהֵי חֲסָדֶי:

עו

« לַמְּנַצֵּחַ עַל יְדוּתוֹן לְאַסָּף מְזֻמּוֹר: ^ב קוּלִי אֵל אֱלֹהִים
וְאַצְעָקָה, קוּלִי אֵל אֱלֹהִים וְהֶאֱזִין אֵלַי: ^ג בַּיּוֹם צָרְתִי אֲדַנִּי
דָּרָשְׁתִּי, יָדִי לִילָה נִגְרָה וְלֹא תִפּוּג, מֵאַנָּה הִנָּחֵם נַפְשִׁי: ^ד
אֲזַכָּרָה אֱלֹהִים וְאַהֲמִיָּה, אֲשִׁיחָה וְתִתְעַטֵּף רוּחִי סֶלָה: ^ה
אֲחִזֶּתֶ שְׁמֵרוֹת עֵינַי, נִפְעַמְתִּי וְלֹא אֲדַבֵּר: ^ו חֲשַׁבְתִּי יָמַיִם
מִקֶּדֶם, שְׁנוֹת עוֹלָמַיִם: ^ז אֲזַכָּרָה נְגִינְתִי בַלִּילָה, עִם לִבִּי
אֲשִׁיחָה, וַיִּחַפֵּשׂ רוּחִי: ^ח הֲלַעְוֹלָמַיִם יִזְנַח אֲדַנִּי, וְלֹא יִסִּיף
לְרַצוֹת עוֹד: ^ט הָאֵפֶס לְנִצַּח חֲסָדוֹ, גָּמַר אֲמַר לְדֹר וָדֹר:
יִהְיֶה חַנּוּת אֵל, אִם קָפִץ בְּאֵף רַחֲמָיו סֶלָה: ^י וְאֲמַר
חֲלוּתִי הִיא, שְׁנוֹת יָמַיִן עֲלִיוֹן: ^{יא} אֲזַכָּר מֵעַלְלֵי יְהוָה, כִּי
אֲזַכָּרָה מִקֶּדֶם פְּלֶאֶד: ^{יב} וְהִגִּיתִי בְּכָל פִּעֻלָּךְ, וּבַעֲלִילוֹתֶיךָ
אֲשִׁיחָה: ^{יג} אֱלֹהִים, בְּקֹדֶשׁ דְּרָכֶךָ, מִי אֵל גָּדוֹל בְּאֱלֹהִים: ^{יד}
אַתָּה הָאֵל עֲשֵׂה פֶלְאָה, הוֹדַעְתָּ בְּעַמִּים עוֹד: ^{טו} גִּאֲלֹת בְּזֹרֹעַ
עַמֶּךָ, בְּנִי יַעֲקֹב וַיֹּסֶף סֶלָה: ^{טז} רָאוּךְ מַיִם אֱלֹהִים, רָאוּךְ
מַיִם יַחֲלוּ, אֵף יִרְגְּזוּ תְהַמּוֹת: ^{יז} זָרְמוּ מַיִם עֲבוֹת, קוֹל נִתְּנוּ
שְׁחָקִים, אֵף חֲצֻצוֹת יִתְהַלְכוּ: ^{יח} קוֹל רַעֲמֶךָ בַּגִּלְגָּל הָאֵירוֹ

בְּרָקִים תִּבְלֵ, רָגְזָה וְתַרְעֵשׂ הָאָרֶץ: כ בַּיָּם דִּרְכָּךְ וְשִׁבִילְךָ
 בְּמַיִם רַבִּים, וְעַקְבוֹתֶיךָ לֹא נִדְּעוּ: כא נַחֲתָ כִּצְאֵן עִמָּךְ, בְּיַד
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

ז

« תִּפְלָה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲדַנִּי מֵעוֹן אֶתָּה הָיִיתָ לָנוּ
 בְּדַר וְדַר: כ בְּטָרֵם הָרִים יִלְדוּ וְתַחֲלִיל אֶרֶץ וְתִבְלֵ, וּמֵעוֹלָם
 עַד עוֹלָם אֶתָּה אֵל: ג תָּשֵׁב אֲנוֹשׁ עַד דִּכָּא, וְהֵאמֵר שׁוּבוּ
 בְּנֵי אָדָם: ד כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר,
 וְאַשְׁמוֹרֶה בְּלִילָה: ה זָרַמְתָּם שָׁנָה יְהִיוּ, בִּבְקָר כְּחֻצִיר יַחְלָף:
 ו בִּבְקָר יִצְיִן וְחֻלָּף, לְעֶרֶב יְמוּלֵל וַיִּבֶשׁ: ז כִּי כָלִינוּ בְּאַפְךָ,
 וּבְחֻמָּתְךָ נִבְהַלְנוּ: ח שָׁתָה עֲוֹנֹתֵינוּ לְנִגְדֶּךָ, עֲלַמְנוּ לְמֵאוֹר
 פְּנִיךָ: ט כִּי כָל יְמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרָתְךָ, כָּלִינוּ שָׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגְהָ:
 י יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֶת שְׁמוֹנִים
 שָׁנָה, וְרַהֲבָם עָמַל וְאוֹן, כִּי גֹז חִישׁ וְנִעְפָּה: יא מִי יוֹדֵעַ עוֹ
 אֶפְךָ, וּכְיֹרֵאתְךָ עִבְרָתְךָ: יב לְמִנּוֹת יְמֵינוּ כִּן הוֹדַע, וְנִבָּא
 לְבַב חֲכָמָה: יג שׁוּבָה יְהוָה עַד מָתִי, וְהִנָּחֵם עַל עִבְדֶּיךָ: יד
 שְׁבַעֵנוּ בִּבְקָר חֲסֻדְךָ, וְנִרְנָנָה וְנִשְׁמַחָה בְּכָל יְמֵינוּ: טו שְׁמַחֲנוּ
 כְּיָמוֹת עֲנִיתָנוּ, שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: טז יֵרָאֶה אֵל עִבְדֶּיךָ פֶּעֶלְךָ,

וְהִדְרִיךְ עַל בְּנֵיהֶם: ^י וַיְהִי נָעַם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה
יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהּ:

קה

א הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ^ב שִׁירוּ
לוֹ זַמְרוּ לוֹ, שִׁיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו: ^ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדוֹשׁוֹ,
יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְהוָה: ^ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ, בִּקְשׁוּ פָנָיו
תְּמִיד: ^ה זְכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, מִפְתּוֹ וּמִשְׁפָּטֵי פִּיו: ^ו
זַרַע אַבְרָהָם עַבְדּוֹ, בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: ^ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ,
בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ^ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דְּבַר צְוָה לְאַלְפֵי
דוֹר: ^ט אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם, וַשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: ^י וַיַּעֲמִידָהּ
לְיַעֲקֹב לְחֶק, לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: ^{יא} לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶת
אֶרֶץ כְּנָעַן, חֶבְל נַחֲלַתְכֶם: ^{יב} בְּהִיוֹתֶם מִתֵּי מִסְפָּר, כְּמַעַט
וְגָרִים בָּהֶּ: ^{יג} וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי, מִמַּמְלָכָה אֶל עַם אֲחֵר:
יד לֹא הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקָם, וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: ^{טו} אֵל תִּגְעוּ
בְּמִשְׁחֵי, וּלְנִבְיָאֵי אֵל תִּרְעוּ: ^{טז} וַיִּקְרָא רָעַב עַל הָאָרֶץ, כָּל
מִטָּה לָחֶם שָׁבַר: ^{יז} שָׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ, לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף:
יח עָנּוּ בַּכֶּבֶל רַגְלוֹ, בְּרוּל בָּאָה נִפְשׁוֹ: ^{יט} עַד עֵת בָּא דְבָרוֹ,
אִמְרַת יְהוָה צָרְפְתָהּ: ^כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ, מִשַּׁל עַמִּים
וַיַּפְתָּחֶהּ: ^{כא} שָׁמוֹ אָדוֹן לְבֵיתוֹ, וּמִשַּׁל בְּכָל קִנְיָנוּ: ^{כב} לְאִסָּר

שָׁרְיוֹ בְּנַפְשׁוֹ, וּזְקַנְיוֹ יַחֲבִיבֵם: ^{כג} וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם, וַיַּעֲקֹב גֵּר
 בְּאֶרֶץ חָם: ^{כד} וַיִּפְרַר אֶת עַמּוֹ מְאֹד, וַיַּעֲצֵמְהוּ מִצְרָיו: ^{כה} הָפַךְ
 לָבָם לְשֵׁנָא עַמּוֹ, לְהִתְנַכֵּל בְּעַבְדָּיו: ^{כו} שָׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדָיו,
 אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ: ^{כז} שָׁמוּ בָּם דְּבָרַי אֲתוֹתָיו, וּמִפְתִּיּוֹם
 בְּאֶרֶץ חָם: ^{כח} שָׁלַח חֲשָׁךְ וַיַּחֲשֶׁךְ, וְלֹא מָרוּ אֶת דְּבָרוֹ: ^{כט}
 הָפַךְ אֶת מִימֵיהֶם לְדָם, וַיִּמַּת אֶת דְּגַתָּם: ^ל שָׁרַץ אֲרָצָם
 צְפַרְדֵּי־עִים, בְּחֻדְרֵי מַלְכֵיהֶם: ^{לא} אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב, כְּנִים בְּכָל
 גְּבוּלָם: ^{לב} נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בָּרָד, אִישׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: ^{לג} וַיִּדְּ
 גַּפְנִים וּתְאֵנֹתָם, וַיִּשְׁבַּר עֵץ גְּבוּלָם: ^{לד} אָמַר וַיָּבֵא אַרְבֶּה,
 וַיִּלַּק וַאִין מִסְפָּר: ^{לה} וַיֹּאכַל כָּל עֵשֶׂב בְּאֲרָצָם, וַיֹּאכַל פְּרִי
 אֲדָמָתָם: ^{לו} וַיִּדְּ כָּל בְּכוֹר בְּאֲרָצָם, רֵאשִׁית לְכָל אוֹנָם: ^{לז}
 וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב, וַאִין בְּשֶׁבֶטָיו כּוֹשֵׁל: ^{לח} שָׂמַח מִצְרַיִם
 בְּצֵאתָם, כִּי נָפַל פַּחַדָּם עֲלֵיהֶם: ^{לט} פָּרַשׁ עֲנָן לְמִסְדָּה, וְאִישׁ
 לְהָאִיר לְיָלָה: ^מ שָׂאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ, וְלָחֶם שָׂמִים יִשְׂבִּיעֵם: ^{מא}
 פָּתַח צוּר וַיִּזְוְבוּ מַיִם, הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נֹהָר: ^{מב} כִּי זָכַר אֶת דְּבַר
 קִדְשׁוֹ, אֶת אַבְרָהָם עֲבָדוֹ: ^{מג} וַיּוֹצֵא עַמּוֹ בְּשֵׁשׁוֹן, בְּרָנָה אֶת
 בְּחִירָיו: ^{מד} וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹזִים, וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: ^{מה}
 בְּעֵבוֹר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ, הַלְלוּיָהּ:

קלז

א על נהרות בכל שם ישבנו גם בכינו, בזכרנו את ציון:
 ב על ערבים בתוכה, תלינו בנרותינו: ג כי שם שאלונו
 שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה, שירו לנו משיר ציון:
 ד איך נשיר את שיר יהוה, על אדמת נכר: ה אם אשכחך
 ירושלים, תשכח ימיני: ו תדבק לשוני לחכי אם לא
 אזכרי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי:
 זכר יהוה לבני אדם את יום ירושלים, האמרים ערו ערו
 עד היסוד בה: ח בת בכל השדודה, אשרי שישלם לך את
 גמולך שגמלת לנו: ט אשרי שיאחז ונפיץ את עלליך אל

הַסְּלַע:

קנ

א הללויה הללו אל בקדשו, הללוהו ברקיע עזו: ב הללוהו
 בגבורתו הללוהו כרב גדלו: ג הללוהו בתקע שופר,
 הללוהו בגבל וכנור: ד הללוהו בתוף ומחול, הללוהו במנים
 ועוגב: ה הללוהו בצלצלי שמע, הללוהו בצלצלי תרועה: ו

כל הנשמה תהלל יה, הללויה:

לאחר סיום המזמורים יאמר שלושה פסוקים אלו:

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יהוה שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל: ותשועת צדיקים
 מיהוה, מעוזם בעת צרה: ויעזרם יהוה ויפלטם, ויפלטם מרשעים וישועם כי חסו בו:

תְּפִלָּה לְתִקּוּן הַבְּלָלִי

אַחֲר־כֶּךָ מִזֵּב לֹמֵר תְּפִלָּה זוֹ, יְסֻדָּה מוֹרְנוּ רַבִּי נָתַן וְצ"ל:

אֲשִׁירָה לַיהוָה בְּחַיִּי, אֲזַמְרָה לְאַלְהֵי בְעוֹדִי, יַעֲרֹב עָלָי שִׁיחִי אֲנֹכִי אֲשַׁמַּח בִּיהוָה: הוֹדוּ לַיהוָה כְּכֹנֹר, בְּנִבְלַע עֲשׂוֹר וְזָמְרוּ לוֹ: אֱלֹהִים, שִׁיר חֲדָשׁ אֲשִׁירָה לָךְ, בְּנִבְלַע עֲשׂוֹר אֲזַמְרָה לָךְ: עָלַי עֲשׂוֹר וְעָלַי נִבְלַע, עָלַי תְּהִיזוּן בְּכֹנֹר: כִּי שִׁמַּחְתַּנִּי יְהוָה בִּפְעֻלָּה, בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֲדוֹן כָּל, בּוֹרֵא כָּל הַנְּשָׁמוֹת, רַבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים, הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זְמֵרָה, עוֹרְנֵי וְחַנְּנֵי בְּרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים וּבְחֶסֶדֶיךָ הַעֲצוּמִים, שְׂאֵזְכָּה לְעוֹרֵר וּלְהוֹצִיא וּלְגַלוֹת כָּל הָעֲשָׂרָה מִיָּנִי נְגִינָה שְׁנַאֲמַר בְּהֵם סֵפֶר תְּהִלִּים. וּבִזְכוֹת אֵלֹהֵי הָעֲשָׂרָה קִפִּיטָל תְּהִלִּים שְׂאֲמַרְתִּי לְפָנֶיךָ, שְׁהֵם כְּנִגְדֵי עֲשָׂרָה מִיָּנִי נְגִינָה, שְׁנַאֲמַר בְּהֵם סֵפֶר תְּהִלִּים, שְׁהֵם: אֲשֶׁרִי, בְּרִכְהָ, מִשְׁכִּיל, שִׁיר, נְצוּחַ, נְגוּן, תְּפִלָּה, הוֹדָאָה, מְזוֹמֵר, הַלְלוּיָהּ: בְּזְכוֹת הַמְזוֹמְרִים וּבְזְכוֹת הַפְּסוּקִים וּבְזְכוֹת תְּבוֹתֵיהֶם וְאוֹתֵיהֶם וְנִקְדוּתֵיהֶם וְטַעֲמֵיהֶם וְהַשְׁמוֹת הַיּוֹצֵאִים מֵהֶם מְרֵאשֵׁי תְבוֹת וּמְסוּפֵי תְבוֹת, וּבְזְכוֹת דּוֹד הַמְלֶךְ, עָלָי הַשְּׁלוֹם, עִם כָּל הָעֲשָׂרָה צְדִיקִים, שֵׁיֶסְדוּ סֵפֶר תְּהִלִּים וּבְזְכוֹת הַצְּדִיק יוֹסֵד עוֹלָם, נַחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חַכְמָה, רַבְּנוּ נַחְמֵן בֶּן פִּיגַא, נִנְחַ נַחְמָ נַחְמֵן מֵאוֹמֵן זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ, אֲשֶׁר גָּלָה וְתִקַּן לֹמֵר אֵלֹהֵי הָעֲשָׂרָה קִפִּיטָל תְּהִלִּים בְּשִׁבִיל תְּקוּן הַבְּרִית, וּבְזְכוֹת כָּל הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים הָאֲמֵתִיִּים, תִּזְכְּנֵי וְתַחַנְּנֵי, שְׂאֵזְכָּה בְּרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים לְהוֹצִיא כָּל הַטְּפוֹת קָרִי, שֵׁיֶצְאוּ מִמֶּנִּי לְבִטְלָה, בֵּין בְּשׁוּגְגָה בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין בְּאֵיִם בֵּין בְּרִצּוֹן, (אִם אוֹמֵר חֵם וְשְׁלוֹם בְּשִׁבִיל מְקָרָה שְׁנוֹדְמָן לוֹ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה, יֹאמֵר: וּבְכֶרֶט כָּל הַטְּפוֹת שֵׁיֶצְאוּ מִמֶּנִּי בְּלִילָה זֶה עַל-יָדֵי מְקָרָה לֵילָה, שְׁקָרָה לִי בְּעוֹנוֹתַי הַרְבִּים), כְּלָם אֵזְכָּה, בְּרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים וּבְחַמְלַתְךָ הַגְּדוֹלָה וּבְכֶחֶךָ הַגְּדוֹל, לְהוֹצִיאֵם מִהַקְּלָפוֹת וּמִהַסְטְרִין אַחֲרָיִנִי, מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת שְׁנִפְּלוּ וְנִתְפָּרוּ וְנִפְּצוּ וְנִדְּחוּ לְשָׁם, וְאֵל יָדַח מִמֶּךָ נִדַּח. וְתַכְנִיעַ וְתַשְׁבֵּר וְתַהַרְגַּ וְתַעֲקֵר וְתַכְלֶה וְתַכְבֵּט כָּל הַקְּלָפוֹת וְכָל הַרוּחִין וְשִׂדְרִין וְלִילִין, שְׁנַעֲשׂוּ וְנִבְרְאוּ וְנוֹצְרוּ עַל-יָדֵי אֱלֹהֵי הַטְּפוֹת, שֵׁיֶצְאוּ מִמֶּנִּי לְבִטְלָה, וְתַסִּיר מֵהֶם חַיּוּתָם, וְתוֹצִיא וְתַגְּזֵל מֵהֶם הַחַיּוּת דְּקַדְשָׁה, וְכָל הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים שְׁבָלְעוּ:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵל חַי וְקַיִם, חַי הַחַיִּים, מְלֵא רַחֲמִים, הִדְּן אֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף זְכוֹת תְּמִיד, הַחֶפֶץ חֶסֶד וּמְרֻבָּה לְהִיטִיב. אָבִי אָבִי, גּוֹאֲלִי וּפוֹדִי. יַדְעֵתִי יְהוָה יַדְעֵתִי, כִּי אֲנִי בְּעַצְמִי חַיִּיב וְהַפּוֹשֵׁעַ אֶפְלוּ בְּהַמְּקוֹרוֹת שְׁנוֹדְמָנוּ לִי בְּשׁוּגְגָה, כִּי לֹא שְׁמַרְתִּי אֶת הַמַּחְשְׁבָה כְּלָל וְהִרְהַרְתִּי בַיּוֹם, עַד שְׁבָאֵתִי לְיָדִי מְמָאָה בְּלִילָה, וְעַל-יָדֵי-זֶה קִלְקַלְתִּי מַה שְׁקַלְקַלְתִּי, וְגַרְמַתִּי מַה שְׁגַרְמַתִּי, וְשַׁחַתְתִּי מַה שְׁשַׁחַתְתִּי. אוֹי אוֹי אוֹי, אוֹיָהּ עַל נַפְשִׁי, אוֹי לְנַפְשִׁי, כִּי גַמְלַתִּי לִי רָעָה. מַה אֲמַר, מַה אֲדַבֵּר, מַה אֲצַטְדֵּק. מַה אֲמַר, מַה אֲדַבֵּר, מַה אֲצַטְדֵּק. הָאֱלֹהִים מֵצָא אֶת עוֹנוֹנִי. הִנְנִי לְפָנֶיךָ בְּאֲשַׁמָּה רַבָּה, הִנְנִי לְפָנֶיךָ מְלֵא בּוֹשָׁה וּכְלָמָה, מְלֵא טַנּוּפִים וְלְכֹלוּכִים, מְלֵא תוֹעֵבוֹת רְעוֹת, וְאִין שׁוּם לְשׁוֹן בְּעוֹלָם שְׂאוּכַל לְכַנּוֹת בּוֹ עַצְם הַרְחַמְנוֹת שׁוֹשֵׁי עָלַי, כִּי רַע וְמוֹר, כִּי נִנְעַ עַד הַנְּפֶשׁ, מֵר לִי מְאֹד, אָבִי שְׁבַשְׁמִים, מֵר לִי מְאֹד, רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים. רְאֵה אֲנַחְתִּי וְאֲנַקְתִּי, כִּי נַפְשִׁי מְרָה לִי מְאֹד, עַד אֲשֶׁר אֵינִי יוֹדַע אֵיךְ אֲנִי יוֹכֵל לְחַיּוּת

מַעֲצָם מְרִירוֹת נַפְשִׁי, אֲשֶׁר עַד גָּבְהִי שָׁמַיִם יִגִּיעַ, כִּי קִצְתִּי בְּחַיִּי, לָמָּה לִּי חַיִּים בְּאֵלֶּה, חַיִּים מְרִים
וּמְרִירִים מְמוֹת. אֶת קִבְעַת בּוֹס הַתְּרַעְלָה שְׁתִּית, מְצִית, נַפְשִׁי:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִתָּה לְבַד יִדְעָתָ רַבּוּי וְעֵצִים הַפְּנָמִים הַגְּדוֹלִים, הַעֲצוּמִים וְהַנּוֹרְאִים, שְׁנַעֲשִׂים עַל-
יְדִיזָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְעִתָּה אֵיךְ אוֹכַל לְתַקֵּן זֹאת וּבְכַמָּה יִזְכֶּה נַעַר כְּמוֹנִי לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר
שְׁחַתַּתִּי. אֵיךְ אֶף-עַל-פִּי-כֵן יִדְעָתִי, וְאֵינִי מֵאֲמִין בְּאֲמוּנָה שְׁלֵמָה, כִּי אֵין שׁוּם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כָּלֵל, וְעַדִּין
יֵשׁ לִי תְּקוּהָ, וְעַדִּין לֹא אֶבְרָה תּוֹחַלְתִּי מִיְהוָה, כִּי חֲסָדִי יִהְיֶה כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ, כִּי לֹא כָּלוּ רַחֲמָיו:

עַל-כֵּן בְּאִתִּי לְפָנֶיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, אֱלֹהֵי אֲבֹרְהֶם, אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב, אֱלֹהֵי כָל
הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים הָאֲמִתִּיִּים וְאֱלֹהֵי כָל יִשְׂרָאֵל, אֱלֹהֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, שְׁתַּרְחֵם
עָלַי וְתַעֲשֶׂה אֶת אֲשֶׁר בְּחַקֶּיךָ אֵלֶיךָ וְאֶת מִשְׁפָּטֶיךָ אֲשַׁמֵּר, וְתַכֵּף אֶת יִצְרִי לְהַשְׁתַּעֲבֹד לָךְ, וְתִגְעַר
בְּהִיצַר הָרַע וְתִגְרָשׁוּ מִמֶּנִּי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם, וְתִשְׁמְרֵנִי וְתִצְלֵנִי וְתַפְלִטֵנִי מֵעַתָּה מִכָּל מִינֵי הַרְהוּרִים
רָעִים וּמִמַּחְשְׁבוֹת רָעוֹת וּמִפְּגָם הָרְאוֹת וּמִפְּגָם הַדְּבוּר, וְתִצְלֵנִי מֵעַתָּה מִכָּל מִינֵי פְגָם הַבְּרִית
שְׁבַעֲוֹלָם בְּמַחְשְׁבָהּ, דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְתַהֲיֶה עִמִּי תְּמִיד וְתִשְׁמְרֵנִי וְתִצְלֵנִי מִמַּקְרָה, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה
מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

אֲבִינּוּ, מְלֶכֶךְ אֵל חַי וְקַיִם, גּוֹאֵל חֲזוֹק. שְׁפַחְתִּי אֵלֶיךָ כְּפִי. הִצַּל הִצַּל, הוֹשִׁיעָה הוֹשִׁיעָה, הִצַּל לְקוֹחִים
לְמוֹת, הִצַּל גִּרְדָּף וְחֵיב כְּמוֹנִי, הִצִּילֵנִי מִן הַשְׁאוּל תַּחַתְיֹת. תֵּן לִי תְּקוּהָ וְלֹא אֶבֶר, חֵם
וְשְׁלוֹם, כִּי מַה בָּצַע בְּדַמִּי, בְּרַדְתִּי אֶל שְׁחַת, הַיּוֹדֵךְ עִפְרָה, הַיְגִיד אֲמַתְךָ. דָּלוּ עֵינַי לְמָרוֹם, יְהוָה עֲשֶׂהָ
לִי, עֲרַבְנִי, עֲרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב, אֵל יַעֲשֶׂקְנִי יָדַיִם. כִּי אֵין לִי שׁוּם כַּח אֵלָּא כְּפִי, אֵין לִי שׁוּם מְנוּס וּמִבְטָח,
כִּי אִם עֲלֶיךָ לְבַד, עַל חֲסָדֶיךָ הַעֲצוּמִים לְבַד, עַל רַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים, עַל חַמְלַתְךָ הָאֲמִתִּית, עַל חֲנִינּוֹתֶיךָ
הַנִּצְחִיּוֹת וְעַל כַּח וְזִכּוֹת הַצְּדִיקִים, שְׁשַׁמְרוּ אֶת הַבְּרִית בְּתַכְלִית הַשְׁלָמוֹת, שְׂאִין שְׁלָמוֹת אַחֲרָיו, בָּהֶם
תִּמְכַּתִּי יְתִדוֹתַי, בָּהֶם אֲשַׁעֵן וְאֶסְמָךְ, בְּזִכּוֹתֶם וּכְחֵם אֲכַטַּח וְאֶקְוֶה, כִּי לֹא תַעֲזוֹב נַפְשִׁי לְשְׁאוּל, לֹא
תַתֵּן חֲסִידְךָ לְרְאוֹת שְׁחַת. אֱהֵה יְהוָה, מְלַטְנִי, אֱהֵה יְהוָה, פִּדְנִי, רְאֵה מִסְכֵּן כְּמוֹנִי טוֹרֵף בְּלֵב יָמַיִם,
תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרָא לְקוֹל צְנוּרֶיךָ, כָּל מִשְׁפָּרֶיךָ וְגִלְדֶיךָ עָלַי עֲבָרוּ. צוּר צְרוּנִי כַצְּפוּר, אִיבֵי חֲנָם. צְמַתוּ
כְּבוֹד חַיִּי, וְיָדוּ אֲכֵן בִּי. צַפּוּ מַיִם עַל רֵאשֵׁי, אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי. קְרָאתִי שְׁמֶךָ יְהוָה, מִבּוֹר תַּחַתְיֹת,
קְרָאתִי שְׁמֶךָ יְהוָה מִבּוֹר תַּחַתְיֹת:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מְלֹא רַחֲמִים, מְלֹא חֶסֶד חֲנָם, מְלֹא חֲנִינּוֹת, מְלֹא רַחֲמָנוֹת, מְלֹא
טוֹב, מְלֹא רְצוֹן. כְּכֹר קִבְלָנוּ עָלֵינוּ לְקַרְא אֵלֶיךָ תְּמִיד, וְהִגְנִי מִקְּרִים קִבְלָתְנוּ, וְהִגְנִי קוֹרָא אֵלֶיךָ
מִמְּקוֹם שְׁפָל בְּזָה, מִמְּקוֹמוֹת מְגַנִּים בְּאֵלֶּה. מִמַּעֲמָקִים קְרָאתֶיךָ יְהוָה, מֵעַמְקֵי עַמְקִים, מִן הַמַּצַּר
קְרָאתִי יְהוָה, עָנְנִי בְּמַרְחֵב יְהוָה. וְאִם בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הִרְבִּים יִרְדְּנוּ לְמִקּוֹם שְׁיִרְדְּנוּ, וְיִרְדְּנוּ עִכְשָׁו בְּעַקְבוֹת
מְשִׁיחָא לְמִקּוֹמוֹת נְמוּכִים וְשְׁפָלִים מְאֹד מְאֹד, שְׁלֹא יִרְדּוּ יִשְׂרָאֵל לְתוֹכֶם מְעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: וְתִרְדּוּ
פְּלָאִים, אֵין מְנַחֵם לָהּ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵין אֲנוּ מֵאֲשִׁים עֲצִמְנוּ, חֵם וְשְׁלוֹם, בְּשׁוּם אֲפֵן בְּעוֹלָם כָּלֵל,
כִּי כְּבָר הִבְטַחְתָּנוּ לְהַשִּׁיבֵנוּ מִמְּצוּלוֹת יָם, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: אֲמַר אֲדֹנָי מִבְּשֵׁן אֲשִׁיב, אֲשִׁיב מִמְּצוּלוֹת יָם.
וְכַתִּיב: וְאֵף גַּם זֹאת, בְּהִיוֹתֶם בְּאֶרֶץ אִיבִיהֶם לֹא מֵאֲסִתִּים וְלֹא גַעְלָתִים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם,
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, פָּתַח פִּיךָ לְאֵלֶם כְּמוֹנִי, וְתִשְׁלַח לִי דְבוּרִים מִמְּעוֹן קִדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם, בְּאִפְּן שְׂאוּכַל לְנַצַּח אוֹתְךָ, לְרִצּוֹת וּלְפִים אוֹתְךָ, שֶׁתִּקְבַּל בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וּבְחֶסֶדְךָ הָעֲצוּמִים אֶת אֱלוֹ הָעֶשְׂרָה קְפִיטַל תְּהִלִּים שְׂאֻמְרֵתִי לְפָנֶיךָ, בְּאֵלוֹ אֲמַרְם דּוֹד הַמְּלֶכֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּעֲצוּמוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינִי יוֹדַע לְבִנּוֹן שׁוֹם בְּנִיָּה מִהַכּוֹנֹת הָעֲצוּמוֹת וְהַנּוֹרְאוֹת, שֵׁישׁ בְּאֵלוֹ הָעֶשְׂרָה מְזוּמָרִים, יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתִּהְיֶה חֲשׂוֹבָה לְפָנֶיךָ הָאֲמִירָה בְּפֶה לְבָד, בְּאֵלוֹ הַשְּׁגָתִי וְכוֹנְנֵתִי כָּל הַסּוֹדוֹת וְהַכּוֹנֹת שֵׁישׁ בְּהֶם, וְיִהְיוּ אֲמָרֵי לְרִצּוֹן לְפָנֶי אֲדוֹן כָּל וְהַנְּנִי מִשְׁלִיךְ יְהִי עָלֶיךָ, וְהַנְּנִי מְקַשֵּׁר עֲצָמִי לְכָל הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ וּלְכָל הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּיִּים, שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם, קְדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּוָה, וּבְפֶרֶט לְהַצְּדִיק יְסוֹד עוֹלָם, נַחַל נֹבַע מְקוֹר חֲכָמָה, רַבְּנוּ נַחֲמָן בֶּן פִּינְאָה, נַחַח נַחֲמָן נַחֲמָן מֵאוֹמֵן, וְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ אֲמֵן, וְעַל דַּעְתָּם וְעַל כּוֹנְנָתָם אֲמַרְתִּי כָּל אֱלוֹ הָעֶשְׂרָה קְפִיטַל תְּהִלִּים, וּבְכוּתָם וְכַחַם אֲזַכֶּה לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת כָּל הָעֶשְׂרָה מִיְּנֵי נִגְיָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֶם סֵפֶר תְּהִלִּים, שֶׁהֵם: שִׁיר פְּשׁוּט, כְּפוּל, מְשֻׁלָּשׁ, מְרַבֵּעַ, שֶׁהֵם כְּלוּלִים בְּשִׁמְךָ הַמְּיֻחָד, הַגְּדוֹל וְהַקְּדוּשׁ וּבְכוּת וְכַח הַשְּׁנֵי שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הָאֵלוֹ בְּמִלּוּאָם, שֶׁהֵם "אֵל אֱלֹהִים" (כּוּזָה): אֵל"ף לַמ"ד, אֵל"ף לַמ"ד ה"י יו"ד מ"ם, שֶׁהֵם עוֹלִים בְּמִסְפָּר תַּפ"ה (אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ), בְּמִסְפָּר תְּהִלִּים, בְּכַח אֱלוֹ הַשְּׁמוֹת תּוֹכְנֵי לְהוֹצִיא כָּל הַטְּפוֹת קְרִי לְבִטְלָה מִכְּטָן הַקְּלִפָּה שֶׁבְּלַעַם, אֲשֶׁר מִסְפָּר שְׁמֵה עִם הָאוֹתִיוֹת עוֹלָה תַּפ"ה, שֶׁהִיא בְּקְלִפָּה כְּנֶגֶד קְדֻשַׁת סֵפֶר תְּהִלִּים. וּבְכַח אֱלוֹ הָעֶשְׂרָה מְזוּמָרֵי תְּהִלִּים תְּעוֹרֵר הַשְּׁנֵי הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים "אֵל אֱלֹהִים", וְתִהְרַג, וְתִשְׁפָּר וְתִכְנִיעַ, וְתַעֲקֹר וְתִכְלֶה וְתִבְטַל אֶת הַקְּלִפָּה הַזֹּאת שֶׁבְּלַעַם, וְתִכְרִיחַ אוֹתָהּ לְהַפְּלִיט כָּל הַטְּפוֹת הַקְּדוּשׁוֹת מִכְּטָנָה וְקִרְבָּה, וְתִמְחַה שְׁמָהּ וְזַכְרָהּ מִן הָעוֹלָם, וְתִקְוֶה מִקְרָא שְׁכָתוֹב: חֵיל בְּלַע וְיִקְיָאֵנוּ, מִכְּטָנוּ וּיְרִישֵׁנוּ אֵל. וְתִהְרַג כָּל הַקְּלִפּוֹת, שֶׁנִּכְרְאוּ עַל-יְדֵי אֱלוֹ הַטְּפוֹת, וְתוֹצִיא וְתַגְּלוֹל מֵהֶם הַחַיּוֹת דְּקִדְשָׁה. וְכָל הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁבְּלַעוּ עַל-יְדֵי פֶגַם חֲטָא זֶה, בְּלֶם תּוֹצִיאָם, וְתִחְזוֹר וְתִקְבְּצֵם בְּקִדְשָׁה שְׁנִית, וְתוֹכְנֵנוּ לְקַבֵּל עָלֵינוּ עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאַהֲבָה תְּמִיד, וְנִזְכֶּה לְעַסֵּק כָּל יְמֵינוּ בַּתּוֹרָה וּתְּפִלָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּאֵמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם, בְּאִפְּן שֶׁנֹּכַח לְבָרָא גּוֹפִים וְכִלִּים קְדוּשִׁים לְכָל הַנְּשֻׁמוֹת דְּאֲזַלִּין עֲרִמְלָאִין עַל-יְדֵי עוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים עַל-יְדֵי פֶגַם הַטְּפוֹת קְרִי, שֶׁיִּצְאוּ מִכְּטָנָה:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֲמִיץ כַּח, וְרַב אוֹנִים, עֲשֵׂה מַה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים בְּאִפְּן שֶׁנֹּכַח לְתַקֵּן פֶּגַם הַבְּרִית, פֶּגַם טְפֵי הַמּוֹחַ, בֵּין מַה שֶׁפִּגְמָנוּ בְּזֶה בְּשׁוֹגְג, בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין בְּאִנְס, בֵּין בְּרִצּוֹן - עַל הַכֹּל תִּמְחַל וְתִסְלַח לִי, אֵלּוּהַ סְלִיחוֹת, חֲנוּן מְרַבֵּה לְסַלַּח, וְנִזְכֶּה לְתַקֵּן כָּל הַפְּגָמִים בְּשְׁלֵמוֹת בְּחִינּוֹ בְּזִכּוֹת הַצְּדִיקִים הַקְּדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּוָה (אִם יְהִי עַל קְבֵרוֹ הַקְּדוּשׁ יֵאֵמַר: וּבְזִכּוֹת הַצְּדִיק הַזֶּה הַשּׁוֹכֵן פֶּה, צְדִיק יְסוֹד עוֹלָם נַחַל נֹבַע מְקוֹר חֲכָמָה, נַחַח נַחֲמָן נַחֲמָן מֵאוֹמֵן, אֲשֶׁר אֲנִי מְכַתֵּת רַגְלִי וּמְטַלְטֵלִי עֲצָמִי בְּטַלְטוּל הַקֶּשֶׁת בְּשִׁבִּיל לְבֹא הֵנָּה לְהַשְׁתַּטַּח עַל קְבֵר הַצְּדִיק הָאֲמֵת הַקְּדוּשׁ הַזֶּה אֲשֶׁר הִכְבִּיתֵנוּ בְּחַיּוֹ הַקְּדוּשִׁים, לְעַמּוֹד בְּעוֹרְתָנוּ סָלָה תְּמִיד, בְּשִׁנְבוּא עַל קְבֵרוֹ הַקְּדוּשׁ וְנִתֵּן פְּרוּטָה לְצַדִּיקָה וְנֵאמַר אֱלוֹ הָעֶשְׂרָה קְפִיטַל תְּהִלִּים. וְהִנֵּה עֲשִׂיתִי מַה שֶׁמְטַל עָלַי, עֲשֵׂה מַה שֶׁעֲלֶיךָ), וּמְחַל לִי, וְסַלַּח לִי, וּכְפַר לִי עַל כָּל הַחֲטָאִים וְהָעוֹנוֹת וְהַפְּשָׁעִים, שֶׁחֲטָאתִי וְשִׁעֵוִיתִי וְשִׁפְשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ בְּרַמ"ח אֵיבָרֵי וְשִׁס"ה גִּידֵי, בְּמַחְשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, וּבְחֻמְשָׁה חוּשִׁים וּבְשָׂאֵר בְּחוֹת הַגּוּף, וּבְפֶרֶט מַה שֶׁחֲטָאתִי וּפְשַׁעְתִּי וּפְגַמְתִּי נִגְדָךְ בְּפֶגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא כָּל כָּל כָּל הַתּוֹרָה בְּלֹה, וְהִרַע בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי מִנְּעוּרֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה. עַל הַכֹּל תִּמְחַל וְתִסְלַח וְתִכְפַּר, מֵאֵל רַחֲמִים, וְתִמְלֵא כָּל הַשְּׁמוֹת שֶׁפִּגְמְתִי בְּשִׁמְךָ הַגְּדוֹל. הִרַב כְּכֹסְנֵי מַעוֹנִי, וּמְחַטָּאתִי טַהֲרֵנִי. תְּחַטָּאֵנִי

בְּאֵזוֹב וְאֶטְהַר, תְּכַסְּנִי, וּמִשְׁלַג אֲלַבִּיּוֹן. תִּשְׁמִיעֵנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה, תִּגְלַגְּלֵה עֲצָמוֹת דְּכִיּוֹת. הַסֵּתֶר פְּנִיךָ מִחֲטָאִי, וְכָל עֲוֹנוֹתַי מִחַח. מַחֵה פִּשְׁעֵי לְמַעַנְךָ, כְּאֹמֹר: אֲנֹכִי אֲנֹכִי, הוּא מוֹחֵה פִּשְׁעֶיךָ לְמַעַנִּי, וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֲזַכֹּר, וְתִמְלֵא עָלַי בְּרַחֲמִים, וְתִהְיֶה בְּעֲזְרִי תְּמִיד בְּזִכּוֹת וְכַח הַצַּדִּיקִים הָאֱמִתִּיִּים, וְתִשְׁמְרֵנִי וְתִצְלַנִּי תְּמִיד, וְתִתֵּן לִי כַח לְהִתְנַבֵּר עַל יְצָרִי וְלִכְפֹּר וּלְשַׁבֵּר אֶת תְּאֵנֹתַי, וְלֹא אֶפְגַּם עוֹד מֵה שִׁפְגַּמְתִּי, וְלֹא אֶעֱשֶׂה עוֹד הִרַע בְּעֵינֶיךָ, וְלֹא אֲשׁוּב עוֹד לְכַסְּלָהּ. אִם אֲנִי פָעַלְתִּי לֹא אוֹסִיף, כִּי כָּבֹד הַבְּתֻחָתְנוּ, שָׁנָם עַל זֶה מוֹעִיל תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה לְהַנְצִיל לְהִבָּא בְּרַחֲמֶיךָ הָאֱמִתִּיִּים, מִן הַיֵּצֵר הִרַע וְכַת דִּילָהּ. (אִם יְהִיָּה עַל קַבְרוֹ הַקְּדוֹשׁ יֹאמֶר: וּבִכְרַט עַל מְקוֹם צִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, עֲזֹרֵנִי בְּזִכּוֹת הַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים פֶּה) וְרַחֵם עָלַי, וְתֵן לִי כַח וּגְבוּרָה מֵאֲתָךְ, שְׂאוּכָה לְהִתְנַבֵּר וְלִכְבֹּשׁ אֶת יְצָרֵי תְּמִיד, עַד שְׂאוּכָה בְּרַחֲמֶיךָ לְגַרְשׁוֹ וְלִסְלָקוֹ וְלִכְבָּלוֹ מֵעַל לְגַמְרֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם, כִּי כָּבֹד כְּלוֹ בִּגְזוֹן חַיִּי, וְשִׁנּוֹתַי בְּאֶנְחָה, כְּשֶׁל בְּעֹנֵי כַח, וְעֲצָמֵי עֲשָׂשׁוֹ, עַד אֲשֶׁר כְּשֶׁל כַּח הַסְּבָל:

רַחֵם עָלַי אֲבִי אֲבִי הֶרְחַמְךָ, רַחֵם עָלַי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, חוֹם וְחַמֵּל עָלַי, שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה, שׁוֹמֵעַ אֶנְחָה, שׁוֹמֵעַ אֶנְקָה, רַחֵם רַחֵם, הִצֵּל הִצֵּל, הוֹשִׁיעָה הוֹשִׁיעָה, אֵל יֵפֶל דְּמִי אֶרְצֶה לְפָנֶיךָ, אֵל תִּתֵּן לְשַׁחַת נַפְשִׁי, הִצִּילֵנִי מִדְּמָיִם, אֱלֹהִים, אֱלֹהֵי תְּשׁוּעָתִי. תִּרְנֵן לִשׁוֹנִי צַדִּיקְתָּךְ. חוֹסֶה עָלַי, כְּרַב רַחֲמֶיךָ, כְּרַב חֶסֶדְךָ, יְהִמוּ נֹא מַעֲיָד וְחִנּוּנוֹתֶיךָ עַל עֲלוֹב נֶפֶשׁ כְּמוֹנִי, עַל גִּרְדָּף כְּמוֹנִי, עַל מְלֻכְלָךְ בְּחֲטָאִים כְּמוֹנִי, עַל חֶסֶד דַּעְהָ, חֶסֶד עֲצָה כְּמוֹנִי, כִּי לֹךְ לְבַד עֵינַיִנו תְּלוּיוֹת, לֹךְ לְבַד רַעֲיוֹנֵי צוֹפְיוֹת, דְּלוֹ עֵינַי לְמָרוֹם, עוֹר נֹא, הוֹשִׁיעָה נֹא, חוֹם וְחַמֵּל נֹא עָלַי וְהוֹשִׁיעֵנִי לְשׁוּב אֱלֹהִים בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, בְּאֵמֶת וּבְלֵב שְׁלֵם, וְאוֹכָה לְהִיּוֹת תְּמִיד כְּרַצוֹנְךָ הַטּוֹב מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. כְּחֶסֶדְךָ חַיִּינִי, וְאֲשַׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ. לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים, וְרוּחַ נְכוֹן חֲדַשׁ בְּקִרְבִּי:

וּבְכֹן, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֲדוֹן הַשְּׁמִימָה וְהַחֲדוּדָה, אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ אֵין שׁוֹם עֲצָבוֹת כְּלָל לְעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂכַתוֹב: הוֹד וְהַדָּר לְפָנֶיךָ, עוֹ וְחֲדוּדָה בְּמִקְוָמוֹ. שְׁתַּעֲזֹרֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הָעֲצוּמִים וְתוֹכְנֵנִי לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה תְּמִיד. מִשְׂמַח נֶפְשׁוֹת עֲגוּמִים, שְׂמַח נֶפְשֵׁי הָאֲמֻלָּה מְאֹד, הָעֲלוּבָה מְאֹד, הָעֵיפָה וְהַצְּמָאָה וְהָרַעֲבָה אֱלֹהִים מְאֹד, הָסֵר מִמֶּנִּי יְגוֹן וְאֶנְחָה, שְׂמַח נֶפֶשׁ עַבְדְּךָ, כִּי אֱלֹהִים יְהוָה נֶפְשִׁי אֶשָּׂא.

תוֹדִיעֵנִי אֶרֶח חַיִּים. שְׁבַע שְׂמֵחוֹת אֶת פְּנִיךָ, נְעִימוֹת בִּימִינְךָ נִצַּח. הַשִּׁיבָה לִי שְׁשׁוֹן יִשְׁעֶךָ, וְרוּחַ גְּדִיבָה תִּסְמְכֵנִי. שְׁבַעֲנִי מִטּוֹבְךָ, וְשִׂמַּח נֶפְשִׁי בִּישׁוּעָתְךָ, וְטַהַר לִבִּי לְעַבְדְּךָ בְּאֵמֶת. עוֹרָה כְּבוֹדִי, עוֹרָה הַנְּבָל וְכִנּוֹר, אֶעִירָה שְׁחַר. זַכְּנִי לְכָל הָעֲשָׂרָה מִיּוֹנֵי נְגִינָה דְּקַדְשָׁה, שְׁהֵם מְכַנְּיָעִים וּמְתַקְנִים פָּנָם הַבְּרִית, כְּאֹמֹר: אֲכַרְךָ אֶת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲצָנִי, אֶף לֵילוֹת יִסְרוּנִי כְּלִיּוֹתִי. לְדוֹד מִשְׁכִּיל, אֲשֶׁרִי נִשְׁוִי פִּשְׁעַ כְּסוּי חֲטָאָה. בֵּית וְהוֹן נַחֲלַת אָבוֹת, וּמִיְהוָה אִשָּׁה מִשְׁכַּלְתָּ. יוֹמָם יְצוּהָ יְהוָה חֶסֶדּוֹ, וּבְלֵילָה שִׁירָה עִמִּי, תְּפִלָּה לְאֵל חַיִּי. לְמַנְצַח אֵל תִּשְׁחַח לְדוֹד מִכְּתָם בְּשִׁלַּח שְׂאוּל וְיִשְׁמְרוּ אֶת הַבַּיִת לְהַמִּיתוֹ. אֲזַכֵּרָה נְגִינָתִי בְּלֵילָה, עִם לְבָבִי אֲשִׁיחָה וְיַחֲפֵשׂ רוּחִי. הַיֹּאכֵל תְּפַל מִבְּלִי מַלְחָה, אִם יֵשׁ טַעַם בְּרִיר חֲלָמוֹת. פֶּן תִּתֵּן לְאֲחָרִים הוֹדָךְ וְשִׁנּוֹתֶיךָ לְאֲכֹרֵי. וְלֹא אֹמֵר, אִיָּה אֱלוֹהֵי עֲשִׂי נוֹתֵן זְמִירוֹת בְּלֵילָה. שְׁקַר הַחֵן וְהַבֵּל הַיָּפִי, אִשָּׁה יִרְאת יְהוָה הִיא תִתְהַלָּל. וְנִיאֵמֵר: הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ, הַלְלוּהוּ בְּרִקְיעַ עוֹז. הַלְלוּהוּ בְּגְבוּרוֹתָיו, הַלְלוּהוּ כְּרַב גְּדָלוֹ, הַלְלוּהוּ בְּתַקְעַ שׁוֹפָר, הַלְלוּהוּ בְּנִבְלָה וְכִנּוֹר:

הַלְלוּהוּ בְּתַף וּמְחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעִגְבֵּי: הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי שְׁמֵעַ, הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה. כֹּל הַנְּשָׁמָה תַהֲלֵל יְהִי הַלְלוּיָהּ:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֻרְתֵּנוּ, וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּיֵינוּ, וְקַרְבַּ פּוֹרְנוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם, וּנְפּוּצוֹתֵינוּ כִּנְס מִיַּרְדֵּן אֶרֶץ. וְקַבֵּץ נִדְחֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ: וְקוּם בְּנוּ מִקְרָא שְׁכַתוֹב: וְשֵׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁכוֹתֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ, וְשֵׁב וְקַבֵּץ מִכָּל הָעַמִּים, אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם, מִשָּׁם יִקַּבֵּץ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ. וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבוֹתֶיךָ, וִירֻשָׁתָהּ וְהִיטִיבֶךָ, וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ. וְנֹאמַר: נָא יְהוָה אֱלֹהִים, מְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹד אֶקַּבֵּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו. וְנֹאמַר: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְהוָה, נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכַּנְס. וְתַמְהֵר וְתַחֲיֵשׁ לְנַאֲלָנוּ, וְתִבְיֵא לָנוּ אֶת מִשִׁיחַ צִדְקָנוּ, וְתִכְנֶה אֶת בֵּית קִדְשֵׁנוּ וְתַפְאֶרְתֵּנוּ, וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירֶךָ בְּרִנָּה, וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם. כִּמוֹ שְׁכַתוֹב: וּפְדוּיֵי יְהוָה יִשׁוּבוּ, וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה, וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים, שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂיֵנוּ, וְנִסּוּ יַגֹּן וְאַנְחָה. וְנֹאמַר: כִּי בְשִׂמְחָה תִצְאוּ, וּבְשָׁלוֹם תּוֹכְלוּן, הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לְפָנֶיכֶם רִנָּה, וְכָל עֲצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ כָף. וְנֹאמַר: כִּי נַחֵם יְהוָה צִיּוֹן, נַחֵם כָּל חֲרוֹבוֹתֶיהָ, וְיִשָּׁם מִדְּבָרָהּ כַּעֲדוֹן וְעִרְבָתָהּ כִּגֹן יְהוָה, שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמְצֵא בָּהּ, תּוֹדָה וְקוֹל זְמִרָה. שְׂמַחוּ בִיהוָה וּגְיָלוּ צִדִּיקִים, וְהִרְנִינוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל. אִוֵּר זְרוּעַ לְצִדִּיק, וְלִישְׂרֵי לֵב שְׂמַחָה. שְׂמַחוּ צִדִּיקִים בִּיהוָה, וְהוֹדוּ לְזִכְרֵךָ קִדְשׁוֹ. אֲמֵן נִצַּח סֵלָה וְעַד:

זאת התפלה מצאנו באמתחת הכתבים, והיא מעט הכמות ורב האיכות:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲלֵת הָעֲלוֹת וְסַבֵּת כָּל הַסַּבּוֹת, אֲנִתְּ לְעֲלֵא, לְעֲלֵא מִן כְּלֵא, וְלִית לְעֲלֵא מִנְךָ, דְלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בְּךָ כְּלָל, וְלִךְ דּוּמִיָּה תַהֲלָה, וּמְרָמָם עַל כָּל בְּרָכָה וְתַהֲלָה. אוֹתְךָ אֲדַרְשׁ, אוֹתְךָ אֲבַקֵּשׁ שְׁתַּחֲוֶה חֲתִירָה דְרָךְ כְּבוֹשָׁה מֵאַתְךָ, דְרָךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת, עַד הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁלִי בְּמִקּוֹם שְׂאֵנִי עוֹמֵד, כְּפִי אֲשֶׁר נִגְלָה לְךָ, יוֹדַע תַּעֲלוּמוֹת, וּבְדִרְךָ וְנִתִּיב הַזֶּה תֵּאִיר עָלַי אוֹרְךָ, לְהַחְזִירֵנִי בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בְּאַמֶּת, כְּפִי רְצוֹנְךָ בְּאַמֶּת, כְּפִי רְצוֹן מִבְּחַר הַבְּרוּאִים, לְבָלִי לְחֻשָׁב בְּמַחְשְׁבֵתִי שׁוּם מַחְשְׁבַת חוּץ וְשׁוּם מַחְשְׁבָה וּבְלִבּוֹל שֶׁהוּא נִגְדַּר רְצוֹנְךָ, רַק לְדַבֵּק בְּמַחְשְׁבוֹת זְכוֹת צְחוֹת וּקְדוּשׁוֹת בְּעִבּוֹדְתְךָ בְּאַמֶּת בְּהִשְׁתַּחֲוֶה וּבְתוֹרַתְךָ. "הֵט לְבִי אֶל עֲדוֹתֶיךָ", וְתֵן לִי לֵב טְהוֹר לְעַבְדְּךָ בְּאַמֶּת. וּמִמְצִיאוֹת יָם תּוֹצִיאֵנִי לְאוֹר גָּדוֹל חֵישׁ קַל מֵהֲרָה. תְּשׁוּעַת יְהוָה כְּהֶרֶף עֵין, לְאוֹר בְּאוֹר חַיִּים כָּל יְמֵי חַיּוֹתַי עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְאִזְכֶּה לְחַדֵּשׁ נְעוּרַי, תִּימִים שֶׁעֲבָרוּ בְּחֶשֶׁךְ, לְהַחְזִירֵם אֶל הַקִּדְשָׁה, וְתַהֲיֶה יְצִיאָתִי מִן הָעוֹלָם כְּבִיאָתִי, כֹּלֵא חֲטָא. וְאִזְכֶּה לְחַזוֹת בְּנַעַם יְהוָה וּלְכַבֵּר בְּהִכְלוֹ, כֹּלֵא אוֹמֵר כְּבוֹד, אֲמֵן נִצַּח סֵלָה וְעַד:

שאל ה' כי באתי לירדת אליך
 חוטאי היקד לפניך כי נחתי
 בך סגורתיך עליך למרתי
 עיני עיני וישט עלייך ביד
 סביב קצט קומען חוק נאען
 בלבדמך
 נ ום נכנו נחמון טוטן
 ובה אנה יך מדי ובה
 נלא נלד נון לקו
 נחוק נמיה חבניה זמן
 נ נמנו נמנו נמנו

מְאֹד הָיָה קָשָׁה לִי לְרַדֵּת אֵלֶיךָ
 תְּלַמִּידֵי הַיֶּקָר לְהַגִּיד לְךָ כִּי נִהְנֵיתִי
 מְאֹד מֵעֲבוֹדָתְךָ וְעֵלֶיךָ אִמַּרְתִּי
 *מִיִּין פִּייעֶרִיל וְועט מְלִיעֵן בִּיז
 מְשִׁיחַ וְועט קוֹמְעֵן חֲזַק וְאַמִּין
 בְּעֲבוֹדָתְךָ

נִנְחַם נִחְמָ נִחְמָן מְאוּמָן
 וּבָזָה אֲנִלָּה לְךָ סוּד וְהוּא:
 מְלֵא וְגַדִּישׁ מְקוֹ לְקוֹ פִּצְפִּצִי-ה
 וּבְחֲזוֹק עֲבוֹדָה תְּבִינָהוּ, וְסִימָן
 יז בְּתַמוּז יֵאמְרוּ שְׁאִינְךָ מִתְעַנָּה

* הַאֵשׁ שְׁלִי תוֹקֵד עַד בֵּיאת הַמְּשִׁיחַ

לְכֹל מֵאֵן הַבְּעִי

הַסֵּפֶר מְדַפֵּס לְזִכְוֵי הַרְבִּים וּמְחַלֵּק לְכֹל דּוֹרֵשׁ וּמְבַקֵּשׁ.
כֹּל מִטְרַתְנוּ בְּהַדְפַּסַּת הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים הַיֵּא
לְקַיֵּם אֶת צְוֵאת מוֹהֲרַנְ"ת זצ"ל, שְׁצִוָה קִדְּם הַסֵּת לְקוּתוֹ
"יִפְנֹצוּ מַעֲיִנְתֶיךָ חוּצָה".

הַרְשׁוּת נְתוּנָה לְכֹל מִי שֶׁבְּרָצוֹנוֹ לְהַדְפִּים קְטָעִים
מִסֵּפֶר זֶה בְּכֹל לְשׁוֹן שֶׁהוּא בְּכֹל מְדִינָה
וּמְדִינָה, וְאִינן רְשׁוּת לְאַף אֶחָד לְאוֹסְרוֹ אֶלָּא אַדְרָבָה,
"יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר".

הוצאת "מלא וגדל חב"ד" חב"ד